REŢEAUA WIORTII

EUGEN KOGON

RE**Ţ**EAUA MOR**Ţ**II

Sistemul lagărelor de concentrare naziste

1987

EDITURA POLITICĂ
Bucureşti

Traducere din limba germană ;
EMERIC DEUTSCH MĂRIA DOMILESCO ILEANA SGARBURA

Redactor : ADELA MOTOC Coperta : NtCOLAE CORNELIU

EUGEN KOGON*

DER SS-STAAT

Kindler Verlag GmbH, Munrhen 1974

C u p r i n s

Prefaţă....., 7
Teroarea ca'sistem de dominaţie..... 15
Scopul şi organizarea statului SS-ist..... 32
SS-u] iji hilarele de concentrare..... 47
Tipul *şi* numărul lagărelor de concentrare în Ger
mania 51
Categoriile ele deţinuţi în lagărele de concentrare . 59
Organ i/aj ea exterioară..... 67
Organizarea interioară..... 74
internarea.....)}i>
Programul zilnic..... 93
Munca..... 103
Pedepsele .- . ; :* : ; , : : . . . 1 1 7
Alimentaţia deţinuţilor , . . : : : : . 129
Primirea banilor *şi* corespondenţei , ' ' " ~. 135
Timpul liber . . , . - . . . : : : : 143
Condiţiile sanitare . : : : : : : : ; 150
Instalaţii şi sisteme speciale . . : : : : . 1 7 7
Destine de grup *şi* acţiuni speciale : : : 220

Lagăre exterioare >i **perioadă** *de* ruv'ooi . 7
Durata detenţiunii *m* lagărele de concentrare .
. -''f-
Via i a de paraziţi a SS-işlilor.....
.....;J07
Neîntrerupta luptă subterană dinţi e ŞS şi forţele
antifasciste din **îagăi.....**
Sfîrşitul lagăreloi de concentra; e..... -JfiO
Psihologia SS-ului..... *W*
1
Psihologia deţinuţiliu din lagărele dt-
concentrare . "vSK
Poporul german şi lagătde de concentrare ,
. . 4
U

P r e f a ţ ă

Timp de mai mulţi ani această lucrare n-a fost de găsii pe piaţa germană *a* cărţii. Am fost întrebat dacă n-am ajuns cumva la concluzia că în Republica Federală tema a fost .,clasată;;' ;:,accesibilă doar istoricilor, în rest abandonată.

Anumite restructurări intervenite la editura europeană care .a tipărit cartea într-un interval de timp destul de îndelungat au împiedicat reeditarea ei. Dar întrebarea dacă se mai manifestă sau nu interes pentru apariţia în librăriile Republicii Federale Germania a unei lucrări despre sistemul lagărelor de concentrare naţional-socia-Jiste era justificata. Oamenii mai tineri, care pe vremea naţional-socialismului abia începuseră să meargă la şcoală sau poate că încă nici nu se născuseră, se raportează diferit faţă de trecutul nostru istoric apropiat — se pare că mulţi dintre ei nu vor să-şi împovăreze viaţa, sînt „prezentişti". Cîţi ? Este bine să-i lăsăm în voia lor ?

Istoria este arsenalul experienţei noastre ; trebuie să cunoscută pentru a găsi în ea o confirmare sau un avertisment-. Pentru a se forma şi a fi aplicată, judecata politică are nevoie de comparaţii.

„Şi atunci de ce nu vi se reeditează cartea ?'' îmi scria dl. dr. jur. Dieter-Dirk Hartmann din Tiibingen. „De ce nu apare într-o ediţie ieftină, de buzunar ? Qum explici elevilor şi studenţilor ce este naţional-socialis-mul ?.,. Dacă tipărirea unei ediţii ieftine reclamă o subvenţie, vă rog să-mi comunicaţi şi vă voi pune-o la dispoziţie." .

Aproape în acelaşi timp, Holmut Kindler -- şi încă o mai o editură germană — au întrebat dacă n-ar pmoa

să i eedile'/e oi cartea. Din calculul uzual rezulta un preţ cli- peste 20 mărci, ceea ce contravenea scopului stabilit în comun, acela de a oferi unui cerc larg, mai ales de tineri, posibilitatea de a cunoaşte chiar şi acum problemele înfăţişate în carte. Editura Kindler şi dl. dr. Hartmann au ajuns apoi la o reglementare a costurilor care permitea tipărirea unei ediţii broşate într-un tiraj de 20 000 de exemplare, la un preţ de vînzare de numai 8 mărci (în-cepînd de la 1.3.1975 de 9,80 mărci).

Rezultatul acestei încercări va fi grăitor pentru maniera politico-psihologică în care abordăm cel mai sumbru capitol al istoriei germane mai recente, după un interval de mai bine de treizeci de ani — interval, s-ar spune, suficient de mare pentru a trage acum mai uşor concluziile dccît au putut s-o facă în condiţiile de atunci cei mai vîrstnici, imediat după sfîrşitul războiului şi al na-

ţional-socialismului.

Cînd am redactat la vremea sa raportul, m-am întrebat dacă ar fi oportun să-l prezint şi opiniei publice. In decembrie 1945, în prefaţa la prima ediţie a cărţii, scriam :.

„Este, la limita dintre ce e moral şi ce e îngăduit, pentru că nu conţine aproape nimic bun. Din zonele abisale pe care le-am străbătut timp de şapte ani în mijlocul unor fiinţe orbite şi damnate, care se năpusteau ca turbate împotriva oricărei urme de demnitate umană, nu se poate relata nimic bun. Dar, fiind o oglindă „Ecce homo"*, care nu înfăţişează nişte monştri oarecare, ci *pe tine şi pe mine,* dacă am fi fost înrobiţi-de acelaşi spirit de care au fost înrobi ţ.i cei care au creat sistemul,' ea trebuie să ne fie pusă în faţă. Poate că, în felul acesta, Germania va evita o recidivă şi lumea ceva asemănător.

...De aceea, dacă această carte este menită să-şi împlinească scopul uman şi politic, ea trebuie să înfăţişeze adevărul în toată goliciunea sa : *totul aşa cum a* /ost şi nu altici. nimic înfrumuseţat, cu nimic ajustat ,.ad usurn Delphini", nimic trecut sub tăcere. Nu fragmente, nu în-tîmplări,. una sau alta, ci *întregul sistem.* Aş vrea să-l văd pe cel care nu s-ar îngrozi de înfăţişarea acestei „Meduze Corgone !" ** Se vor găsi destui bărbaţi şi femei cu inima curată, care ajunşi în faţă unui capitol se vor

* în limba latină — „Tală omul !" — Nota *trad.*

** In mitologia greacă — una din cele trei surori Gorgone. care aveau o înfăţişare înspăimîntătoare, privirea lor prefăcînd pe orice râurilor în stană df piatră. — Nota *trad,*

întreba dacă să citească mai departe ; mulţi vor fi şocaţi puternic'. Am socotit că nu-mi este îngăduit să-i menajez pe aceştia ascunzînd josnicia pînă la care au decăzut unii oameni, unii germani, deoarece aveam în vedere funesta implicare într-o vină colectivă care depăşea cu mult graniţele Germaniei şi care a absorbit în sfera ei chiar şi pe unii complet neştiutori. *N v. mai şi numai adevărul ne poate elibera.*

Ca om, creştin şi politician am de altfel de partea mea şi justificarea -psihiatrului şi a patologului, care scot şi ei la lumină fără menajamente Răul, pentru a putea fi cu-noscut, dacă e posibil — îndreptat şi în viitor evitat. Pentru ei, orice alt punct de vedere decît acela de a cunoaşte realitatea dată vădeşte incompetenţă. Această realitate nu este însă benefică, ci nefastă...

Lagărele de concentrare germane au fost *o lume în sine,* un stat în sine — o orînduire fără drept, în care a fost zvîrlit omul nevoit să lupte cu toate virtuţile şi viciile sale — mai mult vicii dccît virtuţi — pur şi simplu pentru nuda sa existenţă, pentru supravieţuire. Doar împotriva SS-ului ? Nicidecum ; în aceeaşi măsură, ba chiar mai mult împotriva propriilor săi tovarăşi de detenţie ! Această lume dinapoia zăbrelelor de fier ale unei discipline teroriste, o junglă a sălbăticiunilor în care unii erau împuşcaţi din afară şi alţii scoşi pentru a fi spînzu-raţi, m care moartea făcea ravagii prin otrăvire, gazare, lovire, tortura, în care se teşeau intrigi pentru viaţă, influenţă şi putere, în care se lupta pentru o condiţie materială mai bună, se comiteau escrocherii şi mîrşăvii. se formau noi clase şi pături din rîndurile sclavilor, pro-minenţi, parveniţi şi paria, unde sensurile conştiinţei alternau şi etaloanele etice se îndoiau pînă la frîngere, se făceau orgii şi se celebrau slujbe, se păstra credinţă, se dăruia iubire, spumega ura, pe scurt, o „tragedia humana", exemplificată în chipul cel mai straniu.

Fireşte că Răul poate vădi forme pe care pana refuză să le aştearnă pe hîrtie, şi aceasta e într-adevăr un semnal de avertizare. Am văzut sau *mi s-ău relatai* scene pe care vreau să le uit nu pentru cVuzjmea lor, ci pentru înspăimântătoarele forme ale Răului pe care le denotă. Una din forţele sale misterioase îi permite să copleşească pînă şi fantezia celui care se împotriveşte ; voinţa' plină de repulsie se apără de furia obsesiilor dezlănţuite, dar masca rînjită a duşmanului împinge capacitatea noastră

fie reprezentare spre prăpastia în care trebuie să ne piă-buşim. Domnul să mă ferească de a fi venit în vreun lot din carte în sprijinul acestei vrăjitorii '. Sper că chiar ş» în punctele critice am izbutit să spun adevărul în aşa fel. încît să fie în slujba a ceea ce este bun şi nu a răului. Precum se vede, suit pe deplin conştient că am scos la iveală un material sumbru. Uneori m-am întrebat dacă nu cumva eu sînl acela care, de fapt, de-abia acum structurează sistemul în discuţie, relevînd deopotrivă atît forţa cit şi slăbiciunile sale, astfel că el i-ar putea servi unui viitor tiran, ca să zicem aşa, drept îndreptar absolut eficient, tocmai bun de a fi folosit. Iată de ce, pe măsură ce redactam manuscrisul, m-am simţit de mai multe ori tentat să-i dau foc. Alteori voiam să mă derobez de răspundere, prin anonimat. Nu-mi era însă îngăduită nici una din cele doua alternative. Pentru că, dintre puţinii care au scăpat cu viaţă din acest sistem infernal, eu — ca innţă religioasă şi politică, sociolog şi scriitor — sînt unul dintre cei foarte puţini care au dispus din capul locului de anumite premise şi care, datorită împrejurărilor deor sebite, au şi fost puşi în situaţia — cu toată degradarea lor într-un „obiect" supus batjocurii, dar păstrîndu-şi o poziţie lăuntrică suverană, de ..subiect" — de a trăi critic ceea ce se petrecea, de a evalua ambianţa şi sensul celor 5ntîmplate, de a descoperi structura organizatorică, de a î.'-telegc motivaţiile şi reacţiile celor siluiţi, ale sufletelor bolnave, pervertite, orbite şi de a recunoaşte în cazul individual ceea ce e" tipic. Iată de ce, fie că-rni convine, fie că nu, trebuie să mă fac chezaş, iar faptul că numele meu va rămîne legat de o relatare încărcată de o problematică sumbră, este 'una din urmările inevitabile ale acestei răsturnări de situaţie.

Resping acuzaţia că această carte ar dăuna germanismului, chiar dacă — aşa cum presupun — aceasta mi s-ar i eproşa de sute de ori. Părerea mea despre tragica vină a poporului german pentru existenţa lagărelor de concentrare naţional-socialiste reiese din ultimul capitol al cărţii : recomand ca acesta să fie citit de două ori : o dată. înaintea capitolului I, şi apoi după citirea întregii lucrări. De altfel, majoritatea covîrşitoare a germanilor mai este şi astăzi aidoma regelui care, în faţa mulţimii care vedt că e gol, pretinde singur că ar fi îmbrăcat. Ruşinea germana nu devine mai evidentă, dar prin exemplul adîn-ui prăbuşiri germane - care este omenească, chiai dară

q-a manifestat în chip neomenesc — lumea poale fi *fee''j de* ceva similar. In *acest sens este necesar* ea îumra sci *se lepede de fariseism, şi Germania de obstinaţie.*

...O relatare faptică despre sistemul lagărelor de concentrare germane, comportamentul tuturor categoriilor de deţinuţi şi poziţia naţiunii faţă de acest complex poate facilita un proces de clarificare în mai mare măsură decît o altă temă din multitudinea de lucruri înălţătoare, echivoce sau josnice pe care această epocă de cotitură o oţet â politicienilor şi moraliştilor .

După cum am arătat, cele de mai sus le-am scris în decembrie 1945. Alături de mulţi alţii şi de prieteni a;n sperat că, deşi caz unic în istorie, dintr-o morală cohx-tivă ar putea rezulta o politică. Pentru că cele trăite au fost cu adevărat monstruoase, în 1949, în una din noile ediţii ale cărţii, am făcut următoarea sintetizare :

„într-adevăr a fost proiectat un stat SS-ist. iar lagărele de concentrare au fost un monstruos model — staţiile de testare din jurul acelui „Circus Maximus'" al Rcichuku milenar, pe a cărui pistă de alergări germană, în văzul unei mulţimi în parte entuziasmate, în parte constrânse, libertatea destinată piciirii era aruncată sub copitele cailor acelei îngrozitoare cvadrigi care imprimase istoriei epocii urme sîngeroase, respectiv : idolatrizarea fu'h-rerului, mania rasistă, naţionalismul şi militarismul. Pretutindeni se aflau purtătorii uniformei negre, cu însemnul runic al victoriei sau cu cel de ,.Cap de- mort", gaU să acapareze frînclc pentru a împinge soarta noastră definitiv pe orbita *Iov''.*

O dată ce s-a sfîrşit cu tirania celui de-al lll-lea Reich •şi cu perioada confuziilor ce i-au urmat, evoluţia a fost cu totul alta decît era de aşteptat : în Republica Federală trecutul n-a fost biruit sub aspect moral, ci politic - printr-o avantajoasă constelaţie internaţională de interese şi forţe.

întrucît universalizarea" conexiunilor a luat amploare şi omenirea se află pe calea *unei* lumi sau a nici uneia, «-ar trebui să ne considerăm străini de problema moralei vn politică — aceasta în înţelesul ei cel mai elevat posibil : m Germania de sub dominaţia naţional-socialismului. neomenia a fost o concepţie de viaţă şi o practică — iată un motiv puternic, cred eu, pentru a fi mereu bine orientat şi a interveni în favoarea conditiUoi umanităţii oriunde se impune.

Cu plivire la apariţia cărţii fac următoarele pierr/ări :

La *16* aprilie 1945, cinci zile după venirea primelor trupe blindate americane, în lagărul de concentrai e Bu-chenwald a sosit un „Intelligence Team of Psychological Warfare Division" pentru a cerceta stările de fapt *şi* a nrăta într-un amplu raport către Cartierul general al forţelor armate expediţionare ale Aliaţilor (SI1AEF) modul cum era organizat un lagăr de concentrare german, rolul pe eare-l avea de jucat in statul naţional-socialist şi soarta ce le era hărăzită celor pe care Gestapoul ii trimitea în lagăre, unde erau deţinuţi de către SS.

Buchenwald a fost primul mare lagăr de concentrare care a căzut intact în mîinile trupelor aliate occidentale. Putea servi drept model pentru cunoaşterea sistemului pe cai [p]e se: întemeiase.

Sub conducerea locotenentului Albcrt G. Rosenberg, acest ,.Intelligem:e Team" a început să sondeze premisele necesare întocmirii unui raport obiectiv şi într-adevăr edificator. A reieşit însă curînd că celor din afara problemei le era imposibil să înţeleagă, chiar şi cu oarecare aproximaţie, relaţiile interne extrem de complicate şi să aprecieze semnificaţia lor reală. Această acţiune nu putea fi realizată decît conlucrînd strîns cu cîţiva foşti deţinuţi ai lagărului, persoane demne de încredere şi de o orientare mai largă.

Numele meu figura pe o listă de persoane recomandate, ce fusese dată americanilor de către emigranţi în SUA. (Eu fusesem arestat'la Yiena, la 12 martie 1938, în ziua preluării puterii în Austria de către naţional-socialişti şi, după un an şi jumătate de anchetare de către Gestapo, am fost internat în lagărul de concentrare Buchenwald, în septembrie 1939). Am fost rugat să-mi asum lucrările premergătoare întocmirii raportului.

Un contact permanent cu lagărul şi cu numeroase grupuri de foşti deţinuţi a permis, după învingerea unor dificultăţi deloc neglijabile, a căror natură va reieşi din conţinutul multor capitole ale acestei cărţi, întocmirea la Wcimar, de-a lungul a patru săptămîni, a unui prim raport. El însuma cea 400 de pagini dactilografiate la un rînd : un raport principal de 125 de pagini pe care îl dictasem cu însumi şi aproape 150 de reiatări individuale ale unor camarazi rugaţi ca, în baza propriei lor experienţe, să ia atitudine faţă de anumite stări de fapt, în-tîmplări, persoane sau corelaţii.

Cile un exemplar al raportului întocmit a fost înaintat P.W.D.—SHAEF-ului la Paris (Cartierul general al Forţelor expediţionare aliate) şi la Bad Nauheim (Cartierul general al grupului XII al armatei americane). (Deoarece soţia mea, cei doi fii ai noştri şi fetiţa de 11 ani se aflau la Viena, unde nu se putea ajunge din cauza zonei ocupate de sovietici, echipa m-a luat la sediul ei de lucru din Paris, unde se pregătea realizarea măsurilor de „reeducare" din zona Germaniei ocupată de americani).

Richard Crossman, din Oxford, ulterior deputat în Camera Comunelor şi ministru laburist, care pe atunci lucra pe lîngă ,,Psychological Warfarc Division" de la Paris pentru radiodifuziunea britanică, a fost primul care a recomandat ca acest raport, destinat, prin caracterul său, unor autorităţi şi nu marelui public, să devină o carte. Şeful P.W.D.-ului -- ulterior „Information Control Division" —, generalul de brigadă McClure, a fost de acord cu această propunere, înlesnindu-mi ca, după deplasarea cu avionul la Frankfurt şi cazarea mea împreună cu „Intelligcncc Teanr'-ul lui Rosenberg la Bad Homburg, să scriu cartea.

în decurs do*trei săptămîni am scris cam jumătate din carte. Apoi am întrerupt lucrul şi mi-am adus familia din Austria. La Oberursel / Taunus mi-am înjghebat un nou cămin. Acolo am scris a doua jumătate a cărţii de-a lungul altor opt săptămîni.

Faţă de raportul iniţial cartea se deosebeşte prin aceea că nu prezintă Buchenwaldul ca un caz individual, ci, referindu-se în principal la el, dar extrapolînd, defineşte sistemul lagărelor de concentrare germane. Am modificat stilul, deşi am păstrat tonul de obiectivitate cît mai calmă pentru care ne-am decis din capul locului, străduindu-mă să evit, pe cît posibil, oricît de dificil ar fi fost uneori, tonul polemic. S-a mai adăugat şi un bogat material documentar. Rapoartele individuale anterioare, care fuseseră întocmite din iniţiativa mea, au fost analizate în spirit critic, în unele - - puţine - - cazuri marcante au fost citate ca atare, în altele, considerînd că-mi pot asuma pe bună dreptate răspunderea, au servit drept material faptic. N-a existat nici o contradicţie între raport şi noul manuscris.

De fapt, n-a rezultat un istoric al lagărelor de concentrare germane şi nici un compendium al tuturor ororilor săvîrşite, ci o lucrare preponderent sociologică, al cărei

conţinut uman, politic şi etic bazat pe constatări reale are o semnificaţie de model.

In 1948 am introdus la începutul cărţii capitolul ,. Teroarea ca sistem de dominaţie", un referat prezentai de mine la Sesiunea sociologilor germani.

Deoarece In procesele lagărelor de concentrare instan ţele aliate şi cele germane s-au referit la aceste materiale. atît raportul din care a rezultat cartea, cît şi cartea în sine au fost violent criticate în decursul anilor. De aceea. consider important să precizez că doar în puţine locuri s-au făcut corecturi notabile în text — în nici unul din aceste cazuri nu s-a modificat esenţial ceva din întîmplările şi corelaţiile prezentate ; rectificările vizau doar cîteva per soane. Singura excepţie a constituit-o tabelul în care făcusem o estimare a totalului deceselor din lagărele de concentrare : deşi datele n-au diferit esenţial de încer carea mea iniţială de a da o evaluare aproximativă, totuşi. -din cauza unei greşeli metodologice survenite atunci, ca şi datorită materialului documentar suplimentar ce mi-a parvenit ulterior, am modificat multe cifre în unele ru brici.

•.

înainte de a încheia prefaţa la această nouă ediţie. doresc să mulţumesc călduros lui^Helmut Kindler şi dl. dr. Hartmann din Tubingen, care au făcut posibilă reeditarea cărţii într-un tiraj atît de mare, într-o asemenea prezentare grafică şi la un asemenea preţ.' Le împărtăşesc părerea că este absolut îndreptăţit să oferi tuturor. dar mai ales celor mai tineri din Republica Federală Germania, acum ca şi în trecut, posibilitatea de a cunoaşt sistemul de teroare al statului SS-ist, expresie cons< ventă a caracterului inuman al dominaţiei naziste.

(Taunus). iunie 1974.

Eugen Kogon

Teroarea ca sistem de dominaţie

Epoca „iluminismului'. adică a credinţei optimiste într-un progres nelimitat prin Raţiune, a eşuat, cu excepţia domeniului ştiinţei, aproape complet în Europa. Au tichidat-o energii dezlănţuite, minate de mituri *şi* de interese. Ea a fost din capul locului subminată de o continuă şi tot mai accentuată scindare a omului modern în ..forţă de muncă", „consumator", ..membru de partid", ..alegător" şi „persoană particulară" (cu o „concepţie despre lume" şi drept la îndestulare). Aşa se face că europeanul, în ciuda pretenţiei sale la o supremaţie a raţiunii, j devenit obiectul unor servituti nefaste, camuflate în parte în chip strălucit. Deşi înarmat cu ştiinţă şi tehnică, el s-a reîntors la o stare similară sclaviei. Nu mai are drept stăpîni seniori feudali sau prinţi ai absolutismului ; în schimb, el este acum prizonierul unor numeroase trebuinţe ce au fost trezite, dar nu şi satisfăcute, o vic-'imă dezorientată, profund nemulţumită şi adeseori disperată a unor state administrate birocratic, similare coloniilor de termite.

Sîntem din nou stăpâniţi de spaimă, ca primitivii. Confortul civilizaţiei nu o poate stăvili ; cu ajutorul lui cercăm doar să ne autoamăgim, Nu reuşim însă decît parţial şl temporar.

Ce poate fi mai firesc decît faptul ca indivizi sau noritâţi avizi de putere, să exploateze această situaţie ?

Dominaţia prin teroare se deosebeşte şi ea astăzi de cea din vremurile apuse, prin raţionalitate. E drept că, Ia ca întotdeauna, ea se bazează în mod necesar pe o con- ţie «cinică asupra naturii omului. La fel cu tiraniile de unele trepte depăşite ale istoriei, actuala dominaţie

prin teroare consideră omul în sine drept o fiinţă inferioară — potrivit unora inertă şi invariabilă, potrivit altora doar deocamdată invariabilă ; nu există însă nici o tiranie care să nu considere măcar anumite grupuri de oameni ca incapabile de evoluţie. În alegerea şi, aplicarea mijloacelor sale, tirania modernă este însă întru totul un copil al epocii : ea se serveşte de foarte multe cuceriri ale spiritului uman, care, fără o dezvoltare liberă a omului, n-ar fi fost şi, după cum ne arată practica, nici nu sînt posibile, în plus, ea include în calcul o anumită „iluminare" formală a maselor pe care le-a oprimat sau pe care urmează să le oprime, şi care sînt ajustate la acele mijloace raţionale. Căci acum raţionalitatea a devenit o componentă a vieţii noastre moderne, în contrast cu dcspotismcle de odinioară în zilele noastre teroarea ca sistem de dominaţie nu se mai poate dispensa, pînă la un anumit grad, de o fundamentare teoretică, care s-o facă să pară plauzibilă sau chiar necesară. Pentru deţinătorii puterii pe care aceştia o exercită nelimitat împotriva celorlalţi sau a altora, de cele mai multe ori problema „dreptului de a o exercita" nici nu se pune. Ei trebuie însă să motiveze „excepţia" pe care tocmai ei o reprezintă în raport cu aşa-numita inferioritate a naturii umane. Astfel iau naştere în *formele fascist-to-talitarc* alo puterii cele mai bizare combinaţii de pseudo-misticism şi raporturi de subordonare. Această bază de pornire odată însuşită şi declarată drept concepţie valabilă, ceea ce înseamnă că raţiunea realmente critică este abolită, înşelată, despotismul se poate servi de o multitudine de argumente utile şi de mijloace, metode şi tehnici ultra-raţionale, care toate la un loc şi fiecare în parte fac să sporească confuzia în jurul simplului fapt al oprimării. Prin raţiune se ajunge la absurditate, cu ajutorul ştiinţei neomenia devine sistem.

Acest mod perfid de teroare modem ă nu poate fi contracarai decît prinlr-o considerare obiectivă a adevăratei naturi umane, prin voinţa de nezdruncinat de a păstra drepturile derivînd din aceasta pentru individ şi grupuri sociale, prin măsura fermă a umanismului care permite demascarea celor care, prin practicile lor, o nesocotesc, deci printr-o vigilenţă extremă şi continuă cu baze temeinice.

Teroarea trebuie demascată încă în formele eî incipiente de manifestare, în practicile, ca şi în urmările

gale. Căci noi am fost şi mai sîntem şi astăzi martorii modului în care teroarea se dezvoltă înăuntrul unor aşa-zise democraţii chiar într-o formă de guvernare liberală.

Din capul locului trebuie să facem o distincţie între teroare şi mobilurile şi scopurile teroriştilor. Ca metodă violentă care încalcă dreptul, teroarea este în sine condamnabilă. Ea corupe, ba chiar distruge mobiluri şi scopuri chiar şi ideale (admiţînd că mobilurile şi ţelurile teroriştilor ar fi atît de ideale cum le place lor să pretindă). Raskolnikov din romanul lui Dostoievski „Crimă şi pedeapsă" a fost un idealist, dar a devenit totuşi ucigaş ; marele inchizitor Torquemada a fost un idealist şi a devenit totuşi un călău ; foarte mulţi adepţi ai luptei radicale de clasă sînt idealişti, vor „tot binele pentru societatea umană'', dar teroarea la care recurg face din ei nişte diavoli. Nici motivele, nici ţelurile nu justifică vreodată mijloacele dăunătoare. De altfel, în multe cazuri, ele sînt în concordanţă.

Este semnificativ că teroristul care vrea să ajungă să domine sau să-şi menţină dominaţia nu urmăreşte anumite puncte tari, ci anumite slăbiciuni ale naturii umane. Două dintre aceste premise sînt pentru el determinante : una de psihologie individuală şi una de psihologie socială.

Dacă este transpus brusc, radical şi pentru mai multă vreme într-o stare anormală a existenţei sale, omul nu rezistă decît arareori. In asemenea cazuri el abia dacă poate să-şi desfăşoare forţele specifice de apărare şi depăşire a greutăţilor, cu caro este înzestrat de la natură. Spaima paralizează capacitatea de reacţie a raţiunii. Dacă groaza acţionează total, atunci spaima faţă de o dezavantajare gravă împinge prin şoc capacitatea de înţelegere într-o ,.stare de orbire", care face ca urmările să se îngrămădească aidoma unei adevărate reacţii în lanţ : pierderea stimei, prejudicierea socială, frica de suferinţe fizice, de la cf'urere pînă la distrugerea existenţei. Toate acestea deelanşea/.ă starea de panică, un haos de simţăminte care se mai şi ascut prin fenomene fiziologice însoţitoare, ca, de pildă, un subit aflux de sînge spre inimă (pînă la apoplexie), ischemic cerebrală, hipoxie, reducerea repetată a capacităţii de gîndire. Spaima face din omul obişnuit 'un neajutorat şi deseori covîrşcste chiar şi personalităţi puternice, pe intervale de timp mai mici sau mai mari, intervale în care cu greu se stabileşte relaţia propriu-zisă de „superioritate şi inferioritate".

Cea dc-a doua premisă decurge din experienţă : la >o

i-citare nelimitată a violenţei, trecătoare sau de durată, masele nu reacţionează de loc unitar şi nicidecum printr-o dezaprobare generală, ci în mod diferenţiat, în funcţie de interese. Cît de repede este sesizat interesul depinde c!*-starea în care se găseşte o masă de oameni în momentul producerii evenimentului care declanşează spaima şi, bineînţeles, şi de intensitatea şi de forma sa specifică de manifestare. Atît în cazul unei alarme neaşteptate de incendiu într-un teatru, cît şi în cazul unui atac prin surprindere pe stradă, insul din masă este în general mai puţin afectat decît într-o confruntare individuală, deoarece colectivitatea conferă totuşi un sentiment de securitate. Lucrurile merg pînă acolo încît, în anumite condiţii terifiante, insul se „refugiază" pur şi simplu în colectivitate, chiar dacă numai cu gîiidul : de pildă, burghezul care acasă, în timpul prînzului, aude deodată la radio despre proclamarea unei revoluţii neburgheze, sau muncitorul care află despre o lovitură de stat reacţionară Instinctul individual de supravieţuire găseşte în cazul .unui blocaj şi al unei dezorientări de masă spaţiul de joc necesar pentru a-şi afla salvarea, iar în evenimente so-cial-politice de groază, poate chiar la grupul care exercită teroarea. Scopul final al tcroarei, ce poate fi recunoscut după anumite caracteristici, dezagregă omogenitatea masei, împărţind-o în victime şi în adepţi ai teroarei.

Cunoaşterea acestor stări de fapt psihologice este importantă pentru instituirea, pentru menţinerea şi pentru infrîngerea unui regim de teroare.

Baza ideologică de la care porneşte teroarea este negarea sau relativizarea acelor drepturi ce decurg din însăşi fiinţa şi din îndatoririle omului. Ea poate fi, aşa cum am arătat mai sus. principială. Cel care ar tinde spre un despotism de tip cezaro-monarhic ar fi împiedicat în aplicarea unor mijloace teroriste, dacă ar recunoaşte, chiar şi unui singur alt om, autoritate şi libertate, cele două laturi ale unuia şi aceluiaşi drept fundamental, în afara despotului şi a celor care, fiind consideraţi unelte ale sale, au fost investiţi cu drepturi absolute de decizie, nimeni nu îşi poate aroga cu de la sine putere drepturi în sfera sa de activitate. Dar cel care consideră valabilă legea naturii primitive a ..luptei pentru existenţă" si în societatea umană şi în orînduirile sale trebuie să rela-

izczc orice fel de drept într-o formă a „teoriei prieten-

duşman", caro îi permite sa considere ca justificate chiar „j colr mai josnice mijloace ale teroarei, dacă în situaţia dala acestea i se par a fi mai oportune decît viclenia, persuasiunea sau orice altă încercare de a-şi asigura supremaţia. Căci acceptarea ca o ,,legc a naturii", valabila :,i în comunitatea umană, că cel mai capabil, cel mai puternic şi pînă la urmă poate chiar cel mai violent supravieţuieşte şi trebuie să supravieţuiască, deoarece el este singurul menit să stăpînească, „sfinţeşte"' astfel încălcarea dreptului.

Cei mai mulţi terorişti se bazează pe asemenea concepţii fundamentale, indiferent dacă le recunosc în mod critic sau nu. în consecinţă, ei consideră Dreptul fie doar [k]ca o ficţiune, fie doar ca un instrument de luptă în confruntări istorice, întrucît, în fapt, tot ce există, inclusiv adevărul, poate fi şi este folosit în luptele de interese. o parte a filosofici liberale a dreptului 5-a lăsat tentată să sprijine această argumentare. Fireşte că nu intenţiona să netezească drumul teroarei. Dar, întrucît pozitivismul dreptului absolut, în multitudinea unor concretizări istorice variabile, nu mai recunoştea atributele deriv înd din esenţa omului şi a orînduirii sociale ca izvor al unor drepturi cărora le revin competenţele puterii, ci desemna puterea istorică reală în stadiu de legalitate formală drept singurul izvor al dreptului, el a ajuns la un relativism care înlesnea indirect şi desfăşurarea teroarei. Transfor-mînd dreptul într-un complex de formulări juridice, reunite şi prezentate sistematic, dar în esenţă dizolvate, caracterul lor imperativ era anihilat, fiind din capul locului considerate ca o ficţiune. Astfel, nimerii nu mai poate ridica obiect iuni eficiente nu numai atunci cînd e zdrobită violent stabilitatea unor sisteme istorice violate, ci nici atunci cînd anumite lupte radicale de rasă, de clasa sau de păturI sociale se folosesc de drept pentru a acoj cu mantia legalităţii pretenţiile lor prestabilite de superioritate, aceste ideologii „a priori", **împotrivirea** nu est« în acest caz altceva decît opunerea unor interese rasiale, de clasă sau de păturI sociale, şi dacă ea are perspectiva do a se impune sau de a învinge, va trebui să se folosească şi ea de forţă împinsă pînă la teroare. Atîta timp c. societate biruie înlr-adevăr antinomiile existente în s;

•so parc că şi-ar putea permite lu^ul unor principii filo-•sofiee false şi al unor concepţii fundamentale aberair ni,u tfi/iu. şi est o doar o chestiune de timp şi de dfv•< J-

tare a forţelor antagoniste care cresc o dată cu asemenea erori, această societate va pieri.

Prilejul istoric de exercitare a teroarei pentru a do-bîndi dominaţia rezidă tot atît de des în greşelile făcute şi în omiterea obstinată a unor reforme, ca şi în apariţia unor ideologii care cu greu s-ar putea impune fără teroare, pentru că acestea sînt în contradicţie cu concepţiile fundamentale generale şi statornice ale oamenilor ; el apare de asemenea în situaţii tranzitorii, de ale căror stări conf uzionale profită aventurierii.

Teroarea este, după caz, un mijloc al unor majorităţi sau minorităţi care au intrat, indiferent din ce cauză, în opoziţie cu un sistem de dominaţie, pentru a-l înlătura sau cuceri, în funcţie de sistemul existent, ele pot fi din* capul locului împinse să adopte metode teroriste, avînd uneori chiar o înclinaţie pentru acestea, sau pot ajunge la aceste metode de-abia pe parcursul evenimentelor.

Teroarea unor majorităţi are de regulă un caracter eruptiv. Ea este sălbatică, neînfrînată şi durează relativ puţin, dacă nu este sistematizată de o minoritate sau de către o persoană. De cele mai multe ori, ea se îndreaptă apoi rapid împotriva majorităţii înseşi, care a reuşit să cucerească puterea. Teroarea exercitată sistematic şi vreme mai îndelungată de o majoritate împotriva unei minorităţi ce deţine puterea se întîlneşte, atît în antichitate cît şi în zilele noastre, aproape numai în conflictele militare dintre popoare, dar şi în aceste cazuri teroarea este curînd exercitată de către o minoritate ce se substituie cuceritorilor. Majoritatea se poate greu obişnui cu folosirea te-roarei, chiar dacă aceasta se petrece în afara sferei sale nemijlocite de observaţie şi experienţă.

în istoric, executorul tcroarei ca mijloc de cucerire a puterii de dominaţie este de regulă o minoritate conducătoare, care, justificat sau nejustificat, se situează cel puţin pe plan ideologic pe aceeaşi treaptă cu majoritatea. Ea acţionează ca locţiitoare reală sau pretinsă, în ambele cazuri, dacă teroarea exercitată afectează un obiectiv realmente urît de toată lumea, deci o persoană sau o pătură, sau dacă deschide perspective vădit profitabile-, ea poate cîştiga rapid adeziunea majorităţii. O dovedesc numeroase revoluţii.

Aspirînd la putere, *minoritatea absolută* va putea numai arareori renunţa la folosirea teroarei. Această minoritate este silită să recurgă la cele mai eficiente

metode teroriste, cu atît mai mult cu cit îşj asumă riscul de *a* miza totul pe o carte ; ea nu poate conta, precum o minoritate conducătoare, pe rezerve sau pe un sprijin, ci pune literalmente totul pe cartea paralizării adversarului.

Instituirea puterii se i'ace întotdeauna prin surprin dere. Ea este orientată spre poziţiile cheie, spre centrii nervoşi ai statului, pentru cucerirea mijloacelor esen ţiale ale puterii : poliţia, armata, transporturile, transmi terea informaţiilor, depozitele de aprovizionare etc. Toate acestea trebuie preluate fulgerător şi conduse în spiritul celor ce au pus mina pe pîrghiile esenţiale, fie - - la nevoie -- paralizate. Numai o acţiune violentă, bruscă şi aparent absolut sigură de ca, care înfrînge fără nici o ezitare pînă şi cea mai mică rezistenţă, trezeşte impresia de forţă de neînvins, f ăcînd totodată ca orice împotrivire să pară lipsită de sens şi de perspectivă, definitiv sortită eşecului.

Cu cit mai multe slăbiciuni reale se află în spatele exercitării unei asemenea terori, deci cu cit este mai mare partea de ,,bluff" realizată prin teroare, cu atît mai presantă este necesitatea de a se proceda grabnic potrivit principiului „dezbină şi stăpîneşte" : pentru cei ce te urmează şi pentru noii adepţi -- avantaje, promisiuni, perspective, în primul rînd materiale şi sociale ; pentru ceilalţi — spaimă, spaimă şi iar spaimă. Cine colabo-rează, cine aderă — cîştigă. Cine se opune este pierdut, şi aceasta i se arată imediat în mod -indubitabil : ui mea/ă asasinate, arestări masive, percheziţii la domiciliu, se fac urmăriri pe bază de mandate de arestare, se procedează la expulzări, retragerea cetăţeniei, defăimări, declasări, „epurări", se emit „legi speciale", se înfiinţează „tribunale speciale".

Metodele teKnice şi formal-raţionale foarte dezvoltate ale epocii noastre permit ocazional teroare! moderne să verse mai puţin sînge şi să' mascheze încălcările masive de tot felul ale dreptului, ba, cît ai bate din palme, chiar să le şi legalizeze. Dictatorul german a fost întotdeauna mînoU'U că a ajuns la putere „fără vărsare de sînge". Facem abstracţie de faptul că această afirmaţie era un neadevăr, pentru că chiar din prima zi, şi încă şi înaintea ei, a curs destul sînge, deşi pe atunci cei mai mulţi încă nu-l puteau observa. Pînă şi cele mai sîngeroase măsuri sînt executate ca nişte dispoziţii pur şi simplu birocratice, cu să spunem aşa de .,tip pur tehnic[1]' ; în numeroase

ordonanţe ale lui Himmler, ..lichidarea" a mii şi 7,eci de mii de oameni nu este **niciodată** altfel formulată, iar în „ordinele de execuţie" figurează de asemenea „termeni tehnici" similari, al căror caracter sîngeros nu mai poate fi sesizat de nimeni. Hotărî lor pentru o apreciere este numai modul în care un drept individual sau de grup este înfrînt. Obişnuindu-se treptat să vadă o ordine salvatoare într-o neorînduială totală ce conţine în însăşi esenţa ei reprimarea drepturilor, cetăţeanul crede că preluarea puterii, în Anterior, ca şi în exterior, s-a înfăptuit ..legal" şi abia mult prea tîrziu observă că în locul dreptului s-a instalat teroarea : sau nici n-o observă vreodată (alita timp cît nu e direct lezat) pentru ca, în cele din urmă, intricat în accaslă fatalitate generală şi în urmările ei. să confunde totul şi fiecare lucru în parte — un stadiu a cărui depăşire spirituală durează în cel mai bun caz ani de-a rîndul.

Există două forme de folosire a teroarei, care slujesc la instalarea unei dominaţii, dar care reprezintă căzui i speciale. Una din ele este teroarea împotriva tiraniei. Ea serveşte la instaurarea unei orînduiri a dreptului, chiar dacă în amănuntele ei discutabilă şi perfectibilă şi. din punctul de vedere al dreptului, este ultimul, extremul şi disperatul ei mijloc de salvare. Provocată de violenţa dictaturii despotice ce nu poate fi înfrîntă în nici un alt mod şi, într-o anumită privinţă, o parte a acesteia, necondusă însă de mobiluri tiranice, această teroare — o fiică a violenţei, care-i este mamă şi a dreptului, care-i este tată — înlătură fără menajamente regimul despotic şi se legitimează curînd printr-o „retragere" cart face loc dreptului şi numai dreptului. Cea de-a doua formă specială este teroarea împotriva teroarei unui agresor în caz de război, îndeosebi în războiul total. Şi aici intră în •toc cucerirea dominaţiei ; transpusă la scară uriaşă, această teroare, fie că se manifestă ca simple represalii, fie sub forma unor covoare de bombe, este o rudă a luptei teroriste împotriva tiranici, doar că e cu mult mai arbitrară din punct de vedere moral şi cu mult mai periculoasă chiai şi pentru cel care eventual o foloseşte ca un ultim mijloc considerat necesar. Căci aici cantitatea trece în calitate şi consecinţele de toate felurile nu mai pot fi ţinute în frîu, nu mai sînt controlabile. Lichidarea arbitrarului poate tîrî după sine în prăpastie şi dreptul, astfel că lupta teroristă pentru victorie în stadiul actual al unei raţionalizai« .jiî tehnicizări duse la extrem vorbeşte de la sine împotriva

războiului, deoarece întreaga povară a celui învins, inclusiv cea morala, îl afectează şi pe învingător şi îl împinge pe o aceeaşi cale a nedreptăţii şi dezastrului pe care s-a mişcat agresorul şi pe care a pierit ; la sfîrşit, adversarii nu mai pot fi ^diferenţiaţi. Dintr-o asemenea evoluţie tragică nu se poate ieşi decît căutînd prin lupta dîrză pentru pace reîntoarcerea la normele general valabile ale umanităţii — o sarcină ce-i revine şi ştiinţei în multe din ramurile sale. Căci, unde ajungem oare dacă, în numele legalităţii, folosim în aceeaşi măsură teroarea ca şi în, domnia bunului plac ?

Odată ajunsă la putere şi nerăsturnată, tirania nu se mai poate lipsi de mijloacele de care s-a folosit pentru a-şi asigura dominaţia. Teroarea se organizează ca sistem de menţinere a dominaţiei, pentru că niciodată un sistem al unei l^pse totale de drepturi sau al unor nedreptăţi sistematice împotriva unor indivizi sau grupuri nu poate rămîne multă vreme fără adversari activi ; cel puţin dictatorul şi anturajul său terorist se tem întotdeauna de această situaţie. Iată de ce Platon a caracterizat tiranul drept cel mai nefericit dintre oameni, care, plin de ură, simte ură în jurul său, îşi dispreţuieşte complicii şi totodată se teme de ei şi nu tolerează pe nimeni în jurul său, în afară de nişte lepădături. Montesquieu a analizat regimurile despotice ca forme de dominaţie bazate pe frica celor dominaţi şi a celor care domină, forme care pervertesc caracterul oamenilor. La 4 septembrie 1870 Engels îi scria lui Karl Marx în legătură cu perioada de domnie a terorii : „Prin aceasta se înţelege dominaţia unor oameni care inspiră teamă ; în realitate este invers, adică dominaţia unor oameni care sînt ei înşişi înspăimîntaţi. Teroarea constă, în cea mai mare parte, din actele do cruzime inutilă la care se dedau o serie de oameni ei înşişi speriaţi, cu scopul de a se autolinişti.* In lucrarea lui J. Steinberg „Violenţa şi teroarea în revoluţie" (1931, p. 108), se spune : „In ciuda asprimii sale, îrr ciuda formelor sale aparent temerare, teroarea rămîne în esenţă o oglindă a neliniştii şi a fricii teroriştilor, care, pînă la urmă, se tem şi de frunzele ce se mişcă în copaci... Ororile teroriste se comit numai într-o stare de permanentă panică. De aceea, într-un anumit sens dictatura teroristă este şi dictatura panicii." Teroarea devine inevitabil .,o instituţie de educare pentru

* **Vezi K. Marx şi F.** Engels, ***Opere,*** **voi** .TI Kdifnra politică, Dvstj **1975 p 50 — ,Vofo *trad.***

ticăloşi", care urcă adeseori pînă în vîrful organelor de stat. Aceşti ticăloşi pol proveni din toate grupurile sociale; păturile, clasele, pot fi de orice rasă sau religie, deoarece, datorită anumitor elemente esenţiale ale naturii umane, teroarea se poate dezvolta .prin pervertire.

De altfel, pentru ca o dominaţie să devină teroristă nici nu este necesar ca ea să fi fost instaurată prin teroare. Puterea poate îi preluată şi prin vicleşug sau prin mijloace aparent legale, dar poate fi menţinută prin mijloace teroriste împotriva unor opoziţii serioase. După o pasageră ,,stare excepţională", teroarea poate fi menţinută ca un mijloc al arbitrarului şi transformată prin pervertirea persoanei sau a grupului aflat la putere înlr-un adevărat sistem. Atunci cînd cadrul instituţional şi concetăţenii o permit, omul se obişnuieşte cu abuzurile puterii tot atît de repede ca şi automobilistul cu condusul în viteză ; asta vine, ca să spunem aşa, de la sine. Numai că, în acel caz sînt aruncate în joc fericirea şi bunăstarea întregului popor sau ale unor păturl largi şi nu arareori ale unei comunităţi de popoare.

Sfera obiectelor dominaţiei teroriste nu este în sine îngrădită prin nimic în afară de forţa opusă sau, parţial şi temporar, în funcţie de împrejurări, de o supunere „voluntară". - Teroarea este îndreptată împotriva unor indivizi, şi anume, a unor adversari reali sau doar potenţiali, intensi-lalea ci diferenţiindu-se gradual, precum şi împotriva unor grupuri sau a întregii comunităţi. Ea nu se opreşte nici în afara şi nici înăuntrul rîndurilor celor care domină, în afara propriilor sale rînduri, tot restul predecesorilor dominaţiei se află pe lista neagră, ca şi fiecare adversar posibil în ochii despotismului : inşi aparţinînd unor rase, clase, religii sau păturl cu interese specifice, înăuntrul rîndurilor sale teroarea recurge la arbitrar cu precauţie, îmbinînd anumite privilegii cu ,,frica sănătoasă" a adepţilor, care să-i confere lealităţii o dublă sudură : pretenţia ca în schimbul unei supuneri oarbd fiecare să păstreze ce are sau ce a obţinui şi recunoştinţa pentru a nu fi fost atins niciodată în cursul acţiunilor de epurare.

Mijloacele sistemului terorist pentru menţinerea unei dominaţii par a fi practic nelimitale. Ele sînt puse î« slujba exterminării, consirîngerii, reprimării, dar şi a recrutării de adepţi.

Pentru menţinerea unor condiţii de dominaţie, nici alte regimuri în afară de cele despotice nu dispreţuiesc mij-

.r tt-roarei, dai- într-o gamă limitată şi de obicei în forme atenuate ca, de exemplu, unele regimuri liberaliste, în aceste cazuri este întotdeauna vorba de păstrarea ynoc privilegii la care — teoretic vorbind — poate aspira oricine; dar care, în realitate, se află în mănile unei minorităţi, astfel ca, sub lozinca unor libertăţi asigurate prin "constituţie, ele sînt în anumite condiţii menţinute şi prin mijloace similare terorismului sau pur şi simplu teroriste. Dezvoltarea sistemului economiei capitaliste a abundat în asemenea practici, atît în aşa-numitele metropole cît şi, mai ales, în teritoriile coloniale. Concedierile arbitrare, repri-măriU' arbitrare sau ameninţările pot avea asupra unui ins, care, Cară a avea vreo vină, nu este asigurat din punct de vedere economic, acelaşi efect distrugător ca si unele dintre măsurile teroriste ale unei dictaturi politice ; şi aşa s-a şi întîmplat destul de frecvent de-a lungul istorici Lupta de clasă economică, socială şi, în cele din urmă, politica, primejduirea continuă a existenţei democraţiei n-au răsărit din mintea lui Karl Marx, deşi el a fost acela care le-a declarat drept motorul dezvoltării istorice trezind şi sperînd că ele trebuie şi pot fi biruite prin efortul organizat al proletariatului. Este bine cunoscut faptul că nu numai unele regimuri de stingă sînt cele care, potrivit ideologiei lor şi necesităţilor lor intrinsece, dar uneori şi extrinsece, se servesc de teroare pentru a cuceri dominaţia sau pentru a o merHine, ci şi aceie regimuri de dreapta: care nu au în raport cu poziţia lor decît învelişul Dreptului, dar care în realitate sînt ..magna latrocinia'' : regimuri de exploatare organizate statal, care aplică mai întîi teroarea economică ca pe ceva foarte firesc, dacă întreaga comunitate nu o biruie la timp şi neîntrerupt pe calea unor confruntări politice de interese, pentru ca apoi să o dez-volte sistematic din momentul în care li se pare că privilegiile lor ameninţate nu mai pot fi salvate în alt mod. Experienţa ne arată şi aici că, odată porniţă chiar şi în tnic sau într-un stadiu „prepolitic", teroarea cu greu mai poate fi oprită. Fiind formal „de drept", după cum se exprima unul din gangsterii de stat de mai tîrziu, Hermann Goring, deoarece violenţa naşte violenţă, polta de teroare Ia partizanii ei, şi respingerea ei de către adversari devine apoi pe următoarea treaptă o ,.necesitate" atît pentru unii, cît şi pentru alţii.

* î« original în limba !;itină — ..o mare tîlhărie". — *Nota trad*

Cum arată, de fapt. o ciofd *sub teroare ?* Pe lîngă gratii de fier, biciuiri la sînge şi spaima morţii, ea se -caracterizează mai ales prin instituţiile speciale create d« teroare pentfu a-şi asigura dominaţia arbitrară : în vederea wnui control permanent şi cuprinzător, un sistem organizat de supraveghere a tuturor ramurilor vieţii sociale ; în vederea unei permanente dispersări, defăimări şi lichidări, un aparat poliţienesc secret cu împuterniciri speciale, cu tribunale proprii pentru .,cazuri speciale", a căror judecare publică trebuie să provoace intimidarea, dar care nu pot fi lăsate în seama tribunalelor obişnuite, chiar daca acestea s-au supus deja spiritului dictaturii ţ lagăre dt internare de multiple feluri, în care se exercită un arbitrai dus la extrem şi raţionalizat de sus, lagăre care — pe dife-i iţele lor trepte — servesc şi drept ..pepiniere" şi şcoli de terorism ; de asemenea, în vederea reprimării-opoziţiei şi cîştigării silite a unor forţe auxiliare, luarea de ostateci ş; arestarea unor întregi familii, astfel încît bărbaţii să se teamă permanent pentru bunăstarea şi viaţa soţiilor şi a copiilor lor, femeile să se teamă pentru soţii deseori ridicat[1] şi deportaţi cine ştie unde, copiii să se teamă pentru părinţii şi fraţii lor.

Desigur, nici un sistem de teroare nu-şi poate permite — şi nici nu-şi mai permite astăzi, să folosească ac> procedee în toată goliciunea lor. Spaimei i se adaugă Viclenia şi ipocrizia. Teroarea este învăluită într-un anonimat parţial, suficient ca să nege totul, dar să şi trezească suficientă spaimă. Teroarea trebuie să fie simţită, în t:mp ce veşmîntul Dreptului trebuie să fie vizibil. Sub poleiala unor privilegii, iluzii şi ideologii se manifest *î*\ forţe încătuşate ale voinţei ; în uzinele artificial supra-iluminate ale unei sclavii întreprinzătoare, vitalism r* I serbează triumfuri, iar teroarea apare în cele din urmă *cf*> o necesitate împotriva duşmanului fericirii comune sau a; unui marş comun spre un viitor presupus mai bun libertăţii colective şi individuale, întreaga colectivitate parţial deja o victimă reală, şi oricînd una virtuală a teroarei, este sistematic şi bine dozat obişnuită cu aceastn fără însă ca efectul ei intimidant să scadă în cazul individual. Se cultivă la toată lumea anumite *instincte terorişti-,* contracarate de sentimentalisme ; anumite uzanţe socia'.-sînt barbârizate şi se acoperă decăderea adevăratelor va pnn rafinamente tehnice. Atunci cînd în manifestări^' *sale* fJagrant .crase teroarea nu mai poate fi camuflata,

cu insolenţa prezentata drept un fenomen tianzf-*ioiiu* necesar a! dezvoltării generale[1] şi se găsesc întoto una ciarneni care sa creadă acest lucru şi să-l r^spindeaseu cu tot fanatismul, ca şi oameni de ştiinţă care să furnizeze in acest sens o teorie ,.mioapă" din punct de vedere istoric, juridic, statal sau de filosofic socială.

Urmările teroare! ca sistem de menţinere a unei dominaţii sînt deja vizibite în toate aceste manifestări.

în general, într-un regim despotic există o stare de nesiguranţă. Atîta timp cit oamenii n-au devenit nişte roboţi sau marionete politice, nişte fanatici sau ieniceri ideologici, temelia sistemului -este permanent revoluţionară, ceea ce £ace ca teroriştii dominanţi să se vadă siliţi să desfăşoare de sus o permanentă revoluţionare şi să incite de jos forţele adversare de acelaşi tip.

Pe plan politic, dominaţia bunului plac desfiinţează orice fel de autonomie a autoadministraţiilor politice, a sindicatelor, organizaţiilor profesionale, asociaţiilor culturale, bisericilor. Dacă din motive de oportunitate ea le lasă să fiinţeze, atunci numai pe timp limitat şi sub supraveghere suspicioasă ; dacă le reînfiinţează, o face doar după ce le-a transformat în nişte unelte executive şi numai după ce a abrogat împuternicirile ce îe fuseseră atribuite.

Despre destinul legalităţii într-o dominaţie teroristă de lungă durată nu mai e nimic de adăugat ; legislaţia se degradează ajuiigînd o simplă maşinărie, hotărîrile judecătoreşti sînl vîndute. Dreptul ca o ordine normată pentru asigurarea libertăţilor tuturor este duşmanul de moarte al bunului plac care, de îndată ce a ajuns să dicteze, îl detronează, în unele cazuri îl imobilizează, în altele îl violează şi îl mutilează şi — chiar dacă rămîne nelezat — este folosit în mod abuziv.

Greutăţi mult mai mari tntîmpinâ un regim de ternar e in economie. Nu cu economiştii..căci cei mai mulţi dintre ei îşi schimbă foarte repede atitudinea dacă sînt lăsaţi •să existe sau chiar solicitaţi (în caz că au şi contribuit în anumite situaţii de criza social-economicâ, aşa cum am mai amintit, la finanţarea preliminară a regimului dictatorial) Economia lucrează cu anumite mărimi şi valori care ou pot fi manevrate după bunul plac. Cu toate acestea, teroarea încearcă să o facă, deoarece sistemul ei si repre-Bentanţii săi au mereu nevoie de noi mijloace Goana spre dominaţie, spaima, nevoia de securitate şi pofta de nasc mai Intii cerinţa unei reglementau totale.

caro reclamă într-o măsură tot mai mare o ecotiornie
birocratizată, apoi o politică autarhică, apoi o economie
militarizat^ care, sub aparenţa productivităţii ;.,.;icii,
este sortită, de fapt, în timp, unei sistematice distingeri.
Prin propriile sale mijloace materiale, nici un

nea
sistem nu-şi va putea asigura existenţa, el este împins spre expansiune şi aceasta cu atit mai rapid eu cit baza economică pe care el proliferează cu toate mijloacele raţionalizării tehnice este mai redusă. Pe de altă pai te, nu trebuie să rămînem cu impresia că teroarea s-c,i putea prăbuşi nemijlocit de pe urma dificultăţilor economice ; în acest sens, economiile naţionale moderne oferă exploa-tării'prea mult răgaz pentru numeroase posibilităţi de eschivare. Şi mai înainte ca un regim terorist să-şi recunoască falimentul economic, el se dezlănţuie ieşind din impas prin cuceriri. Conflictele -economice interne trebuie să ajungă întotdeauna pe planul politic, dacă uimează să cîştige importanţă pentru existenta unui regim al arbitrarului ; altminteri, acesta le ţine în frîu ani cle-a rîn-dul -- în cazul unei bogăţii,corespunzătoare chicii decenii de-a rîndul -- şi chiar şi către sfirşit, în interacţiunea dintre materie şi om, exploatarea poate pune penii u un timp în spinarea omului ceea ce materia ny-i mai ooate oferi.

Căci, în sistemul dominaţiei teroriste, rolul mnului este jalnic, indiferent unde este el plasat, sus sau tos pe eşafodajul, dominaţiei. Dacă de dragul unei siguianU t.'CO-nomice se vînd drepturile politice autorităţii unui ins sau imui gi up reprezentativ, dacă prin promisiunile de siguranţă cconcmică indivizii sînt înşelaţi în o ea ce priveşte dreptul lor la libertate politică, atunci ei îşi caută o compensaţie în festivităţi sociale ameţitoare şi în speranţe utopice ce le sînt oferite de dictatură. Viaţa capătă caracterul unei activităţi hectice. N-ar fi deloc necesar ca, în acelaşi timp, în conştiinţa maselor să se inoculeze insistent ameninţarea unor primejdii sau ca ele să fie lăsate chiar să trăiască potrivit lozincii „a trăi riscant", căci în sistemul dominaţiei bunului plac existenţa lor nu este oricum nimic altceva decît o mizerie poleită, cu perspectiva ca, mai devreme sau maPtîrziu, ek să fie împinse în nişte aventuri istorice.

Cum ar putea exista sau cum s-nr putea dezvolta cultura în înţeles mai înalt, într-un asemenea context ? Predomină cantitativul, colosalul, ceea ce poate fi dntărît

măsurat, direcţional şi ohiar dacă mai sînt posibile unele difeienţicri -- în măsura în care ele sînt posibile în nişte rezervaţii naturale ale spiritului ce servesc dictaturii drept pretext şi propagandă de camuflare, sau în nişte sere cultivate cu grijă — preţul lor, plătit cu jertfele ce se cer celorlalte forţe ale culturii este cu atît mai mare, cu cît rezultatul îndoielnic al acestor manevre poate cel mult amîna, dar nu opri sau contracara insidioasa degradare generală. Numai într-un singur domeniu, acela al realizărilor tehnice specializate şi al cercetărilor lor ştiinţifice preliminare, în care, ca produse auxiliare, pot apărea, firește, şi valori culturale reale, un regim modern menţinut pi In teroare este în parte mai degrabă stimulator decît slînjenitor. Nu se poate afirma că< un atare regim în ansamblu, compensînd munca forţată prin fanatism, îndemnuri, risipă şi cîştig mai redus, ar putea realiza mai mult decît un regim liberal, dar nu se poate nici tăgădui faptul că, în special în domeniul ştiinţei şi produselor tehnice, el este în stare să dea rezultate incomparabile. Cel care consideră că atît este suficient din punct de vedere cultural, se va declara mulţumit. Acela care are însă despre fiinţa umană, despre bunăstarea şi fericirea sa o reprezentare mai cuprinzătoare, va considera tocmai aceste forme de civilizaţie — în izolarea lor, ca tipice pentru o decădere generală. Şi iarăşi se pune întrebarea dacă este permis ca fragmente chiar şi ale unei culturi reale -- care pînă la urmă tot se mai menţine sau se impune sau se dezvoltă pe alocuri, atîta timp cît încă nu este totul nimicit — să fie răscumpărate cu asemenea jertfe în oameni şi bunuri, aşa cum ie impune un sistem terorist. După părerea mea, aceasiă întrebare este valabilă chiar şi pentru înaltele realizări artistice din vremurile de teroare ale individualismului renascentist care diferenţia forţele firești altfel decît în vremurile noastre, eliberînd arta din anumite cătuşe exterioare pe care le aplica altor forţe. Dar nici arta. nici ştiinţa şi nici ambele laolaltă nu înseamnă cultură în sensul în care c obişnuit să o conceapă omul liber. Desigur, au existat şi culturi clădite pe fundamentul lipsei de libertate, şi tiranul a reuşit să contribuie la dezvoltarea lor ; lirarira o mai poate face şi astăzi ; dar după ce am cunoscut şi dezvoltat alte culturi, noi nu mai sîntem dispuşi să renunţăm la posibilităţi culturale superioare, niaî bogate, doar pentru că realizarea lor reclamă mereu anumite reforme şi să le înlocuim cu un aventurism exis-

Irmţial al arbitrariuîui şi cu experimentările sale culturale mai mult decît îndoielnice.

Cursul premiselor şi consecinţelor prezentate mai sus ale sistemelor de dominaţie clădite pe teroare poate fi întrerupt prin rezistenţă sau poate duce — dacă regimul mă se autodistruge printr-o explozie generală şi dacă există premise materiale suficiente care pot fi create atît prin subjugarea unor semeni cît şi prin cuceriri la o *consolidare* pentru un interval mai mare de timp. Prin dispariţia generala a păturilor adverse fie prin lichidarea, fie prin contopirea lor, noua ierarhie politică se stabilizează în nişte condiţii inechitabile permanente, apoi acceptate şi în cele din urmă legalizate definitiv. Ca mijloc de menţinere a regimului, teroarea poate fi atenuată şi parţial îngrădită. Faptul că dezvoltarea socială modernă poartă în sine tendinţa periculoasă de formare a unui asemenea gen de stat de termite poate fi cu greu trecut cu vederea. Aşa cum, potrivit legii lui Graham, moneda rea o goneşte pe cea bună, tendinţele totalitare par a se extinde pretutindeni. Se impune să le înfruntăm cu toată forţa încă din acest stadiu şi nu de-abia atunci cînd teroarea s-a şi constituit.

O dată ajunsă la dominaţie, indiferent de unde a pornit, tei oarea nu poate fi înfrîntă dinăuntru — dacă în general poate fi înfrîntă - - decît prin forţă, înlăturarea ei printr-o intervenţie violentă din afară ar fi şi ea indicată şi posibilă în funcţie de slăbiciunea poziţiei generale a teroa-rei, de posibilităţile ei de dezvoltare şi de rezervele sale, în măsura în care ar exista o instanţă juridică superioară care. excluzînd arbitrarul, ar putea decide cu autoritate pretutindeni unde domneşte teroarea. Avînd în vedere uriaşa dezvoltare tehnică din zilele noastre şi progresul pe care l-am făcut pe această cale spre o civilizaţie, o asemenea intervenţie ar fi astăzi, respectiv după cel de-al doilea război mondial, legată de riscurile enorme ale unei distrugeri generala şi, în plus, aşa cum am amintit ' mai sus, şi de pericolul ca învingătorul supravieţuitor - presupunînd că el ar fi acela care a luptat într-adevăr pentru libertate — să se dovedească a nu fi cîtuşi de puţin un element progresist, ci un totalitarist ultrareacţionar. un produs al violenţei ; căci, cum ar putea el să o scoată la capăt cu toţi opoziţioniştii supravieţuitori şi învinşi, dacă n-ar putea să-i ucjdă pur^şi simplu ! Sau, totuşi ? Tocmai în aoesi fp) s-ar supune" el însuşi principiului pe

care U combătuse şi nu s-ar mai şti de ce s-a produs acua-slă intervenţie.

Oricare ar fi fosi evoluţia, nu există *aici o* altă modalitate în afară de opoziţia înverşunată cel puţin faţă d« extinderea teroarei — prin securitate, prin orice, acţiune nebeligerantă şi neprovocatoare de război, acolo unde premisele sînt favorabile în acest sens, apoi prin ferirea de contaminare a propriului teritoriu, dar în primul rînd prin succesul evident şi durabil al libertăţilor şi drepturilor pentru toţi. O libertate formală, îndoielnică şi neasigurată din punct de vedere material atrage teroarea ; adevărata libertate, în sensul unei independenţe consolidate pe baze materiale şi al participării la decizii într-o orînduire socială plină de perspective care satisfac orice om destoinic este cea mai puternică pavăză împotriva ademenirilor şi aspiraţiilor bunului plac.

Societatea bazată pe libertate trebuie apărată din capul locului şi neîncetat împotriva tendinţelor de dezvoltare teroristă. Lucrul acesta se realizează pe trei căi : prin statul de drept şi instituţiile sale, la a căror cît de mică lezare conştiinţa individului şi a opiniei publice trebuie să vădească o maximă sensibilitate ; printr-un control democratic eficient într-un sistem de divizare a puterii şi de *autonomii* inviolabile şi neviolate, care asigură un permanent echilibru dinamic al forţelor sociale ; prin satisfacerea cerinţei de libertăţi politice şi economice ale •tuturor — pe măsura capacităţii şi a randamentului lor. deci şi printr-o formare eşalonată a unor cadre de conducere.

Desigur că nici un sistem bazat pe libertate nu poate exista fără o voinţă de libertate activă şi tot mai accentuată a cetăţenilor săi. Democraţia nu este niciodată o stare, ci întotdeauna o cerinţă. Această voinţă este cea care, de îndată ce ideologia unei dominaţii despotice se face pe undeva simţită, o înfruntă şi îi opune — atît în practica do z» cu zi cît şi în activitatea statală — recunoaşterea egalităţii cerinţelor fundamentale ale tuturor.

Eu nu ştiu cum s-ar putea stăvili în Europa toate ţîe-ricolcle extreme de care ne aflăm ameninţaţi dinăuntru şi din afară, fără acţiunea neîntreruptă a celui mai nobil umanism al celor ce sînt umani, a celui mai uman socialism al celor ce sînt socialişti şi a celei mai autentice religiozităţi a tuturor acelora care desprind din religie o îndatorire şi pentru această lume Căci niciodată instituţii!*

singure nu ne pot apăra, ci în sltitaţii deosebit de periculoase spiritul decide întotdeauna asupra felului în care trebuie folosite acestea. Dacă cu toate acestea teroarea învinge omul liber, atunci substanţa acestei libertăţi reale — nu doar formale şi fragmentare — îi va da de furcă ieroa-rei pînă ce ea se va sufoca sau, la un monlent dat, va fi lichidată de spiritele revanşarde, fie că e vorba de propriile rînduri, fie de un individ temerar, fie de ciocnirea cu lumea rămasă a libertăţii înfăptuite.

Scopul şi organizarea statului SS-ist

«

Spre sfîrşitul toamnei 1937 am avut prilejul, la Fiank-furt pe Main, să discut în mai multe după-amiezi pe larg cu un SS-Fuhrcr al burgului Vogclsang. Sonthofen în All-gău. în Bavaria, Vogelsang în munţii Eifcl şi Krossinsce în Pomerania răsăriteană erau .cele trei burguri izolate şi pitoreşti ale li-herci generaţii neogermane a *fiihrerului.* Convorbirile, duse de o parte şi de alta într-un spirit foarte deschis, aveau ca obiect sensul istoriei germane, rolul celui de-al III-lea Reich şi ideile rasiale ale SS-ului. Tocmai prin antagonismul extrem al opiniilor expuse, ele mi-au oferii o multitudine .de cunoştinţe interesante şi uneori confirmarea unor lucruri deja presupuse.

Din cele spuse de acest SS-Fuhrer bine infoi mat, un tip infatuai, deloc prost—chiar dacă sută la sută fanatic — redau aici trei fraze demne de a fi puse în evidenţă :

,,Coea ce vrem noi, educatorii "tinerelului fiihrerului este un stat modern după modelul statelor — cetate elene. Acestor democraţii conduse de o elită, cu larga lor bază e-conomică ilotă, le datorăm marile realizări culturale ale antichităţii. Cinci pînă la zece la sută dih populaţie, crema elitei trebuie să conducă, restul trebuie doar să muncească şi să se supună. Numai astfel pot fi realizate acele valori supreme pe care trebuie să ni le pretindem '«.ittt noua înşine, cit şi poporului german''.

„Selecţia noii pături de fuhreri o înfăptuieşte SS-u). în mod pozitiv prin instituţiile de educaţie naţional-politică (Napola) ca treaptă premergătoare, prin şcolile ^do hmcheii şi prin burgurile „Ordinului" ca adevărate universităţi ale •viitoarei "aristocraţii naţional-sociaiisle, ca şi printr-o

practică ulterioară în politica de stat ; în mod negativ, prin suprimarea tuturor elementelor inferioare din punct de vedere rasial-biologic şi înlăturarea radicală a acelor adversari politici nerecuperabili, care refuză din principiu să recunoască fundamentele concepţiei despre lume a statului naţional-socialist şi instituţiile sale esenţiale".

„în felul acesta, în decurs de cel mult zece ani vom reuşi să dictăm Europei „legea" lui *Adolf Hitler,* pentru a stăvili prăbuşirea altminteri inevitabilă a continentului european şi a edifica adevărata comunitate a popoarelor, avînd în frunte Germania ca forţă conducătoare".

Nu mă voi referi aici la argumentele aduse de mine împotriva acestei teze ; în orice caz, ele au fost hotărîtoa-re — dacă mai era nevoie şi de alte „circumstanţe agravante" împotriva mea — pentru cinstea de a figura imediat pe prima listă neagră, ce a fost adusă de Gestapoul din Berlin la intrarea trupelor germane în Austria, la 12 martie 1938. Importantă este aici doar precizia extraordinară cu care, în cursul acelei convorbiri, un SS-Fiihrer a expus *adevăratele* ţeluri *ale* stolului noţionol-sociolist.

SS-ul lui Heinrich Himmler trebuie considerat drept paznicul predestinat al forţelor de iniţiere propriu-zisă şi drept selecţionerul propriu-zis al viitoarelor cadre de stat ale naţional-socialismului. Fiu de funcţionar bavarez, cu ochii cinici acunşi în spatele unor ochelari şi cu o figură destul de prostănacă, Heinrich Himmler era tot atît de puţin prototipul râvnitei, dar inexistentei rase germanice, ca şi omul fără o picătură de sînge german, dar care totuşi se erija în ..praeceptor germaniae"*, Alfred Rosenberg, şi tot atît de puţin ca Joseph Goebbels, despre a cărui formă a capului, statură şi membre inferioare nu mai e cazul să vorbim şi tot atît de puţin ca îmbuibatul Hermann Goring şi în special însuşi domnul şi slăpînul tuturor, tipul omului cu fruntea îngustă, cu un păr despre care fostul şef de presă „Putzi" Hanfstaengel n-a putut spune unor ironici corespondenţi de presă străini altceva, decît că „este totuşi blond la subsuoară" : Adolf Hitler. Himmler, acest Fouche al său, compensa printz--o încăpăţânare de catîr ceea ce îi lipsea ca inteligenţă. Din punct de vedere psihologic, această combinaţie dintre o „pasăre călătoare" şi un învăţător ratat prezenta totuşi în sine două caracteristici germane absolut esenţiale, bine sudate : brutalitate

* în original în limba latină „mentorul Germaniei". •— Nota traci.

şl *romantism.* El le putea schimba, aşa cum sjehimbi că'-maşa de zi cu cea de noapte : — să ne gîndun bunăoară la festivităţile de îa miezul nopţii, de „ungere a SS-Fah-neivjunkei'ilor", în Domul de la Quedlinburg-, unde Himm-. Ier, în faţa osemintelor (de altfel false, dar pur şi simplu decretate ca autentice) lui Henric" I, întemeietorul puterii medievale germane de răsărit, obişnuia să celebreze toată mistica „comunităţii de conspiratori", pentru ca apoi, la lumina zilei, să asiste în vreun lagăr de concentrare >a biciuirea în serie a deţinuţilor politici. De la simbolul cadranului solar, calea zvasticii ducea de-a dreptul la cuploarele încinse de la Auschwilz.

Himmler provenea din rîndurile „Artamanilor*'. Aceştia erau o ramură destul de obscură a mişcării tineretului german, al cărei obiectiv consta în înnoirea ţărănimii germane şi autoeducarea ei în vederea apărării, încă de pe atunci, sînge, pămînt şi spadă ! Cine îşi aminteşte faţa acestui om nu se miră că el a devenit un discipoL apoi camarad de luptă şi în cele din urmă cel mai consecvent a-vangardisl al obsesiilor lui Adolf Hitler

SS-ii! a fost un *„Ordin" şi totodată o uniune* cu *un ţel bine determinat.* De la început, Himmler l-a creat ca atare. Niciodată nu s-a intenţionat ca din SS să se facă o armată de milioane. Dezvoltarea generală a celui de-al IlI-lea fleich a fost cea care l-a împins în această direcţie. Dar,, pînă in ultimul moment. Himmler a încercat mereu să menţină la putere un cadru de bază, care să-i dea posibilitatea de a reveni cîndva la intenţia sa iniţială : crearea unui sistem de dominaţie al rasei germanice şi păzirea lui prin toate mijloacele puterii. Că SS-ul trebuia să asirgure şi securitatea personală a întruchipării mesianice, aşa-numitul Fiihrer, era de la sine înţeles.

Chiar şi *exigenţele faţă de un candidat al SS-ului* erau neobişnuite : el trebuia să aibă o statură de cel puţin 1,80 m (rna.i tirziu acest barem n-a mai contat decît ca un indicator ideal, iar în război s-au făcut excepţii rnergînd pînă şi la persoane cu deficienţe ale membrelor inferioare, la oameni care nu mai aduceau de fel cu imaginea de gigant german) ; arborele genealogic al candidatului trebuia să poată fi urmărit înapoi pînă la 1750, să fie „de sînge pur german", iar caracterul său — ireproşabil în sens naţio-nal-socialist.

Dacă *masa SS-iştilor,* care au aderat în timp de bună voie, seduşi sau constrînşi, a cunoscut, bănuit sau a desco-

:(ulti-i ioi adevăratele scopuri ale lui Himmler ţ>i ale statului său major mai restrîns, nu are — în condiţiik -dominaţie existente în sînul SS-ului — prea mare importanţă în aprecierea planului unui veritabil stat SS-ist. în orice caz conducerea aspira să-l realizeze si era hotărită *să* facă totul în vederea acestui scop : în consecinţă, s-au făcut planuri eşalonate, fiecare ţel parţial era urmărit cu o duritate extremă desfidînd orice închipuire normală. Documentele rămase *şi* mărturiile ieşite la iveală după prăbuşirea regimului naţional-socialist arată astăzi lumii acest întreg eşafodaj solid construit. Un cu totul alt capitol îl constituie informarea, participarea şi în specia) mobilurile fiecărui membru în parte al acestei comunităţi de conspiratori SS-işti ; ele variază şi diferă ca de la cer te pămînt, ca şi viaţa însăşi.

SS-ul a fost creat în 1929. ca *gardă personală neagră* a *lui Hitler.* El se numea „Schutz-Staffel" * şi nu număra pe alunei decît 250 de persoane. Căpetenia SS-ului, Hoinrich Himmler, era în subordinea şefului aşa-numitelor .,Sturm--Abteilungen" (SA) ** şi anume Ernst Rohm. Faptul că din capul locului aceste „trupe de protecţie" nu erau menite •doar să-l apere pe „fuhrer''. ci că. potrivit spiritului lansat de fostul artaman Himmler, ele trebuiau să înfăptuiască o politică de mare anvergură, o dovedeşte între altoi' crearea concomitentă în cadrul SS-ului a unui „Oficiu pentru probleme rasiale şi de colonizare". Extinderea asupra întregului Reich — care şi-a găsit expresia şi în titulatura lui Himmler, ca „Reichsfuhrer-SS" — s-a desfăşurat, ţinînd seama de caracterul special al SS-ului. relativ rapid : în 1930 organizaţia număra 2 000 de membri, un an mai iîrziu deja 10.000. Pentru a contracara riscurile implicate de o asemenea creştere care corespundea însă •ţelurilor de dominaţie ale conducerii SS şi mai ales pentru a le asigura, Himmler a înfiinţat în 1931 aşa-numituS *„Sicherheitsdienst des Reichsfuhrers-SS"* (SD) ***. Denumirea părea oarecum inofensivă ; ea nu avea pe atunci încă nimic din groaza pe care o inspira doi ani mai tirziu, chiar şi în rîndurile membrilor de partid. Nu un membru oarecare, ci chiar locţiitorul lui Hitler, pe vremea aceea încă

* Trupe de protecţie, în text vom folosi în continuare num»i Iniţiatele „SS". — *Tiota trad.*

** Bdtalioahe**,<le** asalt. — Nota trad.

« Serviciu) <ie Siguranţă al Reichsfiihrerului— SR fSP). ~» **Nota *trad.*

atotputernicul Rudolf Hess cu a cărui colaborare se înfiinţase SD-ul, l-a denumit „creierul partidului şi statului" Iniţiatorul, organizatorul şi conducătorul acestui creier a fost tînărul locotenent de marină (r) Reinhold Heydrich, el însuşi un creier diabolic. Acest serviciu şi-a desfăşurat prima parte a 'activităţii în cadrul Partidului muncitoresc national-socialist german (NSDAP) şi nu împotriva poporului german. S-a cultivat sistematic o reţea largă de informare şi spionaj, potrivit principiului lui Heydrich ,,Cînd un lucru este ştiut, e bine ; deci, trebuie doar să ştii". Membrilor SD-ului li s-au pretins toate calităţile pe care le aştepta Himmler de la un asemenea „Ordin" : incoruptibilitate, fidelitate necondiţionată fată de organizaţie, onoare de clică, intransigenţă fată de sine şi de ceilalţi, o viaţă de familie fără cusur, pe scurt, pe cale de a se cristaliza evident, dar fără adinei rădăcini morale, acele „virtuţi prusace" care au devenit în istoria germană pe cît de faimoase pe atît de reprobabile, pentru că fie că în sine erau juste, fie că cel puţin conţineau unele elemente morale reale, ele se pretau şi la o aplicare lipsită de scrupule, în scopuri sociale şi politice dintre cele mai josnice. Tribunale proprii de onoare ale SD-ului vegheau cu străşnicie asupra respectării principiilor fundamentale ; a intrat de asemenea în funcţiune un „SD-Rollkommando" * secret împotriva refractarilor şi nelegiuiţilor, care executa şi condamnările la moarte — pronunţate pe atunci, în principal, în propriile rînduri.

Numai graţie SD-ului lui Heydrich a reuşit Himmler să instituie cu adevărat şi să menţină puterea SS-ului. în acei ani agitaţi, dintre 1932 şi 1937, cînd NSDAP-ul era confruntat cu intrigi, influenţe, lupte, antagonisme, curente şi direcţii de dezvoltare, probabil că unitatea de voinţă a SS-ului nu s-ar fi putut impune fără puternica reţea a secţiilor superioare ale SD-ului, care se extinsese asupra întregii Germanii. Daluege, de pildă, începînd din 1933 şeful suprem al poliţiei din Prusia şi în Reich, general de poliţie prin graţia lui Goring, se afla pe scara rangurilor SS imediat după Himmler (dar nu ca importanţă) şi n-a fost totuşi pînă în 1935/36 unealta necondiţionată a acestuia. Bineînţeles că SD-ul l-a deposedat de putere, dar aceasta de-abia mai tîrziu.

La preluarea puterii, Himmler a dorit să devină pe loc şeful întregii *poliţii politice* a Germaniei. N-a reuşit

* Comandou secret de $r»c al SD-ului. — *Nota trad,*

dec:1 pentru Bavaria. Prusia a rămas în sfera de dominaţie a lui Goring.

Ameninţării salo din 4 martie 1933 : „Eu nu am de făcut dreptate, ci de distrus şi de exterminat", i-a urmat foarte curînd dezvoltarea sistemului, politia politică devenind ,,Suprema autoritate în. statul prusac", iar în iunie 1933 aceasta a devenit .,Geheime Staatspolizei (Gestapo)" *, cu sediul în strada Prinz Albrecht din Berlin. Cu şeful de atunci al Gestapoului, Rudolf Dieîs, în vîrstă de 33 ani, care venea .din poliţia lui Severing ** si nu eva membru nici al partidului, nici al SA-ului sau SS-ului, dar era omul de încredere din poliţie ecl mai apropiat lui Goring, Himmlcr era trup şi suflet în combaterea unor acte de teroare neplanificate ale SA-ului. Pînă la 30 iunie 1934 acesta a fost in mod evident cu mult mai sălbatic şi terorist decît SS-ul. Himrnler nu s-a identificat cu SA-ul ; împreună cu Heydrich şi cu locţiitorul acestuia de la finele anului 1933, Dr. Werner Best, el a lucrat pe cont propriu, Mstvmatic şi din umbră. Astfel, pînă la mijlocul anului 1934, conducerea SS-ului a reuşit să preia una după alta poliţiile politice din Germania. Numai Prusia cu Gestapoul de la Berlin nu fuseseră încă atacate, deşi Heydrich îşi avea deja şi acolo implantaţi oameni de încredere din SD, care i-au şi făcut apoi posibilă preluarea, în martie 1934, a inimii Gestapoului, „Das Geheime Staatspolizei-Amt" (Gestapa) ***.

Pe lîngă acest nucleu al puterii, nu s-a neglijat nici extinderea organizaţiei exterioare ; de asemenea, nu s-a neglijat nici întărirea prestigiului SS-iştilor care prin cinste, credinţă, camaraderie şi distincţie rivalizau cu SA-iştii ; concomitent s-au format trupe proprii de şoc. Sub lozinca .,spirit de corp şi gardă" a luat naştere *SS-ul general,* ai cărui „membri susţinători'' trebuiau să contribuie cu mijloacele băneşti necesare (în măsura în care aceşti bani nu erau procuraţi prin amplele acţiuni de şantaj ale SD-ului). Fostele trupe de protecţie transformate în *„detaşamente politice de~ intervenţie"* au fost mai întîi ataşate - - sub denumirea de *Feldjägerkorps* - - poliţiei regulate, apoi contopite formal cu aceasta, în lealitate.

* Poliţia secretă de stat. — *Nota* t rad.

** *Cari Severing* (1875—1952) — socialist de dreapta, fost . ministru de interne în mai multe peiioade, şi care în 1933 a trecut de partea lui Hitler. — Nota trad.

*** Oficiul poliţiei secrete de stat. — *Nota trad.*

după ce au f os l considerabil întărite, ele s-au constituit în aşa-numitele „SS-Verfugungstruppen" *, îndeosebi ca *Totenkopf-Standarten* (detaşamente -„Cap de mort"). Comandantul acestora a devenit SS-Standartenfiihrer Eicke, sub conducerea superioară a lui Heydrich, pe atunci SS-Brigadefiihrer, ca şef al Poliţiei politice bavareze (şi şef al Siguranţei Reichsfuhrerului-SS !). Efectivul SS-ului a crescut la 90 000 de oameni.

Ziua de 30 iunie 1934, pusă abil în scenă de generalii Reichswehrului împotriva lui Rohm, şeful statului major al SA-ului, a dat trio-ului Himmler-Heydrich-Best rîvnitul prilej ca, lansîndu-se de pe trambulina lor solidă, să înfăptuiască printr-o „epurare generală" saltul către instaurarea statului lor SS-ist. Panica pe care au provocat-o în jurul lor, înăuntrul şi în afara partidului, a fost premisa sistematizării ulterioare a teroarei. începînd din 30 iunie, săptămîni şi luni de-a rîndul s-a procedat la o epurare radicală a oponenţilor din rîndurile SA-Gruppenfuhre-rilor, Gau- şi Kreisleiteri. ca şi ale altor forţe politice conducătoare potrivnice sau imposibil de adus la aceiaşi numitor. Comandoul central de şoc al SD-ului şi alte comandouri SS similare, create între timp, au avut de lucru pînă ce ţevile pistoalelor şi box-urile s-au încins. Himmler, acum independent de SA. pe care. de altfel, îl deposedase de putere, s-a instalat ca inspector în Gestapoul din Berlin, pe cînd Goring era încă preşedintele Consiliului de Miniştri din Prusia, dar curind a devenit independent şi faţă de acesta, în urma uniformizării organizatorice a Reichului. Heydrich a devenit şeful Gestapoului. Cu ajutorul său. Himmler a subminat treptat influenţa generalului de poliţie Daluege, care a mai fost susţinut o vreme de ministrul de interne naţional-socialist Frick. în 1936, Himmler şi-a atins ţinta : a devenit şeful poliţiei întregii Germanii, cu un aparat al puterii fără egal,

Pentru a da o idee despre importanţa eşafodajului statului SS-ist, care s-a impus mai întîi în partid, apoi în Germania, apoi în Europa şi care era menit să imprime Reichului milenar adevărata sa amprentă, vom înfăţişa succint *organizarea de bază* a acestui întreg. Cunoaşterea sa este importantă pentru fiecare pentru ca măcar astăzi toată lumea să ştie ce rol îi fusese atribuit sau rezervat de creierul SD-ului : unora, rolul de a domni peste alţii,

* Trupe de intervenţie-SS — *Nota* frad.

;iidk>mu saUapilur orientali în antichitate, altora sarcina ca — sub flamura unor lozinci idealiste — să lupte în slujba acestui sistem toată viaţa, murind eroic ; celei de-a treia t• alegorii, să participe cu tot zelul la activitatea administrativă, cu o cotă-parte eşalonată "de satisfacţii : celei de-a patra categorii — în aceasta intrînd masele largi ale poporului german, pînă ce acestea, ele însele domesticite, puteau să se erijeze în âtăpînii popoarelor străine subjugate — rolul unic de a munci ; în sfîrşit, unei ultime categorii, constituite din milioane de adversari şi .,elemente inferioare'', moartea prin lichidare — rapidă, lentă sau i-hinuitoare. Deasupra tuturor acestora : Hitler, ca personificare intangibilă şi probabil, într-o' zi. chiar idolatrizată a mitului „rasă",

Sute de mii de germani care n-au ştiut-o, nu vor crede n;ci astăzi că, mai mult sau mai puţin nebănuitori şi dezinformaţi, i-au slujit acestui stat SS-ist cu lealitate, cu *•M*}* şi cu toate virtuţile şi slăbiciunile lor omeneşti. Să se lămurească măcar acum, ulterior, asupra acest oi' realităţi. Heinrich Himmler era Reichsfuhrer-SS si şeful politiei mane, iar din august 1944 şi Comandantul suprem al armatei de rezervă germane. El se afla în fruntea întregului aparat ; la el se înnodau toate firele acestei organizaţii multilaterale, ale cărei componente, deşi consonante, erau adeseori total sau relativ independente unele

faţă de altele.

Himmler avea la dispoziţia sa : SD-ul, Oficiul central de siguranţă a Reichului, Statul-major personal al Reichs-fuhrerului-SS, Oficiul Central de conducere-SS, Oficiul central economico-administrativ al SS-ului şi trupelc-SS.

SD-ul în frunte cu Heydrich şi locţiitorul său Best. ulterior, după "asasinarea lui Heydrich în Cehoslovacia, cu Ernst Kaltenbrunner, a fost împărţit mai întîi în şapte, iar pînă în toamna anului 1939 în douăsprezece secţii *superioare,* ale căror teritorii coincideau de cele mai multe ori cu Cercurile teritoriale de apărare ale armatei germane : Secţia superioară de Est a SD-ului, cu sediul la Berlin (teritoriul Corpului III de armată) ţ Secţia superioară *Slettin ** (teritoriul Corpului II de armată) ; Secţia superioară *Konigsberg *** (teritoriul Corpului I de armata) , Secţia superioară *Vest,* cu sediul la Frankfurt pe Main (t<>-

* Esle vorba de oraşul polonez Szczecin. — Nota traci. ** Kx(o \oi-i>:< <!c oraşul polonez Choina. — *Nota irad.*

ritoriul Corpului IX de armată la Kasscl şi al Corpului XII de armată la Wiesbaden) ; Secţia superioară *Diisseldorf* (teritoriul corpurilor de armată XIV, XV sau XVI ?)'; Secţia superioară *Sud-Vest,* cu sediul la *Stuttgart* (teritoriul Corpului V de armată) ; Secţia superioară *Nord-Vest* cu sediul la Hanovra (teritoriul Corpului VI de armată la Miinster şi al Corpului XI 'de armată la Hanovra) ; Secţia superioară *Hamburg* (teritoriul Corpului X de armată) ; Secţia superioară Elba, cu sediul la Leipzig (teritoriul Corpului IV de armată) ; Secţia superioară *Sud* cu sediul la Munchcn (teritoriul Corpului VII de armată la Miinchen şi al Corpului XIII de armată la Niirnberg) ; Secţia superioară *Austria* cu sediul la Viena (teritoriul Corpului XVII de armată la Viena şi al Corpului XVIII de armată la Salzburg) ; Secţia superioară *Sud-Est* cu sediul la Breslau * (teritoriul Corpului VIII de armată).

Cînd a izbucnit războiul, din SD şi din Poliţia de Siguranţă s-a creat „Reichssicherheits-Hauptamt" **. Activitatea secţiilor superioare a trecut pe seama a aproximativ 50 de *secţii ale SD-ului.* Forul administrativ suprem fusese pînă atunci *SD-Hauptamt Berlin,* cu trei secţii centrale, începînd din toamna anului 1939 în RSHA au funcţionat Oficiul III — Ştiri interne, VI — Ştiri externe şi VII — Arhivă şi cercetare —, aparţinînd în exclusivitate SD-ului.

Fiecare din aceste secţii avea, atît în Germania cît şi în străinătate, numeroase subsecţii şi servicii şi în plus un întins aparat secret, dispunînd uneori de cabluri **telefonice** proprii, cu numere secrete, ca şi de „oameni de paie" cu pseudonime inofensive.

Reţeaua SD-ului avea cinci *categorii de colaboratori,* care, la rîndul lor, nu ştiau decît în cazuri rarisime unii de alţii sau despre felul în care erau apreciaţi de către SD : persoane de încredere, agenţi, informatori, complici minaţi de obicei de scopuri josnice şi persoane dubioase, cu desăvîrşire corupte, care trebuiau, deci, să fie în permanenţă supravegheate. Tot ceea ce înregistra reţeaua de informaţii referitor la stat, politică, partid, economie, societate, viaţă particulară sau orice altce\ra, zi de zi, an de an, fie în mod sistematic, fie printr-o acţiune individuală sau întîmplător, era depus în Centrală, unde se păstra un exemplar al informaţiei în *Arhiva secretă;* alte două

* Este vorba de oraşul polonez Wroclaw. — *Nota trad.*
**** Oticiul central de Siguranţă al Reichului Un Ib. germană prescurtat USHA). — Nota *irad,*

exemplare mergeau la Şeful secţiei superioare a SD-ului, în a cărui competenţă intra chestiunea respectivă. Acesta păstra un exemplar în arhiva proprie — la care avea acces numai el sau locţiitorul său, iar pe cel de-al doilea trebuia să-l pună în siguranţă împreună cu tot materialul într-un loc doar de el ştiut. Un cunoscător temeinic al SD-ului'a descris acest mecanism, după curn urmează : „Nu există nimic (de oarecare importanţă politică) care să nu se fi aflat în această arhivă. Au fost spionaţi miniştri, au fost consemnate toate faptele, bune şi rele, ale unor gauleiteri, Rcichsleiteri, personalităţi de vază, dar şî ale unor nazişti sau antinazişti, absolut obscuri. Au fost înregistrate legăturile amoroase, obiceiurile, cheltuielile şi nevoile băneşti ale unor personalităţi mari şi mai mărunte, profiturile şi pierderile unor industriali de frunte şi bancheri, ale tuturor notabilităţilor din partid şi stat. din societate, biserică şi asociaţii, poftele şi micile lor slăbiciuni omeneşti, corespondenţa şi relaţiile lor sociale. Suspecţii sau cei care ar fi putut deveni suspecţi erau ,,prinşi" în aceste acte, prieteni şi tovarăşi de idei erau suspectaţi şi n-a existat nici o corupţie care să nu fi putut fi dovedită prin arhiva secretă a Centralei SD-ului. Dar şi diplomaţii, oamenii de stat străini şi politicienii îşi aveau dosarul personal ca si personalităţi din străinătate, care au jucat cîndva un rol în politică sau ar fi putut fi seduşi să-l joace".

Inelul intern al membrilor SD-ului era cunoscut numai conducerii ; în marele inel exterior, de obicei, membrii nu ştiaju nimic unii despre alţii. Cînd în a doua jumătate a anului 1934 şi la începutul lui 1935 „răzbunătorii lui Rohm" au ucis 155 de SS-Fiihreri, -- de fiecare cadavru era prins un bileţel cu însemnul „RR" * — anonimatul s-a accentuat şi mai mult. Numărul membrilor se cifra la multe zeci de mii. Din estimări demne de încredere rezultă că, pînă la izbucnirea războiului -- dacă se include şi armata de spioni, agenţi şi denunţători - - membrii SD-ului numărau cea 100 000 — 120 000 de persoane, iar în timpul războiului - numărul lor s-a dublat. Ei erau implantaţi sau repartizaţi în şi pe lingă toate forurile de conducere şi toate punctele de contact de o anumită importanţă în întreg aparatul de stat, în economie şi în societate — ca organe executive neobosite *şi* fanatice ale planului SS-ului, ţinuţi în mînă şi conduşi de Heyclrid»,

* **„Răzbunătorii** lui Rohm" — *Nota trad.*

ulieiior de' Kulluibruniiet. pentru şeful stalului Sr liimmle.r. sluga fiihrerului : Adolf HilIçi.

Această organizaţie n-ar fi putut funcţiona fără un *aparat poliţienesc* atotcuprinzător, care să nu ţină seama de nici o normă de drept constituţional şi îndeosebi « ganele de justiţie. Aşa se face că, foarte curînd, SS-< pus sub controlul său legătura poliţiei germane cu MJ = Ierul de Interne al Reichului (pînă ce, îrTlimpul războiul Ilimmler însuşi a devenit în cele din urmă ministru d< interne) şi a dizolvat legătura ei cu Justiţia (poliţia fu>. u a organ auxiliar al procuraturii). După ce, sub lozinca ,.dreptul este ceea ce foloseşte poporului german". G6; „eliberase" deja în martie 1933 politia politică a Prusiei de dependenţa ei faţă de procuratură. Dr. Werner Be\ creat în acest scop o bază juridică ; trimis ca şef al „Secţiei juridice" a Gt stapoului la nou înfiinţata .,Academie pe< dreptul german", el a îmbrăcat maxima lui Goring. atît d* semnificativă pentru cel d e-al III-lea Rcich. într-o forma pretins ştiinţifică din punct de vedere juridic. enunţînd-< (şi impunînd-o totodată) : ..Dreptul este ceea ce foloseşt< Statului". Pornind de la acest enunţ, bunului plac a] celoi ce deţineau acest puternic instrument poliţienesc îi era; mod „legal" deschise toate uşile. Introducerea aşa-numi-tclor ..ordine ele arestare preventivă", o nouă sugestie dat/j de Bcst lui Hoydrich şi pusă imediat în aplicare dt a stăvilit oricare control judecătoresc asupra arestări'•• calea către lichidarea adversarilor naţional-socialisn:.' era liberă.

In Republica de la Weimar, poliţia germană avu^ew trei ramuri, care se suprapuneau parţial : Poliţia Siguranţei, încazarmată şi neîncazarmată (SIPO), numit,: Prusia „Politia de pază" (Schupo), cu sarcina de a menţirx ordinea şi securitatea în stat ; poliţia administrativă (pentru circulaţie, meserii, instituţii sanitare, pompieri altele) ; în sfîrşit. poliţia judiciară (Kripo). Himmler i-a mai lăsat Ministerului de Interne decît poliţia a<J nistrativă. Tot restul a fost conconirat, la 17 iunie î 93* la *Oficiul central al poliţiei de siguranţă* — în a cărui K ordine se afla şi Gestapoul, apoi în toamna anului 193! *Oficiul central de siguranţă al Reich-ului.* Din punct d-vedere organizatoric, RSHA-ul era împărţit în *Gestapo -Oficiul poliţiei secrete de stat* (Gestapa). în SD * s

* ,OI'ieiu! pniiţu-i judiciare a Rcieh- A »U-ukn".

Reichukrintinalpohzci-Aint (RKPA) *, Reorganizarea completă a aparatului s-a realizai oficial de-abia începînd din 1936, deoarece pînă atunci Himmler fusese — pe vremea cînd Goring era prim-ministru al Prusiei — „doar" inspec-

al Gestapa-ului. La 10 februarie 1936, această instituţie a devenit, în sfîrşit, prin lege. ,,instanţa supremă a Reich-ului'', iar Himmler. acum cu desăvîrşire independent de Goring, a devenit stăpînul absolut al poliţiei germane. El i-a lăsat „locţiitorului'' său, general de poliţie şi SS-Obergruppenfuhrer Kurt Daluege, doar poliţia pentru paza ordinei. Dar şi aceasta a fost tot mai mult asimiiată de SS, pînă cînd ,.cadrele superioare ale poliţiei si SS~Fuhrerii" au pus stăpînire pe toate posturile de comandă din Germania. Poliţia Siguranţei a fost predată din capul locului de Himmler celui mai apropiat colaborator' al său, Reinhold Heydrich, SS-Gruppenfuhrer. set al SD-ului şi din acel moment şi şeful Gestapa-ului din Berlin. Reţeaua organizatorică a Poliţiei secrete de stat s-a extins asupra întregii Germanii prin numeroase aşa-numite Stapo-Leitstellen *. Centrala. Gestapa, a funcţionat cu trei *Secţii principale.* Secţiei I i s-au subordonat posturile de conducere din Poliţia de stal. ca şi întreaga administraţie a Gestapoului. Serviciul de personal ţii arhiva . ea nu avea un şef propriu şi îşi primea dispoziţiile de la „Biroul aghiotantului lui Heydrich". Secţia a I I-a se ocupa de 'aşa-n urnita „Pază internă'' ; ea era defalcată în II A -opoziţia de stingă, II B — biserici, evrei, francmasoni. II C — opoziţia de dreapta, II D — arestare preventiva, II E — economie. II F — registratură, II G — serviciul de pază, II H — partidul, II N -- referate privind ştirile, II S — homosexualii. -Deci. Secţia a Il-a ordona arestări şi emitea, între altele, şi odioasele ..ordine de arestare preventivă[t!] ; şefii luturor acestor secţii erau în subordinea directă a şefului Gestapa-ului. Secţia a IlI-a se ocupa cit trădarea de ţară şi contraspionaj ; ea avea referenţi speciali pentru toate ţările Europei ; vreme îndelungată l-a avut ca şef pe Best, care îl reprezenta pe Heydrich ca şei al Gestapa-ului.

După ce. în septembrie 1939. s-a înfiinţat RSHA-ul, toată Gestapa i-a fost anexată sub denumirea de Oficiul IV ; secţia Arest preventiv, cartotecă şi păstrarea actelor a primit cu vremea Numărul 6 al Grupei A — referenţi speciali (astfel că in ultimii ani, de pildă, ordinele

* Posturi de conducere în Poliţia de stat. — *Nota trad.*

de arestare preventivă nu maî purtau însemnul D II, IV-(DII).

Poliţia judiciară a Reich-ului era în subordinea fostului consilier criminalist şi ulterior SS-Gruppenfuhrer Nebe, care fusese naţional-socialist încă de pe vremea poliţiei lui Severing, apoi, ca specialist şi om de încredere al lui Goring, l-a subminat pe fostul şef al Gestapoului, Rudolf Diels, după care i-a slujit pe Heydrich şi Himmler, pentru ca, în timpul războiului să colaboreze de la un moment dat şi cu opoziţia. Despre el va mai fi vorba. RKPA-'ul a înfăptuit, între altele, întreaga politică de arestări preventive împotriva unor reali sau presupuşi criminali.

Toate posturile-cheie ale Oficiilor I — „Organizare". II — „Finanţe şi tehnică", III — „SD-ul intern", IV — „Gestapo"', V — „Kripo", VI — „Serviciul secret de informaţii'', VII — „Arhivă şi cercetare" din cadrul RSHA-ului erau ocupate de oamenii Siguranţei din Reichs-fuhrung-rs. în perioada extinderii în Europa a celui dc-al III-lca Reich, majoritatea acestora au preluat în străinătate funcţii teroriste atotputernice, după ce în Germania „aparatul" fusese puternic dezvoltat şi asigurat.

în sfîrşit, în afară de SD şi de politie, Himmler mai dispunea şi de *armata-SS* propriu-zisă. Ea se defalca în *trupe de intervenţie SS* (în timpul războiului cu SS-işti proveniţi din diferite legiuni străine din toate ţările lumii) şi în *formaţiunile „Cap de mort".* În 1936, efectivul lor număra cea 210 000 oameni : 90 la sută trupe de intervenţie, 10 la sută formaţiuni „Cap de mort" ; către sfîrşitul războiului, rotund l 600 000 de oameni : aproximativ 30 000 membri ai formaţiunilor „Cap de mort", cam tot atîţia legionari străini şi cea 950 000 oameni în trupele SS. Acestea erau împărţite în divizii şi „Standarte" ; fiecare „Standarte'' era echivalentă cu un regiment, deci cu un efectiv de cea 3 000 de oameni. Laolaltă, ele formau o armată cu dotare proprie şi în parte şi cu arsenale proprii — o contrapondere bine calcuiată faţă de armata germană propriu-zisă (Wehrmacht), după ce, prin eliminarea SA-ului lui Rohm şi potrivit „teoriei celor doi piloni" a lui Hitlcr — un pilon al celui de-al III-lea Reich este Partidul, al doilea pilon este armata — aceasta căpătase o importantă prea mare. Extrem de semnificativ este faptul că, pînă în 1944, generalii Wehrmacht-ului s-au opus să-i recunoască lui Himmler gradul de general : în timp ce

fiecare din comandanţii săi de divizie, cu-rangul de „SS-Gruppenfiihrer şi general al trupelor SS", ca şi generalii din poliţie, fusese de mufl confirmat de armată în rangul de general, însuşi lui, „atotputernicului" SS-ului, nu i-a fost permis să se intituleze general. El n-a uitat niciodată această umilire din partea generalilor Wehr-macht-ului şi, de la 20 iulie 1944, cînd a devenit „Comandantul suprem al Armatei Patriei" i-a făcut să simtă amarnic răzbunarea sa,

Trupele de intervenţie, ulterior W^a^en~SS, şi formaţiunile „Cap de mort" erau în subordinea Oficiului central al SS-ului, Berlin. Pînă la izbucnirea războiului, acesta a fost condus de SS-Obergruppenfuhrer Heissmeyer. In 1939, acestui Oficiu central al SS-ului sub comanda SS-Gruppenfiihrerului Pohl i s-au mai ataşat *Oficiul Central al SS-ului pentru administraţie si construcţii* şi *Oficiul Central al SS-ului pentru economie,* în 1942, Himmler a ordonat contopirea acestor două oficii din urmă sub denumirea *SS-Wirtschafts-Verwaltungs-Haupt-amt** (SS-WVHA), avîndu-l şef pe Pohl. SS-WVHA-ul^ a administrat, printre altele, toate lagărele de concentrare.'

Waffen-SS a devenit trupa specială de luptă a lui Himmler pentru cucerirea Europei. Ea şi-a îndeplinit această misiune luptînd din răsputeri. Era mîndră de a fi „elita fuhrerului", acum mai mult regimente de asalt, dc-cît trupe de protecţie. Victoriile lor erau urmate îndeaproape de comandourile de lichidare ale SD-ului, denumite *„Einsatzkommandos",* Cît idealism german naiv — infantil şi bărbătesc — asociat fireşte cu un sălbatic impuls de înrobire s-a folosit în rîndurile acestor trupe pentru extinderea sclavajului general şi a sistemului statului SS-ist ! Himmler avea nevoie şi de acest tip de oameni, pentru ca, într-o bună zi — cînd misiunea soldaţilor se va fi încheiat — să reţină din rîndurile lor pe cei apţi să menţină noul „regiment germanic de stăpîni", ca „elită"', naţional-socialistă,

în schimb, *formaţiunile „Cap de mort"* au fost organizate din capul locului ca gardă de „spărgători de oase" împotriva adversarilor politici interni, După cum am mai

* Oficiul central economico-administrativ al SS-ului, prescurtat SS-WVHA şi folosit ca atare în cuprinsul lucrării. — *Nota trad,*

amintit, prima lor .„Standarte" a luat fiinţă -în 1933 dir aşa-numitele „Detaşamente politice de intervenţie" ale Poliţiei bavareze de sub comanda SS-Standartenfuhreru-lui Eickc, care făcuse războiul mondial 1914—1918 şi fusese ofiţer german. Această nouă formaţie de SS-işti, de o ferocitate ieşită din comun, a fost instruită ca efectiv de pază al lagărelor de concentrare, în 1934 s-a creat pentru Eicke postul de „Inspector al lagărelor de concentrare" în care calitate el a şi început să dezvolte energic, fără scrupule şi foarte eficient acea primă „Standarte" pînă ce a adus-o la amploarea formaţiunilor SS-„Cap de mort" de mai tir-ziu. După izbucnirea războiului el a fost transferat la tru-pele-SS ; general fiind, a căzut în 1943 pe front, la Demiansk în Rusia.

în decursul anilor, Himmler a făcut tot felul de reorganizări ale formaţiunilor, cît şi oficiilor SS pentru a adapta mereu mijloacele la noile condiţii schimbate şi pentru ca instrumentul puterii să rămînă operativ. Dar aceasta nu i-a reuşit întotdeauna ; în unele domenii s-a dezvoltat o *birocraţie-SS,* care nu servea cîtuşi de puţin ţelurilor propriu-zise ale lui Himmler. în cele din urmă, nici el n-a mai putut ţine în frîu acest „întreg" deoarece chiar şi ambiţiile personale ale numeroşilor săi „Unter-ftihrer" şi referenţi au prejudiciat eficienţa aparatului, într-un anume sens, Himmler însuşi era un birocrat, care ţinea să guverneze statul SS-ist ca pe un sistem de stăpîni şi sclavi, organizat perfect de sus şi pînă jos, pentru a putea fi — în toate compartimentele sale şi în orice moment — dominat, în jurul propriei sale persoane a instituit un aşa-numit *stat-major personal al Reichsjuhrerului-SS,* iar sarcinile conducerii superioare au fost concentrate la *SS-Führungshauptamt* (SS-FHA) *, cu numeroasele sale subsecţii. Funcţiile se suprapuneau şi se contracarau adesea. Nu încape însă nici o îndoială că, dacă războiul ar fi fost cîştigat de Germania, Himmler ar fi reuşit să desfacă din nou legăturile încurcate şi să întindă pentru multa vreme peste Germania şi peste Europa o reţea ca de oţel, eficientă şi trainică. Pentru că el a fost un extraordinar planificator şi organizator, căruia doar ritmul prea tumultuos al desfăşurării evenimentelor i-a creat un timp dificultăţi. *Oficiul central SS pentru probleme rasiale şi (h-*

* **Oficiul central** de conducere aJ SS-ului. — *Nota trad.*

colonizare avea misiunea de a păstra intactă ideea iniţiala de „Ordin", caracterul de corp de elită, de a avea grija de selecţia continuă a păturii de stăpînitori ai statului SS-ist şi de a-i asigura atît în Germania cît şi în Europa — colaborînd cu restul aparatului puterii, prin exterminări, strămutări ale populaţiei şi atribuiri teritoriale -fundamentul dominaţiei.

SS-ui şi lagărele de concentrare

SS-ul, aşa cum l-a conceput şi realizat Himmler, urmărea două scopuri : pe de o parte formarea noii pături de stăpînitori şi pe de altă parte eliminarea oricărei opoziţii, Principiul fundamental al unuia dintre cei mai crunţi împăraţi romani : „Atîta timp cît se tem de mine, n-au decît *sa* mă urască" a fost şi principiul'lui Himmler, iar la afecţiune — şi ea impregnată de anumite simţăminte de teamă — el nu se aştepta decît de la pătura stăpînitorilor aleşi, de la SS-ul său. Astfel, el a întins peste întreaga ţară un sistem al „spaimei de teroare", care nu îşi găseşte egal în istoria popoarelor avansate din punct de vedere cultural. Lagărele de concentrare n-au fost decît expresia cea mai cumplită a acestui sistem, cuprinzînd pe-multiple planuri toate domeniile vieţii publice şi particulare şi constituind totodată mijlocul său cel mai eficient de acţiune.

Lagărele de concentrare n-au fost o invenţie a lui Himmler. Dar Heydrich le-a desăvîrşit potrivit unei concepţii unitare. SS-ul le-a transformat în cel mai cutremurător capitol al Germaniei. *Scopul principal al lagărelor de concentrare a fost eliminarea oricărui adversar, real sau potenţial, al dominaţiei naţional-socialiste.* Izolarea, defăi-marea, degradarea, zdrobirea şi .nimicirea — iată formele în care acţiona teroarea. Cu cît mai drastic, cu atît mai bine, cu cît mai temeinic, cu atît mai durabil. Aici nu se punea problema „dreptăţii" ; mai bine să arunci zece nevinovaţi în spatele sîrmei ghimpate, decît să pierzi din ochi un oponent real. Această practică avea apoi drept consecinţă imediată şi celălalt scop scontat ; înspăimînta-

rea celorlalţi nouăzeci la sută. Se spera astfel să se înăbuşe în faşă orice opoziţie, neîngăduindu-i cîtuşi de puţin să ajungă la dezvoltare organizată, iar dacă totuşi aceasta s-ar fi manifestat cît de cît, să i se taie orice posibilitate de a se extinde.

Greierele conducătoare ale SS-ului, în fruntea tuturor Heydrich şi Best. au abordat şi îndeplinit această sarcină cu o temeinicie cu adevărat germană. Mobilurile de care s-au lăsat animaţi n-au fost numai de natură sadică ; ele corespundeau întru totul unei înclinaţii generale a poporului german de a porni de la anumite tipuri de ideal şi de a justifica prin ele orice act de barbarie. Dacă este adevărat că, după atentatul săvîrşit în Cehoslovacia împotriva sa, Heydrich, cu coloana vertebrală ciuruită, aştepta în Praga, pradă unor dureri cumplite, o moarte lentă şi torturat de insuportabile mustrări de conştiinţă, îl implora pe Dumnezeu să-l ierte pentru inimaginabilele suferinţe pe care le pricinuise unor rnase de sute de mii de oameni, atunci aceasta s-ar integra perfect în următoarea imagine : vălul amăgitor al unor pretinse idealuri fusese sfîşiat, nemairămînînd decît răutatea nimicitoare care slujise drept unealtă. „Stăpînitorii'' au fost întruchiparea celor mai întunecate instincte în poleială naţional-eroică. Conduşi de reprezentările despre puterea şi virtuţile „germanice", ei şi-au arogat dreptul de a se purta cu „ceilalţi" după bunul lor plac. Nu respingeau nici un mijloc. Duşmanii trebuiau făcuţi inofensivi, deci erau exterminaţi : măcinaţi treptat prin muncă, spetiţi pînă la epuizare în sute de feluri, spînzuraţi, împuşcaţi, gazaţi. Alegerea modalităţii depindea, de la caz la caz, de considerente subordonate scopului principal, nimicirea.

Pentru că de existenţa lagărelor de concentrare SS-ul lega şi nişte ţeluri secundare.

In primul rînd, în lagărele de concentrare membrii formaţiunilor „Cap de mort" îşi făceau călirea.

în acest scop, aici toate instinctele de ură, putere si oprimare erau trezite şi amplificate în practică p[T]nă la incandescenţă. Specialişti ai brutalităţii, cruzi şi lipsiţi de orice sentimente umane, ce mărşăluiau ca dervişii în urma steagurilor fluturînde ale profetului lor, în timp ce în stînga şi în dreapta victimele fanatismului lor cădeau cu miile — iată de ce avea nevoie Himmler cînd se punea problema nu numai de a ţine în frîij poporul german, ci

şi de a pune stăpînire pe o lume aiîl de felurită cu „rasele ei inferioare".

Antrenamentul psihologic al formaţiunilor „Cap de mort" era cu adevărat desăvârşit, în primul rînd, tinerii ce fuseseră destinaţi pazei în lagărele de concentrare, alcătuind aşa-numitele echipe de bază, erau dresaţi după toate regulile artei cazone prusace : pînă „le lua fundul foc", cum sună cunoscuta expresie cazonă a subofiţerilor. „Ca să deveniţi bărbaţi geimani oţeliţi şi să nu staţi în faţa acestor suboameni ca nişte molii", cum obişnuia să spună tradiţionalistul Eicke. După ce aflaseră îndeajuns pe propria lor piele ce poate însemna un asemenea regim cazon, erau lăsaţi să se năpustească asupra deţinuţilor. Asupra acestora îşi dezlănţuiau ei dubla lor furie : cea datorată regulamentului de instrucţie pe care pînă mai ieri trebuiscră să-l suporte, dar care, odată depăşit, le apărea ca un model şi ca expresie a unei vieţi cu adevărat bărbăteşti, şi fund faţă de oponenţii naţional-socialismului. Cel care se dovedea deosebit de destoinic în practicarea durităţii era repede promovat. Cel cate se dovedea prea blînd, sensibil la ,.sentimentalisme", milos faţă de semeni, era fie zvîrlit afară, fie, dacă făcuse în vreun fel cauză comună cu deţinuţii, degradat în front, apoi tuns chilug, bătut cu 25 de lovituri de ciomag şi alăturat „suboameni-lor". Aceasta s-a întîmplat de mai multe ori, mai ales în primii ani ai lagărelor de concentrare. Majoritatea „şefilor" acestor echipe de pază datorau tocmai sadismului lor faptul că, pornind de la gradul de simplu soldat, făcuseră rapid carieră, înainte de a • prelua „sarcinile de conducere" propriu-zise, trebuiau să mâi treacă proba unui curs special, care avea loc la indicaţiile lui Heydrich, întotdeauna în lagărul de concentrare de la Dachau. Acolo au fost formaţi mai tîrziu şi toţi comandanţii lagărelor de concentrare. Caracterul unitar al antrenamentului era asigurat, iar faptul că au existat întotdeauna suficiente prilejuri de a-l executa îl va dovedi această relatare pe parcursul ei. Un al doilea scop secundar de ordin material al lagărelor de concentrare era *racolarea şi folosirea unor sclavi pentru muncă — proprietate a SS-ului,* care nu trăiau decît pentru satisfacerea cerinţelor stăpînilor lor, atîta timp cît erau lăsaţi să trăiască, îl vom informa pe cititor asupra proporţiilor şi asupra metodelor de care făcea uz statul SS-ist în exploatarea fără margini pe care o practica. Ele depăşesc cu mult chiar şi uzanţele antice căci, după cum

se ijtie. Calo a spus că boii şi sclavii trebuie bine hrăniţi, pe cînd pătura stăpînitoare a acestei Germanii şi-a putut permite să procure pur şi simplu noi mase de sclavi ai muncii, atunci cînd cele vechi nu îi mai ajungeau sau se uzaseră. Chiar şi pentru aceasta exista *o* .,acoperire[e>] etică pentru deplina adormire a conştiinţei germane şi aşa serios narcotizate : educarea pentru muncă a celor „ce nu vor să muncească'' şi folosirea „sabotorilor'' politici la munci utile !

N-a existat nici o barbarie comisă vreodată de germani denaturaţi, care să nu fi fost împletită cu idealuri măreţe. Astfel. Himmler şi SD-ul foloseau lagărele de concentrare şi pentru a promova un pretins progres al omenirii prin *experienţe ştiinţifice* în stil mare. De ce să nu măcelăreşti în mod util nişte fiinţe care oricum erau destinate stîrpirii ? Nu este oare veche dorinţa arzătoare de a avea pe mînă destui criminali pentru a testa pe ei acţiunea nocivă sau tămăduitoare a anumitor otrăvuri ? Aici, „criminalii" se numărau cu zecile de mii. Şi ce cîmp de*acţiune ideal: ermetic faţă de orico ,.sentimentalisme umanitare" ^u'n afară, neconlrolabil de către oameni de ştiinţă minaţi de o gelozie meschină, neîngrădit de nici *o* problemă de „consimţăniîrit" -- ce-i trebuia mai mult tipului de stăpînitor pe plan medical al mileniului~viitor, medicul-SS ?

Cu cit trecea timpul, cu atît SS-ul îndrăgea mai mult lagărele de concentrare. Numai aşa se explică faptul că, încă înainte de extinderea în Europa a naţional-socialismului, numărul lagărelor a sporit mereu, în loc să scadă sau. €el puţin, să rămînă staţionar. Dacă comunitatea germană naţional-socialistă devenea din an în an 1ot mai pură şi mai puternică, aşa cum pretindeau întruna Hitler şi Goebbels, atunci era cu neputinţă ca înăuntrul ţării numărul adversarilor să crească. Intr-adevăr, lagărele de concentrare şi-au îndeplinit cu prisosinţă principala lor sarcină, asociată firesle şi cu alte mobiluri şi circumstanţe: opoziţia generală faţă de regim a unor părţi nemulţumite ale populaţiei a devenit tot mai slabă. Lagărele ar fi dispărut dacă Gestapoul ar fi făcui arestările doar pe criteriul opoziţiei faţă de regim. Aşa-numitcle scopuri secundare — înspăimîntarea populaţiei, folosirea muncii de sclavi şi menţinerea lagărelor ca baze de antrenament şi experimentare a SS-iştilor — au trecut aşadar, în ceea ce priveşte motivarea internărilor în lagărele de concentrare, tot mai mult pe primul plan, pînă cînd războiul european

dezlănţuit de Hiller, pus la calc şi pregătit sistematic de el şi de SS-işti, a dus la o foarte mare dezvoltare a lagărelor. Monstruozitatea lor a luat pînă la urmă — ca şi războiul însuşi — nişte proporţii cărora regimul nu le mai putea face faţă. în cele din urmă, SS-ul împreună cu pro~ priile sale lagăre au fost mînaţi, aproape văzînd cu ochii, spj e propria pieire.

Tipul şi numărul lagărelor de concentrare în Germania

Primele lagăre de concentrare organizate în Germania nu reprezintă încă tipul pus ulterior la punct de SS. în număr de aproximativ 50, ele au fost înfiinţate în 1933 în special de SA. Majoritatea se aflau în Berlin şi în împrejurimile acestuia, un număr mai mic în Germania centrală, mai ales în Saxonia şi Turingia, precum Lichten-burg. Sachsenburg, Hohenstein, Bad Sulza, Colditz, iar cî-teva în alte regiuni ale Germaniei, ca de pilda lagărul Heuberg de lîngă Stuttgart, care a fost înfiinţat în martie 1933 prin folosirea fostei tabere de instrucţie militară Heuberg, şi putea încă de pe atunci să cuprindă pînă la 1 mii cinci sute de deţinuţi politici. Imediat după întrom; dominaţiei naţional-socialiste, SA-ul a deportat cu predilecţie adversari politici, în primul rînd comunişti sau persoane considerate ca atare, în cazărmi, cazemate, fabrici abandonate, depozite periferice, vechi burguri, desfătîndu-se acolo Cu schingiuirea victimelor. Chiar şi aşa-numîta *Feldpolizei* a domnului Gb'ring, pînă în 1934 garda sa personală, în ale cărei rînduri cei mai sălbatici ucigaşi îşi găseau o întrebuinţare şi o uniformă pe măsură, şi-a inlat în propria ci cazarmă din Berlin, General-Pap< -Strasse. un lagăr de concentrare pentru adversarii prin lui ministru al Prusiei, în lagărul de concentrare „Col |< bia-Haus" din Berlin s-au săvîrşit cele mai abjecte at citaţi imaginabile.

Deoarece în acele luni furtunoase, cînd germanii partl-«ipau cu entuziasm la ascensiunea naţional-socialismv, «u fost arestaţi lot mai mulţi oameni, fără ca cei apropiaţi să poată afla ceva despre soarta lor, la sediile

trale ale politiei, justiţiei şi anumitor foruri administrative din Berlin s-au adunat maldăre de cereri, contestaţii, intervenţii, uneori chiar şi proteste ale „cercurilor naţionale'" vizate şi ele. (în „acţiunile"' sale, SA-ul nu era prea selectiv : foarte curînd, „reacţiuroa"' i-a devenit la fel de odioasă ca şi „stînga". uneori chiar şi mai mult). Rudolf Diels, şeful Gestapoului pe atunci proaspăt înfiinţat de Goring, şi-a convins patronul că, practicate mai multă vreme, metodele sălbatice nu pot decît să dăuneze prestigiuluj statului naţional-socialist şi că, în plus, închisorile obişnuite se dărîmă din cauza supraaglomerării ; ar trebui, deci. înfiinţate lagăre adevărate, care să fie predate Gestapoului, politiei şi autorităţilor judiciare, luîndu-se măsuri ca activitatea să se desfăşoare „în ordine". Goring, căruia nu-i repugnau excesele faţă de deţinuţii politici — cu excepţia cazurilor în care era vorba de protejaţi de-ai lui — ci puterea crescîndă a SA-ului, a fost de acord. Diels a preluat pe rind aproape toate lagărele de concentrare improvizate iniţial şi, cu excepţia cîtorva, printre care şi Columbia-Haus din Berlin, le-a dizolvat pînă în martie 1934

Au rămas atunci în fiinţă în primul rînd lagărele de la Oranienburg si Dachau. în ambele locuri, în perimetrul unei fabrici părăsite sau al unei foste cariere de pietriş, unde se găseau doar cîteva barăci, SS-iştii au cazat deţinuţii aşa-numiţi ,,Schutzhăftlinge". Heydrich le-a denumit din capul locului lagăre de concentrare. Abia preluase în martie 1934 - - ca locţiitor al lui Himmler — Gestapa din Berlin, că..i-a şi trimis în aceste lagăre pe arestaţii politici care i se păreau demni de „un tratament special". După 30 iunie 1933 a început să dezvolte sistematic ambele lagăre şi în mod special pe cel de la Dachau. De aceea, lagărul de concentrare Dachau a devenit repede în Germania o noţiune în sine : populaţia spunea frecvent despre cineva care era internat într-un lagăr că „se află la Dachau", chiar dacă fusese trimis într-unul din celelalte lagăre.

Doar aşa-numitele *lagăre ale justiţiei* din mlaştinile ol-clenburgicc, Papenburg, Estcrwege şi alte cîteva ce formau cu acestea o unitate, au fost lăsate de SS în afara sferei sale nemijlocite de putere, deşi acolo îşi făceau „serviciul" şi membri ai săi alături de organele de pază ale justiţiei şi, pînă la mijlocul anului 1934, alături de SA, Lagărele „Emsland", cum erau ele numite, erau considc-*

rate de toţi deţinuţii drept cele mai îngrozitoare. Forma}, aici ar fi trebuit să fie trimişi numai deţinuţi criminali, dar au fost deportaţi ,.în mlaştini" şi foarte mulţi arestaţi politici, precum şi deţinuţi pentru „înaltă trădare" şi „trădare de ţară". .,Controlul" autorităţilor judiciare germane n-a împiedicat ca, uneori, un SS-Fuhrcr să preia funcţia de comandant al lagărului. Dar aparenţa de independenţă a fost, ce-i drept, păstrată, în timpul războiului, organele justiţiei militare s-au folosit de aceste lagăre pentru a-şi lf.sa deţinuţii să aştepte în condiţii de lagăr de concentrare pînă la sfîrşitul glorios al războiului, cînd dc-abia urma să înceapă — potrivit indicaţiei lui Hitler — perioada propriu-zisă de detenţie. La sfîrşit, în lagărele de concentrare din mlaştini se aflau aproximativ 40 000 de deţinuţi. Pe atunci, despărţirea de SS nu mai avea de multă vreme vreo importanţă reală, deoarece întreaga poliţie germană, din care proveneau şi organele de pază din justiţie, era subordonată lui Himmler. In măsura în care era vorba de deţinuţi criminali, trimiterea în lagărele justiţiei se făcea de către RKPA. care şi-a avut iniţial sediul la Berlin, iar mai tîrziu la Furstenberg (în Mecklenburg), unde se găsea şi şcoala de instruire a cadrelor Siguranţei Reichului. Făcînd abstracţie de Dachau şi de lagărele „Emsland", primele lagăre de concentrare n-au avut niciodată mai mult de maximum l 000 de internaţi, de obicei însă doar cîtcva sute (care, din această cauză, erau cu atît mai expuşi bunului plac al torţionarilor lor). Viaţa în primele lagăre de concentrare desfide orice descriere. Reiatările puţinilor vechi deţinuţi care au supravieţuit acelor ani concordă în afirmaţia că n-a existat nici o formă de sadism pervertit pe care SS-iştii să n-o fi practicat-o. Dar acestea erau doar acte de bestialitate individuală, nu constituiau încă un sistem organizat perfect, cu sînge rece, care să cuprindă mase. Performanţa aceasta a înfăpluit-o dc-abia SS-ul.

înccpînd din 1936 formaţiunile ..Cap de mort" îşi alegeau amplasamente fixe, organizate de la bun început pentru multă vreme. Lagăre de concentare, cazărmi-SS şi colonii-SS au fost proiectate şi dezvoltate ca unităţi inseparabile. Astfel au luat fiinţă cele trei lagăre principale ale SS-ului : Dachau de lîngă Mtinchen, care a fost menţinut şi extins, Buchenwald de lîngă Weimar, care a fost înfiinţat în vara lui 1937, şi Sachsenhausen lîngă Berlin-Ora-nienburg. După cum se poate observa, ele au devenit — în

sudul, centrul şi nordul Germaniei — mărite Stammiager* ak SS-ului. Lagărele mai mici au fost în parte desfiinţate, internaţii lor fiind transferaţi în lagărele mari, în parte ataşate acestora ca nişte comandouri exterioare. Mai tîrziu s-au adăugat lagărele de concentrare *Gross-Rosen* de lîngă Striegau (voievodatul Breslau), Flossenbiirg de lîngă Weiden în Bavaria în Palatinatul superior — în apropierea graniţei cu Cehoslovacia, apoi Neuengamme de lîngă Ham-burg, Ravensbriick în Mecklenburg ca lagăr de concentrare pentru femei şi, după cucerirea Austriei, Mauthausen de lîngă Linz.

Conducerea, organizatorică şi coordonarea tuturoi lagărelor de concentrare din Germania se realiza de la Berlin încă din toamna anului 1934, Heydrich a creat funcţia de *„inspector al lagărelor de concentrare",* care — după cum am amintit •— i-a fost încredinţată lui Eicke, acea căpetenie a formaţiunilor ,.Cap de mort'', care avansase pînă la gradul de SS-Brigadefiinrer ; el şi-a stabilit sediul în clădirea Gestapoului din Berlin, Prinz-Albrecht-Strasse 7. El n-avea nici o influenţă asupra secţiei de pază a deţinuţilor Gestapoului care funcţiona acolo, lui revenindu-i doar administrarea lagărelor de concentrare (de care ţinea şi „tratamentul" aplicat în lagăre adversarilor national-socialismului). în 1939. funcţia de inspector al lagărelor de «.'onccntraix' d f o s l transferată *©ficiuhii centrai pentru economie al SS-ului,* împreună cu care, sub domnia lui Pohl, în 1942 a trecut la SS-WVHA .Birourile acestei instituţii care între timp a luat proporţii, devenind o uriaşă centrală, se aflau la Oranienburg, lîngă lagărul de concentrare Sach-senhausen. SS-WVHA conducea întreaga administraţie economică şi financiară autonomă a SS-ului, în timp ce toate celelalte resorturi, problemele de personal, ocuparea posturilor, instruirea, organizarea sanitară, biologia rasială şi altele de felul acesta au fost repartizate FHA-ului SS-ist, în cele din urmă, nici SS-ul însuşi nu se mai putea decît cu greu descurca în hăţişul acestor competenţe. Aşa, de pildă, la statui major personal al Reichsfiihrerului-SS exista un oficiu pentru materii prime care n-avea nici o legătură cu SS-WVHA. Ceea ce SS-Fiihrerii nu reuşeau să rezolve la o autoritate, încercau apoi să obţină la o altă autoritate, relaţiile personale jucînd în aceste demersuri un rol imens.

* I;,£,â,'o-mamă **situate în cazărmi — *Nota trad,***

Setul SS-WVHA-ului, SS-Obergruppenfurnxr si ge;. ai WaJ'fen-SS, Pohl, era temut *de* toată lumea pentru severitatea sa pedantă. El a înfiinţat o secţie proprie, ..Amî.s-*gruppe* D", care dispunea de lagărele de concentrare şi emitea toate ordinele centrale (nu se ştie dacă indicativul D era derivat de la Dachau, dar cum ordinele de arestare ah- Gestapoului purtau de asemenea indicativul ..D II", mii dx, arestaţi aveau convingerea că vor ajunge la Dachau. Legătura cu secţia D a WVHA-SS o cunoştea doai un numai' infim de persoane şi de altfel trebuie spus că nici măcar jumătate de procent dintre deţinuţi nu era la curent tu esafodajul organizatoric al SS-ului. Aceasta făcea ca aparatul-SS să .li se pară celor mai mulţi încă şi mai tentacular de cum era). Secţia D era in aşa măsură autonomizată, încît i-au fost ataşate şi ramuri care ar fi intrat în competenţa SS-FHA-ului, ca de exemplu „medicul şef al lagărelor de concentrare", funcţie care de fapt era sub-ordonată serviciului sanitar. Nimic nu se putea întreprinde în lagărele de concentrare fără dispoziţiile generale sau fără aprobarea secţiei D. Şeful ei a fost în primii ani SS-Obersturmbannfuhrer Liebehenschcl, care mai tîrziu a ajuns comandantul lagărului de concentrare Auschwitz ; urmaşul său a fost SS-_Standartenf uhrer Maurer.

în general, tipul SS-Fuhrerului care acţiona în secţia D *a* SS-WVHA se deosebea considerabil de şeful lagărului ş) de comandantul lagărului, în centrală „doar" se proiecta şi se calcula, chiar dacă cu preţul vieţii şi al morţii; acolo puteai să-ţi permiţi să fii distins. Unii dintre aceşti SS-Ftihreri făceau personal impresia de a fi oameni' şi nu bestii. Rolul lor semăna cu cel al statului major în armată: c< aveau de-a face aceşti domni cu murdăria şi cu sîn-gele ? Firește că orice bun fizionomist putea citi chiar de pe faţa lui Pohl, a şefului, despre ce soi de birocraţi ai morţii era aci vorba. De la prima vedere ghiceai brut, tatea fără margini a SS-Obergruppenf uhrer-ului. Şi ci provenea din Wehrmacht-ul primului război mondia! ; Ius«'.se casier în marină.

Pentru cititorul neinformât este poate necesar' - t» icît «ir depăşit ar fi acest aspect —"să precizăm pe scurt ierarhia *rangurilor-S S* care revin mereu în discuţie, căci im-•fwtanţa anumitor măsuri sau a unor acţiuni individuale •«ste pusă în deplină lumină de abia dacă cunoaştem ran-igtirile adeseori neînsemnate ale acelora care dispimeau de viaţa hj moartea a sute şi mii de oameni. Enumerarea osi«

făcută de jos în sus. *Nichtoffiziere.* inclusiv **Unterfcihreri** (subofiţeri) : SS-Mann (puşcaş), Sturmmann (fruntaş) Rottcnfuhrer (caporal), Unterscharfiihrer (sergent), Schar-fu'hrer (sergent major), Oberscharfiihrer (plutonier), Hauptscharfuhrer (plutonier major), Stabsscharfuhrer şi Sturmscharfiihrer.

SS-Fuhrer (ofiţeri) : Untersturmfiihrer (sublocotent), Obersturmfuhrer (locotenent), **Hauptsturmfuhrer** (căpitan). Sturmbannfiihrer (maior), Obersturmbannfuhrer (locotenent colonel), Standartenfuhrer (colonel), Oberfiihrer, Bri-gadefuhrer (general maior), Gruppenfiihrer (general locotenent), Obergruppenfiihrer (general de corp de armată), Oberstgruppenfiihrer (general-colonel), Reichsfuhrer-SS Gradul ,,general locotenent al Waffen-SS", sau ,,general al Waffcn-SS" s-a instituit de-abia în timpul războiului, cînd se făcea o distincţie între efectivele SS din patrie, care defineau funcţii civile, şi Waffen-SS, adică trupele-SS combatante, echivalate armatei.

SS-WVHA a creat *trei treple de lagăre de concentrare.* Treapta I (lagăr de muncă) reprezenta cea rnai blinda formă ; treapta a Il-a lagăre cu condiţii de viaţă şi muncă înăsprite ; treapta a IlI-a ,,mori de măcinat oase" pe care deţinuţii nu le părăseau vii decît în cazuri extrem de rare Intenţia niciodată pe deplin realizată a Gestapoului era ca toţi criminalii, homosexualii, evreii şi deţinuţii politici în prevenţie consideraţi ca deosebit de periculoşi, indiferent de naţionalitate, să fie asimilaţi treptei a IlI-a. Aprecierea de că,frc posturile de conducere ale Gestapoului era însă diferită, în unele cazuri conducerile lagărelor nu renunţau la forţe de muncă deosebit de valoroase pentru ele, ba chiar ignorau dispoziţii care nu le conveneau, aşa încît. în cele din urmă s-a dovedit mai util să se menţină în toate lagărele un amalgam din toate categoriile de deţinuţi, pentru a le lua astfel „politicilor"' posibilitatea de a îm-bunătăţi şi consolida condiţiile potrivit concepţiei lor Schema WVHA-SS-ului nu poate da de fapt decît o reprezentare foarte vagă, care nu reflectă cîtuşi de puţin miezul lucrurilor. Cum se petreceau în realitate lucrurile în lagărele de concentrare, dacă situaţia devenea absolut subumană sau doar în linii mari barbară, asta depindea de o duzină de alte condiţii şi nu de această schemă organizatorică. De exemplu, Dachau-ul a fost în permanenţă considerat lagăr de treapta I, ceea ce nu poate stîrni nici unui cunoscător al acestui lagăr altceva decît un surîs amar

pe ciad mai era considerat lagăr de treapta a Il-a, Buchen-vvaldul (asimilat de-abia la 28 aprilie 1944 treptei I) avea condiţii generale cu mult mai bune decît Dachau. Singurul avantaj oarecum palpabil ce putea rezulta din situarea lor pe o treaptă mai favorabilă era o repartiţie uşor sporită de alimente pentru respectivul lagăr în ansamblul său. A deduce că de aci ar fi rezultat şi o hrană mai bună pentru fiecare deţinut în parte ar fi, aşa cum se va vedea mai jos, cu totul greşit. Se poate spune doar că în fiecare lagăr situaţia generală se înrăutăţea şi mai mult de îndată ce se opera trecerea lui pe o treaptă inferioară şi că pentru fiecare ins catastrofa era cu atît mai înspăimînătoarp, cu cît el era din capul locului mai rău încadrat. Doar extrem de puţini deţinuţi ştiau de existenţa unei asemenea deosebiri. Se ştia numai că „aici era mai bine" şi „acolo mai rău", absolut independent de schema amintită. O excepţie o constituiau numai lagărele speciale de muncă, create în număr foarte mare de SS în afara categoriilor propriu-zise" de lagăre de concentrare. Aici deţinutul se bucura de un avantaj extraordinar : el ştia că nu rămîne aici decît G pină la maximum 12 săptămîni, după care putea părăsi acest iad. Ştiind aceasta, o mare parte a chinurilor i se părea mai suportabilă.

Cu mult mai mult decît schema organizatorică pe trepte conta *vechimea fiecărui lagăr de concentrare.* Momentul înfiinţării şi dezvoltării unui lagăr era întotdeauna cel mai critic, fie că era vorba de perioada 1933—1939, fie de anii de război. După perioada- de organizare propriu-zisă, mizeria devenea oarecum stabilă ; atunci ştiai măcar ce anume primejdii te ameninţă în permanenţă, deşi factorul de nesiguranţă rămînea oarecum constant. Uneori se ajungea chiai la o îmbunătăţire reală a condiţiilor într-un domeniu parţial sau altul. Adaptarea individului se realiza atunci mai uşor şi un număr mai mare de deţinuţi supravieţuiau perioadei critice, în principiu trebuie însă spus referitor la toate lagărele : că primele luni de la izbucnirea războiului, deci din septembrie 1939 pînă în primăvara lui 1940, au constituit pretutindeni o înrăutăţire marcată. Timp de jumătate de an alimentaţia a fost catastrofală. Dacă aceasta s-a datorat unor considerente de psihologie a războiului proprii SS-ului sau unei politici germane generale privind rezervele alimentare, nu s-a putut stabili. Cert este numai faptul că subnutriţia generală din lagărele de concentrare ameninţa atunci să se transforme în-

tr-o catastrofă a înfometării. La fel de proastă .». în plus, înrăutăţită şi din cauza supraaglomerării aproape inimaginabile a lagărelor, ceea ce a avut ca urmare din nou — t«-j în 19391940 -- numeroase epidemii, a fost situaţia cătrt sfîrşitul războiului, din primăvara lui 1944 pînâ în primăvara lui 1945. Atunci cînd, în cele ce urmează, vom prezenta condiţiile medii din lagărele germane de concentrare, va trebui să ţinem mereu seama de această *curbă sinuoasă a evoluţiei :* sub normal — proastă în perioada organizării lagărului, oarecum consolidată în anii următori, aproape catastrofală în prima jumătate de an a războiului, relativ îmbunătăţită în anii de război următori (ca urmare a valorii crescînde a forţelor de muncă pentru industria dt război), absolut catastrofală în ultimele 8 pînă la 4 luni. Această evoluţie a caracterizat toate lagărele de concentrare, indiferent de treapta pe care erau încadrate. Acolo unde condiţiile de viaţă erau însă din capul locului permanent precare, scăderea curbei a provocat desigur pieirea unov mase cu mult mai mari de oameni.

După izbucnirea războiului SS-ul a sporit extraordinar *nunvlrul lagărelor de concentrare,* în principal pentru motivele amintite mai sus, dar şi pentru că i-au căzut în mînă noi categorii şi mase de adversari din toate ţările europene, încă de mai înainte existase tendinţa de a se înfiinţa în jurul fiecărui lagăr-mamă un număr mai mare sau mai mic de aşa-numite lagăre exterioare, întregul teritoriu al Germaniei a fost acoperit sistematic cu asemenea instituţii ale tcroarei. Se pare că, incluzînd şi lagărele exterioare, în 1939 existau deja peste o sută de lagăre germane de concentrare de tot felul, chiar dacă o importanţa covîrşitoare aveau numai marile lagăre enumerate mai sus. Extinderea naţional-socialismului asupra Europei *6* declanşat apoi un adevărat „boom-al-lagărelor". Au luai fiinţă lagărele de odioasă faimă mondială Auschwitz. Lublin — Maidanek, Riga, Stutthof de lîngă Danzig * Nalzwciler în Vosgi, Bcrgcn-Belsen de lîngă Hanovra şi un lung şir de lagăre mai mici.

Despre numărul total al persoanelor pe care regimu) naţional-socialist le-a furnizat lagărelor de concentrare nu există pînă în prezent date certe. Chiar şi o apreciere aproximativă a fost în foarte mare măsură îngreunată **dr** fluctuaţia permanentă şi masivă a numărului deţinuţilor

Kst*' vorba **<J«» oraţul polonez Gdansh.** —- *Nota tivit.*

pe aceea au se pot face decit unele estimări. Este neîndoielnic că, în răstimpul celor doisprezece ani de dominaţie a naţional-socialismului, prin lagărele de concentrare au trecut milioane de persoane. Dacă într-un asemenea calcul se ia ca punct de* pornire numărul celor morţi la Auschwitx. care pare a se cifra la 3,5—4,5 milioane, ca şi cel din alte lagăre similare, se poate lesne aprecia că trebuie sa fi fost vorba în total de cel puţin 8—10 milioane de oameni. *Efect ii-ui mediu,* adică numărul deţinuţilor care se aflau la un moment dat în lagăre, n-a prea depăşit cifra de un milion, deoarece lagărele-mamă ca Dachau, Bu-chenwald, Sachsenhausen, cu lagărele lor exterioare, aveau arareori mai mult de 100 000 de internaţi. Un alt punct de reper în această direcţie este un ordin al lui Himmler către „.Reichsarzt-SS und Polizei[1]' * de la începutul lui martie 1945, potrivit căruia urma să li se amelioreze imediat starea de sănătate celor 120 000 inapţi de muncă din 600 000 deţinuţi încă existenţi în lagărele[1] de concentrare (drept care şeful suprem al igieniştilor SS-ului. SS-Oherfiihret, Prof. dr. în ştiinţe naturale şi dr. în med. Joachim Mrugowsky — Berlin, s-a deplasat în rău-famatul lagăr Ber-gen-Belsen, pentru a pune timp de 8 zile în aplicare unele măsuri de asanare). La data aceea, lagărele de concentrare Lublin. Riga, Stutthof. Auschwitz, Gross-Rosen. Natzxvei-ler şi alte cîteva fuseseră deja eliberate de către Aliaţi sau evacuate de către SS. Aşadar, nu pare a fi eronată aprecierea în medie la un milion de deţinuţi în toate lagărele de concentrare.

Categoriile de deţinuţi în lagărele de concentrare

Cine trebuia, după opinia Gestapoului, să fie internat într-un lagăr de concentrare ? în primul rînd *patru grupe* de oameni : adversarii politici, persoanele aparţinînd unor „rase inferioare" şi „de calitate inferioară din punct de vedere rasial-biologic'", criminalii si „asocialii".

Cel mai lesne se descurca Gestapoul în privinţa acestor calificări.cînd era vorba de grupa a doua, Din ea făceau parte, în primul rînd, evreii şi ţiganii.

* Medicul-Şef al SS-ului şi Poliţiei Reichuluî. — Nota *trad,*

Iniţial. **naţional-sociaHsmul a** intenţionat să-i colonizeze pe *ţigani.* In colo din Urmă, concretizarea acestei tentative s-a dovedii a fi prea complicată şi incomodă. Comunele rurale ţ.i posturile de poliţie locale nu ştiau ce să facă cu aceşti **„vagabonfei"** ; nu mai puteau fi — ca odinioară -- pur şi simplu trimişi din localitate în localitate, pentru că Himmlcr interzisese libera lor deplasare. Pentru a scăpa definitiv de ei s-a hotârît, fără a sla prea mult pe gînduri, să fie vîrîţi în lagăie ele concentrai e, unde apoi au pierit aproape cu toţii.

Evreii au fost din capul locului obiectul predestinat al setei de distrugere a naţional-socialiştilor. Iar SS-ul a trecut cu mult dincolo do aşa-numita lege pentru apărarea purităţii sîngelui de la Nuinberg, trimiţînd în lagărele de concentrare şi mulţi semi-evrei şi chiar ,.pe sfert — evrei" şi tratîndu-i apoi acolo vreme îndelungată drept ,,evrei sută la sută". De altfel, în lagărele de concentrare evreii au fost încadraţi în toate categoriile de deţinuţi, adică au fost diferenţiaţi în politici, criminali, asociali etc. De regulă însă ei rămîneau în blocuri proprii de locuit, expuşi continuu unei presiuni distructive directe sau indirecte, încît adeseori trebuiau să-şi găsească un refugiu în cele mai umilitoare munci. Nu arareori ei constituiau para-trăznetul pentru crudele toane ale SS-iştilor, aşa încît ceilalţi deţinuţi din lagăr scăpau mai uşor. Aşa s-au născut relaţii reciproce deosebit de strînse între politicii evrei şi cei neevrei, care şi-au găsit expresia în nenumărate acte de solidaritate. Lor şi unui noroc aproape neverosimil i se datorează faptul că, dintre evreii internaţi încă din primii ani în lagărele de concentrare, a mai rămas în viaţă un anumit număr.

Gestapoul nu avea probleme în privinţa identificării criminalilor. El făcea o distincţie între *deţinuţii* ,,BV" care ispăşiseră deja mai multe condamnări pentru acte criminale, şi deţinuţii ,,<SV'' care erau în curs de executare a pedepselor (şi care de fapt ar fi trebuit să fie trimişi în lagărele justiţiei). Pe primii Gestapoul îi denumea *,.Be-jristete Vorbcugungshăţtlinge" (BV),* adică deţinuţi preventivi pe termen, de unde din derivarea indicativului ,.BV" s-a ajuns la denumirea .,Berufsverbrecher", adţ,că criminali de profesie. A doua grupă o constituiau deţinuţii *„SV",* respectiv ***„Sicherungsverwahrte",*** adică criminali în detenţie. In întreaga Germanie, ambele grupe au fost transferate de către RKPA Gestapoului. Nemaivorbind de

iblema dacă detenţia criminalilor în lagărele de concentrare era justificată, trebuie spus că numărul celor care nu aveau predispoziţii criminale sau al celor care nu avuseseră condamnări grave în antecedentele lor era infim ; era vorba doa'r de un procent redus de excepţii. Majoritatea covîrşitoare a deţinuţilor „BV" şi „SV" o formau elemente josnice, uneori de ultimă speţă, care deţineau în unele lagăre temporar, iar în altele permanent, o poziţie dominantă şi abuzau grav de ea în raporturile cu ceilalţi deţinuţi, între ei şi deţinuţii politici s-a desfăşurat o permanentă luptă pentru putere — uneori deschisă, alteori ocultă — care s-a soldat, în funcţie de moment şi de împrejurările respective, cu rezultate diferite. • Au existat SS-Fiihreri care i-au ademenit să colaboreze fie în exclusivitate, fie cu predilecţie pe criminali, de altfel întotdeauna pe ,,BV'' şi niciodată pe ,,SV'', încredinţîndu-le cele mai importante funcţii în lagăr. Aceşti criminali au dat şi cel mai mare număr de informatori. In cele din urmă, cînd, după Stalingrad, armata , germană ducea lipsă de ostaşi, li s-a făcut onoarea de a fi încadraţi cu grămada în formaţiuni militare-SS ! Din cei rămaşi pe loc n-au scăpat prea mulţi cu viaţă.

înrudiţi cu criminalii, chiar dacă cu mult mai inofensivi, erau aşa-numiţii *asociali.* Prin acest calificativ Gestapoul înţelegea tot ce poftea. Alături de adevăraţii vagabonzi, afacerişti, mici hoţi de buzunare şi escroci de prin bîlciuri, beţivi notorii, proxeneţi şi dositori de alimente, printre cei arestaţi figurau ca asociali destui oameni cărora nu li se putea reproşa nimic altceva decît că, bunăoară, întîrziaseră de două ori la serviciu sau că .îşi luaseră un concediu nelegal, că îşi schimbaseră locul de muncă fără aprobarea Oficiului de muncă sau că îşi „trataseră prost" servitoarea naţional-socialistă, că îşi cîştigaseră pîinea în localuri ca „play-boy" şi alte asemenea „delicte". Sute de directori germani de întreprinderi, aprigi membri de partid şi-au denunţat salariaţii care nu le conveneau dintr-un motiv sau altul, pur şi simplu drept „elemente care se eschivează de la muncă"

ca urmare, aceştia au fost internaţi în lagăre de muncă sau în lagăre de concentrare. Datorită acestei componenţe foarte eterogene „asocialii" n-au imprimat în lagăre o amprentă deosebită. Ca deţinuţi erau consideraţi drept elemente pe care nu te poţi bizui, nestatornici şi, datorită unor practici din viaţa lor anterioară pe care le continuau

şi în lagăr, nu prea erau agreaţi Mulţi dintre ei n-au rezistat durei lupte pentru existenţă cu care erau confruntaţi în lagărele de concentrare. La eliberări ei reprezentau cel mai mare procent, ca, de altfel, şi atunci cînd, în timpul războiului, se făceau înrolări în armata germană din rîndurile deţinuţilor.

Dar nici în ce-i priveşte pe *deţinuţii politici* nu se poate vorbi de o deplină omogenitate. Ce nu purta în lagărele de concentrare calificativul „politic'' ! Majoritatea o formau neîndoielnic membrii unor partide ostile naţional-socialismului şi personalităţi fără de partid, de aceeaşi orientare. Pe lîngă aceştia existau însă întotdeauna şi un anumit număr de persoane care fuseseră membri ai partidului naţional-socialist şi, din cauza unor încălcări ale vieţii de partid, fuseseră trimişi în lagăre. De asemenea, militari care furaseră de la un camarad sau făcuseră ceva asemănător sau comiseseră încălcări grave ale disciplinei militare sau dezertaseră, ajungeau în lagărul de concentrare. Şi soldaţii din legiunea străină întorşi sau aduşi înapoi au fost repartizaţi grupei de ,.politici'', precum şi uneori persoane care încălcaseră legea germană a devizelor, ascultaseră posturi de radio clandestine, cîrcotaşi şi oameni pe care un simplu denunţ îi trimisese în ghearele Gestapoului. Negermanii sosiţi după izbucnirea războiului au fost desemnaţi aproape cu toţii ca „politici". Deosebirile de limbă şi de naţionalitate, ca şi lipsa de experienţă de lagăr a străinilor au provocat multe şi adeseori dureroase dificultăţi. Este limpede că o astfel de componenţă *a* grupei „politicilor" a tulburat şi mai mult atmosfera, ascuţind puternic neîncrederea generală în rîndurile deţinuţilor.

Opoziţiei antinaţional-socialiste îi erau asimilaţi toţi cei care aveau o altă concepţie 'despre lume şi mai cu seamă clericii adversari ai regimului. Aici intrau în primu) rînd preoţii marilor confesiuni şi cercetătorii în Biblie. Numărul *preoţilor* protestanţi şi catolici — în mult mai mare măsură catolicii decît evanghelicii, iar dintre aceştia din urmă aproape exclusiv preoţii aşa-numitei biserici mărturisitoare * — internaţi în lagărele de concentrare se estimează în total la 4 000—5 500 de persoane, foarte mult)

* Curent antifascist al bisericii protestante din Germania, cai» a luat fiinţă în 1933 şi care în ciuda persecuţiilor şi arestării unor teologi şi laici a continuat să se opună regimului naţional-socialist — *Nota trad.*

dintre ci, polonezi De îndată ce se afla că sînt preoţi, aveau de obicei foarte multe de îndurat, atît din partea SS-ului, cît şi din partea deţinuţilor. Situaţia lor s-a' ameliorat de-abia începînd din 1942, cînd au fost cu toţii concentraţi în lagărul de la Dachau. Acolo au obţinut vreme mai îndelungată anumite înlesniri, care le-au fost acordate, pare-se, la intervenţia Papei, înalte feţe bisericeşti din Germania n-au fost niciodată internate de Gestapo în lagărele de concentrare. Odată, cînd un canonic al Palatinatului Olmiitz, care se afla în lagărul de la Buchenwald, a fost uns ca locţiitor de episcop, SS-ul l-a eliberat imediat din lagăr. Altfel se purtau însă naţional-socialiştii cu prelaţii francezi şi belgieni : dintre aceştia au fost deţinuţi în lagărele de concentrare germane, fără vreo deosebire, episcopi, stareţi şi alţi demnitari bisericeşti.

Uniunea ini emoţională a cercetătorilor in Biblie, congregaţie care venise în deceniul al optulea al secolului ttecut din Statele Unite în Europa ţd, după primul război mondial, înregistrase în Germania o extindere considecabilă, a fost interzisă de naţional-socialisti încă în 1933, droarrco membrii săi refu/au să depună jurămîntul şi să satisfacă serviciul militar şi. în plus, considerau orice organi/.aţic statală ca operă a diavolului. Cel mai mare val de ai estări în rîndurile cercetătorilor in Biblie a început în primăvara lui 1936, după ce conducătorii lor fuseseră închişi încă din toamna anului 1934 la Magde-burg. In baza unui ordin al ministrului de interne al Reichului, din iunie 1937, toţi cercetătorii în Biblie au fost daţi pe mîna Gestapoului, care i-a trimis în lagăre de concentrare. Pînă în toamna lui 1937 numărul lor a crescut, de pildă la Buchenwald, la 270. atingînd acolo cifra maximă de 450 în toamna anului 1938. Cam tot atîţia se aflau în toate lagărele mai mari, femeile fiind internate la Ravensbriick. Cercetătorii în Biblie au avut un timp foarte multe de îndurat, dar, aşteptînd cu răbdare sfîrşitul lumii, ei furnizau mereu forţe de muncă leale şi supuse, atît pentru SS cît şi pentru deţinuţi, în principal ca meseriaşi specialişti, sanitari şi oameni de serviciu. Chiar şi din punctul de vedere al naţional-socialismului a fost un scandal faptul că familiile lor au fost destrămate, că li s-au luat copiii, iar ei au fost expediaţi separat în lagăre de concentrare pentru bărb&li şi femei,

Pe lîngă aceste mari categorii de deţinuţi, SS-ul a mai făcut o serie de alte diferenţieri. Dintre acestea ne referim mai întîi la *homosexuali.* Componenţa foarte eterogenă a acestei grupe, în care pe lîngă oameni valoroşi se aflau o mulţime de elemente criminale şi şantajiste, a făcut ca situaţia acesteia să fie foarte dificilă. Pentru Gestapo era o nimica toată să stigmatizeze drept homosexuali anumiţi deţinuţi politici de care altfel nu te puteai atinge sau pe unii preoţi catolici, chiar dacă era vorba numai de o bănuială. Soarta lor în lagărele de concentrare nu poate fi calificată decît ca îngrozitoare ; dacă exista ceva care îi putea eventual salva, era doar acceptarea unor relaţii dubioase în lagăr, ceea ce putea atît să le uşureze cît şi să le şi pericliteze viaţa. Dar cui i-a fost dat aceasta ? Au pierit aproape toţi.

Toate grupele de deţinuţi din lagărele de concentrare trebuiau să poarte nişte *ecusoane* cusute pe îmbrăcăminte şi anume un număr şi un triunghi colorat, atît pe partea stîngă a pieptului, cît şi pe partea dreaptă a pantalonului. La Auschwitz, numerele le erau tatuate deţinuţilor pe antebraţul stîng. *Roşu* era culoarea „politicilor", iar cei internaţi pentru a doua oară, aşa-numiţii recidivist!, mai primeau o dungă orizontală ele aceeaşi culoare deasupra marginii superioare a triunghiului. Mai erau şi alte culori şi însemne : *verde* pentru criminali — cu un „S" imprimat pentru categoria „SV" — de unde denumirea de „Schwerverbrechcr", adică criminali condamnaţi pentru crime deosebit de grave ; *violet,* pentru cercetătorii în Biblie ; *negru* pentru asociali ; *roz* pentru homosexuali, temporar culoarea brună pentru ţigani şi asociali internaţi în urma unor anumite acţiuni. Evreii purtau sub însemnul lor roşu, verde, negru sau de altă culoare un *triunghi galben,* astfel încît rezulta o stea cu şase colţuri. Aşa-numiţii *profanatori ai rasei,* evrei sau neevrei, care încălcaseră legea pentru apărarea purităţii sîngelui de la Nurnberg, purtau peste triunghiul galben sau verde o latură de triunghi negru. *Străinii* mai aveau imprimat în acest colţ litera iniţială a naţionalităţii lor, deci ..F" pentru francezi, „C"' pentru cehi etc. Deţinuţii politici germani în prevenţie, care fuseseră trimişi la începutul războiului în lagăre de concentrare ca fiind chipurile suspecţi, îşi purtau numărul imprimat transversal, peste triunghi, pe cînd la toţi ceilalţi numărul era fixat la o lăţime de două degete sub vîrful triunghiului. După izbucnirea războiului

au fost internaţi şi *criminali de război* care purtau celelalte însemne şi litera „K". Ei au fost trecuţi imediat în co'mpaniile disciplinare. Adeseori motivul arestării lor era mai mult decît neînsemnat. S-a întîmplat, de asemenea, ca deţinuţi aflaţi de multă vreme în lagăr să fie repartizaţi subit „Companiei disciplinare". Doar puţini dintre aceştia au rămas în viaţă. Aşa-numiţii *„Arbeitserzie-hungshaftlinge",* deţinuţi educaţi prin muncă, mai aveau imprimat pe colţul negru un „A", de culoare albă. Aceştia rămîneau de obicei doar cîteva săptămîni în lagăr. £ei deferiţi companiilor *disciplinare* mai aveau între vîrful de jos al triunghiului şi numărul lor, un punct negru de mărimea unui ban. Deţinuţilor suspectaţi de tentativă de evadare li se cosea sau picta .pe piept şi pe spate un semn distinctiv alb-roşu. SS-ul a creat chiar şi un *„însemn pentru debili mintali"* — o brasardă cu inscripţia vizibilă .¿idiot". Unetfri, nenorociţii aceştia trebuiau să poarte pe piept o tăbliţă pe care «ciia : ..sînt idiot". Provocator şi •ridicol apărea acest procedeu, dnd respectivul era marcat tu un triunghi roşu, deci era un deţinut politic şi ca atare considerat drept adversar declarat al naţional-socialismu^ lui. în lagăr, aceşti debili mintali se bucurau de un soi de libertate, pînă ce. într-o bună zi, erau omorîţi cu ciomagul sau prin injecţii. Bineînţeles că erau întotdeauna obiectul celor mai teribile excese.

Datorită culorilor, însemnelor şi indicativelor speciale, întregul lagăr de concentrare părea o casă de nebuni, în unele ocazii, aceste marcaje păreau adevărate curcubee : aşa, de pildă, a fost un evreu, cercetător în Biblie, profanator al rasei, cu punctul descmnînd apartenenţa la compania disciplinară şi cu semnul distinctiv indicînd tentativa de evadare !

Trebuie subliniat faptul că, în sine, aceste marcări nu erau o garanţie absolută a calităţii şi apartenenţei reale a deţinutului. Astfel, printre „verzi"' găseai întotdeauna oameni utili, ba chiar buni camarazi, în timp ce cile un ,.roşu" ar fi trebuit să poarte un tiiunghi verde. Au existat şi cazuri în care, mai mult sau mai puţin îndrituit, însemnele au fost schimbate.

Privită în mare, *ponderea diferitelor categorii* de deţinuţi varia foarte mult. Pînă la izbucnirea războiului, deci mai înainte ca internarea a zeci de mii de „politici"' străini să determine predominanţa culorii roşii, au existat lagăre cu precădere „roşii" şi lagăre cu precădere „verzi". Vreme

îndelungată Dachau, Buchenwald şi Sâchsenhauscn — primele două pînă la sfîrşit — au fost lagăre predominate de deţinuţi politici, iar Mauthausen, Flossenbiirg, Gross-Rosen şi Neuengamme, pentru a numi doar cîteva din cele mai importante, erau dominate de „verzi"".

Gestapoul şi SS-ul au pus tot timpul mare preţ pe *amestecarea categoriilor de deţinuţi* în cadrul fiecărui lagăr. Niciodată n-a existat vreun lagăr de concentrare în care să se afle exclusiv deţinuţi ai unei singure categorii. în felul acesta, adversarul cel mai periculos, cel politic, era înjosit la maximum ; expulzat din societate, el trebuia să simtă astfel că a fost pus pe aceeaşi treaptă cu criminalii, asocialii, oamenii fără caracter sau idioţii, că devenise ,.o lepădătură". Intenţia de a-l frustra de orice conştiinţă a valorii era clară ; trebuia să-şi piardă baza personalităţii sale — un criminal ca şi ceilalţi, ba chiar mai rău, deoarece desfidea bazele existenţei poporului german (a se citi ale naţional-socialismului). Apelînd la ficţiunea că lagărele de concentrare ar fi fost un fel de instituţii de recuperare, Eicfce s-a exprimat public după cum urmează : „Fiecare deţinut în prevenţie are libertatea să reflecteze asupra cauzelor pentru care a fost trimis în lagăr. Aici i se dă prilejul să-şi schimbe simţămintele sale cele mai lăuntrice faţă de popor şi patrie şi să se dedice naţiunii pe bază naţional-socialistă..." Cel de-al doilea motiv hotărîtor pentru amestecarea categoriilor de deţinuţi era însă menţinerea permanentă în rîndurile deţinuţilor a unor antagonisme, împiedicarea oricărei formări de grupuri sau chiar a unor acţiuni unitare, pentru a fi mereu în situaţia de a-i stăpîni pe cei mulţi, cu ajutorul celor puţini. Fiecare lagăr de concentrare era întotdeauna condus de o formaţie „Cap de mort'', relativ foarte redusă şi selecţionată, repartizată permanent comandamentului lagărului. Pentru realizarea scopurilor lor aceştia se foloseau pe rînd de diferitele categorii de deţinuţi, le aruncau în joc unele împotriva celorlalte, împînzeau lagărul cu informatori, pe care într-o societate atît de eterogenă îi puteau găsi oricînd, şi în felul acesta, combinat şi cu declanşarea unei terori crunte, ţineau în frîu chiar şi lagărele uriaşe.

Numai luînd în considerare aceste condiţii se poate aprecia la justa ei valoare munca dusă în lagărele de concentrare de-a lungul anilor de către deţinuţii politici

Organizarea exterioară

La amplasarea lagărelor de concentrare, SS-ul alegea întotdeauna locuri *retrase,* în apropierea unor oraşe mari. Erau preferate regiunile împădurite sau mlăştinoase. Se înfăptuiau astfel două obiective : lagărele trebuiau să rămînă inaccesibile lumii din afară, în timp ce SS-ului îi erau deschise sursele de aprovizionare şi de distracţie din respectivele oraşe. In plus, naţional-socialiştii sau acea parte a populaţiei care simpatiza cu regimul putea să obţină cîştiguri grase, contribuind la acoperirea marilor necesităţi ale lagărelor, în timp ce cealaltă parte era ţinută în frîu prin teroare. Nu erau luate în consideraţie situaţia mijloacelor de comunicaţie, apropierea de fabrici etc., deoarece fie că producţia SS-ului era independentă, fie că la unităţile de producţie importante erau create comandouri exterioare. Circulaţia era motorizată, drumuri şi terasamente puteau fi la nevoie oricînd construite prin munca deţinuţilor, care stăteau din plin la dispoziţie. La fixarea amplasării, nici măcar alimentarea cu apă nu juca rolul ce i se cuvenea. Se instalau la repezeală conducte ajutătoare, suficiente pentru cerinţele SS-iştilor, chiar dacă trebuiau apoi construite staţii de pompare de mare forţă, iar apa adusă de oricît de departe ; deţinuţii puteau să aştepte. Tocmai lipsa apei a fost cea care a contribuit esenţial în multe lagăre la înăsprirea condiţiilor de viaţă. Nu e nevoie de prea multă imaginaţie pentru a'înţelege ce înseamnă să nu bei apă în zile toride, să nu faci baie, ba chiar să nu te poţi spăla.

Pentru lagărele de concentrare era demarcat de obicei un *teren suficient de mare,* pe care să încapă şi SS-iştii şi cei 10 000 pînă la 20 000 de deţinuţi. Pentru deţinuţi era prevăzută doar cea mai mică parte a acestuia. La construirea lagărelor se ridicau întotdeauna mai întîi clădirile afectate SS-iştilor, în timp ce deţinuţii erau cazaţi în barăci necorespunzătoare, improvizate. Abia mult mai tîrziu, cînd era făcut totul pentru necesarul, utilul şi plăcutul tiranilor, venea şi rîndul clădirilor lagărului de deţinuţi.

Fiecare lagăr de concentrare avea trei zone : lagărul dinăuntrul sîrmei ghimpate, terenul comandamentului şi coloniile-SS.

Zona comandamentului includea clădirile administraţiei, cazărmile, locuinţele şefilor — de obicei vile foarte

frumos aranjate, cu grădini mari -- o serie de splendide amenajări ca : grădini zoologice, sere. parcuri, manejuri, cazinouri, care confereau întregului o faţadă deosebit de plăcută ; apoi la o oarecare distanţă, necesarul sau doritul sector economic, începînd de la agricultură, horticultura, ferme zootehnice, ferme avicole şi pînă la ateliere de armurerie şi fabrici de armament.

Coloniile-SS erau amplasate de obicei ca o coroană în jurul zonei lagărului, în puncte adecvate şi cît mai frumoase ca peisaj, la o distanţă de trei pînă la şase kilometri, realizate, bineînţeles, cu munca deţinuţilor sclavi. Cochetele case, fiecare cu o grădină proprie, erau locuite de SS-Fuhreri (în măsura în care aceştia nu mai puteau fi plasaţi în vilele din zona comandamentului, al căror număr era limitat şi care. erau rezervate cîtorva „mărimi") ca şi de subofiţerii-SS, dacă se putea conta că vor rămîne acolo timp mai îndelungat. Era vorba numai de case pentru l—2 familii.

în contrast cras cu zona comandamentului şi a colo-niei-SS se afla *perimetrul împrejmuit de sîrmă ghimpată.* Impresia dominantă era de pustiu şi dezolare. Suprafaţa complet stearpă prin defrişarea zonei împădurite era împrejmuită de un gard de sîrmă ghimpată înalt de cîţiva metri şi aflat sub tensiune electrică. La fiecare 75 metri se înălţa un *turn de pază* din lemn sau piatră, avînd sus un foişor circular acoperit, pe care era instalată o puşcă-mitralieră îndreptată spre lagăr. Santinelele se schimbau din trei în trei ore. Intre sîrmă ghimpată şi turnuri se întindea de jur împrejurul lagărului, în afară, o fîşie de teren de cîţiva metri, aşa-numita *zonă neutră ;* asupra acesteia ţinteau puşti mitraliere. Intrarea în lagăr o constituia *poarta* — o clădire piată extinsă spre laturi, de obicei cu un singur etaj şi un turn la mijloc. Şi acesta avea un foişor din care putea fi supravegheat întregul lagăr. Pe balustrada sa erau fixate, în afară de un ceas mare, reflectoarele care luminau în zori, seara şi noaptea perimetrul încercuit de sîrmă ghimpată, într-una din aripile clădirii de la poartă erau instalate birourile comandamentului lagărului, în cealaltă — celulele arestaţilor. O instalaţie de difuzoare ducea de aici la toate punctele principale ale lagărului. Pornind de la poartă spre interiorul lagărului se întindea un teren lat şi ras ca în palmă : *locul de adunare pentru apel.* Nu creştea pe el nici un fir de iarbă, era plin de noroi în jumătatea

de an cu vreme rea, crăpat, uscat şi plin de praf în rest. De la acest loc începeau rîndurile de barăci *de lemn* numai cu parter şi de asemenea *blocurile* de un etaj, *din piatră. Anexele* indispensabile, ca infirmeria deţinuţilor, spălătoria, bucătăria ş.a.m.d. se aflau alături sau printre locuinţe. *Străzile lagărului* erau destul de late pentru a permite marşul în rînduri de cîte 8 de la barăci la locul de adunare, străzi de altfel în mai toate lagărele neînchipuit de murdare, în timp ce SS-ul îşi construise splendide drumuri betonate şi cele mai atrăgătoare alei în grădini, străzile lagărului din perimetrul sîrmei ghimpate erau neglijate cu bună ştiinţă. De multe ori, deţinuţii ar fi vrut să le întreţină ei înşişi ; lucrul acesta nu era însă îngăduit decît în cazuri cu totul excepţionale şi întotdeauna foarte tîrziu.

Pentru cel ce venea din lumea de afară şi, trecînd prin zona comandamentului, intra apoi într-un asemenea lagăr, <>ra înscris deasupra porţii, cu litere invizibile textul din Infernul lui Dante :

Per me si va nella cittâ dolente
Per me si va nell'eterno dolore.
Per me si va alia perduta gente.

Lasciate ogni spcranza voi ch'entrate !

„Prin mine treci spre locul de
durere prin mine treci spre
veşnica jelire, prin mine treci
spre gloata care piere.

Voi, ce intraţi, lăsaţi orice speranţă !"*

In schimb, pe poarta lagărului de la Dachau era inscripţia : „Munca eliberează", iar deasupra porţii de la Buchenwald : „Dreaptă sau nedreaptă — e patria mea" ! Pentru a percepe batjocura muscătoare, barbară, a acestor cuvinte, nu e suficient să cunoşti doar prezentarea schematică, oarecum general-valabilă, a teritoriului exterior al unui lagăr de concentrare, ci trebuie să-ţi vizualizezi măcar cît de cît *condiţiile materiale ale unei asemenea instituţii.*

Istoria primei perioade a lagărului de la Buchenwald va mijloci această imagine.

* *Dante Alighieri.* Divina comedie. Infernul — Ed. Minerva, Bucureşti, 1982, p. 18—19.

La 9 iulie 1937 au fost aduşi din lagărul de concentrare de la Sachsenburg, sub paza severă a SS-ului, 149 deţinuţi criminali de profesie pe muntele Ettersberg. la 8 kilometri distanţă de Weimar, ca un aşa-numit comandou pregătitor, în ziua următoare au mai sosit 70 „verzi''. La 27 iulie au fost internaţi primii deţinuţi politici, din care şapte cercetători în Biblie ; trei zile mai tîrziu li s-au adăugat încă 600 de deţinuţi provenind din lagărul de la Lichtenburg. La 6 august 1937, deci la abia trei săptămîni de la 19 iulie 1937, cînd încă nu putea fi gata pregătită cazarea, se aflau acolo l 400 de deţinuţi în prevenţie - verzi, roşii şi violeţi, exclusiv germani din Reich. Ce-au găsit acolo ?

în condiţii necunoscute mai îndeaproape, SS-ul obţinuse în dar de la administraţia unui domeniu princiar, în mijlocul unor întinse păduri de fagi, stejari şi pini, un teren de circa 150 de hectare. Locul destinat lagărului era cît se poate de nepotrivit pentru adăpostirea unor oameni. Muntele Ettersberg prezintă toate dezavantajele climatice ale marginii lanţului muntos din centrul Germaniei, înăsprite şi prin faptul că el se ridică direct de pe şesul de la nordul Weimarului. Cel mai înalt punct al locului se găseşte la 478 metri altitudine, iar cel mai coborît, la 375 metri. Datorită acestui fapt, variaţiile de temperatură ce apar frecvent în această zonă se manifestă nemijlocit pe versantul nordic al muntelui Ettersberg unde s-a înfiinţat lagărul.

Alegerea locului era simbolică într-un sens mai înalt : Weimar — lăcaşul culturii naţionale germane : odinioară oraşul clasicilor germani, care au dat prin operele lor cea mai înaltă expresie a vieţii afective şi spirituale germane, şi Buchenwald — o zonă aspră, ca lăcaş al desfăşurării noilor simţăminte germane. O cultură muzeală ocrotită sentimental şi o sete nestăvilită, brutală de putere au creat astfel noua, *tipica relaţie Weimar-Buchenwald,*

Pe creasta muntelui învăluit frecvent în ceaţă au început în vara aceea defrişările. Zona era greu accesibilă, pretutindeni zăceau dc-a valma rădăcini şi trunchiuri de copaci. Un „stejar al lui Goethe", cunoscut în întreaga regiune, a fost cruţat cu pietate de SS-işti şi ales drept punct central al lagărului (precum se vede, şi în lucrurile mari, ca şi în cele mici. mereu aceeaşi îmbinare senină : sensibilitate şi ticăloşie, sentimentalism şi bruta-l'r.ate. romantism cultural şi barbarie !) Au fost ridicate

barăci de lemn pe cîte cinci rînduvi şi 'mprejmuite cu o obişnuită sîrmă ghimpată. Ultimul r[f]nd aflat întotdeauna în afara sîrmei era ocupat de formaţiile de pază-SS. în fruntea lor erau cei trei .,SS-Fiihreri : SS-Standarten-fiihrer Koch, ca comandant al lagărului, SS-Sturmbann-fi'hrer Rodi. ca piim-şef al lagărului şi SS-Hauptsturm-fiihrer Weissenborn, ca şef secund al lagărului. Koch îşi începuse faimoasa carieră în lagărul de concentrare Columbia Haus, apoi la Dresda, la lichidarea unor SA-Fiih-reri în timpul aşa-numitului puci al lui Rohm ş"i ,1 conti-nuat-o în lagărele din mlaştini, unde fusese mulat disci-plinar (pedeapsă pentru-el sau pedeapsă pentru deţinuţi ?). Acolo l-a întîlnit pe Weissenborn, care fusese odinioară gardian de închisoare şi manifesta o deosebită predilecţie pentru criminali, cu care de altfel avea multe puncte comune. Rodi venise din lagărul de concentrare Sachsen-burg. Pe Weissenborn îl caracterizează cel mai bine inscripţia pe care înşişi SS-iştii o scriseseră pe gherete şi barăci : ,,ln mînia sa, dumnezeu l-a creat pe Hauptsturm-fiihrerul Weissenborn".

Numărul comandourilor de muncă încă de pe atunci existente arăta sub ce presiune se lucra. Existau : două cariere de piatră, tăietori de lemne, depozitul de lemne, detaşamentele I şi "II de săpători de galerii şi puţuri, locuinţa respectivului comandant şi locuinţele şefilor de detaşamente, detaşamentul de nivelare a zonei neutre, construcţia de barăci, construirea de drumuri, asanare, irigare, depozitul de cabluri, depozitul de materiale de construcţie, descărcători, coloanele I şi II de cărăuşi, coloanele I, II, şi III de transport mecanizat, biroul constructorilor, ateliere, coloane de meseriaşi : zidari, dulgheri, pava-tori, sobari. instalatori, tinichigii, zugravi, cioplitori în • piatră, bucătăria SS-iştilor şi bucătăria deţinuţilor, curăţătorii de cartofi pentru lagăr şi pentru SS-işti, personal casnic (îngrijitori).

De obicei se muncea zilnic cîte 14 ore, fără pauză duminica, de dimineaţă de la ora şase pînă seara la ora opt-nouă. La construcţia conductei de apă s-a lucrat cu regularitate pînă la ora zece-unsprezece noaptea, la lumina reflectoarelor, în unele cazuri chiar pînă la orele două şi trei dimineaţa. Pauza de prînz era de o oră şi ocupată mai ales de cele două apeluri. Zilnic ,se făceau patru apeluri, primul dimineaţa înainte de a se porni la muncă, al doilea la prînz la întoarcere, al treilea la prînz la plecare

şi al patrulea noaptea, după muncă. Pentru masă şi în-grjire corporală aproape nu mai rămînea timp. Dar asta n-avea nici o importanţă pentru SS-işti. între 15 iulie 1937 şi 28 februarie 1938 inclusiv, suma forfetară alocată pentru hrana unui deţinut era de numai 55 pfenigi pe zi î în plus, aproape în fiecare duminică, drept pedeapsă, hrana era suspendată. SS-ul i-a rămas mai mult sau mai puţin credincios acestei practici pînă tîrziu în anii războiului. Condiţiile sanitare erau sub orice critică şi lagărul suferea îndeosebi prin permanenta lipsă de apă. Un an întreg SS-iştii s-au mulţumit cu nişte improvizaţii, care asigurau doar necesarul lor de apă, pînă să se treacă la rezolvarea efectivă a problemei. Deoarece în imediata apropiere a muntelui nu existau surse de apă potabilă, a trebuit instaiată o conductă lungă de 20 de kilometri pînă în regiunea Buntsandstein, la sud-cst de Bad Berka. Fiind insuficient dimensionată (diametru de 250 mm), Buchenwaldul n-a ieşit practic niciodată din criza de apă. A fost nevoie de două staţii de pompare la marc adîn-cime şi de o instalaţie de înaltă presiune pentru ca — după ce s-au alocat 3,5 milioane de mărci, avind mina de lucru gratuită a deţinuţilor — conducta să fie în sfîrşit în stare de funcţiune în anul 1942. între timp, efectivul deţinuţilor crescuse în aşa măsură, încît capacitatea instalaţiei s-a dovedit mult prea redusă. Criza de apă s-a menţinut chiar dacă nu la proporţiile din primul an, cînd între şirurile de barăci erau trase doar ţevi primitive, cu nişte găuri, din care picura apa ce trebuia astfel adunată. La fel de proastă era situaţia şi în ceea ce priveşte înlăturarea reziduurilor. La început n-au existat decît latrine.

Aveau o lungime de 8 -metri, o lăţime de 4 metri *şi* o adîncimc de 4 metri. Pe fiecare latură lungă erau fixate în cuie două bare transversale ; pe fiecare din acestea aveau loc 12 pînă la 15 oameni. SS-iştii se amuzau adesea să năvălească cu măciuci şi să gonească deţinuţii şi de la această biată necesitate omenească — ,,o glumă"', pe care au practicat-o ani de-a rîndul în toate lagărele în construcţie. Cine nu putea să fugă la timp, era lovit pînă ce cădea în cloacă, în octombrie 1937, numai la Buchenwald au pierit astfel 10 deţinuţi, sufocaţi în excremente. E lesne de închipuit ce goană se pornea — dar în ce stare ! — de îndată ce vreun SS-ist apărea în preajma latrinei, în barăci, deţinuţii trebuiau să-şi facă nevoile în bidoane vechi de marmeladă, care fireşte că noaptea se umpleau

pînă la refuz doar după cîteva ore. Abia în 1939 s-a început construirea unei instalaţii de epurare. Ea a fost pusă în funcţiune 'în iunie 1941, dovedindu-se însă şi ea prea mică. Ca urmare, făcîndu-se mult tapaj şi caz de spirit organizatoric neogerman, s-a meşterit în continuare, pîi:â ce s-au cheltuit numai pentru eliminarea dejecţiilor cea cinci milioare de mărci, fără ca deficienţele să fi fost cu adevărat înlăturate.

Această perioadă de construire s-a întins la Buchen-\vald pînă către mijlocul anului 1939. în primăvara lui 1938. lagărul nu mai adăpostea însă decît 2 900 de deţinuţi care trebuiau să biruie un volum de muncă imens, în acea vreme, lagărul în care se aflau doar 34 de bараci din lemn şi începuse construirea primului şir de cinci blocuri din piatră, precum şi a bucătăriei şi spălătoriei, a fost împrejmuit de o sîrrnă ghimpată, încărcată electric.

Se poate avea o imagine despre felul în care SS-iştii îi *tratau pe deţinuţi* abia după ce se cunoaşte organizarea internă şi amănuntele desfăşurării unei zile în lagărul de concentrare. O descriere succintă din prima perioadă a lagărului, care se repeta în fiecare lagăr nou înfiinţat, poale mijloci o imagine aproximativă, în perioada de construire a lagărului, fiecare comandou de muncă se deplasa cu eşalonul propriu de pază-SS la locul de muncă. SS-iştii se postau în jurul celor ce munceau. Abuzurile din partea paznicilor erau la ordinea zilei. Era mare lipsă de unelte[1], dai[1] munca deţinuţilor era îngreunată şi prin chinuirea lor intenţionată. De exemplu, după doborîrea copacilor, rădăcinile adine înfipte şi bogat ramificate ale fagilor trebuiau trudnic smulse cu sapa şi cu mina, în timp ce rădăcinile superficiale ale pinilor erau dinamitate. Bălaia şi toate felurile de şicane erau un lucru de la sine înţeles. Pentru împuşcarea deţinuţilor la aşa-numitele tentative de evadare se dădeau premii sub formă de concediu special, bani şi promovare rapidă. Ca urmare, eşalonul de pază-SS îşi dădea toată silinţa să provoace „tentative de evadare" în felul următor : unui deţinut i se smulgea de pe cap şapca, pentru că era chipurile murdară, cu cuvintele : ,,Ia-ţi buleandra aia soioasă şi prezint-o mîine curată !", şi era azvîrlită înapoia santinelelor plasate în jurul comandoului de muncă. Dacă, fără a bănui nimic, deţinutul se repezea într-acolo ca să-şi ia şapca, se trăgea în el pentru „prezumţie de evadare" ; dacă nu

aierga acolo era bătut şi bătut pînă ce îşi decidea el singur sfirşitul.

Fugărirea deţinuţilor pînă la sîrma ghimpată încărcată electric se întîmpla mai rar ; în schimb erau mai frecvente cazurile cînd, aduşi la disperare, deţinuţii alergau cu intenţii sinucigaşe pînă la sîrmă, unde îşi aflau moartea.

O dată cu instalarea împrejmuirii de sîrmă ghimpată sub tensiune, prirna etapă a organizării exterioare a lagărelor de concentrare era încheiată. Gardul, lung de 3,5 kilometri împrejmuia la Buchenwald 40 de hectare, locul de adunare măsurînd 1,5 ha. întregul teritoriu înăuntrul centurii posturilor de pază, deci inclusiv locurile de muncă aflate dincolo de sîrma ghimpată, măsura doi kilometri pătraţi.

Organizarea **interioară**

SS-ul lagărelor era împărţit după cum urmează : Secţia l-a : Comandamentul, Secţia Il-a : Statul major al Comandamentului (administraţia) şi Secţii IlI-a : Condu-agărului. Pe lîngă aceste secţii existau trupele SS, indul cărora se alcătuiau eşaloanele de pază.

L'runtea lagărului se afla *Comandantul,* cu adjunctul său. Nu era deloc obligatoriu să aibă un grad prea l. Lagăre mai mici au fost comandate chiar şi de ihreri* ; în cele mari comandantul era cel puţin iturmfuhrer**, de obicei însă Sturmbannfuhrer*** . Obersturmbannfuhrer****. El avea împuterniciri depline asupra lagărului de concentrare, în cadrul directivelor date de SS-WVHA, şi răspundea în faţa acesteia. *ninciul* supraveghea executarea ordinelor comandantu-si stabilea legătura oficială cu toate autorităţile superi-••..:• sau în subordine.

Sejul administrativ era în subordinea comandamen-ai şi avea sarcina de a rezolva toate problemele economice a^e lagărului. Importanţa lui era considerabilă, de narea sa depindeau multe în lagăr, în lo^Vrle mai

* Sergent maior. — *Nota **trad.*** ** Căpitan. — *Nota **trad.***
»-* M";ior. — *Not'i trad.* **** Locotenent co'onel. — *Nota traă.*

mari. el dispunea de duzini de Scharftihreri ca personal auxiliar.

Lagărul propriu-zis de deţinuţi era condus de aşa-nu-mit.ii Lagerfuhreri *, al căror număr putea fi de maximum trei. Ei se roteau zilnic la conducerea lagărului şi luau măsuri considerate de SS ca necesare, sub controlul Comandamentului. Practic, ei erau stăpînii absoluţi ai deţinuţilor.

Cea mai importantă verigă de legătură între conducerea lagărului şi lagărul însuşi o constituia *Rapport-fiihrerul* **, prin al cărui birou se raportau conducerii lagărului toate problemele deţinuţilor. De obicei existau doi Rapportfiihreri. care lucrau tot prin rotaţie.

Rapportfuhrerului îi era subordonat aşa-numitul *Block-julnrer***.* Cu excepţia cîtorva, care se simţeau nefericiţi în sînul acestei bande de tîlhari şi, de obicei, erau repede înlăturaţi ca necorespunzători, şefii de bloc, terorişti unşi cu toate unsorile, în rang pînă la Oberscharfuhrcr, de regulă Rotten- sau Unterscharfiihrer, erau în fiecare baracă şefii deţinuţilor. Formal, ei răspundeau în faţa eonducerii lagărului, dar, de fapt, nimic nu le stătea în cale, ci, dimpotrivă, ei primeau permanent instrucţiuni în sensul unei comportări cît mai aspre cu deţinuţii. Ei locuiau în afara lagărului, dar puteau veni la orice oră din zi sau noapte în barăci, unde stăteau — fie singuri, fie în grup — orc în şir printre deţinuţii care, în prezenţa lor, abia de mai îndrăzneau să respire. Fiecare lagăr de concentrare a avut tipuri de şef de bloc care s-au întipărit pentru totdeauna în memoria miilor de deţinuţi. Aveau aproape întotdeauna apelative sau porecle, sub care erau mai bine cunoscuţi decît sub adevăratul lor nume. Din rîndurile lor a ieşit „călăul de la Buchenwald", Haupt-scharfuhrerul Sommer, care a fost ani de-a rîndul şeful arestului lagărului. Cînd intra în lagăr, cu mănuşile lui negre pe care le purta cu plăcere, printre deţinuţi se declanşa o alarmă paralizantă.

* Şef de lagăr. — Nota *trad*.

** Subofiţer SS. care conducea apelurile, raporta efectivul deţinuţilor. — Nota trad.

*** Şef de bloc SS-is,t care supraveghea deţinuţii dintr-un bloc — Nota *trad.*

Egali în rang cu aceşti indivizi erau *Kommandofuh-rerii *,* cărora li se încredinţase supravegherea comandourilor de muncă. Şi ei aveau drept de viaţă şi de moarte . asupra deţinuţilor.

De întregul resort al muncii în lagăr, de conducerea şi organizarea acesteia răspundea aşa-numitul ***Alrbeitsdienst-****juhrer **,* care, datorită cerinţelor impuse de război, a fost pus mai tîrziu în subordinea unui *Arbeitseinsatzjiih*-rer ***. Şeful SS-ist al Organizării muncii putea să-l mute pe orice deţinut care-i fusese indicat de şefii de comandou sau de baracă sau de vreo altă persoană din conducere, sau pe care îl luase el Ia ochi pentru vreun fleac oarecare, în nişte condiţii de muncă în care plătea cu sănătatea sau chiar cu viaţa sa. De asemeni, ambii şefi SS-işti decideau asupra componenţei loturilor destinate construcţiei unor noi lagăre exterioare sau altor lucrări în afara lagărului. Aceste transporturi exterioare erau extrem de temute.

Gestapoul era- reprezentat în lagăr de *Secţia politică,* parţial independentă de *conducerea lagărului,* între ele existau pe multiple planuri raporturi încordate, cauzate în principal de faptul că conducerea lagărului se considera absolut „exteritorială" şi nu admitea nici un amestec în treburile sale, pentru a fi singurul beneficiar al lagărului şi a împiedica astfel orice control posibil din motive de concurenţă vizînd permanenta şi uriaşa corupţie existentă. Secţia politică răspundea de internarea şi eliberarea deţi-nuţilor, ca şi de întreaga circulaţie a documentelor de la' şi către Gestapo.

Interogatoriile de la Secţia politică reprezentau în sine un chin sufletesc, deoarece aparatul Gestapoului răs-pîndea o groază învăluită în mister ; deseori, camarazii chemaţi la Secţie nu mai reveneau, dispărînd fără urmă. în Secţia politică torturile fizice erau foarte frecvente. Cînd erau subit chemaţi prin megafon la Secţia politică, unii deţinuţi erau la un pas de infarct. La Buchenwald. loco-tenent-colonelul austriac Heckenast a murit în urma unui infarct, nemaiputînd suporta emoţiile repetatelor chemări la Secţia politică.

* SS-ist, care conducea un comandou de muncă. — ?v'ota trad.

** SS-ist, şeful Biroului de organizare a muncii. — *Nota trad.* *** SS-ist, şeful Biroului de repartizare a forţelor de muncă. •- Nota trad.

Ce fel de oameni erau SS-işlii din lagăr, credem că nu mai e nevoie să precizăm, aceasta rezultînd fără echivoc din însuşi materialul faptic ce va fi expus pe parcursul reiatării. Cei ce dobîndiseră într-un anumit lagăr o tristă faimă, nu rămîneau cu vremea necunoscuţi nici în alte lagăre, deoarece fie că erau avansaţi treptat din rîndurile subofiţerilor, obţinînd în altă parte funcţii corespunzătoare, fie că erau transferaţi ca SS-Fuhreri capabili de ,,a face ordine" într-un nou lagăr de concentrare. Astfel, Sturmbannfuhrerul Rodi, de care am mai pomenit, era cunoscut nu numai de deţinuţii din Buchenwald, ci şi de cei de la Dachau, Flossenbxirg şi Gross-Rosen. De asemeni, Rapportfiihrerul de la Buchenwald din anii 1937 193S, Hauptsturmfuhrer Hackmann, faimos în multe lagăre sub porecla „Jonny". Originar din Osnabriick în Westfalia. nu era deloc prost, dar crud şi cu un humor cinic, în 1939 a plecat cîteva luni de la Buchenwald pentru instruire şi s-a întors ca SS-Obersturmftihrer şi adjutant. După ce ca Hauptsturmfuhrer deţinuse scurtă vreme funcţia de şef secund al lagărului, în 1941 a fost transferat la Lublin şi Belgrad, iar ulterior — în cadrul „procesului Koch", de care se va mai vorbi — a fost arestat de tribunalul SS şi condamnat de două ori la moarte. E lesne, deci, de imaginat, cam ce figură de erou-SS reprezenta acest Hack-mann.

în perioada premergătoare războiului, din formaţiunile ,,Cap **de** mort" ale SS-ului afectate lagărelor de concentrare erau frecvent recrutaţi şefii de bloc, şefii coman-dourilor de muncă şi eşaloanelor de pază. Acestea din urmă au fost apoi comasate în batalioane proprii de pază. Inccpînd din 1939, şefii de bloc şi de comandouri de muncă au aparţinut formaţiunilor permanente ale lagărelor, în timp ce trupele combatante, transformate între timp în „Waffen-SS", au devenit independente, făcînd de pază doar la turnurile din lagăre şi în comandourile de muncă. Efectivul acestor trupe a sporit temporar, mai cu seamă în timpul războiului, pînă la două ,,Standarten", adică la 6 000 de militari. Cazărmile acestor trupe au fost construite de deţinuţi. Atunci cînd efectivul formaţiunilor permanente ale lagărului nu mai era suficient, se creau aşa-numitele *„întăriturі"* cu patru sotnii — de pînă la 500 de oameni — puse în subordinea unui „SS-Totenkopf-Sturmbann". Aceste batalioane de pază au fost constituite iniţial numai din germani, dar în decursul timpului şi din

alte naţionalităţi străine existente în lagăr, îndeosebi mulţi croaţi şi ucrainieni. In general, paza trăgea numai la ordin şi nu era în mod deosebit ostilă deţinuţilor. Pe măsură ce SS-ul se dezagrega din ce în ce mai mult, aceste „santinele" comiteau frecvent abateri de la datorie în favoarea deţinuţilor, astfel că, în ultimii ani, tribunalele SS au avut mult de lucru cu ele. De obicei, batalionului de pază îi era ataşat un *eşalon* propriu *de clini.* Aceşti cîini de vînătoare şi cîini-lupi, special dresaţi împotriva oamenilor în haine vărgate şi folosiţi în afara centurii posturilor de pază (de pildă la construirea de căi ferate, etc.), au provocat multe nenorociri.

Comportamentul eşaloanelor de pază depindea total de tipul comandantului trupei. Primul comandant al SS-Sturmbann-ului Buchenwald a fost SS-Obersturm-bannfuhrer Kroger. Atît el, cît şi succesorul său, SS-Untersturmfuhrer Biischer nu prea veneau în contact cu deţinuţii. Interesul lor major se axa pe „călătorii în scop organizatoric" pînă în Olanda şi tot felul de preocupări minore, absolut de suprafaţă. Astfel, sub Biischer cea mai mare atenţie se dădea fanfarei, care trebuia să exerseze[1] în continuu pe strada principală a lagărului, pentru a fi pregătită pentru parăzi şi alte evenimente. In primăvara anului 1942 a preluat conducerea SS-Hauptsturmfiihrer Forschner. Faţă de deţinuţii din Buchenwald el s-a purtat tot timpul „corect", adică n-a făcut nimic împotriva lor, dar nici pentru ei. Mai tîrziu, cînd a devenit comandantul lagărului „Dora" de lîngă Nordhausen, a acţionat de mai multe ori cu asprime împotriva deţinuţilor politici, posibil sub presiunea SD-ului. în 1943 a fost înlocuit de SS-Obersturmfiihrer Reimer cu care situaţia s-a înrăutăţit radical. Originar din Sudeţi, fiul unui învăţător din Trautenau, Reimer s-a făcut repede remarcat prin brutalitatea sa faţă de deţinuţi şi, pornind de la rangul de simplu Scharfuhrer, a urcat în salturi treptele avansării. aplicînd cu zel metoda „ciclistă" (adică, sus să stai cu spinarea încovoiată, iar jos să calci în picioare). Una din primele sale măsuri ca proaspăt comandant a fost ordinul dat eşaloanelor de pază de a trage în Deţinuţi chiar şi atunci cînd se apropiau pînă la cinci paşi de centura posturilor de pază, în timp ce pînă atunci se trăgea de abia cînd cel în cauză depăşea centura ; la constatarea ce se efectua ulterior, cel împuşcat trebuia să zacă cu capul în direcţia evadării, iar glontele mortal

sa j e *in* spate, în instructajul făcut eşalon, iul i ;: j de două ori pe zi. Reimer îl asmuţea tot timpul împotriva deţinuţilor. El a rămas comandantul Sturmbann-ului pînă în toamna anului 1944. cînd paza a fost preluată de foşti militari ai Wehrmacht-ului, iar el a fost transferat în lagărul de concentrare ..Dora'', de lîngă Nordhausen.

în ceea ce îi priveşte pe *deţinuţi,* organizarea internă a lagărului de concentrare se baza întotdeauna pe principiul autoadministrării : ea avea următoarea structură : , în frunte se afla aşa-numitul *„Lageralt?ster"*,* desemnat de SS. în timp, în unele lagăre s-a reuşit ca. pentru această importantă funcţie deţinuţii înşişi să facă propuneri şi chiar să le jmpună. în timp ce la început existase întotdeauna doar un singur Lagerăltester. o dată cu mărirea lagărelor numărul a crescut la trei. Sarcina lui era de a fi reprezentantul responsabil al deţinuţilor lagărului în faţa SS-ului. care îl convoca ori de cîte ori avea de dat o dispoziţie. Era deci o sarcină extrem de delicată şi primejdioasă, a cărei preluare cerea curaj şr simţ de răspundere. Un om nepotrivit în această funcţie însemna pentru lagăr o catastrofă, îndeosebi la început, SS-ul ţinea eu tot dinadinsul să aibă ca Lagerăllester un deţinut care să i se supună orbeşte şi să se lase manevrat împotriva lagărului. La Buchenwald. primul ales a fost în mod semnificativ un criminal ele profesie pe nume Hubcrt Rich-ter care, înaintea internării sale într-unul din lagărele din mlaştinile Emsland, aparţinuse faimosului „SA-Mord-. sturm 33'' din Berlin. Era unealta fără scrupule a SS-işti-lor. el însuşi de o brutalitate inimaginabilă. Cîndva îi ajunsese la ureche o frază a lui Karl Kraus **, pe care el o folosea, uşor modificată, raportînd-o la persoana sa şi la practicile sale : ,,Nu mai sîntem în ţara poeţilor şi gîndi-torilor, ci în ţara judecătorilor şi călăilor" ! în urma unei evadări puse la cale de doi „verzi"', pe care el o acoperise de frică, la sfîrşitul lui 1937 a fost scos din funcţie, sancţionat cu bătaie, trimis în buncăr : după un timp a fost eliberat de acolo, după vreo jumătate de an a primit din nou funcţia de Lagerăltester la „negrii" internaţi între timp, pe care i-a tiranizat într-un mod indescriptibil, iar în primăvara lui 1939. încarcerat din nou în buncăr pen-

* Deţinut-şef de lagăr, cea mai maro funcţie în ierarhia deţinuţilor. — *Nota trad.*

** *Karl Kraus* (1C74—19P>6) — senilor germari antifascist — *Nota traci*

tru o afacere de corupţie a SS-ului, a fost lichidat acolo într-un mod barbar de înşişi SS-iştii săi. Succesorul său, Paul Henning, tot un criminal, nu se deosebea esenţial de Richter. După înlocuirea sa, a fost mutat în lagărul de concentrare Mauthausen. Primul Lageraltester politic a fost Paul Mohr din Wiesbaden, care, ce-i drept, a încercat să slăbească influenţa criminalilor, dar fiind el însuşi prea dependent de aceştia, n-a putut să acţioneze cu destulă energie. Şi el a fost ucis de către SS-işti, într-o afacere de corupţie. După el, spre deosebire de numeroase alte lagăre de concentrare — cu o singură excepţie trecătoare, dar extrem de dureroasă, despre care vom mai vorbi — funcţia de „Lageraltester'' a rămas la Buchen-wald un privilegiu al „politicilor", deoarece conducerea SS a- lagărului şi-a dat seama că în alte condiţii s-ar fi văzut împinsă în nişte situaţii în care îşi putea frînge şi ea gîtul.

Rapportfuhreruîui-SS îi corespundea în lagăr *cancelaria.* Numai temporar şi nu pretutindeni a fost sub controlul SS-ului, de ea ocupîndu-se exclusiv deţinuţii, întreaga administraţie internă a lagărului, fişierul de evidenţă, repartiţia în barăci, pregătirea apelurilor, fixarea raţiilor alimentare etc. erau reglementate de această cancelarie. Importanţa ei pentru lagăr era foarte ijiarc, activitatea ei în general pozitivă. Nu exagerăm afirmlnd că, în timp, graţie cancelariilor, literalmente mii de camarazi au fost salvaţi de la moarte, feriţi de vătămări grave ale sănătăţii şi puşi în funcţii în care puteau să acţioneze realmente în avantajul deţinuţilor.

Raporturile cu Biroul de organizare a muncii şi cu Biroul de repartizare a forţei de muncă erau reglementate din partea deţinuţilor de către aşa-numitul *„Birou de statistică a muncii",* în fişiere, pe profesii, era înregistrat întregul efectiv al lagărului şi se calcula numărul orelor de muncă prestate. Importanţa sa a crescut considerabil în decursul timpului, cînd Biroul de repartizare a forţei de muncă n-a mai fost în stare să alcătuiască loturile pentru comandourile exterioare. Datorită poziţiei sale de forţă centrală, şi în această problemă s-a putut exercita de către deţinuţi o influenţă puternică, adeseori benefică, adeseori funestă. Sute de oameni valoroşi n-au putut fi salvaţi dccît cu ajutorul „Statisticii muncii", lie fiind şterşi în ascuns de pe listele de transport la moarte, fie trecuţi prin contrabandă în comandourile exterioare atunci cînd

viaţa le era în pericol în lagăr. Dar au fost şi mulţi camarazi care, prin diferite manevre oculte şi intrigi, au fost duşi în locuri dinăuntrul sau din afara lagărului unde, fie că au suferit vătămări grave, fie că s-au prăpădit. Sarcina pe care o avea de îndeplinit „Statistica muncii" — se întîmpla ca, în decurs de două ore, să fi fost necesară punerea la dispoziţie a mii de deţinuţi — era grea şi ingrată. Şi au fost destui camarazi care şi-au dobîndit merite excepţionale în cadrul ei.

în fruntea fiecărui bloc se afla, din partea deţinuţilor, aşa-numitul *„Blockältester"*,* propus de „deţinutul şef de lagăr" şi confirmat de conducerea lagărului. Deţinuţii răspundeau în faţa deţinutului-şef de bloc pentru tot ce se întîmpla în baracă, în ajutorul său, acesta îşi alegea pentru fiecare aripă a clădirii doi pînă la trei Stubendienste**, care trebuiau să fie confirmaţi de către „dcţinutul-şcf de lagăr", în sarcina lor cădea păstrarea ordinei în baracă, precum şi asigurarea efectivului barăcii cu porţiile de mîncare, pe care ei înşişi le distribuiau. In condiţiile date, această măsură era necesară şi, în linii mari, chiar şi utilă. Dar, de puterea de care dispunea „deţinutul şef de bloc" şi personalul de îngrijire, au şi abuzat în mod condamnabil unele elemente fără caracter. E drept că, sub multe aspecte, ci se aflau sub presiunea intensă a SS-ului. dar unii dintre ei nu au rezistat tentaţiei de corupţie şi tiranie faţă de colegii de detenţie, indiferent dacă era vorba de „roşii", „verzi", „negri" sau de alte culori. Chiar şi în barăcile evreilor nu erau rare asemenea situaţii deplorabile. Pentru cel care cunoaşte firea omului şi ştie ce înseamnă să înghesui pînă la refuz, ani de-a rîndul, sute de oprimaţi de toate felurile în niste condiţii ce abia mai sînt suportabile, cele relatate mai sus sînt într-un anumit sens explicabile din punct de vedere psihologic. De fapt, răspunzător şi pentru aceste situaţii anormale era sistemul naţional-socialist. Cu toate acestea, forţele de ordine din ţinutul deţinuţilor au reuşit, în unele lagăre, să înlăture eu vremea Unele dintre racilele cele mai grave. De pildă, Buchenwaldul se deosebea tot mai mult de celelalte lagăre printr-o distribuire mai echitabilă a porţiilor de mîncare. Cît de îngrozitoare era însă pe alocuri situaţia, se poate aprecia dintr-un singur exemplu care nu constituie nicidecum un caz izolat, într-o dimineaţă, într-o baracă a

* Deţinut care conducea un bloc. — Nota *trad.* ** Şef de cameră. — JVota *trad.*

fost găsit un deţinut spînzurat. Din cauza unei greşeli de regie a SS-ului. procuratura din Weimar a aflat de acest caz. S-a dispus o anchetă din care a rezultat că „spînzuratul" fusese de fapt ucis, fiind snopit în bătaie, lovit şi călcat în picioare şi apoi spînzurat de şeful de cameră sub conducerea deţinutului-şef de bloc, Osterloh. pentru a se simula o sinucidere. Cel ucis protestase împotriva subtilizării unor pîini şi porţii de mîncare de către şeful de cameră. Conducerea SS a lagărului a reuşit să muşamalizeze cazul şi să-l repună pe ucigaş în funcţia de deţinut-şef de bloc, după care lucrurile s-au desfăşurat ca şi pînă atunci.

La fel se petreceau lucrurile şi la desemnarea aşa-nu-miţilor *Kapo *,* adică a deţinuţilor care supravegheau comandourile de muncă şi răspundeau în faţa SS-Fuhrerului respectivului comandou ; desemnarea lor se făcea de către şeful-SS al Biroului de organizare a muncii. Aceşti Kapo aveau pe lîngă ei *Vorarbeiter* **, şi nu erau altceva decît nişte supraveghetori care împărţeau munca, fără ca ei să muncească. Numai în cazuri extreme SS-ul numea drept Kapo forţe specializate. De cele mai multe ori, mai ales în anii de început, se recrutau persoane robuste — pe atunci îndeosebi foşti membri ai SA-ului. combatanţi din legiunile străine şi criminali — care se pricepeau la bătaie, fiindcă de altfel o primiseră şi ei adeseori de la SS-işti. în unele comandouri, în special în cele di-construcţii, mine şi canalizare, ca şi în carierele de piatră, pentru deţinutul **de** rînd nu exista pur şi simplu nici un alt mijîoc de a rămîne în viaţă decît mituirea, care uneori lua proporţii şi forme inimaginabile. La mare preţ era şi şantajul. Din mulţimea de figuri decăzute deţinînd funcţia de *Kapo,* se desprind în chip luminos o serie de vechi deţinuţi care. atît cît au fost în viaţă, au constituit de la înfiinţarea şi pînă la desfiinţarea lagărului un exemplu de curăţenie sufletească, omenie şi curaj personal. Consider de datoria mea să-i numesc aici. pentru Buchenwald, pe Robei-t Siewert din Chemnitz şi pe Baptist Feilen din Aachen. Ambii erau comunişti (în 1946. Siewert a devenit vice-pi-im ministru al Saxoniei. iar Feilen şeful Controlului averilor din Turingia). în funcţia sa de Kapo al spălătoriei

* Termen derivat din cuvîntul italian „capo" şei' în lagăr, funcl'ui unor deţinuţi avîncl sarcina de supraveghere a deţinuţilor. — *Nota* (rod.

** Şef de echipă. — *Nota irad*

şi membru al conducerii interne ilegale a lagărului, Fei-len era iubit atît de deţinuţii germani, cît şi de cei străini pentru firea sa dreaptă, calmă şi obiectivă. De-a lungul anilor, Siewert a fost Kapo în diferite comandouri şi a avut curajul să ia atitudine faţă de însuşi şeful SS al comandoului, eeea ce ar fi putut de fiecare dată să-l coste viaţa. Aşa, de pildă, odată în 1939, văzînd cum Scharfiihrerul Abraham — căruia îi plăcea să nu le dea pace deţinuţilor aflaţi în latrine şi care avea sute de vieţi omeneşti pe conştiinţă — îi împingea pe patru evrei într-o groapă adîncă plină cu apă, împiedicîndu-i cu bătaia să iasă la suprafaţă, la ţipetele nenorociţilor Siewert s-a repezit cu cîţiva camarazi într-acolo, reuşind să-i salveze pe trei dintre ei, în timp ce, în chip cu totul bizar, Abraham şi-a văzut de drum, probabil pentru că se plictisise. Siewert a avut curajul să raporteze cazul scăpînd doar cu mare greutate de pedeapsa cu bătaia. Cu vremea, se pare că Rapportfiihrerii se obişnuiseră cu sesizările acestui Kapo — un unicat în practica lagărului ! — pentru că luau act de ele, chiar dacă nu le dădeau curs. Siewert însă n-a cedat, în 1943, la construirea uzinelor Gustloff, o fabrică de armament din Buchenwald, şeful SS al comandoului,'Schmidt, maltrata cu predilecţie ruşi, polonezi şi evrei, încă din zorii zilei obişnuia să-i lovească pe deţinuţi ca un turbat, cu ciomege, cu sape, cu tocul cizmei. Una din principalele sale victime era un anume Schreiber. Aproape zilnic Schmidt îl maltrata bestial, îl obliga să se dezbrace pînă la piele, să se suie într-un copac şi să strige de sus : „Sînt un porc împuţit de jidan" ! Deseori, cînd din cauza slăbiciunii nu se putea căţăra destul de repede, Schmidt îl ciomăgea pînă ce acesta ajungea sus. In calitate de Kapo al comandoului, Siewert s-a prezentat la comandantul lagărului raportîn-du-i cele întîmplate, ceea ce uneori era posibil la SS-Ober-fuhrerul Pister. Comandantul s-a îndoit că cele raportate sînt reale, dar a consimţit să-i interzică lui Schmidt maltratările. Intervenţia n-a folosit direct, căci Schmidt şi-a continuat netulburat ticăloşiile ; dar, prin curajul său, Siewert şi-a cîştigat un oarecare respect şi din partea SS-iştilor ; într-un fel ei se temeau de „veşnicele sale raportări", de care erau legate de obicei tot felul de neplăceri. Cînd, de pildă, Scharfuhrerul Klinger împreună cu alţi doi SS-işti au înhăţat doi ruşi, i-au vîrît într-o baracă a constructorilor şi s-au năpustit asupra]or cu

ciomege şi călcîndu-i în picioare pînă ce ruşilor le-a dat singele pe nas şi pe gură, Siewert a auzit urletele. Cei t r fi SS-işti complici le retezaseră ruşilor vîrf urile dcge-tclor ! Kapo Siewert a deschis brusc uşa, strigînd cît îl ţinea gura : „Ce se petrece aici" ? Imediat Klinger a afirmat că cei doi ruşi voiseră să-l atace şi că ar putea să-i împuşte dacă ar avea chef. A încetat însă imediat să-i tortureze. Nici în acest caz, intervenţia lui Siewert la comandant n-a avut vreun rezultat. In schimb, la sfîrşi-tuî lunii octombrie 1944, el a fost scos din lagăr de Gestapo, grav maltratat, încarcerat şi readus la Buchenwald t[1] e abia la 4 aprilie 1945, urmînd ca, a doua zi, să fie executat împreună cu alţi 45 de deţinuţi — autorul acestor rînduri fiind unul dintre ei — consideraţi deosebit de periculoşi din punct de vedere politic. Din motive asupra cărora vom reveni, execuţia n-a mai avut loc.

Nu trebuie să se creadă că împotriva SS-iştilor se putea lua o atitudine generală. Aceasta s-ar fi interpretat pur şi simplu drept răzvrătire şi s-ar fi terminat cu o baie de sînge generală. Siewert a fost absolut o excepţie ; faptul că SS-iştii nu l-au înlăturai încă mai de mult ca ..t'iement incomod'' frizează limitele unui miracol psihologic. Dar, în proporţii mai modeste, fiecare lagăr de concentrare a avut cîteva figuri de Kapo exemplari.

Deţinuţii şefi de lagăr, şefi de bloc, Kapo şi şefi de echipă purtau ca semn distinctiv pe braţul stîng o banderolă neagră imprimată cu litere albe.

Pe măsură ce, de-a lungul anilor, deţinuţii politici au reuşit prin acţiunea lor conştientă să limiteze la Buchen-\vald foriele SS-ului numai la probleme de disciplină, creînd în schimb administraţiei organizatorice şi tehnice tot mai multă independenţă, s-a dovedit a fi tot mai necesară existenţa unei echipe de ordine constituită din deiinuţi ; aceasta ar fi trebuit să fie un fel de prelungire a braţului SS-iştilor în lagăr, darjn realitate ca era în slujba intereselor bine înţelese ale deţinuţilor. Atunci cînd a fost creată (iunie 1942) această formaţie numită *Lugerschutz* ;* primejdia ca SS-ul s-o manevreze cu succes împotriva deţinuţilor nu

Nota

tr

mai era prea mare. Calculul s-a dcjvcdit într-adevăr corect. Aprobarea SS-ului a fost smulsă cu abilitate după oarecari tratative. Acest organ de pază a fost ataşat grupei deja formate a *controlorilor,* ca un fel de poliţie a lagărului. Ideea n-a fost rea şi pen-

* Paza lagărului.

tru faptul că, prin acest organ executiv, controlorii erau într-un fel împiedicaţi să ajungă simple unelte ale SS-işti-lor, aşa cum s-a întîmplat în mai multe cazuri. (Controlorul Hauptmann de la Buchenwald a fost pînă la urmă un individ dubios, care îşi arogase dreptul ca atunci cînd i se părea că e cazul, să dea pe mîna SS-ului pe oricine, chiar şi pe tovarăşii săi din partidul comunist, sub lozinca : „Au-topaza lagărului", în aşa fel că întotdeauna adversarii practicilor sale apăreau vinovaţi, el însuşi niciodată.)

Paza lagărului a fost multă vreme rezervată deţinuţilor germani, pentru că numai cu aceştia SS-iştii se puteau înţelege pe limba lor şi pentru că socoteau eă-i pot folosi mai lesne drept unelte care să le uşureze lor controlul şi stăpînirea lagărului, ceea ce se şi întîmpla destul de des cînd în eşalonul de pază ajungeau oameni lipsiţi de caracter. Paza lagărului avea următoarele sarcini : păstrarea ordinai în perimetrul lagărului, controlul disciplinei, paza în timpul nopţii a magaziilor de alimente, a cămărilor şi altor obiective care-i interesau pe deţinuţi — ceea ce a dus şi la suprimarea rondurilor de noapte ale SS-işti-lor în lagăr —, ca şi preluarea noilor transporturi de deţinuţi. Erau sarcini grele şi ingrate, în unele lagăre de concentrare, paza lagărului bătea mult, în altele puţin ; rareori lucrurile se petreceau fără brutalităţi. Cit de diferite erau condiţiile în această privinţă reiese şi din faptul că la Buchenwald grupurile de noi-sosiţi se speriau din prima clipă cînd erau luate în primire de aceste organe de pază, al căror comportament aveau însă ulterior să-l aprecieze pozitiv. Au existat, firește, şi membri ai pazei lagărului, care după „limbajul" folosit, puteau fi consideraţi SS-işti rataţi. Totuşi, în numeroase cazuri predomina avantajul de a menţine un nucleu al deţinuţilor împotriva SS-ului. Oare cum s-ar fi desfăşurat lucrurile, în ansamblu şi în mii de cazuri individuale, la internări, transporturi, acţiuni de pedepsire şi chiar şi înaintea eliberării, dacă *paza lagărului* nu s-ar fi străduit să ridice o ireproşabilă pavăză faţă de SS ! Acest merit imens compensează din plin unele greşeli comise. De altfel, chiar şi tonul folosit şi-a mai pierdut ceva din asprime, atunci cînd s-a realizat internaţionalizarea pazei lagărului. De fapt, conducerea SS a lagărului a respins de cîteva ori încercările făcute în acest sens de către camarazii germani. Apoi, date fiind dificultăţile create de numeroasele limbi vorbite, dificultăţi ce erau mereu şi mereu

anume subliniate de către deţinuţi. SS-ul s-a lăsat convins de necesitatea lărgirii pazei lagărului. Şi astfel, pînă la urmă au fost incluşi francezi, belgieni, luxemburghezi. cehi, ruşi, polonezi, iugoslavi şi italieni. Efectivul a sporit în cele din urmă la circa 100 de persoane.

Din cîte ştiu, nici un alt lagăr de concentrare din Germania n-a dispus de un asemenea organ de pază.

Internarea

Numărul deţinuţilor preventivi pe termen care înaintea primei lor internări într-un lagăr de concentrare să fi ştiut ce-i aşteaptă era infim. Cei mai mulţi, dacă nu erau, în general, mai mult sau mai puţin neinformaţi, erau în orice caz stăpîniţi de o teamă surdă. Cel care auzise deja despre grozăviile din lagărele de concentrare, mai ales dacă acumulase o experienţă corespunzătoare şi la Gestapo, se aştepta la tot ce putea fi mai rău. Dar aceste bănuieli erau întotdeauna nebuloase, realitatea depăşindu-le cu mult.

De regulă erai arestat acasă, noaptea şi transportat într-o *închisoare a poliţiei.* Acolo rămîneai — zile. săp-tămîni, uneori luni, în celulă separată sau împreună cu zece, douăzeci, treizeci de tovarăşi de suferinţă. Tratamentul din partea poliţiei era moderat ; depindeai de toanele stăpînilor care juraseră credinţă tuturor regimurilor germane pe rînd şi nu aveai prea des norocul să dai peste un gardian prietenos sau măcar dispus să te ajute. Din punctul de vedere al deţinuţilor, felul în care te trata poliţia era suportabil ; privit însă prin prismă general-umană, comportamentul majorităţii poliţiştilor germani faţă de deţinuţii politici, în special în primii ani ai dominaţiei naziste, era în foarte multe cazuri de neimaginat.

Apoi. într-o bună zi, cînd era dispus funcţionarul Gestapoului de care ţinea cazul,- crai dus la *interogatoriu.* Cine avea noroc, nu era imediat sau nu era deloc bătut. Regula o constituia cel puţin o zdravănă tortură psihică. De cele mai multe ori tratamentul depăşea însă cu mult această modalitate. Evreii nu scăpau niciodată fără maltratări.

Apoi, într-o altă zi, se deschidea uşa celulei : gardianul îţi înmîna un tichet roşu. Trebuia să semnezi de primire. Era *ordinul de arestare preventii"ă,* prevăzut

sus, în stingă cu însemnul : D II nr... El conţinea t aţele personale şi o motivaţie generală „...este arestat preventiv fiind suspect de activitate de înaltă trădare şi trădare de patrie", sau, pur şi simplu : „...este arestat preventiv, deoarece există pericolul că ar putea face uz de libertatea sa împotriva statului naţional-socialist şi a instituţiilor sale". Şi tot aşa, într-o duzină de variante. Apoi, după alte cîteva zile de aşteptare — sau chiar cîteva săptămîni — erai expediat în lagărul de concentrare ; întotdeauna în transporturi colective, de cîte douăzeci, sute, mii — printre ei şi cîte unul care nu văzuse niciodată un ordin de arestare preventivă !

Transportul putea dura douăsprezece ore sau douăsprezece zile şi mai mult, cu escale de cîteva zile în vreo jumătate de duzină de închisori. Era întotdeauna un chin, chiar şi cînd poliţiştii însoţitori nu erau brutali. Foame, sete, înghesuială, insomnii, căldură sau frig — toate astea în cel mai bun caz. Majoritatea transporturilor masive erau un lanţ de ticăloşii. Cîte 100, 120, chiar 150 de deţinuţi erau înghesuiţi într-un singur vagon de vite sau de marfă, încît adeseori la sosire, cînd se deschideau vagoanele căzeau afară şi cîte 30 de morţi sau mai mulţi — asfixiaţi sau striviţi, în vagoanele de persoane ale căilor ferate germane trebuia să stai şi cîte 36 de ore cu lumina în ochi — ferestrele fiind complet camuflate — cîte şase-opt oameni în fiecare compartiment, sub ameninţarea revolverelor cu piedica trasă. Dacă între închisoare şi gară, sau vice-versa, trebuiau traversate străzi şi pieţe — chiar pe distanţe mici — deţinuţii erau legaţi unii de alţii şi escortaţi în rînduri dese ca nişte criminali, sub pază foarte severă, în cele din urmă, ajungeai la gara respectivă complet epuizat.

De la gară, deţinuţii erau fie înghesuiţi în cunoscutele dube închise ale poliţiei ori în camioane, fie mînaţi pe jos, în lungi şiruri jalnice, pînă la lagărul de concentrare. Această ultimă modalitate era deosebit de chinuitoare, fiindcă destul de mulţi dintre deţinuţi aveau cu ei bagaje pe care trebuiau să le care în pas alergător, sub ploaia de lovituri. Dacă vreunul se prăbuşea, era lovit pînă murea sau era pur şi simplu împuşcat. Cei care nu aveau bagaje erau forţaţi să parcurgă *ultima bucată de drum* pînă la lagăr cu mîinile ridicate. Milioane de oameni au făcut acest drum pe străzi ce fuseseră în majoritatea lor construite chiar de deţinuţi.

După sosire urma *ceremonia primirii : o* ceată de Scharfiihreri se năpustea cu voluptate asupra noii prăzi. Ploua cu lovituri date cu pumnul şi cu piciorul, noii sosiţi erau bombardaţi cu pietre şi stropiţi cu apă rece. Cine avea părul lung sau barbă era tras de ele la pă-mînt ; nici cei ce purtau cravată n-aveau de ce să rîdă, cînd erau sugrumaţi. Apoi, erai aşezat în front şi pus să aştepţi în faţa Sr-eţiei politice, ceasuri de-a rîndul. cu ,.salutul saxon" ibraţele încrucişate la ceafă, uneori chiar stînd pe vine — în frig. ploaie sau arşiţă, fără să manînci, să bei, fără a avea voie să ieşi din rind. în plus, oricaie SS-ist îşi putea pcimite ce poflea cu aceşti epuizaţi. Astfel, un bărbat pe nume Heribert Froboess, arestat diept călugăr franciscan (deşi nu era) şi tratat şi în detenţie ca atare — a fost batjocorit la primirea sa în lagărul de concentrare Sachsenburg de Unterscharfuhrerul Kampe (care a avansat ulterior la gradul de Hauptsturmfuhrer şi a devenit in numeroasele lagăre în care a fost transferat, un temu! comandant), acesta permiţmdu-şi, ca, în timp ce deţinutul stătea în front cu „salutul saxon", să urineze pe el de sus şi pînă jos, spre marea desfătate a SS-iştilor prezenţi, îndeosebi a lui Rodi — decorat cu „Blutorden"*, care aproape că se prăpădea de rîs.

Dacă soseau transporturi mai mici, seara prea tîrziu, sau dacă aşteptarea pentru primirea lor depăşea programul de lucru, noii veniţi nu mai erau introduşi în perimetrul lagărului împrejmuit cu sîrmă ghimpată, ci erau închişi peste noapte în celule ale buncărului, cîtc 10—12 inşi în celule măsurînd 1,20X2 metri. Lovindu-i cu picioarele şi cu ciomege, SS-iştii îi împingeau pînă ce reuneau să închidă uşa celulei. Ferestrele" erau ermetic închise şi prevăzute cu geamuri oarbe, caloriferul era deschis la maximum şi nu putea fi închis din celulă. După o jumătate de oră lipsa oxigenului devenea acută, după l—2 ore cei mai mulţi ,.căde au" leşinaţi, mai precis, leşinau, căci de căzut nu putea fi vorba. Abia după apelul de dimineaţă se deschideau uşile şi „grămada" grav deteriorată putea fi din nou prezentată.

Astfel, complet muiaţi, noii sosiţi, pălmuiţi şi loviţi cu picioarele, erau dirijaţi către şefii Secţiei politice pentru o *primă înregistrare a datelor personale.*

* Decoraţie nazista, cu denumirea legată de cuvîntul „Blut", respectiv sînge. — *Nota trud.*

Secţia politică se îngrijea de evidenţa exactă a tuturor deţinuţilor aflaţi în lagăr, a celor care decedaseră în lagăr, fuseseră eliberaţi sau transferaţi. De aceea, înregistrarea corectă a datelor la intrarea în lagăr era importantă. Pentru fiecare deţinut se completa un chestionar, în care — pe lingă toate datele personale — se treceau şi caracteristicile fizice, autoritatea care făcuse trimiterea, datele privitoare la serviciul militar, eventuale condamnări anterioare şi categoria din care făcea parte deţinutul. Noul-so-sit trebuia să ateste sub semnătură că toate datele corespundeau adevărului, indicarea unor date false fiind supusă celor mai aspre pedepse. Din acest chestionar datele erau trecute într-o fişă şi pe ambele se prindea cîte-o fotografie a deţinutului. De chestionar se capsau apoi celelalte documente (ordinul de arestare preventivă, procesul verbal al interogatoriului întocmit de Gestapo, acte şi altele asemenea) : toate laolaltă formau aşa-numitul *cazier al deţinutului.* Ulterior se cereau de la oficiile de stare civilă sau de ta cancelariile parohiale actele de natşere şi de căsătorie în original, pentru a se verifica dacă la primirea sa deţinutul declarase date exacte. In felul acesta, conducerea lagărului îşi forma o imagine oarecum clară despre trecutul deţinuţilor. Dosarele astfel întocmite erau apoi prezentate pe rînd comandantului, iar păstrarea lor se făcea, în ordine alfabetică, în dulapurile metalice ale Secţiei politice,de unde puteau fi puse oricînd la dispoziţie. Deţinutul însuşi nu îşi vedea niciodată actele ; ele puteau fi adevărate şi autentice sau mincinoase şi falsificate.

Din fişele personale ale deţinuţilor se alcătuia o *carto-tecă,* din care se putea afla pe loc numărul, numele şi datele personale ale fiecărui deţinut.

îndeosebi în primii ani ai fiecărui lagăr de concentrare Scharfuhrerii foloseau prilejul *primului interogatoriu* şi pentru a se deda unor excese sălbatice. Una din metodele preferate era de a-i întreba pe noii veniţi despre cauza internării lor în lagărul de concentrare — pe care mulţi nici nu o cunoşteau — şi de a-i maltrata potrivit răspunsului. Unora li se ordona din capul locului 25 de lovituri cu ciomagul, care le erau administrate a doua zi. Evreii primeau aproape fără excepţie cel puţin cinci, zece lovituri, ca o primă pedeapsă pentru că erau evrei. Tonul în care decurgea interogatoriul este de nedescris. Unul din multele exemple : trebuia completată rubrica „părinţii". Scharfiihrerul dinaintea maşinii de scris îl întreabă pe de-

ţinutul în poziţie de drepţi din faţa sa (în timp ce alţi cinci SS-işti urlau în încăpere şi ţăcăneau la maşinile de scris) : „Ce tîrfă te-a borît pe lume ?" Bietul de el nu înţelegea, deoarece nu trăise niciodată într-o ambianţă de înaltă selecţie rasistă ! După multe răcnete şi cîteva palme ieşea apoi la iveală că respectivul era unul din cei şase copii ai unei mame căreia Adolf *Hitler* îi conferise distincţia aţa-numită *„Crucea d<? aur a mamei" !*

După interogatoriul din Secţia politică urma *intrarea* în *lagărul propriu-zis,* prin celebra poartă avînd pe frontispiciu inscripţia deja amintită, iar pe uşa zăbrelită, în litere metalice : „Fiecăruia ce i se cuvine". Noii sosiţi stăteau din nou ceasuri în şir cu faţa la peretele buncărului, în poziţia „salutului saxon", alternativ şi pe vine, cîte două ore, cinci ore, zece ore. Scharfuhrerii care treceau întîmplă-tor pe acolo aveau dreptul să-i trateze pe noii veniţi ca pe nişte sălbăticiuni. Dacă vreunul avea chef, fugărea deţinuţii de jur împrejurul locului de adunare, unii din ei - după cum am mai spus — avînd bagaje, pînă cădeau epuizaţi, sau îi punea să se tăvălească cu hainele lor personale în noroi.

„Instruirea" făcută apoi de şeful lagărului, de Rapport-fiihrer sau de unul dintre şefii Secţiei politice, care trebuia să constituie o primă introducere temeinică în cunoaşterea condiţiilor din lagăr, se rezuma la repetarea, de douăzeci-treizeci de ori, a ameninţării cu pedeapsa cu moartea pentru un nesfîrşit şir de aşa-numite delicte. Nu-mi pot aminti ca la această „instruire" să fi existat ceva ce să fi fost permis. Atîta timp cît pe locul de adunare din Bu-chenwald se înălţa o spînzurătoare, „instruirea" se făcea cu tîlc, chiar acolo.

Apoi erai dus în pas alergător la *baie.* Te dezbrăca!, timp în care o parte din bietele tale lucruşoare deja dispăreau, şi erai dus la frizerul care te tundea pînă la piele de sus şi pînă jos, în faţă şi în spate, cu nişte maşini de tuns care nu erau chiar de calitatea întîi. Urma duşul, fie fierbinte, fie — după toane — rece, după care erai trimis să te îmbraci în altă încăpere. Ocolul către această încăpere trebuia făcut adeseori, chiar şi'farna, prin stradă sau traver-sînd locul de adunare şi anume în pielea goală, ceea ce au plătit cu viaţa sute de victime, unele imediat, altele, mai tîrziu, din cauza pneumoniilor, în unele lagăre, baia era precedată de aşa-numita *dezinfecţie,* în timpul căreia nenorocitul tuns cu brutalitate pînă la piele trebuia să sară

într-un cazan mare cu soluţii dezinfectante care mai mult te murdăreau şi te usturau cumplit pe porţiunile de piele rănită. Pentru „control", fiecare deţinut dezinfectat trebuia să se aşeze cu spatele spre Scharfiihreri şi cu picioarele depărtate să se aplece în faţă, ceea ce le făcea o plăcere deosebită SS-iştilor pervertiţi, mai ales dacă era vorba de vreo personalitate marcantă.

Fără a se ţine seama de înălţime, talie sau particularităţi corporale, în camera de echipare deţinutului i se aruncau „boarfele" dungate. Acestea constau dintr-un indispensabil, o cămaşă, un pantalon, o jachetă, o şapcă, uneori o pereche de şosete şi o pereche de ghete. Aceste denumiri provenite din limbajul civil nu pot însă reflecta starea reală a obiectelor de îmbrăcăminte primite. Unii aveau noroc dacă tocmai intrase în depozit echipament nou. Majoritatea primea însă lucruri complet uzate, cîrpite ca vai de lume, atît că erau proaspăt spălate. Doar cu timpul mai puteai repara cîte ceva ,,organizîndu-te" anevoie. De la Auschwitz se livrau celorlalte lagăre sute de mii de rufe de corp de la cei ucişi, începînd cu rufărie pentru sugari şi pînă la rufărie pentru femei şi bărbaţi ; jumătate din aceasta trebuia dată de o parte, deoarece lucrurile erau ciuruite de gloanţe şi aveau pete mari de sînge. Printre lucrurile rămase se găseau de obicei cămăşi de noapte, ca şi numeroase stihare de preoţi. Oamenii circulau prin lagăr îmbrăcaţi cu aceste rufe. Deosebit de catastrofală era încălţămintea, aşa încît foarte mulţi camarazi, în special cei cărora li se repartizase încălţăminte cu talpa din lemn, abia mai puteau păşi după cîteva zile. Cei ce primeau aşa-numiţii „saboţi olandezi" erau cei mai nefericiţi, deoarece, dacă nu erai obişnuit cu ei şi dacă mai trebuia să-i şi porţi fără ciorapi sau obiele, din catiza canturilor interioare ascuţite nu puteai să mergi, necum să alergi. Numărul rănilor şi al flegmoanelor produse din această cauză a obligat pînă la urmă SS-ul, într-o vreme cînd foi'ţă de muncă devenise importantă pentru economia de război, să permită deţinuţilor să primească de acasă încălţăminte.

Următoarea staţie pe acest drum al calvarului era camera *de efecte.* Acolo, tot ce mai rămăsese din lucrurile aduse de acasă era sortat, notat şi băgat într-un sac, în care se păstra pe timpul detenţiei. Banii aduşi trebtiiau predaţi, ca şi orice fel de lucruri de valoare — verighete, ceasuri şi altele. Ce comerţ cu bunuri Curate se făcea în

toate lagărele în construcţie ! Posibilitatea existentă în fiecare din aceste locuri de a fura ca-n codru era folosită în chip mîrşav atît de SS-işti, cît şi, din păcate, de foarte mulţi deţinuţi. Ticăloşia tovarăşilor de detenţie era în toate lagărele în raport direct cu numărul predominant al criminalilor de profesie. Dimpotrivă, alţi camarazi au făcut tot ce le stătea în putere pentru a-i ajuta pe noii sosiţi, plasîndu-i mai bine, uşurîndu-le caznele acestui prim drum, bunăoară, prin sfaturi foarte preţioase şoptite în fugă.

în felul acesta, noul eşalon era pentru moment şi indirect ferit de capcanele SS-ului. N-au fost mulţi cei pe care acest proces de *frîngere a voinţei si de degradare umană* să nu-i fi afectat psihic. Unii mai puteau să-şi păstreze integritatea eului printr-o scindare a conştiinţei, în sensul că îşi abandonau trupul în faţa brutalităţii, în timp ce fiinţa lăuntrică nu participa psihic la cele ce se în-lîmplau.

La *cancelaria deţinuţilor,* noul venit era înregistrat în aceeaşi zi în cartoteca ţinută acolo şi repartizat unei barăci. In ziua următoare se făcea examenul de sănătate, ccmpletîndu-se şi un mare chestionar pentru fişierul blocului sanitar al deţinuţilor.

In blocuri erai mai întîi copleşit de o mulţime de impresii care te zăpăceau. Fiecare baracă din lemn avea două aripi, iar fiecare bloc din piatră avea două etaje şi patru aripi (A, de obicei pentru „prominenţii" * lagărului, deţinu-tul-sef de bloc, funcţionari şi Kapo, şi aripile B, C şi D) ; fiecare aripă era formată dintr-o *cameră de zi* şi un *ăor*-mitor ocupat de 100—200 de deţinuţi, în *dormitor,* paturile erau suprapuse în cîte două-trei etaje. Paturile aveau saltele de paie, acoperite în unele lagăre pînă în 1941 cu aşternuturi cadrilate. Fiecare deţinut avea două pături subţiri. O şicană specială a SS-iştilor era aşa-numita „aranjare a patului" : saltelele vălurite trebuiau zilnic nivelate — drepte ca scîndura, aşternutul cadrilat trebuia întins simetric de-a Lungul liniilor, perna deformată aranjată în unghi drept şi alte asemenea plăceri de corvoadă cazonă prusacă, înăsprite prin practicile SS-iştilor. O singură cută într-un pat putea duce la pedepsirea sălbatică a întregului bloc. Pentru a putea contracara indiferenţa, lipsa de disciplină

* Prominent, deţinut cu funcţie, care se bucura de anumite avantaje ; prominenţii formau „aristocraţia" deţinuţilor. — Nota *trad.*

sau de experienţă a multora dintre deţinuţi, şefii de cameră care răspundeau de „aranjarea patului" — în fiecare aripă cîte unul oficial şi doi-trei paraziţi ilegali — se purtau aspru şi neînduplecat, ceea ce contribuia considerabil la înăsprirea condiţiilor de lagăr, într-o atmosferă de cruzime şi nedreptate.

În *camerele de zi* erau o serie de mese şi bănci şi nişte dulăpioare simple din lemn, compartimentate, cu sertare pentru vesela individuală (castron de tablă, cană din tablă şi o lingură). Se ducea o permanentă luptă pentru a-ţi păstra acolo măcar unele din lucrurile adunate cu vremea; destul de des, cu prilejul unor controale, acestea erau pur şi simplu scoase afară şi sechestrate. Un alt loc în care să-si ţină bietele lucruri, deţinutul nu avea.

În aceste încăperi se desfăşura *viaţa* deţinuţilor în afara programului de muncă, între cîte două aripi de locuinţe, în cazul în care construcţia era terminată, se aflau un spălător şi nişte closete descoperite. Cînd era cumva posibil, acolo se fuma pe ascuns, ceea ce era strict interzis în blocuri.

Deoarece noii sosiţi aduceau întotdeauna cu ei tot felul de molime, în unele lagăre de concentrare au fost construite *pavilioane de carantină,* în care aceştia trebuiau să rămînă 7—21 de zile, înainte de a fi repartizaţi unui bloc. Această măsură n-a putut fi însă nicăieri apljcată continuu, din cauza arestărilor în masă, tot mai numeroase în timpul războiului şi a transferărilor din lagăr în lagăr, care cu timpul luaseră proporţii enorme.

Programul zilnic

Cînd se crăpa de ziuă, vara între ora patru şi cinci, iarna între şase şi şapte, în lagăr se dădea deşteptarea prin fluierături stridente, în treizeci de minute trebuia să te speli şi să te îmbraci, să mănînci şi să „aranjezi" patul — o performanţă uneori aproape imposibilă.

Şeful de lagăr Plaul, un lungan deşirat, puţin adus de spate — care îşi începuse cariera ca Unterscharfuhrer în lagărul Sachsenburg, trecuse apoi prin mai multe alte lagăre de concentrare şi, ca Untersturmfuhrer, şi-o încheiase la ..Laura" de lîngă Saalfeld şi în lagărul „Hasag",

lingă Leipzig — a introdus pretutindeni unde ajungea aşa-numitul „sport-de-dimineaţă" ; în lagărul de concentrare Buchenwald în lunile **Urzii** ale iernii din 1942. Plaul era unul din cei mai cumpliţi schingiuitori ai deţinuţilor, îi ura pe deţinuţii politici şi lucra preferenţial cu criminalii. O jumătate de oră înainte de deşteptarea reglementară trebuia să se alinieze toţi în afara blocurilor şi timp de 20-30 de minute să facă gimnastică într-un ritm turbat, în care intra un permanent „culcat, sculat", în zăpada sau în noroi, în urma numeroaselor pneumonii şi decese, aceste exerciţii nu s-au mai făcut nicăieri vreme îndelungată.

Masa de dimineaţă a deţinuţilor consta dintr-o bucată de pîine din raţia lor zilnică şi fie o jumătate de litru de supă chioară, fie o jumătate de litru de „cafea", fără lapte, fără zahăr. Raţiile de pîine se distribuiau în diferitele blocuri alternativ, fie seara, fie dimineaţa. Cel care, primind-o seara, o mîncase pe loc, rămînea fără pîine la masa de dimineaţă, ceea ce, după cum se va vedea la capitolul „Muncă", nu era lipsit de importanţă.

în continuare se trecea la *apelul de dimineaţă.* Cînd se dădea semnalul, efectivul fiecărui bloc se aduna pe străzile lagărului şi mărşăluia în rînduri strînse, opt cîte opt, spre locul de adunare, în zorii cenuşii, inundaţi de lumina puternicelor reflectoare din turn, mii de jalnice arătări în veşminte vărgate, coloană după coloană — pentru cel ce a trăit-o, o imagine de neşters ! Pe locul de adunare fiecare bloc îşi avea spaţiul său stabilit. Apelul de dimineaţă, la care se făcea numărătoarea întregului efectiv al lagărului, dura de regulă o oră, pînă se lumina suficient pentru a putea începe lucrul. Acest apel nu avea importanţa numărătorii de seară, care trebuie amintită separat. Dacă numărătoarea ieşea, ceea ce era de obicei cazul, pentru că în lagăr noaptea puteau surveni mai puţine modificări decît în timpul zilei — cazurile de deces în răstimpul dintre apelul de seară şi cel de dimineaţă fiind raportate prompt de blocul sanitar al'deţinuţilor — pentru armata celor raşi pe cap răsuna ordinul : „Scoate şapca ! Pune şapca" ! Acesta era salutul de dimineaţă, ordonat cu voce tunătoare prin megafon de Rapportfiihrer şi destinat şefului de lagăr de serviciu. Dacă ordinul nu era executat suficient de „militareste", executarea trebuia repetată cît era nevoie. „Invitaţia" se făcea cam în felul următor : „Găoaze afurisite, dacă sînteţi prea puturoşi să vă aerisiţi

cheliile împuţite, vă pun să exersaţi pînă vă ia f ne fundul, porci-de cîine" !

' Urma apoi temutul ordin : „Deţinuţii anunţaţi la poartă" ! Acest ordin îi privea pe toţi cei care primiseră cu o seară înainte un bilet de la cancelarie. La Buchen-wald, în faţa aripei stingi a porţii lagărului erau fixate şase panouri ; acolo, cei chemaţi îşi aşteptau tortura anonimă căreia îi fuseseră destinaţi. Dacă cu timpul deţinuţii reuşeau să se lămurească ce panou indică Secţia politică şi care din ele implică pedepse sau lucruri mai puţin grave (informaţii, semnături, certificate de notariat etc.), succesiunea panourilor era modificată, în faţa acestor panouri din lemn, înfipte în pămînt, pe care se afla cîte un număr, cei chemaţi trebuiau să aştepte uneori ceasuri în şir, de obicei fără a şti ce îi aşteaptă. (Dacă cei de acasă ar fi bănuit ce stîrnesc prin simplele lor întrebări, probleme de serviciu şi altele asemenea !) Firește că la poartă nimeni nu avea posibilitatea să se eschiveze sau să se ascundă, ci, dimpotrivă, erai 'expus fără milă şicanelor SS-iştilor care-şi făceau drum pe-acolo. Le făcea mare plăcere să-i întrebe pe cei chemaţi despre motivul aşteptării lor, pe care firește că nimeni nu îl cunoştea, în consecinţă, răspunsul, indiferent cum ar fi fost formulat, n-avea cum să le fie pe plac SS-iştilor. Drept care, memoria „îndărătnicului" era „ajutată" în mod corespunzător.

Adeseori nu se mai trimiteau cu o seară înainte bilete cu indicaţia „prezentarea la panoul cutare", ci doar la apelul de dimineaţă erau strigate prin megafon numerele de-ţinuţilor vizaţi, şi pot spune din propria şi repetata mea experienţă, că simţeai un junghi ascuţit în inimă cînd auzeai dintr-o dată numărul tău, indiferent despre ce ar fi fost vorba ! Apoi urma imediat ordinul : ..Comandourile de muncă, alinierea" ! Ca din puşcă, toţi se năpusteau în-lr-o îmbrînceală sălbatecă spre locul de adunare fixat fiecărui comandou. în cîntecele voioase ale fanfarei lagărului, ai cărei muzicanţi cîntau iarna cu degetele înţepenite la diferitele lor instrumente, urma *pornirea în marş,* în rînduri de cîte cinci, perfect aliniate. Sub poartă şepcile trebuiau iarăşi scoase milităreşte şi mîinile lipite pe cusătura pantalonilor. Apoi se pleca în pas alergător şi cîn-tec. spre locurile de muncă.

Se lucra ori pînă tîrziu după-amiază, cu o *pauză de prînz* de jumătate de- oră, acolo unde te aflai (şi multă

vreme a fost interzis să-ţi aduci cu ting pîinea), ori c> mandourile de muncă se înapoiau la ora douăsprezece în lagăr, o jumătate sau trei sferturi de ceas, pentru a lua *primul.* Această unică masă caldă pe zi consta de regulă elintr-un singur fel, şi anume dintr-un litru de zeamă mai mult sau mai puţin subţire, mai mult sau mai puţin consistentă, începînd din 1938, la Buchenwald nu s-a mai făcut *apelul la prinz,* în schimb venirea şi plecarea erau incluse în pauza de masă. Organizarea diferea de la lagăr Ia lagăr, dar se păstra întotdeauna cam în cadrul prezentat mai sus.

La terminarea lucrului, iarna către ora cinci, vara pe la opt — încheierea programului de lucru se modifica între martie şi noiembrie cu cîte o jumătate de oră — urma *înapoierea* în lagăr, din nou în rînduri de cîte cinci, trecînd prin faţa fanfarei care-şi intona lîngă poartă cînli-celul voios, şi adunarea pentru apelul de seară.

Aceste apeluri erau în toate lagărele spaima deţinuţilor. După muncă grea, cînd orice alt om tînjeşte la o odihnă binemeritată, trebuia să stai ceasuri în şir pe locul ele adunare, adeseori pe furtună, în ploaie sau în frig de gheaţă, pînă ce SS-ul îşi număra sqlavii şi constata că în cursul zilei nu evadase nici unul. Pregătirile tehnice pentru această numărătoare trebuiau făcute frecvent de către unii deţinuţi, deoarece arareori un SS-ist era în stare să facă corect o situaţie cifrică. Deţinuţii se străduiau întotdeauna să evite orice greşeală, mai ales cu privire la numeroşii deţinuţi .,comandaţi", a căror muncă nu permitea nici o întrerupere, drept care ei nu se prezentau la apel, dar erau bineînţeles incluşi în calcul. Căutarea greşelilor, chiar dacă în realitate nu lipsea nici un om, prelungea adeseori îngrozitor apelul şi le răpea deţinuţilor extenuaţi şi ultimul rest de timp liber, si aşa infim. Este limpede, că la un efectiv cîe 5 000—7 000 de oameni lipsa reală a unui deţinut se observă repede. Altfel stau lucrurile cînd efectivul numără 15—20 000 de deţinuţi, nemaivorbind de unele efective de 35 000 şi 50 000. Mulţi deţinuţi străini considerau apelul, pur şi simplu, drept muştruluială cazonă prusacă, de ia care trebuia să te eschivezi. De cîte ori nu se întîmpla ca vreunul să tragă un somn în vreun ascunziş, în timp ce zeci de mii de oameni nu-şi mai simţeau picioarele stînd în front, pînă ce vinovatul era descoperit (nu era de invidiat pentru soarta ce-l aştepta, dar nimănui nu-i era milă de el). Dacă lipsea chiar şi un singur deţinut, trebuiau stri-

gate sute de numere şi de nume din diferitele blocuri — nume străine : poloneze, ruse. franceze ! — cu ajutorul tălmacilor. Oricine îşi poate închipui cit de mult timp lua procedura asta, de piidă la ucraineni şi tătari, care manifestau o indiferenţă asiatică. Iar dacă SS-iştii înfuriaţi mai şi începeau să urle şi să lovească în dreapta şi-n stînga ! Aşa se face că doar arareori apelurile de seară se încheiau în mai puţin de o oră şi jumătate.

Locurile de adunare ale tuturor lagărelor de concentrare au văzut multe şi cutremurătoare tragedii. De cîte ori n-a trebuit întregul efectiv să stea în front dacă evadase un deţinut ! Putea să dureze ore şi ore pînă ce SS-iştii îl prindeau. Pentru cazul în care el s-ar fi aflat încă ascuns în perimetrul comandamentului, erau postate şi toate santinelele în jurul întregului lagăr. *Acţiunea de. căutare*

t

înăuntrul centurii posturilor de pază trebuia efectuată de deţinutul-şef de bloc. de şefii de cameră, de Kapo, de şefii de echipă şi de paza lagărului. La apelul de seară din 14 decembrie 1938 au lipsit la Buchenwald doi criminali de profesie. Cu tot frigul de minus 15 grade şi îmbrăcămintea insuficientă, deţinuţii au rămas pe locul de adunare 19 ore în şir. încă în timpul nopţii au degerat 25, iar pînă a doua zi, la amiază, numărul lor a crescut la peste 70. Şi în toamna lui 1939 deţinuţii au rămas pe locul de adunare 18 ore în şir, pentru că doi criminali de profesie se ascunseseră în cocina porcilor. După o zi de muncă, să stai în picioare toată seara, toată noaptea şi'a doua zi pînă la amiază, fără mîncare — ce simplu se aştern toate astea pe hîrtie, chiar şi numărul de morţi cu care se plătea de fiecare dată, nemaivorbind de bolile cronice cu care se alegeau sute de oameni şi în urma cărora adeseori mulţi au decedat ulterior. Ce salvare, cînd, datorită războiului aerian, camuflajul a devenit obligatoriu şi pentru SS. astfel că la căderea nopţii reflectoarele nu mai puteau să le orbească. Din acel moment, apelurile de seară trebuiau să fie pur şi simplu întrerupte, indiferent dacă deţinutul absent era găsit sau nu ; căci. întunericul fiind deplin, SS-iştii nu mai aveau nici un control asupra lagărului şi, în plus, se temeau de deţinuţi.

Din cînd în cînd, şefii de bloc mai primeau şi sarcina de a-i ..percheziţiona" pe toţi deţinuţii pe locul de adunare : buzunarele trebuiau golite, conţinutul era inspectat de SS-işti, cu care prilej dispăreau, de regulă, mulţi bani şi ţigări, într-o duminică, 'în februarie (!) 1939, cu un ase-

menea prilej, la Buchenwald întregul efectiv a trebuit să stea timp de trei ore, în pielea goală, pe locul de adunare Soţia comandantului de pe atunci. Koch. a venit cu alte patru neveste de SS-Fuhreri la gardul de sîrmă ghimpată, desfătîndu-se cu tabloul bietelor făpturi despuiate.

La apel trebuia să apară fiecare deţinut, viu sau mort, cu febvă mare sau bătut la sînge. Exceptaţi erau numai ,.comandaţii" şi camarazii din spitalul deţinuţilor. Cel care murise peste zi în baracă sau la locul său de muncă. Ora *Urii* pe locul de adunare, în perioadele grele zăceau întotdeauna într-o aliniere perfectă la marginea locuim de adunare destinat respectivului bloc duzini de oameni ucişi în bătaie, degeraţi, epuizaţi sau muribunzi, pentru uium u. l lor apel ; pentru că SS-iştii ţineau la ordine pînă la ultima suflare. Abia după apel muribunzii puteau fi duşi la blocul sanitar, iar morţii la morga din subsol.

Cînd apelul de seară era în sfîrşit gata. şi răsuna şi ordinul „Scoate şapca !" - - ..Pune şapca !" se au/ea de obicei : ,.La stînga-mprejur !" şi urmau *pedepsirile publice,* de care va fi vorba într-un alt capitol. De obicei, unul dintre şefii lagărului îşi dorea apoi : „Un *cinice*" ' Cu cît ploua mai torenţial, încît — după asemenea zile ! — nu te mai puteai ţine pe picioare decît cu stoicism, cu atît mai timpii era cîntecul ce trebuia cîntat - - o dată. de două ori, chiai şi de cinci ori la rînd, ca de pildă : „Vine o păsărică în zbor...", sau ,,Ce licăreşte la marginea pădurii...". Majoritatea lagărelor aveau cîntece speciale, ce trebuîseră să fie compuse anume de către deţinuţi. Printre ele si-aflau texte ce au devenit apoi foarte cunoscute, ca de pildă : „Soldaţii din mlaştini" :

Oriunde ţi-arunci
privirea Doar smîrc şi
bărăgan Nimic nu
mişcă firea Nici
pasăre, nici ram.

Noi sîntem azi
ostaşii în mlaştini
răspindiţi Ce cu
lopata-n mînă
Trudim, de sîrg
sleiţi !

Din zori pornim la
mur.oA. Sub arşiţă
fierbinte

In jalea noastră-
adîncă Doar Patria ni-
e-n minte !

Noi sîntera azi
soldaţii în mlaştini
răspîndiţi Ce cu
lopata-n mînă
Trudim, de sîrg
sleiţi !

Cordon de santinele
Cu puşti ne
înconjoară. Nu poţi să
scapi de ele Căci
glonţul te doboară !

Noi sîntem azi
soldaţii în mlaştini
răspîndiţi Ce cu
lopata-n mînă
Trudim, de sîrg
sleiţi !

Dar vaiet nu
cunoaştem Şi iarna-
oricît de grea Ea
veşnic nu durează O,
scumpă ţară a mea !
Veni-va ceasul iară
Cînd fericiţi vom
spune Venim spre
tine, Ţară î

Şi-atuncea noi
iloţii De vom porni
la drum Nu vom
purta lopeţii-Şi
sape ca acum !

Ultimele două rînduri din strofa a patra au fost modificate de noi în secret, astfel : „Avea-vom arme în mînă */.Nu* sape ca acum !
•'

La sfîrşitul anului 1938, primul şef al lagărului Bu-chenwald, Sturmbannfuhrer Rodi, a declarat : „Toate celelalte lagăre au cîntecul lor propriu. Vreau un cîntec al Buchenwaldului. Cine-l face, primeşte zece mărci". S-au depus o mulţime de variante. A fost acceptat textul de mai jos. Drept autor s-a dat un Kapo din eşalonul de santinele alcătuit din deţinuţi, un „verde", fost pe vremuri conferenţiar ; era în bune relaţii cu SS-ul. în realitate, cîntecul a fost compus de doi evrei austrieci, textul de Lohner-Beda, libretistul lui Lehar, şi muzica de cîntăreţul

vienez dcr cabaret, Leopoldi (Lohncr-Beda a pierit ulterior la Auschwitz, Leopoldi a fost eliberat şi a emigrat în SUA).

Cînd zorii se ivesc
Şi soarele nu rîde
Spre truda zilei toţi pornesc
In ceţurile hîde !
învăpăiat e cerul,
Pădurea-ntunecată
O pîine-n raniţă purtăm
Şi-n inimă o piatră !

O Buchcnwald, o clipă nu te pot uita
Căci tu, căci tu îmi eşti ursita.
Cel ce scăpînd de tine
Trăieşte în libertate
Ceasuri de viaţă pline,
Singur el să ştie poate
Ce este rău şi ce e bine !
O Buchenwald, noi nu ne tînguim,
Nici nu jelim, oricare ne-ar fi soarta,
Căci dragă ne e viaţa, chiar cînd ne chinuim,
Ştiind că „Libertatea" s-apropie de poartă.

în noaptea-nfierbîntată
Cînd draga ni-e departe.
De-am fi iar laolaltă
Nimic nu ne-ar desparte.
Pe umeri cu cazmale, lopeţi şi tîrnăcoape
Cu pasul ferm şi mîndri
Trecînd peste hîrtoape
v Jertfim mereu iubirii !
O Buchenwald... (refren).

Oricît de scurtă noaptea Şi ziua nesfîrşită Curajul nu ni-l pierdem. Căci în inimi se ridică Cîntec nou, de voie bună. Camarade, la adică • Voiniceşte calcă-n humă. Căci avem porunca-n sînge

De-a lupta şi de-a
învinge ! O
Buchenwald... (refren).

Textul şi melodia au trebuit să fie exersate în timpul liber, pînă cînd, într-o seară — era la sfîrşitul lui decembrie 1'938, un frig cumplit, totul înzăpezit — pe locul de adunare a tunat ordinul : „Cîntecul Buchenwaldului !'' Erau adunaţi 7 000 de oameni şi e lesne de închipuit ce concert de pisici a urmat. Rodi, beat criţă, era furios că treaba nu merge bine şi a ordonat ca fiecare bloc să cînte separat, pînă ce cîntecul iese cum trebuie. Abia acum s-a dezlănţuit un concert infernal. Cînd Rodi şi-a dat seama că nici aşa nu merge, a ordonat să cînte toţi laolaltă strofă de strofă şi să le repete pînă ce melodia va fi interpretată corect. După exact patru ore el a ordonat în sfîrşit încetarea, iar efectivul fiecărui bloc a trebuit să mărşăluiască, cîntînd noul cîntcc, dinaintea lui şi a altor SS-Fiihreri beţi, participanţi la această distracţie. Vai de efectivul blocului care nu era perfect aliniat sau nu cînta destul de corect ; era întors din marş, trebuind să repete şi să repete ! Abia la ora 10 seara, sfîrşiţi de foame şi îngheţaţi bocnă, au părăsit cu toţii locul de adunare.

După această plecare — da, da, s-ar putea crede că truda şi chinul zilei luaseră sfîrşit şi că fiecare se putea aşeza în linişte să mănînce sau să se odihnească. Dar nu, ajuns în baracă, nu arareori găseai ravagiile unor *controale* efectuate de SS-işti peste zi : dulăpioarele răsturnate sau barbar deşertate, la a căror rearanjare — în încăperea supraaglomerată şi între deţinuţii iritaţi la maximum în căutarea veselei proprii — se ajungea la scene de-a dreptul sălbatice^ *Mîncarea* ce se distribuia seara după un efort neîntrerupt de muncă era din cauza acelui apel prelungit, fireşte, rece. Porţia zilnică, dacă se distribuia seara, era compusă din raţia de pîine pe o zi, o bucăţică de margarina şi, fie puţin cîrnat, fie o lingură de iaurt. Deodată, şeful de cameră răcnea : „Atenţie ! Blocul cutare aripa B ! 135 de deţinuţi la masă[1]* ! Tocmai atunci i se năzărea vreunui Scharfiihrer să-şi facă apariţia, încă din uşă urla: .,încă nu sînteţi cu toţii sub masă, porcilor ? ! " Băncile se răsturnau, castroanele de tablă zdrăngăneau şi întotdeauna lămîneau cîţiva care cu toată bunăvoinţa nu mai reuşeau

să-şi facă loc sub masă. Aceşti nenorociţi erau bătuţi cu brutalitate. „Jocurile" de felul acesta aveau diverse variante. Alţi şefi de bloc ordonau în toiul mesei evacuarea barăcii, ordonînd apoi tuturor deţinuţilor vreo neghiobie, ca, de pildă, să stea cu capul în zăpadă. Cine putea aşa ceva ? Şi le-o cereau şi bătrînilor şi infirmilor, la fel de firesc ca şi alergarea la nesfîrşit în jurul blocului. Cine nu putea, încasa palme, lovituri cu piciorul şi ciomege. Chiar şi atunci cînd după apelul de seară în baracă nu se în-tîmpla nimic, cu greu puteai scăpa de obsesia că în orice clipă s-ar putea să cadă trăznetul.

Dacă apelul nu dura prea mult, după masa de seară unele echipe de deţinuţi trebuiau să mai lucreze în continuare cîteva ore, pînă noaptea tîrziu. Ceilalţi se mai în-vîrteau puţin pe străzile lagărului, în faţa blocurilor, în spălătorie şi closete sau mergeau imediat la culcare. Cînd se dădea *stingerea* — după anotimp între orele opt şi zece-seara — cu excepţia celor ce lucrau, toată lumea trebuia să fie în barăci şi, o jumătate de oră mai tîrziu, în pat.

Era permis să se *doarmă* numai în cămaşă, chiar şi în cele mai grele luni de iarnă, şi aceasta în dormitoare adeseori complet neîncălzite, ale căror pereţi umezi din piatră erau, la ferestre şi în colţuri, acoperiţi cu gheaţă. Adesea, şefii de bloc organizau *controale de noapte,* ordonînd alinierea imediată a tuturor deţinuţilor, în cămaşă, Ungă paturi sau chiar în faţa blocului, pentru a-i prinde pe cei care mai aveau ceva pe ci. Cel care era prins în indispensabili sau şosete trebuia să se aştepte la cele mai aspre pedepse. Uneori, toţi deţinuţii — numai în cămaşă şi desculţi.— erau fugăriţi o jumătate de oră sau chiar o oră în jurul blocului. Asemenea invazii nocturne ale SS-iştilor nu aveau loc în mod regulat, ci din timp în timp, prin surprindere, de obicei atunci cînd şefii de bloc erau beţi. Dar cum controalele puteau surveni oricînd, în orice bloc, primejdia plutea mereu în aer. Slavă domnului că erai mult prea obosit şi prea epuizat, ca să-ţi mai faci griji şi pentru asta ! Noaptea îşi aşternea pentru puţine ore mantia aii-nătoare peste mizeria deţinuţilor. Numai bătrînii. bolnavii şi cei cu insomnii vegheau măcinaţi de gînduri negre jalea zilei următoare.

Munca

în lagărul de concentrare ziua era marcată de munca forţată. Ea îşi punea pecetea pe întreaga viaţă a lagărului.

însăşi trierea forţelor de muncă se făcea într-un mod extrem de semnificativ. Dimineaţa, după primul lor apel. noii sosiţi trebuiau să se alinieze dinaintea şefului-SS al organizării muncii. Urma ordinu) : „Muncitorii calificaţi, un pas înainte' ! Cei avizaţi se prezentau, chiar dacă nu ^.tiau aproape nimic din meseria respectivă. Nu mulţi aveau curajul şi prezenţa de spirit să procedeze astfel şi apoi să înfrunte cu inventivitate şi tupeu dificultăţile care se iveau ulterior. Cei calificaţi erau repartizaţi la ateliere. ceea ce echivala în fiecare caz cu o primă asigurare ele viaţă. Căci toţi ceilalţi, fără a se ţine seamă de constituţia lor fizică, de aptitudini şi cunoştinţe erau repartizaţi, sub o ploaie de lovituri, în funcţie de nevoile diverselor comandouri, la muncile cele mai grele, cum ar fi carierele de piatră şi-lucrările de terasament. Cei apari inînd unor profesiuni intelectuale, în special cei care purtau ochchui, orau împinşi din capul locului pe panta pieirii -- o cumplită şi grotescă „triere a celor capabili".

Era foarte greu să *schimbi* ulterior *comandoul de muncă* la care fuseseşi repartizat. Iar obţinerea unui loc de muncă mai bun în cadrul comandoului respectiv depindea întru totul de Kapo şi de şefii de echipă. De regulă aceştia puteau fi mituiţi. Dar pentru a ieşi dintr-un co-mandou şi a intra în altul, era nevoie de nişte relaţii foarte bune şi foarte complicate, în mod normal, într-un asemenea caz trebuia să fii cerut de noul şef-SS de comandou prin şeful Biroului de organizare a muncii, apoi să fii pus la dispoziţie de vechiul şef-SS de comandou şi să se ope-

e schimbarea în statistica muncii. Dacă aceste manevre se săvîrşeau f ăi ă ştirea şi cooperarea cu deţinutul— „Kapo". atunci respectivul era pierdut, deoarece un astfel de procedeu vădea ,,o colaborare cu SS-ul". Practic, aran-

nentul nu se putea face decît în mod ilegal, în sensul că

funcţionarul cu evidenţa, în înţelegere cu Kapo, sau şi mai

icaţia acestuia, modifica scriptele, după care ca-

i de la statistica muncii înregistrau cuvenita rectifi-

;• si m cartotecă. Sute de novici lipsiţi de experienţă

iot încercat să fugă din comandoul lor sau să stea de o

parte cînd se făcea alinierea şi apoi să se ataşeze vreunui alt comandou ; imposibil — erau de fiecare dată rapid ,,înhăţaţi", deoarece exista un control foarte sever, numeric şi nominal şi apoi erau trataţi în mod ,,corespunzător". Pentru că şi întregul comandou putea fi pedepsit în modul cel mai aspru, dacă se făcea „remarcat" în vreun fel. Deci, cine era în situaţia de a putea schimba comandoul ? Realitatea este că doar puţini dintre vechii deţinuţi nu au izbutit să treacă în decursul anilor la locuri de muncă mai convenabile sau chiar comode. Cine nu reuşea să facă această manevră, se prăpădea pur şi simplu. Căci, trăind ca un obişnuit sclav de muncă al SS-ului, nimeni nu putea să reziste mai mult timp. Ca să-ţi îmbunătăţeşti condiţiile individuale de muncă trebuia să ai bani — sau vreo altă modalitate — pentru a rezista sau vreun prieten cu influenţă.

Se mai întîmpla uneori ca SS-iştii să le propună deţinuţilor să se ofere voluntar pentru anumite comandouri mai bune. Dar şi aceasta implica serioase riscuri, căci putea fi vorba doar de o capcană periculoasă. Sau, după ce te ofereai, crai înhăţat de un SS-ist care te găsea „suspect", te respingea şi te mai şi maltrata. Cu acest prilej ţi se mai verifica uneori şi dosarul în Secţia politică si totul se putea încheia cu o catastrofă.

în lagăre existau munci *cu sens* şi munci absolut *fără sens,* care nu aveau alt scop decît să chinuie. Cele din ultima categorie erau de fapt o excepţie, constituind mai mult o ,,variaţie'' inventată de şefii de comandou ca „divertisment", ca, de pildă, atunci cînd îi obligau mereu şi mereu, îndeosebi pe evrei, să ridice nişte ziduri care a doua zi trebuiau dărîmate, pentru, a fi apoi din nou înălţate, şi aşa mai departe. Pe ansamblu, o parte considerabilă a muncilor impuse în lagăr nu urmărea un scop precis, era frecvent inutilă sau defectuos planificată, încît trebuia repetată de cîte două-trei ori. Şi lucrările de construcţie trebuiau frecvent refăcute de mai multe ori, deoarece, din cauza unei pregătiri deficitare a fundaţiilor, se năruiau.

în toate comandourile, interesul deţinuţilor era orientat spre două condiţii fundamentale : să ajungă „sub *un acoperiş"* şi lîngă un *„foc".* In anotimpurile reci se dădea o adevărată bătălie pentru anumite comandouri care ofereau aceste avantaje. Pentru locurile de muncă cu posibilităţi de încălzire, chiar dacă acestea erau în aer liber, se plăteau

sume mari unor Kapo şi şefi de echipă care puteau fi mituiţi.

Din acest punct de vedere, dar ţi din multe altele, trebuie făcută o diferenţiere netă întie comandourile de muncă din interiorul lagărului şi cele din exterior, care lucrau însă în perimetrul comandamentului, deci în zona înconjurată de centura posturilor de- paza.

în general, *comandourile din interiorul lagărului* făceau munci mai uşoare. Dintre cele mai importante- enumerăm : bucătăria, magazia, spălătoria, baia, camera de efecte, vestiarul, magazia de scule, cizmăria, croitoria, atelierul de ţesut ciorapi, tîmplăria, lăcătuşeria şi o serie de alte ateliere, magazia de lemne, cocinile porcilor, grădi-năria. blocul sanitar al deţinuţilor şi separat „Secţia de patologie", iar din 1943 „Secţia de cercetări în domeniul tifosului exantematic şi virusologiei" (staţionarul clinic — blocul 46 şi prepararea de vaccin antitific — blocul 50), cancelaria deţinuţilor, statistica muncii, oficiul postai pentiu deţinuţi, biblioteca şi aşa-numitul comandou de întreţinere a lagărului, în 1942 s-au înfiinţat unitatea de pompieri si pa/a lagărului, în unele comandouri interioare, ca de pildă în cel de ţesut ciorapi sau la magazia de l<<mne, erau repartizaţi cu precădere camarazi invalizi, împreună cu numeroşii şefi de cameră şi cu specialiştii de la „Uzinele gei mane de armament" (DAW — o întreprindere centrală berlineză a SS-ului cu filiale în toate lagărele de concentrare) în comandourile interioare erau adeseori ocupaţi pînă la două cincimi din deţinuţii care munceau. Cum nu este posibil să prezentăm toate comandourile interioare, pentru a arăta ce se petrecea în ele, am luat la întîm-plai'e ca exemplu *spălătoria deţinuţilor* din Buchenwald. Comandoul s-a aliniat pentru prima oară la 9 septembrie 1938 cu un efectiv de 17 persoane, pentru a prelua de-abia după mai bine de un an activitatea spălătoriei, în sfîrşit construite. Şeful comandoului a fost iniţial SS-Schari'uhrer Kindervater. Cea mai mică neglijenţa la lucru observată de- el era suficientă pentru a-l ţine pe respectivul deţinut ore în şir cu faţa la perete sau pi'.-^iu de un stîlp al zidului sau pentru a-l pune să facă an—100 de genuflexiuni. Dacă se plictisea, ieşea în faţă spălătoriei şi îşi căuta cîte un ..plimbăreţ", pe care îl culca în spălătorie pe masă pentru a-i administra personal 23 de ciomege, în scurtă vume acest comandou a sporit pînă la 65 de deţinuţi. Se lucra m timpul stabilit de conducerea lagărului. Ca rufă-

rio, fiecare deţinut piimea suptâmînal *o* cămară, *o* pe-Kche de ciorapi, un prosop, o batistă, la 14 zile o pereche de indispensabili şi. pînă în 1941. la patru săptâmîni rufă-rie de pat curată. Cînd au început să sosească transporturi masive de deţinuţi, lucrurile s-au schimbat. In perioada 1ÎKJ9 — 1940. primăvara se schimba îmbrăcăminlea ceva mai pioasă de iama cu una mai uşoară din ..Driîl" (în care, pe vieme ploioasă, îngheţai zdravăn). Mai tîrziu nici nu mai putea fi vorba de aşa ceva. î mbrâcămintea de iarnă era spăiată şi pregătită spre a fi din nou distribuită toamna tîiziu. Deoarece deţinutul de i'-înd nu avea doua rînduri de haine, comandoul spălătoriei s-a declarat de acord să sa-,'ice fiecare duminică după- amiază liberă pentru ca mă-L-ur din cînd în cînd să poată; fi curăţată îmbrăcămintea. J n decursul anilor s-a ajuns să se spele acolo si : ^-Kiria personală a deţinuţilor, care le- a putut fi trimisă de acasă în timpul războiului, îmbrăcămintea şi rufăria j-jmă de la lagărul de concentrare Auschwitz — să ne gîndim numai la peste o jumătate de milion de cămăşi şi 280000 de indispensabili cu mărci de fabri.caţie din toate ţările Europei ! — au fost de asemeni curăţate la spălătorie, înainte de a fi date la purtat. Pe atunci, efectivul comandoului, care între timp crescuse la 85 de persoane, trebuia să lucreze cu regularitate de patru ori pe săptămînă pînă 3a ora 12 iptea. Abia în 1943, după multe intervenţii aJe deţinu-!• Kapo, efectivul a crescut la 120 de persoane, iar cînd în cele din urmă a trebuit să se lucreze aproape continuu, m schimburi de zi şi de noapte, el a crescut Ia 185 de persoane. între 1942 şi 1945 în spălătoria de la Buchemvald • s-au curăţat lunar, în medie, peste 300000 de bucăţi îm-brăcăminte şi rufe. dar în unele luni chiar 650 000 de bucăţi.

Spălătoria era, ca să zicem aşa. o întn e- model omandourilor interioare mai uşoare. Exceplie serioasă făceau grădinăria, comandoul pietruitorilor pe străzile la- , ului şi comandoul latrinelor. Altele, cum ar fi blocul •itar al deţinuţilor, au avut întotdeauna o foarte grea răspunde re.

Cine trebuia să lucreze la ***grădinărie*** era **e:** . uror intemperiilor, se afla mereu pe teren deschis şi era în per manenţă ţinut sub un control strict, trebuind să care fie pămînt. fie pietre şi asta într-un ritm şi în nişte cantităţi • — cîte doi deţinuţi la fiecare targa — care puteau ,,da gata" chiar şi nişte bărbaţi voinici ! în ai dou,

condiţiile no s-au prea ameliorat nici măcar în ultima perioadă, nici la Dachau, nici la Buchenwald sau m vreun alt lagăt. Trebuie să fi văzut o asemenea scenă tipică, pentru a înţelege ce însemna să lucrezi ca deţinut în gră-dinăria unui lagăr de concentrare. Ceea ce se făcea aici n-avea aproape nici o contingenţă cu grădinăritul, cunoscut în lumea civilizată ca o activitate mai degrabă plăcută, ba uneori chiar reconfortantă. La l mai 1943. în locul sărbătoririi acestei zile, deţinuţii au fost puşi să care în grădinile lagărului **Buchenwald** tărgi cu fecale. Cel care se prăbuşea sub povară era atacat de cîinii însoţitori ai Scharfuhret ilor beţi. Doi ruşi. Serghei Nicolaev din Voro-nej şi Fedia Fedorkim din Stalingrad, cărau împreună o asemenea targa. Erau prieteni şi căutau să rămînă nedespărţiţi, ori de cîte ori puteau. Pentru a nu ..bate la ochi'" lucrau din răsputeri. Dar n-au scăpat. Complet epuizat de pasul alergător. Fedia s-a împleticit şi a căzut ; targa cu scîrbosul ei conţinut s-a răsturnat, stropindu-l pe SS-RoUenfiihrerul Fritz Schulz, care se afla pe aproape .'El l-a împuşcat pe loc pe rusul întins jos, în timp ce cîinii s-au năpustit asupra tovarăşului său, trîntindu-l la pămînt. Aproape ieşit din minţi. SS-istul l-a călcat în picioare cu cizmele sale cu ţinte, după care deţinutul a fost sfîşiat de clini. Nimeni nu putea şi n-avea voie să-i ajute pe cei doi. Dimpotrivă, în imediata apropiere se desfăşura în acelaşi timp o altă scenă. Wladislaw Schezmit, un polonez, era repartizat unei grupe de transportat pietre, care trebuia să-şi ducă povara în pas alergător de la grădină-rie pînă la instalaţia de filtrate. O santinelă-SS i-a ordonat polone/ului să ridice o lespede de piatră de mărime considerabila, ceea ce el pur şi simplu n-a putut să facă : nu putea nici măcar să o clintească din loc, necum s-o ridice. „Mişcă'" ! a urlat santinela, aruncînd cu o cărămidă în polonez. Pliu de sînge, deţinutul s-a prăbuşit. ,.Ridică piatra, cîine polonez ! Să ridici imediat piatra !" Cîţiva SS-işti au turnat o găleată de apă pe deţinutul leşinat, l-au readus în simţiri. l-au smucit în sus şi, după ce l-au sprijinit de un copac, l-au executat pentru ..sabotaj'" pe îndelete, folosindu-l drept ţintă de tir. în aceeaşi noapte au murit trei deţinuţi, care fuseseră bătuţi şi muşcaţi de clini în gridinărie, iar alţi şase au fost pur şi simplu omo-

Comandoul *curăţătorilor de latrine* nu era mai puţin rău famat — abstracţie făcînd de scîrboşenia în sine a muncii. El fusese denumit cu tilc de SS-işti şi de deţinuţi „Apă de colonie 4711" după renumita marcă de parfum Koln. Era rezervat evreilor. La Dachau multă vreme au făcut parte dintr-un asemenea comandou principii Max şi Ernst Hohenberg. fiii prinţului moştenitor al Austriei Franz Ferdinand. din căsătoria acestuia cu contesa Cholek.

Comandoului de *pietruitori ai străzilor* lagărului Bu-chenwaid i-au fost repartizaţi pentru un timp, printre alţii, fostul ministru de justiţie al Austriei, Dr. Winter-stein, în vîrstă de 60 de ani, şi fostul conducător al tineretului austriac, baronul Duval. în ploaie şi ninsoare, pe caniculă şi ger, de'.inuţii acestui comandou şedeau în şir pe cărămizi şi fărîmiţau cu ciocanul bucăţile de piatră pentru pavarea străzilor. Bineînţeles că erau mereu expuşi oricărei ticăloşii a SS-iştilor care treceau întîmplător pe acolo.

Comandourile exterioare se aflau aproape toate în condiţii la fel de aspre. Este greu de spus ce-i afecta mai mult pe deţinuţi : bătaia administrată de şefii comandourilor, metodele numeroşilor Kapo şi şefi de echipă sau munca de sclavi în sine. Dacă condiţiile generale n-ar fi făcut ele însele din.existenţa în lagăr un adevărat iad, aceste trei „condiţii speciale" ar fi putut-o face din plin. Cele mai cumplite comandouri erau cele de la carierele de piatră, dar şi comandourile de terasamente sau coloanele de transport erau aproape la fel de cumplite.

Chiar şi începerea lucrului însemna pentru mulţi deţinuţi o tragedie grotescă de tipul „farsă" : lupta *pentru sculele* care nu existau decît în număr limitat şi erau de calitate variabilă. Cine nu apuca o sculă era mereu expus primejdiei directe de ,,a fi remarcat'', adică de a fi reclamat că nu dă randamentul scontat. Dar aceasta era doar una din cele mai mici dificultăţi ! Trebuie prezentate cazuri concrete, pentru a cunoaşte această realitate aproape de neconceput :

Buchenwald, primăvara anului 1944, în comandoul de terasamente şi construcţii. Sub supravegherea personală a şefului constructor-SS, o coloană de evrei şi polonezi execută lucrări de terasare pe un sol pietros — o muncă epuizantă şi pentru oameni puternici, dar pentru „epavele" slăbite şi înfometate, aproape imposibilă. Numai frica este cea care îi mai împinge la eforturi extreme. Iar frica este

mai mult decît justificată. Şeful zăreşte doi evrei ale căror forţe cedează. Se duce spre ei şi îi ordonă unui polonez (Stizaska pe nume) să-i îngroape pe cei doi care abia se mai puteau ţine pe picioare. Polonezul încremeneşte — şi refuză. La care Scharfuhrerul ia o lopată, îl croieşte pe polonez şi îl sileşte ca în locul lor să se culce el într-una din gropi. Apoi îi forţează pe evrei să-l acopere cu pă-mînl, ceea ce ei şi fac speriaţi de moarte şi în speranţa de a scăpa de această cruntă soartă. Cînd nu s-a mai văzut din polonez decît capul, SS-istul ordonă : „Stai !" şi îi obligă să-l dezgroape. Acum cei doi evrei trebuie să se aşeze în groapă, iar Strzaska primeşte din nou ordinul să-i acopere cu pămînt. încet, groapa se umple. Cînd în sfîrşit e plină pînă sus, SS-istul, rîzînd, bătătoreşte el însuşi cu picioarele pămîntul peste cele două victime, în tot acest timp, deţinuţii continuă să lucreze îndrăcit, pentru ca nu cumva, doamne fereşte, „să-i bată bestiei la ochi" şi să-i atragă privirea. După cinci minute sînt chemaţi doi dintre ei : trebuie să-i elibereze imediat pe cei doi îngropaţi. Lopeţile zboară, poate că mai pot fi salvaţi camarazii ! în graba cu care se lucrează, unuia dintre evrei i se sfîşie obrazul cu lopata, dar, oricum murise. Celălalt dă slabe semne de viaţă. La care SS-istul ordonă : „amîndoi la crematoriu !"

în cursul anului 1939, în prezenţa unui Kapo pe nume Hcusgen din comandoul I de săpători, şeful de echipă Tannenbaum l-a îndesat pe un deţinut — tată a peste şase copii — într-o groapă cu apă, pînă ce acesta s-a sufocat. S-a pornit o anchetă complicată care a durat mai mult de un an ; apoi ea a fost sistată, deoarece Tannenbaum a adus 20 de martori din comandou care au afirmat că de fapt nu s-a întîmplat nimic ! Sute de deţinuţi ar fi putut dovedi contrariul, dar i-ar fi costat viaţa, aşa că au tăcut. La ce bun să-ţi pierzi inutil viaţa, cînd pe atunci în aceste comandouri nu se putea schimba absolut nimic (schimbarea trebuia pornită din altă parte : în lupta împotriva „verzilor", ceea ce s-a şi făcut ulterior). Un alt şef de echipă din acelaşi comandou l-a bătut în aşa hal pe un deţinut, încît a rupt coada unei sape noi. Şi acestea nu ei au cazuri izolate. Kapo Heusgen care purta însemnul tiiunghiului roşu şi era membru al partidului comunist, a murit în 1942 datorită ticăloşeniilor din lagăr de o moarte nenaturală, în timp ce şeful de echipă Tannenbaum a

scăpat de o soartă bine meritată, datorită eliberării sale **neaşteptate.**

Esenţial în scenele de acest fel nu este faptul că ele *s-s.r* fi petrecut continuu — dacă aşa ar fi stat lucrurile, n-ar mai fi existat nici un singur supravieţuitor al lagărului de concentrare — ci faptul că ele erau oricînd posibile. De cîte ori n-au fost puşi cărătorîi de piatră, care ţineau clo comandoul de terasamente sau de cel al carierei de piatră, constituite în principal din evrei ruşi şi polonezi, să alerge - - încărcaţi pînă la refuz — prin „spaliere" ! Ptntru asemenea „distracţii", cei mai sălbatici bătăuşi SS-işti' se aşezau gata pregătiţi, pe stînga şi pe dreapta. 381 de polonezi internaţi la 15 octombrie 1939 în lagărul Buchcmvald şi-au pierdut în-ycest fel, în decurs de zece ?iJe, mai mult de jumătate din camarazi, încă din prima zi, 10 n-au mai rezistat, în cea de-a treia zi au fost stîlciţi în bătaie 30, iar în a patra zi, la apelul de seară au fost aduşi cu duzinile pe targa. Evreii aveau de îndurat din cînd în cînd un adevărat iad în comandourile de săpă-•;"i'i. constructori şi cărat oii de piatră. Cînd erau siliţi să se tăvălească cu faţa în scaieţi, simţeau aceasta ca o adevărată uşurare după muncile fără sens despre care r,m mai vorbit - - să înalţe ziduri şi apoi să le dărîme.

Iată. de exemplu, comandoul *de transport :* 15—20 de bărbaţi înhămaţi în loc de cai la o căruţă încărcată pînă , ofuz. prinşi în chingi şi minaţi înainte în pas alergător. Un SS-i.st merge înainte pe o motocicletă pentru a imprima *-/•a* de deplasare a coloanei, care mai e obligată să şi cînte ! Şefii ele lagăr Plaul şi Kampe introduseseră încă de pe cind erau Unterscharîuhrer în lagărul de concen- e Sachseriburg pentru asemenea atelaje denumirea de are cîntâ" — o delectare pentru SS.

Pentru a avea o imagine autentică a vieţii şi chinu- or din acest comandou, redau în cele ce urmează decla- iile cîtorva camarazi care au fost ani de-a rîndul în 0 ana de transport din Buchenwald. Au fost printre : ;iii care au supravieţuit. 130 de evrei erau repartizaţi iici grupe de atelaje.

Kodicek, Julius, nr. 6452 : în 1940 lucram, cu o pauză do o jumătate de oră. de la şase dimineaţa pînă la apelul 'a ora 14,30 şi de la orele 16 pînă se întuneca, în timpul 1 mulţii Scharfuhrerul Chemnitz ne mai ordona adeseori .Titorul ..sport" : culcat, ridicat, alergat !

Margulies, Leo, Nr. 4573 : în vara anului 1942 trebuia să transportăm pietriş din carieră. Cum numai patru oameni puteau încărca, ceilalţi aveau niţel timp să-şi tragă sufletul. Aceasta i s-a părut Scharfuhrerului Greuel de nesuportat ; i-a pus pe toţi ceilalţi să care în acest timp pietre, în pas alergător.

Filgur, Max Nr. 120.599 : In martie 1940 Kapo Hill i-a dat unchiului meu Tischler o lovitură atît de groaznica în testicule, încît acesta a leşinat şi a trebuit să fie dus la blocul sanitar. Fiind mereu hărţuit în timpul lucrului, camaradul meu Brucker a nimerit în iarna anului 1941 sub un trunchi de copac, fracturîndu-şi piciorul.

Einziger, Hermann, Nr. 6932 : în aprilie 1942 a trebuit să cărăm în lagăr trunchiuri de copaci, hărţuiţi şi maltrataţi de Scharfuhrerii Chemnitz si Deuringer. Deoarece Kapo Jakob Ganzer ne gonea întruna şi toată lumea era deja nervoasă, trunchiurile n-au mai fost stivuite cum se cuvenea, astfel că unul a căzut înapoi, omorîndu-l pe camaradul Friedmann din Mannheim : toracele şi coloana vertebrală i-au fost zdrobite. Alţi şase camarazi au trebuit să fie duşi în blocul sanitar.

Feingold, Max, Nr. 8448 : Kapo Jakob Ganzer ne punea uneori să încărcăm nisip şi pietriş cu palmele, astfel că ne-am zdrelit cu toţii degetele. In sarcina noastră cădea de altfel şi transportarea spînzurătoarei demontabile dintr-un şopron al grădinăriei în adăpostul clinilor SS-iştilor.

Einziger, Moses, Nr. 6933 : la 9 aprilie 1942 s-a stîrnit, în ciuda anotimpului înaintat, o furtună de zăpadă cu un ger de minus 12 grade Celsius. A trebuit să cărăm toată ziua prin zăpadă. Bilanţul : Frănkel, un tînăr vienez. care era epuizat, a degerat, iar alţi patru camarazi au fost duşi cu degeraturi grave în blocul-sanitar.

Steiner, Franz, Nr. 3948 : în 1942 am fost puşi să lucrăm trei duminici în colonia SS-Kleinobringen. Adjunctul lagărului a ordonat „pas alergător o zi întreagă" şi să fim bătuţi de santinelele însoţitoare. In timpul lucrului chiar şi copiii SS-iştilor aruncau cu pietre în noi.

Unui vechi deţinut i se pare ciudat să se dea asemenea exemple, în lagăr abia de le mai observai, căci erau la ordinea zilei. Trebuiau deci să se întîmple lucruri ieşite din comun ca să poată trezi în mod special atenţia -bunăoară evenimentele de la cariera de piatră. Aceste *cariere de piatră* erau în toate lagărele de concentrare

adevărate comandouri de „înălţare la cer". Unele lagăre, ca de exemplu Mauthausen, constau — cu excepţia comandourilor interioare — aproape numai din cariere de piatră. In mod normal, aceasta era în sine o muncă grea, mai cu seamă — dacă c posibil să scoţi ceva în evidenţă — trasul vagoanelor spre vîrful povîrnişului. în fiecare seară erau transportaţi pe targa sau în căruţe morţii, răniţii grav şi invalizii, în unele zile ci te două-trei duzini. De nedescris maltrarările ; lovitul cu pietre, ciomăgelile, „accidentele", împinsul voit în prăpastie, împuşcarea şi tot felul de torturi au răpit în toate lagărele viaţa a mii de camarazi. Un gen îndrăgit de Scharfuhreri era acela de a-i pune pe candidaţii la moarte să împingă în sus pe panta abruptă vagonete goale sau chiar încărcate, ceea ce nu puteau face nici împreună doi bărbaţi,- drept care aceştia mureau din cauza greutăţii care aluneca înapoi, ca şi a loviturilor supraveghetorilor. La cariere lucrau îndeosebi companiile disciplinare, precum şi cei condamnaţi anume la această muncă. Acolo se afla terenul de vînă-toare al unor faimoşi Scharfuhreri, Kapo şi şefi de echipă. Jn ziua de l mai 1943, de care am mai pomenit, SS-iştii din Buchenwald au făcut între ei pariuri pe cîte şase ţigări sau două pahare de bere, cîştigătorul fiind cel care reuşea să ucidă un deţinut aruncînd în el de sus, cu pietre ; dacă aruncau mult prea departe de ţintă, îşi pierdeau răbdarea şi trăgeau pur şi simplu cu arma. Rezultatul acestei „distracţii"' au fost 17 morţi şi răniţi. Aceste masacre erau etichetate cu formula legală „împuşcat la evadare". Numărul acestora reprezintă în toate lagărele de concentrare o adevărată legiune. La Buchenwald, doi dintre cei mai faimoşi ucigaşi erau Hauptschar-fuhrerii Hinkelmann şi Planck. Cel de-al doilea era un bavarez, ajutor de pădurar şi braconier, care, în 1944 fiind implicat într-o afacere a medicului de lagăr, Dr. Hoven (uciderea unor martori), s-a spînzurat în buncăr. Numai în contul lui figurează literalmente cîteva sute de omoruri, printre care şi cel al Dr. Winterstein, pe care nişte maşinaţii ale unor deţinuţi pătimaşi din lagăr l-au împins în detaşamentul carierei de piatră ; de asemenea uciderea căpitanului austriac Stahl şi cea a deputatului comunist în Reichstag, Werner Scholem. Cu acesta, Planck s-a plimbat prietenește cam zece minute, după care i-a pus revolverul în coaste şi l-a împuşcat. Lui Stahl i-a zdrobit teasta cu un glonte dum-dum. Deţinutul politic Rudolf

Arndt, foarte apreciat de camarazii săi din Buchenwald, care avea în urma sa 12 ani de închisoare şi lagăr de concentrare, a fost dus şi el - - în urma denunţului unor evrei criminali recidivişti - - în cariera de piatră şi împuşcat din iniţiativa lui Planck. De o seamă cu el era Hinkelmann. Era aproape mereu beat. Una din zicalele sale preferate, pe care o striga batjocoritor deţinuţilor hăituiţi şi bătuţi la sînge, era : „Hai, alergaţi mai repede, ca să ajungeţi mai repede la ţintă !" Era de-a dreptul genial în inventarea torturilor. Pe oamenii mai bătrîni îi silea să se cațere în copaci pe care îi scutura apoi pînă ce — în rîsul drăcesc al SS-istului — nenorociţii căzeau şi, fie că îşi frîngeau gîtul, fie că se răneau atît de grav, încît trebuiau duşi în blocul-sanitar, unde decedau jalnic. Sub supravegherea lui, coloanele de cărători de pietre au trebuit odată să care trei săptămîni de-a rîndul, în pas alergător, materiale de la cariera de piatră la grajdurile de cai, pe o distanţă de cea 400 de metri : construirea acestei străzi scurte a costat 23 de morţi. Cei mai mulţi Kapo din carieră nu erau mai buni, ba uneori chiar mai răi. Vogel, un homosexual sadic, îşi găsea o satisfacţie sexuală în maltratarea deţinuţilor. El condamna şi executa cu de la sine putere, în 1940, un anume Bernstein s-a exprimat odată critic despre metodele lui Vogel *. Urmarea a fost că el a fost dus, prin tot felul de manevre, la cariera de piatră, unde Vogel în persoană l-a împins, lo-vindu-l cu ciomagul, în centura postului de pază, pentru a fi „împuşcat la evadare". Şefului lagărului, Rod}, i-a căşunat pe un polonez care, avînd de cărat o piatră enormă, n-a mai putut alerga. Tînărul. pe nume Podvysoka, n-avoa decît 24 de ani. Vogel l-a lichidat la faţa locului, lapi-dîndu-l. Rapportfuhrerii Kent, Petrick şi Strippel i-au predat lui Vogel cel puţin 50 de deţinuţi politici care li se păreau periculoşi, ca să le aplice „un tratament special". De la funcţionarul ministerial Dr. Gerdes, care urma să se căsătorească cu una din fetele preşedintelui austriac Miklas, drept care în lagăr era strigat în batjocură „ginerele Iul Miklas" — motiv suficient pentru a-l duce la carieră — Vogel vroia să stoarcă 300 de mărci. Gerdes n-a reuşit să procure suficient de rapid suma, drept care Kapo i-a ordonat şefului de echipă Wittvogel (se potriveau bine cele două „păsări" • nomina sunt omina)

* în limba germană „Vogel" înseamnă ..pasăre".
— *Nota trad.*

ie acesj; *„cline* negru" in centura postunloi de P:.:'.C-I, c :e ce s-a şi executat. Unui evreu i s-a strigat : „Acum e ora 12. La |*1* şi 5 minute eşti la Yehova '." Dar ii-a durat nici cinci minute. Şeful secund al lagărului, Gu.- ii in 1942 de un Kapo de la cariera de piatră. pe care îl vizita aproape zilnic şi îl trăia pachete furate, în schimbul denunţării anu mitor deţinuţi sortiţi piei r Li. întrucil. ca urmare, numai ui celor ..împuţeaţi la evadare" a crescut în timpul verii s-au stabilit concomitent, de formă, pos turi ale deţinuţilor, care trebuiau, chipurile, să-i împie dice pe camarazii lor să fugă spre centura posturilor de pază. Tv; a un om total pervertit de poziţia sa caie-i .ferea putere. Caracter labil, devenise cu timpul un 'itor (împreună cu mai mulţi alţii, el si-a cerut (v .u tîrziu repartizarea la un comandou exterior al Bu ni Rer.ania, unde a fost spînzurat de pro priii ici), între santinele şi ci exista o convcn- ;mbul tutunului de fumat si mestecat, el livra \ ictmicle necesare. Zi de zi, cel puţin un deţinut era ;'.uit puvĂ la centura posturilor de pază, dar uneori doi. în felul acesta îşi asigura Miiller aprovi- larea in acele vremuri de criză de tutun. Schimbul făcea dimineaţa la ora nouă. Drept care-. ; ca un deţinui să le fie livrai înainte de ora altul după această oră. Santinelele stabileau i'.ure ele cine să tragă, ca să primească un concediu şi o prima. Miiller avea o gamă variată de metode progăti- re : fie că îşi tortura victima în aşa măsură încît asta alerga de bună voie în bătaia puştilor, fie că îl trimitea pe deţinut să adune surcele dincolo de linia san- t m.4e-lor. f e că se apropia de cîte un om ostenit de atîta Kirţuială şi îi spunea că poate să meargă „dincolo" să se culce puţin, apoi ruga santinela să-l lase să treacă şi îl expedia *de* partea cealaltă pe bietul naiv ; după doar i va paşi, santinela trăgea doborîndu-l. O comisic-SS, â din comandantul adjunct sau locţiitorul său, me dicul i; şi un al treilea SS-ist, constata apoi că din nou un deţinut a vrut să evadeze ca un porc. Odată,

s-a înîimpiat că, în timp ce comisia încă mai era la fata
locului, s-a apropiat un deţinut, opdndu-se apoi timid în
,iele unui tufiş. Unul dintre SS-işti s-a dus la el şi î-a
t'bat ce vrea. La răspunsul deţinutului că vrea să se
U se îm;>vîca', SR-istul i-a spus : ,.Mai astonplă cîteva

minute !" Comisia s-a urcat pe motociclete «i s-a înde
părtat puţin, deţinutul a fost împuşcat, comis)a s-a în
tors şi a constatat ferm ..o nouă tentativa ck evadare" !
Un nou sosit evreu, un bărbat bine hrănit, te-., t părea să
provină dintr-un mediu pretenţios, a fost dat de şeful de
comandou SS-Scharfiihrer Hober. pe mina lui Miiller.
Se pare că acestuia i-a făcut plăcere să aibă o data la
cheremul său şi o victimă bine hrănită, din straturile
sociale mai înalte. După ce l-a chinuit cumplit. Kapo
Miiller l-a silit pe deţinut să se spînzure cu piupviile sale
bretele. Cînd acestea s-au rupt. l-a readus ir >
pe
cel ce-şi pierduse cunoştinţa, i-a ordonat să înnoEce solid
bretelele şi să se spînzure din nou. Ce a

p.poi
Miilîer cu mortul, sub ochii santinelelor-SS car< se în
grămădiseră curioase, nu s-ar putea descrie c v -
un
cerc de psihiatri legişti.

Karl Miiller, Nr. 4549 (a nu se confunda < .lit
ul
Kapo avînd acelaşi nume) a fost scribul e- alui
de
la cariera de piatră Buchenwald doar înln ie
1940
si martie 1941. El trebuia să întocmească iele
de
decese. Toate erau pe acelaşi calapod : ..împu-
^;.'! la evadare", în medie, acestea se cifrau zilnic 1; (excepţie nu făceau nici duminicile sau zilele de sărbătoare), în 15 luni, el a scos din evidenţă sute de oameni. Şi aceasta doar la cariera de piatră de la Buchenwald !

Da, cam asta se numea muncă în lagărul d< centrări

Dar nu pretutindeni şi nu întotdea; Condiţii mai bune decît toate celelalte *cor*

xle-
rioare ale lagărelor aveau *comandourile* CG

furii.
Existenţa lor, adeseori la doar cîţiva metri de scenele de
infern în maniera lui Brueghel, era adesea de-a dreptul
un paradis în comparaţie cu viaţa camarazilor. Deţinuţii
se bucurau de multiple avantaje şi îndcos-, ..s

ă
facă rost'' de la SS-işti de lucruri extrem de rîvnite. Mulţi au exploatat aceasta doar în propriul lor avantaj, . dar alţii au adus clandestin în lagăr tot ce puteau. Fin că riscul era enoim ; cite unul a fost culcat pe .,capră" şi apoi mutat.

In măsura în care SS-ul, cu un efectiv relativ mic putea să o facă. munca era supravegheată strict. Bineînţeles însă că nici şefii de comandouri şi nici Kspo nu puteau fi în acelaşi timp peste tot (numai în cariera de

piatră aveau în permanenţă o inevitabilă privire de ansamblu). Comandouiilc de la terasamente numărau adesea peste 1000 de oameni şi se răspîndeau pe mai multe locuri de muncă, la distanţe de pînă la doi-trei kilometri. În consecinţă, principiul de bază al tuturor deţinuţilor era ca, în momentul în care paza se îndepărta, să reducă la minimum *ritmul de lucru* şi *randamentul.* Conta în primul rînd „să lucrezi cu ochii[1]'. Pretutindeni se instituise un sistem propriu de avertizare, care intra imediat in funcţiune cu parola „Achtzehn !" * trecută din om în om de îndată ce apărea pe undeva un hăituitor de sclavi. Deoarece, spre deosebire de lagărele din mlaştini, felul lucrărilor din majoritatea lagărelor de concentrare nu permitea o normare cantitativă a muncii, se lucra cît de puţin era posibil. Cînd nimeni din personalul de supraveghere nu era prezent, coloane întregi se opreau din muncă în comandourile de construcţii, de terasamente, de asanări, de irigări, încremenind ca sfinţii din icoane, dar se puneau imediat în mişcare ca dracii cînd se dădea semnalul de avertizare. Un cunoscut de-al meu, librar din Viena, care s-a prăpădit ulterior la Auschwitz, a curăţat pro forma la Buchenwald în 1939-l940, cinci luni de-a rîndul, într-un garaj al SS-ului aflat în construcţie, o singură fereastră, atît şi nimic mai mult. Punînd în joc toată isteţimea şi toate .relaţiile, cu mituiri şi sacrificii, îţi alegeai un comandou special în care puteai să scapi de muncă. Minaţi de nevoie, sute de oameni au imaginat cele mai incredibile „manevre" pentru realizarea acestui vis şi într-adevăr, atîta timp cît nu erau „luaţi la ochi", n-au mişcat practic un deget — decît cel mult pentru a-şi coace la vreun foc ascuns nişte cartofi şterpeliţi, în timp ce. poate, la nici o sută de paşi mai încolo, alţi deţinuţi erau puşi să trudească pînă la completa lor epuizare. Sub tot felul de pretexte au fost smulse din mîinile SS-ului comandouri întregi, care n-aveau alt scop decît să ajute atîtor camarazi să scape de oprimarea generală. Sistemul sclavagist al SS-ului echivala cu cea mai perfectă educare a oroarei faţă de muncă. El constituie, fără nici o îndo-ială, una din cele mai grave vătămări aduse de SS deţinuţilor, în sensul că mulţi dintre ei n-au mai fost în stare încă mulţi ani după aceea să muncească în adevăratul sens al cuvîntului. Probabil că, printr-un sistem de muncă

* Un cuvînt cifrat pentru ..Achtung" ! (Atenţie !). — *Kota*

raţional, bazat pe stimularea interesului şi pe umanitarism, s-ar fi putut obţine un randament dublu sau triplu, chiar şi numai cu o cincime din forţele de muncă folosite. Dar SS-ul nu era interesat atît de randamentul muncii, cît de posibilitatea de a tortura ; în acest sens, îndeosebi comandourile exterioare erau pur şi simplu ocazii folosite cu plăcere în scopul „lichidării".

Aşa cum munca începea dimineaţa cu lupta pen'tru unelte, aşa se încheia cu *lupta pentru pietrele* pe care fiecare membru al comandourilor exterioare ale lagărului trebuia să le care la sfîrşitul muncii pînă în zona sîrmei ghimpate. Cantitatea prescrisă era fie o piatră de cinci kilograme, fie cinci cărămizi, în ultimele minut o înainte de întreruperea lucrului trebuia, înfruntînd pri-mejdii serioase, să descoperi cu privirea o piatră mare care să pară grea, să aibă marginile netezi şi să fie cît de cît curată, ca să nu-ţi strici hainele. Astfel, încărcate, co-loanele de sclavi ai muncii mărşăluiau la lăsarea întunericului, cărîndu-i cu sine pe cei morţi şi epuizaţi pînă la lagăr, pentru a se alinia apoi ore în şir la apelul de seară.

A fi comandat însemna : a fi repartizat unui co-mandou, a cărui muncă în folosul SS-iştilor nu permitea nici o întrerupere — şi era vorba aci numai de comandouri în care se putea trăi cel mai bine (bucătăria SS-iştilor, magaziile, depozitul de efecte, blocul-sanitar al deţinuţilor, cancelaria) - - astfel că nu trebuia să participi la apelul pe întregul lagăr, — ce vis pentru mii de oameni nevoiţi să muncească ani şi ani de-a rîndul în lagărele de concentrare, în condiţiile descrise !

Pedepsele

După cum cred că a rezultat destul de clar din capi
tolul anterior, în lagărele de concentrare munca nu era
nici împlinirea firească a nevoii omului de activitate,
nici un mijloc de educare şi în nici un caz o satisfacţie
sufletească. Ea era subordonată scopului principal al la
gărelor de concentrare şi, ca atare, o pedeapsă. Asta nu
înseamnă însă, că pedeapsa s-ar fi mărginit do.ar la
muncă !

••

Pretutindeni, în lagărele de concentrare, în toate'locurile posibili- şi imposibile, în barăci, pe străzi şi drumuri, • erau fixate din ordinul lui H'tmmler mari panouri, cu inscripţia : ..Există o cale spre libertate. Pietrele ei de kilometraj sini : supunerea, hărnicia, cinstea, sobrietatea, curăţenia, spiritul de sacrificiu', ordinea, disciplina şi iubirea de Patrie''. Pietrele de kilometraj ale căii reale, adică spre crematoriu, erau ..capra'" şi buncărul, spînzu-iarea. împuşcarea, degerai^ea, înfometarea, stîlcilul în bătaie şi torturile de tot felul.

Drept *motive de pedepsire* SS-ul invoca : ţinerea mîi-nilor în buzunarele pantalonilor cînd era frig, ridicarea guierului pe ploaie şi vînt. cele mai neînsemnate cusururi vestimentare, ca petele, un nasture lipsă sau mici rupturi, ghete insuficient lustruite pe o mocirlă pînă la glezne (am
•a rîndul. duminicile au avut loc în ,,timpul liber" temutele apeluri pentru controlul îmbrăcămintei) sau ghete iţe — un indiciu că te-ai eschivai de la muncă — încălcarea obligaţiei de a saluta, în care se includea şi
-numiia ţinută defectuoasă, intrarea în baracă în timpul programului de lucru — chiar şi numai pentru folosirea c'osetului — o absenţă prea lungă din comandoul de muiică, — în unele perioade fiind chiar interzisă folosirea latrinelor dimineaţa înainte de ora zece (şi asta, după cafeaua chioară de dimineaţa), apoi îndreptarea din şale (chiar şi numai o singură dată) a celor ce munceau aplecaţi, mîncatul în timpul lucrului, fumatul în afara timpului liber sau fumatul în baracă, adunarea de jos a mucurilor de ţigări — ceea ce cîte un „asocial" a plătit cu viaţa — aşa-numita „pregătire extra a mîncării", prin aceasta în-ţelegîndu-se încercarea de a obţine prin cerşeaiâ alimente peste raţia cuvenită, şi orice formă de ..organizare''. Este imposibil să enumeri oarecum exhaustiv motivele invocate de SS-îştl pentru ordonarea unor pedepse.

Pentru aşa-zisa lene la lucru, ceea ce putea fi interpretat după cum li se năzărea SS-iştilor, Scharfiihrerii sau Kapo şi şefii de echipă răuvoitori, dar frecvent şi angajaţii civili din uzinele de armament, întocmeau cu plăcere un *raport.* Destul de des se confundau numerele deţinuţilor, aşa încît în locul unuia cu o vină şi aşa neînsemnată era pedepsit altul complet nevinovat. Justificările de orice natură erau cu desăvîrşire excluse, pentru. că în atari cazuri erai învinuit că-l faci de mincinos p>-respectivul SS-ist. Odată, un nou-venit a primit numărul

unui deţinut de abia eliberat, împotriva căruia se întocmise un raport ; în locul acestuia, ,.urmaşul său de număr", în completă Recunoştinţă de cauză, a încasat ceîe 25 de ciomege.

Ce se înţelegea prin *sabotaj,* prevăzut fireşte cu pedepse îngrozitoare, va fi ilustrat prin următorul exemplu : cimentul pentru construcţii era livrat în mari saci de hîr-tie, ce zăceau apoi pretutindeni pe şantierele de construcţii. Cel care lua o bucată din această hîrtie pentru a-şi proteja îmbrăcămintea la căratul pietrelor sau pentru a-şi căptuşi pe ploaie jacheta subţire, şi era prins asupra faptului, făcea imediat obiectul unui raport sau era bătut pînă cădea lat. Un alt exemplu luat la întîmplaie din alte sute : în iulie 1943, deţinutul cu numărul 374. un polonez de 66 de ani, pe nume Peterek, lucra în comandoul exterior Goslar. Polonezii din grajdurile acelui lagăr sufereau cumplit de foame. Una dintre santinele, cuprinsa de milă, i-a permis bătrînului să ia cîţiva pumni din nutreţul cailor. Acesta consta din tocătură de sfeclă de zahăr, o[1], orz şi mazăre. Polonezul s-a furişat într-un colţ. pentru a fărîma boabele cu o piatră şi a le mînca apoi. A. fost surprins de şeful comandoului, SS-Hauptscharfuhrtr Hober, care s-a năpustit asupra bătrînului cu palme şi pumni, iar cînd acesta s-a prăbuşit, a continuat să-l lovească cu piciorul, în zilele următoare polonezul a fost supravegheat îndeaproape de Hober, care l-a pus să facă ceîe mai g[1]. munci, în noiembrie 1943, el s-a reîntors la Buchenwald. Acolo îl aştepta un raport împotriva lui pentru ..sabota unui bun al statului", l s-au dat 10 zile de noroc că a supravieţuit acestei ultime etape a- pedepsei sale. Sabotaje reale, despre care vom mai vorbi, n-au putut fi descoperite decît arareori de capetele seci ale SS-işt[2] ,,Cap de mort". ,

Aranjatul paturilor în blocuri le dădea Schaifiihn , sute de prilejuri de a dicta pedepse colective sau individuale.. Nu se mulţumeau doar să smulgă aşternuţii.- chipurile ..prost aranjate", ci uneori făceau în dormitoare un adevărat prăpăd, trintind şi rupînd de-a valma saltelele de paie. pernele şi păturile. Seara, înainte de îmj. ţirea hranei, deţinuţii trebuiau să pună iar totul la loc

•raegului bloc sau respectivei aripi li se întocmea port,. Nenumărate au fost şi cazurile în care şefii SS-iş;i

bloc îi n i pe deţinuţii-şef de caiT

bloc. asmuţindu-i ?s<iei împotriva deţinuţilor şi forţîndu-i să fie mai duri faţă do propriii lor camarazi.

Faptul că *ordinea în blocuri* era o sursă aproape inepuizabilă de pretexte pentru sancţionări, se înţelege de la sine din cele arătate mai sus. Unii şefi de bloc se urcau pe mese ca să controleze cu degetul dacă nu e praf pe grinzile tavanului sau cercetau interiorul sobelor în cău-tafe de hîrtiuţe şi resturi, incit vara şefii de cameră au trebuit să lege uşile sobelor cu sirmă, spre a nu mai putea fi deschise.

Un adevărat spectru de groază al oricăror posibili! aţi ele pedeapsă ii provoca *apelul*. Dacă numărătoarea în primul şir de blocuri nu se făcea destul de repede sau apărea vreo greşeală de exprimare a deţinuţilor străini, ploua cu palme, lovituri de picior şi comenzi „culcat-scu-lat". Tocmai pentru a-i proteja pe străini, a trebuit ca alinierea în acest temut prim şir să fie preluată de deţi-nuţii germani. Greşeli ridicole în orientarea rîndurilor sau în aşezarea deţinuţilor în ordinea mărimii, cea mai mică mişcare, un strănut sau o tuse le provocau SS-iştilor cele mai sălbatice excese.

Dacă nu se întîmplau -*furturi* reale care trebuiau pedepsite, le inventau SS-iştii. Majoritatea furturilor reale aveau drept cauză foamea. Furtul de la camarazi era sancţionat de deţinuţii înşişi, în regie proprie şi radical. De pildă, un hoţ de pîine, dacă era prins asupra faptului, era pierdut, pentru că pur şi simplu nu mai putea fi admis în lagăr, chiar dacă f uscse'împins de foame, căci altminteri ceilalţi camarazi, care n-aveau oricum nici ei decît un minim .necesar de pîine, ar fi ajuns în situaţii şi mai critice. Apoi, unii nici nu furau pentru că erau flămînzi. ci ca să schimbe pîinea pe tutun de mestecat sau pe ţigări.

Au existat desigur şi lucruri pentru care SS-iştii
trebuiau, din punctul lor de vedere, să aplice pedepse
drastice, ca de pildă, propaganda politică, ascultarea de
posturi străine la radio, legături ilegale cu lumea din
afara lagărului, ,activităţi subversive printre SS-işti, sa
botaj, organizarea de întruniri antifasciste, orice fel de
muncă politică în lagăr, trecerea frauduloasă a unor scri
sori şi tentativele reale de evadare, îndeosebi în primii
ani, evadarea unor deţinuţi avea urmări groaznice pentru
întregul lagăr. De ele au fost combătute de deţi-
nuţii politici care le considerau inutile ca acţiune indi
viduală şi categoru ie pentru colectivitate, aceasta

pînă în momentul în care. datorită apropierii frontuh'i. în uncie cazuri ele ei au necesare pentru anumite p>. : care acţionau în înl.clegore cu conducerea ilegal;-, gărului.

Este semnificativ că deţinuţii care *l^(* roaltrnlau cunui-razii sau chiar îi omorau în bătaie n-au fosi niciodată pedepsiţi de SS-işti, trebuind deci să fie lichidaţi de *justiţia deţinuţilor.* Acest lucru era adeseori foarte dii'icil si uneori reclama un timp considerabil, deoarece indivizii respectivi stăteau mereu prin preajma SS-iştilor, bucium-du-se de protecţia lor specială. Mulţi camarazi care nu reuşiseră să pătrundă prea adînc în maşinaţiile lagărului nu puteau pricepe cum de aceşti ucigaşi erau lăsaţi să „dăinuiască"'.

Chiar şi deţinuţii cu experienţă cîştigată vreme îndelungată nu încetau să se mire, cum de este posibil să ieşi viu din *jungla de pedepse* a lagărelor de concentrare. Uneori însă, nu exista nici o scăpare. La Buchenwald s-a introdus de pildă la un moment dat interdicţia de a pune la dispoziţia gospodăriilor particulare ale SS-Fuhrcrilor lemne de foc din depozitul lagărului. Contrar acestei interdicţii, deţinutul-Kapo al^ depozitului i-a procurat soţiei medicului de atunci al lagărului, de a cărui bunăvoinţă depindeau direct sute de camarazi şi indirect toţi deţinuţii din lagăr, un coş cu lemne de foc. Dar cum soţia medicului şi soţia comandantului se duşmăneau, doamna Koch a raportat faptul soţului ei, iar acesta a pedepsit deţinutul-Kapo al depozitului cu 25 de lovituri -de ciomag. In ziua următoare, doamna Koch a trimis ea însăşi la depozit pentru un sac de lemne. Respectivul Kapo a refuzat, referindu-se la interdicţia existentă şi la sancţiunea pe care de-abia o primise. Koch a ordonat să fie din nou ciomăgit, pentru că refuzase executarea unui ,,ordin al comandantei" !

Tipurile de pedepse dictate constau din suprîman-a hranei, statul în picioai'e pe locul de adunare, muncă disciplinară, exerciţii disciplinare, mutarea în compania disciplinară, înăsprirea regimului în comandoul de mu-lovituri cu ciomagul şi biciul, agăţarea de un pom sau de un par, arestul, lichidarea prin lovire, spînzuraiva, împuşcarea şi o mare varietate de alte torturi.

Pentru pedeapsa *cu bălaia* au existat instrucţiuni date de la centru, de Oficiul central cconomico-administrr.tiv al SS-ului. Ea se executa pe aşa-numita „capră", un su-

port de lemn anume construit, asemănător unei mese, pe care deţinutul aşezat pe burtă, cu capul atîrnind, şezutul bine arcuit în sus şi picioarele ghemuite, era imobilizat în nişte chingi. Această ..capra" a fost în toate lagărele un bine cunoscut instrument de execuţie. Rafinamentele adăugate acestuia la Buchenwald i se datorează unui deţinut c;.-:re le propusese SS-ului şi primise şi sarcina de a le naliza ca specialist ! Se administrau între 5 şi 25 de lovituri cu ciomagul, biciul sau vina de bou, timp de 14 zile, pedeapsa puţind fi repetată maximum de 4 ori. La 4 apiilie 1942, şeful ..Biroului D" a emis o circulară cu următorul conţinut : „Reichsfuhrerul-SS şi Şeful po-htici germane a dispus ca la pedepsele cu bătaia ordonate de el (atît pentru deţinuţii cu condamnări, cit şi pentru cei în prevenţie — bărbaţi sau femei), atunci cînd se face specificarea ..pedeapsă înăsprită", executarea să se facă pe şezutul gol. în toate celelalte cazuri se va proceda conform dispoziţiilor date anterior de Reichsfiihrer". De

i. la pronunţarea pedepsei cu bătaia conducerea lagă-;n ar fi trebuit să solicite rnai întîi aprobarea de la

lin. iar medicul lagărului să ateste că deţinutul este sănătos. Vreme îndelungată pretutindeni şi în multe la-•< pină la ui mă. practica era însă aceea ca deţinutul să fie mai întîi „culcat pe capră'', primind un număr arbitrar de lovituri, după care procedura se mai repeta o dată, de data aceasta în mod oficial după primirea aprobării de Ia Berlin. Dacă într-adevăr se cerea sau nu aprobarea ia Berlin, depindea de ..gravitatea delictului" ; pentru abateri ..mai mici", conducerea lagărului ordona cu de -ine putere aceeaşi pedeapsă. Pentru executarea acestor pedepse cu bătaia se dădea ordin Scharfuhreriîor. în cazul în care aceştia nu se oferiseră deja pentru propria lor i'ătare. Dacă vreunul din ei dădea semne de milă sau n-avea suficient elan. intervenea ..un specialist" ; dexte- acestuia se vădea mai ales în loviturile date peste :chi. Medicul lagărului asista la procedură. Se cunosc doar puţine cazuri în care medicii să fi o - în fa- deţinutului — continuarea loviturilor, în schimb, iniîmpla mai des ca ei să şteargă cu ied şezutul -.•iat ! După biciuire, delicventul trebui; bicei să execute 50 pînă la 150 de genuflexiuni ..ptr/.iu a-şi întări musculatura".

Un timp, deţinuţii au fost foi laţi să apiict

ei înşişi
camarazilor lor pedeapsa cu bătaia. Au fost
re n-
au

avut curajul t>ă-şi asume urmările unui refuz, precum şi alţii care-şi ofereau cu plăcere serviciile. Deţinuţii politici, fie că refuzau o atare sarcină, fie că loveau în aşa fel încît SS-iştii se înfuriau. Drept care erau apoi ei condamnaţi la aceeaşi pedeapsă sau „făcuţi mieluşei'' cu alte mijloace.

în majoritatea cazurilor, procedura se desfăşura în prezenţa întregului efectiv al lagărului, seara, pe locul de adunare. ,,Capra" era purtată pe sus de patru oameni şi adusă ca un tron, apoi aşezată pe o grămadă mare de pietre p'e care delicventul sau delicvenţii trebuiau să se caţere pe rînd. Prin megafon se urla numele deţinutului, motivul pedepsei şi ,,măsura'' ei. Au fost sute care n-au scos un geamăt de durere în timp ce erau loviţi, dar şi alţii ale căror urlete şi văicăreli răsunau pînă departe, dincolo de locul de adunare. Dacă conducerea era deranjată de aceste ţipete, punea fanfara să le acopere cu un marş. La Buchenwald, Sturmbannfuhrerul Rodi a met s pînă acolo încît a aşezat lingă .,capră'" un cintăreţ de op obligîndu-l să cînte arii în timpul acestei reprezentaţii.

Uneori, SS-Fuhrerii îşi făceau din pedeapsa cu bătaia un fel de distracţie personală. Rapportfiihrerul Wehrle de la Buchenwald, considerat în general ca un om bun, l-a întrebat odată pe camaradul său Hofschulte (unul din cei mai detestaţi SS-işti din lagăr, fiindcă obişnuia să repete la megafon, pînă ţi se făcea rău, nesfîrşitele lui anunţuri formulate într-o germană bombastică) dacă ar fi dispus să dea cîte 25 de lovituri la trei deţinuţi. ,,Bineînţeles, întotdeauna am chef de aşa ceva", a răspuns Hofschulte. El folosea alternativ un ciomag şi o vînă de bou. Odată i-au fost trimişi 15 deţinuţi pentru pedeapsa cu bătaia. Frizerul său, tot un deţinut, tocmai fusese chemat pentru un ras şi a asistat la toată procedura. Deşi. era tare frig, Hofschulte şi un alt Oberscharfuhrer, numai în cămaşă şi pantaloni, năduşeau abundent. „Cîinii ăştia ne-nficrbîntă, nu glumă" !~ spuse el (acest Rapportfiihrer era, ca şi alţi SS-işti, un învăţător ratat).

Atunci cînd în „camerele lor de lucru'' SS-iştii îi culcau pe deţinuţi pe masă sau pe scaune, tratîndu-i cu lovituri de bici, era firește imposibil să-ţi pregăteşti tapid o *„autoapărare",* aşa cum mai puteai face destul de des în mare grabă : să-ţi pui nişte indispensabili gro^i sau să te căptuşeşti cu ceva între cămaşă şi pantaloni. Dacă însj manevra se descoperea, deţinutul încasa loviturile pe şe-

zulul gol. Camarazii din blocul-sanitar al deţinuţilor au făcut de fiecare dată totul pentru a pune din nou pe picioare şi a vindeca victimele îngrozitor schingiuite.

Dar mai temută decît bătaia pe „capră" era *atîrnarea de un copac.* Ca şi toate celelalte pedepse, şi aceasta se aplica într-un mod absolut arbitrar. De pildă, cineva fusese prins cînd fuma pe ascuns sau pe cînd intra în timpul programului de lucru în bloc ca să-şi facă nevoile. „Atîrnarea de copac' se făcea astfel : mîinile deţinutului erau stvîns legate la spate cu o fvînghie, apoi corpul era ridicat şi frînghia înnodată era atîrnată de un cui înfipt la înălţimea de doi metri într-un copac sau într-un par, astfel că picioarele atîrnau în aer. întreaga greutate a corpului apăsa deci pe încheieturile mîinilor îndoite la spate. Urmarea era luxarea articulaţiei umărului, însoţită de dureri cumplite. Vaiete, ţipete şi răcnete de durere umpleau văzduhul. Destul de des, victimele lipsite de apărare mai ei'au şi lovite cu măciuci sau nuiele peste picioare, faţă sau organe genitale. Cei astfel torturaţi pînă îşi pierdeau minţile ţipau după apă, soţie şi copii, după un glonte care să pună capăt chinului. Cei leşinaţi erau stropiţi cu galei i de apă rece pînă ce îşi reveneau. „Atîrnarea de copac" dura între o jumătate de oră şi patru ore ! Cel care nu se p/ăpădea în timpul acestei proceduri se alegea aproapv întotdeauna cu vătămări grave, pe viaţă.

Nici *exerciţiilor de pedeapsă* ordonate uneori unor întregi comandouri de muncă sau blocuri n-au reuşit, firește, mulţi să le facă faţă. Ele durau frecvent ceasuri de-a rîndul, pe locul de adunare denivelat, plin de gropi şi şanţuri de scurgere şi constau dintr-o combinaţie funestă de mustru cazon prusac, bine-nţeles sadic, şi de practici uzuale ale SS-istilor. Deţinuţii numeau aceste exerciţii „geologice", deoarece în timpul lor aveai mereu prilejul să cercetezi de foarte aproape solul. De nenumărate ori, după apelul de seară, întregul lagăr, cîte un singur bloc sau un şir de barăci, trebuiau să facă exerciţii de pedeapsă pentru te miri ce motive. „Educaţi-vă singuri oamenii", spunea conducerea lagărului şefilor de bloc, cînd aceştia raportau vreo abatere, dîndu-le astfel dezlegare pentru dezlănţuirile de sadism : „Culcat — sus — marş — marş săltat, sărit — rostogolire, cîte unul, cîte doi, cu toţii jos — şi iar sus" ! între timp, Scharfiihrerii loveau şi tropăiau din răsputeri, năpustindu-se cu cizmele lor grele peste oamenii întinşi pe jos. în special cei slabi erau calul lor de

bătaie. Cel care nu rezista la pasul alergător, se împleticea şi cădea, era întotdeauna în pericol de a fi maltratat pînă-şi dădea duhul. In dreapta locului de adunare de la Bu~ chenwald a zăcut ani de-a rîndul o ridicătură înaltă şi lungă de piatră concasată, pentru pavaje. Era aleasă cu predilecţie pentru exerciţiile de pedeapsă — iarna, cînd era acoperită cu un strat gros de zăpadă, se <? rdona că-ţărarea în ritm rapid, culcarea sus pe creastă şi apoi alunecarea în jos pe panta abruptă, peste prundişul îngheţat, astfel că, fireşte, îţi răneai mîinile şi faţa ; vara se pre-fera cealaltă latură, pentru că acolo se aflau nişte gropi adînci, adeseori pline cu apă. Ce amuzament pentru unul sau altul dintre Scharfuhreri să azvîrle pe cîtc un deţinut, cu un pumn sau o lovitură de picior în apa plină de noroi şi apoi să repete distracţia cînd nenorocitul încerca să tragă o gură de aer şi să iasă de acolo ! De-a lungul lunilor, de-abia dacă trecea cîte o zi în care întregi coloane de muncă să nu fi fost sancţionate de Scharfuhreri : ori mergeau prea încet, ori încărcaseră pietre prea mici, ori prea puţine scînduri. Imediat se ordonau, pe loc, exerciţii de pedeapsă.

Statul în picioare pe locul de adunare a fost şi el condimentat de SS-işti cu atît de îndrăgitele „variante''. Această pedeapsă era, după cum am mai amintit, una din torturile cele mai cumplite ce puteau exista după o zi întreagă de muncă. Ani în şir, această pedeapsă era aplicată întregului efectiv de deţinuţi din lagăr, sau unor blocuri, sau anumitor comandouri de muncă, cu regula-ritate duminica după-amiază. Dacă un deţinut încercase să evadeze, ceea ce se întîmpla uneori, dar nu reuşea decît extrem de rar şi în forme foarte aventuroase, dînd greş în majoritatea cazurilor după numai cîteva ore, întregul efectiv al lagărului trebuia să rămînă pe locul de adunare. Au fost cazuri cînd pedeapsa a durat pînă la nouăsprezece ore. Uneori, de îndată ce se descoperea evadarea, toate comandourile de muncă erau adunate la şuierul sirenelor pe locul de adunare, pentru a aştepta acolo întoarcerea şi pedepsirea publică a evadatului, hăituit cu cîinii de vînătoare. în primăvara lui 1938, comandantul Koch a ordonat închiderea unui „asocial", care încercase să evadeze, într-o ladă de lemn, avînd o latură deschisă blocată cu sîrmă ghimpată. Respectivul deţinut nu putea sta în ladă decît ghemuit. Apoi, Koch a ordonat să fie bătute prin pereţii lăzii cuie lungi, care la cea mai mică

mişcare pătrundeau în carnea victimei. In această cuşcă, tlfţinutul, un agricultor, a fost expus întregului efectiv de deţinuţi ce stăteau aliniaţi pe locul de adunare. Nu i s-a dat nimic să mănînce şi a rămas acolo, pe locul de adunare, două zile şi trei nopţi. Ţipetele sale cutremurătoare nu mai aveau nimic omenesc, în zorii celei de-a treia zi, a fost în sfîrşit izbăvit de chinui i printr-o initocţie cu otravă, în iarna anului 1937. cînd întregul lagăr a stat 18 ore în şir" pe locul de adunare, doi deţinuţi politici. Oskar Fischer şi Hans Brcmer, au fost scoşi din n'nd şi trimişi, către ora nouă dimineaţa, la poartă. Co-

idantul Koch, şeful de lagăr Rodi şi cîţiva SS-işti au dîspărut cu ei în pădure. Cîteva minute mai tîrziu s-au •it focuri de armă. Către ora douăsprezece, cei doi <•'. adaţi, din cauza cărora se ordonase statul în picioare locul de adunare, au fost prinşi şi împuşcaţi. Cada-

te lor au fost purtate în scop de intimidare prin faţa

. cgului efectiv de pe locul de adunare, rînd pe rînd, t loc de bloc. Cîteva săptămîni mai tîrziu, omul de sesviciu al şefului secund al lagărului, Weisscnborn, a văzut pe

•ui acestuia un craniu. După aspectul tipic, uşor prog-natic al dinţilor din faţă. era uşor să recunoşti capul lui Fischer. trofeul unui vînător-SS de căpete. Nu s-a aflat niciodată ce motive au determinat „lichidarea" deţinu-

r Fischer şi Bremer în timpul executării pedepsei cu i/.atul în picioare pe locul de adunare. In seara de Crăciun a anului 1938 SS-iştii din Buchenwald le-au pregătit deţinuţilor o surpriză ieşită din comun. Pe locul de adunare acoperit cu zăpadă a fost înălţată o spînzurătoare. După apel. comandantul a anunţat la megafon că, din ordinul Eeichsfuhrerului-SS, deţinutul politic Forster va fi spîn-

at. în luna mai 1938, ForsteV doborîse o santinelă-SS, după care evadase împreună cu un alt deţinut. Acesta din urmă fusese curînd prins şi adus înapoi, ca o fiară răpusă, atîrnat de picioare de o prăjină. Forster reuşise însă să ajungă în Cehoslovacia, de unde — sub acuzaţia

a fi ucis un SS-ist ! — fusese extrădat celui de-al]ll-lea Reich. Sub ochii întregului lagăr pedepsit să stea în picioare pe locul de adunare, a fost adus Forster şi spînzurat. Spînzurătoarea a mai rămas încă multă vreme pe acel loc, în semn de intimidare şi avertisment, că nu există nici o şansă de scăpare pentru un evadat.

Pedeapsa cu statul în picioare ore în şir era combinată de SS-işti şi cu corvezi. Ambele se aplicau, fireşte,

numai în timpul liber. *De* exemplu, duminică după-amiază, la douăzeci de minute după masa de prînz, se ordona cu regularitate : ..Deţinuţii pedepsiţi cu corvezi, la poartă î". Acolo, ei trebuiau mai întîi să aştepte, apoi să care pînă seara pietre, nisip, pămînt sau fecale, bineînţeles în pas alergător. Pe traseu erau înşiraţi SS-îştii, furioşi că Lrebuiseră să renunţe la timpul lor liber : în consecinţa, li goneau pe deţinuţi cu măciuci şi bice, incit acestora nu le era dat să meargă normal nici măcar cîţiva paşi, necum să se odihnească, în schimb. Schar-fuhrerii trebuiau să se mai odihnească din cînd în cînd, pentru că asudaseră de atîtca lovituri date. Cînd olandezul Aali. van Ramshorst a fost o dată prins fumînd, a fost pedepsii cu suprimarea pîinii pe cinci zile şi cinci duminici de corvezi, încă din prima duminică după-amiază i-a fost dat să vadă drumul presărat cu şapte morţi şi CLI cîteva duzini de răniţi, în stare gravă sau mai puţin gravă.

Imensa grămadă de pietriş, despre care am mai *vorbii, a* fost folosită cu plăcere de SS-iştii de la Buchen-wald dr.ept „antecamera" locukii de execuţie. Evadaţii prinşi, avînd pe piept o pancartă ce indica „în formă caricaturală" felul ..delictului'', cu capul descoperit în arşiţa zilelor de vară sau în viscolul iernii, trebuiau să. stea în vîrful grămezii pînă la douăsprezece ore în şir în aşteptarea reprezentaţiei de seară la ,,capră'', după care erau tîrîţi in buncăr şi lichidaţi.

în lagărele de concentrare, *pedeapsa cu moartea* avea multe variante. Dacă nu era ordonată oficial şi executată prin împuşcare, sugrumare, spînzurare sau otrăvire, - SS-iştii o mascau întotdeauna cu ,.împuşcat la evada Intre 14 iunie şi 14 iulie 1940, la Buchemvald s-au în registrat nu mai puţin de 34 de asemenea cazuri de „ten tativă de t-vadare"' soldate cu moartea. Cercetarea bule tinelor de autopsie t eleva în mod surprinzător că nu de ţinuţii cei rnai puternici si robuşti îşi făcuseră planuri de evadare, ci —7 curios —• tocmai cei slabi. Din cele 34 de bukiine, 28 (deci 82°$_0$) specifică: „Stare de nu triţie redusă, sau : stare de nutriţie şi vigoare corpo rală — proaste[1]''. Să luăm un caz la întîmplare. Deţinutul Sally Cehtn, Nr. 622, *EL.2* 40, fost avocat: „Cadavrul unui bărbat în vîrslă de 61 de ani, cu o stare de nutriţie M vigoare corporală reduse'". Un moşneag fără vlagă, PC der vrtu, care vroia să evadcv.c, şi de aceea

fusese împuşcat ! în şase luni. între 14 iunie şi 14 decembrie 1940, la Buchenwald au fost împuşcaţi 71! de deţinuţi, ..lichidaţi la evadare', aceştia fiind doar cei număraţi, respectiv cei căi ora îi se făcuse autopsia. Alţi nouă s-au sinucis prin **spînzurare** ; cei mai mulţi dintre aceştia par să nu fi avut habar, nici măcar în ajun, de propria lor intenţie. Maiorul Hofi'ner ajunsese in lagărul Buchenwald pentru că soţia sa era evreică, iar **el** un austiiac consecvent. I s-a spus : „Trebuie să divorţezi" ! El a refuzat, chiar si suta presiunea unor ameninţări. Aşadar, un caz tipic de pîngărire a rasei ! Pedeapsa naţional-socialist ă a venit aşa cum trebuia să vină : **„împuşcat** la tentativă de evadare" ! Deţinutul Humer n-a stat în lagărul de concentrare decît o zi. Fusese pe vremuri directorul poliţiei din IVIiinchcn, şi cunoscut ca democrat. ..împuşcat la evadare''.

In primăvara anului 19-l1, la Buchenwald s-a înregistrat un caz de excepţie, un deţinut îndrăznind să ia atitudine împotriva unor asemenea măsuri ale SS-ului. în comandoul de muncă .„Garajul trupelor'[1], ScharCuh-rcrul Abraham îl aruncase pe fostul şi foarte cunoscutul producător de filme din Viena, pe nume Hamber, într-o groapă cu apă, călcîndu-l apoi cu cizmele - - firește ca pedeapsă ! (pentru că era evreu) — pînă cînd acesta si-a dat duhul. Fratele lui Hamber s-a dus la primul şef al lagărului şi a denunţat omorul. Drept care, întregul co-mandou a fost chemat la poartă pentru a declara ..adevărul". Nimeni n-a îndrăznit să spună că a văzut ceva. Toţi au fost notaţi şi trimişi imediat în barăcile lor. Fratele celui ucis a spus : ,.Ştiu că pentru acest denunţ trebuie să mor. Dar, poate că aceşti ucigaşi se vor mai abţine în viitor, ştiind acum că se pot aştepta la denunţuri. Măcar n-am murit degeaba''. Pe la nouă seara, Hamber a fost din'nou chemat la poartă şi, spre mirarea tuturor, s-a reîntors după o jumătate de oră. Fusese interogat de comandantul Koch, de adjunct, de şeful lagărului, de medicul lagărului şi de Rapportfuhrcrul-SS. Koch i-a spus următoarele : .,Vrem să aflăm de la tine purul adevăr, îţi dau cuvîntul meu de onoare că n-ai să păţeşti nimic". Hamber şi-a repetat depoziţiile. Apoi, la unsprezece jumătate noaptea a fost din nou chemat şi nu s-a mai întovs. A fost adus de-abia după patru zile din arest, rnort. Declaraţiile martorilor că n-ar fi văzut nimic nu le-au fost de folos ca să-şi salveze propria lor

viaţă. Fapta curajoasă a lui Hamber i-a tras şi pe toţi ceilalţi în moarte. După trei zile, cinci dintre martori au fost chemaţi la poartă şi duşi în arest. După o săp-tămînă nu mai trăia nici unul. După alte cîtcva zile au venit la rînd alţi cinci. După trei săptămîni, evreii din comandou,,29 *de* inşi, au fost toţi lichidaţi „ca pedeapsă'". In chip miraculos, unul singur a rămas în viaţă : cizmarul LSwitus, un om de vreo 40 de ani,- care a avut norocul să nu fi fost încă chemat la poartă, cînd i-a sosit ordinul de eliberare ; era cetăţean al unui stat balcanic şi avusese asupra sa în momentul arestării acte gata întocmite pentru emigrare. Asemenea inconsecvenţe se întîmplau adesea la SS şi se explică numai prin faptul că colaborarea dintre diferitele compartimente era deseori defectuoasă şi că SS-iştii nu reuşeau să cuprindă întregul aparat.

După cum s-a văzut mai sus, pentru *„mărimea pedepselor"* dictate de SS n-au existat — cu excepţia reglementării pedepsei cu bătaia — nici un fel de norme. Chiar şi la pedepse aplicate întregului lagăr, ba chiar în mod deosebit în atari cazuri, gradul pedepsei a fost lăsat în seama toanelor şi bunului plac al SS-iştilor. Dacă bunăoară aceştia ordonau ca unele părţi ale lagărului sau toţi deţinuţii din lagăr să fie pedepsiţi prin suprimarea hranei, aceasta putea dura douăzeci şi patru "de ore, dar şi trei-patru zile consecutiv.

Alimentaţia deţinuţilor

Toate *dalele statistice,* indiferent din ce domeniu, sînt interpretabile. Ele jiu pot oferi decît o cheie pentru cunoaşterea realităţii. Aceasta este valabil şi pentru datele existente cu privire la alimentaţia deţinuţilor în lagărele de concentrare naziste. Ele trebuie interpretate critic. 3 000 de calorii p,e zi sînt altceva pentru un om care face muncă grea decît pentru unul cu activitate intelectuală, altceva pentru o femeie decît pentru un bărbat, altceva pentru un tînăr în plină dezvoltare decît pentru un bătrîn. Mai contează de asemenea dacă lucrezi în aer liber sau în spaţii închise, pe vreme bună sau pe vreme rea. La numai l 800 de calorii pe zi, această relativitate

este şi mai marcată. Iar dacă un om prezintă deja o stare de subnutriţie cronică, el nu mai poate fi pus pe picioare cu o raţie alimentară, care în mod normal ar fi poate suficientă.

în plus, trebuie luată în considerare diferenţa existentă între cifrele puse pe hîrtie şi hrana realmente oferită. Căci, de fapt, deţinuţii din lagărele de concentrare n-au primit niciodată pe de-a-ntregul nici măcar puţinul ce fusese prevăzut pentru ei. Mai întîi, SS-iştii işi luau tot ce pofteau. Apoi, deţinuţii de la depozite şi bucătării îşi „organizau" şi ei dosirea părţii lor. Apoi venea şi rîndul şefilor de cameră, care „operau" zdravăn pentru ei şi prietenii lor. Ce mai rămînea era apoi destinat pîrlitului deţinut de rînd din lagăr.

în sfîrşit, nu este indiferent nici felul în care sînt gătite alimentele. O mîncare prost gătită, necondimentată şi neapetisantă nu are aceeaşi valoare nutritivă ca una pregătită gustos din aceleaşi alimente, căci digestia nu se face la fel în ambele cazuri.

In plus, mai contează condiţiile generale şi îndeosebi cele psihice din lagărele de concentrare, ca şi posibilitatea sau imposibilitatea de a-ţi procura pe lingă hrana oficială nişte suplimente !

Pînă la.izbucnirea războiului, pentru hrana deţinuţilor era alocată o suină forfetară, între 15 iulie 1937 şi 28 februarie- 193U s-a admis cheltuirea pe cap de om'zi a 55 Reichspfenigi. Aceasta reprezenta deci lunar 16,50 mărci (HM) Oricine îşi poate lesne închipui cum arăta această hi ană, chiar dacă alimentele, fiind vorba de cantităţi mari. erau achiziţionate 'la preţuri mai reduse. Deoarece această alocaţie a fost apreciată chiar şi de administra-lia-SS ca prea mică, ea a fost majorată experimental între l—16 aprilie 1938 cu 10 pfenigi, deci la 0,65 mărci. Această sumă i s-a părut însă Oficiului economico-administrativ al SS-ului prea mare. drept care alocaţia a fost redusă de la 17 aprilie 1938 la 60 pfenigi pe zi ; si* aşa a rămas pînă la izbucnirea războiului.

Din august 1939. în Germania principalele alimente au fost raţionalizate. Alimentaţia a devenit în general mai proastă. Nu se mai respectau alocaţiile fixate, în consecinţă, SS-ul făcea în lagăre ce poftea. Dc-abia la l august 1940 au fost introduse raţii alimentare *normate,* ce au rămas valabile.

Deţinuţii care erau transferaţi dintr-un lagăr într-al-lul primeau ca hrană pe timpul transportului, pe zi, 500 g pîine, 50 g cîrnaţi şi 60 g margarina.

Ţinîndu-se seama de toate, condiţiile, valoarea acestor *raţii alimentare* era aleatoare. Dar, mai trebuie făcute unele îngrădiri critice speciale. Carnea livrată lagărelor era de calitate inferioară. In primii ani, adică atîta timp cit Germania a avut acces în mările lumii, se distribuia de obicei carne de balenă, mai tîrziu carne ieftină, îndeosebi carne de cal. La bucătărie, aceasta era fiartă temeinic, zeama grasă strecurată, iar restul fibros aruncat în mîn-carea deţinuţilor. Deci, cantităţii distribuite nu-i mai corespundea decît o fracţiune din valoarea nutritivă reală. Pîinea cazonă ce se mînca în lagăre era uneori, atunci cînd nu era mucegăită, chiar mai bună decît cea dată populaţiei în unele zone din Germania. Zahărul, atît de important din punct de vedere nutritiv, dispărea aproape întotdeauna ; dacă se îndulcea eeva, se foloseau în principal zaharină şi substanţe sintetice germane, în ultima perioadă, marmelada n-a mai existat aproape deloc. Laptele degresat ce apare în tabel era rezervat pentru unele, puţine la număr, comandouri preferenţiale. Surogatul de cafea era din punct de vedere nutritiv absolut inutil, cu un gust de nedescris, iar ca culoare putea trece tot atît de bine drept ceai sau drept cacao germană fabricată din ghindă. Deţinuţii preferau ceaiul german, mai ales că era îndulcit ; din păcate nu exista decît arareori. Cartofii se serveau aproape întotdeauna sub formă de cartofi fierţi în coajă. Lăsînd la o parte faptul că deţinutul nu avea timpul necesar ca să-i curate încet şi cu grijă — la ritmul demonic în care trebuia să mănînci, tocmai partea de sub coajă, deci cea relativ mai valoroasă, ajungea îji găleata cu gunoi — cartofii erau de obicei stricaţi. Nu cred să se fi dat vreodată mai mult de două treimi din cantitatea de cartofi trecută în tabel, ba în lungi perioade chiar cu mult mai puţin. Denumirea „legume proaspete" nu are decît o valoare statistică şi nu face decît să stîr-nească hazul foştilor deţinuţi. Căci, dacă ceea ce ţi se dădea drept ..legume proaspete" nu era „ananasul german", adică gulii, care de obicei mai erau şi insuficient fierte, şi deci lemnoase, atunci erau precis frunze de sfeclă de zahăr şi resturi de varză cu cotoare groase. Suplimentul pentru cei cu munci grele, dacă îl primeai, era mai mult decît binevenit, mai ales pentru că se dădea

un salam „sîngerete" relativ bun (în timp ce aşa-nu-mitul „Lcberwurst" de regulă mirosea şi nu se putea mînca ; nu părea să fi conţinut vreodată ficat, deoarece găseai în ci resturi de oase de peşte). Din păcate, doar o mică parte dintre deţinuţi primea suplimentul, iar către sf îrşitul războiului, nimeni.

Pentru deţinuţii din blocul sanitar al deţinuţilor exista mîncare de *regim.* Era foarte căutată ca supliment de hrană şi ca atare şi-o însuşeau cu precădere „prominenţii" lagărului : deţinuţii — şefi de blocuri, Kapo şi alte „mărimi", în fiecare lagăr existau asemenea privilegiaţi, care pe lîngă alte avantaje mai atentau şi la hrana bolnavilor. Aici intrau în joc de obicei legăturile întreţinute cu bucătăria de regim, unde lucrau exclusiv persoane privilegiate, sau lucrurile se aranjau pe bază de servicii reciproce : în schimbul hranei, deţinuţii — Kapo de la croitorie, cizmărie, magazia de efecte, magazia de scule livrau celor de la bucătăria de regim, ce-şi doreau aceştia. Chiar şi ouăle destinate bolnavilor erau „deturnate" prin mituirea unor medici-SS ; bolnavii nu apucau să le vadă decît foarte rar, necum să le mai şi mănînce. La Buchenwald, numai în perioada 1939—1941 au fost „împinse în cercul de intimi" circa 40 000 de ouă. Ar fi nedrept însă să nu amintim şi faptul că din alocaţia pentru „dieta celor bolnavi" au fost finanţate multe realizări în folosul tuturor deţinuţilor. Acest aspect va mai fi abordat în cursul lucrării.

Dacă pentru a ne face o idee asupra alimentaţiei din lagărele de concentrare pornim nu de la un simplu *tabel,* ci de la realitate, rezultă următoarele : majoritatea deţinuţilor erau subnutriţi şi epuizaţi. Noii sosiţi pierdeau, de regulă, încă din primele două-trei luni pînă la 20—25 kg din greutate. Greutatea corporală a multora se situa sub limita de 50 kg. Lipsa de vitamine era *extremă,* contribuind în mare măsură la răspîndirea bolilor şi a epidemiilor în lagăre. O mărturie cît de cît nedenaturată a adevărului o oferă buletinele de autopsie. Nici vorbă ca autopsia să se fi făcut în toate cazurile de deces, dar datele acestor buletine pot fi considerate ca valori aproximativ medii. Pentru Buchenwald s-au găsit 90 de buletine de autopsie pe perioada 13 februarie — 30 aprilie

1940, conţinînd şi următoarele date privind starea de nutriţie :

Cu nutriţie proastă sau foarte proastă . . 63 cazuri = 70 % Cu nutriţie medie sau suficientă . . . . . 14 cazuri = 15,5%
Cu nutriţie bună.....t 13 cazuri = 14,5%

între 31 mai şi l septembrie 1940, 75 de autopsii au pus în evidenţă următoarea *stare de nutriţie :*

Cu nutriţie proastă sau foarte proastă .... 44 cazuri == 59%
Cu nutriţie medie sau suficientă. .15 cazuri = 20%
Cu nutriţie bună.....16 cazuri = 21%

Există prezumţia că în aceste buletine medicii SS-ului declarau întrucîtva adevărul numai în cazul decedaţilor de pe urma unor maladii care prin însăşi natura lor provocau şi o deteriorare a stării de nutriţie, în timp ce la toate celelalte cadavre — chiar şi la cele complet vlăguite, treceau din oficiu calificativul „stare de nutriţie bună".

Cit de catastrofală era însă starea de nutriţie a deţinuţilor din lagărele de concentrare germane o ilustrează cel mai grăitor-următorul extras dintr-o adresă a „Oficiului central economico-administrativ al SS-ului" din 28 decembrie 1942, emisă ca circulară sub numărul secret 66/42, ind.D.III/14 h/82.42. Lg/Wy, adresată medicilor lagărelor şi trimisă în copie şi comandanţilor din 16 lagăre de concentrare :

„...Medicii lagărelor vor supraveghea mai atent ca pînă în prezent alimentaţia deţinuţilor şi de comun acord cu serviciul administrativ, vor înainta comandantului lagărului propuneri de îmbunătăţire. Acestea nu trebuie însă să figureze numai pe hîrtie, ci aplicarea lor va fi controlată cu regularitate de către medicii lagărului".

într-un schimb de adrese între medicul şef al lagărelor de concentrare şi dr. Schiedlausky — medicul lagărului Buchenwald, datat 17.3.1945, se spune :

„...Conducerea lucrărilor de construcţie ale Organizaţiei Todt ne-a comunicat că, la autopsia unor deţinuţi (din-tr-un comandou de muncă exterior al Buchenwaldului), s-a constatat o stare de inaniţie cronică, care însă nu-şi are o explicaţie, întrucît deţinuţii primeau şi suplimente pentru muncă grea. în adresa respectivă se exprima bănuiala că s-ar fi comis sustrageri din livrările de alimente destinate deţinuţilor. Am semnalat cele de mai sus şefului administraţiei, SS-Sturmbannfiihrer Barnewald, pentru a elucida această posibilitate. Mi s-a adus însă la cunoştinţă

că conducerea lucrărilor de construcţie — OT ar fi preluat în regie proprie alimentaţia deţinuţilor, încît, dacă *sustragerile sînt reale,* ele nu trebuie căutate la noi. Toate acestea au fost comunicate medicului şef al detaşamentului OT într-o adresă din 10 martie 1945 cu rugămintea de a dispune la rîndul său cercetarea stării de fapt"

„Cercetarea" astfel iniţiată de Organizaţia Todt a constat neîndoielnic tot numai dintr-un schimb de adrese, dacă --în luna martie 1945 — ea a mai avut în general loc. Cînd s-a mai întîmplat ca un corb să scoată ochii altui corb ? Cei care l-au cunoscut pe acest vulpoi de medic — Schiedlausky — şi pe acest lup de şef admi-' nistraliv — Barncwald -- nu-şi pot stăpîni un zîmbct amar citind cuvintele înflorite, strecurate atît de abil „dacă sustragerile sînt reale'' : printre fiarele sălbatice n-au existat, cu siguranţă, niciodată exemplare mai ipocrite ! Vedeau murind mii de oameni, „dar, pe Wotan", nu-şi puteau explica cauzele. Sustrageri ? Fcritu-ne-a Himmler ! Şi apoi, ce este de fapt o sustragere, camarade medic al lagărului ? (trebuie citit capitolul „Existenţa de trîntori a SS-ului", pentru a înţelege pe deplin grotescul acestui schimb de adrese dintre doi farisei-SS).

în octombrie 1944 au sosit la Buchenwald, ca deţinuţi în prevenţie, peste l 900 de poliţişti danezi din serviciul activ, deci oameni robuşti, înalţi, majoritatea tineri, bine hrăniţi şi în cea mai bună formă fizică. Ei n-au fost puşi niciodată să muncească în lagăr sau doar în unele cazuri excepţionale, şi primeau pachete ale Crucii Roşii din patria lor. Si totuşi, în decurs de patru luni, au murit 60, *respectiv* 3,l$^{n}/_{0}$ din totalul lor, aproape 10% într-un an. S-au păstrat 54 de buletine de autopsie. Extragem din acestea următoarele date. în primele săptămîni, pînă la 20 noiembrie 1944, s-au efectuat 9 autopsii pe danezi, din care prezentau :

stare de nutriţie bună sau foarte bună . . . .6 cazuri = 67°'$_{0}$
stare de nutriţie medie .....3 ca/.uri - - 33$^{0/}{}_{a}$
stare de nutriţie proastă..... — - — O'$_{a}$

Următoarele 45 de buletine * specifică :

stare de nutriţie bună.....8 cazuri = 18%
stare do nutriţie modic..... — . - —%
stare do nutriţie proastă şi foarte proastă . . . 3-7 cazuri - = 82%

* Cau/,a decesului, preponderent : flegmoane şi erizipel. *Nota Irad.*

Acesta a fost rezultatul unei şederi de două-trei luni în lagărul de concentrare, în ultima peripadă a existenţei sale.

Este de înţeles că, cu toate măciucile santinelelor *şi* cu ţoală opoziţia justificată din partea celorlalţi deţinuţi, care se temeau de propagarea unor boli şi epidemii, sute de oameni au tot încercat să scotocească prin grămezile de gunoaie menajere pentru a pescui unele *resturi alimentare* comestibile, că au strîns oase pentru a le fierbe, ba că printre unii deţinuţi au existat şi cazuri de canibalism — pe cadavre !

Nu putem avea o imagine completă a alimentaţiei din lagărele de concentrare fără descrierea hranei repartizate *dinilor* ţinuţi de SS-işti. în fiecare lagăr existau adăposturi pentru creşterea şi îngrijirea clinilor de pază ai SS-ului (în plus, majoritatea Fuhrerilor-SS aveau cîini de lux, mergînd pînă la ogarul rusesc). Animalele aveau adăposturi cu încăpere de zi, dormitor şi spaţii pentru a se mişca liber. Hrana constă din carne, lapte, fulgi de ovăz şi cartofi ; cîinii de lux mai primeau în plus ouă proaspete şi vin roşu. Mulţi deţinuţi înfometaţi se foloseau de orice prilej pentru a lucra în bucătăria cîiniîor, ca să pună mîna pe cîte ceva din hrana lor. La eliberarea lagărului Buchenwald, în adăpostul cîiniîor mai zăcea un vagon din aşa-numitele „turte pentru cîini". Deţinuţii s-au năpustit grămadă pe ele pentru a-şi as-tîmpăra foamea.

De altfel, în multe lagăre deţinuţii ţineau ilegal pisici şi cîini, animale pe care apoi le devorau.

Primirea banilor şi corespondenţei

Nevoia de a îmbunătăţi sub o formă oarecare alimentaţia subnormală din lagăr le-a oferit SS-iştilor posibilitatea unor afaceri rentabile : aşa-numitele *cumpărături la cantina* deţinuţilor. Acestea presupuneau firesţe existenţa unor bani. De aceea, era permisă trimiterea de bani de acasă.

Fiecare deţinut avea dreptul să primească lunar maximum 30 de mărci. Aproximativ o treime din deţinuţii lagărelor de concentrare aveau într-adevăr posibilitatea

de a primi bani de la rudele lor. Restul trăia, pe cît era posibil, pe spezele celorlalţi, ceea ce explică în parte corupţia ce domnea pretutindeni în lagăre. Banii erau depuşi pentru deţinut pe un cont la *Administraţia deţinuţilor*. Plăţile se făceau la două pînă la patru săptămîni, adeseori însă după cum le trăsnea SS-iştilor. Indurînd tot felul de şicane trebuia să stai la coadă ore în şir, mai cu seama în preajma marilor sărbători, precum Ciăciunul, cînd plata reclama două-trei zile de aşteptare în frig. Trîn-tirea pe jos în noroi, culcatul pe burtă cîte o jumătate de oră, „Stînga împrejur !", astfel că primii din rînd, care stătuseră la coadă patru-cinci ore, deveneau ultimii, cam astea erau plăcerile care însoţeau primirea banilor. Faptul că, la repeziciunea cu care i se aruncau deţinutului banii la ghişeu, mai lipsea cîte o bancnotă sau cîte o monedă de cinci mărci, era de la sine înţeles, pînă cînd în cele din urmă li s-a încredinţat unor deţinuţi efectua-rea acestor plăţi. \

SS-Obersturmfuhrer Driemel, care a condus multă vreme la Buchenwald administrarea banilor, nu dispreţuia nici sumele mici, nemaivorbind de cele mari. „Gluma" lui favorită era ca, după ce termina cu plăţile, să comunice deţinutului-şef al barăcii evreilor, că „un evreu l-a înşelat cu 10 mărci", după care toate barăcile de evrei trebuiau să-i dea imediat cîte 10 mărci.

In toamna anului 1943, SS-ul a introdus aşa-numiţii „bani de lagăr", care nu aveau valabilitate decît în lagărul de concentrare şi erau împărţiţi sub forma unor premii pentru rezultate deosebite în muncă. Deoarece încercarea de a stoarce în acest fel un plus de muncă de la deţinuţi a eşuat complet, administraţia lagărului a împărţit săptă-mînal aceste hîrtii imprimate şefilor comandourilor de, muncă (sumele erau mici, de pildă : 16 mărci pentru 65 de persoane ! ; a nu se încerca descoperirea sensului logic al raportului 16:65, pentru că nu există !), sistînd cu desăvîrşire plata banilor obişnuiţi ai deţinuţilor. In acest fel, în toate lagărele de concentrare mari SS-ul a obţinut cîteva milioane de mărci pentru propriile sale tranzacţii financiare, ceea ce explică şi generozitatea sa în acordarea de premii. Nu m-ar mira defel dacă vreun SS-Fiihrer, întrebat astăzi, ca criminal de război, despre cauza acestei măsuri, ar răspunde că pentru banii d« lagăr cheltuiţi trebuia să existe o acoperire cprectă — cam după modelul unui hoţ care îi dă cuiva o hîrtie mîzgălită

şi pentru „acoperirea valorică" a acestei hîrtii îi ia portofelul plin de bani.

Folosind cele mai neverosimile trucuri, cei avuţi au cerut să li se trimită de acasă sume mari de bani, pe care apoi le-au stors de la serviciul financiar — SS-iştii fiind frecvent părtaşi la beneficiu — pentru a ajuta duzini de camarazi cu aceşti bani. Cel care aducea în lagăr încă de la sosire sume mari de bani era obiectul de jaf îndeosebi al deţinuţilor Kapo „verzi".

Deţinuţii nu aveau decît două *modalităţi de a-şi cheltui banii :* cumpărături la cantină şi mituire. Unii Kapo posedau nu sute, ci mii de mărci. Cu aceşti bani îşi asigurau un trai corespunzător. În această privinţă existau diferenţe crase. Pînă prin anul 1943, cantinele lagărelor de concentrare erau aprovizionate de către administraţia lagărului Dachau. Pînă la război se puteau achiziţiona de acolo destul de multe lucruri bune, chiar şi cozonaci şi conserve fine. îmi aduc aminte de un Kapo care, atunci cînd cantina avea de oferit asemenea bunătăţi, obişnuia să consume la micul dejun : o jumătate de litru de lapte nedegresat, cu prăjiturele şi cozonac, sardele şi carne de conservă pe franzeluţe, gem de căpşuni cu frişca. Preţul acestui mic dejun trebuia să fie cam de 8—10 mărci, deci un sfert sau o treime din ceea ce era admis să i se trimită unui deţinut pe lună. Pentru marea majoritate a deţinuţilor, cantinele erau mai mult sau mai puţin de prisos, pentru că, chiar dacă ar fi avut banii trebuincioşi ca să-şi cumpere şi ei o dată ceva bun de mîncare, n-ar mai fi găsit nimic, deoarece Kapo cu relaţiile lor aveau grijă să se menţină această nedreptate. După izbucnirea războiului, sortimentele de la cantină au devenit oricum din ce în ce mai reduse, pînă cînd, cu excepţia cîtorva articole pentru fumători, ce se mai găseau uneori, nu mai exista aproape nimic decît „Salata Wiking" : un produs al industriei chimice germane, multicolor şi greu de descris, ale cărui componente de bază păreau să fie cartofi şi oase de peşte măcinate.

Vînzările condiţionate, care erau strict interzise în întreaga ţară, au fost impuse deţinuţilor de către SS-işti în mod special. Deoarece, în general, era o mare penurie de articole pentru fumători, tutunul, ţigările şi hîrtia de ţigări, în cantităţi infime, erau combinate cu o pereche de bretele, cu un kilogram de scoici nevandabile, heringi stricaţi, sfeclă roşie sau inevitabila saiată-Wiking. La

Buchenwald. cel mai mare specialist în acest domeniu era SS-Hauptscharfuhrer Michael, un nepot al comandantului Koch. El a emis zicala : ,,Fiecăruia ce-i al său, mie ce-i mai mult !". Odată, i-a antrenat pe nişte deţinuţi la o „cumpărătură masivă în Olanda", a pornit-o într-acolo în clasa întîi şi vagon de dormit, cu 15 000 de mărci, şi după 14 zile de trai luxos, cînd în lagăr nimeni nu mai credea că se întoarce, a adus pentru cîte şase şi cîte zece mărci cîteva ţigări de foi de cea mai proastă calitate, un baton de ciocoiată umplută cu cremă şi pentru cîte trei persoane o cutie de lapte condensat. I s-a înfundat însă la următoarea afacere : deşi alcoolul era strict interzis în lagăr, el a adus odată, în 1942, la cantină 3 000 de litri de cidru, care au fost apoi ,,sporiţi" acolo în 9 000 de litri, la preţul de achiziţie de 35 pfenigi per litru şi un preţ de vînzare de 1,20 mărci. Drept care, unii camarazi-SS invidioşi l-au denunţat.

Cumpărăturile la cantina pentru deţinuţi erau în sarcina unui *cumpărător propriu al blocului.* Privitor la duplicitatea acestei funcţii nu mai e nevoie să vorbim, în 1942, în lagărul Buchenwald s-a deschis o cantină proprie. La Dachau ca exista încă de multă vreme. Pompoasa hală de mărfuri n-a fost văzută pe dinăuntru decît de o infimă parte a deţinuţilor. *Administraţia cantinei deţinuţilor* şi-a făcut un merit din organizarea pe cele mai largi căi a procurării de mari cantităţi de alimente, cu care-, sub forma unor supe nutritive şi altele asemenea, putea ocazional aproviziona în paralel şi cîte un comandou. Aceste repartiţii speciale reveneau în comandouri şi deţinuţilor lipsiţi de mijloace materiale. Începînd din 1944, din iniţiativa deţinuţilor-Kapo de la cantină, la Buchenwald s-a pus în vînzare şi o bere slabă.

Dacă familiile deţinuţilor ar fi ştiut cît de mizerabilă era în lagăre alimentaţia pentru marea majoritate a acestora şi dacă ar fi fost permis, cu siguranţă că un torent de alimente s-ar fi revărsat în lagăre. Dai', pînă în 1941, cu foarte puţine excepţii, în special Crăciunul, *primirea pachetelor* de către deţinuţi era interzisă. Numai în iarna 1939/1940 s-a admis o singură dată, primirea de acasă a unor haine călduroase, clin care bineînţeles că o bună parte au dispărut. Şeful secund de pe atunci al lagărului Buchenwald, SS-Haupsturmfuhrer Florstedt, a confiscat, de pildă, din barăcile evreilor saci de îmbrăcăminte, pe care a împărţit-o apoi printre SS-işti.

Incepînd din toamna anului 1941 s-a ridicat interdicţia generală de a primi pachete. De fapt, nu -se putea primi decît aiît cît se putea consuma într-o singură zi, restul fiind confiscat de SS-işti. Oricine îşi poate imagina ce viaţă duceau aceşti hoţi de pachete. Ei îşi luau ce pofteau, fireşte că în special articolele mult rîvnite. ca ţigări, ciocoiată, slănină şi ceai. Unii SS-işti care lucrau la biroul de verificare a pachetelor şi-au cărat acasă sau au trimis în altă parte lăzi întregi de lucruri furate. E de la sine înţeles că toate rudele trimiteau deţinuţilor tot ce puteau procura, dar deseori chiar raţiile luate de la gura lor. Din unele regiuni rurale sau prin acţiuni de solidaritate, în special din Boemia şi Moravia, soseau cantităţi considerabile pentru cehi. Ca urmare, efectuarea strictă a controlului n-a mai fost posibilă. O parte a lagărelor a primit deci datorită acestei situaţii mijloacele necesare pentru a putea rezista pînă la capăt. Dar, o consecinţă a acestei evoluţii a fost şi generarea unor crase adversităţi, duşmănii şi psihoze naţionaliste de ură, pentru că nu se putea face o repartizare generală şi nu se punea problema decît a unor acţiuni de ajutorare individuală, ce e drept de proporţii apreciabile. Cu vremea, o dată cu pachetele au ajuns ilegal în lagăr şi bani şi ştiri. La o confiscare intempestivă a tuturor pachetelor sosite în vara lui 1944, numai la Buchenwald s-au găsit 500 de scrisori ilegale, ce zăceau în Secţia politică pentru cenzură (multe erau în limbi străine, îndeosebi în limba cehă) ; asupra lagărului plutea ameninţarea unei catastrofe, cînd un atac aerian a rezolvat radical situaţia : respectiva baracă a ars pînă în temelii.

Cînd. potrivit părerii SS-ului, în 1941 se afla suficientă îmbrăcăminte de corp călduroasă în lagăre, apelul lui Adolf Hitler pentru *slrîngerea de obiecte de Una* pentru armata germană din Răsărit a fost extins cu nobleţe şi asupra internaţilor din lagăr, care fuseseră excluşi din comunitatea germana. Apelul pentru predarea de obiecte a fost transmis deţinuţilor de către deţinutul-şef de bloc. cam aşa : ..Trebuie să contribuim voluntar la donarea de lucruri din lînă. Cine dă ceva, se alege, cu o notaţie pozitivă la dosar. Cine nu dă nimic ajunge pe „capră". Faceţi cum vreţi !" După care, cîte un camarad i-a dăruit altui deţinut şi mai prost echipat decît el vreun obiect de care se putea oarecum lipsi, cu cuvintele : ,.Iată donaţia încă de lînă. Ceilalţi să mă pupe în dos" ! Totuşi, de Ia

cei 12 000 *de* deţinuţi aflaţi pe atunci la Buchenwalc s-a adunat un maldăr impresionant de lucruri, acţiune ce a fost subliniată elogios în ziarul „Thiiringer Gauzei-tung" ca „o donaţie-SS a comandamentului Buchenwald". In mod deschis şi solidar au refuzat să facă vreo donaţie blocul olandezilor şi cel al cercetătorilor în Biblie, în timp ce faţă de olandezi SS-iştii n-au luat atitudine, cercetătorii în Biblie au fost pedepsiţi de Anul Nou să stea în picioare pe ger, pe locul de adunare, apoi să facă exerciţii de pedeapsă si să muncească pînă noaptea tîr-£iu. în plus, au fost excluşi din toate comandourile privilegiate (ceea ce, bineînţeles, s-a revocat după numai cîteva zile, pentru că era nevoie de ei).

Incepînd din 1942 au sosit în lagăr tot mai multe *pachete ale. Crucii Roşii.* Erau destinate numai străinilor al căror nume şi număr ca deţinut fuseseră comunicate Crucii Roşii din patria lor sau Organizaţiei centrale de la Geneva. Uneori au primit asemenea pachete şi germanii, polonezii şi austriecii, deoarece sosiseră şi unele pp numele unor deţinuţi între timp decedaţi, ceea ce se înlîmpla frecvent, aceste pachete împărţindu-se apoi anumitor comandouri, după ce SS-iştii îşi opreau partea leului, întrucît primirea trebuia confirmată Crucii Roşii pe nişte formulare anume tipărite, deţinuţii respectivi îşi treceau imediaj: blocul şi numărul. Se pare că, în unele ocazii acestea au fost apoi trecute şi pe listele de la Geneva. Cînd de prin 1944 alimentaţia s-a înrăutăţit tot mai mult în lagăr. Crucea Roşie a făcut trimiteri masive pe grupe de naţionalitate, în special pentru francezi, danezi şi norvegieni. SS-iştii s-au îmbogăţit imens de pe urma acestor acţhmi de ajutorare din străinătate.

în martie 1944 SS-iştii au preluat la Buchenwald vama ce fusese anume instituită în acest scop la Weimar. Şeful ei, SS-Oberscharfuhrcr Brettschneider din Ullersdorf de lingă Reichenberg*, (regiunea Sudeţilor), i-a trimis soţiei sale săptămînal cel puţin cîte două pachete, cîntărind fiecare peste 15 kilograme : în primul rînd cafea, ciocoiată, cacao, săpun, conserve şi ţigări. La 11—22 august 1944, în urma maşinaţiilor lui Brettschneider, toate pachetele destinate deţinuţilor au fost confiscate. Toate lucrurile furate, adică slănină, cîrna|i. conserve, ouă, ţigări, au fost distribuite SS-iştilor. Numai

* Este vorba de oraşul ceh Liberec. — *Nota trad.*

în această perioadă au fost subtilizate între 5 000—6 000 pachete ale Crucii Roşii. După atacul aerian de la 24 august 1944, Brettschneider a mutat Oficiul vamal-SS la Weimar, aşa încît deţinuţii n-au mai putut avea un control strict asupra furturilor. La începutul lunii martie 1945 a fost arestat SS-Rottenfiihrer Visser din Em-merich, deoarece, în urma sustragerilor sale masive, se făcuse un denunţ anonim din cercurile populaţiei weima-reze. De fapt, n-a fost în detenţie decît opt zile. Concret, nici nu s-ar fi putut aduce multe dovezi împotriva lui, pentru că nu se ţinea nici o contabilitate. Crucea Roşie Internaţională a cerut în aceeaşi perioadă un raport de activitate. Prin SS-Sturmmann Lauten din Diisseldorf s-a dat în vileag că lipseau cel puţin şapte vagoane cu pachete ale Crucii Roşii, deci estimativ 21—23 000 de bucăţi.

în aprilie 1945, la apropierea frontului, era amuzant să vezi cu ce zel îşi curăţau şefii lagărului încăperile de cutiile goale ale pachetelor Crucii Roşii, pentru ca Aliaţii, văzîndu-le, să nu tragă anumite concluzii.

Aceste pachete, cu conţinutul lor de vis, au stîrnit mai întîi adversităţi chiar în rîndurile deţinuţilor. Dar, cînd camarazii francezi s-au declarat de acord să cedeze o parte considerabilă întregului lagăr, şi anume pe blocuri, acest act de solidaritate a fost întîmpinat cu recunoştinţă. Repartizarea în sine a prilejuit însă săptămîni în şir un adevărat scandal, bunăoară cînd cîte zece francezi din aşa-numitul lagăr mic, cărora le mergea deosebit de rău şi de care se va mai > vorbi, n-au primit decît un singur pachet, în timp ce deţinuţii însărcinaţi cu distribuirea, în colaborare cu anumiţi francezi, şi-au rezervat pentru ei înşişi stive întregi de pachete sau le-au dat prietenilor lor „prominenţi".

Spre deosebire de primirea pachetelor, *corespondenţa* între deţinut şi rudele sale cele mai apropiate a fost întotdeauna îngăduită, firește însă doar într-o măsură foarte limitată. Era permis să scrii de două ori pe lună, în majoritatea lagărelor la cîte paisprezece zile, o scrisoare şi alternativ o carte poştală, cu un număr fix de rînduri. Erau admise numai comunicările privind probleme de familie; bineînţeles, nici un cuvînt despre lagăr sau despre starea ta personală. Pe scrisori şi pe cărţi poştale era imprimat un extras din aşa-numita ordine interioară a lagărului (pe care n-a văzut-o nimeni, niciodată) conform căreia deţinutul putea să-şi cumpere în

lagăr orice, şi deci să şi primească bani (nu era specificat cît anume, dar, după cum am mai arătat, deţinuţilor nu H se dădeau lunar decît 30 de mărci, restul, do obicei cîtcva milioane de mărci — rudele crczînd că puteau trimite cît de mult doreau — fiind manevrat de SS-işti). Evreilor nu le era îngăduit adeseori luni de-a rîndul să scrie ; deţinuţii din companiile disciplinare -puteau să scrie numai de patru ori pe an. Din cînd în cînd, nu se ştie din ce considerente, se suspenda corespondenţa pe întregul lagăr. Din poşta sosită, deţinutul primea deseori doar bucăţele tăiate sau plicul gol, în timp ce SS-işlii rupeau conţinutul. Asta te umplea de amărăciune. Telegramele», scrisorile exprese şi altele de acest fel puteau avea pentru primitor urmări foarte grave. Un prieten de-al meu din Viena a fost chemat la poartă în prima zi de Ci ăciun din 1939, fireşte fără să ştie despre ce e vorba, şi a trebuit să stea nemişcat pe un ger cumplit două zile întregi — fără hrană — pînă cînd i s-a predat o telegramă prin care i se comunica decesul tatălui său. Odată, Rapportfuhrerul Hackmann i-a comunicat unui deţinut moartea fratelui său. întrebînd care frate a murit, deoarece avea mai mulţi, i s-a răspuns : „N-ai decît să ţi-l alegi singur !". Şeful blocului 36 din Buchenwald venea uneori cu întregul teanc de scrisori, îl arăta, apoi citea numele destinatarilor şi zvîrlea întregul pachet în sobă, zicînd : „Asa, porcilor, acum ştiţi că aţi primit poştă !" *Cenzura corespondenţei* era la bunul plac al unor SS-işti desemnaţi în acest scop şi care erau în parte aproape analfabeţi. Orice scrisoare sau carte poştală cît de cît incriminată nu era returnată — sau aceasta numai în cazuri rarisime — ci pur şi simplu distrusă, încît deţinutul care redactase cu trudă un text corespunzător şi limitat numai la chestiuni urgente, nici nu ştia măcar dacă stabilise sau nu legătura cu familia sa. Apoi se scurgeau săptămîni groaznice de aşteptare şi îndoieli chinuitoare cu privire la soarta celor de acasă, la fidelitatea soţiilor care erau deseori împinse prin minciunile sfruntate ale Gestapoului să divorţeze, ca şi la evoluţia copiilor despre care nu mai aveai o imagine vie. Acest cumplit război al nervilor a constituit una dintre cele mai distrugătoare poveri ale lagărului. Nu e deci de mirare că mulţi deţinuţi au încercat mereu, cu riscul de a-şi pierde viaţa, să strecoare în mod ilegal scrisori din lagăr. Dacă acest lucru nu se putea realiza prin Kapo care

lucrau în comandourile exterioare şi aveau, deci, o anumită libertate de mişcare, trebuia să încerci să intri în legătură cu un camarad care mituisc un SS-ist. De la Bu-chemvăld nu se cunoaşte decit cazul unui singur SS-ist, care fără nici o recompensă, din pură omenie, era ori-cînd gata să-şi asume un asemenea risc şi care a făcut lucruri extraordinare pentru un mare număr de camarazi (era şi altminteri ireproşabil sub toate raporturile şi ori-cînd gata să ajute) ; nu ţinea de lagărul Buchenwald, ci era repartizat ca curier la un oficiu special : se numea SS-Unterscharfiihrer August Feld, originar din Lum-merschied, de lîngă Saarbriickcn. în ultimele zile ale lagărului Buchenwald, el şi-a riscat viaţa pentru noi.

Timpul liber

în lagărele de concentrare viata de zi cu zi însemna munca de sclav şi luptă pentru supravieţuire. Timp liber ?. Fireşte că exista şi un timp liber, dar era o nimica toată, consumat la iuţeală cu curăţatul hainelor, al încălţămintei, al dulăpiorului, şi, în plus, scurtat de SS-işti cu fiecare prilej. De fapt, era vorba numai de cîteva ore • seara şi de ziua de duminică. Dar, destul de des, de obicei după cină, întregul lagăr era pus din nou să muncească pînă noaptea tîrziu. Terenul era „inundat" 'de reflectoarele ce asigurau lumina necesară pentru muncă, şi control, începînd din 1939, *munca de noapte* de la Buchenwald a fost „privilegiul evreilor", pînă ce în anul 1942 conducerea internă a deţinuţilor lagărului a obţinut ca şi alte categorii de deţinuţi să fie folosiţi, evreii nemai-trebuind să o presteze decît de două-trei ori pe săptă-mînă. Fireşte că randamentul acestei munci era aproape nul, în schimb se irosea timpul liber, dar nu numai acesta, ci şi somnul.

Ani în şir, în unele lagăre în permanenţă *munca de duminică* trebuia efectuată pînă la prînz sau după-amiază, cu pauze relativ mici. în aceste zile, „specialităţile" erau căratul trunchiuri]07- de copaci şi transportarea pietrelor. Şefii de bloc desemnaţi pentru acest serviciu duminical — majoritatea comandourilor încetau lucrul, iar şefii lor avcau liber — se răzbunau pentru pierderea timpului lor liber prin acte de o deosebită cruzime.

Companiile disciplinare nu aveau aproape niciodată timp liber. De nenumărate ori, în toiul nopţii, răsuna brusc prin megafon : „Cincizeci de deţinuţi din compania disciplinară imediat la poartă ! Descărcat pietriş !" Iar dacă duminică la prînz, după ce intrau în lagăr, şi cînd după-amiaza era într-adevăr liberă, ei nu trebuiau să se alinieze imediat la poartă unde, fără să fi luat prînzul, urmau să stea ore în şir în picioare (n-au dispărut, fiindcă numărul se completa mereu), atunci cu siguranţă că, după 30—45 de minute, se auzea ordinul : „Şefii de cameră, atenţie ! Imediat cu găleţile pentru mîncare la bucătărie ! Aduceţi ceaiul ! Compania disciplinară, la poartă !".

Ceea ce puteai smulge cu mare trudă ca timp într-adevăr liber, uneori zece minute, ici-colo cîte o oră, rareori cîte o după-amiază, mai curînd iarna cînd munca se încheia mai devreme, sau seara înaintea culcării, era folosit în fel şi chip pentru *refacere.*

Dacă vremea era frumoasă, făceai pe străzile lagărului o *„plimbare",* în măsura în care aceasta era permisă — şi nu era permisă întotdeauna, iar în unele lagăre chiar niciodată, în timp ce scriu cuvîntul „plimbare", amintin-du-mi de condiţiile din lagăr, acesta îmi pare de-a dreptul ridicol ! Oricum însă, mergeai singur sau cu cîte un camarad, printre barăci, în noroi, mereu la pîndă să nu apară vreun Scharfiihrer, izbit de deţinuţii care se îmbulzeau şi alergau încoace şi încolo, speriat de apostrofarea • brutală a vreunora care transportau mîncarea : „Fereşte, idiotule ;" deci, cam aşa se mergea „la plimbare". Sau, duminica după-amiază te culcai la soare — dacă strălucea, ceea ce se întîmpla destul de rar în regiunile aspre în care erau situate majoritatea lagărelor de concentrare, şi dacă mai găseai un locşor liber, şi dacă îţi rezolvaseşi într-adevăr toate lucrurile mai urgente, şi dacă... şi dacă. Pînă în 1941, la Buchenwald mai exista înăuntrul lagărului propriu-zis o zonă cu cîţiva copaci, deci „pădure", unde (dacă...) puteai să stai întins pe solul cam rîpos sau să priveşti peste sîrma ghimpată şi printre foişoarele santinelelor în zare meleagurile Turingiei; departe, foarte departe se zărea conturul munţilor Harz şi în zilele foarte senine Kyffhäuser-ul. Şi vedeai ţărani aplecaţi peste ogoare, în aer liber, cîţiva cai trăgînd la plug, mai departe un sat cu o turlă de biserică, fum albastru strecu-rîndu-se de undeva dintre acoperişuri... Dincolo, da, acolo

trăia deci poporul german. Hm. Şi apoi s-au întîmplat următoarele : în 1939 a venit în ,,pădurice'' un SS-ist cu îmbietorul nume Krautwurst* şi s-a înfuriat că atît de mulţi deţinuţi zac aici în timpul lor liber. La vreo 70 — dintre care cel puţin 50 erau „vinovaţi", în sensul că nu apucaseră „s-o şteargă" la timp — le-a întocmit raport, după care drept pedeapsă ei au trebuit să care în mai multe duminici consecutive fecale în grădinile lagărului. Timp liber în lagărul de concentrare !

Este ciudat, dar în lagăr a existat şi ceva ce aducea a sport. Condiţiile nu erau, firește, tocmai roze. Totuşi, se mai găseau oameni tineri ce credeau că mai dispun de forţe suplimentare (şi unii dip. comandourile cu munci mai uşoare chiar le şi aveau). Ei au reuşit să obţină de la conducerea SS a lagărului permisiunea de a juca fotbal ! SS-ul pare să fi considerat aceasta ca un fel de reclamă pentru buna formă fizică şi excelenta dispoziţie a deţinuţilor. S-au format mai multe echipe, care se aduna\i pe locul viran xdin spatele ultimului şir de blocuri, pentru antrenament şi meciuri. Un timp, la Buchenwald au jucat 12 echipe, la început şi o echipă de evrei, care însă a fost interzisă ulterior. Majoritatea echipelor apăreau pe teren într-un echipament impecabil ; chiar şi încălţămintea era reglementară. De unde ? Taine ale corupţiei din lagăr, în afară de fotbal, unii practicau handbal, „Faustball" ** oină, pînă cînd şi de ultima bucăţică de teren a fost nevoie pentru construirea unor barăci. Apoi, începind din 1943. cînd SS-iştii de la Buchenwald nu mai obişnuiau să bată întruna ca pînă atunci, deţinuţii au introdus şi boxul ! Pare o nebunie, dar este adevărat : în lagărul de concentrare mai existau nişte „tain i", care mai şi ..dădeau reprezentaţii" de forţă intactă şi abilitate în aplicarea loviturilor. Iar cei slabi, în măsura în care mai puteau să se mişte, epuizaţii, semi-cadavrele pe picioare tremurînde, înfometaţii, priveau cu plăcere. Taine ale naturii umane !

După cum am mai amintit, a existat şi o *fanfară a lagărului.* Ea a luat fiinţă la Buchenwald din ordinul lui Rodi, la sfîrşitul anului 1938. La început erau doar cîţiva ţigani cu ghitare sau acordeoane, care făceau o muzică cam anemică. Mai tîrziu s-a alăturat un trombon

* Cîrnat eu varză. — *Nota. trad.*

**** Sport naţional german, caracterizat prin lovirea mingii cu pumnul. — Nota trad.

şi mai tîrziu o tobă şi o trompetă. Toate instrumentele trebuiau plătite de .deţinuţi. Membrii formaţiei lucrau peste zi la depozitul de lemne sau la dulgherie. astfel că pentru exersat le rămînea doar timpul liber. -Era îngrozitor să vezi şi să auzi cum ţiganii îşi cîntau marşurile voioase, în timp ce deţinuţii vlăguiţi îşi cărau în lagăr camarazii morţi sau muribunzi prin faţa muzicanţilor, sau cînd muzica trebuia să cînte eînd se făcea ,,plata", respectiv biciuirea unor deţinuţi. Pe de altă parte, mi-a rămas întipărită în minte seara geroasă a Anului Nou 1939, cînd, îngheţat, înfometat, cu puţin înaintea ..stingerii'' mergeam pe stradă, între primul şi al doilea şir de blocliri, mai jos de locul de adunare — în strada deja pustie era linişte şi totul părea cuprins de o ciudată vrajă, flori de gheaţă pe ferestrele blocurilor, chiciură pe acoperişuri, pămîntul troznind de ger, o seară limpede, suferinta şi spaima parcă şi ele încremenite în ger -- cînd. deodată am auzit din unul din blocuri o vioafă de ţigan, sunînd ea de departe, din vremuri şi locuri fericite, cu melodii din puslă, din Viena şi Budapesta, cîntece de-acasă... In 1940, şeful lagărului, Florstedt, a ordonat să se înjghebe o formaţie de suflători. Plata instrumentelor o va prelua administraţia lagărului. Cînd instrumentele au sosit, a găsit însă. o soluţie mai simplă pentru el : ,,Le plătesc evreii". Aşa s-a si întîmplat. în plus, a confiscat pe loc din instrumentele sosite 12 bucăţi pentru fanfara SS-ului. De aci înainte, deţinuţii din orchestra lagărului au fost scutiţi de muncă grea, astfel că au putut să-şi facă un program de exersat. De altfel, şefii de bloc obişnuiau să-şi omoare plictiseala în încăperea muzicanţilor, cerîn-clu-le să le cînle şlagăr după şlagăr. Orchestra a fost atît de solicitată, încît şi din acest comandou aparent privilegiat au irebuit să iasă şase deţinuţi pentru insuficienţă pulmonară şi tuberculoză, iar unul a murit din cauza unei tuberculoze a laringelui. •

Atunci cînd lagărul era vizitat de străini, formaţia trebuia întotdeauna să cînte melodii vesele. Şi ca efectul să fie şi mai frapant, în 1941 muzicanţii au fost îmbrăcaţi în uniforme ale gărzii regale iugoslave de către SS-iştii care aduseseră aceste veşminte viu colorate ca ,,pradă de război". In această costumaţie şi cu tot tam-tamul din lagăr, membrii orchestrei arătau ca nişte directori de circ. Duminica cîntau uneori, individual sau in grup, pentru camarazii lor din blocuri, sau dădeau un concert

pe locul de adunare, la care atît muzicanţii cit şi spectatorii stăteau în picioare.

Voinţa aproape de neînfrînt a omului de a trăi şi do a se bucura de cultură a făcut să apară în lagăr chiar şi unele *crartete de coarde,* care au organizat multe concerte de ţinută. Dar şi pentru aceste formaţii a fost nevoie de mult timp să se aprobe înfiinţarea lor ; un deţinut-şef de bloc, evreu, care solicitase în iarna 1939/1940 aprobarea pentru formarea unui cvartet şi organizarea unor concerte pentru camarazi, şi-a pierdut „funcţia" şi ulterior şi viaţa.

în afară de muzica lagărului, mai exista şi radioul. Şefii de bloc care erau de serviciu la poartă puteau, dacă voiau, să conecteze instalaţia difuzoarelor la releul postului de radio german şi să facă astfel auzite emisiunile şi în barăcile deţinuţilor, în unele lagăre, în afara programului de muncă, aceasta se întîmpla cu regularitate ; în altele niciodată. Lagărele în construcţie, al căror număr a crescut permanent în timpul războiului, n-au avut instalaţie de radio. Emisiunile, de obicei muzicale, fiindcă pe SS-işli nu-i interesa altceva — încît din fericire erai aproape complet scutit de afluxul propagandistic al „aparatului *Goebbels*" — erau o mare plăcere, dar şi un stres puternic, îndeosebi pentru oamenii mai în vîrstă, atunci cînd şefii de blocuri nu opreau radioul pînă la 11—12 noaptea, astfel că mulţi deţinuţi erau frustraţi de oricum puţinele ore preţioase de somn. Duminică după-amiază. între orele şase şi şapte, puteai asculta concertele filarmonice ale radiodifuziunii germane, ceea ce reprezenta o destindere şi o reală desfătare — dar şi acestea tulburate de gălăgia care domnea firesţe, în blocuri, de-oarece mult i deţinuţi îşi rezolvau diferite treburi gospodăreşti, se foiau de colo pînă colo, tropăind cu tălpile lor de lemn, zornăind cu vesela lor de tablă etc. Amin-tindu-mi de aceste concerte, nici astăzi n-am voie să mă gîndesc la zecile de mii de victime care, concomitent cu ele, erau în atîtea lagăre schingiuite sau gazate ! (deşi în lumea noastră pioblema unor contradicţii abia suportabile -există pe plan general, diferenţa constă totuşi în faptul că, în lagărele de concentrare, contrastele erau crase şi strîns împletite, sărindu-j. oricui în ochi).

O parte din deţinuţi folosea timpul liber pentru lectură, în lagăr existau *ziare şi cărţi.* Dintre cotidiene se primeau „Volkischer Beobachter" şi ziarul local al dis-

trictului în care se afla lagărul, cîte un ziar din patrie, ca şi unele reviste ilustrate. Ici-colo s-au înfiinţat biblioteci ale deţinuţilor. Pentru procurarea fondului de carte, deţinuţii puteau cere în repetate rînduri să li se trimită de acasă cărţi sau trebuiau să doneze bani, din care comandamentul cumpăra lucrări naţional-socialiste. Dar, cu mai multe zeci de mii de mărci, acesta a achiziţionat pentru Buchenwald doar l 009 cărţi. Cu mijloace proprii, comandamentul a donat bibliotecii 264 cărţi, din care 60 de exemplare ale lucrării lui Hitler, „Mein Kampf", şi tot atîtea din „Mitul secolului XX", de Alfred Rosen-berg. Ele zăceau permanent pe rafturi, neatinse, nou-nouţe, necitite, în decursul anilor, fondul de cărţi a sporit la 13 811 exemplare broşate şi 2000 de lucrări nelegate. După izbucnirea războiului, urma ca toate cărţile în limbi străine, provenind din ţări aflate în război cu Germania, să fie distruse. Pe baza declaraţiei că era vorba aproape exclusiv de lucrări de specialitate (ceea ce nu era nicidecum cazul), s-a aprobat păstrarea lor, fără a putea fi însă împrumutate. Bineînţeles că, după numai cîteva săptămîni, aceste cărţi au ajuns din nou în mîna camarazilor interesaţi. Intr-o oarecare măsură, bibliotecile conţineau şi opere foarte valoroase. In iarna 1942/43, cînd în blocul 42 din Buchenwald s-au instituit gărzi de noapte (pentru că se fura mereu pîinea din dulăpioare), eu în-sumi m-am oferit luni de-a rîndul să stau noaptea, între orele trei şi şase, de unul singur în camera de zi, şi într-o linişte deplină să cercetez comorile bibliotecii lagărului. Ce eveniment, să stai cu „Banchetul" lui Platon, cu „Cîn-tecul lebedei" al lui Galsworthy sau cu Heine, Klabund şi Mehring la lumina unei lămpi discrete, în timp ce „colectivitatea" adeseori aproape insuportabilă — dar de care erai încătuşat şi la bine şi la rău la fiecare gest — sforăia alături în dormitor ! Heine, Klabund, Mehring ? Da, şi ei se aflau în mod ilegal în lagăr, şi anume din aşa-numita valorificare a deşeurilor, în ţară, naţional-socialiştii au confiscat multe biblioteci de la „duşmanii statului", dînd cărţile la topit. O parte din ele ajungeau în lagăr ca hîrtie veche, fiind folosite ca hîrtie igienică. Deţinuţii sortau cu grijă ceea ce îi interesa. S-a întîm-plat ca printre aceste deşeuri să se afle „Pandectele lui Justinian", deseori renumite lucrări juridice, foarte des Biblia, în ediţii vechi şi noi. Uneori le mai puteai salva şi de la closet, numai că, pentru a evita o revoltă a deţi-

nuţilor, trebuia să găseşti rapid cu ce să le înlocuieşti. ceea ce nu era deloc uşor, dată fiind criza acută de hîr-tie din lagăr. La Dachau au existat multe volume din operele lui Karî Kraus ; pe el însuşi, o moarte miloasă l-a scutit la timp de a trăi şi suferi într-o nouă variantă „Ultimele zile ale omenirii".

Numai în condiţiile relatate mai sus puteai fi ocazional „singur" în lagăr, altfel niciodată. Niciodată — asta înseamnă imens. De aceea, cea mai bună modalitate de refacere îţi era interzisă. Pentru mii de oameni probabil că era bine că nici nu mai ajungeau să „cugete", căci altminteri ar fi devenit cu toţii nişte depresivi. Pentru ceilalţi însă, puţini la număr, era cu atît mai cumplit.

în mai 1941. o variaţie deosebită a adus la Buchen-wald *cinematograful.* Era primul într-un lagăr german de concentrare şi pare să fi rămas singurul. Aprobarea înfiinţării a obţinut-o SS-istul de la secţia „Foto", care a prezentat lucrurile drept o afacere atrăgătoare : la un preţ de intrare de 30 pfenigi de persoană si la costul de achiziţie al unui film vechi, uzat, de numai 35 de mărci, cîştigul net era aiît de mare, încît administraţiei-SS îi dădea mîna să le acorde şi deţinuţilor o distracţie. Trebuia să cunoşti bine psihologia SS-iştilor din lagăr, aşa cum evoluase în acea vreme : coruptă, lăcomia lor de bani le gîtuia vechile ţeluri, încă în primele şase luni s-a putut vărsa comandamentului un beneficiu de 23 000 R.M., pentru chefuri şi distracţii. Chiar şi după reducerea ulterioară a preţului de intrare la 20 pfenigi, afacerea a rămas" rentabilă, deoarece o dată cu creşterea numărului de deţinuţi creştea şi cel al amatorilor de cinema. Procurarea filmelor de la UFA-Berlin nu era întotdeauna o treabă foarte simplă. Trebuiau corupţi nişte SS-işti şi folosite nişte manevre diplomatice pentru a putea trimite de fiecare dată un curier în capitală. Rulau săptămînal sau la două săptămîni, uneori cu **întreruperi** mai mari, filme distractive şi culturale. Date fiind condi-ţiile generale îngrozitoare din lagăr, destui camarazi, ne-putîndu-şi învinge dispoziţia sufletească, n-au mers niciodată la cinema. Altora care, din motive la fel de justificate, reuşeau să iasă din această stare de depresiune sufletească, puţinele ore de „iluzii" petrecute la cinema le dădeau noi puteri.

Condiţiile sanitare

A te îmbolnăvi era din capul locului o catastrofă. Şi mii de oameni smulşi din obişnuitele lor condiţii de viaţă şi transplantaţi subit într-un mediu de mizerie - - cu toate înspăimântătoarele sale fenomene însoţitoare, se îmbolnăveau. Nu numai condiţiile exterioare grele, dar şi conştiinţa de a fi devenit acum complet inutili şi lipsiţi de valoare aveau un efect nimicitor asupra celor bolnavi. Doar se ştia, atît din cele auzite din alte lagăre, cît şi din cele văzute personal, ce soartă îl aştepta pe deţinutul bolnav : în fiecare clipă îl putea lovi ca un trăznct verdictul „condamnat la moarte", în primul rînd prin chiar persoana care în lumea din afara lagărului vine la patul bolnavului ca să vindece : medicul ! ,,în lagărul meu nu există bolnavi. Aici nu sînt decît sănătoşi sau morţi'' ! obişnuia să spună Koch, şi majoritatea medicilor SS-işti procedau potrivit acestui principiu.

Dacă deţinutul nu cunoştea îndeaproape mecanismul *blocului* sanitar al deţinuţilor — numit *revier* — şi n-avea acolo relaţii personale serioase — ceea ce se întîmpla numai extrem de rar — îl reţinea din capul locului (dacă nu era din cale afară de naiv) teama de a veni în contact cu el.

în acest-revier exista tratament ambulatoriu, îngrijire în staţionar, un cabinet stomatologic şi aşa-numita secţie de ..cruţare".

în multe lagăre *tratamentul ambulatoriu* era un chin. Astfel, la Buchenwald, revierul era situat din 1938 în pădurea ce rămăsese în perimetrul lagărului. Dacă cumva n. uşiso să obţină în acest scop o învoire de la comandoul său de muncă, bolnavul trebuia să se tîrască în noroaie pînă la genunchi, peste trunchiuri de copaci doborîţi şi rădăcini dezgropate, pînă la blocul sanitar. Pînă acolo exista un singur drum presărat cu pietriş şi acesta era rezervat numai medicilor şi personalului SS-ist. Orice bolnav care îî folosea era gonit cu lovituri de ciomag. Dacă ajungea în cele din urmă pînă acolo, bolnavul trebuia să se aşeze la cozile lungi înşirate afară, indiferent de vreme, cu ghetele lustruite. Deoarece era pur şi simplu imposibil ca toţi aceşti bolnavi să primească asistenţă şi deoarece printre ei se mai amestecau şi deţinuţi care încercau -- într-o pornire care în sine[1] era de înţeles -- să se eschiveze de la muncă, un portar voinic făcea o *primă triere radicală n bolnavilor*. Apoi, dacă în cursul dimineţii binevoia să apară

medicul-SS al lagăiului pentru ,.troaba împuţită" a îngrijirii deţinuţilor, el efectua o a doua selecţie, împărţind în stînga şi dreapta palme şi lovituri de picior. Cel caro încă nu fugise de bună voie sau nu fusese gonit, urma să fie primit ca fiind realmente bolnav.

înainte de a intra în baracă, bolnavul trebuia să se descalţo (ghetele fiind apoi uneori furate şi frecvent schimbate, ceea ce era o catastrofă inimaginabilă). O parte dintre bolnavi era îndrumată spre infirmieri, restul, cazurile speciale, fiind prezentate medicului-SS pentru consultaţie. Trebuia să te dezbraci în curentul coridorului firesţe ne-încâlzit şi să aştepţi acolo, în pielea goală, pînă ce erai primit. Numai organismele călite puteau rezista la acest tratament preliminar ; aici, într-adevăr că nu era greu să te alegi cu flegmoane sau cu vreo pneumonie.

Tratamentul ambulatoriu era asigurat de dcţinuţi-sa-nitari. în măsura mijloacelor existente, aceştia făceau tot ce se putea, deseori firesţe potrivit cunoscutei reţete : deasupra ombilicului iod, sub ombilic aspirină. O excepţie demnă de laudă o constituia la Buchenwald tratarea leziunilor, căreia deţinuţii-sanitari îi acordau cea mai mare atenţie.

Tratamentul stomatologic al deţinuţilor varia foarte mult de la lagăr la lagăr. De obicei, un cabinet dentar se înfiinţa doar cu mare întîrziere, în unele lagăre niciodată. Personalul sanitar, de regulă fără nici un fel de cunoştinţe stomatologice, îi trata pe camarazi cît putea mai bine, adică pe cît se pricepea : dinţii care te dureau erau pur şi simplu extraşi — dacă erau identificaţi ! Destul de des erau însă sacrificaţi dinţi sănătoşi. Injecţii pentru anesteziere nu se făceau de obicei. Foarte des, dinţii bolnavi nu erau extraşi, ci frînţi, astfel că resturile dureroase ale rădăcinilor au trebuit scoase după ani de zile.

- în lagărul de concentrare Daehau s-a înfiinţat încă de la început un *cabinet dentar propriu.* La Buchenwald el a fost organizat în iunie 1939 şi dotat cu aparatură modernă, dar fără un personal cu pregătire de specialitate. Primul dentist-SS a fost Oberscharfuhrerul Coldewey care încă nu lucrase nicăieri şi îşi făcea prima practică profesională pe deţinuţi. Pe cît era de nepriceput, pe atît era de sadic. De pildă, înaintea tratamentului erai pus să faci exerciţii ele pedeapsă ! Aproape nici una din încercările sale de a face o extracţie nu reuşea, astfel că ulterior deveneau necesare intervenţii mai laborioase. Dacă

descoperea un dinte îmbrăcat în aur îl scotea pe loc, spu-nînd că nu mai poate fi salvat. Firește că nu puteai să-l contrazici; la intrarea în cabinet era afișat că deținuții erau obligați să se supună fără nici o opoziție hotărîrilor medicului-SS. Din ordinul Reichsfiihrerului-SS Himmler, de la 23 septembrie 1940 și 23 decembrie 1942, dentiștii SS-ului trebuiau să smulgă dinții îmbrăcați în aur ai deținuților decedați, iar la cei vii să extragă dinții în aur „care nu mai pot fi tratați". Din rapoartele lunare ale medicului-SS, ce au mai fost găsite la Buchenwald, a rezultat că lunar au fost astfel „dobîndite" între 182 și 504 grame de aur. Din acest aur, comandantul Koch și-a făcut între altele un breloc pentru lanțul ceasului său, pe care s-au gravat ,,cu tîlc" datele nașterii copiilor săi. Deținuților vii astfel jefuiți li se trecea în cont o sumă ridicolă. Aurul dentar recoltat de la cei decedați era trimis centralei din Berlin, însoțit de date exacte despre proveniența, numele și numărul deținutului decedat, ca și de o chitanță privind cantitatea respectivă, fiind apoi retopit în aur dentar nou. Jefuirea cadavrelor se făcea extrem de corect și birocratic.

Treptat și-au putut face intrarea în cabinet și *medici stomatologi deținuți* sau *dentiști deținuți,* și în decursul anilor s-a ajuns pînă acolo că deținuții nu mai erau tratați de personalul SS, ci dimpotrivă, SS-iștii erau tratați de personalul recrufat dintre deținuți. Acești specialiști erau trimiși chiar și altor lagăre. Exclusiv pentru SS-iști au existat la Buchenwald încă din 1938 două cabinete dentare, unul pentru comandatură și detașamentele „Cap de mort" și al doilea pentru trupele-SS și membrii familiilor lor. Aceste cabinete» aveau o dotare modernă. Intre tratamentul aplicat Fuhrerilor și cel al trupelor era o mare diferență. In timp ce SS-istului de rînd i se scotea orice dinte dureros, se încerca prin toate mijloacele salvarea acestuia cînd era vorba de un SS-Fuhrer. La aceștia, orice înlocuire de dinte se lucra cu aurul ce provenea din gura unor deținuți decedaţf sau omorîți în bătaie. Și la lucrările de proteze se făcea o diferențiere netă între șefi și trupă : punțile nu se lucrau decît pentru SS-Fuhreri.

Personalul alcătuit din deținuți s-a străduit încă de la început să-și ajute cît mai mult posibil camarazii, în toate cabinetele s-a lucrat cu mari riscuri în mod ilegal, în condiții inimaginabil de grele. S-au făcut proteze dentare complete sau parțiale și punți deținuților cărora BS-iștii

le spărseseră dinţii, sau pe care ei îi pierduseră din cauza condiţiilor generale proaste din lagăr. Tratamentul se efectua sub anestezie, cu materiale puse sistematic de o parte, în timp ce, în ultimii ani, trupele-SS nu mai beneficiau de anestezice. Firește că accesul la cabinetul dentar al SS-ului, unde se putea face un tratament preferenţial, ilegal, nu era la îndemîna oricărui camarad, în schimb, el putea beneficia de cabinetul dentar al deţinuţilor, care se afla în blocul sanitar şi în care, cu vremea, s-a lucrat din ce în ce mai bine. Pentru executarea oricărei proteze unui deţinut era necesară o aprobare specială a Oficiului central economico-administrativ al SS-ului (WVHA). Pînă la urmă, nimeni n-a mai ţinut însă seama de această dispoziţie ; nu se mai lucra decît ilegal.

îngrijirea deţinuţilor în staţionar era o problemă dificilă. Dat fiind numărul întotdeauna insuficient de paturi, nu puteau fi internate decit cazurile cele mai grave. Principalul indicator era temperatura. Dreptul de a interna un deţinut îl aveau numai medicii. Dar, cum aceştia adeseori nu veneau şi nici nu erau în perfectă cunoştinţă de cauză, în unele lagăre acest drept a trecut încetul cu încetul şi în seama deţinuţilor-Kapo ai revierelor. în lagărul de concentrare Auschwitz, primirea în staţionar se desfăşura după cum urmează : bolnavii veneau seara la dispensar, unde erau examinaşi în grabă de un deţinut medic. Dacă starea lor era deosebit de gravă, erau primiţi pe loc şi culcaţi în asa-zisa sală de primire. Restul erau trimişi înapoi în lagăr, în sala de primire bolnavii zăceau de-a valma, indiferent dacă era vorba de tifos, diaree, congestie pulmonară sau o fractură de picior. Unii dintre ei mureau încă înainte de a ajunge să fie examinaţi de medicul-SS. In dimineaţa următoare, aceste cazuri cît şi bolnavii expediaţi în seara precedentă, dar în principiu- admişi pentru a fi examinaţi, treceau în dispensar, unde — grupaţi pe naţionalităţi, nu pe boli ! — se dezbrăcau la piele şi trebuiau să aştepte pe pardoseala de ciment, pînă ce domnul medic al lagărului, sătul de somn, binevoia să apară. Cînd, în sfîrşit, venea, fiecare pacient trebuia să-şi prezinte fişa. Potrivit acesteia, 3S-istul sorta : la dreapta — la stînga, la dreapta — la stînga. O parte era primită în staţionar, cealaltă pur şi simplu lichidată pe loc cu o injecţie. Imediat după această „triere", cancelaria primea fişele celor omorîţi, cu specificarea „a se scoate din evidenţă". Dreptul de a primi

bolnavi în staţionar, fără avizul medicului, era deci deosebit de important pentru deţinuţii-Kapo ai revierului.

Munca în staţionarul tuturor lagărelor era grea şi, mai ales, plină de răspundere. Pretutindeni, dotarea a fost la început mai mult decît primitivă şi ani de-a rîndul insuficientă. Se simţea mai ales *lipsa medicamentelor.* Oriunde se putea, ele se furau din revierul SS-iştilor sau din lăzile primite de la Depozitul central al SS-ului. de - îndată ce soseau în lagăr. *Intervenţiile chirurgicale* n-au devenit posibile decît cu vremea, la Buchenwald de-abia din 1939, cînd medicul de atunci al lagărului Dr. Ding, a organizat o sală de operaţii aseptică. Pare aproape incredibil, «Jar este extrem de caracteristic pentru condiţiile unui lagăr : în iarna 1939/40, cu asentimentul tacit al medicului de lagăr Dr. Blics si prin colaborarea strînsă a unor comandouri de muncă, s-a construit în mod ilegal un bloc operator. Muncilorii respectivi au fost recompensaţi primind ,,hrană de regim" de la bucătăria blocului sanitar. Majoritatea deţinuţilor, care nu ştiau despre ce lucrări este vorba, dar aflaseră despre hrana îmbunătăţită a camarazilor lor, firește că făceau scandal împotriva „corupţiei", în realitate cazurile de deces au fost raportate de-abia cu cîtcva luni mai tîrziu, raţiile alimentare fiind astfel luate în continuare şi pentru aceşti deţinuţi" inexistent i. Punerea la punct a celei dc-a doua săli de operaţii a necesitat manevre extraordinar de primejdioase : Kurt Leeser din Koln, cunoscut de mii de camarazi de la Dachau şi Buchenwald. unde a stat zece ani, omul care a îndurat în total 249 de ciomăgiri şi duzini de alte pedepse (inclusiv atîrnarea de copac), fără să-şi piardă humorul şi energia, inepuizabil în a imagina cele mai fantastice manevre împotriva SS-ului, maestru necontestat în a ,.organiza" pentru toţi sau pentru fiecare în parte - cel mai puţin pentru sine —, Kurt Leeser care, în halat alb ele medic-SS, deşi nu era decît responsabil cu dezinfeclia, a reuşit ca Fiihrer-SS să se răstească la nişte recruţi care încă nu îl cunoşteau, trimiţîndu-i imediat la Oficiul poştal ca să predea „pachetul ăsta de aici" (de fapt, pachete ilegale pentru deţinuţi ; manevra a fost întîmplător descoperită în urma unei percheziţii la destinatar şi, după pedeapsa cu bătaia, *Leeser* a fost transferat pe şase luni la unul din cele mai cumplite comandouri de muncă exterioare) ; acest Kurt Leeser a procurat în mod ilegal pînă şi o întreagă instalaţie pentru sala

de operaţii. Ea urma să fie expediată de la 'staţionarul SS-iştilor din Buchemvald la Mauthausen, împachetată în lăzi. în timp ce lăzile erau urcate în camion, Lecser le-a schimbat cu altele, ducînd întreaga aparatură în lagăr. Trei ani în şir SS-ul a purtat o corespondenţă între Mauthausen şi Buchenwald, Oficiul tehnic de pe lîngă Institutul de Igienă al trupelor-SS din Berlin, Depozitul sanitar central şi SS-WVHA, fără să se îi putut descoperi adevărul (la aceasta au contribuit însă şi nişte deţinuţi în cunoştinţă de cauză, subtilizînd unele adrese, de-naturînd conţinutul unor telegrame etc.), dovadă cit de hipertrofiat era aparatul organizatoric al SS-ului şi cum se intersectau interesele sale. situaţie fără de care deţinuţii nici n-ar fi putut da asemenea lovituri îndrăzneţe. Medicului şef al SS-ului din Buchenwald i s-a spus pur şi simplu că aparatura .,comandată" a sosit, în blocul sanitar al deţinuţilor, nimeni n-a pretins vreun act doveditor în susţinerea acestei afirmaţii.

Conducerea medicală-SS era organizată în felul următor : în frunte se găsea medicul-şef al trupelor-SS, in a cărui subordine se afla medicul lagărului. Uneori, ambele funcţii erau reunite într-o singură 'persoană. Medicul şef nu depindea de conducerea lagărului, ceea ce făceai uneori posibile intervenţii şi influenţări de mare importanţă, ea şi conlucrarea dintre deţinuţii-sanitari ai revierului-SS ,>i eei ai blocului sanitar, al deţinuţilor. Medicul-şef era în subordinea Oficiului central economico-administrativ al SS-ului. Grupa D III — ,,Mcdic-şef al lagărelor de concentrare". Dacă se considera necesar, medicului lagărului i se mai ataşau un al doilea şi un al treilea medic, precum şi sanitari de diferite grade (SDG), dintre care unii şi-au dobîndit o foarte proastă faimă. La Buohenwaîd, cel mai cunoscut sanitar, un bărbat de aproape 60 de ani, înalt, masiv şi beţiv învetcrat, era SS-Hauptscharfuhrerul Wil-helm, căruia îi revenea între altele şi sarcina ele a asigura, ca locţiitor al medicului, uciderea deţinuţilor prin injecţii cu otravă.

Şi acum, cîteva cuvinte despre *calităţile medicilor din lagăr,* deoarece numele lor va reveni mereu în cele ce urmează. Activitatea lor se limita doar arareori la un singur lagăr de concentrare ; ersu frecvent **transferaţi** sau răspundeau de .,supravegherea" mai multor lagăre exterioare, ca de pildă SS-Obersturmbannfuhrer Dr. Kirchert,

SS-Sturmbannfuhrer Dr. Ding, care a adoptat ulterior numele Schuler, SS-Untersturmfiihrer Dr. Wagner, SS-Ober-siurmfiihrer Dr. Eisele, SS-Hauplsturmfuhrcr Dr. Hoven, SS-Hauptsturmfuhrer JDr. Piaza, SS-Hauptsturmfuhrer Dr. Schiedlausky. Calităţile lor umane şi profesionale erau extrem de diferite. De obicei, erau mai pricepuţi în materie de „organizare" dccît de vindecare şi de regulă nu ţineau atît la arta de a salva, cît la arta de a ucide. Au fost printre ei şi cîţiva care, nesuportînd condiţiile existente, au solicitat grabnica lor transferare din lagăre, ca de pildă SS-Hauptsturmfuhrer Dr. Hofer, căruia i-a fost de ajuns chiar si funcţia de locţiitor al medicului lagărului, pentru a cere imediat să fie trimis pe front, între el si SS-Stan-dartenfiihrer Dr. Lolling, medicul-şef al tuturor, lagărelor de concentrare, a avut loc curînd după începerea activităţii sale la Buchenwald, următorul dialog în revierul SS-uluL :• Hofer : „Sînt gata să dau toată asistenţa ca prim-medic al lagărului şi vă asigur că numărul morţilor se va reduce la un minim, ceea ce deja a şi început de altfel să se producă''. Lolling : „Tocmai de aceea nu veţi primi funcţia de prim-medic al lagărului". Hofer : ,',în acest caz, vă rog să mă transferaţi la o unitate pe front". Ceea ce s-a şi întîmplat după cîtcva zile.

Dintre medicii numiţi mai sus, cei mai haini de la Buchenwald erau Kirchert şi Eisele. Sub Dr. Ding-Schuler condiţiile sanitare s-au mai ameliorat. Dr. Blies (rezervist-SS) vădea înţelegere pentru nevoile deţinuţilor, Dr. Hoven avea unele laturi pozitive, dar şi unele negative grave. Dr. Schiedlausky a adus cu sine din lagărul de femei Ravensbriick o faimă mizerabilă. In lagărul Buchenwald el a jucat un rol aparent corect, dar — aşa cum a ieşit la iveală în ultimele zile ale lagărului — el jucase un ciudat rol nefast.

Personalul sanitar constituit din deţinuţi a avut în primii ani cadre complet neinstruite. Treptat însă acestea s i-au însuşit serioase cunoştinţe din practică. Primul Kapo al bloculuî-sanitar de la Buchenwald era de meserie tipograf, iar urmaşul său, Walter Krâ'mer, strungar. Krâ'mer era o persoană dîrză, curajoasă, extrem de harnic şi cu mari aptitudini organizatorice. Cu timpul a devenit un admirabil specialist în vindecarea leziunilor şi operator. Funcţia de Kapo *în revier* implica în toate lagărele o mare putere de influenţare a condiţiilor generale din lagăr. De

aceea, ea *n-a* fost niciodată ocupată de deţinuţi cu o pregătire de specialitate — chiar dacă acest lucru ar fi fost posibil în unele locuri — ci întotdeauna de către o persoană care reprezenta ireproşabil pătura dominantă în lagăr. Astfel, cînd în noiembrie 1941, Kapo Krămer şi colaboratorul său cel mai apropiat, Peix, au fost împuşcaţi de SS-işti, conducerea blocului sanitar al deţinuţilor n-a fost dată în seama unui medic, ci încredinţată fostului deputat comunist din Reichstag, Ernst Busse, care, împreună cu locţiitorul său, Otto Kipp, din Dresda, s-a limitat la problemele pur organizatorice şi de personal ale activităţii sanitare tot mai ample, contribuind la consolidarea continuă a condiţiilor. Prezenţa unui specialist în fruntea blocului sanitar s-ar fi soldat incontestabil cu un dezastru, deoarece acestuia i-ar fi fost imposibil să facă faţă intrigilor ce se ţeseau prin toate colţurile şi care adesea aveau un deznodămînt fatal.

Deţinuţii medici au fost folosiţi la Buchenwald pentru prima oară în infirmeria evreilor. Pînă în 1933, numărul evreilor din lagăr şi al evreilor bolnavi crescuse continuu. Un bloc propriu ce servise şi pînă atunci drept „revier" a fost de aci înainte rezervat în exclusivitate evreilor. Medicii deţinuţi evrei au fost admişi acolo, pentru că medi-cii-SS nu vroiau să-i îngrijească pe evrei. Deşi conducerea lagărului aprobase acest revier pentru evrei, blocul nr. 2 era pentru ea un ghimpe în ochi. N-o răbda inima să nu chinuie şi acolo oamenii. La o vizită de control în respectivul bloc, Sturmbannfiihrerul Rodi a găsit o dată în du-lăpiorul infirmierilor o porţie obişnuită de margarina care însă i s-a părut prea mare. A ordonat alinierea la poartă a tuturor infirmierilor din revierul pentru evrei şi pedepsirea fiecăruia cu cîte 25 de lovituri de ciomag, ceea ce — date fiind subtilizările masive practicate de personalul de îngrijire — a fost considerat de mulţi oameni din lagăr ca o ,.pedeapsă foarte dreaptă", deşi tocmai în acest caz era culmea nedreptăţii, întrucît în revierul acesta distribuirea alimentelor şi a raţiilor era făcută în mod exemplar.

în 1939, acest revier" a fost desfiinţat şi blocului-sani-tar al deţinuţilor i s-a interzis cu desăvîrşire tratarea evreilor. Interdicţia a rămas în vigoare destulă vreme, evreii n-aveau decît să crape ! în schimb s-a admis de aci înainte folosirea deţinuţilor medici ca infirmieri în revier. Printre cei 280 de infirmieri, numărul deţinuţilor medici de diverse naţionalităţi a crescut pînă în 1945 la cea 70.

De la sfîrşitul anului 1944 au existat chiar şi *medici proprii de bloc,* desemnaţi printr-o abilă manevră a conducerii interne a lagărului.

Revierul nu era însă numai locul în care bolnavii trebuiau trataţi şi vindecaţi, ci şi un *cîmp experimental* [-entru medicii-SS. în majoritatea lagărelor de concentrare aceştia efectuau vivisecţii pe deţinuţi bolnavi, dar şi pe unii sănătoşi. Odată intrat în circuitul maşinăriei revie-rului, puteai deveni oricînd victima unor „cercetări" ambiţioase. La Buchenwald, cel mai sadic din acest punct de vedere a fost neîndoielnic. Dr. Eisele. Faptele comise de el, între 1940 şi 1943, depăşeau toate celelalte ticăloşii făcute de medicii-SS. Pentru specializarea sa „profesională" practica şi el vivisecţii pe deţinuţi, după care îşi ucidea victimele pe care le alesese, la întîmplare, de pe străzile lagărului, le dusese la infirmerie şi le administrase injecţii cu apomorfină, pentru a se desfăta apoi cu efectele produse. Făcea operaţii mari şi amputări de membre care nu erau necesare. Problema anesteziei nici nu se punea. Unul dintre foarte puţinii martori supravieţuitori, el însuşi unul din cobaii lui Eisele, este evreul olandez Max Nebig, căruia Eisele i-a făcut o rezecţie de stomac (ceea ce l-a salvat apoi, fiind unicul scăpat dintr-un „transport al morţii" în lagărul Mauthausen, despre care vom mai vorbi). Cînd, după operaţie, Nebig urma să fie lichidat printr-o injecţie, Kapo-ul revierului i-a făcut o injecţie inofensivă cu apă distiiată şi sub ochii lui Eisele l-a scos pe „muribund", ducîndu-l în salonul Tbc, în care medicul-SS nu intra niciodată, de teama contaminării. Acolo Nebig a trăit ascuns pînă în 1945. într-o bună zi, 30 de bolnavi care nu mai puteau umbla, au fost duşi din ordinul lui Eisele în blocul nr. 4. Acolo a pus să li se facă un ceai, în care a turnat o soluţie concentrată de cloral hidrat. Cardiacii au murit pe loc, ceilalţi au fost „lichidaţi cu o injecţie".

In revier, *uciderea* cu bună ştiinţă a *bolnavilor* era practicată pretutindeni de SS-isti în măsură mult mai mare chiar decît experimenlele medicale. Au existat lagăre de concentrare, ca de exemplu Auschwitz, în care se ucidea în mod sistematic. Cînd numărul bolnavilor depăşea un anumit plafon, cei supranumerari erau pur şi simplu „lichidaţi printr-o injecţie". Procedeul era următorul : în timp de doi oameni îl imobilizau pe deţinut, se făcea o injecţie de 10 cm^3 de fenol, direct în cord. De altfel, SS-ul

era foarte mărinimos în constatarea unor „boli" care îl făceau, din punctul lor de vedere, inutil pe respectivul deţinut. Astfel, la Auschwitz se întîmpla deseori ca noii sosiţi, chestionaţi asupra stării lor de sănătate, să indice, fără a bănui nimic vreo „suferinţă", în credinţa că astfel vor fi puşi la o muncă mai uşoară. Rînd pe rînd erau apoi chemaţi la blocul sanitar al deţinuţilor şi otrăviţi. Chiar şi dintre deţinuţii încă pe deplin-apţi de muncă au fost alese grupe întregi de victime ale morţii. La apelul de seară se auzea deodată : „Cu toţii, pantalonii suflecaţi pînă la genunchi" ! şi un sanitar-SS sau un şef de bloc trecea printre rînduri, depistîndu-i pe cei cu picioarele umflate. Aceşti „bolnavi" trebuiau să iasă din rînd şi - - ..La dreapta-mprejur ! Marş !" spre blocul sanitar. Acolo erau dirijaţi de-a dreptul la morgă, în a cărei intrare stătea sanitarul cu seringa. Puteau fi şi sute cei care erau astfel lichidaţi într-c singură scară. Alături de medicii-SS se afla temutul sanitar Klahr, care are pe conştiinţă mii de deţinuţi de la Auschwitz. Odată, la Buchenwald, după ce „răpusese" o serie de deţinuţi cu injecţii de „evipan sodic", doctorul Hoven, cu ţigara în mînă, a ieşit alene din sala de operaţii, fluierînd voios melodia : „Şi iar a luat sfîrşit o zi frumoasă...". Hoven, care totodată a făcut foarte mult pentru întregul lagăr şi pentru unii deţinuţi, şi-a practicat meseria cam un an şi jumătate şi au fost săptămîni in care — în maniera arătată — a trimis pe lumea cealaltă duzini de deţinuţi. SS-Hauptsturmfuhrerul Dr. Piaza, asistentul său. iar ulterior medic al lagărelor Nordhausen, Dachau şi Ohrdruf, participa la aceste operaţiuni. Cei selecţionaţi spre „lichidare" erau duşi într-o anumită încăpere, un timp sala numărul 7. Acolo se aflau zece paturi şi nici un bolnav nu ştia ce soartă îl aşteaptă. 'Cum încăperea avea ferestrele zăbrelite, cei mai mulţi credeau că este un fel de arest. Dacă se ordona să fie „mutaţi", erau duşi în sala de operaţii. Apoi, aterizau cu toţii la morgă. Numai extrem de rar printre aceste victime se găseau şi bolnavi incurabili. Sala nr. 7 era astfel „curăţată" de trei-patru ori pe săptămînă şi din nou ocupată. Dar SS-Haupt-scharfiihrerul Wilhelm, căpetenia sanitarilor-SS, numit şi ,,bătrînul Willem" (avea aproape 60 de ani) putea să procedeze şi altfel. Odată, un deţinut-sanitar îl ducea pe un bolnav la baie. Wilhelm i-a văzut şi s-a răstit la infii-niier : .,Ce-ţi veni să scalzi o asemenea ruină ? Din ăsta

facem săpun J" A notat numărul bolnavului, care în aceeaşi seară a şi fost „mutat".

Este de înţeles că în atari condiţii, în nici un lagăr de concentrare nimeni nu s-ar mai fi încumetat să pună piciorul în blocul sanitar, dacă — desigur, *dacă ar fi ştiut ce se* petrece acolo ! Această necunoaştere este una din cele mai cutremurătoare realităţi ale lagărelor de concentrare. Zeci de mii de noi-sosiţi nu ştiau nimic, absolut nimic şi nici nu erau lămuriţi de deţinuţii „vechi" — în măsura în care şi aceştia ştiau cîte ceva — deoarece cei abia internaţi erau mult prea neexperimentaţi şi naivi ; ei ar fi povestit unuia şi altuia cele auzite, indicînd — ca să fie crezuţi — şi numele informatorului : după cum au arătat-o destule cazuri tragice, respectivul binevoitor era lichidat pe loc. In lagăr nu existau decît patru căi de a scăpa de această primejdie : prima — să nu te îmbolnăveşti : a doua — să faci ceva pentru colectivul ilegal al lagărului şi să prezinţi pe plan politic un element potrivnic SS-ului ; a treia — să întreţii bune relaţii cu ..prominenţi[1]' din lagăr ; a patra cale — să faci tu însuţi parte din personalul blocului sanitar. De fapt, nici una dintre aceste căi nu-ţi dădea garanţia că vei fi cruţat de această „maşină a morţii" şi nici toate patru laolaltă nu erau uneori în stare de a te salva. Dar aveai cumva o siguranţă relativ mai mare dacă puteai realiza aceste premise.

Nu există lagăr de concentrare în care deţinuţii politici să fi avut o influenţă decisivă sau să fi dominat şi în care blocul sanitar — care era un înfiorător cîmp de acţiune al SS-ului — să nu fi devenit concomitent *o staţie de salvare* pentru nenumăraţi camarazi. Nu numai că, în măsura în care era posibil, bolnavii erau într-adevăr vindecaţi, dar şi deţinuţi sănătoşi ameninţaţi de a fi condamnaţi la moarte sau de a face parte din transporturile morţii erau înregistraţi drept bolnavi, pentru a fi scoşi din ghearele SS-ului. în cazuri speciale, cînd nu mai exista nici o altă posibilitate, cei ameninţaţi erau declaraţi morţi, trăind mai departe sub numele deţinuţilor realmente decedaţi. Astfel s-a procedat în revierul din Buchenwald cu trei belgieni, 26 prizonieri de război ruşi, un german şi mai mulţi evrei străini. Alţii, desemnaţi de Secţia politică pentru „transporturi ale morţii'', erau atîta vreme trecuţi în scripte drept „bolnavi" şi „netransportabili" pînă ce puteau fi puşi în siguranţă în vreun fel oarecare. Firesc că în acest scop, ei trebuiau sustraşi controlului medici-

lor-SS, ceea ce însă nu era prea dificil, deoarece medicii lagărelor depuneau zel numai în a omorî, iar în rest nu prea îşi vedeau de treabă, lipsind frecvent, îndeosebi *staţionarele Tbc* erau locuri indicate pentru ascunderea unor camarazi, luni sau chiar ani în şir, deoarece SS-iştii se temeau teribil de contaminare. Prin staţionarul Tbc eu însumi am fost salvat de trei ori — ca şi o serie de alţi camarazi, cu alte prilejuri — pentru a nu fi trimis la Auschwitz spre lichidare. Firește că şi în acest staţionar trebuia sa te fereşti să nu fii „lichidat", tocmai pentru că erai bolnav. Hauptscharfiihrerul Wilhelm făcea săptămînal o vizită, alegîndu-i pe cei mai slabi pentru a-i ,.muta". Deţinuţii sanitari îşi dădeau desigur osteneala să prezinte toţi bolnavii drept cazuri recuperabile. Cînd se anunţa o vizită de control a SS-ului, cel care se ascunsese acolo trebuia fireşte să dispară la timp.

Şi în aşa-numita secţie de „cruţare"', deţinuţii au făcut mult în favoarea camarazilor. „Cruţarea", care de altfel nu exista în toate lagărele, era considerată drept un comandou de muncă, doar că desemnarea deţinuţilor încadraţi în acesta se făcea de către blocul sanitar al deţinuţilor, îi erau repartizaţi deţinuţi ale căror suferinţe nu erau atît de grave încît să necesite asistenţă medicală în staţionar şi convalescenţii cărora li se făcuse externarea. Medicii lagărului şi şefii Biroului de **organizare** a muncii ţi ai Biroului de repartizare a forţei de muncă limitau cit mai mult posibil efectivul acestui comandou. Cu un .,bilet pentru cruţare", deţinutul putea sta cîteva zile fie în blocul în care locuia, fie într-o încăpere proprie a revie-rului. în primii ani, „cruţarea"' a constat mai ales în căratul lemnelor, afară, indiferent de vreme, iar mai tîrziu deţinuţii acestui comandou au fost deseori folosiţi la căratul pietrelor, transportarea baloturilor de îmbrăcăminte la magazia de efecte, căratul pămîntului în grădini. In ianuarie 1942, din 7 964 de deţinuţi ai lagărului Buchenwald, B2 aveau regim de „cruţare", iar în martie 1945. cind din totalul de 82 400 de deţinuţi ai aceluiaşi lagăi se mai aflau în lagărul de bază 30 000, numărul celor cu regim de cruţare se cifra la l 542 ; deci, la prima dată menţionată procentul acestora era puţin mai mare de unu la sută, iar la cc-a de-a doua el reprezenta cinci la sută clin efectivul deţinuţilor. Şi în această privinţă se impusese tot mai mult opoziţia dîrză a deţinuţilor împotriva SS-iştilor. în felul acesta cîte un deţinut bătrîn mai reuşea sa-şi aşi-

gure anual o oarecare refacere. Dar şi aici exista primejdia unui control. Atunci se impunea ca, brusc, pînă la 25% dintre bolnavii cu regim de cruţare, care nu erau însă realmente bolnavi, să fie rapid înlocuiţi cu deţinuţi din blocul de invalizi. De îndată ce serviciul de informaţii al deţinuţilor anunţa o iminentă vizită de control, deţinutii-sanitari aduceau la repezeală numărul necesar de invalizi, care, neavînd habar de ce se petrecea, erau morţi de spaimă. Ei erau aşezaţi în 'jumătatea de oră cu pricina în rîndurile bolnavilor cu regim de cruţare, în timp ce deţinuţii sănătoşi se făceau la iuţeală nevăzuţi. Dar, în condiţiile date, nici pe departe toţi deţinuţii care ar fi avut realmente nevoie de un regim de cruţare nu ajungeau să beneficieze de el. De obicei, fără „relaţii" nu era nimic de făcut.

în lagărele de concentrare, *condiţiile generale de igienă* erau — precum e lesne de închipuit - - cît se poate de proaste. Situaţia era considerabil agravată de lipsa cronică de apă din majoritatea lagărelor. In ultimii ani ai războiului, de pretutindeni soseau în lagăr transporturi de oameni murdari şi plini de păduchi. Se impunea deci, cu necesitate, o dezin'fecţie serioasă. Aceasta nu se datora însă SS-iştilor, ci iniţiativei deţinuţilor care, procurînd eu trudă dezinfectantele, au prevenit dezastre şi mai mari. Depistarea severă a păduchilor în blocuri, de două oi-i pe săptămînă. de către personalul propriu de igienişti a con» tribuit mult, ca de pildă Buchemvaîduî să rămînă relativ scutit de epidemii, în timp ce în alte lagăre, îndeosebi în cele răsăritene, unde acest control nu a fost organizat defel sau doar într-o măsură insuficientă au izbucnit *epidemii* în parte teribile, începînd din 1939, toţi internaţii dm lagărul de concentrare Buchenwald — şi, la fel de la Dachau şi Sachsenhausen — au fost vaccinaţi împotriva febrei tifoide şi a dizenteriei ; din 1943, francezii făcînd parte din anumite contingente au fost vaccinaţi împotriva scarlatinci, la care erau foarte predispuşi, iar din 1944 întregul personal de deţinuţi cu funcţii în lagăr a fost vaccinat împotriva tifosului exantcmatic cu un vaccin preparat chiar în lagăr. Unii dintre medicii lagărului au stimulat aceste măsuri, SS-ul se temea că bolile infecţi-oase s-ar putea propaga cu uşurinţă şi în rîndurile lor. Doar era bine cunoscut faptul, că tifosul, febra tifoidă şi alte epidemii secerau în lagărele de concentrare sute şi sute de victime. Date fiind condiţiile existente-în lagăre,

era practic imposibil să previi izbucnirea unei epidemii. Ceea ce se putea face de către deţinuţi în vederea autoapărării, se făcea în multe locuri. Dar, majoritatea lagărelor era atît de infectată cu streptococi şi stafilococi, încît anumite maladii dermatologice şi oftalmologice, flegmoane, abcese interminabile, cu greu puteau fi îngrădite, necum eradicate. Desigur că şi starea de subnutriţie a contribuit extrem de mult la predispoziţia deţinuţilor pentru atari îmbolnăviri. Edemele de foame şi colapsurile erau la ordinea zilei. Interesant este faptul că francezii au adus în lagărele de concentrare agentul unui erizipel facial, care acţiona mortal aproape sută la sută, în timp ce pînă atunci, dacă exista suficient Prontosil pentru o terapie de şoc, erizipelul putuse fi vindecat.

Faptul că, exact ca şi în privinţa tuturor celorlalte dispoziţii, SS-iştii abuzau de măsurile igienico-sanitare pentru a se deda la tot felul de torturi sadice sau că le considerau doar ca un pretext pentru nemernicii strigătoare la cer, este ilustrat de următorul caz relatat de Heinrich Orb (cu precizarea numelui), caz care se distinge printr-o brutalitate nemaipomenită, dar care nu-i miră cîtuşi de puţin pe deţinuţii cu experienţă în materie de lagăre : în vara anului 1935, Koch, pe atunci deja SS-Obersturmbannfuhrer, era comandantul lagărului Columbia-Hauş. Primise un grup de călugări franciscani, acuzaţi de „trafic de devize". Ca să se distreze, i-a lăsat pe călugări îmbrăcaţi în rasele lor cafenii şi a scornit că ar avea păduchi pubieni. Apoi l-a chemat pe medicul-SS şi a ordonat ca, în faţa unei cete de SS-işti care urlau, făceau măscări, citeau cu glas tare din cărţi pornografice şi arătau victimelor ilustraţii obscene, să le fie dată acestora o alifie pentru combaterea păduchilor : călugării au trebuit să-şi ridice rasele, să-şi lase pantalonii în jos, restul scenei dîndu-i apoi lui Koch şi SS-istilor săi prilejul de a-l face pe fiecare franciscan „porc" şi a-l goni apoi sub o ploaie de lovituri cu ciomagul şi cu piciorul. Fără relatarea unor asemenea cazuri, prezentarea condiţiilor igienico-sanitare elin lagărele de concentrare ar da foarte uşor naştere unei false impresii. Iadul a ţinut şi igiena în ghearele sale şi realitatea trebuie cunoscută pe toate laturile sale pentru a înţelege adevărata semnificaţie a condiţiilor, a dispoziţiilor şi a cifrelor statistice seci.

O statistică a blocurilor sanitare ale lagărelor de concentrare ar fi în multe privinţe extrem de valoroasă. Din

păcate, chiar şi atunci cînd ea a fost făcută, era incompletă şi nebazată pe criterii strict ştiinţifice (posturile de statisticieni nu erau ocupate în lagăre de persoane cu o pregătire adecvată, ci de uncie alese pe considerente pur politice sau personale), în plus, din înregistrările făcute în toate lagărele nu s-a păstrat decît o parte. Cele relativ mai concludente, deşi şi acestea trebuie privite cu mari rezerve, neputînd fi evaluate cît de cît corect decît de vechii internaţi, ar putea fi datele statistice ale Oficiului central economico-administrativ al SS-ului, Secţia D III, în măsura în care SS-iştii nu le-au ars. Căci, medicului-şef al tuturor lagărelor de concentrare i se înaintau lunar şi trimestrial rapoarte ale medicilor fiecărui lagăr (ale căror statistici erau însă întocmite de deţinuţi !).

Pe baza acestui material fragmentar existent se poate totuşi încerca o estimare a *numărului de morţi în lagărele de concentrare,*

După cum am mai arătat, circulara Secţiei D III din 28 decembrie 1942, semnată de SS-Brigadefuhrer şi gene-ral-maior al trupelor SS, Kriiger, cerea din ordinul Reichs-fuhrerului-SS — pe considerente ale economiei de război — ,,ca cifra deceselor în lagărele de concentrare să fie considerabil diminuată", pentru ca ,.numărul deţinuţilor să atingă cotele ordonate de Reichsi'iihrer-SS. Medicii-şefi ai lagărelor trebuie să intervină în acest scop cu toate mijloacele... Intr-un lagăr de concentrare, cel mai bun medic nu este acela care crede că trebuie să se distingă printr-o asprime deplasată, ci acela care, prin supravegherea şi trecerea oamenilor în alte locuri de muncă, poate menţine capacitatea de muncă a deţinuţilor la cele mai înalte cote".

Acestei circulare adresate medicilor de lagăr şi comandanţilor lagărelor de concentrare Dachau, Sachsenhausen, Buchenwald, Neuengamme, Ravensbriick, Flosseriburg, Lublin, Stutthof, Gross-Roscn, Natzweiler, Hinzert, Mo-ringe, Herzogenbusch, Mauthausen şi altor două desemnate cu ,.Bu" şi „Nied", i-a fost anexat *un* tabel Statistic grăitor pentru perioada iunie-noiembrie 1942. Cele patru greşeli de adunare făcute de SS-WHA. şi care dădeau o diferenţă de cîteva mii de deţinuţi au fost corectate de mine. Trebuie însă subliniat faptul că din acest tabel lipsesc tocmai datele referitoare la lagărele de exterminare propriu-zise, ca Auschwitz, Maidanek etc.

Tabel sintetic
iunie—noiembrie
1942

	Intr.tri			Ieşiri				
Luua	Internaţi	Transferaţi	Tota 1	Eliberaţi	Transferati	Decedaţi	Exocutaţi	Total
lom»	10322	2573	12 897	G73	2903	4080	213	78OT
Iulie	25 716	6251	31970	907	4340	853G	477	112CO
iteпMt	23 107	2712	^8119	581	2950	1273	99	16363
Sepleaibrio	16 763	0 438	23201	652	6805	2259	114	30199
Octombrie	137S3	D 315	19218	1089	G 334	1183	5954	25 233
Koiombrie	17780	4505	22315	809	5514	1080	2350	19478
TOTAL	10" 861	27919	137 780	4711	2881 G	70G1 0	92G7	113 431

Interpretarea statistică a acestui tabel nu este atît de simplă cum şi-a închipuit-o Oficiul central economico-adrninistrativ al SS-ului. în textul însoţitor se afirmă că „din cei 136 000 internaţi (în fapt, 137000) cea 70 000 au decedat (trebuie completat : fără cei executaţi)". Aceste date nu sînt corecte, deoarece nu numai în rîndurile noilor internaţi şi ale celor transferaţi s-au înregistrat decese, ci şi în rîndurile deţinuţilor vechi din lagăr. De aceea, pentru a dispune de valori absolute şi relative corecte, ar trebui cunoscute nu numai datele noilor contingente, ci şi cele ale efectivului real, *total,* din lagărele amintite. Oricum însă, din acest tabel rezultă că în 16 lagăre de concentrare germane, mari sau mijlocii, în şase luni ale anului 1942 :

1. au fost *internate* 109 861 persoane ; ,
2. au fost *eliberate* doar 4 711 persoane ;
3. au fost *executate oficial* 9 267 persoane ;
4. au fost transferate aproape 28 000 persoane ;
5. au fost scoşi din evidenţă 70 610 deţinuţi ca *decedaţi.*

O mare parte a cazurilor de deces provine din rîndurile deţinuţilor transferaţi, căci puţine mizerii au afectat atît de mult starea de sănătate a deţinuţilor, ca transporturile efectuate de SS-işti din lagăr în lagăr. Dacă se estimează că în acest interval au decedat jumătate din deţinuţii transferaţi, deci cea 14 000, atunci au pierit peste 56 000 dintre deţinuţii vechi şi cei noi-sosiţi. Deci, în şase luni, aproape 80 000 de morţi faţă de nici 5 000 eliberaţi (dintr-o parte a lagărelor existente) — iată un

bilanţ frumuşel al sistemului naţional-socialist de genocid. Cîştigul net de sclavi-SS *în* aceste lagăre de concentrare reprezintă deci pe respectivul interval de timp :

Intrări	*Ieşiri*
109 861 internări noi	4 711 eliberaţi 9 267 execuţii 70 610 decedaţi
109 861	04 588 25 273 spor *netto*

Ţinînd seama de retragerea frontului din Răsăi ii. care limita tot mai mult teritoriile din care se putea lecruta sclavii, se impuneau- firește noi măsuri şi astfel a apărut circulara de mai sus, care ordona medicilor din lagăre ,.să nu fie deplasat de aspri" şi să se îngrijească atît de îmbunătăţirea alimentaţiei cit şi de a condiţiilor de numea.

Completăm datele de mai sus ale Oficiului central economico-administrativ al SS-ului cu evidenţei',[1] statistice destul de corect întocmite în blocul sanitar al deţinuţilor din Buchenwald. Nu rste posibil să publicăm aici. in detaliu, întregul material, ţinînd cont şi de faptul că pînă în decembrie 1939 s-au făcut doar înregistrări absolut incomplete. Numărul deceselor este cunoscut de-:;bia din luna decembrie 1937. Aşe/ând cazurile de deces uialuri-de numărul internaţilor (ca şi în tabelele de mai sus) rezultă următoarea situaţie :

Anul	*Noii-sosiţi*	*Decedaţi*
1937	2 912	48'
1933	20 122-	771!
1939	9 553	l 235
1940	2 525	l 772
1941	5 P,90	1 522
1942	14 111	2 093

[1] înregistrare începută de-nbid în decembrie, i'ă: "i un sistem riguros de raportare.

[2] Cifră datorata unui transport masiv de evrei thn noiembrie **1938.**

[J] Date tot incomplete.

1943	42 177	3 516
1944	97 866	8 644
1945''	43 823	13
056		
TOTAL	238 979	33 462

Deci, de la înfiinţarea şi pînă la desfiinţarea lagărului Bvichenwald au decedat cel puţin 33462 de deţinuţi, fără a includo în calcul numărul celor executaţi, al celor expediaţi cu „transporturile morţii", ca şi al tuturor celor transferaţi în alte lagăre într-o stare mizerabilă şi care au murit fie încă în timpul transportului, fie curînd după sosirea lor la destinaţie. *Totalul celor decedaţi la Buchen-v:ald,* estimat pe şapte ani şi jumătate la 55 000, deci cu o medie anuală de 7 300, n-ar trebui să fie considerat ca exagerat. Se poate aprecia deci, că pînă în anul 1941 inclusiv a murit an de an aproape întregul efectiv de deţinuţi al lagărului, efectiv ce abia în 1942 a depăşit pe o durată mai lungă cifra de 10 000. Dacă SS-ul n-ar fi împrospătat continuu efectivul cu noi sosiţi, ar fi fost ani în care lagărul ar fi trebuit să devină (în decurs de numai opt luni), din punct de vedere statistic, doar un morman de cadavre.

Date privind *tratarea* în staţionar sau ambulator a *deţinuţilor bolnavi* există pentru Buchenwald de-abia în-cepînd din aprilie 1941. Cifrele au crescut sau descrescut în raport cu condiţiile alternante, în care tot felul de factori condiţionau accesul unui număr mai mare sau mai mic de deţinuţi la blocul sanitar, în timp ce media lunară a decedaţilor oscila între o, 5 şi 8% din totalul efectivului, numărul celor trataţi ambulator varia între 2,5 pînă la 14%, iar cel al bolnavilor trataţi în staţionar între 1,5—8%. Cînd în toamna anului 1942, efectivul a început să crească vertiginos, numărul celor bolnavi n-a mai ţinut fireşte pasul cu numărul celor noi-sosiţi. Cifrele absolute au crescut într-adevăr, cifrele procentuale însă mai puţin, Jntrucît blocul sanitar al deţinuţilor nu putea cuprinde decît acelaşi număr limitat de bolnavi, restul trebuind deci să moară pe cale naturală sau forţată.

[4] Intervalul l ianuarie — 3 aprilie.

Dacă s-ar analiza fiecare lagăr luat în parte, ar apărea nedrept ca numărul excesiv de mare al morţilor să fie pus exclusiv pe seama organizării sanitare deficitare sau a medicilor din lagăr, deoarece soseau transporturi de deţinuţi care, din cauza mizeriei îndurate în timpul transportului, erau într-un asemenea hal de extenuare, încît imediat după internare mureau zi de zi, aproape ca muştele. In atari cazuri, SS-iştii obişnuiau să spună despre celelalte conduceri ale lagărelor : „Iar ne-au trimis toate deşeurile !" Condiţiile erau însă în toate lagărele de concentrare aceleaşi sau asemănătoare, astfel că explicaţia consta într-o vină colectivă a conducerilor lagărelor şi a vîrfurilor Fiihrerilor-SS, peste care medicul lagărului chiar dacă uneori era mai bine intenţionat, tot nu puteo trece.

După opinia mea, niciodată nu se va reuşi realizarea unei statistici *generale, absolut veridice, a victimelor lagărelor de concentrare naziste.* Numărul bolnavilor n-ar fi, din acest punct de vedere, prea important, căci aceştia ori s-au vindecat ori au decedat (majoritatea cazurilor o constituie cei decedaţi, mai bine zis, ucişi). Cei mai mulţi deţinuţi au părăsit lagărele de concentrare cu sănătatea şubrezită. Dar aceasta aproape nu mai contează faţă de uiiaşul număr al morţilor. Pentru regimul nazist însă, numărul bolnavilor 'era foarte important, deoarece influenţa nemijlocit randamentul muncii. Din cuprinsul adresei mai sus menţionate a „Medicului-şef al SS-ului şi poliţiei Reichului" către Şeful igienist al SS-ului (de care am luat cunoştinţă prin Sturmbannfiihrer Dr. *Ding-Schuler* din Buchenwald) rezultă că în ultima perioadă a naţional-socialismului cea 20% din totalul deţinuţilor în lagărele de concentrare trebuiau consideraţi ca inapţi de muncă (din 600 000, circa 120 000). Acest procent nu se poate referi în nici un, caz la efectivele de deţinuţi trataţi în blocul sanitar al deţinuţilor şi care trebuie să fi fost mult mai mic, întrucît nicăieri nu existau spaţiile nece-pare preluării unui număr atît de mare de bolnavi. Oricum, este greu de spus dacă cifra de 120 000 (din luna martie) se explică printr-o apreciere superficială a conducerii su-

perioare-SS sau era vorba de totalitatea bolnavilor înregistraţi de blocurile sanitare ale deţinuţilor, inclusiv convalescenţii aflaţi în regim de ..cruţare", invalizii şi „de-şeurile'' care, după obiceiul SS-ului, erau destinate lichidării.

Pentru o primă *apreciere* aproximativ *judicioasă a totalului celor morţi* în lagărele de concentrare naziste, există diverse repere. Subliniez în mod expres că în toate acestea nu poate fi vorba decît de tentativa unor evaluări.

1. între 1933—1939, numărul lagărelor de concentrare a fost relativ redus. Dintre lagărele-mamă, cu nenumă ratele lor lagăre exterioare, la sfîrşitul acestei perioade cel mult o jumătate de duzină cuprindeau în mod per manent peste 10 000 de deţinuţi. Toate celelalte lagăre numărau, fiecare în parte, cel mult 500 pînă la 2 000 de deţinuţi.

2. De la sfîrşitul anului 1939, atît numărul lagărelor de concentrare cît şi cel al efectivelor lor de deţinuţi a crescut simţitor, începînd de la acea dată, cele şase-opt lagăre mai numărau împreună cu comandourile lor exterioare 50 000 pînă la 100 000 de deţinuţi, iar efec tivul lagărelor mai mici rareori mai puţin de 2 000 de deţinuţi.

3. După cum reiese din rapoartele trimestriale sau semes triale ale unor blocuri sanitare ale deţinuţilor, cota celor decedaţi reprezenta în ,.lagărele normale" anual, 10%, dar începînd din 1938 şi 1939 e vorba de procente mai mari. După izbucnirea războiului, numărul deţinu ţilor decedaţi a crescut apreciabil, reprezentînd către sfîrşitul 'acestuia 35—40% din efectivul mediu al lagă relor.

4. Datorită transferurilor reciproce de forţe de muncă, în toate lagărele se producea o anumită seriere a efecti vului. Cum aceste transporturi nu erau decît o problemă internă a lagărelor şi nu afectau efectivul total" în mă sura în care accelerau decesul unor deţinuţi, ele pot

fi omise dintr-o situaţie statistică de felul celei de faţă.
Deci, deţinuţii fie că au decedat sau au fost ucişi, fie
că au fost eliberaţi ; restul a constituit efectivul cons-

tant. Dar nici numărul celor eliberaţi nu trebuie luat aici în considerare, el fiind neînsemnat.

5. Tabelul sintetic al Oficiului central cconomico-administrativ al SS-ului relevă că în şase luni ale anului 1942, în 16 lagăre s-au consemnat 85 000 de ieşiri faţă de 110000 de intrări, ceea ce reprezintă 77.3°'$_0$. Recalculate pe intervalul unui an. aceste date ar reprezenta 264 000 de intrări şi 204 000 de ieşiri.

6. în istoria lagărelor de concentrare germane se pot distinge trei mari perioade de dezvoltare :

a. din 1933 pînă la izbucnirea războiului, cu circa

3 lagăre mari	cu cîte 20 000 de deţinuţi ;
25 lagăre mai mici	cu cîte l 000 de deţinuţi ;
	în total 85 000

b. din toamna anului 1939 pînă în 1942 cu circa

16 lagăre mari	cu cîte 20 000 de deţinuţi ;
50 lagăre mai mici	cu cîle l 500 de deţinuţi ;
	în total 395 000

c. din 1943 pînă în primăvara lui 1945. cu circa

65 lagăre mai mici	
20 lagăre mari	cu cîte 25 000 de deţinuţi ;
	cu cîte l 500 de deţinuţi ; în total cea 600 000

în această evaluare sînt incluse şi comandourile exterioare ale lagărului-mamă ; ele nu cuprindeau adesea decît cîteva sute de oameni. Dacă ar fi fost considerate ca unităţi separate, firește că numărul lagărelor de concentrare ar fi fost mai mare, dar efectivul constant al deţinuţilor ar fi rămas neschimbat.

Incepînd din 1940, în Răsărit au existat lagăre ce nu pot fi considerate decît ca legare de exterminare, în primul rînd Auschwitz cu cel puţin 3,5 milioane, dar probabil 4,5 milioane de victime ale morţii. Cam o jumătate de duzină de lagăre mai mici ar fi putut însuma aproximativ 1,5—2 milioane de morţi, în frunte cu Ma'idanek, Treblinka, Skarzisko Kamienno şi cu ghetourile din Varşovia, Lvov şi Riga.

Dintr-o estimare pe această bază rezultă urmatoarea situaţie :

Anul	Ll'.'cm .!i:	InUTi^n di.'ţinn'i	'\,'	Morii %[8]	NtimĂr	C'n^itire Ic*!reste«
1933	50 O'JO	25	1 2	10	C250	« 250
1031	50 250	30	Ui	10	7 300	tfeoa
11\35	«5 85!)	20	1 :]	K)	71)00	5300
1't.W	.1 l.'KI	2o	11	10	8 500	6700
11U7		TiJS5o	20	10	11 200	P »>)
1938		«3050	100'	20	!!3 200	49 850
19S9	132 1)00	|5,)<	. 11)1)	20	fi'') 150	132900
['olul	53H 050		354		138800	215800
Moflit ;IHHl:tl,"l			70550		1118,'iu '	30 830
¡....	2115 «10	10	1 Oii	25'	1)3000	
¦¦¦¦¦		2711 10(1	>iO«	25	111 (150	
11)12	331 000	(Kl	200	30	1 HO 750	40200
l'otal			S7DSO")		3!i5 l,,O	
M.-Jio anuală			21i:i 250		121 800	.!••;-tio
1913		375 100	70[7]	25	15:) 100	im i5o
1944	17>- 250	70"	33-I	30	2131)00	B0950
	M9100					
1945'			11» 800	10"	273 150	
Total			711 100		C,7i> 150	
Mi'lii.i .|J]U,|I i	121 050		2		225 150	1 1 550
Tulal			1 510.150		1 1 so 050	
-| AiM'lmil/ Ki'.vn\			500.11)		5500000	
'l'iiliillui ..... -	or				0 ii."!) 1)50	
Pol.»l i:i:					1 51)0 350	
EU r'iv |HTm.		tinare			120000	
hltrrrfili i:l					5500000	
Total d iţitr.il	in l.ijf iii- c)!\f''Uîr.tr('				7 210350	
[c].[Jlir,lvii-Hlitol-i[m]						nod

[1] Din respectivul efectiv.

[2] Din efectivul iniţial şi internările anului respectiv.

Acţiune împotriva unor austrieci, germani sudeţi şi evrei;

[4] Acţiune împotriva unor germani la izbucnirea războiului, car în special împotriva polonezilor. '

Foamete şi epidemii.

[0] Acţiune împotriva unor iugoslavi, ucraineni şi ruşi. '

Acţiune împotriva unor francezi, belgieni şi olandezi.

[s] Acţiune împotriva un.or muncitori străini din Germania şi împoirivn unor evri'i unguri.

'' Primul trimestru. '"

In respectivul trimestru.

[1] Lichidări în masă şi transporturi ale morţii la evacuări. '-' Inclusiv cei eliberaţi anterior.

Heinrieh Himmter a ordonat tuturor lagărelor de concentrare *incinerarea cadavrelor*. Uneori însă, numărul acestora era atît de mare, încît se năşteau probleme cu păstrarea lor pînă Ia incinerare. Atîla timp cît în lagăr nu exista o *morgă* proprie, trupurile morţilor zăceau în grămezi, uneori stivuite precum lemnele, în diferite încăperi ale lagărului, chiar şi în closete, printre ele aflîn-du-se uneori şi unele trupuri ce mai dădeau semne de viată. Mor|ii erau scoşi de către un *comandau de ciocli,* constituit iniţial în multe lagăre din evrei, iar mai târziu în special din polonezi. Acest comandou era de regulă bine hrănit ; doar trebuia să presteze o muncă continuă şi grea, atingînd uneori cifre record. La orice oră din zi, dar destul de des şi noaptea, se putea auzi prin instalaţia de difuzoare : r,Cioclii la poartă" ! Că nu putea fi vorba de o mînuire pioasă a morţilor, se înţelege de la sine. Trebuia să fi văzut cum se proceda cînd morţii erau în număr mare : un cioclu răsucea în sus cu forţa braţele rigide ale mortului în pielea goală, celălalt îl apuca de picioare, un balans, unu-doi-trei --şi cadavrul zbura pe cărucior peste o duzină de alte cadavre. Gata !

Pînă în 1940, cadavrele deţinuţilor de la Buchemvald erau incinerate în crematoriile din Weimar şi Jena. De fapt, fiecare cadavru ar fi trebuit să fie îmbrăcat mtr-o cămaşă de mort, cu numele şi numărul deţinutului, si culcat într-un sicriu. Deseori, numerele le-au fost mîzgă-lite cu un creion chimic direct pe piele, fiind apoi azvîr-liţi, goi, în nişte lăzi dreptunghiulare rudimentare — dacă erau suficient de slabi, doi cîte doi. Autoduba mortuară a pierdut odată la Weimar, în faţa unei cafenele, o astfel de ladă, care s-a deschis cînd a căzut din maşină, şi două cadavre, de deţinuţi, numai piele şi os, au aterizat în plină stradă. In iarna 1940/1941 s-a procurat pentru lagărul Buchenwald un *crematoriu mobil,* împrumutat de pe undeva. Numărul cadavrelor era atît de mare şi capacitatea de cuprindere a acestuia atît de mică. încît trupurile trebuiau literalmente îndesate cu forţa. Uneori cîte un picior sau cîte un braţ nu mai ajungeaţi să fie arse şi se pierdeau din mersul maşinii, pe locul de adunare. Pe atunci, *crematoriul stabil al Buchenwaldului* era încă în construcţie, a fost terminat de-abia în 1941. Pavilionul respectiv consta dintr-o morgă încăpătoare, o cameră de

autopsie, două încăperi de incinerare cu un coş impozant şi cîteva încăperi de locuit pentru personalul de deservire, Clădirea era situată într-o curte largă, împrejmuită de un zid înalt. Alte lagăre de concentrare aveau crematorii mult mai mari, unele cu 6 pînă la 12 cuptoare de incinerare, în fruntea tuturor bineînţeles Auschwitz, cu cîte 15 cuptoare în ambele sale crematorii mai mari.

Potrivit ordinului, înaintea arderii, fiecare cadavru trebuia supus *autopsiei,* al cărei rezultat era trecut într-un buletin. Deţinuţii cărora Ic revenea această sarcină erau tot ce vrei în afară de anatomişti. La Buchenwald, ani de-a rîndul, şeful morgii era un fost brutar, proxenet şi homosexual care mai suferise o condamnare grea şi care se găsea în lagărul de concentrare pentru că sedusese pe fiul unui cunoscut fabricant german de automobile. Ce fel de tip din lumea interlopă era se vede şi din faptul că în iarna 1939,40,'pe un ger cumplit, i-a pus pe nişte deţi nuţi polonezi la sosirea lor în lagăr să se scalde în aer liber într-un ciubăr cu o soluţie de acid fenic. chipurile pentru dezinfecţie. Individul se numea Stockei şi mai lîrziu a fost ucis de alţi deţinuţi. I-a urmat un fost dulgher, în ultimul an, pînă în toamna lui 1944. serviciul prosec turii de la Buchenwald a fost condus de un câlugăi ceh, pe nume Thyl. care. datorită extraoidinarelor sale calităţi umane şi firii sale extrem ele priek nuas'e. fusese în re petate rînduri ferit de mutarea la Dachau. Numai arareori rnedicii-SS făceau cîte o autopsii, in schimb veneau denţi medicinişti din clinicile universitate, pentru a face studii pe cadavrele dc-ţinuţiloi. Fii'. chiar dacă «i fi avut bunăvoinţă şi simţ de răspunden . cei ce făceau autopsiile n-ar fi fost oricum în măsură să-şi îndeplinească sarcinile. *Buletinele de autopsie* erau pur şi simplu n cpcite. Ele serveau de acoperire pentru buletinele falsifi cate în blocul-sanitar al deţinuţilor, mai ales după ..lichi dări". La autopsie ieşea imediat la iveală modul în care

se făcuse lichidarea. Frecvent se injecta aer. astfel că survenea o embolie, sau acid fonic, al cărui miros tipic se împrăştia imediat în încăpere, sau evipan : st' recurgea însă şi la injecţii cu stricnina, morfină si al:

<ide.

Şi cloralul hidrat a fost utilizat pentru a ..răpune" oamenii. Uneori soseau la morgă într-o singură *v.*| prste 30 de astfel de cadavre, în toate aceste cazuri, buletinul

autopsiei trebuia să corespundă cu datele fixate anterior în blocul-sanitar al deţinuţilor, după următorul model, care era mai mult sau mai puţin asemănător în toate lagărele :

„Deţinutul număr Nume si Prenume a decedat la 19 în biocul-sanitar al lagărului A fost internat
la (se trecea o dată anterioară, adecvată)
pentru temperatură şi junghiuri în partea stingă a pieptului. Din examenul clinic şi radiologie a rezultat că prezintă o pneumonie a lobului inferior, stîng. Cu toată terapia intensivă, starea bolnavului n-a putut fi ameliorată ; o insuficienţă cardiacă, tratată cu toate medicamentele corespunzătoare, a complicat tabloul clinic şi pacientul
a decedat după o agonie prelungită, în ziua de.....la ora.....minute.

Cauza decesului : insuficienţă cardiacă şi pneumonie.

Semnătura medicului. ."

La cei împuşcaţi oficial, deşi existau frecvent semne de maltratări, se specifica : „In afară de urma împuşcăturii nu se constată nimic altceva". Dovada folosirii violenţei consta doar din orificiul format de un proiectil de infanterie tras de la mică distanţă.

Pentru valorificarea ştiinţifică a cadavrelor deţinuţilor, în lagărele mari blocului-sanitar i s-a ataşat cîte o „secţie de patologie", în a cărei subordine se afla sala de disecţie a crematoriului. Ea a pus la punct tot felul de preparate anatomo-patologice, ce erau trimise fie Institutului de Igienă al trupelor-SS din Berlin, fie Academiei medicale-SS de la Graz, în scopuri didactice, sau erau păstrate în lagăr în scopul expunerii într-o sală proprie de expoziţie. Colecţia de la Buchenwald a devenit cu vremea foarte bogată. Din punct de vedere ştiinţific această secţie a dobîndit multă importanţă, deoarece specialiştii de acolo, îndeosebi austriacul Gustav Wegerer, care lucrase ani de-a rîndul în Uniunea Sovietică ca chimist şi mineralog, locţiitorul său — matematicianul şi fizicianul ceh Kurt Sitte, ca şi zoologul ceh prof. Vodicka, au organizat pentru un cerc de camarazi interesaţi cursuri de medicină, fiziologie şi biologie. Studenţii în medicină ce se aflau printre deţinuţii norvegieni internaţi la Buchenwald în 1944 au beneficiat acolo de continuarea sistematică a pregătirii lor universitare (studenţii norvegieni

nu erau puşi la muncă). In general însă, organ'izarea în lagărele de concentrare a unei „secţii de patologie" a fost o prostie, căci ea se afla numai în cazuri extrem de rare pe mîna unor specialişti. Ce fel de cercetare „ştiinţifică" practicau medici nıştii-SS o ilustrează următorul episod de la Buchenwald : din toamna anului 1940, SS-Haupt-sturmfuhrer Miiller, ulterior mutat la Obersalzberg, lucra în secţia de patologie. El a colaborat acolo cu medicul lagărului, Dr. Wagner, care îşi elabora lucrarea de doctorat despre tatuaje. Amîndoi au scotocit tot lagărul în căutare de persoane tatuate, pe care le-au fotografiat. Apoi, deţinuţii au fost chemaţi de comandantul Koch la poartă, selecţionaţi potrivit splendorii pielii lor tatuate şi trimişi bîocului-sanitar. Curînd după aceea, cele mai frumoase exemplaie de piele au apărut în „secţia de patologie", unde au fost preparate şi prezentate apoi ani în şir vizi-tatorilor-SS, drept piese deosebit de preţioase. Şi o lampă de masă din oase de om, cu abajur din piele de om a trebuit .să fie confecţionată „artistic". Această treabă a plăcut atît de mult SS-iştilor, încît Miiller a primit indicaţii de la Berlin în sensul de a avea în vedere şi alte diverse lucrări de fineţe. La cererea medicului-şef al lagărelor *ar* concentrare, SS-Standartenfiihrer Dr. Lolling, au fost trimise la Berlin sute de diverse obiecte realizate din piele de om. De asemenea, Miiller i-a dat lui Stockel şi unui alt deţinut din „secţia de patologie" sarcina de a confecţiona din piele de om tăbăcită, etuiuri pentru bricege şi alte obiecte similare. Dr. Lolling a mai cerut apoi o prezentare scrisă a metodei de preparare a unor capete de om mumificate, adică a unor capete micşorate prin uscare pînă la dimensiunea unui pumn, aşa cum le confecţionează unele triburi de indieni. Asupra acestei metode existau nişte lucrări americane, care au fost procurate şi trimise doctorului Lolling. Ulterior, medicii-SS au preparat ei înşişi prin respectiva metodă un număr de astfel de capete, în lagărul de concentrare Buchenwald au existat trei exemplare, din care două se mai păstrau încă la eliberarea lagărului. Cadavrele nedisecate şi rămăşiţele celor „prelucraţi ştiinţific" erau apoi incinerate. *Crematoriul* era servit întotdeauna de criminali de profesie. Atunci cînd inci-nerările nu se făceau zilnic, se adunau uneori munţi de cadavre. Crematoriul era alimentat cu cocs. Uneori, zi şi noapte. ..flacăra ncsfîntă de Ia Buchenwald" ţîşnea de un metru deasupra coşului. Un an întreg am stat zi de zi pe

aproape, chinuit de gînduri *hi* ceaţa dimineţii, cînd comandoul pornea pe la patru-ciiici către atelierul de croitorie unde am lucrat un timp. Deţinuţii priveau spectacolul cu groaza, dar totodată *şi* cu tra soi de detaşare. Ce de glume nu se făceau pe locul de adunare pe seama crematoriului ! După conturul coloanei de fum. se ghicea ce categorie de deţinuţi fusese incinerată. „Ia te uită, tocmai se înalţă spre ceruri un cercetător în Biblie !" „Ei, fir-ar să fie, greu se mai desprinde acest străin de cloaca asta de păcate pămîntcşti *}"* „Şi tu ai să ajungi pe frigare !" sau ,,Mîine-poimîinc ieşi şi tu prin coşul ăsta !" Cam acestea erau comentariile auzite permanent în lagăr. Deseori, în timpul apelului, Rapportfiihrerul-SS îi striga pe criminalii de profesie care lucrau la crematoriu şi erau deci scutiţi de a participa la apel, şi le ordona prin megafon : ,,Păsările din crematoriu să scoată capul afară!'.', la care respectivii deţinuţi înşfăcau cîte un cadavru şi îl aplecau peste pervazul ferestrei. Aceasta era atmosferă pioasă în care pentru mii de oameni se desfăşura ultimul act dramatic al existenţei lor. Iată şi alt aspect semnificativ : la 18 sep-tembrte 1&41, deţinutul ceh Janacek şi un camarad olandez lucrau în grădini la depistarea unei blocări a canalului de scurgere. Cauza a fost descoperită : o grămadă de oase de om, în parte încă acoperite cu resturi de carne arsă, ce fuseseră pur şi simplu aruncate din crematoriu în canalul de scurgere ! SS-Unterscharfuhrer Doring, care asista, a ordonat ca resturile cadavrelor să fie împrăştiate pe teren şi îngropate prin bătălorirea stratului. Cei doi deţinuţi au îngropat însă aceste oseminte aşa cum se cuvenea. Şi specialistul firmei Cremer-Klărgesellschaft din Berlin a constatat o dată că resturi de cadavre umane seml-arse şi de oase erau cauza înfundării canalului de scurgere.

Cu aceeaşi lipsă de pietate se efectua şi *trimiterea cenuşei* cîte unui decedat, la cererea familiei. Unul dintre di'Unuţii criminali de profesie scotea un pumn de cenuşă din grămada mare, o arunca într-o cutie şi o trimitea la posta spre a fi expediată. La Auschwitz, cenuşa celor arşi era folosită parţial prin împrăştierea ei pe străzile lagărului sau era vîndută în împrejurimi ca îngrăşămînt chimic.

Secţia politică era înştiinţată despre incinerările efectuate. Se ataşa pentru fiecare caz şi actul de incinerare

semnat de medicul lagărului. Biroul de stare civilă întocmea apoi un act de deces, dacă nu era în cauză un rus, un polonez sau un evreu negerman, si vreun SS-ist al Secţiei politice scria apoi invariabila „scrisoare de condoleanţe'- :

,.Stimată doamnă | Soţul dumneavoastră a decedat la în bîocul-saiiitar local. Vă exprimăm pentru această pierdere sincera noastră compasiune.

a fost internat în staţionar la cu manifestări grave de epuizare, plîngîndu-se de dificultăţi respiratorii şi dureri în piept, în ciuda administrării celor mai bune medicamente şi a unei îngrijiri medicale pline de dăruire, nu a fost din păcate posibilă menţinerea ga în viaţă.

Decedatul nu şi-a exprimat vreo ultimă dorinţă.

Comandantul lagărului"

Cînd în ultimele luni ale existenţei lagărului, numărul cadavrelor a dtvenit prea mare la Buchenwald, s-a produs o lipsă de combustibil şi şobolanii care rodeau din cadavrele stivuite ameninţau să propage în lagăr toxine de cadavre, SS-ul a trecut pe baza aprobării lui Himmler la *înhumări de necesitate, în groapa comună.* Nu s-a mai incinerat decît în măsură foarte mică, şi de obicei numai germanii din Reich. pentru că — aşa cum s-a exprimat Scharfuhrerul crematoriului plin de consideraţie — ,.ăstora oricum nu le poţi pretinde să zacă alături de evrei într-o groapă comună ".

Instalaţii şi sisteme speciale

în cadrul activităţii sale normale, dar, ca să zicem aşa, numai la periferia sa, fiecare lagăr de concentrare mai avea o serie de instalaţii cu o destinaţie specială. Uneori se foloseau îns^ pentru acţiuni speciale, ocazionale şi barăcile sau alte clădiri existente în lagăr. Multitudinea unor atari instalaţii din toate lagărele de concentrare nu poate fi descrisă ; ne vom mărgini doar Ia cîteva exemple.

Crematoriile ca lăcaşuri de *execuţie*

într-o serie de lagăre de concentrare, din motive de „raţionalizare", execuţiile ordonate de Himmler, fie direct, fie prin Oficiul central economic-administrativ al SS-ului, se efectuau chiar în crematoriu sau în imediata sa vecinătate. De regulă, deţinuţii erau sugrumaţi, omorîţi cu ciomagul sau spînzuraţi. în acest scop, pe pereţii unei săli a crematoriului erau bătute nişte cîrlige solide, la Buchenwald 48 la număr. Astfel, cadavrele nu mai trebuiau cărate decît cîţiva metri pînă la cuptoare. Treaba.de călău o prestau Scharfuhrerii, ajutaţi de respectivul Kapo al crematoriului.

Mereu şi mereu erau aduşi oameni din afara lagărului sau deţinuţi din lagăr chemaţi mai întîi la poartă şi duşi ele acolo direct la crematoriu, unde, în prezenţa medicului lagărului şi a unui reprezentant al conducerii lagărului, ei erau căsăpiţi — fără deosebire de vîrstă, sex, categorie socială şi naţionalitate. Printre victime se aflau prizonieri de război francezi, femei germane, poloneze, paraşutişti englezi şi francezi, muncitori din Est, comercianţi evrei, italieni antifascişti, deţinuţi ai lagărelor de concentrare. Nu se cunoaşte cifra exactă a victimelor. Dar, cancelaria Deţinuţilor de la Buchenwald a întocmit în secret o listă, înregistrînd în perioada 28 martie 1944 — 30 ianuarie 1945 (zece luni) pentru Buchenwald şi între 28 ianuarie — 11 octombrie 1944 (opt luni şi jumătate) pentru lagărul ..Dora" de lingă Nordhausen (care pînă atunci depinsese de Bu-chenwald) pentru toate cazurile depistate numele deţinutului, numărul său, data naşterii, profesia, naţionalitatea şi clata execuţiei, listă ce s-a păstrat. Figurează 288 de nume, printre care zece cehi. un iugoslav, 47 polonezi. 169 ruşi, un leton, nouă englezi şi un canadian. Se estimează că în crematoriul din Buchenwald au fost spînzurate crrca l 100 de persoane.

Uneori se întîmpla ca „lichidarea" să fi fost deja făcută de Gestapo, care trimitea apoi cadavrele pentru incinerare, împachetate în saltele de paie. în toamna anului 1943 au sosit odată rămăşiţele pămîntesti a doi oameni mai vîrstnici — soţ şi soţie. Pe o piesă de îmbrăcăminte se putea citi : „Hirschmann, Arnstedf. Deci, în acest caz funcţionarii Gestapoului din Weimar îşi îngăduiseră o plăcere personală faţă de o pereche de evrei lipsiţi de apărare.

Un timp, SS-ul de la Buchenwald a folosit ca loc de execuţi^ ?i *adăpostul dinilor.* O spînzurătoare portabilă, detaşabilă, făcea ca treaba să meargă repede.

Camerele de gazare

Numai foarte puţine lagăre de concentrare aveau instalaţii de gazare proprii. In lagărul Auschwitz, SS-ul se specializase în această materie ; de aceea, cînd dorea înlăturarea unor deţinuţi, SS-ul îi trimitea cu precădere la Auschwitz. Dar, la nevoie, se servea şi de *camere de gazare mobile :* nişte maşini, arătînd pe dinafară ca obişnuitele dube ale poliţiei, dar utilate pe dinăuntru în mod corespunzător. Se pare că gazarea nu se făcea foarte repede, căci maşina obişnuia să se plimbe îndelung pînă să oprească, şi cadavrele să f ie-scoase din dubă.

Marea *instalaţie de gazare de la Auschwitz* — mai precis : Birkenau care aparţinea de Auschwitz — a fost descrisă de deţinuţi transferaţi apoi la Buchenwald, după cum urmează : patru crematorii aveau nişte buncăre de gazare construite în subteran, cu o capacitate de cuprindere de l 200—l 500 oameni. Cel de-al cincilea crematoriu nu avea cuptoare, ci doar o uriaşă groapă de jăratec. Victimele erau aşezate în pielea goală la «nargineа acesteia şi împuşcate de SS-işti, astfel încît cadavrele — sau răniţii — cădeau imediat pe jăratec. Incepînd din mai 1944, comandantul lagărului Birkenau, SS-Hauptsturmfuhrer Kramer, n-a lăsat să-i scape nici una din aceste execuţii în masă. Comandoul de deservire cuprindea aproximativ l 000 de deţinuţi, în majoritate evrei.

Instalaţia de gazare era simplă şi totuşi rafinată. Ea arăta ca o baie şi aşa şi era prezentată victimelor. In încăperea în care te dezbrăcai era afişat în principalele limbi europene că hainele trebuie împăturite ordonat şi ghetele legate împreună pentru a nu se desperechea ; după baie se va servi o cafea fierbinte. Din această încăpere se trecea direct la „baie", unde prin duşuri şi ventilatoare ţîşneau înăuntru gaze de acid cianhidric, de îndată ce uşile se închideau. Destul de des, cînd camerele erau ticsite, mai erau aruncaţi înăuntru prin ferestre copiii mici. în funcţie de cantitatea de gaz, moartea prin asfixiere survenea după 4—5 minute, între timp se auzeau dinăuntru ţipetele îngrozitoare ale copiilor, femeilor şi

bărbaţilor, cărora li se sfîşiau încet plămînii. Dacă după deschiderea încăperilor vreun trup mai dădea semne de viaţă, era lovit cu măciuca pînă nu mai mişca. Apoi, deţinuţii acestui comandou special (din care în 1944 făcea parte si un tînăr evreu din Brunn, pe nume Janda Weiss, de la care am aflat amănuntele ce au fost confirmate şi de alţi deţinuţi) scoteau afară cadavrele, le luau inelele şi le tăiau părul care, adunat în saci, era trimis unor fabrici pentru a fi prelucrat. Apoi, stivuiau cadavrele în grămezi de cîte zece. După o trecere în revistă de către SS-Otaerscharfiihrer Moli, care conducea crematoriile de la Auschwit/., trupurile erau aruncate în cuptoare sau în groapa de incinerare. Lui Moli îi făcea plăcere să aşeze femei goale la marginea gropii, pentru a vedea cum, după ce erau împuşcate în pîntece, cădeau' m foc. Odată, a gărtit la un deţinut din comandoul special un inel : a ordonai să fie stropit cu benzină şi să i se dea foc. Pe un bărbat l-a spînzurat de mîini şi a tras atîtea focuri în ti pînă ce braţele s-au rupt ; apoi, a repetat aceeaşi manevră şi. cu picioarele. Pe o dansatoare italiană, SS-Rap-porti'iihrerul Schillinger a pus-o să danseze goală dinaintea cuptorului, într-un moment favorabil, ea s-a apropiat de el, i-a smuls pistolul şi l-a împuşcat, în învălmăşeala c'e a urmat a fost împuşcată şi femeia, astfel că a scăpat măcar de moartea prin gazare. Dintr-o familie de şase persoane, Moli a ucis odată — în prezenţa tuturor — mai întîi pe cel mai mic dintre copii, apoi pe copiii mai mari şi la urmă tatăl şi mama.

Bestiile de ucigaşi-SS de la Auschwitz care, după evacuarea lagărului şi aruncarea în aer a camerelor de gazare, au venit la începutul lui 1945 la Buchenwald, nu pridideau să se laude, ameţiţi de fărădelegile lor ticăloase. Erau înzestraţi din belşug cu obiecte de valoare şi tînjeau cumplit după ,,viaţa înnebunitoare, plină de senzaţii tari'* cît si după alcoolul ce le fusese oferit acolo în permanenţă.

La Auschwitz au fost gazaţi în special evrei din toate ţările europene căzute sub dominaţia lui Hitler, polonezi, ruşi. apoi deţinuţi bătrîni şi vlăguiţi aparţinînd şi altor naţionalităţi şi o parte dintre bolnavi. Randamentul maxim de gazare a fost de 34 000 de persoane, într-o repriză non-stop de zi şi noapte. Numai în perioada comandantului

Hoss — între 1942 şi toamna lui 1944 — au fost gazate la Auschwitz, potrivit propriei sale mărturisiri, 2,5 milioane de persoane.

„Comandoul 99 — grajdul de cai"

In lagărul de concentrare Buchenwald. SS-ul avea pe lîngă manej o instalaţie de lichidare proprie, în afara teritoriului împrejmuit cu sîrmă ghimpată. Acolo nu se făceau decît execuţii prin împuşcare. Pentru comandoul respectiv se folosea la comandament indicativul „99". In măsura în care nu se prezentau ca voluntari, Scharfiihrerii erau repartizaţi acolo cu schimbul.

Cînd victimele, aproape exclusiv **prizonieri** de război ruşi, intrau în grajd, fără a avea vreo bănuială, ofiţe-ruî-SS al comandoului de lichidare rostea o scurtă cu-vîntare, ce era tradusă : „Vă aflaţi într-un lagăr de tranzit. Pentru evitarea primejdiei unei contaminări veţi fi mai întîi examinaţi, dezinfectaţi şi îmbăiaţi. La dezbrăcare veţi împături mai întîi vestonul, apoi pantalonii, veţi pune alături ghetele şi în ele numărul vostru matricol, ca să nu se pi'oducă vreo încurcătură''. Scharfuhrerii se învîrteau încoace şi încolo în halate albe, ca să dea impresia că ar fi medici. Apoi se ordona : „Primii şase la baie" ! Un difuzor deschis la maximum transmitea muzică de gramofon, în timp ce printr-un al doilea se strigau numele şi numerele deţinuţilor. Concomitent, în încăperile alăturate se'consuma tragedia. Victimele desemnate pentru „baie"' intrau într-o mică încăpere, cu pereţii şt uşile izolate fonic ; era dotată ca o cameră de baie, cu pardoseala de gresie şi pereţii de faianţă şi avea opt duşuri. Pe uşă se afla o fentă iată de 30 cm şi înaltă de 3 cm. Un SS-ist închidea bine uşa şi, prin deschizătură, îi dobora cu pistolul automat pe cei ce aşteptau baia. Cînd zăceau cu toţii pe jos, uneori nefiind împuşcaţi mortal, erau azvîrliţi într-un camion căptuşit cu tablă zincată. Se deschideau duşurile, sîngele era spălat şi alţii puteau veni la rînd. In acest fel au fost „îmbăiate" în unele zile, între ora nouă seara şi cinci dimineaţa, 500 de persoane.

La început, SS-iştii se folosiseră de un aparat (care a fost însă abandonat, fiindcă nu lucra destul de repede) : pe un postament de lemn era prinsă o tijă gradată, pentru măsurarea lungimii corporale, avind un bolţ cam la ni-

vel ui cefii. Cînd deţinutul, fără a bănui ceva, se urca pe postament cu spatele la tijă, bolţul ţîşnea afară şi îi zdrobea ceafa sau ţeasta. Aparatul nu izbutea întotdeauna să omoare, dar, eu toate acestea, şi cei „semi-morţi" erau urcaţi în camion şi duşi la crematoriu. Acolo primeau lovitura de graţie, cu o măciucă mare din lemn de stejar. Lui Zbigniew Fuks din personalul ajutător al crematoriului i s-a întîmplat odată, ca un prizonier de război rus, adus cu un transport de cadavre, să i se adreseze : ,,Camarade, dă-mi mina[1]'' ! Ca toţi cei împuşcaţi era gol şi plin de sînge şi zăcuse pe un morman de cadavre despuiate ; la care SS-Oberscharfuhrer Warnstcdt, şeful crematoriului din Buchenwald, s-a repezit să-l lichideze cu un foc de revolver.

Dacă transporturile destinate execuţiei erau prea mari, prizonieiii trebuiau să se dezbrace afară, în faţa grajdului de cai. Erau apoi conduşi în grupe mai mari în manej, aşezaţi în rînd şi seceraţi cu mitraliera. Peste locurile pătate cu sînge se împrăştia rumeguş curat, şi apoi erau aduse alte victime. Ucigaşii aveau la dispoziţie alcool, în cantităţi nelimitate. Nu întotdeauna candidaţii la moarte erau complot nebănuitori. Se mai întîmpla ca vreunul, în pielea goală, să sară afară şi să alerge direct în braţele santinelelor postate în jurul grajdului. Odată, SS-iştii ucrainieni n-au tras ; Sin acel moment, pentru pază au fost folosiţi numai SS-işti germani.

Si civili erau lichidaţi în grajd. Intr-o zi a venit o maşină cu persoane bine îmbrăcate — germani — şi cîliva ofiţeri. Era cam pe la ora 16, Discutînd aprins au intrat cu toţii în grajd. Imediat, de jur împrejur a fost postat un lanţ de santinele. După două orc, cremattiriul a primit noile victime.

întregul cfcctiv-SS al ,,comandoului 99'' a fost decorat cu ..Crucea militară pentru merit".

Statale experimentale

Printre cele mai temute instalaţii speciale din lagărele mari se numărau şi pavilioanele izolate, destinate aşa-numitelor experienţe ştiinţifice. Ceea ce medicii lagărelor practicau în blocul sanitar al deţinuţilor după bunul lor plac, aici se efectua în stil mare, sistematic şi pe baze pscudo-ştiinţifice. Desigur că experimentele nu

se desfăşurau exclusiv în aceste staţii strict izolate în cadrul lagărelor ; la ele participau adeseori atît blocurile sanitare ale deţinuţilor, cît şi instituţii specializate aflate în afara lagărelor.

Experimentele medicale care au fost efectuate de SS sau sub oblăduirea SS-ului de către oameni de ştiinţă germani şi medici ai aviaţiei germane erau iniţiate de diferite foruri centrale. Nici una din aceste serii de experimente nu avea loc fără ştirea şi aprobarea expresă a lui Himmler. Ele erau ordonate fie de el însuşi, la propunerea unor instituţii de stat, mixte sau particulare, prin „Secţia experimentală-V" din Leipzig (de la care porneau tot felul de iniţiative, de la testarea unor otrăvuri din plante autohtone şi exotice şi pînă la dezvoltarea unor mijloace chimice de protecţie împotriva arsurilor si efectuarea unor transplante de glande), fie de Institutul de Igienă al trupelor-SS din Berlin sau direct de Oficiul central economico-administrativ al SS-ului (SS-WVHA).

Cele mai multe şi mai groaznice experienţe pe oameni au fost făcute în lagărele Dachau, -Buchenwald, Sach-scnhauscn, Natzweiler, Ravensbriick şi Auschwitz. Secţiilor Wehrmacht-ului, marilor concerne industriale ca I. G. Farben din Hb'chst pe Main şi Levcrkusen, Uzinelor Behring de la Dessau şi Marburg, oamenilor de ştiinţă germani şi unor instituţii de -cercetare ştiinţifică, atunci cînd colaborarea cu SS-ul era realizată în mod- deschis sau în-tr-o formă camufiată, li se spunea la nevoie (adică atunci cînd participanţii aflau că este vorba de experimente pe deţinuţii din lagărele de concentrare) că persoanele pe care se experimentează au fost desemnate anume de către Reichsfuhrerul-SS, dintre criminalii condamnaţi la moarte, în cei doi ani (din martie 1943 pînă în aprilie 1945) în care am lucrat ca scrib al blocului sanitar de la Buchenwald, trecîndu-mi prin mînă toate listele secrete cu numele deţinuţilor aleşi pentru experienţe, n-am cunoscut nici un singur caz în care cineva să fi fost condamnat la moarte de către o instanţă judecătorească, înainte de a fi fost folosit drept „cobai" uman ; şi ştiu cu certitudine şi din alte lagăre, că nicăieri n-a existat o atare premisă. Fără ca vreodată o instituţie germană sau personalităţi marcante care colaborau la aceste experimentări să fi cercetat cu soriT/itate dacă eonducerea-SS spunea sau nu adevărul in privinţa existenţei respectivelor condamnări la moarte, în practică, ani de-a rîndul, persoanele sacviîi-

cate erau desemnate de conducerea lagărului după „criterii adecvate". Erau cu precădere deţinuţi crimma profesie, homosexuali şi deţinuţi politici de toate litătile.

Cam de prin toamna lui 1943, cînd SS-iştii din l nu prea mai voiau să poarte întreaga răspundere peran asemenea operaţiuni, stabilirea persoanelor-cobai a ic trecută de cele mai multe ori în seama Oficiului poftit, judiciare a Reichului şi a SS-Gruppenfuhrer-ului le&e, despre care am mai vorbit.

Nu este posibil să înfăţişăm aici, în detaliu, toate ex perimentele făcute pe oameni în lagărele de concentrat o atare expunere, însoţită de materialul documentar re pectiv. ar reprezenta o carte în sine. Nu putem face *ţ* o informare asupra principalelor experienţe şi să am alte cîteva.

1. *Experimentele de la Buchenwald privind tifosul exantematic*

Către sfîrşitul toamnei anului 1941, Institutul de Igienă al trupelor-SS din Berlin a înfiinţat o staţie clinica a „Secţiei de cercetări în domeniul tifosului şi virusologiei . in 1942, ea a fost instaiată la Buchenwald în blocul numărul 46, împrejmuit cu două rînduri de sîrmă ghimpată. De înfiinţarea ei s-au ocupat SS-Standartenii; şi ulterior SS-Oberfuhrer Docent Dr. Joachim Mrugo în înţelegere cu inspectorul sanitar al armatei german general-colonel de stat major, profesor Dr. Handloser, c şeful problemelor de sănătate ale Reichului, secretar de stat si SS-Gruppenfuhrer Dr. Conţi, cu preşedintele ciului sanitar al Reichului. prof. Reiter şi cu preşedinte Institutului Robert Koch din Berlin (instituţie pentru co baterea bolilor contagioase), prof. Gildemeister. Protocolul privind înfiinţarea consemnează la 29.12.1,. 11, i< pidar : „Deoarece experienţele pe animale nu permit apreciere mulţumitoare (a vaccinurilor antitifice) trebui efectuate experimente pe oameni". Cu executarea a lp însărcinat SS-Sturmbannfuhrer Dr. Ding-Schuler . la sfîrşitul anului 1944 s-au efectuat 24 de serii de perienţe. pe un număr de persoane variind între minin patru şi de cele mai multe ori 40—60, o dată chiar pe un lot de 145 de persoane. Aceste experimente urmăreau c ţinerea unor concluzii privind eficienţa unor vacc

aniitifice, de provenienţă diferită ; respectiv vaccinul firmei Behring, preparat pe culturi de gălbenuş de ou — după procedeul lui Cox, Gîldemcister şi Haagen, vaccinul Weigl, preparat din intestine de păduchi de Institutul de cercetare în domeniul tifosului şi virusologiei al Comandamentului superior al armatei din Cracovia ; vaccinul Durand-Giroud din plărnîni de iepuri de casă (Institutul Pasteur din Paris), vaccinul din plămîni de cîini, după metoda lui Cantacuzino din Bucureşti, şi un vaccin danez din ficat de şoareci, ambele puse la dispoziţie de prof. Rose, şeful Secţiei de medicină tropicală din Institutul Hobert Koeh, Berlin. De asemenea, au fost testate diferite mijloace terapeutice, ca Nitroacridin şi albastru de metilen al firmei I. G. Farbenindustrie AG (Prof. Lautenschläger), Rutenol al aceleiaşi firme (în jurnalul zilnic de înregistrare este consemnat la 13 şi 14 aprilie 1943 : SS-Sturmbannfuhrer Dr. Ding deplasat la I.G. Farbenindustrie AG Hochst, Discutat cu Prof. Lautenschläger, Dr. Weber şi Dr. Fuss-gänger asupra seriilor experimentale cu granulat de Acridinâ şi Rutenol în lagărul de concentrare Buchenwald), ca şi asupra preparatului „Persicol", pe care medicul marinei, Prof. Ruge, aflat pe atunci în România, l-a pus la punct şi testat.

Staţiei experimentale din blocul 46 i-au fost repartizaţi în total aproximativ l 000 de deţinuţi. O parte a avut norocul să nu fie folosită decît pentru cercetări privind sîngelc conservat sau pentru unele experimente care, din motive extrinsece, au trebuit să fie întrerupte înaintea inoculării deţinuţilor cu" agenţi patogeni ai tifosului. Restul a reprezentat cifra 450 de subiecţi, din care 158 au decedat, fără a include în calcul acele scrii de cîte trei sau cinci subiecţi, care erau aduşi lună de lună în staţie pentru aşa-numitele inoculări de pasaj, adică spre a fi infectate cu sînge proaspăt de bolnav de tifos, extrem de virulent, în scopul păstrării tulpinilor de agenţi patogeni ai tifosului. Aceşti subiecţi de pasaj s-au prăpădit aproape cu toţii. Restul s-a ales, pe viaţă, cu tulburări mai mult sau mai puţin grave ale sănătăţii, ceea ce poate atesta orice specialist în materie de tifos exantematic : insuficienţă cardiacă cronică, pierderea memoriei, paralizii şi altele.

Valoarea ştiinţifică a experimentelor era fie egală cu zero, fie foarte redusă, deoarece procedeul de infectare era de-a dreptul nebunesc, în mod normal trebuiau stabilite valoarea limită a cantităţii infectante şi felul de infectare

care să fie cît mai apropiate de realitate adică de transmiterea tifosului exantematic prin păduchi (în cazul tifosului exantematic european) şi cît mai eficiente pentru a face treptat inactivă vaccinarea preventivă făcută anterior sau măcar pentru a o influenţa. Dar asta era prea obositor şi prea greu pentru domnii SS-işti. De aceea, cînd în primul trimestru al anului 1943 tulpinile de virusuri livrate de Institutul Robert Koch s-au dovedit a nu mai fi virulente, după ce infectarea pe cale intramusculară, subcutanată, prin scarificarea epidermei şi vaccinarea cu lanteta n-a dus la nici un rezultat, s-a trecut pur şi simplu la injectarea intravenoasă de 2 cm^{15} de sînge proaspăt de bolnav, de extremă virulenţă. Efectul a depăşit fireşte orice limită de siguranţă, fiind în aproape toate cazurile mortal. Abia . fusese introdus acest mod de inoculare, şi cota deceselor a crescut la peste 50 la sută — nemaivorbind de aşa-numitele loturi martor, adică de persoanele care nu fuseseră vaccinate preventiv, pentru a se putea stabili simptomele incipiente ale infecţiei ; au murit aproape cu toţii. Ulterior, cantitatea infectantă a fost redusă pînă la 1/10 cnv\ fără a-şi pierde efectul moral, deoarece virulenţa maximă a tulpinilor patogene umane crescuse şi ea datorită repetatelor pasaje. Numai pe un singur lot experimental s-a obţinut, cu un vaccin preparat chiar la Buchenwald, un rezultat semnificativ : din 20 de subiecţi vaccinaţi preventiv n-a murit nici unul, iar evoluţia bolii a fost mult mai uşoară chiar decît la pacienţii vaccinaţi cu cel mai bun preparat (respectiv vaccinul Weigl, din intestine de păduchi), în timp ce din 20 de subifecţi martor (nevaccinaţi preventiv) 9 au fost răpuşi de această perfidă infecţie. Nici unul dintre corifeii ştiinţelor medicale germane, care s-au pretat ia aceste experienţe pe oameni, ba chiar au asistat la inoculările făcute în plin lagăr, ca prof. Gil-demeister, nu şi-a dat osteneala să reflecteze în mod critic asupra premiselor şi a metodelor folosite sau să se întrebe dacă din punct de vedere uman şi ştiinţific este, în general, admisibil să se întreprindă asemenea experimente şi, mai ales, ca ele să fie încredinţate SS-iştilor din lagărele de concentrare ! Au preluat pasiv rezultatele, au dat crezare şi au valorificat datele publicate în primul rînd în „Zeitschrift fur Hygiene und Infektionskrankheiten" (Revista de igienă şi de boli infecţioase). Din cîte ştiu, doar Prof. Rose a declarat, la cea de-a treia sesiune de medicină militară din Berlin, că rezultatele consemnate nu le depăşesc pe cele obţinute din experienţe pe animale şi deci

nu justifică experimentele pe oameni (ceea ce însă nu l-a împiedicat să iniţieze el însuşi un an mai tîrziu asemenea experienţe cu vaccinul *Ipsen* al Institutului de stat de seruri din Copenhaga şi să dispună efectuarea lor). Oare ce şi-a spus în sinea sa consilierul ministerial Di[1]. Chris-lianscn din Ministerul de Interne al Reichului, cînd a permis SS-ului să testeze pe oameni în lagărul de concentrare acţiunea unui preparat din seria Rhodan, respectiv „Otrhomin" (Prof. Dr. Lockermann de la Institutul Robert Koch. Berlin), prin infectarea a 40 de deţinuţi, din care 30 imunizaţi şi 10 neimunizaţi din lotul martor, cu clte 2 cm[1] de bacili tifici în diluţic de ser fiziologic, administraţi în saiată de cartofi ? Probabil că nimic ; el a urmărit doar curbele temperaturii şi fişele bolnavilor, care îi erau trimise cu regularitate de la Buchenvvald prin şeful igienist ai SS-ului şi a constatat că 7 cazuri prezentau forme uşoare de îmbolnăvire. 23 mai grave, 6 oscilante şi 4 cazuri nu se îmbolnăviseră. Un caz de deces. Numărul cutare. Dacă acesta era im fost deputat in Reichstag sau un coleg de breaslă al domnului consilier ministerial sau un muncitor sau un nenorocit purtînd pecetea de criminal de profesie, dacă era o mamă, o soţie, dacă plîngeau nişte copii cînd le sosea stereotipa scrisoare de condoleanţe a comandantului SS al lagărului — oare toate acestea l-au interesat pe un medicinist în slujba celui dc-al III-lea Reich, care admitea ca în salata de cartofi să fie administraţi bacili tifici ?

în blocul 46 din lagărul Buchenwald. de altfel un model de curăţenie şi bună dotare, nu se făceau însă numai experienţe pe oameni, ci au fost izolaţi şi toţi bolnavii de tifos care se contaminaseră în lagăr pe cale naturală sau veniseră contaminaţi în lagăr. Dacă supravieţuiseră acestei boli îngrozitoare, erau îngrijiţi în blocul 46 pînă se însănătoşeau. Şeful acestui pavilion desemnat de către deţinuţi era Arthur Dictzch, care îşi dobîndise cunoştinţele medicale numai prin 'practică. Dietzsch, care pînă la urmă a însurrfat 20 de ani ca deţinut politic, era o persoană călită şi, bine-nţeles, una dintre cele mai urîte şi temute figuri de la Buchenwald. Deoarece conducerea-SS a lagărului şi Scharfuhrerii se temeau teribil să nu se contamineze cu tifos exantematic şi credeau că se puteau infecta printr-o simplă atingere sau din aer sau prin tuse, nu. intrau niciccîaiă în blocul 46. De aceea, medicii-SS şi nv;i ales Dr. Hoven care a fost săptămîni — ba chiar luni de-a ;\.idul - - locţiitorul doctorului Diiig-Sehuler,

plecat frecvent în interes do serviciu, puteau face ce pofteau. Dar, această situaţie a fost exploatată serios şi de deţinuţi în colaborare cu Kapo Dietzsch, pe de o parte în sensul că conducerea ilegală a lagărului se debarasa de anumite persoane care conlucrau cu SS-ul împotriva deţinuţilor (sau păreau că colaborează sau erau pur şi simplu neagreate) şi£ pe de altă parte în sensul că anumiţi deţinuţi politici importanţi, a căror viaţă era ameninţată, erau sustraşi SS-uIui prin blocul 46, ceea ce uneori era foarte dificil şi primejdios pentru Dietzsch, întrucît avea în pavilion ca infirmieri şi oameni de serviciu aproape numai deţinuţi „verzi"' (criminali), pe care trebuia să-i struneaască cu mină de fier.

Despre una din cele mai interesante şi riscante încercări de salvare prin intermediul blocului 46, vom mal ajunge să vorbim. Pentru a-i înţelege premisele, trebuie să amintim pe scurt şi de blocul 50 al lagărului de concentrare Buchenwald, care era de asemenea în subordinea „Secţiei de ceicetări în domeniul tifosului şi virusologiei", dar era legat ele blocul 46 prin şeful lor comun, Dr. Ding-Schuler. în blocul 50 se produceau vaccinuri antitifice din plămîni de şoareci şi iepuri de casă, după metoda Prof. Giroud do la Par;s ; acest comandou a fost înfiinţat în august 1943, Pentru această sarcină au fost aleşi cei mai buni specialişti disponibili din lagăr, şi anume medici, bacteriologi, serologi. chimişti, în frunte cu docentul Dr. Ludwig Fleck din Lcmberg *, pe care Dr. Ding-Schuler îl adusese anume de la Auschwitz prin intermediul Oficiului central economico-administrativ al SS-uIui. Printr-o politică abilă a deţinuţilor s-a urmărit din capul locului aducerea în acest comandou a camarazilor ameninţaţi, indiferent de naţionalitatea lor, deoarece SS-iştii se temeau de blocul 50 exact ca şi de blocul 46. Atît SS-Sturrn-bannfuhrer Dr. Ding-Schuler cît şi deţinuţii au alimentat permanent, din motive diferite, această frică a SS-iştilor (de pildă, prin panouri avertizatoare, prinse de împrej-muirea de sîrmă ghimpată *a* acestui bloc). Cu ştiinţa si aprobarea doctorului Ding-Schuler candidaţi la moarte şi-au găsit acolo adăpost, ca de pildă profesorul de fizică olandez Van Lingen, consilierul de stat pentru educaţie fizică Jan Robert, arhitectul Harry Pieck şi alţi olandezi, medicul polonez Dr. Marian Ciepielowski, care a devenit

* Este vorba de oraşul polonez Lvov. — *Nota trad.*

şef de producţie, Prof. Dr. Ealakowsky de la Institutul Pasteur din Paris, autorul acestor raiduri — ca publicist austriac - - şi şapte camarazi evrei; pe baza unor cereri către forurile superioare ale Siguranţei Reichului, iniţiate, redactate de fiecare dată de mine şi prezentate spre semnare, camarazii mai sus menţionaţi au avut o acoperire împotriva unor acţiuni nemijlocite şi transporturi ale morţii. „Ultimum refugium judaeorum" — ultimul refugiu al evreilor, a numit odată în glumă Dr. Schuler blocul 50, si nu greşea. Comandoul era constituit din 65 de bărbaţi, dintre care 12 ruşi. Valoroasele instrumente, aparate, microscoape etc. proveneau în majoritatea lor din Franţa, fie ca pradă de război, fie cumpărate'' de la niste firme franceze, fără a mai fi fost însă ulterior plătite.

Cultivarea tulpinilor de agenţi patogeni ai tifosului exantematic (Rickettsia Prowazeki) se făcea pe >cobai, injectînd 2 cm³ din sîngele unor bolnavi, din blocul 46. Oficial se preparau două feluri de vaccin : unul normal, pentru. trupele-SS aruncate în luptă şi altul cu aspect cam tulbure, care era pus de o parte şi folosit pentru deţinuţi. In realitate şi fără ştirea doctorului Ding-Schuler se realiza un produs de primă calitate în cantităţi relativ reduse, care nu era utilizat decît pentru camarazii deţinuţi, aflaţi în posturi expuse contaminării şi un produs do calitatea a doua care, nici nu dăuna nici nu folosea, în cantităţi considerabile pentru SS-işti.

în lagăr acest bloc era un adevărat stat în stat. Deţinuţii care lucrau acolo, exclusiv politici, deşi erau permanent în primejdie de a se infecta în laborator şi aveau un şef foarte dificil, duceau totuşi o existenţă materială privilegiată pe multiple planuri : fiecare avea un pat numai pentru sine, situaţie de care majoritatea covîrşi-toare din lagăr nu beneficia, rufe de pat curate, încăperi de lucru luminoase, curate, birouri, suplimente pentru condiţii de periculozitate, reprezentînd sâptămînal 80 grame de zahăr, 64 grame grăsimi şi 400 grame pîine şi, dacă nu refuzau, consumul ilegal de carne de iepuri de casă infectaţi cu tifos pe care o încingeau apoi la 120 grade Celsius. De fapt, după ce li se extirpaseră plămînii, acesti iepuri ar fi trebuit să fie incineraţi. Din comandou făceau parte, în primul rînd, chiar internaţii din blocul 50,

2. *Experimentele de la Dachau privind malaria*

Din dispoziţia Prof. Dr. Klaus Schilling, SS-Haupţ-sturmfuhrer Dr. Rudolf Brachtel — care a fost înlocuit ulterior de SS-Hauptsturmfuhrer Dr. Plottner — a selecţionat în ianuarie 1942 persoane cu o sănătate ireproşabilă, în vîrstă de 20 pînă la 45 ani. în martie 1942 primele cinci persoane au fost aduse în revier. In continuare, săptămînal soseau cîte 20 de persoane.

Experienţele decurgeau în felul următor : ţînţari anofeli infectaţi cu agenţi patogeni ai malariei erau procuraţi de la tropice, din Crimeea, din mlaştinile pontice şi folosiţi pentru infectarea subiecţilor supuşi experimentului, între altele, se urmărea şi cercetarea corelaţiei dintre diferitele grupe sangvine şi malarie. Primul acces se instala de obicei la trei săptămîni de la infectare. Atunci, deţinutul era din nou adus la blocul sanitar, după ce, în cele trei sâptămîni scurse, el trebuise să muncească normal. Accesele de febră surveneau la fiecare două-trei zile, iar într-un stadiu avansat 'al bolii, de două-trei .•ori pe zi. în acel moment începea urmărirea bolii, cu toate cunoscutele sale fenomene secundare : insuficienţă cardiacă, icter, diaree gravă, pneumonii. Nu ştiu nici ce mijloace terapeutice au fost folosite, nici ce firme germane le-au livrat şi nici dacă au fost eficiente, în orice caz, din 200 de persoane făcînd parte din primele loturi au decedat 17 : ulterior, cota deceselor a crescut simţitor, cînd la selecţia cazurilor nu s-a mai ţinut seamă de starea de sănătate şi de vîrstă. Pierderi considerabile au suferit preoţii polonezi de la Dachau, folosiţi şi ei la aceste experienţe, însoţit de şeful suprem al medicilor-SS al Reichului, Dr. Conţi, Himmler a vizitat staţia experimentală, declarînd apoi patetic supravieţuitorilor : „Băieţi, aţi adus Patriei un serviciu la fel de mare ca şi soldaţii noştri de pe front. La următoarea acţiune de eliberare, n-am să vă uit" ! Se înţelege, că nici una din aceste persoane n-a fost eliberată de la Dachau.

3. *Experimentele de la Ravensbriick privind sulfamidele*

Medicul-SS Dr. Grawitz, implicat în aproape toate experienţele făcute de SS pe oameni, a ordonat în 1942 infectarea unor deţinute din lagărul de concentrare Ra-vensbriick cu stafilococi, bacili ai cangrenei ga/oase, ai

tetanosului şi cu culturi mixte de agenii patogeni, pentru a testa efectul terapeutic al sulfamidelor. Realizarea experimentului şi-a asumat-o şeful catedrei de chirurgi;? ortopedică a Universităţii din Berlin şi medic-şef al sanatoriului Ilohenlychen, Prof. Dr. Karl Gebhardt prietenul şi medicul personal al lui Himmler. El a dispus ca me-dicii-SS Dr. Schiodlausky, Dr. Rosenthal, Dr. Ernst Fischer, Dr. Herta Oberheuser să aplice procedurile indicate pe femei, în majoritatea lor poloneze. Cazurile nu erau urmărite într-adevăr atent. Femeile habar n-avînd de sco-purile urmărite, erau infectate în toate cazurile la nivelul gambei. După cum *a* rezultat mai tîrziu din cicatricile celor cîteva supravieţuitoare şi din declaraţiile unor martori, incizia pătrundea adeseori pînă la os. In repetate rînduri. femeilor-cobai li se introduceau în rană. pe lingă culturile bacteriene şi aşchii de lemn şi cioburi de sticlă. Foarte curînd. gambele pacientelor începeau să supureze. Victimele netratate, menite doar să indice evoluţia bolii, mureau în chinuri groaznice ; dar, şi din celelalte n-a supravieţuit decît o mică parte. Fiecare din aceste loturi experimentale cuprindea şase pînă la y.eee fete, care- — de regulă cele mai frumoase ! — erau aleso dintr-un număr mai mare de femei aduse îh revier. Au fost cel puţin şase asemenea loturi **experimentale.**

Asupra concluziilor, Prof. Dr. Gebhardt, care venea numai ocazional la **Ravensbriick** pentru a i se prezenta rezultatele şi a examina leziunile pacientelor — de fiecare dată. femeile imobilizate cu curele pe mesele de operaţie, trebuiau să aştepte cîteva ceasuri pînă sosea domnul profesor • - a făcut o comunicare intituiată : ..Experimente speciale privind acţiunea sulfamidelor" la ceş de-a treia Sesiune de lucru a medicilor consilieri ai Academiei militare ele medicină, Berlin (24—26 mai. 1943). La conferinţă au participat printre alţii general-mcdic Prof. Dr. Sicgfried Handioser, ca şef al sectorului sanitar al Wehrmachtului şi inspector sanitar al armatei ; ge-neralul-medic Prof. Dr. Paul Rostock, directorul clinicii chirurgicale a Universităţii din Berlin, ca medic consilier al armatei şi şef al serviciului de ştiinţe medicale şi de cercetai-p ; general-modic de stat major Dr. Oskar Schroder. ca şef şi inspector al sectorului sanitar al aviaţiei ; şeful problemelor de sănătate ale Reichului I)r. Corti : şeful sectorului sanitar al trupclor-SS, D". Karl Gcnzkcn : şeful statului major personal de pe

;â medicul-şof al SS-ului şi Poliţiei.

SS-Obersturm-

fiihrer Heîmut Poppendicck ; medicul personal al lui Hitler şi comisar al Keichului pentru probleme igienico-sa uitai v, general locotenent al trupelor-SS Prof. Dr. Karl Brand! ; de asemenea, un număr de profesori germani /'carte cunoscuţi şi apreciaţi, în comunicarea sa, Gebhardt n-a ascuns faptul că experimentele au fost efectuate pe deţinute ale lagărului de concentrare, ba şi-a şi asumat în mod rituos întreaga răspundere pentru ele. Nici unul dintre participanţi n-a făcut vreo obiecţie.

4. *Experienţele de la Dachau privind presiunea la mare altitudine si condiţiile subacvatice*

Medicul de stat major al aviaţiei, Dr. Sigmund Eascher, ulterior SS-Untersturmfiihrer, un protejat special al lui Himmler, a primit încă din 1941, după ce s-a înţeles cu un medic al aviaţiei de la „Centrul de cercetări allime-Irice al aviaţiei" din Miinchen, permisiunea Reichsfiih-rerului-SS de a efectua experienţe în lagărul de concen-trare Dachau ; în realizarea acestui proiect, medicii civili Dr. Wolfgang Romberg şi Dr. Siegfried Rut'f, directorul Institutului de medicină al aviaţiei de pe lingă „Centrul german experimental al aviaţiei" au intrat într-o competiţie acerbă, abundînd în intrigi, cu Rascher. Experienţele şi-au propus să stabilească capacitatea de reacţie a organismului şi de supravieţuire a omului la mare altitudine, după o urcare rapidă la asemenea înălţimi (pînă !..! 20 de kilometri şi peste), ca şi la o cădere bruscă de la mare înălţime. A fost adusă la Dachau o cameră hipo-bară a aviaţiei militare germane. Faptul că subiecţii experienţelor se îndreptau către un deznodămînt fatal, a fost - - potrivit unor documente ce s-au păstrat — luat din capul locului în considerare. Hirnmler a *pus* atunci la dispoziţie pentru aceste experienţe — ceea ce în practică nu s-a respectat, iar din 1942 nici n-a mai intrat în discuţie — „criminali învederaţi'' condamnaţi la moarte (de pildă, polonezi si ruşi din mişcarea de rezistenţă !) ; dacă supravieţuiau, urmau să fie „graţiaţi"' şi condamnaţi doar la detenţie pe viaţă în lagăre de concentrare (cu excepţia ruşilor si polonezilor).

Pe strada lagăiului Dachau a fost postat între blocul 5 şi baraca alăturată un fel de cheson pentru experienţe. Locul a fost conlplet izolat de restul blocului sanitar, pentru ca nimeni să nu poată privi înăuntru. Chesonul

se compunea dintr-un fel de dulap înalt, pe roate, perfect închis, prevăzut înăuntru cu aparatură pentru măsurarea presiunii, a temperaturii şi înălţimii. Cu ajutorul acestei aparaturi, subiecţii erau puşi în situaţia fizică a unei ascensiuni pînă la înălţimea dorită şi apoi a unei căderi bruşte în adîncuri. Electrocardiograful înregistra activitatea cardiacă a respectivului subiect. Imediat după deces („la altitudinea de 21 kilometri încă*nu apare o lizâ a sîngelui", se precizează în referatul de încheiere al celor trei „experţi", din 28 iulie 1942) victima era supusă autopsiei. Rascher a constatat odată la o asemenea disecţie că inima celui ucis încă mai bătea. Drept care a mai organizat o serie de asemenea experienţe speciale mortale, doar pentru a stabili cît timp cordul mai este activ după moartea omului.

Această „caleaşca de înălţare la ceruri", cum era numită camera hipobară, le inspira, firesţe, tuturor deţinuţilor o groază cumplită. Primele victime au fost recrutate prin Biroul de repartizare a forţei de muncă, pentru un aşa-zis comandou special, cu supliment de hrană. Fără să bănuiască nimic, unii s-au prezentat ca voluntari. Dar după numai cîteva zile au început să circule în lagăr zvonuri sumbre Nimeni nu s-a mai oferit. Şi atunci, victimele au fost scoase pur şi simplu din barăci, sub diverse pretexte. Erau luaţi cu precădere noii-sosiţi. „Căpitanul", cum era denumit în lagăr doctorul Rascher, s-a dus de mai multe ori personal în căutarea unor deţinuţi corespunzători.

La un raport detaliat al lui Rascher înaintat lui Himm-ler acesta a precizat în răspunsul său din 13 aprilie 1942, că lucrarea îl interesează foarte mult şi că doreşte „ca cercetările să fie încununate în continuare de acelaşi succes" (adresa continua apoi, fără nici o trecere, cu formularea finală : „afectuoase salutări şi scumpei dv. soţii, Heil Hitler !") Rascher i-a răspuns printre altele, că „interesul stimulator al Reichsfiirerului-SS pentru aceste experimente" are o influenţă extraordinară asupra „puterii sale de muncă şi capacităţii sale inventive". Urmarea acestui „interes stimulator" şi a „capacităţii inventive" a doctorului Rascher a fost uciderea a circa 80 de oameni. La 10 octombrie 1942 generalul de stat major prof. Hippke, pe atunci inspectorul sectorului sanitar al aviaţiei militare germane, îi scria lui Himmler : „Mult stimate domnule Reichsfiihrer-SS ! Vă mulţumesc respectuos, în numele cercetării medicale a aviaţiei germane, pentru

marele t.julor şi interesul deplin acordat acestor experienţe ; cercetările reprezintă pentru noi o completare foarte preţioasă şi importantă... Experimente privind hipolermia sîr.t actualmente încă în curs la Dachau". „Atunci cînd lucrările vor necesita şi în viitor sprijinul dv. binevoitor, vă rog să-mi permiteţi, ca prin intermediul medicului de stat major dr. Rascher. să mă pot adresa din nou domniei-voastre. Cu Heil Hitler ! Prof, Dr. Hippke.'-

Dintr-o adresă a referentului pentru medicina aero-navaîă din Ministerul Aviaţiei Reichului, datată 8 octombrie 1942, rezultă că Prof. Dr. Holzlohner din Kicl primise încă la 24 februarie 1942 de la inspectorul sectorului sanitar al aviaţiei sarcina de a cerceta ,.efectul hipotcrmiei asupra unor subieci.i cu sînge cald". Prin aceasta erau vizaţi — exprimat în termeni strict ştiinţifici — aviatori aflaţi in primejdie pe marc, din cauza prăbuşirii lor în apă rece ca gheaţa. Pînă în momentul în care Di-. Raschc-r a făcut aviaţiei militare germane propunerea de a se întreprinde cercetări pe deţinuţii din lagărele de concentrare, fusese \-orba de experienţe pe animale. Aşa s-a ajuns la colaborarea dintre Di[1]. Rascher şi Prof. Holzlohner care a preluat conducerea acestor experimente pînă în octombrie 1942 ; apoi Rascher le-a continuat singur pînă în mai 1943.

Intr-o primă perioadă, subiecţii, îmbrăcaţi sau goi, 'erau scufundaţi în apa rece de 4 pînă la 9 grade Celsius, pînă deveneau rigizi. Măsurarea temperaturii corporale se făcea termo-clcctric, rectal. Numărul subiecţilor : 50-60, din care mureau 15—18. în a doua perioadă, Rascher a mai aplicat suplimentar şi o altă metodă : în frigul iernii de minus 20-25 de grade, deţinuţii în pielea goală erau culcaţi peste noapte sub cerul liber, peste ei turnîndu-se din oră în oră, apă. Deoarece urletele lor de durere provocau prea multă agitaţie în lagăr, Rascher i-a narcotizat în cele din urmă. Potrivit declaraţiei unui martor ocular, a deţinutului Walter Neff, Rascher a scos din buncăr doi ofiţeri ruşi şi i-a vîrît goi în apa rece ca gheaţa. Abia după cinci ore au murit. După trei ore, un infirmier polonez care era de faţă, a auzit cum unul îi spunea celuilalt : „Hai, spune-i ofiţerului să ne împuşte !" Celălalt i-a răspuns că n-are nici un sens să te aştepţi la milă din partea unui cîine fascist. Totalul subiecţilor din noiembrie 1942 pînă în mai 1943 s-a cifrat la circa 220-240 de persoane ;

unii subiecţi au fost folosiţi şi *de* cîte două-trei ori. Numărul victimelor mortale s-a ridicat la 65—70 de cazuri.

Pe Himmlcr îl interesa în mod deosebit reîncălzirea trupurilor rigidizate prin îngheţ, ale unor persoane încă vii. In acest sens au fost făcute mai multe serii experimentale cu femei goale, care fuseseră aduse din lagărul de concentrare Ravensbruck. .,Personal presupun", îi scria Reichsfuhrerul-SS lui Rascher, avansat între timp la gradul de Hauplsturmfuhrer, ..că aceste experimente vor avea un succes enorm .şi de durată, deşi s-ar putea să mă înşel". Nu s-a înşelat. In referate foarte amănunţite, Rascher preciza că la 30—32 grade Celsius, subiecţii reanimaţi efectuau un „coilus", ceea ce echivalează cu o baie fierbinte. Culcaţi între două femei goale — pînă la consumarea actului sexual — subiecţii nu îşi reveneau atît de repede ca în cazul culcării lor lîngă o singură femeie. „Consider că aceasta se datorează faptului că la încălzirea printr-o singură femeie se anihilează inhibiţiile personale, şi femeia se lipeşte mult mai intens de trupul îngheţat (a se vedea curba a 4-a)".

Conducerea-SS pretindea că aceste experienţe ar fi de mare importanţă pentru aviaţa germană, dar că domnii de la această armă nu sprjjină cu suficient zel cercetările, împotriva acestor afirmaţii, Prof. Hippkc s-a apărat prin adresa din 6 martie 1943, înaintată şefului statului major personal al Reichsfiihrerului-SS, SS-Obergruppenfuhrer Wolf, în care spunea între altele : „...Opinia dumneavoastră că. în calitate de conducător responsabil al expe-

• k.-nţeloi medical-ştiinţij.'ice pe oameni privind congelarea
anismului. aş fi opus oarecare rezistenţă, frînînd astfel
cetăi ile. este greşită : am fost imediat de acord cu aceste
experimentări, deoarece ale noastre proprii — pe animale
mari — se încheiaseră *şi* necesitau unele completări. Pare,
nitfel. absolut improbabil, ca tocmai eu, care răspund de
punerea la punct a tuturor modalităţilor de salvare a avia-
•.orilor noştri, să nu fac tot ce e posibil pentru stimularea
:nor astfel de cercetări. Cînd Rascher mi-a expus la
• ivmea sa proiectul an"i fost imediat de acord''.

Din aceste experimente barbare aviaţia militară germană n-a cîştigat practic nimic, în schimb, încă înainte de sfîrşitul războiului japonez, aviaţia militară americană a reuşit — se pare pe ba;;a unor date privind cercetările de la Dachau — să dezvolte cu succes (cu colaborarea unor per-

soane realmente voluntare) metoda reanimării printr-o bruscă baie fierbinte a aviatorilor căzuţi în mare.

5. *Experimentele de la Auschwitz privind sterilizarea*

Conducerea-SS a iniţiat trei serii diferite de experienţe în scopul stabilirii unui procedeu de sterilizare a unor mase de oameni, discret, rapid şi definitiv.

Primul experiment de acest fel s-a întemeiat pe rezultatele unor experienţe pe animale realizate de firma Madaus Et. Comp., Dresda -- Radebeul, şi anume cu un extract dintr-o plantă sud-americană „caladium scguinum" (publicate sub titlul „Cercetări experimentale privind sterilizarea medicamentoasă" în „Zeitschrift fur die gesamte experimentale Medizin", voi. 109/1). Această publicaţie îi fusese semnaiată lui Himmler concomitent din două părţi, în august 1941, locţiitorul gauleiterului din „Nicderdonau" (Niederosterreich) îi scrisese că şeful local pentru politică rasială, Gauhauptstellenleiter Dr. Fehringer, s-ar fi „ocupat""' de problema unei sterilizări pur medicamentoase a bărbaţilor şi femeilor. El a propus ca „un colectiv de medici aleşi" in mod corespunzător, bazîndu-se pe rezultatele obţinute pe animale de firma Madaus în colaborare cu Institutul farmacologic al Facultăţii de medicină din Viena, să întreprindă cercetările necesare şi experimentele pe oameni şi anume pe deţinuţii din lagărul de ţigani Lacken-bach din Niederdonau". Deocamdată nu pot fi decît întrezărite „perspectivele privind posibilitatea sterilizării unor mase practic nelimitate de oameni, în cel mai scurt timp imaginabil şi pe calea cea mai simplă". Specialistul în boli dermato-venerice din Mu'nchen, Dr. Adolf Pokorny a fost mai sincer ; în octombrie 1941, după ce a citit comunicarea datelor Madaus, el i-a scris lui Himmler : „Dacă pe baza acestor cercetări am reuşi să preparăm cît mai grabnic un medicament care să provoace într-un timp relativ scurt o sterilizare insesizabilă de persoane în cauză, atunci am avea la dispoziţie o nouă armă eficientă. Chiar şi numai gîndul că cele trei milioane de bolşevici aflaţi momentan în prizonierat german ar putea fi sterilizaţi, încît ne-ar sta la dispoziţie ca muncitori, fiind însă excluşi de la perpetuare, deschide cele mai largi perspective". Aceste „perspective" au prins imediat „rădăcini" : 1. Dr. Madaus nu mai putea publica date în acest sens (duşmanul ascultă !).

2. înmulţirea plantei (lesne de cultivat în sere). 3. Experimente imediate pe oameni (criminali !) pentru stabilirea dozei şi duratei tratamentului. 4. Determinarea rapidă a formulei constitutive a elementului chimic activ, pentru 5. producerea acestuia pe cit posibil pe cale sintetică". Imediat, Himmler a pus în mişcare prin SS-Obergruppcn-fiihrer Pohl aparatul Oficiului central economico-admi-nistrativ al SS-ului şi prin SS-Obergruppenfiihrer Grawitz aparatul mcdicului-şef al SS-ului şi poliţiei. S-a construit o seră pentru cultivarea plantei „caladium seguinum'', s-a ordonat ca „pe ba.za componentelor plantei deja existente să se facă încercări de sterilizare în lagăre de concentrare", care — potrivit declaraţiilor SS-Standartcnfuhrerului Dr. Rudolf Brandt, referent personal al lui Himmler şi şef de cabinet în Ministerul de Interne al Reichului — au şi fost efectuate (nu ştiu în care dintre lagăre). Dar dificultăţile legate de aclimatizarea plantei pe sol german precum şi alte posibilităţi de sterilizare în masă apărute între timp au făcut ca această iniţiativă a SS-ului să fie abandonată.

Un anume Dr. Horst Schuhmann, care în 1939 participase la aplicarea aşa-numitului program de eutanasie al lui Hitler în calitate de expert şi şef de instituţie, se ocupase şi de acţiunea razelor Rontgen asupra glandelor sexuale umane, în 1941, după ce gazarea bolnavilor mintali nu.i-a mai răpit timpul, el a luat legătura cu Reichsleiter Bouhler care, potrivit declaraţiei SS-Oberfiihrerului Victor Brack de la cancelaria lui Hitler, intenţiona „să rezolve problema evreiască printr-o sterilizare în masă''. Ataşarea la Oficiul central economico-administrativ al SS-ului s-a făcut în 1942. Himmler personal a sprijinit planurile „prin punerea la dispoziţie a materialului corespunzător în lagărul de concentrare Auschwitz''. Dr. Schumann şi-a luat evrei apţi de muncă, în vîrstă de 20—24 de ani, şi le-a supus organele sexuale, timp de 15 minute, iradierii cu raze Rontgen. în continuare, oamenii trebuiau să-şi reia munca. Cel care, în urma arsurilor şi supurărilor survenite, îşi pierdea cunoştinţa, era gazat. După două pînă la patru săptămîni, victimele erau. castrate, pentru ca testiculele lor să poată fi secţionate-şi cercetate la microscop. Concomitent. Dr. Schumann se ducea la Ravensbriick, unde steriliza, fără narcoză, copii de ţigani.

într-un raport adresat de Brack lui Himmler privind experimentele încheiate, se spune cam pripit : „Rezultatul

poate fi considerat ca cert şi ştiinţific fundamentat. Dacă nişte persoane urmează a fi sterilizate definitiv, aceasta se realizează prin folosirea unor doze atît de mari de Rontgen, încît se obţine o castrare cu toate urmările .sale pentru că dozele crescute de raze Rontgen distrug secreţia internă a ovarului, respectiv a testiculului... în principiu, dacă se foloseşte o doză foarte puternică şi un filtru subţire, de la o distanţă redusă sînt suficiente ca durată de iradiere 2 minute la bărbaţi şi 3 minute la femei. Trebuie însă avut în vedere dezavantajul că, ne-fiind posibilă o protejare cu plumb a celorlalte părţi ale corpului, ţesutul acestora se vătămă şi survine aşa-numita boală de iradiere. Cînd intensitatea razelor este prea mare. :n zilele sau săptămînilo următoare, pe părţile de epidermă atinse apar arsuri variind ca gravitate de la individ la individ. O modalitate practică în acest sens ar fi, de exemplu, ca persoanele care urmează a fi sterilizate să fie aduse în faţa unui ghişeu, unde să li se pună nişte întrebări sau să fie lăsaţi să completeze nişte formulare, ceea ce le-ar reţine acolo 2-3 minute. Intre timp,- funciarul dinapoia ghişeului poate mînui aparatura, în aşa fel încît printr-o manetă să pună în mişcare concomitent ambele tuburi (deoarece iradierea trebuie făcută din ambele părţi). La o instalaţie cu două tuburi ar putea fi deci sterilizate pe zi 150—200 de persoane, iar la 20 de instalaţii chiar 3000—4000 de persoane pe zi. După aprecierea mea nici nu se poate pune problema unui număr de de-portări zilnice care să depăşească cifrele de mai sus''. Pentru început, urmau să fie supuse acestui procedeu două-trei milioane de .,bărbaţi şi femei foarte apţi de muncă'' din evreimea europeană, dar se exprima totodată convingerea că „în momentul de faţă nu mai importă dacă cei în cauză vor observa după cîteva săptămîni sau luni că sînt castraţi. Dacă dumneavoastră, domnule Reichs-fiihrer, veţi hotărî — în interesul obţinerii de" mînă de lucru — să alegeţi această cale, Reichsleiterul Bouhler este gata de a vă pune la dispoziţie medicii şi restul personalului necesar pentru executarea acestei operaţiuni''.

Dar, pe baza experienţelor făcute la Auschwitz şi Ravensbriick, Dr. Schumann susţinea că o castrare a bărbaţilor pe această cale probabil că nu este posibilă şi, de altfel, ar fi şi prea costisitoare ; castrarea pe cale operatorie ar fi şi mai ieftină şi n-ar dura nici ea decît şase-şapte minute. In felul acesta însă ar fi imposibil să răpeşti

unor mari mase de oameni, ..rapid şi în mod discret[1]', capacitatea lor de procreaţie. Himmler, „comisarul pentru puritatea naţiei germane"', era însă interesat tocmai de acest aspect, deci de o sterilizare în masă !

în 1942, SS-Brigadefuhrer Prof. Dr. Clauberg din Konigshutte, in Silezia superioară, îi propusese lui Himmler o a treia modalitate : sterilizarea prin injectarea în uterul femeilor a unor substanţe chimice iritante. La 7 iulie 1942 a avut loc, în prezenţa lui Himmler. o discuţie între Prof. Gebhardt, SS-Obersgruppenfuhrer Gliicks, locţiitorul lui Pohl în Oficiul central economico-administratîv al SS-ului, şi domnul Clauberg. Acestuia „i s-a pus };. dispoziţie lagărul de concentrare Auschwitz" pentru i.\-perimetele sale pe oameni şi animale (textual !). (S-,. discutat şi perspectiva de a-l coopta şi pe specialişti;, radiolog, Prof. Dr. Hohlfelder, şeful aşa-numitului SS-Hontgcn-Sturmbann, pentru a nu limita cercetările numai la femei). După numai Vrei zile, lui Clauberg i s-a comunicat „dorinţa Iui Himmler" de a pleca la Ha-vcnsbriick pentru a efectua acolo, pe evreice, sterilizarea după procedeul său. ..înainte de a vă începe activităţi a Reichsfiihrerul-SS ar dori să afle cit timp ar necesita sterilizarea a l 000 de evreice. Ele însă nu trebuie să ştie nimic. După opinia Reichsfuhrerului-SS, aţi putea să administraţi injecţia respectivă în cadrul unui examen general. Ar trebui de asemenea, ca după aceea să se facă cercetai *i* amănunţite asupra efectului sterilizării efectuate, în sensul ca, după o anumită perioadă de timp pe care ar urma sa o fixaţi dumneavoastră, să se stabilească, eventual prin clişee radiografîce, ce modificări au survenit, în cîte un caz s-ar putea face însă şi o testare practică : un evi eu

o evreică să fie închişi împreună un timp oarecare, apoi s-ar constata rezultatul".

Clauberg s-a pus pe treabă. La 7 iunie 1943 el a portat că metoda sa este" ..ca şi pusă la punct'' : ..o sinj.y. injecţie în colul uierin" ar fi suficientă şi ea ar pute; ..efectuată de orice medic, la un examen ginecologic rutină[1]'. La întrebarea anterioară trebuie dat urmate: răspuns: ..de către un medic experimentat, într-un cabinet dotat corespunzător şi cu un personal auxiliar d. vreo 10 oameni (numărul cadrelor auxiliare corespunzînc accelerării dorite a operaţiunii), s-ar putea face cu maximă probabilitate mai multe sute •— dacă nu chiar l 000 oc

sterilizări pe zi". Pentru ultimele „retuşuri ale metodei", el a mai adus încă 300 de femei de la Ravensbriick, pe care a făcut experimente la Auschvvitz pînă ce le-a lichidat sau pe care, atunci cînd şi-a încheiat cercetările, le-a trimis în camerele de gazare. Radiografii făcute în lagărul de concentrare Ravensbriick în cadrul experimentelor sale preliminare au arătat că injecţiile lui Clauberg „pătrunseseră pînă la capătul trompei ovariene şi în mai multe cazuri pînă în cavitatea abdominală".

In 1944, o dată cu începutul declinului naţional-so-cialist, întregul program SS de sterilizare a fost sistat, cu eşecuri neconsemnate, dar cu perspective scontate în continuare pe hîrtie. „Rezultatul practic" : multe sute de morţi, multe sute de mutilaţi.

6. *Alte experienţe în diferite lagăre de concentrare*

Consider că este suficientă doar o enumerare a celorlalte „experienţe ştiinţifice" ale SS-ului pe oameni şi deţinuţi lipsiţi de apărare.

în lagărele de concentrare Buchenwald şi Neuen-gamme, prin Secţia experimentală V : experienţe vizînd înlăturarea homosexualităţii prin implant de glande şi hormoni sintetici. Aceste cercetări au fost iniţiate şi efectuate de către SS-Sturmbannftihrerul danez Dr. Vaernet, care îşi avea sediul de activitate la Praga. Rapoartele erau înaintate Oberfiihrerului-SS Poppendieck. La Buchenwald au fost trataţi în total 15 deţinuţi, din care doi au murit. Vaernet a făcut experimente şi pe castraţi. Medicii-SS făceau mare haz de asta, iar deţinuţii vorbeau de o „cremene" menită să-i readucă la normal pe cei cărora li se făcuseră implanturile. Nu s-a obţinut nici un rezultat pozitiv.

în lagărul de concentrare Buchenwald : experienţe cu privire la frigurile galbene (rezultatele fiind comunicate firmei Behringwerke Marburg/Lahn şi Inspecţiei sanitare a armatei, Berlin), variolă, tifos, paratifos A şi B, difterie, substanţe toxice de luptă, alte toxice şi cu privire la conţinutul bombelor incendiare cu cauciuc fosforizat. De asemeni, a fost testată toleranţa unor flacoane vechi de sînge conservat ale Academiei de medicină militară din Berlin şi s-a preparat din sîngele pacienţilor din blocul 46 un ser pentru convalescenţii SS-ului, care fuseseră bolnavi de tifos exantematic. De asemeni, s-au efectuat cercetări

^experimentale de „fiziologie a alimentaţiei" (SS-Sturm-bannfuhrer Dr. H. D. Ellenbeck) şi recoltări de sînge conservat pentru spitalul SS din Berlin ; la interval de trei-patru săptămîni veneau două cadre sanitare auxiliare-SS pentru a lua sînge de la sute de deţinuţi din baraca invalizilor. Pentru 200 cm"[5] de sînge se oferea o bucată de pîine şi una de cîrnat. Dar se extrăgeau şi pînă la 400 cm^3 de sînge.

în lagărul de concentrare Natzweiler : experienţe privind febra tifoidă şi frigurile galbene, efectuate de către şeful Catedrei de Igienă a Universităţii Reichului de la Strassburg, Prof. Dr. Eugen Haagen. Legătura cu „Institutul de cercetări ştiinţifice ale armatei-SS" i-a făcut-o anatomistul Prof. Hirt din Strassburg, căruia Haagen i s-a plîns ulterior, că din 100 de deţinuţi trimişi la Natzweiler pentru experimentări, 18 muriseră încă în timpul transportului şi că numai 12 prezentaseră o stare fizică de natură să permită efectuarea unor experienţe.

Prof. Hirt i-a sugerat lui Himmler încă de la sfîrşitul anului 1942 realizarea unei colecţii de cranii şi schelete ale unor „comisari iudeo-bolşevici". Oficiul central cconomico-administrativ al SS-ului a ordonat imediat ca Auschvvitzul să pună la dispoziţie în acest scop deţinuţi. Au fost alese 115 persoane : 79 bărbaţi evrei, 30 femei evreice, doi polonezi, doi asiatici. Aceştia au fost trimişi lagărului de concentrare Natzweiler, gazaţi acolo cu săruri cianhidrice (pe care Prof. Hirt le-a predat în acest scop comandantului lagărului) » cîtorva dintre bărbaţi le-a fost amputat testiculul stîng (probabil pentru o temă particulară a lagărului Natzweilor), apoi cadavrele au fost transportate profesorului Hirt la Institutul de anatomie aî „Universităţii Reichului", unde au fost scufundate în recipiente cu soluţie alcoolică cu o concentraţie de 55 procente. Acolo au rămas timp de un an, pînă cînd, la apropierea frontului Aliaţilor, Hirt a ordonat tranşarea şi arderea lor.

In lagărul de concentrare Sachsenhausen ^ începînd din anul 1944, prepararea cu regularitate de sînge conservat pentru spitalul-SS din Berlin (SS-Sturmbannfuhrer Dr. H. D. Ellenbeck. între 1943—1945 experimente cu tot felul de substanţe toxice de luptă ; în acest scop, prizonieri de război ruşi au fost împuşcaţi cu gloanţe otrăvite, de către col. igienist-SS, Dr. Doc. Mrugowsky, care se afla

în *lasâr* însoţit de alţi ofiţeri-SS). De asemeni, din 1939 s-a experimentat un gaz de luptă lichefiat (Lost sau Gelb-krcuz) ; îi se ungea deţinuţilor pe piele, se urmărea procesul de otrăvire pînă la deces. Rezultatele îi erau raportate lui Himmler care a dispus să se facă aceleaşi experimente sau unele similare pe loturi mai mari de subiecţi — de pînă la 150 de deţinuţi --în lagărul de concentrare Natzweilcr, de către profesorii Hirt si Bicken-bach (internist în clinica universitară Strassburg). Victimele au orbit în parte, murind apoi în chinuri îngrozitoare.

în lagărul de concentrare Dachau : în 1942 şi 1,943. producerea artificială de flegmoane pentru testarea unor medicamente alopatice şi biochimice. Ca subiecţi au fost aleşi cu precădere preoţi catolici din clerul laic şi ordinele-călugăreşti, mai ales polonezi. Erau selectaţi de medicul-şef SS Dr. Wolter, iar infectarea o provoca medicul-SS Dr. Laue. Cota deceselor a fost ridicată, nu s-au înregistrat vindecări ; dintr-un lot de subiecţi constituit din 50 de preoţi, raportul medicului-SS Dr. Grawitz adresat la 29 august 1942 lui Himmler, consemnează „un caz pozitiv şi 4 cazuri prczumpliv pozitive, faţă de 35 de eşecuri, din care 10 s-'au soldat cu moartea. Cercetările continuă la Dachau". Şi ulterior rezultatele au fost negative. Datorită unor supurări grave, în cele din urmă majoritatea preoţilor a murit de septicemie.

în lagărele de concentrare Ravensbruck şi Hohen-Jychcn : cercetări privind regenerarea musculaturii şi iransplantclc osoase. Unor deţinute li se rezeca din cînd în cînd cîte o bucată de muşchi din gambă, pentru a se stabili dacă şi cum se regenerează treptat ţesutul, sub bandaj gipsat. Altor femei le-a fost amputat un picior sănătos, sau un braţ, sau un omoplat ; rnedicul-SS le împacheta si le ducea cu maşina la Hohenlychen profesorului Gebhardt, unde medicii Dr. Stumpfegger şi Dr. Schulze Je grefau pe pacienţi din spital. Victimele respective din JogăruJ de concentrare erau lichidate prin injecţii.

.*Lagăre mici'' şi lagăre în corturi*

Pentru 'efectuarea unor acţiuni speciale sau pentru arca deţinuţilor supranumerari cînd lagărul era supraaglomerat, SS-ul organiza în majoritatea lagărelor de concentrare mai mari, fie temporar, fie definitiv, aşa-nu-

mitele „lagăre mici" : o anumită parte a lagărului mare ei a despărţită, înconjurată cu încă un rînd de sîrmă ghimpată şi dotată cu barăci improvizate, în acelaşi scop au apărut şi lagăre alcătuite din corturi. Un astfel de l::«ăr mic a existat, de exemplu, la Buchenwald — din octombrie 1939 pînă în primăvara anului 1940 - - pe o pai te din terenul afectat locului de adunare, între clădirea porţii şi primul şir de blocuri. Patru corturi şi o magazie din scînduri au fost împrejmuite cu un gard înalt, de suma ghimpată. O parte a spaţiului liber a servit drept loi-de adunare, iar pe un alt petic de teren erau aruncaţi morţii, într-un colţ se găsea o cuşcă împrejmuită şi ea cu sîrmă ghimpată, aşa-numila „grădină de trandafiri", construită de fapt exclusiv din sîrmă ghimpată împletită Pe un ger de minus 30 de grade Celsius noaptea şi minu.^ 15 grade ziua, victimele „speciale" erau vîrite acolo înăuntru, unde erau lăsate să moară de foame, în văzul camarazilor lor, care nu ştiau cînd anume le vine şi lor rîndul. în apropierea cuştii era latrina, în lagărul mic d•„• alunei nu existau nici sobe, nici saltele de paie, nici dulăpioare, nici pături. Cum le-a mers acolo deţinuţilor va reieşi din relatarea privind soarta polonezilor din lagărul Buchenwald.

In iulie 1943 au sosit la Buchenwald de la Compiegnr 2 000 de deţinuţi francezi. Deoarece toate blocurile si barăcile erau deja supraaglomerate, aceşti noi-sosiţi au fost aşezaţi lîngă grădini, pe un teren viran împrejmuit cu sîrmă ghimpată, mai jos de ultimul şir de blocmi. După* două zile, SS-ul a pus la dispoziţie cinci corturi cu o capacitate de cîte 200 de oameni. Şi cu asta, - administraţia a considerat problema rezolvată. Nu exista nici un pat, pătură, scaun, nici apă de băut sau de spălat, îmbrăcămintea strict necesară, veselă, linguri, rufărie, medicamente, canal de scurgere, latrine — pe scurt, nimic din ceea ce este necesar pentru satisfacerea unor condiţii primitive de viaţă, încă din. prima zi, stihia unei epidemii plutea deasupra lagărului de corturi şi, implicit, asupra întregului lagăr de concentrare. Conducerea internă a de-ţinuţilor lagărului a căutat deci cu înfrigurare *să* facă mai suportabile condiţiile din lagărul de corturi. Cu materiale sustrase din magaziile SS-ului S-RU putut construi prin muncă clandestină o conductă de apă, un canal de scurgere, latrine şi o magazie pentru pîine; s-au adunat de peste tot pături, veselă şi linguri Au început să lu-

crr/e ambulanţele, s-au săpat şanţuri de scurgere, locul de adunare al lagărului a fost pietruit (încît aveau loc două apeluri separate, cel din lagărul mic trebuind însă sincronizat cu cel din lagărul mare) şi pe întregul teren s-a împrăştiat clorură de var. La sfîrşitul lunii august, cele cinci corturi au fost completate cu o baracă de scînduri adunate de peste tot. iar toamna cu încă trei barăci construite alături de corturi ; treptat, corturile au fost demontate, ultimul dispărând la începutul liinii ianuarie 1945. SS-ul nu s-a preocupat defel de acest aspect al problemei.

Construcţia acestui nou „lagăr mic" începuse încă din J 942, cînd în lagărele de concentrare au venit primele transporturi masive de străini. Cu construcţiile amintite mai sus lagărul mic ajunsese să cuprindă 17 barăci, în cuşete suprapuse, la foarte mică distanţă, la dreapta şi la stînga unui culoar, sălăşluiau cîte şase-zece bărbaţi, fără Jumină şi fără aerisire suficientă, doar cu cîte o pătură — dacă aveau norocul s-o aibă, cu latrinele afară — *l* 500 şi chiar 2 000 de oameni în cîte o baracă, în loc de maximum 500. Aici s-au derulat inimaginabile tragedii, de proporţii cu atît mai mari cu cît se prelungea războiul. Situaţia cea mai îngrozitoare s-a instaurat însă în toamna anului 1944. Numărul zilnic de morţi din lagărul mic a crescut intens, ajungînd uneori pînă la 150—200 de oameni. Uneori, cadavrele zăceau pe afară, pentru că erau pur şi simplu aruncate noaptea din barăci de către cei vii pentru a mai l'ace ceva loc şi încă nu avuseseră timp să le ia de acolo. Forţele de ordine dinăuntrul întregului lagăr erau neputincioase în faţa acestor decese în masă. Deţinuţii-şefi de bloc care trebuiau să ia măsuri aveau o sarcină aproape imposibil de îndeplinit, deoarece din cauza foametei şi mizeriei deţinuţii aproape că se animalizaseră. Se în-fîmplau lucruri de neînchipuit : oamenii îşi făceau nevoile peste cadavre despuiate ; un tînăr evreu ungur l-a rugat pe dcţinutul-şef de bloc să-l lase să spargă dinţii de aur ai tatălui său muribund, deoarece altminteri vor fi furaţi de alţii ; pentru picul de mîncare zilnică se încingeau bătui sălbatice, soldate uneori cu omoruri, cărora şefii de cameră nu le mal puteau face faţă ; oameni înnebuniţi de foame, trecuţi prin chinurile unui transport îngrozitor, rupeau firele electrice de îndată *ce* apăreau găleţile cu mîncare, pentru a se năpusti pe întuneric asupra lor, astfel cu unii, puţini la număr, se alegeau cu mai multă

mîncare, în timp ce altora, celor mai mulţi, nu le mai rămînea nimic, în loc de a se duce la latrine, întrebuinţau propriile castroane pentru mîncare, fie din slăbiciune, cînd nu mai puteau părăsi baraca, fie de teama vremii aspre de afară sau a unui furt în lipsa lor, fie pentru că pur şi simplu nu se mai puteau strecura afară din cuşetele lor supraaglomerate. Cei de pe ultimul rînd de sus smulgeau adesea scîndurile sau bucăţile de carton din acoperiş, pe care se căţărau noaptea, umplînd totul cu murdărie. Este o realitate pe care fantezia umană cu greu şi-o poate reprezenta.

Barăcile destinate persoanelor de vază

Nu toţi deţinuţii SS-ului erau cazaţi în perimetrul împrejmuit cu sîrmă ghimpată. Anumite personalităţi erau internate la periferia lagărelor de concentrare, în barăci sau căsuţe de tip vilă, chiar dacă nepretenţioase, ceea ce era cazul mai ales la Sachsenhausen şi Buchen-wald.'Aceşti deţinuţi nu trebuiau să vină în contact cu ceilalţi deţinuţi ai lagărului şi, în plus, se parc că SS-ul ţinea să preîntîmpine zvonurile că acele persoane extrem de cunoscute în viaţa publică s-ar afla internate în lagăre de concentrare. In acest fel şi-au petrecut mai mulţi ani la Sachsenhausen fostul cancelar austriac Dr. Kurt von Schuschnigg, cu cea de-a doua soţie a sa, care i s-a alăturat voluntar în detenţie, şi diverşi membri ai generalităţii germane, din momentul în care ajungeau în dizgraţia lui Hitler. La Buchenwald, baraca persoanelor de vază era ascunsă adînc în pădure, peste drum de locuinţele conducătorilor SS. Era împrejmuită de palisade, înalte de trei metri, peste care nu se putea trece şi prin care nu se putea privi şi era păzită de doisprezece SS-işti. în ultima fază, adică atunci cînd din ordinul lui Himmler deţinuţii acestei barăci au fost evacuaţi în Bavaria, ea era ocupată de 54 de persoane. Printre deţinuţi se aflau fostul şef al partidului social-democrat german, Rudolf Breitscheid cu soţia, prinţesa italiană Mafalda von Hessen cu servitoarea ei, cercetătoarea în Biblie Măria Ruhnau, marele industriaş german Fritz Thyssen, unul din principalii finanţatori ai Partidului muncitoresc naţional-socialist german la începuturile lui, aflat, potrivit declaraţiilor sale, deja de patru ani şi jumătate în detenţie — mai întîi în-

tr-un ospiciu, apoi la Sachsenhauscn — marele industriaş Rochling, şase persoane din familia centilor von Stauf-fenberg, generalul von Falkenhausen, cinci miniştri ai unui guvern maghiar de interimat, rude ale ambasadorului german von Hassel, doamna Goerdeler cu copiii ei, soţia generalului Lindemann — executat după 20 iulie 1944, fostul prim-ministru francez Leon Blum, ca şi soţiile unor foşti conducători sindicali germani cu copiii lor.

La sfârşitul anului 1944 a făcut mare vîlvă următoarea întîmplare : un avion Fieseler-Storch s-a rotit de mai multe ori deasupra barăcii izolate, în timp ce pilotul — o femeie, ce putea fi văzută foarte bine — făcea semne de salut cu mîna. Deoarece în lagăr circula zvonul că şeful aviaţiei de vînătoare din înaltul comandament al aviaţiei, generalul Galland, s-ar afla în lagăr, electricianul-deţinut Armin Walter, un social-democrat plin de umor şi foarte iubit în lagăr, care se ducea uneori singur la baraca izoiată a prominenţilor, l-a întrebat pe Thyssen dacă aviatoarea aduce cumva salutări pentru Galland. Thyssen a declarat că aviatoarea se numeşte Millert, e originară din Viena şi prietena unuia din conţii deţinuţi Stauffen-bcrg. Ea a venit trei zile în şir, s-a rotit deasupra pădurii şi şi-a continuat apoi zborul, îndepărtîndu-se.

Bordelurile în lagărele de concentrare

în vara anului 1943, Himmler a ordonat înfiinţarea de bordeluri în lagărele de concentrare. Pînă în momentul de faţă nu ştiu în cîte lagăre au fost realmente înfiinţate, în orice caz, la Buchenwald a fost instalat primul, urmîncl apoi Sachsenhausen, Dachau şi Mauthausen.

Bordelul lagărului a primit denumirea pudică ,,Clădirea speciala" şi a fost aşezat în chip semnificativ între blocul experimental 46 şi blocul sanitar al deţinuţilor, Construirea clădirii speciale a fost atît de jnult grăbita, încît planul mult mai urgent al extinderii blocului sanitar a fost amînat. Sub conducerea a cîte două SS-iste (Schar-fiihrerinnen), care se purtau ca nişte soldăţoi, au fost aduse din lagărul de concentrare Eavensbiiick de fiecare dată 18—24 fete în lagărul în care se deschidea un bordel. La promisiunea că vor fi eliberate după şase luni, femeile se prezentau voluntar. Fişele de sănătate aduse indicai: însă în antecedente nişte maladii, care grăiau despre un

' mod de viată nu prea serios înaintea internării femeilor în lagărul de concentrare. Cu doar cîteva excepţii, ele s-au supus soartei lor fără multe reticenţe.

Pentru bărbaţii care n-aveau vreo legătură, timpul de vizită reprezenta douăzeci de minute, după o prealabilă examinare în blocul sanitar al deţinuţilor şi o dezinfecţie ulterioară, ,

Scopul urmărit de SS prin aceste practici era ca deţinuţii politici, cărora li s-a dat prioritate, să poată fi corupţi, spionaţi şi abătuţi de la preocupările lor politice. In lagărul Buchenwald s-a dat însă indicaţia internă, ca stabilimentul să nu fie folosit, nu numai din motivele arătate mai sus, dar şi pe considerente sociale : trebuia privit ' ca o ruşine ca din banii deseori cu greu adunaţi şi trimişi de soţiile şi marnele deţinuţilor, aceştia să cheltuiască cîtc-două mărci ca taxă de intrare în bordel. Numai că, imediat după deschidere, conducerea SS a lagărului îl forţase pe deţinutul-şef de lagăr să folosească clădirea specială. Dacă ar fi refuzat, el ar fi fost în cel mai bun caz înlăturat din funcţie, ceea ce ar fi avut urmări serioase pentru întregul lagăr. Şi astfel, după două zile de refuz, el s-a supus, dar nu s-a mai dus apoi niciodată acolo, în general, deţinuţii politici au respectat linia indicată, astfel că intenţiile SS-ului au fost zădărnicite. Dar, clădirea specială a creat în lagăr destule neajunsuri, de la corupţia de toate felurile şi pînă la furtul de pachete. Căci, nu numai „dragostea'' năştea dorinţa de a le face femeilor din bordel cadouri, ci şi posibilitatea de a-ţi aranja pe această cale accesul la bordel în afara programului stabilit şi de a prelungi durata vizitei peste cele 20 de minute fixate. Şi astfel, oamenii cu posibilităţi de achiziţionare, deţi-nuţi-Kapo şi şefi de echipă în putere, înarmaţi cu cămă-şuţe de dantelă, sutiene, pantofi şi alte asemenea cadouri, aveau la dispoziţie — dacă doreau — chiar şi ore întregi pentru acest fel de „petrecere a timpului liber". Aşa se face că, pe lîngă miile de figuri jalnice care abia se tîrau între viaţă şi moarte, mai existau destule persoane pline de vigoare, care pe lîngă excesele lor enervante se mai şi grozăveau cu succesele lor sexuale, povestind cu detalii peste zi în comandoul lor privilegiat ce făcuseră realmente sau ce pretindeau a fi făcut în seara precedentă. Firesţe că mai erau şi unii care puneau în joc şi ultimele lor resurse fizice, pentru a traduce în fapt zicala „bunului Augustin" din vremea ciumei: „Tot omul trebuie să aibă

o plăcere, şi dacă n-arc o plăcere, măcar să aibă parte de ii n om !"

Se mai şi întîmpla, ca în jurul bordelului să se încingă bătăi sălbatice : într-o noapte, deţinuţi-criminali se furişaseră în clădirea specială şi, beţi fiind, se năpustiseră asupra femeilor ; alarmată, paza lagărului înconjurase bordelul şi, după o bătălie turbată, făcuse,, măcar pe dinafară, curăţenie.

Cele două supravcghetoarc-SS se purtau mai rău ca nişte prostituate. N-aveau relaţiile lor stabile numai cu SS-işti. Dacă venea un deţinut cu un sfert de kilogram de unt sau altceva de mîncare, destul de picant, se culcau entuziasmate şi cu acesta. Ba mai cuplau şi femeile bordelului, făcînd propagandă în rîndurile SS-ului pentru clădirea specială, deşi frecventarea acestuia de către SS-işti «va strict interzisă. Cu timpul, au devenit atît de corupte, încît nu mai aveau nici un ascendent asupra deţinuţilor. De aceea, conducerea lagărului le-a înlăturat, înlocuin-du-le cu SS-işti bărbaţi, care înss în scurtă vreme s-au dovedit a nu fi mai buni. Ei abuzau de femeile bordelului în fel şi chip, pierzînd fireşte foarte repede orice autoritate. Pentru menţinerea cît de cît a ordinei, a trebuit să fie mobilizată paza lagărului constituită din deţinuţi, care vegheau ca SS-iştii să nu intre în contact cu femeile.

în acest mediu a fost adusă prinţesa Mafalda, fiica perechii regale italiene, cînd la 24 august 1944 baraca persoanelor de vază *a* ars pînă în temelii, iar prinţesa, victimă a atacului aerian, fusese salvată alegîndijpse totuşi cu o rană gravă la braţ. Medicul lagărului, Dr. Schied-lausky, si-a asumat amputarea braţului, dar prinţesa a decedat în urma unei hemoragii puternice. Cadavrul despuiat al prinţesei a sosit, laolaltă cu cadavrele bărbaţilor din ziua respectivă, Ia crematoriu, unde şeful prosecturii, părintele Joseph Thyl, a, scos-o din grămadă, *a* acopcrit-o şi s-a îngrijit de incinerarea ci grabnică. Din părul ei tăiase o buclă care, scoasă clandestin din lagăr, a fost păstrată la Jena, spre a fi încredinţată mai tîrziu rudelor din Hessa ale prinţesei.

Cinematograful ca loc de pedeapsă

Desigur că am greşi dacă am considera orice floare amăgitoare din mlaştinile lagărelor de concentrare ca un

produs al intenţiilor SS-ului. Din mlaştină au răsărit absolut spontan, potrivit naturii răului, cele mai bizare produse. Faptul că SS-iştii foloseau cinematograful din Buchenwald concomitent şi ca loc de administrare a unor pedepse nici măcar nu izvora dintr-o răutate sadică deosebită. Sala de cinematograf li s-a părut pur şi simplu indicată, practică, comodă. Era mare, încăpătoare şi semi-întunecată, deci un -loc excelent pentru pedeapsă cu bătaia pe capră, care era dusă şi montată pe locul de adunare numai cu prilejul unor ciomăgiri publice, demonstrative, în cinematograf zăcea şi o spînzurătoare şi de asemeni niste pari, care se fixau în orificii anume pregătite şi de care SS-iştii atîrnau deţinuţii. Era îngrozitor să stai seara dinaintea ecranului luminos şi să ştii că în acel loc, doar cu cîteva ore în urmă, niste camarazi fuseseră crunt bătuţi sau torturaţi. Aceste efecte contradictorii au fost cu siguranţă simţite şi de SS-işti, chiar dacă ele nu fuseseră din capul locului astfel proiectate.

Companii disciplinare şi secţii speciale

Fără nici o excepţie, fiecare lagăr de concentrare avea o companie disciplinară sau o secţie specială. Efectivul acestor comandouri de muncă era supus unor măsuri disciplinare înăsprite. Deţinuţii erau izolaţi într-o baracă proprie, astfel că nici măcar în puţinul lor timp liber nu o puteau părăsi. Companiile disciplinare lucrau cu precădere în cariere de piatră, de cele mai multe ori avînd un program de lucru mult mai lung decît celelalte comandouri de muncă, lucrau cu regularitate şi duminica, aveau o pauză de masă mai redusă, astfel că abia apucau să mănînce, deseori li se suprimau raţiile - - la început întotdeauna duminica —, erau folosiţi suplimentar la toate muncile neplăcute şi grele, nu aveau voie să primească bani şi puteau scrie doar o dată la trei luni sau nici atît, erau frecvent puşi să facă exerciţii de pedeapsă. Viaţa în aceste comandouri era literalmente un iad. Mulţi camarazi i-au ajutat pe cit le-a fost posibil pe deţinuţii din compania disciplinară, căci altminteri nici unul n-ar fi supravieţuit tratamentului aplicat. In companiile disciplinare viaţa era absolut insuportabilă şi din cauza componenţei lor. Contingente din toate categoriile de deţinuţi, cercetători în Biblie, homosexuali şi deţinuţi cu pedepse speciale, apoi timp de şase pînă la douăspre-

zece săptămîni toţi noii-sosiţi, iată din ce se compunea efectivul lor. Unii deţinuţi erau repartizaţi în acestea pe baza unor menţiuni speciale din dosarul lor, făcute fie de Gestapo, fie de conducerea lagărului, unii definitiv, alţii doar temporar ; dar şi asta era de regulă o chestiune arbitrară, în aceste companii deţinuţii politici nu jucau rolul principal, ceea ce făcea ca lipsa de omogenitate să iasă şi mai mult în evidenţă.

în baza unui ordin venit de la Berlin, la începutul anului 1944 companiile disciplinare au fost dizolvate oficial. Dacă acest ordin a fost într-adevăr executat în toate lagărele de concentrare, rămîne o problemă deschisă.

Dacă SS-iştilor li se părea necesar, mai ataşau comandourilor disciplinare nişte secţii speciale proprii, pe care le ţineau permanent sub supraveghere. Secţia specială din Buchenwald a fost înfiinţată în 1942, în toiul luptei acerbe declanşate de „verzi"' şi de „roşii" împotriva deţinuţilor politici conducători. Secţia a funcţionat vreo trei luni, din martie pînă în mai, şi a cuprins fix 100 de persoane ale stîngii germane, în primulrînd comunişti. Pe atunci, criminalii de profesie porniseră o amplă acţiune denunţătoare împotriva „politicilor", camuflîndu-se în spatele temutului şef secund al lagărului, Plaul. Nu încape nici o îndoială că se intenţiona ca la prima ocazie favorabilă aceste forţe politice conducătoare din lagăr să fie lichidate, între timp însă, criminalii de profesie s-au dedat la repetate excese. Anumiţi Fiihreri-SS simpatizau mai mult cu politicii, ca de pildă medicul lagărului, Dr. Hoven, care avea o influenţă considerabilă în lagăr, astfel că din protipendada „verde", unul după altul a luat drumul spre compania disciplinară — unde au fost ajutaţi să dispară repede. O dată cu consolidarea şi în cele din urmă cu victoria influenţei „roşilor", această secţie specială a fost desfiinţată.

Buncărul negru de la Buchenwald

Nu SS-ul, ci deţinutul-şef de lagăr, Richter, de care am mai amintit, a inventat aşa-numitul buncăr negru. Mai tîrziu, Richter însuşi a avut prilejul să-l simtă pe propria sa piele. Buncărul a existat de la începutul anului 1939 pînă la 20 aprilie 1939. O aripă a blocului numărul 3, care se învecina cu locul de adunare, a fost complet camufiată şi închisă ; nu era niciodată încălzită şi se dis-

tîngea prin frecvente vizite ale supraveghetorului buncărului, Sommer. Pedeapsa cu bătaia, la . ordinea zilei, era cu atît mai gravă, cu cît pentru cea mai mică acuzaţie era aplicată întotdeauna întregului efectiv. Raţiile de hrană erau reduse la minimum. Ultimii supravieţuitori au ieşit din buncărul negru ca nişte schelete de culoare cadaverică. Unul 'dintre aceştia a fost cercetătorul în Biblie, Otto Leischnigg, de la care provine următoarea relatare :

„Lucram în croitoria SS-ului. Meşterul, un angajat civil, m-a întrebat într-o zi dacă nu avusesem acasă, pe cînd eram în libertate, un manual de croitorie. Intrucît îl aveam, am aranjat ca să i se trimită de la mine de acasă, în cursul unor divergenţe avute de el cu nişte SS-işti, s-a aflat şi modul în care îşi procurase cartea. în seara de 23 februarie, pentru acest „delict", întregul comandou de deţinuţi — 34 de oameni — a fost culcat pe „.capră''. Am căpătat fiecare între 10 şi 25 de lovituri de ciomag. La apelul de seară din 24 februarie, deţinutul-şef de bloc mi-a înmînat un bilet : ..Prezentarea dinaintea panoului numărul 2". Din nou fusese pregătită „capra". Ni s-au administrat iar cîte 25 de ciomege, în continuare am fost duşi în buncărul negru. Fiecare crăpătură sau fisură era lipită cu hîrtie. înlrucît buncărul închis ermetic nu era deloc încălzit, pereţii erau umezi. Pe jos se formaseră băltoace. Spre aceste locuri m-am tîrît bîj-bîind în întuneric, ca să mă aşed în ele şi să mai astîmpăr puţin jarul şezutului care parcă frigea şi al pielei întinse dureros, într-o noapte, trei camarazi au ştcrs-o ca să procure ceva de mîncare, pentru că eram tot timpul flămînzi. Au fost prinşi şi aduşi înapoi. Din nou, întregul efectiv a fost culcat pe „capră"'. Nu ne puteam spăla decît o dată la două-trei zile, ne bărbieream doar la 14 zile şi, bineînţeles, în mare grabă, încăperea era complet goală, avînd doar într-un colţ două hîrdaie pentru nevoi. Pînă la ele trebuia să bîjbîim în întuneric. Fecalele făceau aerul sufocant, irespirabil. Dormeam lipiţi unul de altul, direct pe podeaua tare. Ghetele, acoperite cu tichia de deţinut, serveau drept pernă, jacheta înlocuia pătura, în lungi şiruri zăceam strînşi unul într-altul, ca să nu îngheţăm. Nimeni nu putea să-şi schimbe poziţia, totul se făcea la comandă. Rezistam aşa două-trei ore, după care eram complet îngheţaţi. Atunci mărşăluiam în cerc, pînă ce ne mai încălzeam cît de cît. Dacă vreunul leşina, era culcat într-un colţ. Dacă zăcea acolo două

zile, era scos ; majoritatea s-au prăpădit. Aşa s-au scurs zile şi săptămîni. Morţii şi muribunzii erau azvîrliţi afară. Durata pedepsei nu era fixată. Am rezistat 50 de zile şi nopţi în buncărul negru, dar eram şi la capătul puterilor. Cînd am ieşit de acolo, lagărul de concentrare mi s-a părut a fi însăşi libertatea poleită cu aur."

Cu prilejul zilei de naştere a lui Hitler, la 20 aprilie, SS-iştii au desfiinţat buncărul negru.

Arestul lagărelor de concentrare

Nu exagerez cînd spun că despre aresturile lagărelor de concentrare, numite buncăre, s-ar putea scrie o carte în sine — o colecţie cutremurătoare de material documentar. Fiecare buncăr din fiecare lagăr de concentrare în parte avea caracteristicile sale, pe care e imposibil să le înfăţişez aici, chiar dacă aş cunoaşte toate detaliile. Gama buncărelor mergea de la „cuşca cîinelui" de la Dachau, în "care deţinutul nu putea sta decît culcat ghemuit pe o parte — mîncarea i se azvîrlea ca unui cîine şi ca să o capete trebuia în prealabil să o ceară lătrînd —, apoi celulele complet întunecate în care — pentru dezbaterea unor contradicţii ştiinţifice dintre ei şi „eroi ai spiritului" naţional-socialist — intelectuali germani erau ţinuţi închişi pînă ce aproape că orbeau, apoi celulele de la Sachsenhausen, care aveau exact atîta spaţiu cît să încapă un singur om stînd numai în picioare şi putînd fi împroşcat cu scuipat printr-un grilaj la nivelul feţii, fără a avea posibilitatea să şteargă sputa şi flegma de pe obraz şi mergînd pînă la tot felul de alte monstruozităţi. Se mai întîmpla însă, e drept 'extrem de rar, ca cineva să fie deţinut permanent în buncăr, fără a fi maltratat ; o astfel de excepţie a constituit-o de exemplu pastorul Niemoller la Sachsenhausen. El şi-a petrecut întreaga perioadă de detenţie — de peste şapte ani — în acest lagăr de concentrare, izolat într-o celulă individuală din buncăr şi n-a apucat să vadă mai nimic din restul lagărului. Cînd trebuia dus la cabinetul dentar se aducea un cărucior, pe care era suit, acoperit cu o preiată, apoi trebuia să se dea jos în faţa cabinetului - între timp evacuat de pacienţi — şi să intre într-o încăpere goală. După tratament era dus înapoi în acelaşi fel. E drept că lui Niemoller i s-a permis să fie vizitat de soţia sa. Dar faptul că a stat ani de-a rîndul într-o

izolare totală în buncăr este în sine îndeajuns de semnificativ.

Buncărul era denumit oficial Casa celulelor. De obicei era situat într-o aripă a clădirii de la poartă şi se compunea dintr-un şir de celule mici din beton, cu priciuri' de lemn drept paturi şi nişte lucarne aşezate foarte sus. încălzirea centrală era fie excesivă, fie lipsea cu desă-vîrşire. Condiţiile de viaţă în sine foarte dure căpătau — din cauza turbatului SS-Hauptscharfiihrer Sommer, iar în primii ani din cauza îngrijitorului Fischermann (un' fost SA-ist, scos apoi din lagăr de SS-işti) — un caracter înfiorător, aproape de nesuportat. Dacă cineva era dus în buncăr, era imediat scos din evidenţă de către camarazii din lagăr. Mulţi deţinuţi n-au rezistat torturilor şi, în cele din urmă, au folosit frînghia pe care Sommer o aducea după un timp cu predilecţie în celulă.

Un camarad care a fost internat în duminica Paştelui din anul 1945, deci cu zece zile înaintea eliberării lagărului, descrie astfel cele trăite în buncăr :

..In celula 2 se aflau deja un polonez şi doi letoni, celula avînd lăţimea de 1 metru şi lungimea de 2 metri. Doi dintre noi dormeam pe un prici de lemn, ceilalţi doi pe podeaua din beton. Un ambalaj de marmeladă din tablă ruginită servea drept vas pentru nevoile noastre. Mai aveam şi două paturi complet zdrenţuite şi pline de păduchi, ca şi o saltea de paie, dar fără paie. La ora 5 eram treziţi. Spălatul, golirea „vasului de noapte" şi maturatul nu trebuiau să depăşească două-trei minute, altminteri eram bătuţi. Supa o primeam la ora 17, în continuare pîinea, uneori marmeladă, foarte rar margarina. Adeseori paznicii-SS ne mîncau marmelada, iar cu margarina noastră îşi făceau cartofi prăjiţi. După şase zile am fost mutat în celula 3 şi forţat să fac treabă de îngrijitor. Cu această ocazie am putut vedea cine zăcea în diferitele celule. In celula l era o rusoaică ; într-una din ultimele zile ale lagărului a fost sugrumată de Oberschar-fuhrerul buncărului. I-am auzit limpede ţipetele şi la urmă horcăitul, în celula 4 zăceau patru camarazi olandezi, în celula 5 erau patru ruşi, în celula următoare de asemeni cinci camarazi ruşi, slabi ca nişte schelete. In celula 7 se aflau cinci deţinuţi de diferite naţionalităţi. O celulă în care se aflau doi camarazi n-a fost deschisă niciodată. Aceasta era situaţia de o parte a coridorului. Celulele de pe partea cealaltă erau ocupate parţial de SS-işti. Astfel, în prima celulă se aflau doi SS-işti ucrai-

neni, în cea de-a doua trei SS-işti italieni. Alături se găsea un deţinut în izolare severă, pe care nu l-am văzut decît o singură dată, prin vizeta uşii. în noaptea de 9 spre 10 aprilie 1945, toţi deţinuţii de pe această parte, ca şi camarazii din celulele 5—8 au fost ucişi de paznicii buncărului. Deşi n-am văzut cu ochii mei aceste crime, există suficiente dovezi, încă în timpul nopţii am auzit limpede de pe coridor ţipete înăbuşite şi horcăieli. Dimineaţa, respectivele celule erau toate goale. Pe jos, lingă uşă şi pe pereţi erau pretutindeni pete de sînge proaspăt, pe care am fost pus să le spăl. Căţuşe pline de sînge, de care mai atîrnau bucăţi de carne zdrenţuită zăceau în spălător, frînghii îmbibate cu sînge atîrnau în magazia de scuîe. A trebuit apoi să spăl două uniforme de SS-işti îmbibate de sînge proaspăt şi să le atîrn la uscat în celulele 2 şi 3. Gulerele vestoanelor erau complet ferfeniţite Şi rufăria de corp a ucigaşilor-SS era plină de sînge şi mai zăcea în spălător si în ziua eliberării noastre. A trebuit de asemeni să spăl patru perechi de şosete complet îmbibate cu sînge.

La 11 aprilie, ziua eliberării noastre, încă din zori toate instrumentele de tortură au fost împachetate într-un coş neacoperit şi duse de acolo, în cursul dimineţii a dispărut mai întîi Oberscharfiihrerul de serviciu. Doi alţi' SS-işti erau postaţi în faţa uşii şi aşteptau ordine. Cînd s-a auzit însă semnalul care anunţa apropierea tancurilor, au luat-o repede din loc. în timp ce se porniseră pe fugă a sunat telefonul, de vreo 20—25 de ori, dar ei nu l-au rnai luat în seamă. Aşa se face că ultimul ordin de asasinat, ce trebuia piobabil întărit şi pe cale telefonică, n-a mai fost executat".

în aceste încăperi, supraveghetorii buncărului şi-au făcut ani în şir cumplita lor meserie. La Buchenwald era SS-Hauptscharfuhrerul Sommer. Nu poate fi numit altfel decît o bestie cu chip de om (dar aproape toate lagărele au avut asemenea exemplare). El tortura şi ucidea fie cu prilejul interogatoriilor, în parte de conivenţă cu Secţia politică, fie „ca pedeapsă", fie din pură plăcere personală. Se pare că au existat doar puţine metode pe care el să nu le fi folosit. SS-iştii se temeau de el cam tot atît cît deţinuţii, deoarece era capabil ,,să facă de petrecanie" oricui îi cădea în gheare.

în buncăr, interogatoriile se petreceau în felul următor : deţinutul trebuia să se dezbrace la piele şi hainele îi erau examinate foarte amănunţit. Apoi era dus într-o

celulă întunecoasă şi prins cu cătuşele uc calorifer, în aşa fel încît să nu se poată mişca. Noaptea, îngrijitorul Fischermann îşi făcea rondul în papuci de pîslă. Dacă îl găsea pe deţinut dormind, îl lovea cu o măciucă de cauciuc. Dacă deţinutul ţipa de durere, venea Sommer cu o vînă de bou şi lovea şi lovea pînă ce victima îşi pierdea cunoştinţa, în toiul nopţii sosea asistentul criminalist Leclaire din Secţia politică. Deţinutul era stropit cu apă rece pînă ce îşi revenea şi dus la interogatoriu. Pentru împrospătarea memoriei, Leclaire îi administra mai întîi cîteva lovituri cu vînă de bou peste cap. „Că n-ai să mai ieşi niciodată viu de aci, asta cred că ţi-e clar, nu-i aşa ? Şi, dacă minţi, încasezi la lovituri pînă te-apucă rîsul !" Dacă deţinutul nu mărturisea îndeajuns sau dacă tăcea, se lua de la comandantul Koch celebrul bilețel : „Interogare pînă la mărturisire". Pe baza acestui bilet, Sommer îl punea de pildă pe deţinutul gol să-şi introducă testiculele alternativ în apă rece şi clocotită, şi cînd pielea se jupuia fîşii-fîşii îl ungea cu tinctură de iod, ceea ce producea, firește, dureri înnebunitoare. Sau, venea cu o frînghie, îi lega deţinutului mîinile la spate, trăgea apoi frînghia prin inelele fixate de o uşă zăbrelită, astfel că deţinutul spînzura la 30 —50 de centimetri deasupra solului, împreună cu Leclaire, Sommer îi mai trecea victimei o frînghie şi în jurul gîtului, de care trăgea apoi din cînd în cînd ca-să o sufoce, apoi se agăţau şi ei de picioarele celui spînzurat. După cel mult douăzeci de minute, delicventul era leşinat. Jos cu el, şi dă-i cu apă rece ! Apoi reluau toată procedura ! în chinurile acestor torturi s-au stors uneori nişte mărturisiri pe care, în condiţii normale, omul respectiv nu le-ar fi făcut niciodată.' Totuşi, au fost deţinuţi care n-au scos nici un cuvînt. Dacă sistemul „atîrnării[4]' nu dădea nici un rezultat, se suprima mîncarea, apa de băut, şi deţinutul era „interogat"' zilnic. Afîrnarea se repeta pînă la trei ori, postul se prelungea pînă la zece zile. Dacă pînă într-a zecea zi un deţinut nu mărturisea nimic, urma ultima încercare : atîrnarea cu capul în jos. Kurt Leeser, care a trecut prin toate aceste torturi, a rezistat şi la această probă circa 15 minute. Dacă toate aceste metode laolaltă nu dădeau rezultatele scontate, atunci Sommer fie că elibera (!) deţinutul, fie că — dacă Secţia politică aprecia că este „un caz dificil'' — îi dădea seara o ceaşcă de ceai care îl adormea, după care Sommer îi făcea o injecţie mortală. A doua zi, dimineaţa, se auzea prin megafon : ,.Cioclii

Ia poartă" !. Medicul lagărului scria în certificat : „deces prox'ocat de tulburări de circulaţie". Dacă însă deţinutul nu se atingea de respectivul ceai, Sommer revenea la fiecare cîteva minute la viziera celulei, ca să vadă dacă omul încă nu doarme, în dimineaţa următoare se aducea în celulă mîncare caldă, care era otrăvită. Dacă nici în acest mod nu izbutea, Sornmer reacţiona ciudat — dar numai dacă deţinutul nu acuzase pe nimeni — : el cerea pentru acest deţinut al buncărului eliberarea, ceea ce se aproba aproape întotdeauna, adică în puţinele cazuri în care cineva Rezistase torturilor suferite. La părăsirea buncărului, Sommer îi dădea deţinutului ţigări f

Fritz Mănnchen din Dresda, Kurt Leeser din Aachen, îngrijitorii buncărului Richard Gritz din Antonienhutte de lîngă Katovice, Alfred Miller din Leonberg de lîngă Stuttgart şi Roman Hadelmeyer din Viena care şi-au do-bîndit o experienţă temeinică în materie de buncăr, au relatat de comun acord o mulţime de fapte :

Cea mai „simplă" metodă de ucidere, dintre cele alese de Sommer era de a-i pune victimei o frînghie în jurul gîtului, spînzurînd-o apoi cu mîna lui de corpul de încălzit sau de cerceveaua ferestruicii. Dar mulţi deţinuţi au fost omorîţi de Sommer fiind loviţi pur şi simplu cu un fier de profil triunghiular. Se cunoaşte şi un caz în care el a fixat pe tîmplele victimei cîte o clemă de fier, înşurubîndu-le apoi pînă ce ţeasta presată a fost zdrobită,

Privitul pe fereastra celulei aducea după sine îrT mod cert moartea deţinutului. Dacă Sommer surprindea pe cineva uitînclu-se afară, ori îl lovea pînă îl omora, ori îl .,lichida" cu o injecţie. Aceeaşi pedeapsă îl ameninţa pe cel pe care îl prindea citind dintr-o bucăţica de ziar ce fusese distribuită ca hîrtie de toaletă. Aşa s-a întâmplat, de pildă, cu un deţinut pe nume Fischer, care citea din-tr-un caiet vechi, găsit la closet. De asemeni, era interzis să umbli încoace şi încolo prin celulă ; în poziţie de „drepţi" trebuia să priveşti spre uşă, de la ora cinci dimineaţa pînă la zece seara. Vizeta din uşă avea o lentilă măritoare, prin care se putea observa orice mişcare. Cine era prins, se alegea cu 25 de ciomege. Cînd se aducea mîncarea, aceasta era de regulă pe jumătate. Iarna se obişnuia să se toarne apă rece peste deţinut, îmbrăcămintea urma să se „usuce" pe corp, în timp ce deţinutul dormea pe cimentul gol. într-o celulă zăceau şapte evrei, într-o bună zi, Sommer a apărut în celulă cu o cană

de tinichea, a omorît cu ea doi deţinuţi, apoi a smuls o bucală de fier din corpul de încălzit, cu care i-a omorît şi pe ceilalţi. Din cel puţin 100 de evrei aduşi în buncăr în 1940—1941, nici unul nu l-a părăsit viu.

Se mai obişnuia ca arestaţilor să li se pună purgative în mîncare, după care se îmbolnăveau de diaree hemo-ragică. Firește că nu existau constipante. în buncăr erau două closete, unul pentru deţinuţi, altul pentru SS-işti. După ce un deţinut încasa de la Sommer cele 25 de ciomege, trebuia să se aplece şi să-şi vîre capul în closetul plin de fecale al SS-iştilor. La terminarea procedurii, n-avea voie să-şi spele murdăria de pe faţă.

Odată, Sommer a atîrnat în celulele lor şapte tineri deţinuţi polonezi,, legîndu-i cu lanţuri de priciuri. Drept mîncare nu li s-au dat decît castraveţi în saramură, iar de băut apă sărată, pînă ce s-au prăpădit, cu toţii. Ţipetele şi, la urmă, gemetele lor l-au îngrozit pe îngrijitorul Gritz. Un comunist ceh, din celula 11, n-a primit timp de şapte zile nici un fel de hrană, în ziua a opta, Sommer a intrat în celulă şi i-a spus : ,,în trei zile te-ai curăţat !" Apoi, întrebîndu-l pe deţinut cîţi copii are, şi aflînd că sînt în număr de şapte, a zis : „Şi ăştia sînt tot nişte criminali ca tine !" După două zile, Sommer l-a omorît cu o injecţie. De fapt, însă, prefera pentru victimele sale moartea prin înfometare. Obişnuia să distribuie personal mîncarea, iar celor pe care îi alesese pentru acest fel de exterminare, le oprea integral sau parţial mîncarea, pînă cînd, încetul cu încetul, mureau de inaniţie.

îngrijitorul Gritz mai relatează :

„Într-o dimineaţă, sub o chiuvetă din spălător se afla o ladă acoperită cu un cearceaf alb. Cînd l-am ridicat am văzut cadavrul unui bărbat, cu braţele şi picioarele tăiate de pe trunchi. Odată am fost pus să sortez în podul buncărului îmbrăcămintea celor ucişi. Erau piese de îmbrăcăminte de la mulţi deţinuţi".

Anumite schingiuiri la care se deda Sommer nu erau altceva decît manifestări ale sadismului său. Se delecta sugrumînd cu mîna sa deţinuţii, li făcea o plăcere deosebită să-i mîne pe toţi deţinuţii buncărului în coridorul lat cam de 1,20 m., să-i pună să facă genuflexiuni şi sărituri pînă ce cădeau jos epuizaţi şi apoi să calce peste ei cu tocurile cizmelor pînă ce le ţîşnea sîngele pe nas şi urechi şi măcar cîţiva dintre ei mureau. Odată a înghesuit într-o celulă cinsprezece deţinuţi şi le-a dat doar o oală de noapte de copil, nepermiţînd să fie deşertată timp de

zece zile. Podeaua celulei inola în fecale ; şi atunci, Sommer i-a ucis pe toţi cincisprezece.

în încăperea pe care o avea la dispoziţie, Sommer ţinea un cap de mort luminat pe dinăuntru. Seara îşi aducea uneori cile o victimă din celule şi o „lichida" cu seninătate chiar acolo, în camera lui. Apoi aşeza cadavrul sub patul pe care moţăia satisfăcut. Dimineaţa, cioclii erau chemaţi ia ,.poartă", pentru a lua în primire cadavrul şi a-l duce la crematoriu.

Dar pentru ce ajungea cineva în buncărul lagăr ului de concentrare ? Pentru orice fel de vină, fie ea mică sau marc ; şi asta era o chestiune arbitrară, ca de altfel totul în lagăr. De pildă, unul care, evreu fiind, era prins că fumează în timpul lucrului, un altul sub pretextul că ar fi leneş, un al treilea în vederea unor cercetări efectuate de conducerea lagărului sau de Secţia politică, într-o zi friguroasă de iarnă, trei deţinuţi duceau cocs în beci la instalaţia de încălzire. Pentru a se mai dezmorţi niţel, *ci* s-au eprit acolo citeva minute, unde au fost surprinşi de Sommer, I-a luat cu el *"m* buncăr şi i-a omorît. Dacă atunci cînd soţia comandantului, lise Koch, trecea călare un deţinut işi ridica ochii de la lucin.il pe care îl făcea, ea îi putea nota numărul şi nefericitul trecea în buncăr, deoarece o privise cu nerusinare pe ,.comandantă''. Dacă scăpa apoi numai cu o injecţie mortală, se putea socoti norocos. De fapt. administrarea acestor injecţii mortale era apanajul medicilor-SS. dar Sommer nu putea renunţa să-şi manifeste zelul si în acest domeniu special al mcdicinci-SS. Mijloacele sale preferate erau aerul, eloral hidrat şi evipanul. în acest mod el a ucis mulţi deţinuţi, în ianuarie 1941 pe ţ>ok>nezul Wicziak din Mys-loxvitz. în iulie 1941, pe sergentul polonez Pavel Zajac. după ce zile de-a rînclul nu i se dăduse nimic de mîncare. Un preot militar polonez. Galczynski din Cracovia, a avut în mai 1941 aceeaşi soartă, de asemeni un prelat din Bydgoszcz, al cărui aurne nu se mai cunoaşte. Fusese acuzat că ar fi instigat la omorîrea unor nemţi la Byd-goszcz. Şi Ernst Heilmann, preşedintele fracţiunii parlamentare prusace a Partidului social-democrat german, care fusese transferat în septembrie de la Dachau la Buchemvald, a fost ucis de Sommer cu cîoral hidrat. Fusese chemat la 31 martie 1940 ,.la poartă'' şi dus imedial în buncăr. Toată lumea ştia că n-o să mai apară. In ciuda faptului că SS-iştii răspîndiseră în lagăr zvonul că

Heilmann s-ar simţi bjnc, bucurîndu-se de o seric de privilegii, la 4 aprilie cadavrul său a fost deja adus la crematoriu. Cazurile relatate mai sus sint doar citeva exemple, luate la întîmplare.

în încheierea acestui capitol plin de orori, vom reda martirajul în buncăr al preotului anti-nazist Schnetder, pentru că el relevă colaborarea lui Sommer cu medicii-SS şi ipocrizia fără margini pe care sistemul o împletea cu barbaria sa.

Preotul protestatar Schneider a fost adus la Buchen-wald la sfirşitul lunii noiembrie 1937. Deoarece la ceremonia ridicării steagului, adică a simbolului nazist, care se organiza pe atunci, el nu-şi scosese şapca, a primit imediat 25 de ciomege şi a fost zvîrlit în buncăr. Acolo a rămas peste treisprezece luni, pînă cînd, după suferinţe cumplite, a fost ucis. Comunistul Fritz Mănnchcn. care s-a aflat un timp în aceeaşi celulă cu preotul, relatează că ori de cîte ori Sommer deschidea uşa celulei, îl lovea pe Schneider cu vina de bou. Ulterior, celula lui Schneider a fost ţinută în permanenţă în întuneric. Pe jos, apa era .de vreo cinci centimetri, pereţii complet uzi. Preotului nu i s-a permis să se spele niciodată cit timp s-a aflat în buncăr şi nici n-a fost dus la baie, cum se proceda cu alţi deţinuţi. Din această cauză îmbrăcămintea sa era plină de păduchi, iar pe corp avea, în urma loviturilor primite, răni dintre care unele de mărimea unui pumn. Aceste răni supurau în permanenţă, deoarece firesţe că nu primea cele necesare îngrijirii lor. Este aproape incredibil, că un om a putut îndura un asemenea martiriu. Uneori, mai ales în zile de mare sărbătoare bisericească, putea fi auzit pînă pe locul de adunare, rostind rugăciuni cu glas tare. Tocmai asta pare- să-l fi întărîtat la culme pe Sommer. El n-a vrut nici în ruptul capului să-şi lichideze dintr-o dată victima, ci s-o omoare cu încetul, torturînd-o mereu. Lui Schneider nu i se aducea mîncarea decît în răstimpuri ne-regulate, astfel că ajunsese scheletic. Cînd **Sommer,** plictisit în cele din urmă că povestea asta nu se mai isprăveşte, i-a pus într-o zi în mîncare o substanţă de natură să paralizeze activitatea cordului. Dar, întrucît, aşa cum făcea de obicei cînd primea mîncarea, Schneider a mîncat doar foarte puţin, substanţa nu şi-a făcut efectul. Ca ur-mare, sub pretextul că .vrea să-l ajute — Schneider fusese într-adevăr transportat în ultima vreme de cîteva ori în blocul sanitar al deţinuţilor —, Sommer i-a cerut me-

dicului să-i administreze lent un tonic cardiac (strofantină) în doze mari, concomitent cu comprese reci ca gheaţa, astfel că, într-o bună zi, Schneider a făcut un colaps cardiac şi a murit, încă în preziua morţii sale, Sommer îl croise cu vîna de bou.

Văduva celui ucis a fost înştiinţată printr-o telegramă a comandantului lagărului. Se preciza că „se permite transportarea decedatului pe cheltuială proprie'', altminteri, „el va fi incinerat"... Doamna Schneider s-a dus imediat cu un însoţitor la Weimar şi a rugat să i se îngăduie să-şi mai vadă o dată soţul. După oarecari tergiversări a obţinut această permisiune, între timp cadavrul a fost machiat de un frizer-SS şi aranjat de către doi deţinuţi pe un catafalc, în garajul trupelor-SS ; capul îi era înconjurat de flori. Doamna Schneider a fost primită de inspectorul Secţiei politice, Schott, de Dr. Ding şi de şeful lagărului, Rodi, cu aleasă politeţe. După ce şi-a luat rămas bun de la soţul decedat şi însoţitorul ci a rostit un „tatăl nostru", **SS-Fuhrerii** au asigurat-o că soţul ei ar fi putut fi oricînd pus în libertate, cu condiţia ca el să fi admis expulzarea sa din comuna sa din Renania. Curînd, în lagăr s-a răspîndit zvonul că comandantul Koch i-a transmis doamnei Schneider „că soţul ei a fost cel mai bun deţinut al său şi că tocmai în momentul în care urma să i se comunice eliberarea, a făcut un stop cardiac'[1].

Destine de grup şi acţiuni speciale

Lagărele de concentrare nu au dispus numai de instalaţii *şi* sisteme de organizare specifice, care au depăşit cadrul existenţei lor oricum anormale în sine, dar istoria lor abundă, din păcate, şi în destine de grup şi în acţiuni speciale, de proporţii înfricoşătoare.

Soarta evreilor în lagărele de concentrare

Sînt nevoit să subliniez din nou că îmi este imposibil să ofer aici chiar şi o relatare cît de cît revelatoare a tragediilor evreieşti în masă. Orice prezentare cuprinzătoare **şi** susţinută prin documente ar impune depăşirea substanţială a limitelor pe care şi le-a propus lucrarea de faţă.

Cititorul trebuie să se mulţumească mai întîi cu o imagine despre natura, dimensiunile şi cursul destinului evreilor , din lagăre, şi anume atît în lagărele de concentrare propriu-zisc, cît şi în ghetourile create ulterior în regiunile din Est.

Se pot distinge trei mari etape ale tragediei : acţiuni individuale — pînă în toamna anului 1938, multiple acţiuni de exterminare — organizate din toamna anului 1938, exterminarea sistematică a evreilor, în primul rînd a celor din Est — începută în anul 1942.

în primii ani ai regimului naţional-socialist, *evreii din Germania* nu au fost arestaţi în masă ; numai o parte dintre ei au fost ridicaţi şi internaţi în lagăre de concentrare, după criterii stabilite de Gestapo. Numărul acestora trebuie să fi fost sub 20 000. Aşa cum rezultă din descrierile de pînă acum, tratamentul ce li s-a aplicat era, în toate lagărele, aproape identic şi de-a dreptul sinistru.

La 15 iunie 1938, în lagărul de concentrare de la Bu-chemvald au fost aduşi 500 de evrei, majoritatea lor provenind din oraşele Berlin şi Breslau. După ce au trecut prin torturile uzuale ale intrării în lagăr, au fost cazaţi în aşa-numitul grajd pentru oi, o construcţie din buşteni, înăuntru — nici mese, nici bănci, nici paturi ; pe jos -pămînt acoperit sărăcăcios cu uscătură de brad. Intrucît, în ciuda anotimpului cald, nu era apă. se plătea adesea cîte'o marcă criminalilor de profesie internaţi în acest lagăr pentru a primi o înghiţitură de apă. Zilnic, le reveneau cîte o pîine la cinci evrei şi cîte o jumătate de litru de supă de persoană. Criminalii de profesie, care erau şefi de cameră, sustrăgeaU cea mai mare parte din raţii şi după aceea le vindeau. Deşteptarea era la orele 3 dimineaţa, apelul, la orele 5, acesta terminîndu-se, nu arareori, abia la orele 7. Din cauza încăltămintei proaste, drumul de aproximativ un kilometru ce ducea prin noroaie la locul de adunare dura — lucru aproape inimaginabil ! — pînă la o oră. Toţi aveau picioarele acoperite de răni, iar la infirmerie nu se făceau nici un fel de tratamente. Pe orice vreme, trebuia să se mănînce afară. Evreii se întorceau de la lucru la orele 17, cînd urma apelul, apoi, pentru toţi cei folosiţi la construirea de blocuri din piatră începea munca de noapte pînă la orele 23. Bătăile şi călcatul în picioare făceau parte, firesţe, din pîinea cea de toate zilele. O mare parte din cei internaţi au murit în scurtă vreme de epuizare. De desperare, unii s-au sinucis. După numai

două luni, numărul morţilor era de 150, restul, aproapr integral, ajunseseră încap abili de muncă. Celorlalţi deţinuţi din lagăr le era int erzisă în modul cel mai strici acordarea oricărui fel de .ajutor evreilor, ba chiar şi vorbitul cu ei. într-o deşănţată instigare împotriva evreilor şeful secund al lagărului, pe nume Hackmann, îi amenințase pe toţi : „Cine ia ceva de la un evreu, moare !'' (După numai două zile, va accepta, pentru el însuşi şi pentn, conducerea SS-ului din lagăr, 8 000 de mărci sub pretextul „procurării de cărţi" şi, după alte 14 zile, aceeaşi sumă. cu titlul de „donaţie pentru nevoiaşi[1]''). Evreii rămaşi în viaţă au fost mutaţi, abia* după două luni, din grajdul pentru oi într-un bloc din lemn, aceasta după ce un evreu eliberat şi emigrat a descris, la postul de radio britanic, condiţiile din lagăr. De aici încolo, a urmat martiriul obişnuit al evreilor.

în luna august 1938, au fost aduşi la Buchcnwald 2 200 de evrei, îndeosebi *austrieci,* şi anume din lagărul de concentrare de la Dachau.

Atentatul cu revolverul comis de evreul Griinspan, *în* noiembrie 1938, împotriva secretarului legaţiei germane de la Paris, von Rath, a condus, în întreaga Germanie, la aşazisa *Acţiune Ralh* îndreptată contra evreilor (numai în lagărul de concentrare de 3ia Buchenwald au fost aduşi 9 815 evrei). Originea lor ,se poate vedea din următorul tabel :

Locui *de origine*	*Număr*	*Locul de origine*	*Număr*
Offenbach	32	Mciningen	91
Dessau	85	Mainz	97
Worms	3?	Friedberg	99
Nordhausen	39	Wurzburg	103
Eisenach-Gotha	112	Leipzig	270
Halle a.d.S.	124	Hanovra	316
Aachen	135	Magdeburg	375
Giessen	138	Bielefeld	406
Dresda	151	Kassel	693
Darrnstadt	169	Oppcln	703
Chcmnitz	171	Breslau	2471
Erfurt	197	Frankfurt a.M.	2 621

Aşezări'mai mici din Turingia

Arestările se făceau fără nici un fel de considerente de vîrstă. Alături de copii de zece ani, puteau fi văzuţi

între şaptezeci şi optzeci de ani. Chiar pe drumul de la gara Weimar spre Buchenwald, erau împuşcaţi iuţi cei ce rămîncau în urmă, supravieţuitorii fiind siliţi să care cu ei pînă în lagăr cadavrele, nu o dată scăldate în sînge. Masele de oameni se îngrămădeau la poaita de intrare — întotdeauna boseau cîte o mie deodată —, căci SS-ul nu deschidea poarta mare cu gratii, ci lăsa doar o tlecere îngustă pentru cîte un singur om. în dreptul acestei intrări, erau postaţi şefii de bloc, care loveau oamenii cu vergi, bice şi măciuci, astfel încît fiecare evreu nou sosit avea literalmente trupul acoperit de răni. Nu este cu putinţă să descrii în cîteva cuvinte ceea ce s-a petrecut atunci în lagăr. Să amintim măcar atît că, încă în prima noapte, 68 de evrei şi-au pierdut minţile şi au fost bă^ tuţi — cîte patru odată — ca nişte cîini turbaţi, pînă şi-au dat sufletul. Aceasta a făcut-o Sommer. în blocurile l a până la 5 a, devenite renumite şi ulterior distruse, zăceau cîte 2 000 de evrei, deşi capacitatea acestor primitive barăci provizorii fusese concepută pentru 400 pînă la cel mult 500 de oameni. Condiţiile sanitare erau de neimagi-r.at. Ca hîrtie igienică erau folosite bancnote de 100 de mărci (evreii veniseră cu foarte mulţi bani, unii din ci aveau şi zeci de mii de mărci). SS-Scharfuhrerii înfundau capetele oamenilor în hîrdaiele arhipline folosite drept latrine şi le ţineau acolo pînă ce victima se înăbuşea. Cînd într-o zi, consumîndu-se carne de balenă alterată, toţi cei din barăcile la pînă la 5a au făcut diaree, lagărul de barăci, separat de restul lagărului printr-un gard de sîrmă, a oferit o imagine înspăimîntătoare. în vecinătatea latrinelor, se înălţau munţi întregi de pălării, haine si lenjerie de corp, devenite inutilizabile din cauza diareii.

Numărul celor internaţi într-un ritm foarte rapid fiind prea mare, SS-ul na a reuşit să înregistreze, la început, datele personale ale evreilor. Rapportfuhrecul a anunţat prin difuzor : „Dacă uri evreu se spînzură, acesta să bine-voiască să lase în buzunar un bileţel cu numele său, pentru a putea şti despre cine e vorba !" Unuia din Breslau, pe nume Silbermann, i-a fost dat să fie de faţă cînd SS-Unler-scharfiihrer Hoppe l-a tortuiat pînă la moarte pe fratele său : stîlcindu-l cu tocul cizmei pînă cînd a căzut într-un lac de sînge şi legîndu-l după aceea cu o frânghie de un stîlp, l-a lăsat să sa stingă. La vederea martiriului fratelui său, Silberman a înnebunit şi, seara tîrziu, ţipînd „Arde baraca", a provocat panică. Sute de oameni au năvălit

jos de la etajele superioare, priciuri întregi s-au 'rupt şi, cu toate că oamenii SS-ului au tras în masă şi complicii lor, recrutaţi din rîndurilc deţinuţilor, s-au năpustit cu ciomegele, abia după îndelungi eforturi *s-a* putut restabili liniştea. Şeful de lagăr Rodi a atribuit intenţionat întîm-plării caracterul de răzvrătire a evreilor şi a dispus să fie aduşi din barăci 7 ostateci, care au fost legaţi unul de altul cu cătuşe. Trei şefi de bloc au asmuţit cîini dresaţi împotriva acestor nenorociţi şi i-au lăsat să-i sfîşie. Cînd, datorită supraîncărcării, două dintre barăci s-au prăbuşit în timpul unei nopţi geroase, toţi deţinuţii au fost înghesuiţi în cele trei rămase în picioare. Deţinuţii care, în tumultul dement ce s-a produs, nu au putut găsi repede locul de intrare au fost răpuşi de SS-işti.

Acţiunea Rath a fost exploatată de SS pentru şantaje 'neruşinate de toate soiurile, într-o bună zi, s-a anunţat prin difuzor : „Toţi milionarii la poartă !" Li s-au cerut subscripţii pentru importante donaţii în bani, ajungîndu-se pînă la sute de mii de mărci ! Mai mult decît atît : toţi evreii au căpătat permisiunea să scrie acasă, dar pentru a cere să li se trimită bani, chipurile pentru plata drumului de întoarcere al unor camarazi mai nevoiaşi. Au fost chemaţi şi posesorii de automobile şi motociclete şi obligaţi să-şi transcrie vehiculele pe numele şefilor SS-işti. Naţionat-socialiştii din Weimar n-au vrut să rămînă mai prejos, cu năvoadele goale, la această partidă de pescuit ; şi-au găsit un bun mijlocitor în persoana SS-Oberschar-fuhrerului Michael. Acesta a adus din magazinele din Weimar toate mărfurile nevandabile, inutilizabile, înce-pînd cu caiete şi cărţi vechi, şi altele de acelaşi gen pînă la pioneze şi ace de păr pentru femei, pentru a le plasa evreilor, combinate cu nişte ţigări sau cîte ceva de ale mîncării, la preţuri fanteziste. Michael şi asociaţii lui au scos coşuri întregi de bancnote din lagăr.

în mai puţin de trei săptămîni, aceşti evrei, victime ale *Acţiunii Rath,* au avut sute de morţi din rîndurile lor. Ceea ce au reuşit să facă pentru răniţi şi bolnavi doi medici evrei, Dr. Margulies şi Dr. Vero — ajunşi mai tîrziu în Statele Unite ale Americii - - frizează incomprehensibilul.

Din motive de neînţeles, cunoscute doar de autorităţile Reichului, cea mai mare parte dintre evrei au fost, după aceea, eliberaţi pe neaşteptate din lagăr ! Erau duşi chiar

pînă la frontieră sau pînă la nişic vapoare pentru rmi-granţi. Să fi fost, oare, cuprinsă de teamă, la ora aceea, conducerea na^jonal-socialistă în faţa propagandei întemeiate pe fapte care se răspîndise în mod i'iresc în străi--nătate ? Sau, poate, ea căuta noi pretexte pentru a se dox-iănţui împotriva evreilor rămaşi ? Anunţul pentru eliberarea din lagăr suna astfel : „Atenţie, barăcile la pînă la 5 a ! Următorii evrei, imediat la poartă cu toate efectele asupra lor..." Deoarece se repeta ziua şi noaptea, anunţul ajunsese de pomină în tot lagărul. Eliberat era numai acela care dispunea de banii* de călătorie, în acest scop, s-a creat anume o ..casierie pentru cheltuielile de călătorie". Era păstrată într-o valiză albastră şi trebuia adusă, zilnic, la şeful de lagăr Rodi şi la Rapportfuhrerul Strippel, aceasta făcîndu-se întotdeauna în urma unui anunţ devenit, şi acesta, faimos : ,.Herzog să vină la poartă cu valiza de diamante !" Ziaristul vienez Gustav Herzog, autorul unei descrieri amănunţite a *Acţiunii Rath,* ale cărei urmări de altfel le-au suportat cu toţii, scrie : „Deşi depuneam în fiecare seară sume totalizînd pînă la mai multe zeci de mii de mărci, a doua zi dimineaţă valiza era iarăşi goală. Pînă la urmă, într-o noapte a fost furată, împreună cu conţinutul adunat în cursul acelei zile, de către un criminal de profesie, care a primit pentru această faptă încă o pedeapsă cu închisoarea. Evreii aleşi a fi eliberaţi au fost şi ei din nou spoliaţi. Sub diverse pretexte — veselă spartă, prosoape murdărite (care nu fuseseră vreodată date spre folosinţă), curăţitul încălţămintei şi altele —, SS~iştii ce asistau la eliberare luau de la evrei hîrtiile de 20, 50 şi chiar 100 de mărci,

Cînd, la 13 februarie 1939, acest „lagăr mic" a fost dizolvat şi cei aproximativ 250 de evrei, jertfe ale *Acţiunii Rath* încă neeliberate, au ajuns în lagărul mare, numărul morţilor din cele cinci barăci atinsese cifra de circa 600.

Abia în septembrie 1939 au fost aduşi din nou evrei în lagărul de la Buchenwald : cam 500, din *„Protectoratul Boemiei si Moraviei".* Ei erau victimele unei acţiuni locale de anvergură ce se soldase cu aruncarea în toate lagărele a mii de evrei. Au urmat, în octombrie, 200 de persoane din *Căminul evreiesc de bătrîni de *la Viena* şi, concomitent, vreo 2 000 de alţi evrei austrieci şi germani care *imigraseră în aceste ţări venind din Polonia.*

La Buchenwald, evreii ocupau în perioada aceea şapte blocuri, în noaptea de 8 spre 9 noiembrie 1939, s-a comis, în berăria miincbeneză „Biirgerbrău'', *pretinsul atentat împotriva lui Adolf Hitler,*

In primele ceasuri ale dimineţii de 9 noiembrie, evreii din comandourile de muncă au fost aduşi subit înapoi în lagăr şi închişi în blocurile lor. După puţin timp, fiecare bloc a trebuit să se prezinte, unul după altul, iar SS-Schar-fuhrerii Planck, Jănisch şi Warnstedt au ales, fără nici o listă prealabilă, pur şi simplu la întimplare, 21 de evrei austrieci şi germani, în cea mai mare parte oameni tineri, viguroşi. Un băiat de 17 ani, care tocmai venea de la serviciul de poştă al deţinuţilor, a fost înşfăcat, fără vorbă multă. SS-ul i-a condus spre poartă şi i-a împuşcat la cariera de piatră din imediata apropiere, în continuare, toţi evreii au rămas închişi în blocurile lor timp de cinci zile, ferestrele au fost acoperite, nu li s-a dat nimic de mîncat sau de băut — toţi erau într-o stare de permanentă şi istovitoare incertitudine legată de soarta lor de acum înainte, în cea de a patra zi, au primit o jumătate de raţie de mîncare. în cele din urmă, acţiunea s-a terminat prin luarea unei măsuri împotriva întregului lagăr din pricina unui pretins furt de porci.

Evreii din Olanda au fost ridicaţi în februarie 1941. Dintre ei 389 au fost aduşi din Amsterdam şi Rotterdam la Buchenwald. Acţiunea fusese pusă pe seama grevei generale din Olanda organizate împotriva autorităţilor de ocupaţie germane. Clima aspră din lagărul de la Buchenwald a avut efecte nefaste asupra sănătăţii olandezilor, în plus, Dr. Risele a dispus ţinerea lor în carantină la infirmerie. Toţi cei care se aflau atunci în clădirea infirmeriei au fost fie imediat „injectaţi", fie eliberaţi, încă la timp, ca „sănătoşi". La scurtă vreme după aceea mai trăiau 342 din ei. Pentru ei a venit ordinul să fie transportaţi în lagărul de concentrare de la Mauthausen. Doi deţinuţi politici de la Mauthausen, transferaţi mai tîrziu la Buchenwald, polonezul Adam Kuczinski şi neamţul Lud-wig Neumaier, au relatat următoarele despre soarta evreilor olandezi :

Transportul celor de La Buchenwald a ajuns la miezul nopţii. A doua zi, deţinuţii de la Mauthausen n-au avut voie să părăsească barăcile. 50 dintre cei nou sosiţi au fost minaţi ,goi de la baie în lagăr şi goniţi spre gardul încărcat cu curent electric. Toţi ceilalţi au fost băgaţi în-

tr-un bloc. Un deţinut politic, Gcorg Glas, originar din Landshut in Bavaria, lucra ca scrib în acest bloc. Şeful lagărului preventiv şi secundul lui — cel din urmă se numea Ernstberger — i-au pus în vedere că blocul trebuie să fie golit în cel mult şase săptămîni. Glas Ic-a răspuns că mai degrabă părăseşte postul decît să le pricinuiască vreun rău deţinuţilor. A fost imediat schimbat, i s-au aplicat între 25 şi 35 de lovituri cu bîta şi a fost trecut în comandoul de sacrificiu, care, de obicei, ,,la nevoie", era exterminat prin injecţii. S-a reuşit ca acest camarad să poată fi salvat printr-o substituire în urma căreia a fost trimis într-un alt lagăr. In locul lui Glas a fost adus ca scrib al blocului un „verde".

A doua zi după sosirea lor, evreii olandezi au fost duşi la cariera de piatră. Li s-a interzis să coboare cele 148 de trepte ce duceau în adîncul carierei, fiind siliţi să alunece pînă jos peste grohotişul de pe margini, ceea ce a provocat moartea multora dintre ei sau rănirea gravă a altora. Apoi, li s-au atîrnat de umeri, pe spate, scîndurile pentru cărat pietre ; doi deţinuţi erau puşi să aşeze cîte o piatră extrem de grea pe scîndura fiecărui evreu. Urma suirea celor 148 de trepte în pas alergător ! Dar multe pietre cădeau imediat, nimerind peste picioarele unora dintre cei ce veneau din urmă şi zdrobindu-le. Fiecare evreu căruia îi cădea piatra era bătut cumplit, iar piatra îi era pusă din nou în spate. Din desperare, mulţi s-au sinucis chiar din prima zi, aruncîndu-se în prăpastie, în cea de a treia zi, SS-ul a deschis „poarta morţii" : ciomăgiţi înfiorător pe tot traseul, evreii au fost hăituiţi pînă dincolo de centura posturilor de pază şi, ajunşi aici, au fost asasinaţi în masă, cu focuri de mitralieră trase de santinelele din turnurile de pază. După cîteva zile, nu se mai arunca cîte un singur evreu în adîncuri, ci se prindeau de mînă unul de altul, şi primul trăgea după el alţi nouă pînâ la doisprezece camarazi, mergînd împreună spre groaznica moarte. Nu au trecut şase, ci exact trei săptămîni, şi blocul a fost golit de evrei. Toţi cei 340 de bărbaţi îşi găsiseră moartea prin împuşcare, bătăi, alte metode de schingiuire, sinucidere.

Trebuie amintit că angajaţii civili ai carierei de piatră de la Mauthausen au cerut să fie oprită moartea prin aruncare în prăpastie, căci bucăţile de creier şi de carne ce se lipeau de pietre prezentau un tablou mult prea respingător. Ca urmare, cariera de piatră a fost spăiată cu

furtunuri de apă. Au fost postaţi deţinuşi care să împiedice aruncarea de sus a celor ce voiau să se sinucidă ; în schimb, evreii rămaşi încă în viaţă au fost bătuţi atît de cumplit dincolo de linia santinelelor, încît au murit. Cînd soseau noi transporturi de deţinuţi evrei, SS-ul îşi bătea joc de aceştia, spunînd că iar a venit o „trupă de paraşu-lişti''.

Singurul salvat din lotul evreilor olandezi *a* fost Max Nebig din Amsterdam. Medicul de lagăr de la Buchen-wald, Dr. Risele, aşa cum s-a mai spus, i-a făcut acestuia, în mod samavolnic, o, rezecţie a stomacului şi l-a lăsat pe mîna unui deţinut-sanitar pentru „injecţii". Mutat la staţia Tbc, a fost ţinut ascuns acolo timp de mai mulţi ani.

în octombrie 1942 a început, în general, trimiterea în lagărele morţii. Operaţia a durat pînă în vara lui 1943, creînd o stare de agitaţie, căreia chiar şi oameni călîţi i-au făcut faţă cu greu. Reiatările primite şi experienţele anterioare nu lăsau nici o îndoială în privinţa caracterului transporturilor. Şi într-adevăr, numai un foarte 'mic procent le-a supravieţuit. Posibilitatea ca vreunul să-şi facă rost pe loc de o frînghie salvatoare cu ajutorul căreia să-şi croiască drum spre solidaritatea binefăcătoare a unora dintre tovarăşii de detenţie depindea în mare măsură de abilitate, prezenţă de spirit, promptitudine şi fermitale extraordinare, în afară de vreo 200 de evrei — printre care avocaţi, scriitori, medici şi artişti ! —, declaraţi ca muncitori calificaţi în construcţii şi reţinuţi ca atare de conducerea lagărului, toţi ceilalţi evrei existenţi atunci la Buchenwald au pierit. Acţiunea era *„unitară în tot Reichul"*, căci aproape toate ghetourile din ţările din Est au fost „golite" în perioada aceea. De pildă, ghetourile de la Kielce — iulie 1942, de la Varşovia — 22 iulie 1942, de la Lemberg — august 1942, spre a numi doar cîteva. Pe de altă parte, populaţia evreiască care mai exista în Germania şi în celelalte ţări europene aflate sub dominaţia lui Hitler a fost transportată, şi ea, pentru completarea procesului de exterminare, în diferite ghetouri şi lagăre de concentrare. Aceste acţiuni de exterminare au durat pînă în momentul cînd problema forţei de muncă a devenit stringentă pentru regimul naţional-socialist şi, în consecinţă, acesta a preferat să utilizeze evreii rămaşi în viaţă ca sclavi pentru muncă.decît să-i bage în camere de gazare sau să-i mîne cu sila în faţa mitralierelor. Acestei împrejurări îi dalo-

rcază salvarea, în principal, evrei din Polonia şi din Ungaria, în timp ce. de exemplu, 13 000 de *evrei bulgari,* „predaţi autorităţilor germane".de către guvernul bulgar, au fost gazaţi ; la fel, foarte mulţi *evrei din Grecia*. Vorbind numai de Buehcnwald, aici au mai fost aduşi 6115 *evrei din Ungaria* în vara lui 1944 şi 5745 *evrei din Polonia* în ianuarie 1945, care, toţi, au fost puşi la muncă forţată pînă la epuizare, în comandourile exterioare *.

Cea mai fidelă viziune asupra destinului, evreilor în masă în această peiioadă ne este oferită de reiatări ale puţinilor deţinuţi care au reuşit să-i scape, dar care au pătimit laolaltă cu ceilalţi.

Docentul Dr. Ludwig Flcck scrie :

„Ghetoul din Lemberg se afla, iniţial, într-un cartier nu mai mic decît o cincime a oraşului. La Lvov, trăiau aproximativ 140 000 de evrei, ceea-ce reprezenta 30 % din populaţia oraşului. Fiecare evreu a fost silit să-şi cumpere locuinţa primită în ghetou. Ei n-au primit nimic pentru locuinţele lor evacuate şi obiectele ce le mobilau. Puteau lua cu ei lenjerie de pat, veselă de bucătărie, îm-brăcăminte de lucru : restul a devenit pradă pentru gloată. în ghetoul acesta existau cîtcva magazine cu lucruri dintre cele mai rudimentare, o casă a comunităţii, două spitale cu toate secţiile şi un spital de boli infecţioase. Viaţa era mizerabilă, totul foarte scump. Ghetoul a fiinţat din toamna lui 1941 pînă în august 1942, oamenii fiind expuşi zilnic unor şicane de cea mai josnică speţă. Era de la sine înţeles ca atunci cînd SS-ul sau Wchrmachtul avea nevoie de ceva — mobilier, îmbrăcăminte sau alt fel de obiecte — să le ceară, pur şi simplu, conducerii ghetoului şi să le primească gratuit. Acţiunea de masă antievreiască a început în august 1942, sub comanda generalului de poliţie Kaz-mann, SS-Gruppenfiihrer. Cea dintîi etapă a durat vreo 14 zile. Aproximativ 50 000 de evrei, în cea mai mare parte bătrîni, bolnavi şi copii, au fost tîrîţi cu forţa la Belzec, unde, aşa cum a „transpirat" mai tîrziu, au fost gazaţi, împreună cu toţi cei din spitalul de boli infecţioase, inclusiv toţi medicii, infirmierii şi surorile. Acţiunea, executată de un serviciu special al SS-ului, se repeta la cîteva

* Din România s-au făcut deportări în lagărele de concentrare naziste numai din nordul Transilvaniei, teritoriu ce i-a fost anexat de Ungaria horthystă prin Dictatul fascist de la Viena din 30 august 1940.

săptămîni. Ghetoul a fost mutat, şi anume la periferia oraşului, unde aproape că nu existau case zidite. Pentru fiecare evreu se socotea un spaţiu de locuit de doi metri pătraţi. Nici o prăvălie, doar alimente de contrabandă. Condiţiile sanitare erau respingătoare. Cam 70 % d[in] populaţia evreiască s-a îmbolnăvit de tifos exantematic. în timpul zilei, SS-ul jefuia şi prăda, în timpul nopţii era rîn-dul acţiunilor individuale şi al asasinatelor. A fost înfiinţat un lagăr de muncă forţată, în care erau trimişi evreii tineri şi sănătoşi. Bătrînii şi bolnavii, ca şi femeile şi copiii au fost trimişi spre gazare într-un lagăr de concentrare de lingă Belzec. în toamna anului 1942 mai trăiau în ghetou vreo 15 000 de evrei — fiind completat continuu din împrejurimi —, iar în lagărul de muncă, vreo 12 000, Despre soarta ulterioară a ghetoului din Lemberg se ştie din sursă demnă de încredere că locuitorii acestuia pereau încetul cu încetul, în condiţii de privaţiuni extreme, pînă ce, în martie 1943, au fost ucişi şi ultimii, iar clădirile, incendiate.

Caracterul bestial al acestor acţiuni este greu de descris : ele includeau vînătoare de oameni cu ajutorul cîinilor, scoaterea brutală a celor grav bolnavi, fie că zăceau acasă, fie în paturile din spital, adesea după operaţii, avînd răni deschise sau membre fracturate, smulgerea braţelor şi picioarelor unor copii mici, aruncaţi ca baloturile în mijloacele de transport. Acţiunea a fost de competenţa generalului de poliţie Kazmann, SS-Grup-penfiihrer. Un mare număr de ucrainieni au luat parte la ele ; un fost colonel din armata lui Petliura, pe nume Bisantz, a elaborat „planul de politică demografică".

Lagărul de muncă forţată Lemberg-Weststrasse fusese amenajat ca lagăr de exterminare. Un deţinut trăia acolo în medie două săptămîni, după care se stingea de pe urma foametei, bolii, cnutului şi altor torturi ; uneori era împuşcat. De obicei bolnavii erau împinşi „dincolo de sîrme" şi asasinaţi ; mulţi se prezentau benevol spre a scăpa de ceva mai rău.

Scurt timp după lichidarea ghetoului, au fost mitraliaţi pînă la unul şi cei din lagărul de muncă forţată. S-a spus că o sută de evrei ai unui comandou special ar fi rămas în viaţă şi că, în mod ciudat, ar fi fost bine trataţi după aceea j despre soarta lor ulterioară nu s-a aflat însă nimic. Comandantul lagărului de muncă a fost SS-Ober-bannfiihrer Willhaus.

Oskar Berger, negustor, trăia cu soţia şi băiatul lor la Katowice. La începutul războiului, s-a refugiat spre Răsărit, ajungînd, după cotropirea Poloniei, în ghetoul de la Kielce. în iulie 1942, evreii de acolo au fost „evacuaţi" şi aduşi la Treblinka. Berger povesteşte :

„Am fost despărţit de soţia mea pe care n-am mai vă-zut-o niciodată. Imediat după deportare, toţi bolnavii, aflaţi atît în locuinţe cît şi în Spital, în total 400 pînă la 500 de persoane, ca şi internaţii din căminele de bătrîni şi copiii de la orfelinat au fost fie împuşcaţi, fie asasinaţi prin injecţii. Fiind tînăr şi viguros, mă ocupam de degajarea din grămezi a cadavrelor şi de îngroparea lor într-o grădină mare din str. Okrej. 60 de evrei am fost trecuţi la această treabă. Cadavrele le aruncam în groapă îmbrăcate, după ce le scotoceam de bijuterii, aur şi bani, pe care trebuia să le predăm SS-ului. După terminarea întregii operaţiuni, am fost adunaţi în sinagogă, unde un şef de la Gestapo, pe nume Thomas, a stabilit cine dintre noi s'ă fie trimis la Treblinka.

Călătoria a fost cumplită. Strîns înghesuiţi, ne ghemu-iam în vagoane, copiii plîngeau, femeile înnebuneau. Am ajuns a doua zi către orele 3 după-amiază. în staţia de cale ferată era atîrnată o inscripţie de dimensiuni mari : „Lagărul de muncă Treblinka''. Trenul a luat-o de acolo, pe o linie specială, spre pădure ; distanţa trebuie să fi fost de trei pînă la cinci kilometri. La acest cap de linie, am clat de o privelişte înspăimântătoare : sute de cadavre zăcînd jur-împrejur. Printre ele, pachete, haine, valize, totul de-a valma. Am fost alungaţi din vagoane, SS-işti nemţi şi ucroinieni s-au suit pe acoperişuri şi au tras cu armele, la nim /cală, în masa de oameni. Bărbaţi, femei şi copii se rostogoleau în propriul lor sînge, strigăte şi plînsete înfricoşătoare umpleau văzduhul. Cel ce nu era doborît era fugărit peste mormanele de cadavre şi răniţi, ajungînd, pînă la urmă, printr-o poartă deschisă, într-un loc împrejmuit cu sîrmă ghimpată. Doî pari de lemn marcau acest spaţiu deschis. Am fost pus, împreună cu alţii, printre care un anume Gottlieb, din Kielce, să curăţăm vagoane şi să adunăm cadavrele următorilor veniţi în acest loc, să le cărăm în nişte gropi săpate de un excavator şi să le aruncăm înăuntru, indiferent dacă erau ale ynora cu adevărat morţi sau trupuri care mai zvîcneau. Cu sticla de şnaps într-o mînă, cu măciuca sau pistolul în cealaltă, aşa ne mîna SS-ul la muncă ! Şi acum mă mai înfioară amintirea ima-

ginii copiilor mici apucaţi de picioare şi izbiţi de trunchiurile copacilor". (Au existat Scharfuhreri ce purtau la ei, ca suvenir, fotografii cu asemenea scene). „Nu primeam nimic de mîncare, deşi, ca un comando special ce eram, am fost siliţi timp de mai multe săptămîni să îndeplinim această treabă dintre cele mai istovitoare. Zilnic soseau cîte două-trei transporturi. Ne hrăneam cu alimentele găsite în bagajele victimelor.

Uneori veneau transporturi numai cu cadavre. Presupun că oamenii aceia fuseseră gazaţi chiar în vagoane, căci răni n-aveau. Trupurile lor cu pielea învineţită erau încolăcite crispat unul în altul. S-a întîmplat uneori ca în asemenea transporturi să rămînă în viaţă copii mici de trei pînă la cinci ani ; erau'surzi şi cu o privire tulbure, incapabili de a rosti un cuvînt. Nu-i puteam ascunde multă vreme, erau descoperiţi de SS şi masacraţi. Ajungeau şi transporturi exclusiv de copii sau de oameni bătrîni. Rămîneau chirciţi pe loc ceasuri întregi, pentru ca apoi să fie „lichidaţi" cu rafale de mitralieră.

La anumite intervale, grupuri de 200 pînă la 500 de ' oameni din „lagărul de muncă de la Treblinka" erau hăituiţi goi prin pădure, în rînduri compacte, ţinîndu-se de mînă, ca şi cum s-ar fi prins în horă, erau masaţi la marginea gropilor săpate. Trimiţîndu-i pe aceşti nenorociţi cu un glonţ în ceafă pe lumea cealaltă, oamenii SS-ului făceau doar sport ! Cu tocul cizmei izbeau în coastele celor ce se prăbuşeau şi se ciondăneau, hăulind şi răcnind, pentru a stabili cine a reuşit să împingă mai departe cadavrul de evreu.

în decursul săptămînilor cît am lucrat la Treblinka, s-a construit, într-un colţ al pădurii, o clădire mică din că* rămizi. Pe drumul ce ducea la această casă s-a aşezat o tablă cu inscripţia „Spre stabilimentul de băi". Un alt indicator te soma să depui — la ghişeul băii — aurul, banii, devizele, bijuteriile, strînse toate într-o legăturică, începînd de atunci, cei nou sosiţi nu mai erau împuşcaţi, ci gazaţi. Un comandou special, asemănător celui al nostru, avea misiunea îngropării sau arderii cadavrelor. Ne întîîneam cu deţinuţii din acest comandou ; întrucît nici ei nu primeau vreo hrană, le dădeam noi din alimentele găsite în bajajele celor veniţi cu trenul.

Din cînd în cînd unii din noi încercam să evadăm. Eu am fost printre foarte puţinii fericiţi cărora le-a reuşit

fuga. M-am ascuns, împreună cu un băiat de 13 ani şi cu prietenul meu Gottlieb, din Kielce, printre păturile, grămezile de haine şi geamantanele pe care trebuise să le stivuim în vagoanele de cale ferată. Am luat cu noi, din plin, bijuterii' aur şi bani, îndeosebi dolari americani. Evadarea ne-a reuşit în septembrie 1942. Durata „libertăţii" mele a fost scurtă, din nefericire. La 5 ianuarie 1943, am fost din nou arestat la Cracovia, ca „partizan", împreună cu Gottlieb. După cazne greu de suportat, a trebuit să *recunoaştem* că sîntem evrei. Am fost duşi cu cătuşe la închisoarea din ghetoul evreiesc, unde am rămas pînă la 14 martie 1943. De aici, am fost transportaţi în dube, laolaltă cu alţi 100 de evrei, în lagărul de concentrare de la Auschwitz, iar de acolo la Birkenau. Cei mai mulţi au fost trecuţi imediat la stînga şi gazaţi. Am avut norocul de a fi trimis la magazia de încălţăminte. La 26 octombrie 1944, am fost transferaţi, îndeosebi cei ce aveam servicii bune şi condiţii de lucru mai bune, la Oranienburg, lîngă Berlin. Acolo, timp de 2 săptămîni, am stat în carantină, înfometaţi şi îmbrăcaţi mizerabil, la Uzinele Heinkel. Apoi, mî-naţi pe jos, am ajuns în lagărul de concentrare de la Sach-senhausen, iar de acolo, chiar după două zile, cu trenul, An vestitul comandou exterjor S III de la Ohrdruf, ţinînd de lagărul de la Buchenwald. în condiţiile muncii grele la care erau supuşi în galeriile de mine, au pierit, într-un timp scurt, mai bine de jumătate din deţinuţi. La' fiecare opt săptămîni, erau triaţi cei slabi şi incapabili de muncă şi transferaţi la Bergen-Belsen, lîngă Hanovra".

Destinele individuale ale supravieţuitorilor au avut aspecte dintre cele mai aventuroase. Motek Strigler, din Za-mosc (Polonia), a fost internat, din 1939 încolo, în diferite ghetouri, lagăre de muncă şi lagăre de concentrare : Buchenwald a fost pentru el al doisprezecelea lagăr de concentrare ! A putut să ne relateze următoarele despre lagărul de exterminare de la Skarzisko> Kamienno :

„în ajunul Zilei iertării păcatelor din octombrie 1943, a venit la noi în lagăr şeful pazei, Schuhmann. îl căuta pe .camaradul meu MendeJ Rubin, fîntînar din Cracovia. Acestuia i se imputa că ar fi scos din lagăr, pe ascuns, o scrisoare adresată unui polonez. La cercetare, s-a găsit ,° şapcă confecţionată din stofă militară, care semăna cu ᵘn chipiu militar rusesc. Aceasta a fost considerată o dovadă că Rubin avea legături Cu partizanii polonezi, A "°st luat din lagăr, ceea ce însemna, de regulă, că respec-

I

tivul urma să fie executat pe locul de execuţie, situat la marginea terenului unei fabrici. Cu miile au fost îngropaţi acolo. Conducerea fabricii a considerat, într-o bună zi, că groapa comună o deranjează. O comisie militară a dispus îndepărtarea cadavrelor. Rubin nu a ajuns însă la locul de execuţie, ci a fost dus mai departe. După cîteva zile, a venit din partea Gestapoului din Radom indicaţia ca Rubin să fie şters din evidenţă, întrucît nu se va mai întoarce pentru că ar fi fost, cică, pus in libertate. Multă vreme n-am mai auzit ceva despre el. în aprilie 1944, au venit două maşini cu jandarmi nemţi. Au rechiziţionat paiele care, iniţial, fuseseră destinate să fie împrăştiate pe priciurile noastre. Paiele au fost duse în pădure, în apropierea halelor 96 şi 97 ale Uzinei C. Acolo, au fost împletite rogojini, un spaţiu gol a fost delimitat şi împrejmuit cu un perete înalt de circa doi metri din rogojini de pai, aşa încît nu se putea vedea ce se petrece în interiorul împrejmuirii de rogojini. Cu toate acestea, am aflat-o, şi anume prin Mendel Rubin. El a fost unul dintre acei;:

care au lucrat vreo patru săptămîni la Skarzisko. Locuiera ţinut mereu strîns încercuit de jandarmi nemţi, într-o zi, unul din aceştia a venit la noi şi a întrebat de camaradul meu Henoch Edelmann, din Cracovia, care lucrase ca tinichigiu la meşterul neamţ Coro sto. Jandarmul i-a înmînat o bucăţică de săpun, în e'a era ascuns un tul mic de sticlă în care se găsea un bilet cu veşti de la Rubin, care ne înştiinţa că deţinea ştiri foarte importante peutrv. noi, dar ni le va transmite numai după ce va avea certitudinea că legătura a fost într-adevăr stabilită. Drep confirmare a faptului că biletul a ajuns la noi, cerea să se trimită fotografii ale soţiei şi ale copiilor săi, lăsaţi de el în lagăr. Le-a primit.

Au început să ne parvină ştiri de la Rubin. Jandarmi neamţ le preda unor fete care lucrau cu noi, Regina Ra-binowicz, din Varşovia, şi Feîa, din Zamosc. Am primi v patru sau cinci scrisori. Un prieten polonez al lui Rubin a alăturat unei scrisori un bileţel pe care scria : *«Katyrt în Guvernămîntul general».* Noi îngropam toate aceste comunicări scrise, lucru de care se ocupa Henoch Edc mann. în esenţă, ele ne relatau următoarele :

Rubin fusese inclus, la Radom, într-un comandou special, compus din 67 de bărbaţi, căruia îi revenea misiunea de a arde oamenii omorîţi de Gestapou şi de a face să dispară urmele. Numărul victimelor zilnice se ridica ade-

şea la sute. Am primit şi o listă de personalităţi devenita „prominenţi", care fuseseră ucise totuşi. Comandourile speciale se compuneau, în general, din candidaţi la moarte, ceea ce înseamnă din oameni care primeau dreptul la viaţă numai atîta timp cît îndeplineau serviciile respective. Legaţi la mîini şi la picioare, erau obligaţi să doarmă îmbrăcaţi. De mîncare aveau din belşug. Numai o pa; l din banii şi bijuteriile găsite le predau Gestapoului, o al o dădeau jandarmilor, care se arătau recunoscători şi ceau contraservicii deţinuţilor din comandoul special, p; v -curîndu-le alimente şi băuturi.

Legătura cu Rubin s-a rupt datorită morţii jandarmului, căzut într-o încăierare cu partizani. De la el aflase PI că membrii comandoului special erau mutaţi din loc în loc, în funcţie de misiunile pe care le aveau de îndeplinit.

La uzina noastră, comandoul special a trebuit, în timpul detaşării lui acolo, să exhumeze şi să ardă mii de cadavre îngropate lîngă locul de execuţie. Deşi gropile comune fuseseră astupate şi netezite, iar deasupra SG plantase iarbă, găseam totuşi mereu urme clare, bucăţi de oase, degete tăiate de pe care fuseseră smulse inelele, aur topit. Oasele exhumate nu erau arse, ci încărcate într-o maşină în care se găsea 6 moară de măcinat oase.

în mod obişnuit, după cîteva săptâmîni, oamenii din comandourile speciale erau împuşcaţi şi arşi. în ceea ce îl priveşte, Rubin a rămas însă aproape şapte luni în comandou, iar polonezul — cel care trimisese lista cu numele „preminenţilor" ucişi —, cîţiva ani. Amîndoi erau convinşi că nu vor supravieţui războiului."

Descrierile unor acţiuni identice sau asemănătoare din regiunile de est -sînt foarte numeroase. SS-ul, Poliţia secretă de campanie (GEP) şi unităţi ale Wehrmachtului nu ştiau ce-i odihna, dar cititorul ar fi repede epuizat numai la lectura lor. în districtul Lublin a făcut ravagii SS-Obergruppenfiihrer Globocnig. un austriac, care, după asasinarea la Viena, în 1933, a unui bijutier evreu, a fugit în Germania nazistă şi, în 1938, a ajuns gauleiterul Vienei ; a fost demis, în 1939, din cauza unei colosale afaceri de speculă cu devize, a cărei judecată publică a fost muşamalizată. După aceea, a fost afectat SS-ului. în sfera sa de exterminare au intrat, în 1942, printre mulţi alţii, l 150 de evrei vienezi, dintre care au supravieţuit evacuării" numai trei sau patru ! In speranţa că va veni în care cea mai zguduitoare lucrare documentară a

istoriei universale va descrie destinul pe care naţional-.sodalismul l-a pregătit în masă evreilor europeni din i egiunile de Est aflate sub dominaţie germană, mă re-xum aici, spre a cruţa nervii acelora care nu au avut de suportat decît lectura, la ultimele două reiatări.

Tînărul evreu german Hans Baermann, din Koln, care la vîrsta de 14 ani a trebuit să părăsească gimnaziul real pe care-l frecventa, a fost ridicai, la 7 decembrie 1941, împreună cu părinţii săi, pentru a fi dus in teritoriile de Est.

„Evacuarea ne-a fost anunţată de Gestapoul.din Koln cu trei săptămîni înainte. Simultan, a fost decretată obligaţia de a înceta orice vînzare de obiecte, în schimb, urma să se împacheteze totul, în afară de mobilă. Totodată. fiecare familie ameninţată cu evacuarea avea de pregătii
0 albie plină cu alimente. Familia mea s-a prezentat, la ora
stabilită, pe terenul rezervat Tîrgului din Kcln, cu şase
valize, trei rucsacuri, genţi şi serviete. Transportul era
de circa o mie de persoane. S-au controlat obiectele de
valoare din bagajele noastre, confiscîndu-ni-se bijuteriile,
ceasurile, verighetele, ca şi toate actele de identitate. După
un alt control, corporal de data aceasta, fiecărei pcrsoan»
1 s-au lăsat numai zece mărci. Apoi, am fost împinşi în
hala mare din incinta Tîrgului, împrejmuită cu sîrmă
ghimpată, şi lăsaţi, timp de 24 de ore, să şedem pe un
talaş umed.

La 8 decembrie, la orele 4 dimineaţa, cînd nu ne mai rămăsese de luat cu noi decît o singură valiză, SS-ul ne-a dus la gara Deutz. Călătoria a durat optzeci de ori si s-a încheiat la Riga. Pe drum nu ni s-a dat nici un Cel de mîncare, iar apă, doar o singură dată. La gara d-mărfuri din Skirotava, am fost goniţi din vagoane cu biciuri şi rîngi *de* fier de către SS-ul leton. Nici vorbă nu mai putea fi să te gîndcşti să-ţi iei mai departe cu line lucrurile. A urmat, pe un irig de minus 24 de grade. o mărşăluire chinuitoare pînă în ghetoul din Riga. Exact oină la venirea noastră, acesta adăpostise 34 500 de oameni. Cînd am ajuns noi, n-am mai văzut decit cadavre ;i băltoace de sînge, ca şi urmele unor pustiiri nemaipomenite în toate locuinţele.

Părinţii şi cu mine am fost îmbrînciţi, laolaltă cu alţi 177 de oameni, într-o încăpere de 140 metri pătraţi. Aici urma să locuim. Seara, cînd circa 4 500 de evrei letoni s-au întors de la lucru în lagăr şi şi-au căutat rudele, n-au mai găsit pe nimeei. Ei reprezentau acum restul d?-

supravieţuitori din ghetou. Ceilalţi 30000 fuseseră duşi într-o vale şi doborîţl cu mitraliere. După masacru, colinele au fost minate de ambele părţi, astfel ca avalanşele de prundiş să acopere cadavrele.

Alimentele pe care Ic-am găsit în acea încăpere ne-au ajuns pentru două zile. între timp, a sosit un nou transport de l 000 de evrei din Kassel. Două zile după venirea noastră, au fost aduşi în lagărul de la Salapils, situat la o depărtare de 18 kilometri de Riga, 200 de evrei avînd între 18 şi 40 de ani. Printre aceştia m-am aflat şi eu. înghеţaţi şi lihniţi de foame, am ajuns pe un cîmp liber, acoperit de zăpadă, pe care se găsea doar o baracă mare din lemn fără acoperiş. Acolo trăiau deja 4 000 de evrei din Germania de Sud, care s-au năpustit ca nişte lupi asupra noastră cerîndu-ne mîncare şi ceva de băut. Am fost tunşi. Ne-au repartizat în boxe înalte de 45 de centimetri, lungi de 2 metri şi late de 1,50 metri, în fiecare boxă intrau trei deţinuţi. Pe cel mai cumplit frig, te culcai pe scândurile acoperite de cruste de gheaţă. După trei zile de la sosire, am văzut prima oară pîine şi o sanie cu cai plină de coji de cartofi de la bucătăria SS-ului din Riga. Un SS-Oberscharfiihrer, Nickel, s-a prezentat drept comandant, ne-a distribuit la muncă şi ne-a ordonat să începem să lucrăm, fără paltoane şi fără focuri aprinse. Era plănuită construirea a 45 de barăci, în care, mai tîrziu, au fost băgaţi letoni şi ruşi. Planul a fost îndeplinit, minus cinci barăci. Pe lîngă aceasta, trebuiau construite şi turnuri de pază, iar întregul cvartal trebuia împrejmuit cu sîrmă ghimpată.

în acest lagăr de exterminare am flămînzit eu timp de şapte luni. La sfîrşit, cîntăream 36 de kilograme şi eram plin de păduchi. O mică grupă de SS-işti letoni au făcut

exerciţiu de tragere, punîndu-şi drept ţinte 14 camarazi aleşi la buna întîmplare, ale căror cadavre ciuruite de sus pînă jos a trebuit, ulterior, să le tîrîm noi

~o pădure apropiată. Exerciţiul de tragere a fost organizat pentru desfătarea unor ofiţeri SS invitaţi, printre care se găseau SS-Sturmbannfuhrer Rudolf Lange, ;andant al Poliţiei Siguranţei din *Letonia,* SS-Unter-slurmfuhrer Meiwald, precum şi funcţionari ai Gestapoului. Cu un alt prilej, am fost obligaţi ca, la ordinul lui Lange, să spînzurăm 16 camarazi de-ai noştri, care-şi p Tmiseseră să lucreze cu paltoanele îmbrăcate pe un fiig de minus 30 de grade. Slab ca un schelet, eu am fost fotografiat pentru publicaţia „Sturmer".

Cei 15 000 de oameni care au trecut, pe rind, prin acest lagăr au fost aproape cu toţii exterminaţi. Doar 192 au rămas în viaţă. Printre ei m-am aflat şi eu, cînd, la 2 august 1942, după construirea lagărului, am fost aduşi înapoi în ghetoul din Riga.

Din punctul de vedere al hranei şi al condiţiilor de locuit, în ghetoul din Riga nu era atît de rău. Ororile, în schimb, nu rămîneau în urma gravelor maltratări şi actelor de samavolnicie din lagăr. S-au constituit şi comandouri de tineri, care au fost puse să sape cu lopata gropi comune cu dimensiunile de 16X4X2 metri, în Pădurea de la Bickernick. Gropile comune erau pregătite pentru oamenii din transporturile pornite de la Bielefeld, Dusseldorf, Hanovra, Berlin, Viena, Dresda, Leipzig, Kas-sel, Dortmund, Stuttgart, Niirnberg, Miinchen, ca şi din Cehoslovacia şi Austria. Imediat după sosire, erau, toţi, transportaţi mai departe, direct în pădure, cu camioane ale forţelor militare aeriene, ale armatei, ale SS-ului şi ale Serviciului Siguranţei. Conducerea acestor operaţiuni revenea maiorului Arreis din SS-ul leton. De fiecare dată în dreptul gropilor erau scoase din grup cîte 20 de persoane ; pe măsură ce veneau camioanele, acestea trăgeau aproape de gropi, iar oamenii din ele, cîte 200, fără deosebire de vîrstă şi sex, erau dezbrăcaţi şi mitraliaţi. Cele 20 de persoane pregătite, trebuiau să ducă cadavrele în gropi; după ce terminau, îi aştepta aceeaşi soartă, Aceste crime odioase erau cunoscute de toţi; chiar şi membri ai forţelor militare aeriene, care au fost martori la ele, le-au relatat întotdeauna. O grupă de 38 de camarazi evrei, printre care şi tatăl internatului Kurt Rosenthal, din Dortmund, deţinut în lagărul de concentrare Buchen-wald, au fost folosiţi pentru a arunca nisip peste gropile comune, după execuţii. Grupa a fost izoiată cu multă precauţie şi închisă în închisoarea centrală din Riga. Făceau parte din grupă şi tatăl deţinutului cunoscut de mine Kurt Donnhart, din Koln, precum şi Ernst Kramer, din acelaşi oraş, ca şi Bernhard Isaak, din Koln-Deutz. Pînă la urma, închisoarea centrală a mai putut fi părăsită doar de 16 membri ai grupei; toţi ceilalţi muriseră acolo de foame sau pierzîndu-şi minţile, în celula în care fuseseră băgaţi cei 16, SS-ul punea zilnic, timp de două ore, un disc de pe care se auzea încontinuu repetat acelaşi text 3 ;,Nu am voie să povestesc nimic despre ce am văzut şi ce am făcut, altminteri voi fi împuşcat". Supravieţuitorii au fost readuşi în ghetou; .

Din noiembrie 1942, a fost găsit un procedeu mai simplu pentru a scăpa de oameni. In camioane închise, cu remorci, erau îmbrîncite în total 200 de persoane. In timpul drumului spre Pădurea de la Bickernick, era deschis un dispozitiv pentru gaz. După aproximativ o oră, camioanele se întorceau cu îmbrăcămintea... Şi aceşti oameni erau înhumaţi de către amintita grupă alcătuită din 38 de membri. Ulterior, am început să primim coloane întregi de camioane pline cu obiecte de îmbrăcăminte şi valize.

Corespondenţa cu lumea din afară şi deţinerea de bani erau pedepsite cu moartea. Evrei sleiţi de foame au făcut, uneori, încercarea de a da cîte un obiect de îmbrăcăminte în schimbul unei felii de pîine-cu unt. Locuitorii ghetoului prinşi cu aşa ceva au primit mai întîi 25 de lovituri cu bîta, după care au fost spînzuraţi. Printre ei se afla şi deţinutul Kurt Becher, de 19 ani, originar din Hanovra ; o dată cu Heidenheim, din Praga, pedepsit pentru o asemenea vină, au fost spînzuraţi şi alţi şapte din aceeaşi încăpere, sub acuzaţia de complicitate. Nu era deloc o ' excepţie condamnarea în plus la moarte a cîtorva oameni ' sau a cîtorva tovarăşi de cameră, învinuiţi de a fi omis .; să informeze comandamentul.

Fete tinere au fost adesea siluite de membri ai SS-ului. Nici comandantul n-a făcut excepţie în această privinţă. îl chema Krause, SS-Obersturmfuhrer din Leipzig, fost funcţionar al Gestapoului la Berlin, între altele, le-a violat pe Elly Laumann, din 'Krefeld, pe coafeza Olly Adler, din Praga.

La un moment dat, comandantul a dispus ca toate persoanele din ghetou avînd peste 50 de ani să fie separate : 2 200 bărbaţi şi femei. Părinţii mei au putut să se eschiveze de la această măsură numai falsificîndu-şi datele naşterii. Această selectare a afectat şi toţi copiii sub 13 ani. Mame ce n-au vrut să se despartă de copiii lor au fost incluse în categoria celor selectaţi. Drept ţintă a transportului fusese indicat Dtinamunde. Era o premeditată inducere în eroare, această ţintă nefiind atinsă niciodată.

O săptămînă după aceea, în noiembrie 1943, ghetoul evreiesc a fost dizolvat. Cei l 500 de supravieţuitori au fost duşi în lagărul de concentrare Kaiserwald, lîngă Riga ; printre ei, şi părinţii mei. Comandant al lagărului

era SS-Obersturmbannfuhrer Sauer. O parte dintre prizonieri au fost repartizaţi la munci speciale în cazărmi, ca de exemplu : la magazia de aprovizionare a armatei, la parcul de camioane, la depozitul de efecte al armatei rtc. Printre cei din urmă m-am găsit şi eu. La ordinul Berlinului, toate femeile şi felele au fost tunse.

Datorită unui concurs de împrejurări favorabil, după două luni am primit veşti de la părinţii mei. Mureau de foame. Comandoul în care lucram mi-a îngăduit să pun de-o parte cîte ceva din hrana mea ; am găsit o cale pentru a trimite părinţilor mei alimente, în cantităţi modeste. Tatăl şi mama lucrau la rîul Dvina, unde au fost puşi să scoată trunchiuri de copaci din apă şi să le care la un ferăstrău. Căratul se făcea, din principiu, numai cu forţă umană. Primul supraveghetor din lagărul de concentrare Kaiserwald, un criminal de profesie condamnat la închisoare pe viaţă, provenit din banda berli-neză Sass, se numea Xavcr Apel şi era poreclit în lagăr „Mister X". Avea pe lingă el un alt „verde", Hannes Dressler, din Hamburg. Ambii se aveau bine cu SS-Obersturmbannfiihrer Saucr, care a încuviinţat şi susţinut . toate faptele lor. Tipic era felul cum „Mister X" arunca, pur şi simplu, în rîul Dvina deţinuţi care nu mai erau întrutotul capabili de muncă, împicdicînd orice încercare de a-i salva. Erau ştcrşi din evidenţă cu diagnosticul .,atac de cord''. Un camarad cu o criză de dizenterie şi-a cedat raţia de mîncare. „Mister X" a aflat şi l-a aruncat într-un cazan mare cu apă clocotită, pregătită pentru cafeaua celor din lagăr. Bolnavul s-a opărit groaznic, obişnuita cafea pentru cei din lagăr a fost fiartă totuşi cu aceeaşi apă. Un alt camarad) pe nume Gustav Haar, din Dresda, şeful pazei ordinii în lagăr, a fost înjunghiat de nişte criminali de profesie şi aruncat în latrină.

SS-Sturmbannfuhrer Krebsbach, din Koln, întreprindea permanent diverse operaţiuni împotriva bolnavilor şi celor sleiţi de puteri, în mai 1944, şi tatăl meu a fost supus unei asemenea trieri pe motivul unei banale răni la picior. Şi iarăşi s-a spus : „Transport pentru Diina-miinde". Tatăl meu a făcut să-mi parvină un bileţel cu ultimele sale salutări, în care îmi comunica : „maşina de gazare în apropiere". Apela la mine să continui s-o ajut pe mama, după puterile mele. în mai puţin de o oră va fi scăpat de chinuri...

La începutul lunii iulie 1944, am fost expediat, cu l 350 de bărbaţi şi tot atîtea femei, în lagărul de concentrare de la Stutthof. Acolo, o nouă triere : bolnavii şi cei fără putere au fost ucişi, într-un mod despre care n-am putut afla ceva pînă azi, şi căraţi apoi la crematoriu. După cum se pare, mama mea ar fi fost, şi ea, internată în lagărul de la Stutthof. Niciodată n-am mai auzit ceva despre ea. După scurtă vreme, eu însumi am fost transportat, împreună cu alţi camarazi, la Buchenwald".

Şi iată acum descrierea luptei eroice a evreilor de la Varşovia, rezultată dintr-o relatare a lui Wladimir Blu-menfeld, care. după transporturi halucinante, a ajuns, îa 5 aprilie 1945, la Buchenwald :

.,întreaga populaţie evreiască din Varşovia a fost înregistrată imediat după ocuparea oraşului de către Wehrmacht. Cine nu se înregistra se expunea pedepsei cu moartea. A fost înfiinţat un ghetou mare prin strămutare, în care trăiau, la început, o jumătate de milion de evrei ; prin noi completări din împrejurimi, cifra s-a ridicat la trei sferturi de milion. Erau înghesuite pe o suprafaţă redusă mai multe familii în aceeaşi locuinţă ; fără posibilitatea exercitării unei meserii, fără contact cu lumea din afară, flămînzeau. în cele din urmă, s-a reuşit să se stabilească o legătură cu directorul Jointului de la Paris, Tropper. Aoesta a obţinut, prin Crucea Roşie poloneză, o autorizaţie de la Guvernatorul general Frank în vederea organizării unei acţiuni de ajutorare a evreilor din Varşovia. S-a numit o comisie de ghetou, căreia îi parveneau consistente ajutoare băneşti americane ce ajungeau la evrei în zloţi. S-a format un Consiliu evreiesc, sub conducerea inginerului Czerniakow, s-au înfiinţat bucătării populare cu ajutorul Jointului, s-a iniţiat o asistenţă a copiilor şi o reţea sanitară ; cercurile de evrei ortodocşi obţineau ajutoare prin rabinul Blumcnfeld. Toate acestea au ameliorat situaţia, numai că, după intrarea Statelor Unite ale Americii în război, Jointul şi-a încheiat activitatea în Polonia. Comitetul de sprijin al evreilor s-a străduit să continue această activitate cu forţe proprii. Situaţia a rămas, în linii mari, neschimbată pînă la 22 iulie 1942, ziua începerii exterminării evreilor.

La 20 iulie, au sosit Ia Varşovia detaşamente SS-Stan-darte „Reinhard Heydrich" de la comandoul de exterminare din Lublin, sub conducerea SS-Obersturmfiihrerului Tumann. La 22 iulie 1942, SS-ul ucrainean a încercuit

zidurile ghetoului. A fost afişată o proclamaţie : „Toţi evreii, bărbaţi, femei şi copii, în cazul în care nu lucrează în uzine germane, în uzine de armament sau în administraţia ghetoului, trebuie să părăsească ghetoul". Urma să fie duşi spre Est, pentru a lucra în teritoriile distruse de acolo. Biroul comisarului civil fusese dizolvat, fiind înlocuit cu un „Stat-major SS pentru strămutare", condus de SS-Untersturmfuhrer Brand, care s-a stabilit în ghetou pe strada Eisengruber nr. 103. Răspunzător pentru desfăşurarea în ordine a strămutării din ghetou a fost făcut Consiliul evreiesc. Trebuia să dea, zilnic, cîte 10 000 de persoane. Inginerul Czerniakow a declarat că el nu e în stare să facă aşa ceva. Ca urmare, au fost luaţi ostatici Abraham Geppner, rabinul Schapiro, redactorul Eckermann, doctorul Milejkowski şi alţi douăzeci de membri ai Consiliului evreiesc. Aceasta ca zălog pentru aducerea la îndeplinire a operaţiunii. Inginerul Czerniakow s-a sinucis, împreună cu soţia sa, otrăvindu-se. Evreu botezat, fost ofiţer al Poliţiei criminale poloneze, Jacob Scze-rinzky a devenit comisar-şef al Consiliului evreiesc şi şef al poliţiei din ghetou. Strămutarea a început. Blocuri de case .erau împresurate, zi de zi ; oricine era găsit acolo, acasă sau pe. stradă, trebuia să plece, fiind dus pe rampa de la gară şi înghesuit în vagoane de marfă. Dacă la orele G seara numărul de 10 000 de evrei nu era complet, intervenea SS-ul, ceea ce însemna că împuşca şi ucidea pînă ce era atins numărul cerut. Evreii erau somaţi prin afişe să se prezinte benevol pentru a fi duşi spre Est, unde viaţa le-ar fi mult mai uşoară decît 'în strîmtorarea ghetoului. *S-a* restrîns aprovizionarea cu alimente, în ghetou, în schimb fiecare persoană care pleca primea 3 kg de pîine şi 1,2 kg de magiun. Pentru a-i forţa pe evrei să se supună s-a oprit şi distribuirea apei. Măsurile au dat rezultate : evreii se prezentau „benevol".

Biroul SS pentru colectarea obiectelor de valoare — şefi : SS-Obersturmfuhrer Conrad şi guvernatorul districtului dr. Fischer — a repartizat 2 000 de evrei tineri. în serviciile sale, scutindu-i pentru moment de evacuare, întreaga gospodărie lăsată în urmă, obiecte de valoare, îmbrăcăminte, lenjerie, totul a fost adunat, sortat şi depozitat în magaziile SS-ului din strada Wild nr. 51, fostă strada Dr. Sonnenhofer. Membrii SS ai Comisiei de strămutare s-au îmbogăţit. Ce a rămas de la ei a ajuns la Administraţia naţional-socialistă.

Mulţi evrei încercau să se ascundă, căci bănuiau ce-i aşteaptă, deşi din Maljinka, localitate lîngă Treblinka, soseau cărţi poştale în care se spunea că celor strămutaţi j c-ar merge bine. Oamenii simţeau însă instinctiv că aceste cărţi poştale, cu texte izbitor de asemănătoare, nu corespundeau realităţii, dar constituiau singura posibilitate de a da un simplu semn de viaţă. Scăpare din ghetou nu exista însă, strămutarea continua.

La 9 august 1942, absolut pe neaşteptate, a apărut o declaraţie oficială în sensul că acţiunea ar fi fost încheiată. Cine nu plecase urma să rămînă în ghetou. S-a pus condiţia ca toţi aceştia să se înregistreze din nou şi, pentru asta, să se adune în piaţa cuprinsă între străzile Ostrowska, Dr. Sonnenhofer, Mila şi Nalewski. Erau ameninţaţi cu pedeapsa cu moartea cei care nu s-ar fi prezentat. Năpăstuiţii au întrevăzut un licăr de speranţă. Circa 200 000 de bărbaţi, femei şi copii au dat curs chemării şi s-au prezentat la ora stabilită. Au fost obligaţi sa mărşăluiască, în rînduri de cîte cinci, prin faţa Unter-sturmfuhrerului Brand şi a statului său major. Şase zile a durat această trecere în revistă, care s-a soldat cu selecţionarea altor 50 000 de noi victime ! Au fost duse spre Est. Cei rămaşi au căpătat cîte un permis de trecere şi li se îngăduia să se întoarcă la casele lor. Selecţia aceasta a fost o adevărată distrugere de nervi. Nu era permisă părăsirea pieţii ; zi şi noapte, se stătea chircit pe jos, nu se dădea de mîncat sau de băut. La 14 august, i-a venit rîndul şi familiei mele. Am trecut prin faţa celor ce erau stăpîni pe viaţa şi pe moartea noastră. Şi iată că privirea Untersturmfunrerului s-a oprit asupra tatălui meu. Printr-un semn, î s-a indicat să iasă din rînd, înainte de a apuca să-mi întindă mîna şi să-mi spună o vorbă a fost culcat la pămînt de două gloanţe ţîşnite din pistolul unui SS-Rottenfuhrer. Am încremenit pentru o clipă, ca paralizat, apoi l-am luat în braţe pe tata. S-a iscat o mică învălmăşeală ; însoţit de mama şi cele două surori, am scos muribundul de acolo/De la cei ce plecaseră din ghetou nu parvenea nici o veste. Ne închipuiam tot ce poate fi mai rău. Au venit totuşi cîţiva evadaţi răzleţi, care reuşiseră să fugă de la Treblinka. Printre ei se afla un tînăr ziarist evreu, Jacob Rabinowicz, fratele rabinului din Munkacs. Pînă la strămutare, lucrase la noi în ghetou, la bucătăria Jointului. La o întrunire de tineri evrei, ne-a povestit pe larg despre

ceea ce văzuse şi prin ce trecuse ca membru al unui comandou de strîngere a cadavrelor din Treblinka şi despre uciderile în masă, împuşcările şi gazările de acolo. Nu i s-a dat crezare, nu puteam concepe, interpretam evocările lui drept rod al unei fantezii bolnăvicioase sau, cel puţin, drept exagerări crase. S-a hotărît să se ia pe ascuns legătura cu membri ai Partidului Socialist Polonez. Membri ai acestuia, precum inginerul Tepicin, inginerul Landau, Nososki şi Majcharek, s-au dus în apropiere de Treblinka, la Kossuw, şi ne-au confirmat cele povestite de Rabinowicz : trenurile cu strămutaţi au fost însoţite de personal polonez numai pînă la poartă, dincolo de împrejmuire nepătrunzînd nimeni în afară de victime ; din depărtare, se vedea fumul şi se simţea un pătrunzător miros de ars.

Manifeste secrete, scrise în limba idiş, au informat evreii din Varşovia despre „actele de cultură" ale „protectorilor" noştri. Partidul Naţional Polonez răspîndea în cercurile poloneze cele aflate. Sub impresia îngrozitoarelor veşti a încolţit un singur gînd unitar : de a opune rezistenţă următoarei selectări, următorului transport în lagăr.

Dr. Isaak Schipper, a devenit sufletul ideii de rezistenţă. La o adunare secretă a tineretului, el a declarat : ,.Dacă destinul şi istoria au hotărît nimicirea noastră, atunci cel puţin să murim luptînd ; noi nu ne vom arunca de bunăvoie în ghearele morţii, lăsîndu-ne deportaţi spre Est !" Au fost procurate arme cu ajutorul Partidului Socialist Polonez. A fost creat un grup de rezistenţă, condus de Laib Rodai, din Kielce. Proprietarul unei fabrici metalurgice, Abraham Geppner, a donat, primul, un milion de zloţi pentru achiziţionarea de arme. Au fost strînse multe milioane. Plăteam cîte 5 000 de zloţi pentru un pi:-;Lol, cîte 12 000 pentru o mitralieră. Am obţinut grenade de mînă, am construit buncăre în beciuri. Am izbutii să adăpostim bătrmi în cartierele Varşoviei locuite de polonezi, cu noi rămînînd, îndeosebi, tineretul şi o parte din femeile şi copiii hotărîţi să moară umăr la umăr cu soţii şi taţii lor. Mama şi o soră au rămas în ghetou. Sora mai mică, Tolla, a plecat în partea neevreiască a Varşo-vK'i ; era blondă, cu'ochi albaştri şi acolo nu bătea la ochi. N-am mai văzut-o. Am alcătuit mici grupe de luptă, au fost comise atentate asupra lui Jakob Sczerinzky, a avo-

catului Laikin, şeful închisorii, a lui Jurek Flirstenberg,[1] şeful comandoului „Colectarea obiectelor de valoare" şi a multor alţor colaboratori ai Gestapoului care voiau să-şi salveze propria viaţă pe seama evreimii.

Ziua de 18 ianuarie a însemnat piatra de hotar în istoria plină de suferinţe a ghetoului varşovian. Poliţia germană primise ordinul să răzbune atentatele. Din nou încercuire, întreaga populaţie a ghetoului este iarăşi obligată să se prezinte. Nimeni nu dă urmare ordinului. Consiliul evreiesc se ascunde. Este lansată, de la om la om, parola de a nu se opune deocamdată vreo rezistenţă. Percheziţiile durează patru zile. Unii sînt găsiţi cu arma în mînă şi sînt împuşcaţi pe loc, ceea ce se întîmplă şi cu cei descoperiţi în casc şi ascunzişuri. 18 000 de bărbaţi, femei şi copii au fost masacraţi. Comandoul pentru
, „colectarea obiectelor de valoare"' are un nou cîmp de activitate. Consiliul evreiesc este pus să se îngrijească de înmoimînlarea „banditilor". Mai rămăsesem în ghetou vreo 40 000 de evrei, majoritatea tineri, organizaţi în mici grupe de luptă ale organizaţiei evreieşti de tineret.

Se apropia Pastele evreiesc. 19 aprilie 1943. Prin prietenii din lagărul de polonezi am aflat că în suburbia estică a Varşoviei, Fraga, au sosit cîtcva detaşamente de SS-işti. A doua zi de Paşte, la orele 4 dimineaţa, au împresurat ghetoul. Tinerii noştri au alergat din casă în casă, lumea a fost anunţată să fie gata de luptă. Fiecare s-a îndreptat spre 'beci, de unde a luat cu el arme şi alimente. Grupe de SS-işti au pătruns în ghetou. La colţul străzii Nalewski, la nr. 42, un bărbat tînăr a ieşit în faţa porţii, oprind o grupă de 25 de SS-işti, comandată de un Unterscharfuhrerr El a arătat spre cea de a treia curte, spunînd că acole ar fi ascunşi zece evrei. SS-iştii îl urmează. De-abia ajunsese în a treia curte, cînd tînărul îşi scoase pistolul şi-l culcă la pămînt pe Unterscharfuh-rcr. Semnalul de luptă fusese dat. Prin' ferestre ţîşneau
' gloanţe, porneau grenade de mînă care explodau, în văz-, duh se auzea o larmă infernală. Tînărul care a tras primul foc se numea Mordechai *Nutkowicz.* Era originar din Ripin. El însuşi şi-a pierdut viaţa, dar nici dintre SS-iştii intraţi n-a mai părăsit viu vreunul curtea. Tot cartierul s-a răsculat, în toate colţurile se auzeau lupte, SS-ul nu se aştepta la o asemenea primire. A părăsit ghetoul în mare grabă. Pînă a doua zi a fost linişte. Dar

au sosit tancuri din care s-a tras în case. Casele au luat foc. Am încercat să stingem incendiile, să luptăm cu grenade de mînă împotriva tancurilor, le eram însă de departe inferiori, în cele din urmă, ne-am ascuns în buncăre. A intrat în ghetou infanteria SS. A fost întîmpinată cu o ploaie de gloanţe şi grenade de mînă. Atunci, s-a hotărît să se tragă în noi din avioane, în toate colţurile ghetoului au început să se înalţe flăcări. Patru zile nu s-au stins. Buncărele *an* fost reperate prin aparate acustice, apoi aruncate în aer şi distruse cu mine şi grenade. După patrusprezece zile, acţiunea de curăţire era încheiată.

Cine a rămas în viaţă a fost trimis în lagărul de concentrare de la Lublin. Eu însumi, mama şi sora eram printre aceştia. Transportul oferea obişnuitul tablou : 100 pînă la 200 de oameni îngrămădiţi în vagoane de vite, fără mîn-care, fără apă. Coborîţi din vagoane în lagărul de concentrare de la Lublin — femeile şi copiii au fost daţi la stingă, bărbaţii, la dreapta. Am văzut cu ochii mei cum mama şi sora, împreună cu alte femei, au fost duse la sectoarele I şi II. Le-a înghiţit o căsuţă — de nici o revedere nu mai putea fi vorba, au fost gazate.

Eu am rămas în lagărul de concentrare de la Lublin pînă la 24 iulie 1943. De acolo, am fost dus la Auschwitz. Imediat după aceea, alcgîndu-mă cu scabie, o banală erupţie pe piele, am fost selectat, băgat în blocul 20, pentru a fi gazat în ziua următoare. Salvarea mea o datorez lui Jusek Kenner, care s-a priceput să facă rost de un inel cu briliant, pe care l-a dăruit supraveghetorului de lagăr, iar acesta m-a scos, noaptea, din bloc. După Auschwitz, a urmat lagărul S III — Ohrdruf din Turingia, iar de la 5 aprilie 1945, Buchenwald."

După toate cele descrise, se poate înţelege ce a însemnat pentru puţinii evrei rămaşi la Buchenwald dimineaţa anului 1943, cînd frizerul comandantului, deţinutul politic Franz Eichhorn, a văzut, în timp ce aştepta ca întotdeauna ieşirea din baie a comandantului, pe biroul acestuia, o indicaţie cu următorul text : „Către toţi comandanţii de lagăr. Toţi *evreii din Europa la Koch, Lublin — Himmler".* Fiind indispensabili la construcţiile de importanţă militară, 200 de evrei „zidari" au rămas totuşi la Buchenwald.

Mulţi, în special evrei originari din alte ţări, au trăit în lagăre ncidentificaţi, adică nedescoperiţi de SS ca fiind evrei Chiar dacă n-au stat în prima linie în faţa

gloanţelor, ei n-au avut totuşi o existenţă uşoară, fiind permanent expuşi pericolului de a fi descoperiţi sau denunţaţi de alţi deţinuţi. Depăşind mult prevederile legilor de la Ntirnberg, SS-ul a considerat, iniţial, drept evrei chiar şi pe cei care aveau bunici evrei şi nu reuşiseră să ascundă acest lucru din pricina unor menţiuni din acte. în unele acţiuni, SS-iştii se orientau doar după forma nasului. Cel ce nu le era pe plac era declarat evreu. La un moment dat, „evreii pe sfert" şi „evreii pe jumătate" au fost ,,arianizaţi", nemaifiind obligaţi să poarte steaua galbenă. Pentru cei mai mulţi era însă prea tîrziu.

Tratamentul aplicat polonezilor

în baza indicaţiilor politice cu caracter general ale lui *Himmler,* polonezii au fost consideraţi de SS oameni inferiori, exact ca şi ruşii, şi au fost trataţi în consecinţă. Imediat după cotropirea Poloniei în 1939, persoane fă-cînd parte din minoritatea poloneză din Germania au fost internate în lagăre de concentrare. Au urmat, în octombrie, aşa-zişii franctirori (partizani), după aceea, masa de polonezi, iar după răscoala polonezilor din Varşovia, din august 1944, internări de anvergură.

Dintre polonezii aduşi la Buchemvald în octombrie 1939, circa 1700 au fost mutaţi, împreună cu evrei polonezi originari mai ales din Austria, în „lagărul mic", descris mai înainte, situat pe locul de adunare. „Franctirorii" au fost lăsaţi să flămînzească şi să îngheţe în „grădina de trandafiri'', încă în a doua jumătate a lunii octombrie, a izbucnit printre ei o epidemie de dizenterie, care s-a răspîndit atît de iute, încît conducerea SS-istă a lagărului s-a văzut nevoită să retragă de la muncă deţinuţii din „lagărul mic" şi să instituie carantina.

Şefii SS, în frunte cu comandantul de lagăr *Koch,* şeful de lagăr secund de pe atunci, SS-Hauptsturmfuhrer Ifuttig, ca şi împuterniciţii speciali pentru „lagăiul mic", SS-Hauptscharfuhrer Planck şi SS-Hauptscharfuhrer Hinkelmann, au fost inepuizabili în născocirea de şicane, menite să umple timpul liber creat forţat. Deţinuţii erau siliţi să stea pe locul de adunare, în aşteptarea distribuirii mîncării ; după vreo două ore, primeau supa chioară, care, între timp, se răcise. Şi foarte rarul schimb de lenjerie se petrecea pe acelaşi loc, unde deţinuţii trebuiau

să-şi scoată, pe un frig năpraznic, cămăşile, indispensabilii şi ciorapii pentru a primi schimbul. Apelul, repetat de două-trei ori pe zi, cerea de fiecare dată aproape două ore. „Drept pedeapsă" — nimeni nu ştia pentru ce —, Planck nu-i lăsa pe deţinuţi să se întoarcă în corturi, ci îi ţinea şi restul zilei pe locul de adunare. Cine n-a avut prilejul să cunoască ceva asemănător abia de îşi poate imagina chinul provocat de statul neîntrerupt în picioare, amplificat de condiţiile deosebite. Hiittig avea grijă, uneori, şi de „distracţii aparte". Punea să se aducă în „lagărul mic" capra ; însoţit de un număr de şefi de bloc, se apropia cu ea de deţinuţi şi aplica, fără alegere, fiecărui al zecelea cîte 25 de lovituri cu bîta. Odată, cînd un deţinut s-a oferit să primească el loviturile în locul fratelui său lovit de soartă, Hiittig şi-a arătat admiraţia pentru gest, dispunînd să fie ambii bătuţi. Hauptscharfiihrerului Hinkelmann îi făcea o deosebită plăcere să lase pe locul de adunare o căldare pe jumătate plină cu supă, să privească flămînzii cînd se apropie de ea pentru a-şi lua puţina supă şi, apoi, să se năpustească cu o măciucă groasă asupra întregului grup, izbindu-le capetele pînă le dădea sîngele.

Anotimpul înainta, se făcea din ce în ce mai rece, dar în condiţiile din „lagărul mic" nu intervenea nici o schimbare. Fiecare deţinut îşi putea păstra singura lui pătură. Firește, nimeni nu se mai dezbrăca, se dormea îmbrăcat şi, de aceea, toţi erau năpădiţi tot mai mult de insecte. Porţiile de mîncare se micşorau, raţiile de pîine erau subţiate. Supa ajunsese apă chioară şi scăzuse la mai puţin de un litru. Nici măcar această mîncare nu o primeau cei din „lagărul mic'' în fiecare zi, pentru că Standartenfiihrer Koch obişnuia să pedepsească întregul lagăr cu zile de post pentru orice pretinsă abatere ; ,,lagărul mic" trebuia să ţină cu stricteţe nu numai zilele de post ale întregului lagăr, dar mai primea în plus, la ordinul Hauptscharfiihrerului Planck, zilele sala aparte de post. Acest sistem a luat o asemenea proporţie, încît, de pildă, în luna noiembrie 1939, au intrat 12 zile de post pline, cu alte cuvinte s-a primit „hrană" numai în 18 zile(din lună ! La ce animalizare a oamenilor a dus această met'odă barbară o demonstrează modul — devenit obicei general — de a apuca o porţie : cînd deceda cineva în cort, faptul era ţinut ascuns, mortul era susţinut de subsuori de doi camarazi sau luat în spate de unul singur şi tîrît

cel ce împărţea pîinea. Acesta elibera ,,ajutoarelor", porţia de pîine a celui decedat. Cadavrul era lăsat să zacă mdeva pe locul de adunare.

i

îmbrăcămintea a rămas aceeaşi ca în luna octombrie,' şa că, nici în perioada celui mai 'teribil ger din lunile lecembrie şi ianuarie, în „lagărul mic" nu s-au distribuit aici paltoane, ori pulovere, nici şaluri ori apărătoare de «rechi, sau mănuşi. Tratamentul ambulatoriu la infirmeria •eţinuţilor s-a terminat o dată cu instituirea carantinei ; degeraturile cu răni deschise de la picioare şi alte boli purvenite duceau inevitabil la moarte. Cînd se ieşea la •ipelul de dimineaţă, în zăpada care acoperea platoul se puteau număra, zilnic, cîte 15, 20 sau chiar 25 de cadavre. Intr-o zi, la un raport cu privire la situaţia deceselor în •lagărul mic", comandantul a răspuns cu cuvintele : „Pentru mine ritmul e prea lent. N-ar putea fi puşi oamenii să muncească ? •' Nu se mai putea, teama de dizenterie fiind prea mare. Dar existau şi alte mijloace. La începutul lui decembrie, înmulţirea păduchilor în „lagărul mic" - 50 de păduchi pe un bărbat nu însemnau mult — i s-a părut conducerii lagărului periculoasă şi a ordonat o acţiune generală de despăduchiere. La 8 decembrie, a fost pusă în aplicare. Tuturor celor internaţi în lagăr li s-a oferit o baie binefăcătoare, îmbrăcămintea le-a fost însă reţinută pentru două zile, înmînîndu-li-se în schimb îmbrăcăminte de vară din pînză subţire de sac. Este de la sine înţeles că şi păturile au fost reţinute pentru dezin-fec'are. Pături de schimb nu existau pentru acest interval. A urmat o noapte de coşmar, în care nimeni n-a putut dormi din pricina frigului. A doua zi de dimineaţă, lumea a văzut înspăimântată rezultatele acelei nopţi : şase rîn-duri de cîte zece şi încă şapte bucăţi — 67 de morţi, toţi cur:>.ţi, zăceau în zăpadă.

Din considerente necunoscute, la mijlocul lunii ianuarie 1940, conducerea lagărului a decis desfiinţarea „lagărului mic" şi mutarea în lagărul de bază a restului supra-juitorilor. Din cei 1700, intraţi în lagăr în octombrie, mai trăiau 600. Au ieşit într-o asemenea stare, încît o mare parte din ei era clar că nu mai aveau mult de trăit. Greutatea lor era, în medie, sub 40 de kilograme, şi îngrijirea acordată la infirmeria deţinuţilor nu i-a mai putut salva pe majoritatea dintre ei. în relativ foarte scurtă vreme, au mai decedat cîteva sute.

Se poate aprecia cu apioximaţie că din cei 1700 de bărbaţi-, cî{i erau la început, vor fi rămas in viaţă 40, printre ei Felix *Rausch*, un mai tor demn de încredere al detaliilor relatate, care a putut privi din afară prin gardul special de sîrmă ghimpată, întregul ..lagăr mic".

Pe lîngă această acţiune de proporţii, echivalînd cu tratamentul general dur aplicat polonezilor imediat după terminarea ocupării parţiale a ţării lor, împotriva polonezilor au fost ordonate cu precădere două măsuri represive.

In 1938—1939, evreii, în primul rînd cei originari din Viena, fuseseră siliţi să renunţe, prin notariat, la proprietăţile lor - - case şi terenuri - - în favoarea membrilor partidului nazist şi a profitorilor acestuia ; .,preţurile de vînzare" porneau de la 10 mărci ! în cazul polonezilor, s-a procedat şi mai simplu : nu li se plătea nimic. Oamenii erau doar chemaţi şi înştiinţaţi că membrii familiilor loi trebuie să-şi părăsească gospodăria şi casa. A te fi opus sa semnezi de confirmarea schimbului de proprietate făcui echivala cu o sinucidere. Prin zeci de scrisori trimise dt către proprietari izgoniţi, s-a aflat, mai tîrziu, că acaparatorii nazişti şi slugile lor nu l e-au mai lăsat nici măcar o singură oră ca să-şi strîngă lucrurile şi nici nu le-au permis să scoală din casă mai mult decît un geamantar cu obiecte personale şi 30 de mărci de persoană.

Cînd zecile de mii de muncitori sclavi polonezi, avînd agăţate însemne defăimătoare, au fost tîrîţi în interiorul Germaniei, era normal ca bărbaţii polonezi să stabilească relaţii cu fete germane, îie în gospodăriile ţărăneşti, fila oraşe. Conform unui ordin al lui Himmle'r. asemenea persoane au fost spînzurate, în timp ce tinerele nemţoaice au fost internate în lagărul de concentrare pentru ferm: de la Ravensbriick .şi au primit de cîtc trei ori 25 d' lovituri de baston pe şezutul gol, după ce, in numeroast cazuri, sub îndrumarea unor faimoşi membri ai partidulu: nazist, fuseseră înfierate „spontan" tunzîndu-li-se părul şi fiind purtate de-a lungul străzilor din oraşele sau localităţile respective. Brusc, a început, în 1941. la Buchen-wald, cercetarea polonezilor bănuiţi de „pîngărirea" rasei, acţiune în care denunţurile dinăuntrul şi din afara lagărului au jucat un mare rol. Tineri polonezi au fost forţat' să îndeplinească ci rolul de călăi ai concetăţenilor lor. „Călăii polonezilor" au fost folosiţi, după aceea, pentru aceleaşi scopuri, într-o mare parte a Turingiei, pornin-du-se de la experienţa din lagărul de la Bucbemvald. în

:opul intimidării celor din Est aduşi acolo ca munci-
>ri, ei mergeau, escortaţi de SS-işti, prin oraşe şi sate,
turtind o spînzurătoare cu două braţe de care puteau
l atîrnate cîte trei persoane, execuţiile putîndu-se face
.stfel în public. Dacă se constata o violenţă comisă de
.uncitori polonezi, pe o rază mai apropiată sau mai
epărtată de lagăr, 30 de polonezi din lagărul de concen-
rare erau aduşi numaidecît la locul crimei şi spînzuraţi
Icolo, „drept exemplu menit să inspire teamă", întrucît
Inerii polonezi siliţi să fie călăi erau constrînşi la cea
pai strictă tăcere şi, în plus, nici nu cunoşteau zonele
•in afara lagărului de concentrare, nu a fost cu putinţă
la aflu date credibile cu privire la numele oraşelor şi
«calităţilor în care au avut loc asemenea execuţii — cu
ţaţe că eu însumi, de pildă, am stat mai multe luni în
•roitoria deţinuţilor de la Buchenwald, în imediata ve-
I snătate a unuia dintre aceşti polonezi.

determinarea prizonierilor *de* război ruşi

Spre sfîrşitul verii anului 1941, a început în toate igările mari din Germania împuşcarea în masă a prizo-ierilor de război ruşi triaţi în acest scop. Chiar înainte e a se constitui „comandoul 99'', primele execuţii au iceput, la Buchenwald, pe un teren de tragere situat ngă lagăr, pe terenul uzinelor de armament denumite Deutsche Ausrustungs-Werke", exact în spatele croito-fcei deţinuţilor. Pentru a acoperi zgomotul armelor, între-*mi*| lagăr trebuia să iasă, deseori chiar în timpul orelor •e lucru, pe locul de adunare şi să cînte în timp ce aveau loc împuşcăturile. Chiar a doua oară cînd au fost astfel pcoşi, oamenii au înţeles ce anume se întîmplă, de fiecare &ată, după numai o oră, fiind aduse cadavre la crematoriu. După cîteva săptămîni, s-a renunţat la acest camuflaj {iestul de ridicol înainte încă de a fi fost amenajat corespunzător grajdul de cai. în lagăr nu exista nici o posibilitate de a salva aceste victime căci, imediat după inter-
•tiare, ele erau predate de către Secţia politică serviciului „regim special", fără să poată intra în legătură cu cei din lagăr, împuşcările continuau neîntrerupt, ziua **şi** noaptea. Numărul total a atins, la Buchenwald, cifra de col puţin 7 000, probabil însă că era cu mult mai mare.

întemeiate merg pînă la 9 500. Cum, după fie-

cai'e operaţiune de lichidare, camioanele pline cu cadaviv plocau de la grajdul de cai la crematoriul din lagăi acolo s-a mai putut face, în orice caz, o număr ătoan. aproximativă, în lagărele de concentrare de la Sachsen-hausen şi Dachau numărul celor lichidaţi a fost, de asemenea, de cîte 10 000.

Selecţionarea respecta liniile directoare unitare.ale Oficiului central de Siguranţă al Reichului (RSHA). Era,, destinaţi să fie ucişi, cu precădere, ofiţeri, comisari politici, conducători ai Komsomolului şi membri marcanţi ai Partidului Comunist, în acest scop, în toate lagăreK de bază de prizonieri de război, cunoscute sub prescurtărea „Stalag" (Stammlager der Kriegsgefangenen), şi în lagărele de concentrare în care erau internaţi prizonieu de război, existau denunţători în slujba Gestapoului. Buchenwald, această tristă misiune a fost îndeplinită di un anume Kusnir-Kusnarew, un fost general pretins ta-rist, despre care se va mai vorbi şi într-un alt context. Ani în mînă copia, socotită „chestiune secretă de competenţii Reichului", a unei expuneri, ţinute de doi funcţionari a Gestapoului de la Weimar în faţa unui auditoriu select despre activitatea lor în calitate de astfel de denunţător *m* „Stalag" districtul IV E, cuprinzînd Dresda, Alten-burg, Halle, Lutzen, Merseburg, Naundorf şi Weisscn-i'eîs. Copia s-a găsit în moştenirea lăsată de judecătoru regional de la Weimar ; s-ar putea să fie unicul excm-j plar care' s-a mai păstrat.' Din păcate, nu poartă numelcl conferenţiarului ; pe complicele său îl chema *Pause,* Ambii indivizi subliniază în mod expres că liniile direc j toare şi decretele ctfnform cărora au acţionat au fost elr J borate „în înţelegere cu înaltul comandament al Wehi-j machtului". în introducere se spune .

„Luarea unui număr - - de pînă acum -- 2,5 milH oane de prizonieri sovietici şi întreţinerea lor, ca şi folo-i svrea lor la diverse munci pe teritoriul Reichului pun conducerea statului şi pe cea a armatei în faţa unor noi probleme, în această privinţă, se va fi ţinut cont de diverse considerente. Aşa cum rezultă din decretele şi directivele date pînă acum, noi vom face astfel încît ce" mai mare parte a teritoriului cucerit de noi pînă acum s fie afectat activităţii de colonizare germană. Este limped pentru oricine că pentru teritoriul cucerit avem nevoi do oameni, care 1) să fie folosiţi la reconstrucţie, 2) s reînvie atelierele de producţie şi ogoarele. Nu dispuncn

ncă, în iJbmentul de faţă, de un excedent de cetăţeni ermani pentru aceste sarcini. Sîntem, deci, nevoiţi să ecurgem la omul rus. E însă clar că nu oricare rus sovie-ic poate fi luat în consideraţie pentru o asemenea muncă, .oar rusul a fost crescut şi asmuţit sistematic, de la în-eputul anilor '20 şi pînă acum, în spirit bolşevic. De iceea, trebuie căutate şi separate toate elementele indezi-abile dintre prizonierii de război care pot fi avuţi în ^edere pentru a fi utilizaţi în teritoriul ocupat. Trebuie >ocotiţi ca elemente indezirabile din punct de vedere po-itic îndeosebi funcţionarii de seamă ai statului şi ai partidului, revoluţionarii de profesie şi activiştii Komin-ernului, toţi activiştii de partid importanţi ai Partidului Comunist şi ai Uniunii Sovietice şi ai organizaţiilor lor subordonate comitetelor centrale, comitetelor regionale şi de ţinut, toţi comisarii poporului şi locţiitorii lor, toţi foştii comisari politici în Armata Roşie, personalităţile conducătoare ale instanţelor centrale şi medii ale autorităţilor de stat, personalităţile conducătoare ale vieţii "economice, intelectualitatea rusă, toţi evreii şi toate persoanele dovedite ca instigatori şi comunişti fanatici, în continuare, asigurarea tuturor persoanelor care pot fi folosite la terminarea unor alte cercetări de orice natură şi la clarificarea unor chestiuni de interes general".

Pentru a rezolva rapid problemele, Oficiul central de Siguranţă al Reichului, în înţelegere cu înaltul comandament al Wehrmaehtului, a instituit, la aproape toate organele superioare ale Poliţiei de stat, peste inspectorii Poli-Siguranţei şi ai Serviciului de Siguranţă, aşa-numite indouri de intervenţie care au fost detaşate în lagă-de prizonieri de război. Cum au procedat acestea ; rezultă dintr-un singur alineat din expunere : „Nu există motive care să ne facă sentimentali faţă de sau animaţi de alte sentimente. De aceea, conform ^directivelor din 17 iulie 1941 ale Oficiului central de ,'ranţă al Reichului, ruşii consideraţi ca suspecţi de omandourile de intervenţie, vor îi denunţaţi fără întîr-[ere acestuia şi, după primirea confirmării că pot fi ecutaţi, vor fi împuşcaţi. Condiţia este ca rusii incrimi-i să fie eliberaţi de înaltul Comandament al Wehr-aclituîui şi predaţi Poliţiei Siguranţei. Potrivit înţe-gerilor intervenite între instanţele în discuţie, această ndiţie este îndeplinită în orice caz. După ce se va primi nfirmarea că pot fi executaţi, se va trece imediat la

punerea în practică a măsurilor ordonate. Se va evita o deţinere lungă a respectivului rus sovietic în oricare din lagăre. Este interzis ca execuţia să aibă loc în lagăr sau în imediata apropiere a acestuia, tot aşa, după cum este interzis să fie publică şi, în principiu, nu se permit nici un fel de spectatori. Potrivit ordinelor date de in-'spectorul din Dresda, ruşii sovietici depistaţi ca suspecţi vor fi transportaţi pe calea cea mai scurtă într-un lagăr de concentrare, unde va urma execuţia".

Din momentul începerii captivităţii lor, prizonierii de război ruşi aveau de îndurat un întreg şir 6e asemenea trieri.

„Prima verificare are loc în Stalagurile de pe front, unde se face oricum o verificare şi selecţionare din toate punctele de vedere, în primele şi următoarele lagăre din ţară unde sînt aduşi, acelaşi lucru se repetă de către respectivele detaşamente de muncă. De aceea, se poate înţelege că aici ruşii sovietici ce urmează a fi superveri-ficaţi sînt deja curăţaţi în cea mai mare parte de elementele suspecte, înaltul Comandament al Wehrmachtului a dat abia în ultimele zile organelor Wehrmachtului interesate în această problemă ordine amănunţite privitoare la tratamentul prizonierilor de război ruşi sovietici în toate lagărele de prizonieri de război... Ele nu fac decît să sublinieze însemnătatea activităţii de verificare politică şi în alte privinţe a prizonierilor'de război ruşi sovietici şi sînt conduse d,e ideea că, în cazul prizonierilor ruşi, nu este vorba de prizonieri de război în sensul obişnuit al cuvîntului, ci, aşa cum a accentuat şi Fuhrerul în ultima sa cuvîntare ţinută la inaugurarea campaniei de ajutor de iarnă pentru armată 1941—1942, de un duşman format numai din animale şi bestii. Şi aşa şi trebuie să fie trataţi, în primul rînd".

în consecinţă, în decurs de patru săptămîni, cei doi agenţi ai Gestapoului, care s-au dat faţă de ruşi drept împuterniciţi economici pentru organizarea de detaşa-mente de muncă deosebit de bune, au mai propus din 1650 de prizonieri de război cercetaţi „drept persoane de încredere 3 comisari politici, respectiv ajutoare ale lor. 5 elemente indezirabile, 5 persoane civile, 3 asiatici, 7 inşi aparţinînd populaţiilor turce, 3 ofiţeri şi 24 de prizonieri care nu păreau suspecţi''.

Exterminarea în masă a prizonierilor de *război* ruşi a scăzut treptat, în 1943, evident ca urmare a unor com-

plicaţii internaţionale, punîndu-i-se capăt la începutul lui 1944. împuşcarea individuală a unor ruşi sau a unor grupuri mai mici a mai avut loc, adesea, şi ulterior.

Independent de aceste măsuri, au mai fost internaţi cu miile în lagărele de concentrare *alţi* prizonieri *de război ruşi.* Cei dinţii 3000 au sosit la Buchenwald. la mijlocul anului 1941. întregul lagăr aştepta cu încordare să vadă cum se va comporta SS-ui, după toate instigările care au precedat sosirea ruşilor. Aproape tot statul-major al comandamentului, în frunte cu şeful de lagăr ide atunci Plaul, s-a postat la intrarea în lagăr. Cînd au sosit ruşii, au început insultei^ şi înjurăturile ; făpturile sosite arătau din cale afavă de jalnic. După o mărşăluire dc-a lungul a mai imiltor sute de kilometri ce durase luni de *zile,* şi în timpul căreia nu li ^-a dat decît un minimum de mîncare, au ajuns la destinaţie complet istoviţi de putere, jerpeliţi şi zdrenţăroşi. Cînd au intrat pe poartă, clătinîndu-se, arătau ca nişte epave de oameni ; cînd s-au i'ntors de la baie, păreau nişte schelete ce se clatină. Intenţia Wehrmachtului şi a SS-ului a fost să dea impresia că ruşii ar fi fost prost hrăniţi şi mizerabil îmbrăcaţi de-acasă ; acestui scop îi servea marşul de mai multe săptămîni de-a curmezişul Germaniei, sub ochii populaţiei, în lagărul de concentrare, demonstraţia a avut un efect conUar. S-a născut numaidecît o acţiune de solidaritate spontană, de proporţii nemaiîntîlnite pînă atunci. Oricine avea timp şi posibilitate, alerga la blocul său să ia mîncare şi ţigări ; mulţi şi-au dat ultima bucăţică de pîine. Conducerea SS-istă a lagărului, aflînd ce se îritîmplă, a demis imediat trei supraveghetori de bloc, cunoscuţi drept comunişti, Kurt Wabbel, Kurt Leonhardt şi Josef Schuh-bauer, dispunînd să fie trataţi de către Sommer cu cîte 25 de lovituri cu vîna de bou şi trimiţîndu-i la cariera de piatră. Din pricina acţiunii de solidaritate, tot lagărul a fost sancţionat cu retragerea hranei pe o zi. „Dacă se va mai întîmpla o dată ca vreunul din germanii din Reich să... acestor porci de cîini de la Răsărit —", urla în microfon primul şef al lagărului preventiv, SS-Sturm-bannftihrer Schobert. Bineînţeles că s-a mai întîmplat, dar în taină.

în lunile martie—iunie 1942, au fost internaţi peste 6000 de ruşi sovietici, în parte prizonieri de război, în parte civili luaţi cu forţa. Şi aceştia au ajuns în lagăr într-o stare de completă epuizare. Prizonierii de război

din lagărele de concentrare au fost izolaţi de restul lagărului printr-un gard de sîrmă ghimpată, partea separată denumindu-se ,,lagăr de prizonieri de război". Această inscripţie constituia singura deosebire faţă de restul lagărului. Puteai să ai impresia că asişti la un spectacol shakespearean din Evul Mediu : spectatorilor li se arată un panou cu inscripţia „Castel'' şi se lasă la libera lor fantezie să umple cu imaginaţia scena goală. Majoritatea prizonierilor ruşi fuseseră trimişi, în februarie 1942, ia Sachsenhausen, unde circa 4200 dintre ei s-au prăpădit. Pe la sfîrşitul anului 1942, mai existau la Buchenwald vreo 1200 de prizonieri de război ruşi, al căror efectiv s-a redus treptat, prin împuşcări, boli şi subnutriţie la 800. Aceşti §00 s-au menţinut bine şi au îndeplinit în lagăr un rol de scamă, fără ştirea şi împotriva voinţei gS-ului.

Dacă ar fi depins numai de intenţiile regimului nazist nici un singur rus n-ar fi supravieţuit perioadei captivităţii de război sau celei a internării în lagăr. „Am putut constata prin observaţii proprii", se spune în expunerea amintită, „că ei devorează, pe cîmpuri, frunze de sfeclă furajeră, cartofi, bucăţi de morcovi, pe care le smulg din pămînt, ca şi rîme şi şoareci. După cum ne-au povestit santinelele de la cuibul de aviatori Klausa de lîngă Alten-burg, prizonierii au căutat şi şi-au luat din grămezile de gunoi resturile de mîncare mucegăite şi ceea ce rămînea neconsumat de noi." Oare din pură desfătare sau numai pentru că au fost lăsaţi să flămînzească cumplit ? Denunţătorul Gestapoului răspunde impasibil : „Alimentaţia prizonierilor ruşi este mai proastă decît cea a celorlalţi prizonieri. Motivul constă în faptul că Rusia nu a aderat la Convenţia de la Geneva privitoare la tratamentul faţă de prizonierii de război şi că deci, nu avem nici un motiv să-i tratăm pe ruşi potrivit dreptului internaţional. Nu ştim cum sîrrl trataţi prizonierii noştri de către ruşi, este însă de presupus, aşa cum rezultă din rapoartele existente pînă acurn, că numai puţini dintre ei au putut scăpa cu viaţă." E de presupus..., „presupunerea"' a fost, o dată mai mult, suficientă pentru uciderea sau lichidarea sutelor de mii de oameni aparţinînd altor popoare şi, prin aceasta, pentru expunerea propriilor concetăţeni, căzuţi în mîinile duşmanului, unor măsuri de represalii.

Directivele date de conducerea centrală a SS-ului nu erau îndreptate numai împotriva prizonierilor de război ruşi, ci şi împotriva *olandezilor,* ca şi *francezilor* şi *belgienilor*. Ele prevedeau aşa-numitele Transporturi NN. SS-ul avea un mod indescriptibil de s^ eticheta în chip romantic moartea pe care o hotăra pentru alţii. Vînătorile de oameni practicate, de pildă, în Franţa, pentru a interna victimele în lagăre de concentrare naziste, purtau numele „Acţiunea Spumă de mare" şi „Acţiunea Vînt de primăvară''. Cum erau căraţi cîteodată acei oameni în lagăr aproape că nu se poate descrie. In vara lui 1943, sute de francezi — printre care înalţi funcţionari de stat, profesori, ofiţeri, îndeosebi din poliţia franceză, şi ingineri — au fost descărcaţi în gara Weimar şi hăituiţi spre Buchen-wald. Unii complet dezbrăcaţi, alţii cu o lenjerie sumară pe jlfei îşi purtau morţii scoşi din vagoanele în care fuseseră îndesaţi la»Compiegne.

Foarte curînd, a apărut în lagăr, pornind de la Secţia politică, un cuvînt-cheie : „Transporturi NN". Se putea crede, iniţial, că este vorba de o măsură specială contra olandezilor. Dar a transpirat repede sensul adevărat : „Transporturile NN" [denumirea provenea de la acţiunea represivă învăluită sub eticheta romantică „Nacht und Nebel" — „Noapte şi Ceaţă". *Nota trad.J* îi cuprindeau pe olandezi, francezi şi belgieni, dintre care o parte, după „un examen biologic al rasei", fuseseră supuşi la experienţe speciale în diferite lagăre de concentrare, cu precădere în lagărul de tristă faimă de la Natzweiler. Transporturile NN erau în realitate o măsură strict de intimidare : victimele lor erau rupte de orice legătură cu patria lor. S-a întîmplat ca 150 de ostateci olandezi de toate orientările, aduşi la Buchenwald în februarie 1941, să cunoască un tratament privilegiat, fiind eliberaţi după un timp relativ scurt. In schimb, în rîndul celor aproximativ 300 de olandezi internaţi în aprilie 1942, găsindu-se un număr mai mare de comunişti, au fost selectaţi 85 dintre ei şi, după numai cîteva zile, transferaţi în lagărul de concentrare Gross-Rosen, unde au fost ucişi pînă la unul.

Deţinuţii destinaţi transporturilor NN nu au avut voie, chiar de la început, să scrie celor apropiaţi, încetul cu încetul, s-a aflat că soarta lor în lagărul de concentrare Natzweiler a fost cu totul aparte. Pentru a revela ce condiţii generale au găsit ei acolo, să intercalăm o relatare a

deţinutului politic Robert Leibbrand, din Stuttgart, ce se bazează pe date furnizate de sanitari de la infirmeria din Natzweiler. 20 dintre aceştia fuseseră aduşi acolo de la Dachau ; doar 3 au supravieţuit lagărului de la Natzweiler !

Intr-o climă dintre cele mai neprielnice, 900 de prizonieri au fost puşi să ridice, într-ufi interval de un an, lagărul de pe povîrnişul Munţilor Vosgi, dîndu-i o formă de terasă, şi să facă aceasta sub biciul unor criminali de profesie dezlănţuiţi, din rîndul cărora se recrutau aproape toţi cei ce reprezentau forţa în lagăr. Comandant era SS-Sturmbannfuhrer Zill, din Plauen, prim-şef de lagăr, SS-Hauptsturmfiihrer Kramer, din Augsburg, medic-şef, transferat acolo de la Buchenwald, Dr. Eisele, urmaşul său, aproape tot atît de celebru, SS-Obersturmfuhrer Blanke. Din cei 900 de prizonieri iniţiali, «au sucombat» 330, alţi 300 au trebuit expediaţi la Dachau ca invalizi ! Cel mai temut detaşament de muncă a fost cel de la cariera de piatră de la Natzweiler. Dintre internaţii lagărului, nu erau apţi de muncă decît vreo 100, şi aceştia constituiau aristocraţia lagărului compusă din „verzi", care, deci, nu lucrau ! Cum însă detaşamentul de la cariera de piatră trebuia să numere cel puţin 200 de bărbaţi, mulţi, care nu mai puteau merge pe picioarele lor, erau aduşi cu roabe la locul de muncă. 60% din deţinuţi cîn-tăreau sub 50 de kilograme. Foametea a fost atît de mare, încît cei mai slăbiţi de puteri au fost pur şi simplu omorîţi de alţi deţinuţi pentru ca făptaşii să poată ajunge în posesia meschinei raţii zilnice a celor omorîţi. Odată, au fost aduşi la infirmerie într-o singură noapte nu mai puţin de 30 de bărbaţi ucişi. Tratamentul practicat în infirmeria deţinuţilor depăşea orice închipuire. Acolo era Kapo un criminal de profesie, care, de conivenţă cu primul supra-veghetor Rosch, cu criminalii de profesie Kăseberg, Hosel şi Liese şi cu Kapoul de la bucătărie Pollmann, un respingător homosexual, are pe conştiinţă numeroase asasinate.

Unul dintre sanitarii de la infirmerie, deţinut, a fost, la 8 iulie 1942, martorul următoarei întîmplări : v „în coridorul infirmeriei erau aşezate una peste alta şase lăzi din scînduri nedate la rindea ce foloseau drept cosciuge. Prin crăpături, se prelingea sînge. S-a auzit, deodată, o bătaie provenită din cosciugul cel mai de jos. O voce slabă gemea : «Deschideţi ! Deschideţi ! Mai trăiesc...» „Verzii" au ridicat lada şi au deschis-o. Aveam în

față un deținut cu privirea fixă, membrele sfărîmate și capul rănit, așezat alături de un mort. Am vrut să mă reped să-l eliberez din îngrozitoarea sa situație, 'dar imediat am fost împins la o parte de criminalii de profesie. Cîteva lovituri înăbușite, cosciugul a fost iarăși bătut în cuie și a luat drumul crematoriului..."

Acest mediu îi aștepta pe deținuții NN. Chiar la primirea lor la Secția politică, au fost întîmpinați cu bătăi peste bătăi. Cei care reprezentau forța au primit indicații dintre cele mai severe, în sensul ca nou veniții să nu poată fi folosiți decît sub cerul liber, la muncile cele mai grele, în decurs de șase zile, 20 dintre ei au fost fugăriți dincolo de centura posturilor de pază și „împușcați în timpul încercării de evadare". La muncă de pe versantul abrupt era suficient un brînci mai puternic din partea unui SS-ist sau a unui vătaf ,.verde" pentru ca deținutul să cadă dincolo de centura posturilor de pază. Și acolo, santinelele SS primeau pentru fiecare împușcare cîte trei zile de învoire și un supliment de hrană și tutun, în această treabă s-au remarcat în mod deosebit SS-istul van der Mvihlen, repartizat anume pentru împușcări, și un membru al SS-ului din Alsacia, pe nume Fuchs. Medicul de lagăr de mai tîr-ziu, SS-Hauptsturmführer Schiedlausky, medic la Buchen-wald cu începere din toamna lui 1943, interzicea deținu-ților-sanitari tratarea în infirmerie a celor grav răniți. Cu toate acestea, sanitarii proveniți din rîndul deținuților politici dădeau ajutor tovarășilor lor NN, noaptea, în condiții primejdioase pentru ei.

Pe măsură ce trecea timpul, și în lagărul de concentrare de la Natzweiler se petreceau, în unele domenii, anumite schimbări, în parte datorită alungării criminalilor de profesie, în parte datorită coruperii și oboselii SS-ului, astfel că nu tuturor deținuților NN sosiți mai tîrziu din diverse lagăre le-a mers la fel de rău, deși încă foarte mulți dintre aceștia și-au pierdut viața. Se pare că experimente cu gaze de luptă, așa cum se intenționa inițial, nu s-au mai făcut cu ei. Și cu toate acestea, numai foarte puțini au supraviețuit unor asemenea transporturi.

In acest context, se mai pot adăuga cîteva cuvinte cu privire la destinul *luxemburghezilor,* împotriva cărora au fost îndreptate, de asemenea, măsuri speciale din partea regimului național-socialist. în majoritatea lor, luxemburghezii erau tineri polițiști. Cîteva sute dintre ei au fost arestați de Gestapo, tîrîți cu forța în diferite localități ale Germaniei, sfîrșind prin a fi internați în lagăre de con-.

centrare în grupuri de 30 pînă la 60 de oameni. Cei mai mul U deţinuţi politici luxemburghezi erau duşi, începînd din vara anului 1940, în lagărul special SS Hinzcrt de Imgă Trier, unde a existat un aşa-zis lagăr de educaţie prin muncă pentru „leneşi", cu o durată de detenţie limitată pînă la opt săptămîni.

Lagărul din Hinzert avea permanent doar între 600 şi 800 de deţinuţi, ceea ce îngăduia SS-ului să exercite asupra lor un control deosebit de sever. Comandantul lagărului era un anume Sporenberg, care s-a priceput să-şi aţîţe SS-iştii într-un fel deosebi? împotriva deţinuţilor. SS-iştii au fost secondaţi de către supraveghetorul Eugen **Wipf,** originar din Elveţia, care a snopit în bătăi pînă la ucidere şi a schilodit prin lovituri mulţi deţinuţi. Detaşamentele de muncă au fost, fâr-ă excepţie, epuizante şi erau situate, aproape toate, în afai'a lagărului. Să descriem, cu titlu de exemplu, comandoul de la Pleurig : deţinuţii aveau de parcurs în pas alergător o distanţă de 4 kilometri pînă la gara Rheinsfeld, de acolo mergeau cu trenul pînă la Pleurig, de unde, pe jos, pe un drum în cea mai mare parte de urcuş abrupt, pînă la Pellingen. Trebuiau să facă o lucrare de terasament dintre cele mai grele, iar SS-iştii pîndeau cu străşnicie să nu se întrerupă lucrul. Ca hrană, prizonierii căpătau o bucată de pîine în cursul dimineţii, o supă făcută din uruială şi frunze de morcovi, la prînz. O situaţie asemănătoare era în comandourile de la Thalfang şi Nonnweiler. Seară de seară, coloanele trăgeau după ele, la întoarcere, o căruţă mică, în care zăceau colegi zdrobiţi ; în dreptul barăcii unde era infirmeria, căruţa era răsturnată de un şef de bloc, astfel că bolnavii cădeau la păniînt. ,,Medicul infirmeriei" era SS-Oberscharfuhrer Brendel, zidar de meserie. Era un beţiv notoriu. Deseori, îngrijirea pacienţilor consta în bătăi cu bîta sau lovituri cu un vătrai aplicate pe corpul gol.

Nu cunosc numărul total al deţinuţilor luxemburghezi morţi în lagărul special de la-Hinzert. Francezii internaţi în acest lagăr purtau două litere mari vopsite : HN == Hundenation (naţiune de cîini).

Executarea paraşutişlilor şi a agenţilor secreţi aliaţi

Comandamentul Gestapoului din Paris a internat în lagăre de concentrare, în 1944, un număr de membri ai

serviciilor secrete ale aliaţilor apuseni, dintre care 43 Ia Bucuenwald. Erau englezi şi francezi. Au ajuns acolo la 17 august şi au fost repartizaţi în blocul pentru noii sosiţi cu numărul 17.

Vieţile lor fuseseră marcate de tot felul de momente palpitante, aşa cum oferă în general serviciul secret p[v]in sine însuşi şi în mod special în asemenea timpuri : de la cele trăite în Rezistenţa franceză pînă la lupta directă cu agenţii Gestapoului. Viaţa lor aventuroasă s-a încheiat în mod tragic în lagărul de concentrare de la Buchenwald. La 9 septembrie, fără ca mai înainte să se fi aflat ceva în lagăr, 15 dintre ei au fost chemaţi pe neaşteptate la poartă şi spînzuraţi imediat în crematoriu. Din acea clipă, s-a încercat să fie salvaţi cît mai mulţi posibil din rîndul celor rămaşi. Infirmeria deţinuţilor nu putea fi folosită pentru acest scop, în primul rind fiindcă medicul lagărului, Schiedlausky, spre deosebire de predecesorul său, **dr.** IIo-ven, nu colabora cu deţinuţii şi, în al doilea rînd, fibidcă

J această grupă de oameni ameninţaţi era mult prea mult în vizorul SS-ului. Unii dintre ei, printre care maior Southgate, englez, au fost totuşi internaţi ca -bolnavi, deşi în cazul lor internarea nu putea oferi o securitate efectivă. Salvarea era posibilă numai atunci cînd cei ameninţaţi erau declaraţi de formă decedaţi şi apoi li se schimbau numele şi numărul cu ale unora care muriseră cu adevărat. .împreună cu prietenul meu, Heinz Baumeister, din Dortmund, care lucra cu mine în blocul 50, m-am declarat gala să fac o asemenea operaţiune utilizînd bloc j.l 48, în ciuda faptului că eram în relaţii de duşmănie cu Kap *>ul* de acolo. Dar îl aveam la mînă pe Sturmbannfuhrerul Dr. Ding-Schuler, despre care va mai fi vorba. Firește, nu putea fi vorba decît de un număr extrem de redus de primejduiţi. A fost un moment tragic acela în care conducătorul de escadrilă Dodkin din Royal Air Force, şeful grupului, al cărui nume real, Yeo-Thomas, nici unul nu-l

. cunoştea, a purces la alegerea într-o anumită ordine de succesiune a celor ce trebuiau salvaţi, iar camarazii săi au insistat ca el să se treacă în fruntea listei, datorită importanţei propriei sale persoane. Aceşti englezi şi francezi au manifestat un admirabil spirit de devotament. Au putut fi

; salvaţi, la un moment dat, numai trei dintre ei : în afară de

• Dodkin, captain Pculeve, englez, şi lieutenant Stephane Hessel, din serviciul secret al generalului de Gaulle.

S-a reuşit, în condiţii dramatice, să i se smulgă SS-Sturmbannfuhrerului Dr. Ding-Schuler încuviinţarea pentru acţiunea de salvare. Am provocat, de formă, în blocul 17, o pretinsă epidemie de tifos exantematic şi i-am izolat pe cei trei ofiţeri, mai sus numiţi, în blocul 46, al cărui Kapo, Dictzsch, a fost iniţiat de Baumeister atît cît era necesar, interzicînd categoric să se divulge ceva în lagăr, inclusiv în blocul 50. „Din păcate", tocmai atunci, nu erau disponibili pentru substituire bolnavi de tifos exantematic, din transporturi sau din lagăr, care să fie pe moarte. Nu puteam utiliza criminalii de profesie din seriile de experimente pentru tifos exantematic, pe de o parte, din considerente principiale, iar pe de altă parte, din pricina unei alte primejdii căreia cei salvaţi i-ar fi fost expuşi datorită culorii verzi a triunghiului purtat ; şi nu în ultimul rînd, si pentru că doar Stephane Hessc-l vorbea nemţeşte. Această dificultate de necunoaştere a limbii a făcut ca, în principiu, să se pună numai problema francezilor ; atît Dodkin, cît şi Peuleve vorbeau curat franceza.

De unde să găseşti — bătînd din palme — francezi muribunzi, suferind de tifos exantematic ?

încă la 5 octombrie, 21 de oameni din grup, printre care Peuleve, au fost strigaţi prin megafon, 20, împuşcaţi. De doua ori a venit SS-ul în acea zi la blocul 46 pentru a-l ridica pe Peuleve, care fusese anunţat Rapportftihre-rului ca bolnav. Prima dată, a lipsit, cu bună ştiinţă, Dietzsch, prevenit de serviciul nostru de informaţii ce funcţiona excelent, iar SS-ul nu a îndrăznit să intre în bloc temîndu-se de presupusul pericol de contaminare. A doua oară Dietzsch a refuzat să-l dea pe Peuleve, invocîn-du-l pe Dr. Ding-Schuler, fără a cărui aprobare nimeni nu putea să intre în blocul- 46. După ce am pus să i se administreze lui Peuleve o injecţie cu lapte spre a-i provoca o febră ridicată, am izbutit, împreună cu Heinz Baumeister, să-l determinăm pe Dr. Ding-Schuler să meargă nu mai puţin decît de trei ori la comandament. Prima oară, pentru a-l lămuri că un muribund cu o febră de 41 de grade nu poate fi executat (SS-Oberfiihrer Pister a răspuns : „în definitiv poate fi terminat cu un foc de revolver şi pe targa !'') ; a doua oară, ca să obţină, „pentru evitarea vîlvei în lagăr", să fie lăsată execuţia în seama lui, în calitate de şef al blocului 46, ceea ce Pister a refuzat ; a treia oară — Baumeister era de părere că nu se mai poate ca Sturmbannfuhrerul de la Waffen-SS să

mai fie folosit ca unealtă pe lingă comandantul lagărului —, pentru ultima tentativă de a face să se treacă asupra'medicului de lagăr Dr. Schiedlausky misiunea execuţiei prin administrarea unei injecţii. A fost un joc care punea iminent în pericol viaţa tuturor celor implicaţi, şi pe deasupra unul nesigur, dar care trebuia riscat, în cele din urmă. Pistei-, nebănuind nimic, şi-a dat consimţămîntul pentru ultima propunere şi, ca atare, Ding-Schuler a fost trimis la Schiedlausky, despre care ştiam că de cînd venise la Buchenwald îşi lepădase obiceiurile practicate odinioară în alte lagăre şi nu mai ardea de dorinţa de a face el însuşi „injecţii". In consecinţă, Ding-Schuler a trebuit să-l convingă pe acesta să paseze problema SS-Haupt-scharfuhrerului Wilhelm, pe care-l cunoşteam suficient pentru a-l putea folosi drept unealtă fără ca el să-şi dea seama. Se făcuse după-amiază tîrziu, se lăsa întunericul. Dietzsch a pregătit o cină copioasă cu şnaps pentru Wilhelm. Informaţiile despre fiecare fază a desfăşurării lucrurilor trebuiau să ne parvină de la o clipă la alta şi nimeni în afară de cei cinci iniţiaţi nu trebuia să intre la bănuială. Cînd Hauptscharfuhrerul a fost destul de ameţit, Dietzsch i-a arătat un pacient ce tocmai trăgea să moară în staţia de izolaţi din infirmerie, susţinînd că acesta ar fi delicventul în cauză, care, în mod evident, avea să treacă peste foarte puţine minute pe lumea cealaltă, aşa că nu mai era cazul să se irosească injecţia pentru el. Şi într-adevăr, Wilhelm a plecat imediat pentru a raporta medicului de lagăr săvîrsirea execuţiei.

în tot acest timp, captain Peuleve a stat ascuns, împreună cu camarazii săi, într-o încăpere lăturalnică a blocului 46, pregătit în orice moment pentru execuţie.

Pentru a preîntîmpina din capul locului orice bănuială a centralei Gestapoului, cea care dăduse ordinul de execuţie, a trebuit să împiedicăm expedierea unui raport separat asupra îndeplinirii ordinului emis împotriva lui Peuleve ; era posibil ca vreun membru versat al Serviciului de siguranţă să cunoască practica, ce-i drept nu prea frecventă, din alte lagăre de a substitui persoane vii unora decedate şi să devină suspicios la primirea raportului de execuţie din secţia de izolare a infirmeriei, într-un asemenea caz, ar fi fost suficientă examinarea tuturor convalescenţilor eliberaţi din blocul 46 în perioada în cauză pentru a-i identifica pe cei substituiţi. (De aceea, eu mă şi gîndisem la o nouă, la o a doua schimbare a datelor

personale). Am pus mîna şi pe raportul colectiv despre execuţia care avusese loc, trimiţîndu-l pe Sturmbann-fuhrer Dr. Ding-Schuler la comandant, deoarece acesta expediase la Berlin o unică telegramă referitoare la cei 21 de delicvenţi.

Tocmai atunci a sosit la Buchenwald un transport din Koln, „o adevărată mană cerească[1]'' ;' printre cei veniţi, zeci de francezi bolnavi de tifos exantematic. Aproape imediat, unul din ei a decedat. Se potriveau, oare, vîrsta, talia, originea cu cele ale lui Peuleve ? Pe jumătate. Substituirea s-a făcut cit de repede s-a putut. De atunci încolo, Peuleve a purtat numele *de* Marcel Seigneur.

Se scursese încă o săptămînă şi nu se putea să nu ne temem că ordinul de execuţie a celorlalţi doi ar putea sosi în orice clipă. Zile de aşteptare care-ţi macină nervii — dacă şi cînd vor mai muri aj.ţi pacienţi. Baumeister şi cu mine mai aveam pe cap şi supravegherea cea mai atentă a lui Ding-Schuler şi a lui Dietzsch ca nu cumva să ajute ,,moartea" cu puţină otravă ! în cele din urmă, a reuşit substituirea şi în cazul lui Dodkin şi al lui Hessel. Am procurat — cit de simplu sună azi cuvîntul acesta ! — de la Secţia politică datele personale ale celor decedaţi, deşi nici un deţinut, în afară de Kapoul de acolo, nu avea posibilitatea să obţină accesul la documente. Cu ajutorul preotului Joseph Thyl, ne-am îngrijit de „autopsia corectă'' a celor ce figurau ca morţi, ba chiar am trimis la Institutul de Igienă al trupelor SS de la Berlin preparate din organe ale decedaţilor de tifos exantematic, luate de la cadavrele unora care în realitate trăiau. Timp de două săptămîni, am avut pe masa din faţa mea recipientul de sticlă cu etichetă „Dodkin nr. 10844, preparate din organe : splină, ficat, inimă, creier — tifos exantematic.". După aceea, ne-am apucat să-i introducem, prin contrabandă, în comandouri exterioare, ca specialişti corespunzălen, pe cei trei ofiţeri deveniţi acum un tîmplar, un poliţist şi un student, aşa cum se ştia în lagăr. Cîte nu am născocit noi atunci pentru a induce oamenii în eroare, începînd cu cei din birouri, trecînd peste cei de la statistica muncii şi pînă la cei de la magazia de efecte, spre a înlătura obstacole, a elimina adversari potenţiali — permanent cu sabia deasupra capului ! Cititorul interesat îşi va putea face o idee despre atmosfera în care se derula acţiunea, urmărind fragmente din informaţiile pe care ni le-am strecurat, în taină şi prin şiretlicuri, între blocurile 46 şi 50, în săptă-mînile critice ale lunii octombrie 1944, căci un contact

ritmic şi deschis nu se putea întreţine. Am păstrat, în parte, însemnări mîzgălite pe bileţele, în limbile engleză, franceză sau germană.

La 6 octombrie, ziua în care SS-ul a vrut de două ori să-l ducă pe captain Peuleve la execuţie, ofiţerii ne- au scris la orele 14,30 :

„Vă puteţi imagina ce simţim ! D. (Dietzsch) era de părere, azi dimineaţă, că cel mai bine ar fi să ne infecteze numaidecît de tifos exantematic, ca să fim cu adevărat bolnavi, pentru cazul că vom fi strigaţi. Mai tîrziu, ne-a propus să ne schimbe cu doi francezi, care, după spusele lui, ar fi aici pe moarte. Propunerea lui nu se referea la P. Nu i s-ar putea, oare, aplica lui una dintre cele două metode, ca el să fie în siguranţă ? Aş considera-o pe cea dinţii ca fiind mai bună.

Dac-am putea vorbi măcar cinci minute cu tine ! Ar însemna imens de mult pentru noi să putem vedea mai clar situaţia şi să evităm greşeli tactice faţă de D." (Tuturor celor trei le lipseau experienţa lagărului şi cunoaşterea oamenilor, ceea ce îngreuna enorm lucrurile, căci cel mai mic pas greşit ar fi putut însemna sfîrşitul nostru imediat.)

„Ce informaţii exacte aveţi despre camarazii noştri ? Rechemarea celor care au fost incluşi în transport înseamnă, oare, că ei vor fi împuşcaţi ? Oribilă poveste e totul... Spiritul vostru de luptă şi tenacitatea voastră sînt demne de toată admiraţia ; tu ştii ce înseamnă ele pen-

tru noi !

Stephane

Aş Vrea să vă mulţumesc din toată inima pentru tot ce faceţi pentru noi. Dacă ar fi lotuşi să dispar asta n-ar fi din cauză că voi aţi fi omis chiar şi un amănunt pentru a mă salva.

Cu cea mai mare recunoştinţă, al vostru

H.P.

Ca şi lui Stephane, mi-ar face şi mie mare plăcere să mă întreţin cu tine cîteva minute. Sînt cîteva puncte importante, care ar trebui să ne devină mai clare ; pe calea aceasta, nu e cu putinţă. Multe, multe mulţumiri pentru

toate ostenelile voastre. N-are nici un rost să încep să vă spun cit de recunoscători vă sîntem.

D. *(Dodkin)"*

A doua zi a avut loc substituirea lui Peuleve.

..Dragi prieteni ! Nu pot spera să găsesc cele mai potrivite cuvinte pentru a vă spune cît de recunoscător vă sînt pentru această faptă extraordinară... îmi doresc doar să apuc ziua în care" să vă pot răsplăti cît de puţin pentru ceea ce vă datorez atît de mult. întotdeauna al vostru,

Marcel *Seigneur"*

La 13 octombrie, Hessel scria :

,.D. *(Dodldn)* a decedat azi, ceea ce înseamnă pentru noi toţi o mare uşurare. Voi reveni mîine dimineaţă asupra acestui lucru, dacă totul merge bine. în cazul în care s-ar întîmpla totuşi ca ordinul de execuţie să sosească mai înainte (lucrurile se precipită cu o asemenea iuţeală, încît trebuie să fim în fiecare zi pregătiţi pentru asta), mă întreb dacă nu ar fi rezonabil ca eu să-mi pregătesc terenul pentru o evadare care să aibă loc în momentul sosirii ordinului de execuţie ? O asemenea soluţie, care pentru noi este, bineînţeles, cu mult mai puţin uşoară, ar fi totuşi mai sigură pentru noi toţi, deoarece nu ar exista în acelaşi timp două cazuri asemănătoare de moarte subită tocmai înaintea execuţiei, şi încă în asemenea condiţii suspecte. Firește, voi sînteţi cei care trebuie să hotărîţi. Rog să mă îndrumi asupra a ce am de făcut. Mă las cu cea mai deplină încredere în mîinile voastre sigure.

Stephane"

După două zile :

„întrucît va trebui probabil să plecăm curînd cu transportul, este necesar să cunoaştem, cît mai repede, o serie de amănunte despre viitoarea noastră existenţă. Aţi putea încerca să le obţineţi pentru noi ?" (Cererea ior s-a încrucişat cu comunicarea din partea noastră a datelor deja procurate). „Deci, numele sînt : Marcel Seigneur, nr. 76635 şi Maurice Chouquet, nr. 81642. Trebuie să ştim r de unde provin cei doi ? Unde au trăit ? Unde au-lucrat înainte de a ajunge la Buchenwald ? Au fost internaţi cu un grup mic sau mare ? La ce au lucrat în timpul ante-

rioarei lor detenţii ? Unde şi cînd au fost arestaţi ? De ce ? Profesia, religia, data naşterii şi locul naşterii ? Orice s-ar putea afla despre viaţa lor particulară sau publică ai[1] fi de mare preţ pentru noi.

în ce mă priveşte, aştept înfr-una să aflu ce trebuie să se întîmple cu mine." (Cum nici un francez potrivit nu a murit de moarte naturală şi noi, de acord cu Hessel, nu am admis ideea ca cineva să fie ucis anume pentru substituire, au trecut îngrijorător de multe zile, în timpul cărora am cîntărit un plan de salvare după altul.) „Vă puteţi închipui ce efect are asupra mea fiecare chemare transmisă prin megafon !'•

După trecerea a încă trei zile, părea că francezul avut în vedere pentru substituire, care se zbătuse multă vreme între viaţă şi moarte, s-ar fi vindecat. Afară de aceasta, Sturmbannfiihrer Dr. Ding-Schuler nu mai avea nici un interes, după enervările prin care trecuse, să suporte în continuare riscul ce se prelungea. Cei doi Englezi salvaţi îi ajunseseră ; oricum, Hessel, ca francez, nu-i era prea simpatic şi voia să-l abandoneze. De fiecare dată cînd puteam schimba cîteva vorbe cu Ding-Schuler, fără să bată la ochi serviciului de informare al deţinuţilor din blocul 50 — totdeauna neîncrezător faţă de necomunişti, chiar cînd se dovedeau foarte leali —, a trebuit să lupt din răsputeri contra acestei tendinţe a lui Ding-Schuler.

Ofiţerul lui de Gaulle ne-a scris :

„Omul meu de schimb pare că scapă, slavă Domnului pentru el. Un alt francez muribund nu mai e disponibil Cred, de aceea, că nu avem voie să mai pierdem timpul : trebuie să folosesc proxima ocazie pentru o evadare, chiar dacă nu e ceva toi atît de sigur şi mai la îndemînă ca soluţia recent preconizată de voi, care sună splendid." (Noi voiam să manevrăm în aşa fel, încît să-l aducem pe Hessel, pe căi ocolite — oricum foarte anevoioase —, în blocul 50 şi să-l ţinem acolo ascuns într-un anume loc din pod, pe întreaga durată a războiului ; aceasta, fără ştirea cuiva, simulînd oficial o evadare, cu toate căutările ulterioare şi tot tam-tam-ul din lagăr).

„Azi e miercuri, şi e foarte probabil ca ordinul de execuţie să vină mîine (dacă nu cumva avem „şansa" să vină chiar azi !). Rog aranjaţi totul ca să fiu repartizat într-un transport ce părăseşte mîine lagărul". (Numai un

om sortit pieirii putea să ne facă o asemenea propunere cu o scadenţă de 24 de ore, fără să ţină seama de enormele complicaţii ale aparatului din lagăr !) „Şi daţi-mi o adresă bună în exterior ! Orice aţi putea face în plus pentru mine ar fi, bineînţeles, de nepreţuit, dar şi aşa mă tem că trebuie să contez pe cum mi-o fi norocul. Ar fi o nebunie să mai aştept.

îndatorat din adîncul inimii şi plin de

încredere în voi :

S.H."

Cu toate acestea, a trebuit să ne stăpînim în continuare ,nervii şi, după două zile, francezul fixat pentru substituire a murit totuşi. La 21 octombrie, Hessel a putut scrie :

„Simţul tău nu te-a înşelat", (în timpul unei vizite nocturne la cei trei, îmi exprimasem certitudinea că dez-nodămîntul acestei istorii va fi pozitiv, că Dumnezeu nu-i va părăsi pe cei care, în pofida tainicei întortochieri a ho-tărîrilor sale, au avut încredere în el şi, fără a săvîrşi vreun rău, şi-au păstrat treze inima şi mintea pentru a sluji, cu toată înţelepciunea de care e capabil un om .şi cu o extremă disponibilitate pentru acţiuni temerare, o cauză nobilă şi importantă). „Datorită grijii voastre, totul este acum în cea mai perfectă ordine. Simţămintele mele s'nt cele ale unui orn care a fost salvat în ultima clipă. Ce uşurare !

Şi acum. despre problema transportării noastre de aici : Koln n e-ar conveni de minune, căci de acolo am putea fugi, eventual chiar pe drum, pentru a intra cît mai curînd în contact cu Aliaţii, în felul acesta, am putea accelera şi chestiunile ce privesc Buchenwaldul. Planul nostru este să trecem acolo linia frontului. De la K6!n ar mai fi vreo 150 de kilometri, de la Hamm, numai 90 de kilometri, dacă am reuşi s-o ştergem pe undeva prin apropiere.

Fireşte, întregul plan de evadare ar fi mult mai bun şi fără breşe, dacă am căpăta ceva bani, îmbrăcăminte civilă şi o adresă în regiunea Ruhrului sau în Renan ia. Aţi putea să ne procuraţi aşa ceva ? Dacă renunţăm la acest plan de evadare, orice alt transport ar fi, după părerea mea, tot atît de bun ca unul ce duce la Koîn. poate chiar mai bun din punctul de vedere al bombardamentelor. Dintr-un şir întreg de motive evidente — nu toate

numai egoiste ! —, optăm firește, fără rezerve, pentru Koln.

Continuăm să așteptăm noi detalii despre Mauricc Chouquet și Michel Boitei (noul nume al lui liessel). Doamne, cît de bucuros am fost aflînd că nu fusese căsătorit !

La infirmerie mai zac în prezent zece oameni de la Royal Air Force. Dacă ar fi ca unul din ei să moară, reflectați, vă rog, la posibilitatea unei noi substituiri ! In felul acesta, am avea drumul deschis, pentru a scrie în Anglia prin intermediul Crucii Roșii, ceea ce ar face, de asemenea, să avanseze simțitor lucrurile. Decizia vă aparține, bineînțeles.

Toți trei sîntem acum într-o formă excelentă și foarte optimiști — după *recentele* știri de pe front și după discursurile nemților extrem de simptomatice pentru apropiata noastră victorie !

Veșnic al vostru : S.H."

Salvarea a reușit. Yco-Thomas și Peuleve sînt astăzi la Londra. Slephane Hessel este la New York, unde lucrează la ONU.

în a doua jumătate a lunii octombrie, a fost dus la execuție un alt membru al grupului, un francez, tată a patru copii, pentru care, ca și pentru ceilalți, în circumstanțele existente, pur și simplu nu s-a mai găsit nici o posibilitate de salvare, îndeosebi fiindcă se dorea evitarea oricărei noi primejduiri a celor abia substituiți. Cei trei bărbați rămași au așteptat, săptămînă de săptămînă, să vină de la Berlin ordinul de execuție, care de obicei sosea miercurea și era aplicat joia. Din fericire, n-a venit. Așa se face că Southgate a rămas în viață. Amîndoi francezii supraviețuitori au ajuns în comandouri exterioare ; unul dintre ei, pe nume Guillot, a evadat de acolo la începutul lui 1945, a fost însă iarăși prins și adus în buncărul de la Buchen-wald. Eliberarea l-a găsit acolo.

La 5 aprilie 1945, ,a sosit pe neașteptate de la centrala Gestapoului ordinul de execuție pentru Dodkin ! Așadar, raportarea morții lui din octombrie 1944 nu ajunsese la organul central competent. Cînd, în seara aceea, Rapportfuhrerul a apărut în persoană în cancelaria deținuților — noi fusesem preveniți imediat de omul nostru de încredere —, a cerut cartotecile tuturor englezilor aflați în lagăr. Erau acolo și cele ale morților. A scos

fişa lui Dodkin vădind dealtminteri un alt scris adică al lui Doclkin, a căutat mai departe şi a găsit car-toteca unui anume Perkms, un ofiţer englez foarte simpatizat de toţi, care era la Buchenwald de un an şi jumătate fără să aparţină respectivului grup, le-a comparat şi, în cele din urmă, le-a luat pe amîndouă. Aceasta ne-a făcut să credem că se va începe cercetarea cazului, Gestapoul dînd cumva de urma afacerii *Dodkin* şi presupunînd că Perkins este, din cauza unei anumite similitudini de nume, fie Dodkin substituit, fie substituitul lui Dodkin. Dar Perkins era în afară de orice pericol, deoarece nu ştia absolut nimic şi efectiv nu era Dodkin. Iată însă că ordinul de execuţie sosit era emis pentru amîndoi, ceea ce noi puteam concepe cu atît mai puţin cu cît nici prin cap nu ne trecuse că raportul făcut, la timpul său, asupra morţii lui Dodkin nu ajunsese la Berlin, respectiv la Praga, unde se mutase între timp centrala Gestapoului. Din cauza acestor complicaţii fatale, nimeni nu s-a gîndit să-l interneze urgent pe Perkins la infirmerie, făcîndu-l ,,să se dea la fund", lucru care, în momentul acela, era iarăşi posibil. El a fost executat în aceeaşi zi, numai cu o săptămînă înainte de eliberarea lagărului de către americani.

In 1944, timp de mai multe luni, în lagărul de concentrare de la Buchenwald au fost internaţi şi 167 de *aviatori anglo-saxoni.* Au fost duşi, nu se ştie unde, puţin înainte de Crăciun. Şeful lor era comandantul de escadrilă Lamason, un australian, care a întreţinut tot timpul un contact strîns cu Dodkin. De ce au fost aduşi aceşti piloţi în lagărul de concentrare nu ştia nimeni, nici ei înşişi, bineînţeles. Au avut parte de condiţiile aspre ale „lagărului mic".

Transporturi speciale în vederea gazării

După cotropirea Poloniei, Hitler a semnat — fapt cunoscut — un decret secret, antedatat l septembrie 1939, potrivit căruia bolnavilor declaraţi medical ca incurabili să li se „acorde moartea de milă''. „Cancelaria Fiihreru-lui" şi o secţie anume din Ministerul de Interne al Reichului au luat asupra lor punerea în practică a decretului. Exista totuşi o teamă, faţă de rezerva şi agitaţia din rîndurile populaţiei (care au şi existat în realitate, astfel încît încă în noiembrie 1942 Himmler, care voia să treacă uşor peste asemenea manifestări, a trebuit totuşi

să se refere la ele, exprimîndu-se astfel : „Va dura cel puţin un deceniu pînă ce poporul nostru se va dezbăra de o asemenea mentalitate mărginită''). Din această pricină, pentru a putea stîrpi viaţa au fost create trei organizaţii camuflate : „Asociaţia de muncă a Reichului — Institute de vindecare' şi tratament [„Reichsarbeitsgemeinschaft Heil- und Pflegeanstalten"J, care, în fapt, depista victimele, „Fundaţia de interes public pentru îngrijire spitalizată" [„Gemeinniitzige Stiftung fur Anstaltspflcge"], care, în fapt, finanţa asasinatele, „Societatea de interes public pentru transportul bolnavilor S.c.r.l." [„Gemeinniitzige Krankcntransportgesellschaft GmbH"], care, în fapt, se ocupa de transportul candidaţilor la moarte pînă la locul unde urma să fie ucişi. Totuşi, acţiunea nu a putut fi păstrată în secret ; în Germania a izbucnit o puternică agitaţie clandestină, atunci cînd, în 1940, internaţii unor azile au fost omorîţi în serie, după o aşa-zisă selecţie „medicală" efectuată doar pe bază de chestionare. S-au manifestat cele mai vehemente — şi întru totul justificate — temeri, în sensul că s-ar urmări nu numai uciderea „bolnavilor incurabili", ci şi, pe rînd, a celor care „trăiesc degeaba" : inapţii de muncă, bolnavii, bătrînii şi debilii, marii mutilaţi de război şi, în sfîrşit, toate categoriile de adversari ai naţional-socialismului. „Mărginirea" poporului german, îndeosebi a păturilor sale creştine şi umaniste, a fost, în orice caz, atît de periculoasă, încît eforturile generale de război ameninţau să sufere de pe urma lor. Aceasta l-a determinat pe Hitler să întrerupă, în principal pentru un timp, în august 1941, programul său de „eutanasie". El a rămas însă în vigoare, pînă la sfîrşitul războiului, pentru copii, „evreii pe jumătate" şi muncitorii din Est.

Domnul Himmler însă nu a acceptat ca şi pe acest tărîm special să-i fie oprită maşina sa SS-istă ucigaşă. In lagărele de concentrare, acţiunea Oficiului central eco-nomico-administrativ al SS-ului (SS-WVHA) era mascată sub simbolul „14 f 13". Ea îi afecta pe deţinuţii declaraţi bolnavi mintali şi incapabili de muncă şi, firește, pe evrei — în practica lagărelor aceste criterii se aplicau oricui nu era pe placul vreunei persoane influente de acolo. Comisia de medici, căreia i s-a încredinţat trierea victimelor şi care îşi făcea viaţa cît mai uşoară, era compusă în parte din aceiaşi doctori în medicină care cutreieraseră înainte ţara în lung şi-n lat ca îngeri ai morţii, în calitatea lor de trimişi ai iubitului „Fuhrer", domnul Hitler, „să acorde moartea de milă". La începutul lui 1942,

e| au întocmit, de regulă, doar în cîteva ore, liste întregi cu numele deţinuţilor care le erau indicaţi de conducerile lagărelor de concentrare de la Dachau, Sachsenhausen, Buchenwald, Mauthausen, Auschwitz, Flossenburg, Gross-Rosen, Neuengamme şi Niederhagen. Listele de condamnaţi la moarte purtau semnăturile lor de medici. Transporturile plecau imediat spre o ţintă necunoscută. Nu trecea mult — de la şase ore pînă la trei zile, în funcţie de depărtarea de lagăr —, şi se aduceau înapoi în lagăre lucrurile personale ale deţinuţilor, inclusiv conţinutul buzunarelor şi dantura lor. Peste destul de puţin timp am aflat că noi gaze fuseseră experimentate asupra prizonierilor. Ele fuseseră experimentate anterior pe vite. Chiar printre primii de la Buchenwald care au fost astfel gazaţi, se găseau un număr întreg de internaţi preventiv politici ca, de pildă, directorul Siguranţei austriece de la Salzburg, Dr. Bechinie. S-a aflat că aceste acţiuni speciale de gazare au avut loc la „Institutul de vindecare şi tratament'' din Bernburg, lîngă Kothen. După cum a devenit cunoscut ulterior, instalaţia de lichidare se găsea chiar lîngă institut, despărţită de el doar printr-un zid.

Cîteva scrisori rămase ne dau o imagine despre cele ce se petreceau acolo : „Lagărul de concentrare Buchenwald. Medicul lagărului. Weimar-Buchenwald, 2 februarie 1942. Priveşte : Evrei inapţi de muncă în lagărul de concentrare Buchenwald. Referinţă : întrevedere personală. Anexe : 2. Către Institutul de vindecare şi tratament Bernburg a.d. Saale, căsuţa poştală 283. Cu referire la întrevederea personală avută, vi se remite alăturat, în dublu exemplar, pentru noi dispoziţii, o listă a evreilor inapţi de muncă şi bolnavi din lagărul de concentrare Buchenwald. Medicul lagărului Buchenwald, semnat Hoven, SS-Obersturmfuhrcr d.R.". Răspunsul : „Institutul de vindecare şi tratament Bernburg, Bernburg, 5 martie 1942. Indicativ : Be go-Pt. Către lagărul de concentrare Buchenwald lîngă Weima[1]", în atenţia domnului comandant al lagărului. Referinţă : Scrisoarea noastră din 3 martie 1942. Priveşte : 46 de deţinuţi, specificaţia nr. 12 din 2 februarie 1942. Prin scrisoarea noastră din 3 martie v-am rugat să ne puneţi la dispoziţie, cu prilejul ultimului transport, pe cei 36 de deţinuţi rămaşi. Deoarece medicul nostru şef, care urmează să facă expertiza medicală a respectivilor deţinuţi absentează, vă rugăm să-i ataşaţi pp aceştia nu transportului din 18 martie 1942, ci celui din 11 martie 1942, şi anume cu documentele lor ce vor fi

restituite la 11 martie 1942. Heil Hitler ! Semnat Goden-schweig." Lagărul de concentrare Gross-Rosen a trimis o listă cu 214 nume de prizonieri preventivi. Medicii morţii de la Bernburg au răspuns : ,.Nouă ni se pare ziua de 24 martie 1942 cea mai potrivită pentru sosire, căci, între timp, vor mai veni transporturi şi de la alte lagăre de concentrare, şi avem nevoie de un interval de timp din motive tehnice. In cazul în care aţi avea posibilitatea să expediaţi deţinuţii la destinaţie în omnibuze, v-am sugera două transporturi a cîte 107 deţinuţi, unul marţi, 24 martie, celălalt joi, 26 martie 1942. Vă rugăm să vă pronunţaţi cu privire la sugestiile noastre şi să ne transmiteţi răspunsul dumneavoastră definitiv, ca să putem lua, în consecinţă, măsurile de rigoare."

Dr. Eberl şi asistentul său Godenschweig erau de multă vreme în legătură cu SS-ul şi, pentru a-i fi pe plac, au dispus arderea cadavrelor deţinuţilor fără certificat de deces ; aceasta ca o idee suplimentară, aşa cum rezultă dintr-o scrisoare a Dr. Hoven, datată 19 martie 1943, care se referea la lagărul exterior „Junkerswerke Schonebeck/ Elbe" de pe lingă Buchenwald. „Determinarea unoia dintre medicii angajaţi cu contract şi tratativele cu funcţionarii cimitirelor au dus, adesea, la dificultăţi insurmontabile... Am intrat numaidecît în contact cu medicul-şef al Institutului de vindecare şi tratament de la Bernburg-Saale, Dr. Eberl, căsuţa poştală 252, număr de telc-fon 3169. Este acelaşi medic care a executat acţiunea 14 f 13. Dr. Eberl a manifestat o înţelegere şi o solicitudine ieşite din comun. Toate cadavrele deţinuţilor în chestiune de la Schonebeck-Wernigerode vor fi transportate la Dr. Eberl de la Bernburg şi arse acolo imediat, fără certificat de deces".

. Aici ar fi nimerit să se pună întrebarea cîţi medici din Germania s-au pretat la asemenea practici şi ce răspundere poartă în această privinţă cercurile de medici cărora oficial le incumba supravegherea institutelor de vindecare şi tratament, a internărilor acolo şi a ceea ce se întîmpla acolo.

în lagărul propriu-zis de la Buchenwald n-au avut loc niciodată acţiuni de gazare. Este drept că, la sfârşitul lui 1943, la conducerea centralei de construcţii din subor-dinea Waffen-SS-ului de la Weimar s-a pi imit ordinul de a se construi o instalaţie proprie de gazare. Camarazi influenţi şi temerari au reuşit — parţial prin distrugerea telegramelor şi prin alte manevre — să tergiverseze în-

tr-atît chiar şi începerea proiectării instalaţiei, încît, dată fiind evoluţia evenimentelor din ce în ce mai nefavorabilă pentru SS în,a doua jumătate a anului 1944, executarea proiectului de construcţie a căzut pe planul al doilea. Dacă instalaţia ar fi fost construită, este mai mult decît probabil că în perioada martie-aprilie 1945 deţinuţii de la Buchenwald ar fi fost gazaţi pînă la ultimul.

Cu începere din ianuarie 1943, Oficiul central econo-mico-administrativ al SS-ului a intenţjonat să limiteze acţiunea „14 f 13" strict la bolnavii mintali. Dar ce mai conta acest lucru pentru cei din lagărele de concentrare, cînd, în acea perioadă chiar, erau organizate, unul după altul, în toate aceste lagăre, transporturi destinate gazării, în timp ce la Auschwitz — centrala operaţiilor de gazare din Europa —, problema se rezolva simplu : oricum, 90'7o din candidaţii la moarte veniţi cu transporturile la Auschwitz-Birkenau erau asasinaţi imediat după sosire.

Desemnarea pentru moarte prin gazare a purtat în toate lagărele şi ghetourile din Est denumirea de „selecţionare" — evident un cuvînt paralizant ce inspira teamă. Selecţionările urmau la intervale neregulate, cîteodată după două pînă la trei, altădată după patru pînă la cinci luni, apoi iarăşi de două ori în decurs de două săptămîni. O singură selecţionare de acest fel a însemnat, numai în lagărul de bărbaţi B II d de la Birkenau, cu un efectiv de vreo 4000 de oameni, 1200 de victime. Pe atunci, în ianuarie 1944, la Auschwitz şi în împrejurimile sale existau cam 30 de lagăre pentru bărbaţi şi mai multe pentru femei. Au fost asasinaţi, lunar, un mare număr de internaţi de ambele sexe, ce nu mai poate fi evaluat exact. La începutul funcţionării lagărelor exterioare, lucrurile se petreceau în aşa fel, încît toţi bolnavii grav erau transferaţi numaidecît la Birkenau, unde cădeau victimă camerelor de gazare. Ulterior, cînd această metodă n-a mai fost suficientă, iar pe lîngă cei grav bolnavi prin curtea lagărului se clătinau pe picioare sute de înfometaţi, toţi debilii au fost triaţi de către medicii SS-işti şi transportaţi, în grupuri de cîte 300 pînă la 400, la Birkenau.

La sosirea medicului SS-ist cu suita lui, toţi oamenii erau puşi să se dezbrace la piele ; erau cercetaţi din faţă şi din spate şi, după bunul plac, aşezaţi fie la dreapta pentru a li se scrie numărul de deţinut, ceea ce însemna că erau sortiţi morţii, fie la stingă, ceea ce însemna că se întorceau în bloc, deci că li se prelungea viaţa. Se întîmpla

Ca deţinuţii înşişi să-şi predea, prin intermediul SS-ului, camarazii pentru a fi gazaţi. Intr-un lagăr exterior al lagărului de concentrare de la Auschwitz. Monowitz, ei colaborau mai ales cu medicul SS-ist Dr. Entress, caro se dezlănţuia în modul cel mai abominabil. Şi alţi medici ai SS-ului, ca, de exemplu, SS-Hauptsturmfuhrer Dr. Fischer şi Dr. Konig, selecţionau din cînd în cînd asemenea transporturi ale morţii. In timpul celor 26 de luni, cît a funcţionat lagărul de la Monowitz, au fost trimişi la moarte prin gazare cam 23.000 de deţinuţi.

La Auschwitz chiar, selecţionaţii erau băgaţi toţi împreună în blocurile rezervate pentru ei şi puşi sub o severă pază. Rămîneau izolaţi, deseori două, trei zile, de cele mai multe ori fără mâncare, întrucît figurau deja ca „scoşi din evidenţă". Martiriul sufletesc pe care au trebuit să-l îndure este lesne de închipuit. Un tînăr de 17 ani, de la Auschwitz, notat ca subnutrit, i-a spus odată unui. deţinut în vîrstă : „Sper că merge repede şi nu doare. E singurul lucru de care mă tem !" Spre deosebire de cei nou veniţi, care erau duşi direct la crematoriu, toţi cei din lagăr ştiau, bineînţeles, la ce trebuiau să se aştepte şi că, atunci cînd lipsea gazul, ultimele chinuri ale morţii 'prin asfixiere se puteau prelungi pînă la cinci minute. Nu toţi deţinuţii erau aşa-zişi musulmani, adică oameni zdrobiţi fizic şi psihic, care acceptau tot ce se întîmplă cu ei. Au fost unii care au făcut drumul -spre moarte intonînd cîntece de luptă şi strigîndu-le SS-iş-tilor : „Astăzi e rîndul nostru, mîine va fi al vostru !" Nimeni nu poate şti, firește, ce se petrecea în forul interior al celorlalţi, foarte numeroşi, dacă abandonaseră sau mai manifestau un spirit de luptă.

Suprimarea tuberculosilor

Pentru orice cunoscător al adevăratelor ţeluri ale na-ţional-socialiştilor şi al intenţiilor reale ale statului SS îndeosebi, ar fi fost de mirare, pe drept cuvînt, dacă potentaţii ce luau hotărîrile nu ar fi inclus şi bolnavii de tuberculoză în planurile lor de exterminare, în cazul Poloniei, şi-au făcut socoteala că acolo ar trăi cam 35 000 de tuberculoşi deschişi şi aproximativ 120 000 de bolnavi de Tbc, al căror tratament, vrînd-nevrînd, se cerea luat în consideraţie, în ce-i priveşte pe cei dintîi, gauleiterii

Greiser din Posen * şi Heydrich i-au propus lui Himmler, în primăvara şi vara anului 1942, „procedeul radical''. Şeful adjunct al „Oficiului central al Partidului muncitoresc naţional-socialist german pentru sănătatea poporului", Prof. Dr. Blome, a fost, şi el, de părere ca procedura să nu dureze mult ; totuşi, într-o expunere din 18 noiembrie 1942, a susţinut : „Mă gîndesc că acum, după ce a oprit mai demult acţiunea din institutele de alienaţi, fiih-rerul nu ar considera oportun şi adecvat din punct de vedere politic un «tratament special» pentru bolnavii fără perspectivă, în ceea ce priveşte acţiunea de eutanasio, intrau în discuţie bolnavi ereditari, cetăţeni ai statului german, iar acum este vorba de bolnavi infecţioşi, cetăţeni ai unui popor îngenuncheat. Nu există nici un dubiu că soluţia preconizată ar fi cea mai simplă, şi cea mai radicală. Dacă ar putea fi- garantată o desăvîrşită păs-Jtrare a secretului, s-ar trece peste anumite rezerve de orice natură ar fi ele. Eu consider însă imposibilă o asemenea păstrare a secretului." în consecinţă, el a propus o altă soluţie : „Internarea în aziluri, în condiţii de strictă izolare, a tuberculoşilor infecţioşi, fără perspectivă de vindecare." „Această soluţie ar avea drept efect pieirea relativ rapidă a bolnavilor. Afectîndu-se acţiunii numărul necesar de medici şi personal sanitar, s-ar masca, într-o anumită măsură, caracterul de adevărat lagăr al morţii". Ca urmare, la 3 decembrie 1942, Himmler i-a dat lui Greiser ordinul „de a căuta o regiune potrivită în care să poată fi trimişi apoi bolnavii de tuberculoză incurabili". Nu se ştie ce s-a întîmplat în amănunt cu acest plan.

Se pare că numărul bolnavilor de tuberculoză din lagărele de concentrare a fost într-un fel dinainte limitat de un organ central de la Berlin, aşa cum în lagărul de concentrare de la Auschwitz numărul total al bolnavilor de la infirmerie n-avea voie să depăşească zece procente din efectivul lagărului, astfel încît tot ce întrecea acest procentaj a luat automat drumul camerelor de gazare. Fapt este că Dr. Eisele a stabilit, deodată, în vara lui 1941, că lagărul de la Buchenwald „are destui bolnavi de Tbc." De aceea, a trecut la uciderea lor în grupuri compacte din injecţii intravenoase cu evipan sodic sau prin puncţii în inimă cu aceeaşi substanţă. O groază plină de panică i-a cuprins pe toţi bolnavii, mai cu seamă atunci

* Este vorba de oraşul polonez Poznan. — *Nota trad.*

cînd medicul lagărului a început pur şi simplu să strîngă laolaltă tuberculoşii din lagăr şi să-i ducă la moarte. Este foarte greu să redai ce s-a petrecut atunci în lagăr în vederea unor acţiuni,de salvare şi a unor mutări ! **Pentru a** salva oameni, sanitarii din rîndul deţinuţilor îi respingeau, chiar cu brutalitate adesea, pe cei ce se prezentau, nebănuitori, pentru tratament la infirmerie, (în satul acela straniu, cu căi ocolite şi ascunse, cu caste relativ ' închise, în ciuda situaţiei date, şi cu comandouri şi deţinuţi solitari, trăiau totuşi oameni total neiniţiaţi). Cum motivul nu putea fi destăinuit, „grosolănia şi barbaria sanitarilor" dădeau loc la cele mai teribile neînţelegeri. Cel puţin 300 de oameni au fost ucişi de către Eisele în această acţiune, înaintea injecţiei fatale, victimelor, mai exact unor săli întregi de bolnavi, li se administra un somnifer. Se întîmpla ca un pacient sau altul, cu un cord deosebit de rezistent, să suporte şi două injecţii, sucombînd abia după a treia.

Asemenea unor alte măsuri luate de SS, şi acţiunea întreprinsă împotriva tuberculoşilor a fost contradictorie, nu atotcuprinzătoare şi limitată la unele intervale. A poposit şi în lagărele de concentrare aşa-numitul *„contingent de asalt compus din* radiologi" al SS-ului, care, sub conducerea profesorului Hohlfeîder, colinda întreaga Germanie spre a-şi procura documentaţia ştiinţifică necesară uaei combateri energice a turberculozei în rînclul poporului german. S-au făcut radiografii pulmonare fiecărui deţinut, iar cei găsiţi bolnavi nu erau ucişi pe loc, ci, dimpotrivă, trataţi terapeutic. (Iarăşi a fost necesară multă precauţie faţă ele acţiunile individuale ale medicilor din lagăre sau fală de unele dispoziţii contradictorii venite de la centru !) Foarte mulţi prizonieri, în special ru;4. au murit de tuberculoză pulmonară. Autopsiile au confirmat, în toate lagărele, că Tbc era una din bolile de departe cele mai răspîndite.

^

Exterminarea invalizilor si a debililor

Secţiei D a Oficiului central economico-administrativ al SS-ului (WVIIA) îi era caracteristică metoda de a instala, în anumite perioade, deţinuţi deveniţi inapţi de muncă şi invalizi în lagăre speciale, unde aveau puţin de lucru sau chiar n'mic. în lagărul de concentrare de la Dachau, a existat mult timp un astfel de lagăr de invalizi. SS-ul a

li/

pornit la exterminarea individuală şi apoi sistematică a prizonierilor în vîrstă sau debilitaţi numai după cel de al treilea an de război, poate pentru că se aştepta la o uşurare, pe această cale, a problemelor de alimentaţie. In lagărele în care existau instalaţii de gazare, „lichidarea" se făcea în acest mod, altminteri, prin injecţii. La Bergen-Belsen, numit fără ruşine nu numai „lagăr de întreţinere", ci, uneori, chiar „lagăr de restabilire", prizonierii erau lăsaţi să moară *de foame. Spre sfîrşitul lui 1944, lagărul de la Buchenwald a primit comunicarea Oficiului central economico-administrativ al SS-ului că nu mai este permisă expedierea de noi transporturi spre Bergen-Belsen (ţinmdu-se cont de condiţiile din alte lagăre de concentrare), lagărul de la Buchenwald trebuind „să-şi rezolve singur problema supraîncărcării".

Rezolvarea arăta după cum urmează :

In „lagărul mic" se afla blocul 61, o baracă prăpădită din lemn, care, după o lungă luptă cu SS-ul, a fost cedată pentru a servi drept spital. Blocul 61 a fost ocupat de 800 de bolnavi proveniţi numai din „lagărul mic". SS-Hauptsturmfuhrer Dr. Schiedlausky a ordonat ca toţi cei slăbiţi şi invalizii din convoaiele nou sosite să fie duşi acolo. De la începutul anului 1944 pînă în aprilie 1945, prin „lagărul mic'' au trecut circa 100 000 de prizonieri, dintre care, începînd din toamna lui 1944, vreo 20 000 poate chiar mai mulţi, au fost cazaţi, fără întrerupere, în 17 barăci improvizate în timp ce restul au fost expediaţi mai departe, în lagăre exterioare. Deţinuţii-şefi de bloc în „lagărul mic" au primit dispoziţia să selecteze permanent pe „cei fără vlagă". Au fost luaţi, în mod obişnuit, cei despre care s-a presupus că n-ar mai putea fi menţinuţi în viaţă prin vreun ajutor medical, în perioada noiembrie 1944—martie 1945, aceştia au reprezentat în total cîteva mii de oameni, rezultat al unei selecţii făcute de două-trei ori pe săptămînă. Cifra exactă nu putea fi stabilită deoarece erau aruncaţi în crematoriu împreună cu cadavrele din întregul lagăr. Oamenii erau duşi dincolo de împrejmuirea special amenajată a blocului 61, unde erau obligaţi să se dezbrace sub cerul liber şi după aceea să intre în bloc. Chiar din coridorul de intrare, erau duşi fie în aripa infirmeriei, acordîndu-li-se obişnuitul tratament pentru bolnavi, fie la uşa B, prin care se intra într-o mică încăpere ; aici, SS-Hauptscharfiihrer Wil-

helm sau un deţinut îl „injecta" imediat pe fiecare ce intra, în timpul unor astfel de acţiuni, pentru .,depăşirea situaţiei de lipsă de spaţiu", baraca-infirmerie 61 furniza, şi ea, bolnavi Hauptscharfuhrerului Wilhelm. Cadavrele erau azvîrlite de o parte şi seara, în timpul apelului, cărate la crematoriu cti căruţele. Din cînd în cînd Wilhelm opera alegerea chiar în baia lagărului, la sosirea transporturilor.

Factorii de decizie din mişcarea de rezistenţă antifascistă din lagăr au salvat de blocul 61 sute de tovarăşi de toate naţionalităţile, comuniştii avînd cele mai multe şanse în acest sens. Cu toate acestea, prin blocul 61, au fost înlăturate zeci de persoane care nu erau nicidecum în pragul morţii sau erau chiar de o sănătate robustă, dacă se nimerea ca ele să fie implicate în reţeaua de intrigi personale sau politice din lagăr. Deţinuţii ce operau trierea aveau întotdeauna la îndemînă posibilitatea substituirii de persoane şi nu toţi cei etichetaţi drept „trădător" sau informator a SS-ului de către respectivii concetăţeni erau şi în realitate astfel. In felul acesta, într-o serie de cazuri în care lucrurile erau perfect limpezi, au fost lăsaţi să moară oameni care nu aveau nici o altă vină decît • aceea de a nu se fi înţeles, personal, cu unii conducători ai grupurilor lor naţionale. Cazuri tipice de acest gen au fost acela al baronului belgian *Grainel,* ucis în a treia săptămînă a lunii ianuarie 1945, din rîndul francezilor, cel al lui Maître Valenci, ca şi cele ale altor cîţiva (Louis Birets, Marsals nr. 127 667, Massas nr. 49 445, ucis la 28 februarie 1945, Muquans, un tînăr francez de 25 de ani, ucis la 12 februarie 1945). Dacă deţinuţilor care operau trierea ar fi să li se aducă vreo vină, aceasta ar fi oricum- mai mică decît aceea a intriganţilor dictatoriali din blocuri şi din grupurile naţionale, care s-au folosit, fără scrupule, pentru scopurile lor egoiste, de aparatul intern al puterii creat de ei în vederea autoapărării tuturor deţinuţilor împotriva SS-ului.

Numărul „normal" al decedaţilor de la blocul 61 se cifra zilnic între 15 şi 30, cel „excepţional" ajungea pînă la 500 săptămînal. începînd dm 1943, în majoritatea lagărelor de concentrare, problema invalizilor a fost „rezolvată" în aceeaşi manieră.

Măsuri contra femeilor gravide din lagărele de concentrare

In baza unor dispoziţii cu caracter general, în lagărele de concentrare au avut loc acţiuni individuale de un fel deosebit îndreptate contra femeilor gravide. Cînd, în-tr-un comandou exterior de femei, se constata existenţa unor deţinute gravide, femeile erau trimise la Auschwitz pentru a fi gazate, dacă erau evreice, la Ravensbriick pentru întreruperea sarcinii, dacă nu erau evreice. Li se spunea că numai acolo se găsesc maternităţi şi grădiniţe de copii corespunzătoare. Cum arătau acele grădiniţe de copii o demonstrează următorul exemplu : Un medic evreu olandez avea o soţie neevreică şi, din această căsătorie, o fetiţă de 5 ani. Urma să fie transferat din lagărul de la Vught, lingă Herzogenbusch, la- Auschwitz. Fără să bănuiască ce însemna asta, a întrebat dacă soţia şi copilul' l-ar putea însoţi. SS-ul a confirmat cu plăcere subliniind laudativ „grădiniţa de copii de acolo"*. Soţia s-a declarat imediat de acord ; a plecat cu copilul în primul transport, chiar înaintea soţului ei. Sosind şi el la Auschwitz, cea dinţii grijă i-a fost să se intereseze de căminul de femei şi de grădiniţa de copii. Cu un rîs ca un nechezat, SS-istul a arătat spre camera de gazare : soţia şi copilul fuseseră omorîţi între timp. Doctorul însuşi a pierit după cîteva zile.

• Proiectîndu-se evacuarea lagărului de la Auschwitz, s-a sistat gazarea deţinuţilor ; evreice gravide, mai tîrziu şi femei de alte naţionalităţi, au fost expediate în „lagărul de întreţinere" de la Bergen-Belsen, unde erau lăsate să moară de foame.

Cum asemenea lucruri nu puteau rămîne tăinuite, femeile gravide îşi ascundeau, adesea, prin toate mijloacele, sarcina. Dacă se ajungea la naştere, mama şi copilul apucau acelaşi drum...

Tratamentul aplicat homosexualilor

SS-ul a procedat cu homosexualii ca şi cu evreii, chiar dacă într-o măsură mai mică şi cu o rezonanţă mai res-trînsă în opinia publică, poate tocmai fiindcă în cercurile militare prusace, în cele ale SA-ului si ale SS-ului însuşi, homosexualitatea fusese, la început, foarte răspîndită, astfel încît ea trebuia proscrisă şi extirpată fără milă.

Intr-un lagăr de concentrare era suficientă doar o suspiciune, pentru ca un deţinut să fie declarat homosexual *şi,* în consecinţă, aruncat pradă defăimării, neîncrederii generale şi unor deosebite pericole mortale, în acest context trebuie spus că în lagăre homosexualitatea era foarte răspîndită ; deţinuţii însă îi ţintuiau. la stîlpul infamiei numai pe cei cărora SS-ul le atîrnase triunghiul roz.

De multe ori, homosexualii erau izolaţi în blocuri rezervate numai pentru ei şi în comandouri de muncă închise. Tocmai această izolare dădea unor creaturi lipsile de conştiinţă, dar care puteau aplica forţa, ocazia să recurgă la nerusinate şantaje, maltratări şi violenţe. Pînă în toamna lui 1938, homosexualii de la Buchenwald au fost repartizaţi în blocuri cu deţinuţi politici, unde au trăit oarecum neobservaţi, în octombrie 1938, au ajuns cu toţii în compania disciplinară, trebuind să muncească la cariera de piatră. Aceasta a făcut ca, tocmai în cei mai grei ani, ei să aparţină castei celei mai de jos a lagărului. Intrucît lagărul a avut întotdeauna tendinţa explicabilă de a scăpa de elementele mai puţin importante şi nu atît de preţioase, sau considerate ca atare, homosexualii au dat procentajul cel mai ridicat, în raport cu numărul lor, în transporturile destinate unor lagăre de exterminare, ca Nordhausen, Natscwciler şi Gross-Rosen.

După cum am mai arătat pe scurt în capitolul „Instalaţii şi sisteme speciale", alineatul 6, în toamna lui 1944, în lagărul de la Buchenwald a apărut danezul SS-Sturmbannfuhrcr dr. Vaernet, a cărui reşedinţă era la Praga. Vaernet a purces la o serie de experienţe în vederea *combaterii homosexualităţii,* avînd pentru aceasta aprobarea lui Himmler şi a medicului SS-ului şi Poliţiei pe întregul Reich, SS-Gruppenfuhrerul Dr. Grawitz, ca şi a SS-Oberfiihrerului Poppendieck, care răspundea faţă de Reichsfu'hrer-SS pentru Secţia de experienţă V din Leip-zig, Prin administrarea unor hormoni preparaţi sintetic în regiunea inghinală dreaptă, se sconta o metamorfoză a instinctului. Din cele în total 15 persoane supuse experimentului — printre eîe, unele persoane castrate, incluse, şi ele, în experiment —. două au decedat : una, indubitabil în urma operaţiei suportate, care i-a provocat un dlegmon imens, iar cealaltă, eîteva săptămîni mai tîrziu, din cauza unei stări generale de slăbiciune. Oamenii deveniţi cobai în această serie specială de teste nu erau, de

altfel, prost trataţi. Dar nici nu s-a obţinut vreun rezultat pozitiv.

Pe de altă parte, în lagărul de concentrare de la Auschwitz s-au făcut *experienţe de castrare la femei,* pentru care au fost alese evreice frumoase din Grecia. După cum relatează docentul Dr. Ludwig Fleck, deţinut care a lucrat la „Institutul de Igienă al trupelor SS şi Poliţiei din sud-est", la Auschwitz blocul nr. 10 a servit ca staţie de cercetare. Acolo, se foloseau raze Rontgen şi diverse substanţe chimice, şeful seriilor de cercetări fiind Prof. Clauberg, proprietarul unei clinici particulare, care venea adesea la Auschwitz..

Suferinţele „cercetătorilor în Biblie"

Membrii Societăţii internaţionale „cercetătorii în Biblie" au avut de îndurat, si ei, fel de fel de mizerii în lagărele de concentrare. Făcînd abstracţie de unele munci speciale, „violeţii" au fost afectaţi, iniţial, în toate lagărele, companiei disciplinare. Le erau interzise corespondenţa şi cumpărăturile ; cu începere din 1939, li s-a permis trimiterea lunară la membrii familiei a unei singure scrisori cu 25 de cuvinte. La 6 septembrie 1938, SS-ul le-a oferit posibilitatea să-şi răscumpere libertatea prin renegarea, sub semnătură, a principiilor lor, fiind vorba îndeosebi de refuzul de a depune jurămîntul şi de a presta serviciul militar. Numai foarte puţini au fost acei ce nu au rezistat tentaţiei. Toţi ceilalţi au fost supuşi, din acel moment, unei sălbatice presiuni menite să le frîngă rezistenţa. In prima zi de Paşte 1939, Rapportfiihrerul din Buchenwald a făcut o altă tentativă de a-i îndupleca pe „cercetătorii în Biblie" să recunoască „Statul şi Fiihrerul". "Au fost întîmpinaţi cu denumiri ironice, precum „comedianţii cerului", „viermii Bibliei", „Şeicii Iordanului". Efectul a fost egal cu zero. De Rusalii, toţi cei din blocul în care locuiau „Cercetătorii în Biblie" au fost din nou chemaţi la locul de adunare. După o cuvîntare a lui Hackmann, a început un torturant exerciţiu în două reprize : rostogoliri, salturi, tîrîri, alergat — executate de deţinuţi —, timp de o oră şi 15 minute, sub loviturile cu tocul cizmei şi cu bîta — contribuţia SS-iştilor.

La începutul războiului, „cercetătorii în Biblie" din lagărul de concentrare de la Sachsenhausen au fost somaţi să facă serviciul militar. La fiecare refuz, cîte zece dintre

ei erau împuşcaţi. SS-ul se oprea cînd era atinsă cifra de -40 de victime. „Cercetătorilor în Biblie" de la Buchenwald li s-a adresat o chemare la 6 septembrie 1939. Primul şef de lagăr, Rodi, a declarat atunci : „Voi ştiţi că a izbucnit războiul, că poporul german este în primejdie. Noi legi intră în vigoare. Dacă refuză vreunul să lupte împotriva Franţei sau a Angliei, veţi muri cu toţii !'' Două companii de trupe SS, înarmate pînă în dinţi, erau postate la poartă. Nici unul dintre „cercetătorii în Biblie" nu s-a declarat gata să dea curs cererii şefului de lagăr de a lupta pentru Germania. După o clipă de linişte, a răsunat dintr-odată ordinul : ,,Mîinile sus ! Goliţi buzunarele !" Şi iată-i pe SS-işti năpustindu-se asupra „violeţilor" şi luîndu-le pînă la ultimul ban — o scenă grotescă doar în comparaţie cu ceea ce era de aşteptat. Oricum „cercetătorii în Biblie" au ajuns în comandoul de la cariera de piatră şi, în perioada aceea, n-au avut acces la nici un tratament medical.

în 1942, chiar în ziua Anului Nou, toţi „cercetătorii în Biblie" au fost chemaţi iarăşi la poartă, pentru că refuzaseră în unanimitate să contribuie la acţiunea de procurare de lucruri de lînă destinate trupelor germane de pe frontul de Răsărit. Sentinţa Rapportfuhrerului suna : „Voi, criminali de stat şi cîini ai cerului ce sînteţi, azi veţi munci pe un frig de minus 20 de grade pînă la lăsarea întunericului. Toată îmbrăcămintea de corp va frimediat scoasă !" Şi aşa s-a şi întîmplat. Cînd s-au întors, seara, în bloc, au trebuit să-şi mai predea şi încălţămintea de piele, primind în schimb saboţi de lemn foarte grei. La 15 februarie 1942, în faţa efectivului de „cercetători în Biblie", adunaţi din nou în faţa porţii, Rapportfiihrerul a citit un act de acu-zare în toată regula : „Pentru nerespectarea ordinei din lagăr, mituirea şefului de bloc şi închiderea radioului în timpul discursului reprezentantului guvernului Reichului, sînt acuzaţi de răzvrătire 20 de „cercetători în Biblie". Concluzia : nu execuţie, ci „sporturi de iarnă" într-un omăt prăfuit, înalt de 20 de cm, pînă ce le-a ieşit sufletul şi erau epuizaţi.

O acţiune asemănătoare a avut loc în mai 1944, la Buchenwald. în prezenţa unor reprezentanţi ai Gestapoului veniţi special, toţi „cercetătorii în Biblie" au fost supuşi, pe locul de adunare, unui temeinic control corporal, în căutare de documente contrastatale (asta într-un lagăr de concentrare !), scotocindu-se concomitent şi locurile

lor de muncă. După o aşteptare de o zi întreagă, rezultatul a fost că nu s-a găsit nimic.

Nu se poate să nu rărmi cu impresia că, din punct de vedeie psihologic, SS-ul nu a putut s-o scoată la capăt în problema ..cercetătorilor în Biblie". Se pare că nici nu îi luase pe de-a-ntregul în serios şi că mai degrabă a făcut cu ei excese oribile, un fel de joc de-a pisica şi şoarecele !

Copii si tineri în lagărele de concentrare

Nu aş vrea să închei capitolul „Destine de grup şi acţiuni speciale'' fără a consacra un gînd copiilor şi tinerilor internaţi în lagărele de concentrare naziste.

In interesul realizării ţelurilor sale imperialiste, na-ţional-soc>alismul a propovăduit şi a promovat, pretutindeni în Germania, ideea împărăţiei copiilor; în acelaşi timp însă, sub motto-ul „Tineretul însuşi creşte tineretul", a desprins tineretul, unde a putut, de temelia relaţiilor bazate pe încredere faţă de părinţi si profesori şi a stimei faţă de semeni, pentru a-l lăsa pradă demenţei rasiste, beţiei de putere şi, în cea mai mare parte, decăderii ; na- • ţional-socialismul a lăzieţit zeci de mii de familii germane în toate direcţiile vîntului, a distrus cu totul sute de mii de familii din rîndul altor popoare. Sub dominaţia acestuia, milioane de minori au fast expuşi tuturor spaimelor epocii. Nu puţini au fost tîrîţi, împreună cu părinţii lor sau smulşi de lîngă aceştia, în lagăre de concentrare germane, unde i-au asaltat evenimente dăunătoare în cel mai înalt grad dezvoltării lor normate, psihice sau fizice. Cam 15% din minorii internaţi erau sub 12- ani, 85%, între 12 şi 18 ani. Spre sfîrsitul existenţei lagărului de la Buchenwald, se găseau acolo 877 de tineri, cel mai mic dintre ei fiind un copil polonez de trei ani şi jumătate, a cărui fişă de evidenţă purta de fapt menţiunea „partizan".

Cea dintîi grupă de copii sosită la Buchenwald, în 1939, însoţea prizonieri polonezi. Cazaţi într-un bloc numai al lor, iniţial nu au Tost puşi la muncă, într-un scurt răstimp, o bună parte dintre ei s-au stricat îngrozitor în lagăr. Bordelul lagărelor, denumit pudic clădirea specială, din motivele mai înainte expuse şi pentru că oamenii mai de valoare fireşte nu-l frecventau, nu a rezolvat problema, suficient de cunoscută din numeroase publicaţii, a „nece-

sităţii sexuale" în situaţia tuturor bărbaţilor ţinuţi înch'ti ani de-a rîndul. Prizonieri mai slabi de înger au stabilit relaţii abjecte, mai întîi practicînd homosexualitatea, apoi, după apariţia tinerilor, practicînd *pederastia*. Aşa-numiţii efebi, seduşi prin tentaţii — mîncare bună ! - - sau şi prin forţă exercitată de deţinuţi — şefi de bloc şi de Kapo depravaţi, au început curînd să joace peste tot un rol nefast, care a atins punctul culminant la Buchenwald, în 1943, sub sefia primului supraveghetor de lagăr Wolff, un fost căpitan de cavalerie şi membru al Partidului popular naţional-german, care a abuzat grav de poziţia dobîndită ; cum a colaborat din ce în ce mai mult cu SS-ul împotriva camarazilor săi, pînă la urmă lagărul l-a degradat. Din rîndurile tinerilor polonezi, veniţi în lagăr în 1939, au ieşit, din cauza depravării, mulţi derbedei şi vagabonzi — adevăraţi huligani, de genul acelora care bîntuiseră cu sutele de mii Rusia sovietică în anii grei 1919—1923.

Cu atît mai lăudabil a fost exemplul acelor tovarăşi-deţinuţi care. în mod dezinteresat, au ajutat, ori de cîte ori au putut, copiii şi tinerii din lagăr, ferindu-i de a aluneca în ghearele pederaştilor. Sub supravegherea şi îndrumarea unor deţinuţi, un număr de tineri au reuşit să înveţe, să fie repartizaţi la munci mai uşoare potrivite lor şi să fie educaţi în spiritul unei camaraderii adevărate. Din reiatările acestora despre cele trăite de ei în lagăr, reiese că ei înţeleseseră profund caracterul înspăimîntător şi sinistru al soartei pe care o aveau, dar rămăseseră în faţa ei neputincioşi şi dezorientaţi pînă în momentul în care, ocrotiţi de camarazi mai în vîrstă, şi-au găsit drumul. In ciuda unor împrejurări din lagăr comparabile cu cele din Vestul sălbatic, nu puţini au fost aceia care s-au afirmat şi au adus multă bucurie în diferite comandouri de muncă. "Fină şi unor bărbaţi încetaţi li s-a rupt inima atunci cînd, în toamna lui 1944, copii evrei şi toţi tinerii ţigani au fost, subit, pescuiţi şi adunaţi de SS şi cînd copiii, strigînd şi plîngînd, unii voind să vină înapoi cu orice preţ la taţii şi protectorii lor deţinuţi din diversele comandouri, au fost încercuiţi cu carabine şi pistoale automate aduse la ochi, pentru a fi transportaţi la Auschwitz în vederea gazării.

Ar fi o lăudabilă misiune pentru pedagogul de azi aceea de a cerceta care a fost evoluţia ulterioară a tine-

rilor din toate categoriile descrise, supravieţuitori ai perioadei de lagăr, şi de a studia relaţia lor cu lumea înconjurătoare, îndeosebi cu camarazi mai în vîrstă care n-au avut parte de o soartă fie ea cît de cît asemănătoare.

Lagăre exterioare şi perioadă de război

.

Sistemul lagărelor de concentrare era bine conceput în sine, corespunzînd în mod eficient scopului pe care îl aveau de îndeplinit. Evoluţia concretă a impus însă unele modificări opuse concepţiei iniţiale — pînă la înrăutăţiri ce scăpau controlului, ca şi pînă la îmbunătăţiri ce nu erau dorite, în măsura în care cauzele nu rezidă în adîncurile cu greu penetrabile ale firii omeneşti, trebuie evidenţiate, dintre toate, două motive ce au provocat asemenea devieri : creşterea, în parte turbată, a lagărelor de concentrare şi influenţele exercitate de condiţiile războiului.

Muncile ce trebuiau prestate în lagărele de concentrare ca şi pentru SS s-au extins de la bun început dincolo de incinta mai restrînsă, împrejmuită cu sîrmă ghimpată. Unele erau îndeplinite, aşa cum s-a mai spus, în raza comandamentului, altele, de comandouri exterioare ce părăseau dimineaţa lagărul pe jos, în camioane sau cu trenul, reîntorcîndu-se abia seara. In cazurile în care distanţele erau prea mari sau condiţiile de lucru deosebite din fabrici, exploatări miniere, ateliere speciale ale SS-ului o cereau, asemenea comandouri căpătau o autonomie limitată : trebuiau să-şi amenajeze propriul lagăr exterior, rămînînd însă legate organizatoric de lagărul de bază. Dacă efectivul lor er» prea numeros şi celelalte condiţii dictate de dispoziţiile generale ale Oficiului central econo-mico-administrativ al SS-ului erau îndeplinite — existenţa unui personal funcţionăresc, asigurarea aparatului organizatoric necesar, oportunitatea politică a amenajării unui lagăr de concentrare în regiunea respectivă şi cîte alte asemenea condiţii prealabile —, atunci aceste lagăre exterioare erau complet desprinse de lagărul de bază, devenind, la rîndul lor, puncte de plecare pentru înfiinţarea de noi lagăre. Evoluţia aceasta a luat, proporţii colosale

mai ales în timpul războiului, cînd SS-ul a începui să împrumute zeci de mii de sclavi de muncă din lagăre fii-melor industriale germane, pentru construcţii şi punerea în funcţiune a instalaţiilor industriale. Brigăzile de construcţie de la Buchenwald au ajuns în cele din urmă" pînă pe insulele Canalului, mii de deţinuţi au lucrat la fortificaţii sau fabrici de pe malul Rinului, lagărele exterioare s-au extins, în nord, pînă la Magdeburg, în est, pînă dincolo de Leipzig. Cele mai multe lagăre nou înfiinţate solicitau aşa-zisele *teritorii rezervate* ale SS-ului, cuprinzînd deseori o suprafaţă întinsă ce atingea sute de kilometri pătraţi. Teritoriul rezervat B, de pildă, era situat în raza Nordhausen, cam 70 kilometri la nord de Buchenwald. împreună cu forţe de muncă aduse din ţări străine şi cu salariaţi civili germani, numai acolo lucrau aproximativ 150.000 de oameni la locurile de depozitare subterane ale firmei „Junkerswerke Dessau" şi ale altor întreprinderi industriale germane. Condiţiile din teritoriile rezervate[1], nu pot fi calificate altfel "decît ca inumane, în afară de cele situate pe masivul muntos Harz, asemenea teritorii mai existau în Bavaria, Saxonia şi Boemia. Dreptul de a dispune de ele era în mîna doctorului-inginer Kammler, SS-Gruppenfuhrer şi general-locotenent al Waffen-SS-u-lui, care, pornind de la reşedinţa sa din Berlin, străbătea ţara ca o furie în postură de Omul-negru. Marilor lagăre de bază li se cereau mereu noi sclavi. Sachsenhausen a ajuns lagăr de bază pentru mai multe zeci de lagăre exterioare, Dachau, pentru vreo 50, Auschwitz, pentru aproape 40, Buchenwald, pentru 70 (din care, 50 pentru bărbaţi, peste 20 pentru femei). *Lista lagărelor exterioare de la Buchenwald* (redată în continuare); cuprinzînd efectivul şi sarcinile de producţie oferă o imagine a tendinţei de expansiune a economiei SS-ului şi a colaborării între SS şi industria germană. Lista este întocmită după situaţia de la 25 martie 1945, deci o perioadă în care fuseseră deja desfiinţate numeroase lagăre exterioare situate la vest de Buchenwald. împletirea lagărelor de concentrare cu industria germană s-a produs nu numai datorită cerinţei SS-ului de a-şi întări puterea, dar şi datorită unor cerinţe coincidente ale industriei care suferea de lipsă de mînă de lucru şi, deseori, nu mai alegea mijloacele prin care să

obţină într-un număr suficient muncitori, necesari pentru a se asigura un avans decisiv faţă de concurenţi ; numai pe această cale puteau să-şi îndeplinească „îndatorirea patriotică[1]' : maxima contribuţie la economia de război. întreaga aşa-zisă mobilizare a deţinuţilor "din lagărele de concentrare pentru munca din comandourile exterioare a fost dirijată de Oficiul central economico-administrativ al SS-ului. Cînd o uzină particulară sau de stat voia să primească deţinuţi ca forţă de muncă, trebuia să depună o cerere la *Oranienburg.* Odată cererea aprobată, în principiu, şeful Biroului de repartizare a forţei de muncă din lagărul de concentrare cel mai apropiat — sau. dacă efectivul său de deţinuţi nu era suficient, ansamblul grupului de lagăre de concentrare — primea sarcina să studieze condiţiile de la faţa locului. Concluzia era comunicată la Oranienburg. Verificările nu erau făcute întotdeauna de specialişti ; de exemplu, la Buchenwald, răspundea pentru ele, în baza unei împuterniciri, SS-Hauptsturmfuhre-rul Schenk, şeful eşalonului de muzică al SS-ului.

Denumirea comandoului	*Efectivul*	*Domeniul de activitate*
Gustloff-Werke Weimar	1453	Ţevi de tun, tunuri antitanc, tunuri .de montat pe tanc, tunuri antiaeriene, lucrări pregătitoare pentru fabricarea de arme şi construcţia de avioane
Gustloff-Werke Billroda	501	Exploatarea de mine subterane la o adîncime de 600 m, instalarea de maşini de la Weimar .Aparate de comandă pentru V—l şi V—2
Mittelbau Weimar	21	Construcţia de avioane
„Erla" Lepzig	1466	'Granate şi proiectile-rachete pentru care de luptă idem
„Hasag" Leipzig	83	idem idem idem
„Hasag" Taucha	461	idem idem Muniţii
„Hasag-' Altenburg	200	Muniţii
„Hasag-' Colditz	644	Construcţia de
„Hasag" Meuselwitz	328	avioane, idem
„Hasag" Schlieben	1468	
Chr. Mansfeld Wansleben	1389	
Junkerswerke Schonebeck	1158	
Chr. ftîansfeld Rothenburg	76	
Junkerswerke Miihlhausen	569	

Denumirea comandoului	*Efectivul*	*Domeniul de activitate*
Junkerswerke Halberstadt	442	
Junkerswerke Aschersleben	425	
Junkerswerke Niederorschel	527	
Junkerswerke Langensalza	1240	
Junkerswerke Westerregeln	560	
Junkerswerke Leopoldshall	163	
Malachit A. G. Halberstadt	853	
Naţionale Radiatoren-Werke Schonebeck	400	
Siebenberg G.m.b.H. Hadmersleben	1154	
Wernigwerke Hasserode	502	
Heinrich Kalb Dorndorf	483	
,.Laura" bei Saalfeld	684	
Bayerische Motorenwerke Abteroda	226	
Waggon-Ausbesserungswerke Jena	909	
„Brabag" Troglitz	2246	
Gussstahlwerke Annen bei Witten	613	
Flossberger Metallwerke	1185	
,.Leopard" Plomnitz bei Bernberg	1081	
„Pol te" Magdeburg	585	
G. E. Reinhardt Sonneberg	469	
Kommando Reh Stassfurt	387	
G. Mălzer & Co. Stassfurt	235	
,.Kalag" Stassfurt	47	
L. Renntier, Bad Salzungen	720	
Fa. Stein, Nachershausen	600	
Waggonfabrik Dessau	339	
Bruns-Apparatebau, Gandersheim	524	
Kommando „Gazelle", Weferlingen b. Helmstedt	451	

	Plăci de blindate
idem	Proiectile-rachete pentru
idem	care de luptă
idem	Muniţii pentru tunuri
idem	Granate
idem	Părţi componente pentru
idem	avioane
idem	Piese accesorii pentru blindate
	idem
Construcţia de avioane, instalaţii pentru minerit	idem
Piese electrotehnice pt. V—2	Lucrări pregătitoare la o adîn-cime de 390 m
Construcţia de avioane	pentru producţia de
Armături	armament a uzinelor
Construcţia de hale subterane pentru	Bayerische
Bayerische Motorenwerke (BMW) Construcţia de	Motorenwerke Instalaţii subterane Repararea de vagoane
galerii	Armături (accesorii)
Construcţia de motoare	pentru avioane şi blindate
Repararea de locomotive	Construirea de şosele pentru „Organizaţia
Hidrogenarea lignitului	Todt"

Denumirea comandoului	*Efectivul*	*Domeniul de activitate*
	495	
Kommando „Hecht", Nachershausen		Fabricarea de cărămizi de clincher şi de cărămizi obişnuite
Deutsche Erdt- und Seinwerke, Berlstedt		
	211	Construirea de galerii şi hale subterane
		idem
Bauleitung Hadmersleben	270	idem
		idem
Bauleitung Wansleben	570	
		idem
Bauleitung B II Halberstadt	4819	Construcţia de barăci pentru
Bauleitung S III Ohrdruf	9943	conducerea superioară SS şi a
Kommando „Schwalbe V", Berka-Elster	1781	poliţiei
Bauleitung Giessen	77	Construcţia de barăci pentru
		conducerea superioară
Bauleitung Kassel		SS şi a poliţiei
		idem
	151	Construirea buncărului de
Bauleitung Sennelager		comandă pentru „Reichsfiihrung-SS" (Himmler)
	şco-	Punerea în funcţiune a Iii locale de călărie Munci în cazărmi
	34	
Kommando „Tannenwald"	31	
Bauleitung Gottingen		
	30	
SS-Fiihrerschule Arolsen	126	

Oficiul central economico-administrativ al SS-ului aproba sau respingea cererea pe baza rapoartelor primite. Cînd era nevoie de anumiţi specialişti, veneau în lagăre înşişi inginerii uzinelor şi îşi căutau deţinuţii potriviţi. Firmele plăteau lagărului care împrumuta mînă de lucru cîte 4 mărci pe zi pentru un muncitor auxiliar, cîte 6—8 mărci pe zi pentru un muncitor calificat. Contribuţiile sociale erau incluse în aceste sume ; lagărele de concentrare ar fi fost, aşadar, obligate să suporte ele, de exemplu, costul asigurării de invaliditate pentru deţinuţi.

Dacă firma nu putea să rezolve singură problema cazării deţinuţilor solicitaţi, se trimitea din lagărul de bază un aşa-zis precomandou pentru construirea de barăci. După terminarea construcţiei, lagărul exterior era ocupat de numărul de deţinuţi aprobat.

în baza ordinelor şefului Biroului de repartizare a forţei de muncă, *alegerea,* se făcea de către Biroul de statis-

tică a muncii din lagărul de bază. Deşi capacitatea de muncă din punctul de vedere al sănătăţii era o condiţie fundamentală, îndeplinirea acestei exigenţe nu era decît o simplă farsă. Se întîmpla ca medicii SS examinatori să consulte 1100 de deţinuţi în două ore (adică aproape zece pe minut !) şi să declare doar 24 dintre ei inapţi pentru a fi transportaţi la muncă, deşi cîteva sute sufereau cel puţin de subnutriţie cronică.

La ordinul Secţiei politice sau al altor autorităţi din lagăr, se practica *drept pedeapsă,* în anumite cazuri, trimiterea deţinuţilor în *lagăre exterioare cu condiţii deosebit de aspre.* Unele comandouri au fost alcătuite exclusiv din evrei, altele, exclusiv din aşa-numiţii asociali sau criminali de profesie. Cei destinaţi să aibă funcţii în lagărele exterioare (deţinuL-şef de lagăr, deţinut-şef de bloc, personal la bucătărie, personal de cancelarie şi aşa mai departe) erau propuşi de deţinutul-şef din lagărul de bază şi acceptaţi sau respinşi de şefii SS-işti ai lagărului sau de şeful Biroului de repartizare a forţei de muncă.

Fiecare şef SS-ist al unui comandou exterior trebuia să raporteze, zilnic, numărul orelor de muncă prestate. Aceste rapoarte erau concentrate la Biroul de statistică a muncii şi serveau ca temei pentru pretenţiile de retribuţii lunare formulate de SS faţă de firme pentru munca de sclavi depusă de deţinuţi. Patronii particulari trebuiau să depună aceste sume într-un cont bancar al SS-ului, întreprinderile de stat efectuau decontarea prin virament. *Veniturile totale ale SS-ului de pe urma forţei de muncă împrumutate a deţinuţilor* s-au ridicat pînă la urmă, la Buchenwald, la 1,5—2 milioane de mărci pe lună. Nu-i nevoie să mai precizăm că deţinuţii n-au primit niciodată nici măcar un pfenig din toţi aceşti bani.

Condiţiile de viaţă şi *de muncă în comandourile şi lagărele exterioare* erau, de cele mai multe ori, cumplite, alimentaţia era mizerabilă. Adesea, oamenii nu-şi scoteau de pe ei îmbrăcămintea timp de patru, ba chiar şi şase săptămîni, nu exista lenjerie de schimb, nici de pat şi nici de corp, iar epidemiile făceau ravagii în rîndurile sclavilor de muncă ; înlesniri nu se făceau decît în cazuri foarte rare. (Şi aici, depindea mult, bineînţeles, de poziţia individului şi de eventuala sa apartenenţă la pătura subţire a „prominenţilor".) Dar nu trebuie vorbit în acest

context, imediat şi neapărat, de comandourile disciplinare ca. de pildă, uzinele de clincher şi carierele de argilă —care ţineau de întreprinderea SS-ului „Deutsche Erd- und Steinwerke" —, unde. în fiecare zi, pe orice vreme, cite trei deţinuţi, cu picioarele pînă la genunchi în apă, trebuiau să care şi să fărîmiţeze 30 de vagonete de lut, în timp ce alţii trebuiau să le tragă în sus, pe o pantă abrupiă, pînă la cuptorul de cărămizi. Acolo nu mai era nevoie să fii doborît de un Kapo, era suficientă munca însăşi ca „să te dea gata" în scurt timp. Atelierele de ceramică ataşate uzinelor fabricau pentru SS tot felul de obiecte de folosinţă şi de lux din pămînt. Obişnuitele co, mandouri şi lagăre exterioare erau prin ele însele ucigătoare. La Ohrdruf, lîngă Weimar, unde, printre altele, s-a construit unul din destul de numeroasele cartiere generale ale Iui Adolf Hitler, cu posturi de comandă, săli de conferinţe şi alte încăperi subterane, au trebuit săpate galerii în munte. Zece mii de deţinuţi au lucrat în trei schimburi, într-un ritm frenetic, minaţi în mod cunoscut de SS-işti, de primul ajutor tehnic şi de personalul de supraveghere civil. Pînă şi drumul ce ducea la locurile de muncă era teribil de-lung. Cu toate acestea, încălţămintea şi hainele de lucru erau insuficiente, în 1944, ui decurs de cinci luni, deţinuţii au fost duşi o singură dată la baie şi despăduchiaţi. şi asta numai pentru că într-un lagăr secundai[1] izbucnise o epidemie de tifos. Din 1000 de oameni, care au compus un singur transport de la Buchenwald întî'-acoîo. au scăpat cu viaţă doar 200 ; din alţi l 500, trimişi de la Flossenburg într-o stare fizică extrem de proastă, au supravieţuit numai o mică parte. Din cauza lipsei de benzină, cînd drumurile de acces la locurile de muncă au atins zece şi chiar mai mulţi kilometri, astfel că deţinuţii trebuiau duşi cu omnibuze, SS-ul a înfiinţat două noi lagăre secundare : Crawinkel şi un lagăr de corturi. Condiţiile generale erau aici şi mai dure, hrana redusă la rmiximum. Numeroşii bolnavi reîntorşi la Ohrdruf n-au mai găsit în blocul sanitar, al deţinuţilor aproape nimic : nici ajutor medical şi medicamente, nici chiar combustibil. De aceea, periodic, plecau spre Beigen-Bclscn „transporturi cu invalizi''.

Morţii erau aduşi de cele mai multe ori în lagărele do bază pentru a fi arşi. La Buchenwald, erau aduşi de Ia Ohrdruf de două ori pe săptămînă, de la lagărul exterior „Dora'' de lîngă Nordhausen — devenit el însuşi, din oc-

tombrie 1944, lagăr de bază pentru aşa-zisul proiect B al SS-ului —, erau aduşi, zilnic, cel puţin 100 de morţi din rîndul celor 15.000 de deţinuţi adunaţi acolo în două luni ale toamnei lui 1943. Cadavrele erau murdare, pline de păduchi şi descompuse dincolo de orice închipuire, greutatea lor medie depăşind rar 40 de kilograme ; erau adunate în grămezi şi abia de mai puteau fi desprinse unele de altele. Din decembrie 1943 pînă în mai 1944, mortalitatea în lagărul de concentrare „Dora" nu a coborît nici o singură dată sub 1500 de persoane lunar, deseori depăşind această cifră. Autopsiile au scos la iveală, aproape fără excepţie, un asemenea grad de sleire, încît probabil un strănut ar fi fost suficient pentru a culca la pămînt pe oricare dintre ei.

Preţul în oameni ce trebuia plătit pentru performanţele dorite conta prea puţin pentru SS, ba chiar deloc, dacă era vorba de a stabili undeva un record, aducător de decoraţii, avansări sau alte avantaje. O performanţă grăitoare în acest sens a fost ordinul emis de Himmler la 18 martie 1943 de a se construi o *legătură de cale ferată de la Weimar la Duchenwald,* ea arteră de circulaţie pentru uzinele „Gustloff—Werke", care dispuneau de o sucursală cu 13 hale mari la marginea lagărului de concentrare. Lungimea liniei a fost calcuiată să aibă vreo 13 kilometri. Indicaţia lui Himmler a fost ca proba liniei să aibă loc, cu orice preţ, peste trei luni, la 21 iunie 1943. Aşadar, să fie scoşi la lucru deţinuţii ! Avînd în vedere structura solului — argilă amestecată cu rocă tare — şi diferenţele de nivel, care atingeau aproape 300 de metri, era clar pentru oricine că într-un termen atît de scurt ar fi fost greu să se construiască chiar şi o cale ferată provizorie. SS-Untersturmfiihrer Bertram, numit şef al construcţiei, a atras atenţia asupra acestei imposibilităţi. Răspunsul de la Berlin s-a concretizat în aducerea unuia dintre cei mai rău famaţi vătafi şi jupuitori de oameni, SS-Obersturmfuhrer Alfred Sorge, căruia i-a fost încredinţată construcţia căii ferate — un om compromis de ani de zile în lagărul de concentrare de la Sachsenhausen. Sorge şi-a adus numaidecît doi dintre principalii săi bătăuşi, SS-Hauptscharfuhrerii Baumann şi tSohn. Apoi a început dansul : s-a. instaurat munca ucigătoare într-un ritm demenţial, aproape necunoscut pînă atunci, în schimburi de *zi* şi de noapte de cîte 12 ore, în prezenţa permanentă a unui regiment de bătăuşi, în hăituiala copoilor

eşalonului cu cîini, fără dumineci şi zile de sărbătoare. Numărul accidentelor zilnice a depăşit repede duzina. N-ave'a importanţă, esenţial era ca în seara zilei de 20 iunie calea ferată să fie gata ! Şi într-adevăr, cursa de probă a primului tren a avut loc, potrivit dispoziţiilor, în ziua de 21 iunie 1943, în prezenţa doctorului-inginer Kammler, SS-Gruppenfiihrer şi general-locotenent al Waffen-SS-ului, şi a unui număr considerabil de mărimi naziste. A plouat cu avansări şi decorări ; membrii SS-ului şi civilii participanţi la construcţia căii ferate au sărbătorit evenimentul cu bere şi rachiu, primind în plus şi premii în bani. Deţinuţii au avut, şi ei, „o zi bună" : în sfîrşit li s-a permis' din nou să facă o baie.

Deci, termenul a fost într-adevăr respectat. Dar calea ferată era ca din satul lui Potemkin — a fost folosită o singură zi. Imediat după trecerea locomotivei, fundaţiile s-au tasat. Adevărata terminare a lucrării a mai cerut încă şase luni. Păcat că nu s-a păstrat nici o documentaţie despre sumele pe care firmele naţional-socialiste de la Weimar le-au cîştigat la această întreprindere a SS-ului de construire a unei căi ferate ; în orice caz, ofertele de rigoare au fost prezentate spre „bună regulă" după nouă luni de la începerea lucrărilor, adică exact la încheierea acestora !

Ca aproape tot ceea ce întreprindea SS-ul, întreaga „mobilizare pentru muncă în timp de război" a fost pusă în scenă cu mare fast în organizare, peste tot s-au dat în funcţiune instalaţii industriale, din întreaga Europă s-au adus maşini, directori şi ofiţeri-SS mişunau încoace şi încolo, se dădeau ordine, se stabileau termene, armata sclavilor era hăituită, şi din toate astea a ieşit relativ puţin sau chiar nimic, în afară de numărul morţilor, răniţilor şi infirmilor.

Creşterea numărului comandourilor şi a lagărelor exterioare, antrenînd o puternică mişcare de fluctuaţie în masa deţinuţilor, creînd legături între lagăre şi oferind astfel multor deţinuţi din lagărele preventive posibilitatea de a veni în contact cu lumea din afară, a contribuit esenţial la crearea acelei situaţii în care SS-ul a pierdut din ce în ce mai mult privirea de ansamblu necesară şi controlul sever asupra întregului, în consecinţă,- pe lîngă înrăutăţirile crunte ce se extindeau pesfe tot, au putut fi obţinute şi *anumite îmbunătăţiri* ale condiţiilor pentru că, pe măsură ce se desfăşura războiul, intenţiile şi indicaţiile cre-ierelor conducătoare ale Serviciului de siguranţă nu mai

puteau fi executate în mod adecvat. Se poate spune la modul cel mai general că, contrar aşteptărilor celor mai mulţi, în lagărele de concentrare iniţiale, războiul nu a înrăutăţit situaţia tipică instaurată, ci, în cursul desfăşurării sale, mai degrabă a determinat o atenuare parţială a ei. Această constatare e valabilă pînă aproximativ în vara lui 1944. (De atunci încolo s-a înregistrat din nou o înrăutăţire critică, ba chiar îngrijorătoare a situaţiei). O serie de circumstanţe, în special dificultăţile crescînde din toate domeniile, în măsura în care nu au depăşit încă orice limită, au făcut ca, în multe cazuri, SS-ul să nu mai poată proceda cu duritatea şi brutalitatea din primii ani. Aşa stînd lucrurile, nu numai că a slăbit presiunea exercitată con-' tinuu asupra deţinuţilor, siliţi în bună parte să se supună, dar s-au înmulţit şi posibilităţile lor de a elimina elementele nocive din propriile rînduri şi de a înlătura sau de a atenua stări de lucruri insuportabile. Cam din 1941, în lagărele de. bază, o parte considerabilă din „ororile normale", pe care le-am descris, au încetat treptat. Făcînd abstracţie de pedeapsa „oficială" cu bătaia, nu se mai bătea nici pe departe atît de mult, internarea noilor veniţi se desfăşura într-un mod în orice caz mai suportabil, baia, dezinfecţia, depozitele de îmbrăcăminte funcţionau acceptabil ; lagărele rămîncau totuşi sălaşuri ale degradării umane, dar fără acele maltratări şi acea neruşinare care şi-au pus pentru multă vreme pecetea asupra lor ; în fiecare bloc a fost numit un locţiitor al deţinutului-şef de bloc din rîndul diferitelor naţionalităţi ; şefii de bloc SS-işti nu-şi mai băteau capul cu toate problemele, vechii şefi SS-işti ai comandourilor fie că dispăruseră, fie că fuseseră întrucîtva înfrînţi. în special, ultimele două împrejurări au scutit pe cei din vechile „lagăre consolidate" de o mulţime de spaime.

Adevărul cere ca aceste schimbări să fie relevate. Dar să nu se tragă de aici concluzia că, datorită lor, lagărele - de concentrare s-ar fi transformat în sanatorii ! Orice, în afară de aşa ceva ; destinele de grup descrise o dovedesc cu prisosinţă. Doar oroarea în proporţii excesive bîntuind zilnic, aşa mcît abia de i se mai putea rezista în primii ani, a început din ce în ce mai mult să scadă în unele lagăre. A rămas însă duritatea „normală" a existenţei celor 12 000 pînă la 35 000 de oameni, adunaţi pe o suprafaţă de un kilometru pătrat, în condiţii inumane, chiar dacă creiere diabolice nu le-au înrăutăţit şi mai mult.

S-ar putea ca ctle relatate aici să fi fost receptate numai prin prisma unui vechi locuitor al lagărelor, care, în decursul acelor ani de groază, s-a acomodat, firește, nivelului celui mai de jos și a luat drept înlesniri tot ce n-a mai ieșit din flăcările iadului. Cui din alte țări, ca și cei nou veniți în lagăr-, se înfiorau chiar și de această situație schimbată, ale cărei apariție și evoluție nu le cunoșteau. Iar în marea masă a lagărelor mai recente, a lagărelor exterioare și a comandourilor exterioare, nici nu putea fi vorba de vreo înlesnire. De altfel, transformarea s-a petrecut, în unele din lagărele de bază, numai foarte încet și în mod inegal în diversele domenii, fiind însoțită, adesea, de cele mai pronunțate regrese. Așa s-a întîmplat că au avut loc mai puține izbucniri de cruzime îndreptate împotriva deținutului individual și că, in schimb, s-au înmulțit simțitor acțiunile îndreptate împotriva masei de deținuți.

In măsura în care SS-ului i-au putut fi smulse abil unele avantaje speciale, de acestea au beneficiat în general și —nici acest lucru nu trebuie trecut sub tăcere — internații de orice naționalitate care vorbeau limba germană ; de îndată ce prindeau cît de cît rădăcină în lagăr și dacă nu erau învinși în luptele intestine pentru putere, aproape toți aceștia ajungeau în posturi mai bune, căci SS-ul n-a mai putut să facă față în - nici un fel problemei străinilor create de el însuși. Nu avea lagărul de concentrare de la Buchenwald, de exemplu, în 1945, deținuți din rîndul a nu mai puțin de 30 de naționalități ?

Unele avantaje pe care un „vechi internat în lagăr" le putuse obține în cursul anilor erau anulate însă prin primejdia permanentă de a fi *„trimis cu un transport"*. Cu cît era nevoie de mai mulți sclavi de muncă în comandourile exterioare și de mai multe funcții așa-zis administrative în lagărele în construcție, cu atît mai redusă era posibilitatea de a scăpa de cumplitul drum : dr „a o lua de la capăt" într-un alt lagăr. Oricine nu *era* „indispensabil" în lagărul de bază sau nu dispunea de cele mai bune relații, se putea trezi subit într-un transport, și toate acele condiții mai ușoare dispăreau dintr-odat^ Spre sfîrșitul războiului, în toate lagărele de bază existai puține șanse ca nou veniții să poată rămîne acolo ; pentru „băștinași", în ale căror mîini puterea internă trecus din ce în ce mai mult, pe măsura creșterii debandadei ci care era confruntat SS-ul. noii sosiți reprezentau

rialul disponibil pentru transporturi şi erau expediaţi, cît mai repede posibil, in unul din numeroasele lagăre în - construcţie, chiar şi datorită supraaglomerării excesive a lagărelor de bază.

Cu cît războiul dura mai mult şi cu cît evoluţia **sa** era mai nefavorabilă regimului naţional-socialist, cu atît situaţia căreia trebuia să-i facă fată SS-ul devenea mai haotică. Acest mei s al lucrurilor a fost facilitat şi de aviaţia aliată prin *bombardamente asupra uzinelor de armament ale SS-ului.* Marile lagăre de concentrare, ca Sachsenhausen, Dachau, Buchenwald, Auschwitz, au fost, toate, profund afectate în 1944 — nu sectoarele îngrădite cu sîrmă ghimpată, ci instalaţiile industriale situate iur-împrejur ! Bombardierele americane şi cele aparţinînd de Royal A ir force au făcut, de cele mai multe ori. un adevărat „lucru de precizie". Cînd a fost bombardat lagărul de la Buchenwald. în 24 august 1944, din *performanţele-în domeniul construcţiilor industriale ale* SS-ului, din uzinele „Gustloff-Werke", care erau tocmai atunci pe punctul de a deveni eficiente, n-a mai rămas literalmente nimic, în lagărul propriu-zis au izbucnit numai doua incendii mai mari, provocate de bombe incendiare cărora un vînt puternic dinspre est le-a deviat traiectoria iniţială, întrucit, pînă atunci, deţinuţilor le era interzis să intre în lagăr în timpul alarmelor aeriene, îndeosebi cîteva atacuri- cu bombe, lansate spre cazărmile SS-ului dar ajungînd în fapt la cariera de piatră, au avut drept rezultat 384 de morţi şi 14(52 de răniţi, printre care peste 600 de răniţi grav, în rîndurile deţinuţilor, şi 80 de morţi, 238 de răniţi şi 65 de dispăruţi dintre SSrişti. Bombardamentul a marcat extraordinar SS-ul. Din acel moment a cam intrat spaima în SS-işti, la cea mai mică alarmă aeriană fugeau spre gropile produse de schije, iar lagărul îl considerau un fel de loc de refugiu pentru ei înşişi. Printre deţinuţi, fiecare vizită a aviatorilor aliaţi instaura o atmosferă de speranţă, aducînd. pe loc, un binevenit repaus pe timpul alarmei, în plus, cum uzinele de armament nu mai consumau apă, alimentarea cu apă a lagărului a funcţionat, şi ea, mai bine decît înainte. Avioanele germane, care survolau din cînd în cînd, lagărul, erau privite cu cea mai mare suspiciune, fiindcă exista • merea ca, într-o zi, Himmler să dea ordinul de lichid;, lagărului şi locuitorilor săi într-un mod care să perrr. ulterior, prezentarea în fata opiniei publice a unei **ase^**

menea acţiuni drept un act săvîrşit de Aliaţi. Goebbels a pretins că Thălmann, conducătorul Partidului Comunist German, arestat în 1933, ar fi fost ucis în timpul atacului aerian din 24 august 1944 asupra lagărului de la Buchenwald, pe cînd, în realitate, el a fost împuşcat tocmai atunci. Deţinuţii de la Buchenwald au suferit o grea pierdere cu prilejul atacului aerian de la 9 februarie 1945 de la Wei-mar în timpul căruia au fost omorîţi 300 şi răniţi mai multe sute dintr-un total de circa 2000 de deţinuţi, care, lucrînd la uzinele „Gustloff-Werke", erau siliţi să doarmă în halele uzinelor sau în imediata lor apropiere.

Pînă la urmă, bombardamentele au dat lovitura de graţie capacităţii de pînă atunci a SS-ului de a menţine în vechea manieră sistemul lagărelor de concentrare, capacitate oricum afectată grav de întreaga evoluţie. Ce s-a mai întîmplat în lagărele de concentrare în timpul ultimelor trei sferturi ale anului a reprezentat *prăbuşirea,* fireşte teribilă, *a instituţiei,* însoţită de circumstanţe cărora SS-ul nu le-a mai putut face faţă în nici un chip.

Durata detenţiunii în lagărele de concentrare

Majoritatea deţinuţilor veneau în lagăr cu iluzia inocuiată de Gestapo sau Poliţie că vor avea de stat aici numai *un timp limitat,* cam trei sau şase luni, „în funcţie de comportarea fiecăruia". Nimic mai fals. De obicei, moartea trăgea o graniţă mult mai repede decît Gestapoul. Nici nu merită să mai strici o vorbă despre minciuna ..privaţiunii limitate de libertate", atunci cînd ştii că din aproape 8 milioane de deţinuţi în lagărele de concentrare au murit vreo 7 milioane şi nu au fost eliberaţi, în timpul celor doisprezece ani de dominaţie naţional-socialistă, decît vreo 200.000. în 1936, Himmler a declarat odată public că va ţine în spatele sîrmei ghimpate mii de deţinuţi politici, cît timp vor trăi.

Dacă, o dată arestat, mai putea cineva scăpa din sistemul Gestapoului, cu alte cuvinte să scape de lagărul de concentrare sau să fie eliberat de acolo, era o chestiune ce ţinea fie de arbitrar, fie de întîmplare, fie de mită. Mi s-a întîmplat personal să fiu martor în clădirile Ges-

tapoului la discuţiile amuzate ale funcţionarilor poliţiei de stat despre mulţimea de telegrame conţinînd cereri de eliberare, care soseau şi care mereu ,.se pierdeau''. Sau, despre faptul că, pentru eliberare, trebuia plătită o mită : într-un caz, 6000 de mărci („referentul" de la Gestapo ceruse iniţial 10 000 de mărci, avocatul a redus însă suma, ,,tîrguindu-se"), într-un alt caz, 250.000 de mărci în lire sterline — victima^ un evreu, a emigrat ulterior —, într-un al treilea caz, 50.000 de mărci ca „donaţie pentru partid" şi 20.000 de mărci ca „onorar". Cîteodată domnii se amuzau scoţînd un teanc de acte prăfuite ale deţinuţilor, extrăgînd din el un caz la întîrnplare şi propunînd eliberarea respectivului. Dar, de cele mai multe ori, se întîmpla contrariul : lăsau actele să zacă nerezolvate pînă prindeau mucegai. Ce conta o persoană internată ? O cunoştinţă a mea, de meserie mecanic de precizie, social-democrat, *a* vrut să obţină de la Gestapoul din Viena un „certificat de lealitate politică", pentru a-l prezenta la uzina unde lucra. După ce s-a dus de două ori la „referentul" de resort, fără a fi primit, şi-a pierdut răbdarea şi a atras atenţia asupra caracterului presant al cererii sale. Rezultatul : l-a călcat pe nervi pe referentul de la Gestapo. Omul a fost pur şi simplu băgat în închisoarea poliţiei, unde a stat timp de două luni, pentru ca, după aceea, să fie transferat într-un lagăr de concentrare, din care a mai putut ieşi abia după şapte luni, cînd i s-a spus că a fost *„arestat din greşeală".*

Membrii de familie ai multor deţinuţi făceau răni la picioare alergînd pentru a obţine eliberarea din lagăr a soţului, a fiului, a soţiei sau a fiicei. Cei mai mulţi funcţionari ai Gestapoului erau foarte generoşi cu *promisiunile* de termene scurte, în primele luni ale detenţiei mele, propria mea soţie mi-a strecurat odată în celulă, prin mijlocirea unui poliţist amabil, cheile de la casa noastră, ca să pot intra în apartament, în cazul în care as veni seara acasă şi n-ar fi nimeni să-mi deschidă ; i se promisese ferm că voi fi eliberat chiar în zilele următoare. S-a dez-văţat în cele 85 de luni care au urmat să mai dea vreo crezare unor astfel de făgăduieli ale Gestapoului. Cazul cel mai fantastic pe care l-am întîlnit a fost cel al soţiei — bolnave de inimă — a unui general austriac antina-zist, căreia ,,referentul" îi spusese să fie în faţa porţii închisorii la orele 4 după-amiază pentru a-şi lua soţul, care va fi eliberat la ora aceea. La orele 3, maşina poliţiei pă-

răsea închisoarea cu cîteva zeci de internaţi, printre care se găsea şi generalul, îndreptîndu-se spre gara unde aştepta trenul pentru Dachau !

Internaţii mai vechi îl asaltau cu ironii şi zeflemele pe fiecare nou venit încrezător în „detenţiune pe termen scurt". „Da, da", i se spunea, „numai primii cincisprezece ani sînt grei, după aceea durerea se potoleşte."

Procedura cererii de eliberare şi a.eliberării înseşi era, formal, următoarea :

La interval de trei pînă la şase luni sau în urma unor intervenţii speciale, organele Gestapoului cereau, dacă voiau, de la conducerea lagărelor aşa-numite *rapoarte de comportare* despre deţinuţi din lagărele de concentrare. Aceste rapoarte constituie un capitol sinistru. Deţinutul, pentru care se ceruse un raport, era chemat de către unul din şefii SS-iştilor de lagăr -—• dacă acesta avea chef de aşa ceva —, printr-un bileţel trimis de la cancelaria lagărului, să se prezinte în ziua următoare la un „interogatoriu". „Următorii deţinuţi la poartă" — ne amintim ce reacţii trezeau aceste cuvinte rostite la apel ! „Interogatoriile", însoţite, firește, de ore întregi de stat în picioare şi de aşteptare, constau, de regulă, din trei întrebări : ,,De cînd eşti în lagăr ? în ce comandou de muncă ? Ai avut vreo pedeapsă în lagăr ?" Or'care ar fi fost răspunsurile, urmau aproape întotdeauna bătăi, înjurături şi transferarea într-un comandou de muncă mai prost. Informaţia dată ulterior Gestapoului de conducerea lagărului era total arbitrară, în aproape toate cazurile, indiferent dacă deţinutul fusese sau nu „interogat", SS-ul raporta complicilor săi de la Gestapo că respectivul — pe care de obicei nici nu-l cunoştea — ar fi deosebit de recalcitrant şi incorigibil, deci eliberarea nici nu in^ra în discuţie. Consecinţele erau nenumărate implorări, plîngeri şi reproşuri scrise de membrii familiei, în special de către mame, precum si num(>r"a?e divorţuri, deţinutul neavînd nici cea mai mică posibilitate de a spune măcar un cuvînt în această privinţă în răspunsurile sale, ceea ce îngreuia situaţia în mod extraordinar şi de neînţeles. Johann Stiirzer, în vîrstă de 32 de ani. mic viticultor, gimnast din rîndul german-creştinilor, fusese învinuit că a bruiat transmisiile de radio în satul lui de baştină din Austria de Sud, în ziua de 8 aprlie 1038, cînd Adolf Hitîc-r s-a adresat poporului austriac pentru a-l exorta să aprobe în mod unanim, prin referendumul de la 10 aprilie, alipirea

Austriei la Germania — un fapt ce fusese deja' consumat. Sturzer a stat internat la Dachau şi la Buchenwald timp de doi ani, într-o companie disciplinară. S-a ales cu o gravă sciatică, aşa incit deseori am fost nevoiţi să-l tîrîm pînă la locul de adunare, susţinîndu-l din dreapta şi din stingă. Era totdeauna muncit de grija pentru soarta bă-trînei sale mame şi a surorii sale, care trebuiau să gospodărească singure, fără el, mica proprietate de şapte ari de pămînt viticol — şi cum le-ar mai fi ajutat el ! într-o zi, a primit de acasă o asemenea scrisoare plină de reproşuri.: de mult ar fi putut să fie acasă, dacă s-ar fi străduit ..să se comporte mai bine", „să fie cuminte" şi să nu pricinuiască necazuri mamei sale, ,,neascultîndu-şi superiorii'', şi aşa mai departe în stilul unei bătrîne măicuţe naive, de bună-credinţă şi simple, pe care Gestapoul o minţise. Sturzer a pus teribil totul la inimă şi umbla deprimat, ca un rătăcit. Deţinutul-şef de bloc, care nu-l putea suferi, a declarat că *Sturzer* „ar fi înnebunit" .şi l-a trimis la .infirmierie. pentru a fi injectat ca „.nebun''. Patru bărbaţi au trebuit să-l ţină pe bietul tînăr, care nu voia să moară, pentru a i se putea înfige în venă acul seringii cu otravă. Iată ce a putut să însemne o *intervenţie din partea membrilor familiei !*

Gestapoul avea posibilitatea să dispună eliberare;) unui deţinut fără nici un „raport de comportare". Secţia politică a unui lagăr de concentrare primea ordinul telegrafic, şi cu asta cazul era rezolvat. Nici nu era nevoie să se ţină cont de informaţia cerută lagărului. S-a întîmplat să se trimită Gestapoului un raport de-a dreptul nefavorabil despre un deţinut, oarecare şi totuşi deţinutul să fie eliberat după cîteva săptămîni. De regulă, referentul de resort de la aşa-zisul Gestapo din localitatea de origine trimitea Centralei de la Berlin *cererea de eliberare,* cu sau fără *„raportul de comportare''* întocmit în lagăr. Hotărîrea îi revenea, apoi, şefului de resort de la Berlin, care obişnuia să întrebe, la rîndul său, alte trei organe ale Gestapoului dacă au obiecţii de ridicat : Oficiul central al Siguranţei Reichului, Secţia D II a Oficiului central economico-administrativ al SS-ului şi conducerea SS-istă a lagărului. Nu este de mirare că doar puţini deţinuţi au reuşit să scape din această reţea deasă de oprelişti.

Mai degrabă aveau loc, din cînd în cînd, *acţiuni de eliberare* concepute în scopuri propagandistice. Domnul Streicher, gauleiter al Franconiei şi editor al publicaţiei

„Stiirmer", avea obiceiul ca în fiecare an, de Crăciun, să obţină eliberarea a douăzeci şi patru *de* comunişti din lagărul de concentrare Dachau, pe care apoi îi ospăta sărbătoreşte, în mod public, la Nurnberg. ca pe nişte „camarazi reprimiţi". Nevoia de propaganda mincinoasă, respingător de sentimentală a naţional-socialiştilor recurgea la comunişti pretins renegaţi drept podoabă la pomul de Crăciun pregătit pentru comunitatea populară brună. Dacă cei eliberaţi au fost, mai devreme sau mai tîrziu, arestaţi din nou şi reinternaţi într-un lagăr de concentrare ca „reci-divişti", asta nu ştiu, dar mi se pare ceva foarte posibil, şi, cel puţin într-o serie de cazuri, chiar probabil. Cea mai mare acţiune de eliberare ce a avut loc vreodată a fost aceea prilejuită de a 50-a aniversare a lui Adolf Hitler, în 1939, cînd de la Buchenwald, de pildă, au fost trimişi acasă circa 2 300 de deţinuţi, cu precădere aşa-zişi asociali.

Fiecare deţinut care părăsea lagărul, trecea după ce îşi primea îmbrăcămintea civilă, pe la Secţia politică unde i se dădea *adeverinţa de eliberare,* în care erau înscrise datele sale personale. I se spunea la care anume Gestapo trebuie să se prezinte imediat ce ajungea acasă. Dacă n-avea bani, i se dădea un bon, în baza căruia putea obţine la gara cea mai apropiată un *bilet* de călătorie pînă la destinaţie, înainie de a fi eliberat, trebuia să semneze o *declaraţie,* care-i stabilea în nouă puncte comportarea ulterioară. Erau accentuate următoarele : tăcere absolută cu privire la toate condiţiile din lagăr, nici o legătură *cu* foştii tovarăşi de detenţie şi obligaţia de a denunţa, încălcarea oricăruia din cele nouă puncte atrăgea după sine represaliile corespunzătoare. Este lesne 4e înţeles că aproape fiecare deţinut eliberat, după toate cele trăite şi 'sub continua ameninţare ce-l apăsa — celor .mai mulţi li s-a impus şi *obligaţia de a se prezenta regulat* la Gestapo sau la poliţie —, nu-şi mai putea duce viaţa de atunci înainte decît ca un om dărimat fizic sau cel puţin politic. Doar foarte puţini dintre deţinuţii politici eliberaţi s-au întors la vechea lor activitate, ceea ce pentru ei era oricum mult mai greu decît pentru oricine altcineva, căci erau strict supravegheaţi şi, ca oameni care *fuseseră într-un lagăr de concentrare,* erau ţinuţi la distanţă de cele mai multe ori din teamă sau din lipsă de încredere.

Numai rar se întîmpla ca Gestapoul să aleagă din lagăr internaţi pentru a-i folosi ca *denunţători sau oameni*

de încredere, în mod curios, nu toţi cei cărora li se făcuse o asemenea propunere şi care o refuzaseră au fost „lichidaţi[1]" apoi de SS-ul din lagăr. Deţinuţii cărora li se pretinsese aşa ceva erau într-o situaţie foarte, foarte dificilă ; era nevoie de o mare tărie de caracter să-ţi asumi, în asemenea cazuri de refuz, nu numai posibilitatea de a fi omorît, ci si, în primul rînd, totala lipsă de perspectivă de a fi cîndva eliberat. Unii sperau ca, o dată eliberaţi, să poată duce de nas Gestapoul un timp destul de lung, încît să apuce sfîrşitul războiului şi prăbuşirea regimului naţional-socialist. Cunosc două cazuri de la Buchenwald cînd oamenii au fost readuşi în lagăr după şase, respectiv opt luni, „pentru insuficiente dovezi de schimbare a convingerilor". Este evident că Gestapoul a avut experienţe atît de proaste cu asemenea încercări, încît, din fericire, a recurs doar extrem de rar la ele.

în ultimii ani de război, au fost eliberaţi din lagărele de concentrare, pare-se, cîteva zeci de mii de deţinuţi germani, pentru că Wehrmacht-ul avea nevoie de ei. Majoritatea deţinuţilor politici au refuzat această cale de întoarcere la libertate ; nu era însă în puterea lor să zădărnicească *trierea forţată* şi pretenţiile din partea armatei. în cazurile în care conducerea SS-istă a lagărului dădea curs cererilor Wehrmachtului, ceea ce nu se întîmpla întotdeauna, oamenii nu primeau nici măcar atîta concediu cît să-şi poată revedea, adesea după ani de zile, cel puţin familiile, trebuind să meargă din lagăr direct la unitatea militară indicată, unde îmbrăcau „haina onoa-rei" germane, după ce perioade lungi din viaţa lor um-blaseră în costumul vărgat de puşcăriaş. Nu puţini au fost aceia care şi-au pus toate speranţele în această posibilitate de a scăpa din iadul lagărului de concentrare. Unii credeau chiar că vor putea desfăşura în rîndurile Wehrmachtului o oarecare activitate politică împotriva naţioial-socialismului, după ce în lagăr fuseseră, de cele mai multe ori, doar victime pasive ale samavolniciei, în orice caz, nădejdea într-o asemenea activitate s-a dovedit repede a fi doar o iluzie, căci cei mai mulţi s-au trezit în batalioanele disciplinare ale Wehrmachtului.

Se mai întîmpla, cîteodată, ca deţinuţilor să li se acorde un *concediu.* Era vorba, bineînţeles, numai de excepţii foarte rare. în tot timpul existenţei lagărului de con-

centrare de la Buchenwald, au obţinut posibilitatea de a-şi vizita scurt timp rudele poate cîteva zeci de camarazi. Motivele au fost boli grave, cazuri de deces şi rezolvai ea unor afaceri speciale. Această înşiruire a motivelor nu . dă decît o imagine falsă, deoarece, în realitate, aprobarea concediului depindea de şansa de a avea relaţii bune fie cu conducerea SS-istă a lagărului, fie cu funcţionari ai Gestapoului. Tranzacţiile de afaceri ce promiteau avantaje unora dintre instanţele ce dădeau aprobarea cîntăreau mult mai mult decît decesul unei mame sau al unui tată.

Vizite în lagărul de concentrare erau în principiu interzise. Foarte rar au fost făcute excepţii, atunci cînd era vorba de intervenţii din străinătate imposibil de evitat într-o formă corespunzătoare sau de aprobări speciale emise de Centrala Gestapoului din Berlin sau, în ultimii ani de război, de soldaţi evidenţiaţi în mod deosebit pe front, care aveau rude în lagăr. Vizitatorul era condus de un SS-ist la Secţia politică, unde era adus internatul, şi putea avea loc o convorbire în general de cel mult o oră, supravegheată, mai întotdeauna, de către şeful Secţiei politice şi purtată numai în limba germană. Comportarea politicoasă a SS-iştilor faţă de persoanele civile era ridicol de ostentativă. Dacă ar fi avut de ales, cei mai mulţi deţinuţi ar fi renunţat la acest gen de vizite, nu numai din pricina atît de neplăcutei „chemări" legate de ele şi a drumului, întotdeauna penibil, ce ducea prin poarta lagărului la Secţia politică, dar şi din pricina comediei ce le însoţea. Căci ce-şi puteau spune unul altuia, cel îmbrăcat civil şi cel cu costum vărgat, în acele încăperi, supravegheate de SS, în treizeci pînă la şaizeci de minute, după o despărţire adesea de ani de zile ?

Vizite ale SS-ului aveau loc ansă des în lagăre. In privinţa aceasta, conducerea lagărului a instaurat o ciudată practică : pe de o parte, disimula legătura dintre anumite lucruri, pe de alta, scotea la vedere exponate speciale. Instalaţii ce puteau sugera schingiuirea deţinuţilor erau ocolite la trecerea vizitatorilor, astfel de obiecte fiind chiar ascunse. Aşa se întîmpla, de exemplu, cu renumita „capră", care era luată de pe locul de adunare şi băgată într-o baracă de locuit pînă treceau vizitatorii. Odată, se pare că au omis să ia măsurije de precauţie ; la întrebarea unui vizitator ce reprezintă acel obiect, unul

dintre şefii lagărului a răspuns că este vorba de un tipar, care serveşte atelierului de tîmplărie la producerea de piese cu forme speciale. Erau puse de o parte şi spînzurătorile şi stîlpii de spînzurat. Vizitatorii erau conduşi, mai ales în „unităţile-model" : infirmerie, cinematograf, bucătărie, tipografie şi legătorie de cărţi, depozite de îmbrăcăminte, spălătorie şi întreprinderi agricole. Dacă se în-tîmpla totuşi să intre într-un bloc de locuit, acesta era de regulă, cel al aşa-zişrlor „comandaţi", în care stăteau frizerii SS-ului şi personalul de servire al SS-ului, precum şi deţinuţi deosebit de privilegiaţi, bloc care, tocmai de aceea, nu era niciodată supraaglomerat şi întotdeauna era menţinut curat. Vizitatorii SS-işti primeau ca amintire cadouri cînd treceau prin grădini sau prin atelierele de obiecte de artă.

Existau vizite în masă şi individuale. *Vizitele individuale* aveau loc foarte frecvent în timpul concediilor, cînd conducătorii SS arătau cunoştinţelor şi rudelor lor lagărul. Majoritatea dintre aceştia erau, şi ei, membri ai SS-ului sau şefi ai Siguranţei, uneori şi ofiţeri ai Wehr-machtului şi Poliţiei. *Vizitele în masă* erau de diferite feluri. Deseori veneau clase de poliţişti sau jandarmi de la şcolile de poliţie sau de cadeţi-SS din apropiere. După începerea războiului, nu erau rare nici vizitele ofiţerilor Wehrmachtului, în special ale celor din aviaţie. Uneori, veneau şi civili. La Buchenwald, au soîsit odată delegaţii de tineri din ţări fasciste, întruniţi la Weimar la un „Congres al culturii". Şi delegaţii ale Tineretului hitlerist (IIj) vizitau lagărul. Oaspeţii de seamă, precum gauleiterul Sauckel, şeful poliţiei din Weimar, Hennicke, prinţul moştenitor Waldeck-Pyrmont, ministrul de externe al Italiei, contele Ciano, comandanţi ai districtelor militare, şeful Sănătăţii Reichului, Dr. Conţi şi alţii de acest gen, erau reţinuţi pînă la apelul de seară. Flancaţi de şefii de lagăr, urcau împreună în turnul principal de la poartă, se postau pe balconul circular şi priveau convoiul armatei de fiinţe nenorocite, ca şi desfăşurarea apelului, ceea ce, „de acolo de sus", putea, într-adevăr, să arate impresionant. Pentru a spori impresia bună, după apel trebuia să se cînte. Deosebit de apreciată era scoaterea evreilor din rînduri şi aducerea lor în partea stingă a turnului, unde erau puşi să cînte pentru vizitatori aşa-zisul „Cîntec al evreilor" —

o autoinsultă de cea mai oribilă speţă, care începea cu rime de prost gust :

Secole de-a rîndul poporul l-am
înşelat, nici o escrocherie nu ni s-a
părut prea mare, am făcut doar
contrabandă, am minţit şi am
falsifica
t, ne-am jucat cu coroana şi cu marca cea
tare",

şi se termina cu versuri necîoplite :

Acum neamţul ne-a dibuit
şi in spatele sîrmei ghimpate sigure ne-a
ţintuit.
înşelători ai poporului, de mult .ne-am
temut
de ceea ce-ntr-o noapte s-a şi petrecut.
Acum ne jeluim cu nasurile noastre
coroiate
de evrei,
ura şi vrajba semănate s-au rupt în
trei. S-a isprăvit cu belşugul,
chefurile şi furtul e tîrziu, e tîrziu
cu totul."

Acest rod „nobil" al culturii naţional-socialiste a fost produs de un asocial, care s-a pus astfel în slujba geno-cizilor. Rodi, capabil să înghită nu puţine prostii, i-a pus pe evrei să repete cîntecul, care apoi i s-a părut şi lui prea tîmpit ; l-a interzis. Şefii de lagăr SS-işti, Florstedt şi Plaul, antisemiţi înverşunaţi, l-au readus în onorurile naţional-socialiste. în anii cînd ei au fost la conducerea lagărului, nu o dată se putea auzi după apelul de seară : „Evreii rămîn pe loc !" Cîntecul de ocară se auzea neîntrerupt pînă noaptea tîrziu, în vreme ce domnii şefi de lagăr, aflaţi în încăperile lor, turnau un pahar după altul pe gîtlejul lor de eroi germanici. Ce puteau, oare, să gîn-dească ofiţerii germani din Wehrmacht, cînd, la picioarele lor, stăteau drepţi, aliniaţi în rînduri, sute de evrei trudiţi, vlăguiţi, morţi de oboseală, cîntînd pentru ei :

Acum paradisul are un sfîrşit subit,
mardăria şi pungăşia s-au isprăvit.
Şi mîinile noastre strîmbe, de samsar,
trebuie să s-apuce de muncă, aşadar.
Kohn, Isaac, Wolfensteiner numiţi,
cu mutrele noastre sîntem peste tot
descoperiţi.

O rasă mai josnică de cunoaşteţi,
Pe rudele noastre sigur le recunoaşteţi."

Fost-au, oare, mîndri acei ofiţeri, reprezentanţi ai tradiţiilor armatei prusaco-germane, că puteau să asculte, alături de pretorianii lui Adolf Hitler, răsunînd din arena lagărului de concentrare, *această* variaţiune a strigătului : „Ave, Caesar, morituri te salutant !" ?

Viaţa de paraziţi a SS-iştilor

Modul de viaţă al membrilor SS-ului era în flagrantă contradicţie cu viaţa deţinuţilor din lagărele de concentrare. Aici — lux, îmbuibare, trîndăvie, efeminare şi tot .felul de vicii, dincolo — înghesuială; foamete, corvezi, torturi, spaimă şi moarte. Ce diferenţă strigătoare la cer între „idealurile ordinului" proclamate de domnul *Himmlcr* şi viaţa de trîntori a ,,selecţiei-Cap de mort" !

Pentru a vă putea forma o imagine, voi relata în cele ce urmează doar fapte extrapolate, de ici-colo, dintr-o realitate ce abia putea fi cuprinsă (fu ochii şi redate amalgamat. Dacă lagărul de la Buchenwald apare mereu pe primul plan, nu trebuie trasă nicidecum concluzia ca acolo ar fi fost vorba de un caz aparte, deosebit de izbitor. Proporţiile, rafinamentul metodelor şi multiplele implicaţii ale corupţiei din viaţa de seniori a SS-iştilor erau, cîteodată, la Auschwitz, Lublin sau Gross-Rosen şi mai respingătoare şi, în toate lagărele din Germania cea mare, identice.

Să luăm *atelierele de sculptură,* în ele lucrau arhitecţi, sculptori în piatră şi în lemn, cioplitori de artă, pietrari, giuvaergii şi argintari, pictori, ceramişti şi gra-- ficieni. Toţi aceştia asigurau decoraţia interioară în locuinţele Fiihrerilor SS, produceau numeroasele daruri pe care membrii clicii şi le ofereau reciproc şi creau ceea ce dădea lagărului o faţadă pompoasă, în dosul căreia trona mizeria. Materialele şi uneltele ce stăteau la dispoziţia atelierelor de sculptură erau de cea mai aleasă calitate. „Corăbiile de vikingi" pe care trebuiau să le producă constituiau un articol căutat în toate cercurile SS-iste. In 1941, ccramiştii au fost trimişi la întreprinderea

„Deutsche Erd- und Steinwerke" în Berlstedt, lîngă Bu-chenwald. pictorii de porţelanuri, la SS-Porzellanmanu-faktur Allach în Bavaria, care depindea de lagărul de concentrare de la Dachau.

Secţiile de fotografie ale lagărelor, amenajate iniţial pentru identificarea deţinuţilor, erau folosite cu precă dere la developarea şi multiplicarea fotografiilor de ama tori, ca şi la confecţionarea de albume luxoase de foto grafii pentru membrii SS-ului, rudele, prietenii şi cunoş tinţele lor. Acest comandou nu era lipsit de primejdii pentru deţinuţi, căci conducerea lagărelor ei a mereu în panică, nu cumva fotografii cu orori să ajungă la lumea din afară. Cînd aşa ceva s-a intîmplat realmente, în 1939, la Buchenwald, Kapo din vremea aceea, Rudolf Opitz, din Leipzig, a fost aruncat în buncăr şi, după torturi groaznice, sugrumat de Sommer.

PictoriZor-deţinuţi Fuhrerii SS le cereau picturi de toate genurile. De plătit nu se plătea nimic, ori doar cîte un pumn de ţigări, în schimb, „achizitorii" vindeau tablourile, nu arareori, pe bani grei, în cercurile lor de cunoştinţe. Cel puţin două duzini de tablouri de valoare, în special portrete, lucrate de pictorul olandez Hsrry Pieck au ajuns în mîinile păturii conducătoare a SS-ului • de Ia Buchenwald. Artistul însuşi a avut măcar avantajul de a nu se fi prăpădit în vreo carieră de piatră sau într-un comandou de mine. ci, deşi sclav al unor parveniţi ridicoli, de a fi putut lucra în meseria sa şi stabili relaţii, care, mai tîrziu, l-au salvat de la moarte, atunci cînd, din ordinul Berlinului, urma să fie repartizat într-un transport NN.

în *tipografiile şi legătoriile de cărţi* ale lagărelor se confecţionau, cu predilecţie, legături de lux, tot fel,ul de felicitări şi dedicaţii, se tipărea revista ilustrată „Pelica-nul" destinată agapelor SS-ului, se scoteau cartoane cu maxime în rimă şi cu texte diferite, executate artistic. Produsele lor erau atît de cunoscute, încît nici un Fiih-rer-SS nu putea prezenta la Berlin un raport cu copertă, fără ca cel care îl primea şi care nu avea acces la asemenea posibilităţi oferite de lagăr, să nu spună : ..lucrare tipică de deţinut !*'

Pentru cîte alte scopuri nu erau siliţi să lucreze ! Noii seniori, a căror obîrşie era de cele mai multe ori cît se poate de obscură, aveau, aproape toţi, ambiţia de a ajunge la îndepărtate generaţii de strămoşi şi scuturi străluci-;

toare pe blazoane. De aceea, încropeau comandouri proprii pentru *„genealogie".* La Buchenwald, un asemenea comandou consta într-un stat-major alcătuit din foşti funcţionari cu precădere cehi, cărora li se trasa sarcina de a fabrica, în colaborare cu propriile oficii de stare civilă ale SS-ului, arbori genealogici cu strămoşi şi neamuri< cu dovezi despre originea strămoşilor şi cronici de familie. Armoariile gărzii lui Himmler au fost concepute de deţinuţi şi înscrise de Oficiul de genealogie de la Berlin din registrul heraldic oficial. Max Schobert, SS-Sturmbann-fiihrer, devenit, în 1940, şef de lagăr secund, a pus să i se picteze un arbore genealogic de mărimea unui om, pe care l-a lăsat moştenire oraşului său natal, unde a fost expus în muzeul local. Comandoul pentru genealogie se găsea adesea în faţa unor misiuni aproape de nerezolvat, deoarece urmele strămoşilor acestei elite germanice se pierdeau frecvent în îndepărtatele tărîmuri ale răsăritului. *întreprinderile de producţie agricolă* satisfăceau nevoile alimentare ale SS-ului. Situate în imediata vecinătate a lagărelor, ele'includeau grajduri de porci, grajduri pentru cai de călărie şi de tracţiune, staule de oi, ferme de păsări, crescătorii proprii de iepuri angora, grădini şi terenuri întinse. Crescătoriile de iepuri angora şi fermele de păsări au constituit o permanentă şi rentabilă sursă de aprovizionare şi venituri pentru conducerea SS-ului, îndeosebi în perioada războiului. In privinţa proporţiilor acestor activităţi, să menţionăm următorul exemplu : comandantului Koch i-au plesnit odată 200 de borcane cu raţe conservate. Tcmîndu-se de alterarea cărnii, a por-ţionat raţele — o părticică din rezervele sale — şi le-a vîndut deţinuţilor cu cîte două mărci porţia.

Grădinile SS-ului erau comandourile cele mai temute, alături de cele de la carierele de piatră. La Buchenwald erau conduse de SS-Obersturmfiihrer, Dumbock din Salz-burg, care a omorît cu mîna lui cel puţin 40 de deţinuţi po-litici şi care i-a urmărit cu tenacitate în lagăr în special pe concetăţenii săi austrieci. Unii deţinuţi s-au spînzurat de araci printre plantele decorative din grădini, într-o dimineaţă, cînd, în drum spre locul de adunare, am zăbovit o clipă, adîncit în gînduri, în dreptul gardului grădinilor, am zărit un ţigan spînzurat printre plante înalte. Se sinucisese astfel în timpul nopţii. O ţigară stinsă îi rămăsese în colţul gurii acestui bărbat smead, originar dintr-o ţară • îndepărtaiă. Asta i-a fost calea de întoarcere acasă, prin-

tre flori superbe, pe un pămînt îmbibat de sînge şi sudoare.

Periodic, îndeosebi în săptămînile dinaintea Crăciunului şi a sărbătorilor speciale ale SS-ului, *întreprinderile cu caracter general* şi diferite demonii de muncă din lagăre erau afectate, în bună.parte, intereselor private ale şefilor SS. Cam jumătate din timpul de lucru al deţinuţilor din aceste ateliere, dar chiar şi din întreprinderile cu caracter pur militar, ca, de pildă, „Deutsche Ausriis-tungswerke (DAW)", era ocupat de aşa-numitul „ciubuc", adică muncă depusă pe ascuns pentru scopuri particulare. Lemn de esenţe nobile, aramă şi bronz, aur, argint, diverse feluri de fier forjat şi o mulţime de materii prime de importanţă militară au fost constant repartizate în cantităţi mari nevoilor şefilor SS-ului. Deţinuţii participau la aceste practici, care oricum le erau impuse, şi pe care, pe de altă parte, le încurajau, căci reprezentau ceva ce adîncea procesul de corupere al SS-ului şi, totodată, o contribuţie la sabotarea economiei de război. Cele mai variate articole de lux, în parte de mare valoare artistică, garnituri de mobile, marchetărie, unicate de preţ, obiecte din metal, busturi şi sculpturi, pentru care, una peste alta, nu se plătea nimic, cel mult i se dădeau, ocazional, cîteva ţigarete celui care le lucrase, luau nu numai drumul garnizoanelor locale, ci şi cel cu mult mai lung spre prieteni şi cunoştinţe din ţară, ba chiar spre alte ţări europene. Deţinuţi deosebit de iscusiţi erau „împrumutaţi", uneori cu săptămînile, Berlinului sau altor localităţi şi lagăre, ca să satisfacă acolo nevoia de lux a SS-iştilor. Cu prilejul „Sărbătoririi solstiţiului de iarnă" din 1939, Heinrich Himmler a primit o garnitură de birou din marmură verde în valoare de 15 000—20 000 de mărci, confecţionată de deţinuţii din atelierul de sculptură de la ^Buchenwald. în ambiţia lor, domnii mai mici i-au imitat, şi pe acest tărîm, pe domnii cei mari : ani de zile, din ordinul SS-Oberschar-fuhrerului Henschel, am confecţionat în atelierul de croitorie al deţinuţilor de la Buchenwald, pentru şefii SS ai comandourilor de la lăcătuşerie, bucătărie şi grădini, costume civile şi uniforme gratuite, de cea mai bună croială, din stofe furate, în schimb, Henschel primea de la unul zarzavaturi „în cantităţi nelimitate" — eu personal am făcut parte, timp de -o vară, dintre deţinuţii puşi să aleagă mazăre şi să taie fasole pentru conserve (astfel că eu, care nu mă pricepeam deloc la tăiatul materialului la

croitorie, mă puteam socoti mai degrabă tăietor de fasole) ; de la un altul, obţinea cutiile de tablă cositorită pentru păstrarea conservelor ; un al treilea asigura pregătirea conservelor, în orice caz, în tot timpul cit a durat activitatea mea consacrată acestui ţel SS-ist economic prioritar, la croitorie au fost confecţionate l 000 de cutii de conserve pentru acest singur om. Vrînd să se pună la adăpost de vizitele neaşteptate ale unor şefi SS nedoriţi, adică dintre aceia care „nu făceau parte din gaşcă", Henschel posta deţinuţi de pază ; cînd se auzea semnalul, o întreagă coloană cu costume şi baloturi de stofă se îndrepta rapid spre pivniţa ca o vizuină de vulpe, unde şeful comandoului, împreună cu complicii săi de la comandoul de construcţii I şi dulgherie, amenajase o crescătorie privată de iepuri, ascunzînd acolo „marfa de contrabandă" — peştera de hoţi a lui Aii Baba, umplută prin muncă de sclav.

în mod obişnuit, şefii şi subşefii SS socoteau toate articolele de trebuinţă din ateliere şi magazii „conduse" de ei ca pe un fel de proprietate particulară ilegală. Dacă se întîmpla ca stocurile şi posibilităţile propriilor întreprinderi să nu fie suficiente, atunci *cerinţele suplimentare* erau acoperite *de întreprinderi şi magazine civile.* Rar se întîmpla ca firma să îndrăznească să refuze dorinţa unui şef SS-isL cu grad înalt. Cel mai mult le plăcea acestor domni să urmeze exemplul lui Goring, care „cumpăra", fără să plătească, blănuri, bijuterii şi orice altceva ce-l atrăgea, în cele din urmă, o dată cu degradarea accentuată a finanţelor din timpul războiului, banul nu mai juca rolul principal, şi nu mai conta decît să poţi găsi marfa dorită. Prinţul moştenitor Waldeck-Pyrmont, SS-Ober-gruppenfuhrer şi general al Waffen-SS-ului. şef suprem SS şi al poliţiei din Sectorul de nord Fulda-Werra, cu reşedinţa la Kassel, îşi procura din oraş ceea ce-i lipsea, folosind un deţinut ca achizitor personal. Prizonierul, un fost negustor de altfel, foarte capabil — de fapt un „verde", cu un caracter ireproşabil —, mergea în magazine îmbrăcat în costumul zcbrat ; era în bune raporturi cu oamenii şi obţinea cu mult mai mult dccît oricare SS-ist. Dacă, în ciuda tuturor eforturilor, un material anume nu era de găsit, prinţul moştenitor nu se jena să recurgă şi la alte metode : în 1944, cînd a avut nevoie de materiale pentru instalaţie, a trimis coloane de deţinuţi din comandoul exterior al lagărului de la Buchenwald, Kassel,

conduse de SS-işti, în casele bombardate ale cetăţenilor, a pus, far â multă vorbă, să fie demontate conducte şi alte obiecte speciale ce-i trebuiau şi să fie folosite pentru scopurile sale. Reprezentanţa cunoscutei firme germane „Lin-de'p Eismaschinen" a primit, prin Institutul de Igienă al trupelor SS, Secţia de cercetări în domeniul tifosului exantematic şi virusologiei (blocul 50 la Buchenwald), cu indicaţia de maximă urgenţă pentru apărare, comanda de a produce o instalaţie frigorifică necesară şefului SS-ului şi al poliţiei spre a-şi putea păstra ţapii doboriţi în timpul vînătorilor. Motivaţia formală : producerea de vaccinuri pentru trupele combatante !

Piobe costisitoare ale vieţii de trînlori a SS-iştilor au fost, la Buchenwald, o crescătorie de şoimi, dăruită lui Hei mann Goring. şi o Sală de echitaţie pentru soţia comandantului de lagăr Koch.

Construcţia Crescătoriei de şoimi (Falkenhof) a început în 1938 şi s-a terminat în 1940. Costul materialelor s-a cifrat el singur la aproape 135.000 de mărci. Crescătoria ocupa un teren pe care se găseau următoarele clădiri : casa proprie-zisă a şoimilor, în stil vechi german, clădită din lemn de stejar masiv cu încrustaţii artistice, cabana de vînăioare avînd mobilă din stejar cu ornamente sculptate manual, mari şemineuri şi trofee de vînătoare, un chioşc de frunziş circular şi casa şoimarilor (în care. ulterior, cînd vînătorile de şoimi nu mai erau la ordinea zilei, au fost deţinuţi, un timp, primul ministru francez Leon Blum şi alte personalităţi de seamă). I-au fost adăugate o rezervaţie proprie de vînat mare şi cuşti cu pisici sălbatice. Erau ţinuţi acolo cerbi dama, căprioaie si mistreţi, un muflon, vulpi, fazani, păuni şi alte animale. Pe lîngă crescătoria de şoimi, erau ţinuţi în cuşti, în aşa-zisa grădină zoologică, patru urşi şi cinci maimuţe. La început a existat chiar şi un rinocer, în cazul în care un animal pierea, evreii erau siliţi să se îngrijească, prin „donaţii voluntare", de înlocuirea lui. Un lup costa, pe atunci, circa 4000 de mărci, o veveriţă, probabil tot atît. O plăcere neronică a SS-ului, în timpul stăpînirii comandantului Koch. a fost aceea de a arunca deţinuţi în groapa cu urşi şi a-i lăsa să fie sfîşlăŢi. Animalele de pradă erau hrănite cu prioritate. Pînă şi în 1944, cînc în lagăr domnea o mare penurie de alimente, urşii, maimuţele şi păsările de pradă mîncau, zilnic, carne sustrasS de la bucătăria deţinuţilor. Urşii primeau în plus miere >i

magiun, maimuţele, pireu de cartofi cu lapte, fulgi de ovăz. pesmeţi şi piine albă. întregul parc era amenajat şi îngrijit de horticultori. Comandoul permanent de deţinuţi „Falkenhof" era compus din şase pînă la zece oameni. Maestrul de vînătoare al Reichului nu a păşit niciodată în grădina zoologică ce-i fusese dăruită, nici măcar nu a văzut-o. în schimb, SS-ul, difuzînd broşuri, a des-făşurat, la Weimar şi în împrejurimi, o propagandă intensă pentru amenajarea grădinii şi a stabilit un preţ de intrare pentru vizitare de o marcă de persoană.

Sala de echitaţie a ,,comandantei-' lise Koch avea o suprafaţă de 40 m, 100 m şi o înălţime de 20 m. înăuntru avea un manej ; peraţii erau căptuşiţi cu oglinzi. Construcţia s-a făcut într-un asemenea ritm, încît în timpul lucrului vi'eo treizeci de deţinuţi au fost accidentaţi mortal sau minaţi spre moarte. Cheltuielile de construcţie s-au ridicat'la aproximativ un sfert de milion de mărci. După terminare, doamna Koch îşi făcea acolo, de cîteva ori pe săptămînă, cavalcadele ei matinale de 15 pînă la 30 de minute, capela SS-ului, instaiată pe un podium propriu, trebuind să-i asigure fundalul muzical. Cînd, în 1943, în cursul procesului pe care prinţul Waldeck, SS-Obergrup-peni'uhrer, l-a intentat soţului ei din motive de inamiciţie personală, doamna Koch a fost reţinută în închisoarea poliţiei din Weimar, sala de echitaţie a ajuns o hală de vechituri şi magazie.

Pe versantul sudic, mai blînd din punctul de vedere al climei, al-muntelui Ettersberg, internaţii au fost puşi să construiască o şosea de asfalt care a primit numele Eicke-Strasse, De-a lungul ei, au fost ridicate aşa-zisele *case ale Fiihrerilor*: în cele din urmă au apărut acolo zece vile luxoase înzestrate cu tot confortul. Stilatele construcţii de lemn cu subsoluri masive, garaje proprii şi terase spaţioase ofereau o privelişte minunată asupra Turingiei. Coloane lungi de deţinuţi au cărat de la cariere blocurile mari de piatră^ folosite la împrejmuire, în casele Fuhrerilor, locuiau comandantul lagărului, şefii de lagăr, comandanţii de trupe şi alţi Fuhrcri SS cu familiile şi servitorii lor. în plus fiecărei case îi erau afectaţi şi intendenţi din rîndul deţinuţilor, în special cercetători în Biblie — bărbaţi şi femei. Instalaţiile de încălzire centrală şi de apă caldă din vile erau întreţinute, de asemenea, de

e deţinuţi.

în aceste „lăcaşuri intime" se derula viaţa de familie a Fiihrerilor SS dirijată atît de sever de Himmler. Aproape toţi erau căsătoriţi şi aveau copii, dar nu le displăcea nici promiscuitatea. Deţinuţilor, al căror destin depindea de capriciile domnilor în cauză, nu le venea întotdeauna uşor să distingă cine cu cine întreţine o legătură sau este, tocmai de aceea, în relaţii de duşmănie. Intendentul Kurt Titz se izbea, din această cauză, nu arareori, de serioase dificultăţi. După ce intendentul din casa Koch, respectînd ora prescrisă, avea grijă să-i trezească*pe copii, să-i ducă la toaletă, să-i , spele şi să-i îmbrace, să dea de mîncare cîinelui şi să-l plimbe, să prepare cafeaua şi să i-o ducă „stimatei doamne" la patul în care* obişnuia să stea dezvelită, se întîmpla frecvent să apară, în absenţa comandantului, şi medicul de lagăr dr. Hoven, supranumit „Waldemar cel frumos". Şi cînd Titz nu era chiar atît de atent, îi scăpa faptul că, în timpul nopţii, şeful lagărului Florstedt evada de la propria-i soţie pentru a veni la soţia comandantului. Ar fi fost suficient ca intendentul să pomenească într-un fel nepotrivit în faţa medicului despre şeful de lagăr, pentru ca să cadă repede în disgraţie şi să-şi piardă viaţa, (în fapt, Titz a fost „răsturnat", dar a supravieţuit buncărului şi lagărului de concentrare Flossenbiirg.)

Veniturile din corupta gospodărie au afluat an de an în aceste case de Fiihreri, în proporţii greu de descris. Iniţial au existat trei categorii de *alimentaţie :* hrana trupei, hrana celor de la comandament şi hrana şefilor. Fiihrerii superiori şi-au rezervat, întotdeauna, dreptul de a se alimenta si în particular. O reparaţie în beciul casei comandantului de la Buchenwald a scos la iveală, de exemplu, 30 de şunci întregi, peste 50 de cîrnaţi afumaţi, sute de borcane de conserve de fructe şi vreo 600 de sticle de vinuri speciale franţuzeşti. Hitler şi Himmler erau decizi să reziste în război pînă la ultima picătură de rezerve pe care le aveau bravii lor camarazi. Acelaşi principiu însă nu era împărtăşit, bineînţeles, şi de conducătorii acestei comunităţi ; nu păstra oare la Wcimar gauleiterul Sauckel vreo 50.000 de sticle de' coniac marca Hennessy pentru Hermann Gb'ring (cu zece zile înaintea intrării trupelor americane, încărcate şi transportate în maşini militare) ? în căutările lor de surse de aprovizionare, Fuhrerii SS nu disprefuiau deloc depozitele pentru deţinuţi. Jan Robert, care trebuia să facă masaj domnilor cînd aceştia nu erau

în formă, l-a aprovizionat, zi de zi, pe adjutantul SS-Haupt-scharfiihrer Hans Schmidt, din ordinul prietenului acestuia, medicul de lagăr Dr. Hoven, cu ouă, unt şi lapte sustrase de la bucătăria dietetică a deţinuţilor. Adjutantul dorea să primească şi săpun de toaletă, bijuterii şi alimente provenite din pachetele Crucii Roşii ; adesea, numai cu greu şi folosind toate şiretlicurile, a reuşit *Robert* să se eschiveze de la asemenea pretenţii.

Între diferitele tipuri de alimentaţie pentru SS existau deosebiri nete cantitative şi v.alorice. La *Clubul Fiihrerilor,* de pildă, o uzină-restaurarit uriaşă, se găseau în fiece zi pentru Fiihrerii SS activi mîncăruri copioase, păsări, şnitele imense, se putea bea cafea naturală, vinuri bune şi lichioruri străine din cele mai fine, de mărci renumite, în timp ce rezerviştii, aşezaţi la mesele vecine, trebuiau să se rezume la oficialul ,,un-singur-fel-de-mîncare", dacă nu aveau relaţii. Mesele îmbelşugate, în stil antebelic, erau aduse acasă de ordonanţe personale şi membrilor de familie ai şefilor SS, pentru suma de 60 pînă la 75 de pfenigi, astfel încît au existat multe soţii de SS-işti care nici măcar nu aveau oale de gătit, căci nu aveau nevoie de ele. Cantităţile necesare de carne şi grăsime erau obţinute de Clubul Fiihrerilor prin cumpărări şi tăieri la negru în stil mare ; comandoul de la cocina de porci a lagărului de la Buchenwald îngrijea ilegal în acest scop 300 pînă la 500 bucăţi din aşa-numiţii „porci ai comandamentului" şi cel puţin 500 de gîşte, raţe şi găini. Hrana animalelor se asigura din „resturile" din lagărul de concentrare.

În 1941, cînd SS-Sturmbannfiihrerul Barnewald l-a schimbat pe fostul şef al administraţiei de la Buchenwald, SS-Hauptsturmfiihrer Weichseldorfer, diferenţierile în alimentaţie au fost, chipurile, desfiinţate succesiv. De fapt însă, abia a început să înflorească „organizarea privată" a şefimii SS-iste. Barnewald însuşi, de exemplu, a primit cu prilejul aniversării nunţii de argint — şi asta încă la sfîrşitul lui 1944 ! —, pe lîngă imense cantităţi de fursecuri dintre cele mai fine, nu mai puţin de 18 torturi, ale căror componente fuseseră sustrase din stocurile bucătăriei deţinuţilor de către administratorul magaziei, SS-Hauptseharfiihrer Paa?c.

Administraţia cantinei SS-ului, în fruntea căreia se află SS-Hauptscharfiihrerul Hans Schmidt, reprezenta un cuib de corupţie fără pereche. Ea avea în spate o practică

de mai mulţi ani în ale escrocheriei şi delapidării. SS-Gruppenfuhrerul Eicke înfiinţase personal, la timpul său, asociaţia cantinelor din lagărele de concentrare şi din trupele SS-iste „Cap de mort", care asigura centralizat cumpărarea şi vînzarea de alimente. Din ea a derivat administraţia cantinei SS-ului de la Buchenwald, condusă multă vreme de unul dintre confidenţii cei mai apropiaţi ai SS-Standartenfiihrerului Koch, criminalul de profesie Meiners, condamnat, înainte de internarea în lagăr, de optsprezece ori pentru furt şi înşelăciune. Meiners a făcut din această administraţie o întreprindere lucrativă privată a „comunităţii criminalilor conjuraţi". El făcea cumpărături lunare în ţară pentru sume ce se ridicau pînă la 120 000 de mărci — bani ai deţinuţilor — şi, cu toate că el însuşi era un internat, călătorea liber în toate părţile, ca un aşa-zis deţinut privilegiat, îmbrăcat cu haine civile şi fără a fi obligat să-şi tundă scurt părul, în ceea ce priveşte calităţile lui ,,de a minţi, de a falsifica şi de a face contrabandă cu coroana si cu marca cea tare", Hauptschar-. fiihrerul Hans Schmidt îl egala cu siguranţă. Un asemenea om nu poate fi privit decît ca un caz patologic ; obişnuia, de exemplu, să urineze cu predilecţie în cupe de şampanie. Această creatură, ale cărei „relaţii", ajungeau, în întreaga Germanie, pînă la toate serviciile administrative ale SS-ului, subtiliza după toate regulile artei *mărfurile destinate* special trupei, în timp ce, de pildă, trupei obişnuite i se aplica o repartiţie limitată de ţigarete şi vinuri — o sticlă de vin la şase persoane ! —, la conducerea SS-ului şampania curgea şiroaie. Doamna Koch. care pe vremuri fusese stenodactilografă la o firmă de ţigări, făcea acum, din cînd în cînd, băi în vin de Madeira. turnat în cadă. Cînd s-a întîmplat odată ca mai multe camioane încărcate cu lămîi, destinate membrilor SS, să fie pur şi simplu confiscate de comandant, care n-a dat din ele decît puţine unor şefi mai înalţi ai SS-ului, a început să circule în rîndurile trupei zvonul că doamnei Koch i se masează corpul cu zeamă de lămîie de către frizerul-deţinut care „se ocupă" zilnic de ea. Lucrurile nu stăteau chiar aşa, însă arată descompunerea instaurată de şefii SS, prin corupţia lor, în propriile rînduri. Şefii administraţiei le puneau la dispoziţie, pentru uz personal, sute de mii de ţigări. Pofta nesăţioasă nu se oprea nici în faţa şantaj arii eşaloanelor de pază, formate din cetăţeni de naţionalitate germană din Croaţia, Ungaria ; îr

schimbul slăninei, unturii şi cîrnaţilor primiţi în pachete din satele lor de ţărani, aceştia obţineau învoiri speciale şi uşurări în serviciile ce le îndeplineau. SS-istul **Ortner,** aparţinînd companiei a 2-a de la Buchenwald, nu a prestat nici o muncă timp de doi ani, fiindcă se dovedise util superiorilor săi în modul pe care l-am descris.

Un capitol aparte îl constituiau *agapele camaradereşti* ale SS-ului, inaugurate în 1938 la Buchenwald printr-o pompoasă serbare în aer liber şi organizate în continuare, aproximativ lunar, pentru stalul major al comandamentului. Totdeauna se întindeau nişte chefuri care se terminau cu orgii sălbatice. Fiecare tacîm avea în faţă şase pînă la opt pahare. In timpul războiului, alcoolurile de rigoare au fost procurate, la intervale regulate, din Franţa şi Olanda, de către dispecerul de cale ferată de atunci, SS-Hauptscharfuhrer Rieger. ..Referentul de specialitate" în această materie era SS-Hauptscharfuhrer Michael, pomenit mai înainte de cîteva ori. Dacă avea loc vizita prinţului-moşlenitor Waldeck-Pyrmont sau a unui alt .şef SS cu grad mare, se serveau pînă la şase ..gustări" pe parcursul întregii zile. Profitorii profesionişti de pe urma acestor chefuri îşi aveau sediul la Weimar.

P^inanţarea gospodăriei SS-ului se rezolva pe cele mai diferite căi. Sursele cele mai rentabile erau *manipularea preţurilor la cantinele deţinuţilor* — „salata wiking" era socotită 2,60 mărci livra, ceea ce reprezenta cam de zece oii preţul real — şi sustragerile din hrana alocată tuturor internaţilor din lagăr. Numai prima dintre metode trebuie să fi adus la Buchenwald, în decursul timpului, cam 2 rni-Uoane de mărci şi, în plus, numeroase cadouri personale şefilor SS. Comandantul lagărului, Koch, ţinea în acest scop o „casierie secretă" proprie, pe care. potrivit singurului registru de casă ce s-a păstrat, Meiners i-a um-plut-o cu 52 000 de mărci, în timp ce sumele necontabilizate reprezentau, chiar după mârturisiri'e lui, multiplul cifrei menţionate. Cu un anumit piilcj, a cadorisit-o pe doamna Koch cu un inel cu briliant în valoare de 8 000 de măi'ci. Adjutantului Hackmann Meiners i--a cumpărat un automobil nou din „cîştigurile" de la cantina, deţinuţilor, oferindu-i şi banii pentru construirea unei noi vile pe malul lacului Eder, la Bad Wildungen, care însă nu a putut fi ridicată din cauza obiecţiunilor prinţului moştenitor Waldeek-Pyrmont. Din banii primiţi de la Meiners Koch şi-a cumpărat, între altele, o barcă cu motor lansată pe

lacul amintit. Adausurile de preţ ce reprezentau arareori mai puţin de 100—300% serveau, e drept, şi la acoperirea deficitului de la Clubul Fiihrerilor SS. Din aceste manevre financiare, care abia de mai puteau fi urmărite, SS-Ober-scharfuhrepul Schmidt şi-a însuşit personal, în mod fraudulos, aproximativ 65 000 de mărci.

Cea de-a doua metodă de procurare de bani, *sustragerile din hrana internaţilor,* aducea, la intervale regulate cîte 6 000 pînă la 10 000 (jle mărci de fiecare dată.

Pe lîngă aceste procedee, o mulţime de potlogării, jafuri, şantaje, „măsuri punitive", „colecte benevole", „donaţii şi subscripţii" refăceau plinul "casieriilor ce se goleau rapid. Pretextele pentru stoarcerea de noi sume erau de cele mai abjecte speţe. Ba se afirma despre „caii cîntăreţi" că ar fi rupt oiştea unei căruţe, ba că nişte deţinuţi ar fi lăsat urme pe dalele proaspăt cimentate din faţa casei unui şef, ba că s-ar fi furat flori din grădină. Amendă : 200 pînă la 400 de mărci, de plătit într-o jumătate de oră ! în martie 1939, Rodi a constatat că evreii ar fi rupt nişte prosoape şi ar fi spart nişte castroane ; fiecare din cele opt blocuri locuite de evrei a trebuit să facă rost, imediat, de cîte 500 de mărci. Intr-o zi, şeful de lagăr Hackmann a avut de plătit 186 de mărci pentru o reparaţie la maşina sa personală. A trimis după un deţinu t-şef de bloc, evreul Wolf, şi i-a cerut să-i aducă suma respectivă de bani pînă într-o oră, ameninţîndu-l că, în caz cdntrar, îi va face un raport de comportare nedisciplinată. E de la sine înţeles că SS-Oberstürmfuhrc-rul de atunci şi-a primit banii, în iarna lui 1939, la Bu-chenwald, soba din blocul 42 a fost mistuită de un incendiu. Pentru repararea acestei sobe, Rodi a dat ordin fiecăruia din cele 40 de blocuri de atunci să plătească cîte 50 de mărci ; în acelaşi timp, însă, i-a pus în vedere deţinutului-şef de lagăr I că blocul care nu va plăti decît 50 de mărci va fi supus, în următoarea duminică, unor exerciţii de pedeapsă. Drept care, din majoritatea barăcilor s-au scos contribuţii de pînă la 100 de mărci, în 1938, în timpul Acţiuni? *Rath,* şeful comandoului de la depozitul de materiale pentru deţinuţi, SS-Hauptscharfuhrer Bayer, a vîndut evreilor gamele, căni, linguri cu cîte 5 pînă la 10 mărci bucata. Banii i-a băgat în buzunar. Pretextînd că nu are bani schimbaţi, în mîinile sale dispăreau, frecvent, bancnote de 20 şi 50 de mărci. A fost totuşi destul

de deştept să împartă banii cu comandantul, a cărui lăcomie a mers atît de departe, încît a dispus instalarea unui dispozitiv în spatele tabloului de la contorul său electric, ceea ce îi permitea să păgubească în mod constant statul la consumul de energie electrică. Bayer a încasat odată 750 de mărci de la evrei pentru „zugrăvirea casei scării de la depozitul- de efecte", dar a raportat comandantului intrarea a numai 600 de mărci, sumă pe care au împărţit-o pe din două între ei. Pentru dezinfectarea unui bloc ocupat de evrei, au fost cerute 500 de mărci ; la ordinul lui Bayer, executarea lucrării s-a făcut, în timp ce deţinuţii au fost obligaţi să rămînă în paturile lor, cu Super-Tox pus într-o asemenea cantitate, încît operaţia nu putea fi considerată altceva decît un prilej de chinuire a oamenilor. Tot timpul războiului, s-a făcut speculă cu uriaşe cantităţi de săpun de Marsilia, contabilizarea aferentă fiind măsluită fără întrerupere. Cel puţin de trei ori a trebuit să fie rescris întregul registru de intrări-ieşiri, de fiecare dată şeful comandoului distrugînd un număr mare de acte justificative si băgînd banii în buzunar. Altfel, ar fi fost, oare, posibil ca, în aprilie 1945, să existe la Buchenwald aproximativ 3 000 kilograme de săpun de Marsilia nefolosit şi neînregistrat, din care au „apucat" atît SS-işti, cît şi deţinuţi ?

Un alt canal prin care se scurgeau fonduri considerabile pentru finanţarea vieţii de trîntori a SS-iştilor pornea de la fabricile de armament. Numai la administraţia SS-ului de la Buchenwald, *încasările din afacerea cu îm-* • *^prumutatul deţinuţilor* reprezentau, în 1944, 1,5 pînă la 2 milioane de mărci pe lună, pe lîngă faptul că mulţi SS-Fuhreri ocupau posturi de conducere în asemenea uzine, unde se executau comenzi masive date de Departamentul armamentului şi se realizau venituri importante. Un unic exemplu : SS-Oberfuhrer Pister nu a fost doar comandant la Buchenwald, ci, în acelaşi timp, şi director la „Deutsche Ausriistungs-Werke (DAW)", primind salariu şi tantieme, precum şi director la „Deutsche Erd- und Steinwerke" şi la „Gustloff-Werke"'.

Lipsa de control al gospodăriei SS-ului a dus, cu timpul, la adevărate obiceiuri brigandeşti. In 1942, trei SS-Fuhreri de la Institutul de Igienă al trupelor SS au plecat la Paris, în frunte cu SS-Sturmbannfuhrerul Dr. Ding-Schuler, pentru a achiziţiona instrumente pentru „Oficiul de tehnică sanitară" de la Berlin. Au avut la dispoziţie echiva-

lentul a 30 000 de mărci în franci francezi. La Paris, au comandat o serie de aparate speciale pentru o sumă cu mult mai mare, ei însă, viguroşi cum erau, au tocat între timp toţi banii în localuri de noapte. Instrumentele au 'fost livrate în Germania, dar costul lor nu a fost achitat firmelor franceze. Una dintre ele a încercat, timp de doi ani, să străpungă jungla încîlcitelor organizaţii SS-iste de la Paris pînă la Berlin, pentru a-şi primi cei 225 000 de franci datoraţi, în ciuda tuturor refuzurilor şi dificultăţilor, ea nu s-a lăsat, a alarmat chiar Oficiul central al siguranţei Reichului. în cadrul îndelungatei corespondenţe ce a trecut prin mîinile mele, Dr. Ding-Schuler a pretins fără ocolişuri că, în perioada celor trei săptămîni petrecute la Paris, costul vieţii ar fi fost atît de ridicat ca urmare a preţurilor de la bursa neagră, încît nu au mai putut rămîne bani pentru achitarea aparatelor. Printr-un prieten SS-ist de la Paris, medicul de stat-major Dr. Giin-ther Fritze, ataşat pe lîngă generalul de poliţie SS-Ober-gruppenfiihrer Oberg, a comunicat, în acelaşi timp, proprietarului respectivei firme franceze că îl va interna într-un lagăr de concentrare, dacă va persevera în a-şi mai pretinde creanţele ! De atunci, s-a aşternut tăcerea în această afacere ; se pare că firma respectivă a trecut, în cele din urmă, suma ce i se cuvenea în contul „pour le roi de Prusse".

Pentru că a venit din nou vorba de medici SS-işti, nu aş vrea să omit să mă refer la o latură cu totul aparte a vieţii de trîntori a SS-iştilor, care, în mod excepţional, nu are nimic de-a face cu bani : mă gîndesc la *exploatarea deţinuţilor pentru toate scopurile personale posibile* într-un mod care aminteşte de folosirea de învăţaţi greci de către parveniţii romani, în Antichitate. Disertaţia de doctorat a doctorului Hoven pe tema vindecării tuberculozei pulmonare provocate de cărbune a fost elaborată de "deţinuţii Wegerer şi Sitte ; învăţînd textul pe de rost trei zile înaintea examenului, el a luat examenul de doctor cu distincţie la Universitatea Freiburg în Breisgau. In ultimii doi ani de lagăr, ca secretar de medic în blocul 50, am scris, împreună cu Dr. Ciepielowski, cu o ironie uşor- de bănuit la adresa ştiinţei naţional-socialiste, o jumătate de duzină de contribuţii medicale de specialitate asupra tifosului exantematic, pe care doctorul Ding-Schuler le-a publicat, sub iscălitura sa, în revistele „Zeitschrift fur Infektionskrankheiten", „Zeitschrift fiir Hygiene" şi în

alte publicaţii ştiinţifice. Participarea originală a doctorului Ding-Schuler consta, în primul rînd, în includerea unui material statistic, multiplu falsificat de la A la Z. Aşa, bunăoară, într-un referat intitulat : „Infectare de tifos exantematic cu doze mici ?•', a afirmat că ar fi testat 10 000 de frotiuri, fără să fi descoperit un singur virus Rieketţsia Prowazeki ; în realitate, nu se pregătise nici un singur preparat, necum să se mai şi testeze ! Amintesc doar în treacăt că am avut de rezolvat o mare parte a corespondenţei personale a Sturmbannfuhrerului, inclusiv scrisori de dragoste şi de condoleanţe. De multe ori, nici nu mai citea răspunsurile, îmi arunca doar plicurile nedeschise şi-mi spunea : ,,Rczolvă-le, Kogon, dumneata ai să ştii doar ce trebuie răspuns ! Iar doreşte vreo văduvă să fie consoiată''. — Luni la rînd, am redactat, din ordinul lui Ding-Schuler, scrisorile de încurajare umană adresate soţiei, copiilor şi mamei doctorului Hovcn şi semnate de Schuler, în timp ce doctorul era în închisoare. Ştiam că femeile nu împărtăşeau cîtuşi de puţ in poziţia politică a bărbatului, îl adorau însă şi nu-l credeau în stare să smulgă nici un fir de păr chiar şi unui animal micuţ. Cîteodată nu mai ştiam nici eu ce era mai îngrijorător : iluziile femeilor cu privire la soţul, tatăl şi medicul Hoven, cinismul lui Schuler sau ,.epistolele-fantomă" în care eu încercam să introduc, pe cît se putea, multe valori umane. De altminteri, pe cînd mai deţinea funcţia de medic al lagărului de la Buchenwald, Dr. Hoven pleca adesea cu maşina la ţară însoţit de un deţinut, pe care-l trimitea la ţărani după alimente, socotind că mai degrabă se va da ceva .,victimei naţional-socialismului" decît lui, Fuhrer SS. Deţinutul căpăta, şi el, cîte ceva din captură. Mai importantă era însă influenţa pe care acesta o putea exercita asupra medicului de lagăr în asemenea ocazii pentru a obţine de la el luarea unor măsuri în favoarea totalităţii deţinuţilor sau numai a unora dintre ei, mai ameninţaţi.

Nimeni nu va fi mirat de faptul că profitorii pe termen lung ai unui astfel de sistem nu manifestau nici o pofta să renunţe la viaţa lor dusă în belşug, beţie, huzur şi destrăbălare, pentru a merge cumva pe front şi a lupta pentru mult slăvită patrie germană. Lagărele de concentrare deveniseră un adevărat *refugiu pentru chiulangiii elitei capetelor de mort,* Cîte nu le-au dat prin cap eroilor

numai ca să nu pună mîna pe armă şi să nu ajiituţă tranşee ! Au fost înfiinţate servicii peste servicii care, sub tot felul de pretexte, trebuiau să convingă lumea ca nu.se poate dispensa de aceşti domni. Pentru Rusia au născocit un întreg plan de organizare a unor servicii pen-ti•• _; activitatea de construcţii, care purta titlul „Inspectoratul de construcţii SS Rusia al Waffen-SS-ului şi Poliţiei''. Au fost create următoarele oficii : Inspectoratul de construcţii Moscova, cu sediul la Minsk, Inspectoratul Leningrad, cu sediul la Riga, Inspectoratul Tiflis, cu sediul la Kiev, inspectoratele Kiev însuşi. Riga, Pskov, As,-trahan, Baku, Voroşilovgrad, Rostov, Voronej şi altele. SS-Hauptsturmfuhrer Drosch a fost desemnat pentru Inspectoratul de construcţii Moscova, SS-Obersturmfiihrer Schlachter. pentru Centrala de construcţii Astrahan. Pla-nul a devenit cunoscut încă în octombrie 1941, într-o v- eme cinci majoritatea oraşelor amintite aici nu fuseseră ocupate de Wehrmacht. După bătălia de la Stalingrad, numele inspectoratelor de construcţii au fost schimbate, t'.lnd înlocuite cu denumirile : „Rusia de Nord la Riga", „Rusia de Sud la Kiev", „Rusia centrală la Moghilcv", ,.Caucaz la Voroşilovgrad". Chiar atunci cînd trupele germane au fost respinse mult peste Nipru, SS-ul dat spatele frontului nu a vrut să-şi cedeze poziţiile şi şi-a menţinut birourile în oraşe din Germania apropiate de front. Prinţul Waldeck, SS-Obergruppenfuhrer, şi-a creat — ia Kassel ! — un birou propriu, „Biroul pentru ger-
aizarea popoarelor din Răsărit", spre a putea adăposti acolo — cit de mulţi încăpeau — chiulangii SS şi cadîne SS. Oricine venea la Buchenwald din alte lagăre relata p.actici asemănătoare ale conducerii SS-ului. Deschizătorii de drum şi aţîţătorii la război naţional-socialişti au o luptă aprigă pentru a se feri de soarta pe care o hărăziseră naţiunii germane.

Rar s-a întîmplat ca cineva să piară în mocirla corupţiei SS-ului, înainte de decăderea generală a regimului Cazul cel mai izbitor a fost, fără îndoială, *Procesul comandantului Koch de la Buchenwald.* Prin împletirea de motivaţii şi prin caracterul ci flagrant, toată afacei-ea«merita o prezentare specială în finalul acestui capitol.

Din cauza unor resentimente personale, Waldeck şi Koch nu se aveau bine. Atîta timp cît Eicke, care — ai-dt -mă „incoruptibilului'' SS-Obergruppenfiihrer Pohl de la Oficiul central economico-administrativ al SS-ului ! — a

primit de la Koch alocaţii de pînă la 10 000 de mărci, a fost inspector al lagărului de concentrare, Waldeck nu a avut nici o posibilitate de a-i veni de hac adversarului. **în** 1941 Eicke a fost trimis pe front ca geneva! al Waf-fen-SS-ului. în toamna aceluiaşi an, autorităţile financiare din Turingia au manifestat brusc interes pomi 3 gestiunea administraţiei cantinei de la Buchemvald, cu motivaţia că nu s-ar fi plătit impozite pentru un de de milioane de mărci, lucru, bineînţeles, corespunzător realităţii, în aer plutea ameninţarea unei anchete, î/i cursul căreia ar fi fost descoperită, parţial, gospodăria coruptă a SS-ului, în frunte cu comandantul, în consecinţă au fost arse toate actele justificative din lagăr şi s-a iscat o înverşunată controversă cu privire la competente, punîndu-se problema dreptului unor autorităţi exterio; de a-şi arunca privirea în treburile unui lagăr de conci trare. Waldeck, cel care stîrnise probabil interesul subit al serviciilor financiare, avea dreptul de a se amesteca, i'n calitatea sa de şef suprem al SS-ului şi poliţiei si magistrat suprem al districtului. El a împins cazul m s i sus, s-a lovit însă repede de rezistenţă din partea Oii-ciului central economico-administrativ al SS-ului şi a Oficiului central al conducerii supreme *a* SS-ului de la Berlin, pînă ce Himmler însuşi i-a dat a înţelege că în această chestiune nu se mai doreşte nici un-alt dem< învinuirile aduse lui Koch fiind neîntemeiate, în orice caz, în februarie 1942, s-a dat ordinul transferării lui Koch de la Buchemvald la Lublin, în calitate de comandant ; adjutantul său Hackmann l-a însoţit. Cînd cei doi asas;::i ai unor mase de oameni s-au urcat în automobil pentru a porni la drum, au cerut ca în stînga şi în dreapta vehiculului să fie postate arme automate, temîndu-sc atacuri din partea partizanilor din Răsărit. La plec; capela lagărului a fost pusă să cînte marşuri, trupele din lagăr au fost aliniate în dreptul maşinii.

Waldeck s-a considerat dezavuat prin acest mod de rezolvare a cazului Koch ; el dorea să-i dovedească lui Himmler că luarea de poziţie împotriva comandantului de la BUchenwald era îndreptăţită obiectiv. Ca atare, s-a apucat să studieze cele mai diferite documente de îa Buchenwald. Intre altele, s-a uitat la lista morţilor din lagăr. L-au izbit numele Walter Krămer şi Karl Peix — „împuşcaţi în timp ce evadau". Kapo-ul de la infirmi Krămer îl îngrijise o dată pe prinţul moştenitor de furun-;

culoză, într-un mod absolut satisfăcător, astfel că magistratul îl cunoştea pe deţinut. Nu a durat mult, şi a aflat că următoarele cauze i-au costat viaţa pe Krămer şi pe locţiitorul lui : Koch, care, la fel ca mulţi şefi SS-işti, prefera doctorilor deţinuţi sanitari, fusese tratat de sifilis de către Krămer. Kapo-ul de la infirmerie mai ştia şi despre ,.donaţiile'- însuşite de Koch de la evreii bogaţi care trecuseră prin lagărul de la Buchenwald în timpul *Acţiunii Rath* din 1938. Cum comandantul nu dorea ca cele două stări de lucruri să fie scoase la iveală în cursul altor' cercetări, întreprinse tocmai atunci de Tribunalul SS-ului, a dat ordin, în noiembrie 1941, SS-Hauptscharfiihrerului Planck ,,să-i împuşte în timpul evadării", în comandoul exterior Goslar, pe cei doi Kapo arestaţi pe neaşteptate şi aruncaţi în buncăr. Ordinul a fost executat prompt. **Wal-**deck a reluat cazul, dar n-a avut succes, întrucît cei ameninţaţi au purces la ,,mutarea" sistematică a martorilor potenţiali atît din rîndurile deţinuţilor, cît şi ale SS-işli-lor. în întreaga reţea compusă din lagărele de concentrare, comandourile lor exterioare şi organismele lor speciale, au fost trase de zor sforile, astfel ca, între Lublin şi Buchenwald, din toate locurile posibile unde se petrecuseră ucideri, furturi, fraude, orgii sau adultere, să fie înlăturat tot ceea ce se putea înlătura dintre dovezile şi martorii incriminatori. Abia în 1943, lucrurile au ajuns atît de departe, încît Himmler şi-a dat asentimentul pentru o anchetă oficială. Era evident că, între timp, nelegiuirile de la Lublin şi Belgrad făcuseră ca, din cauza lui Koch, să fie acuzat public SS-ul însuşi, în acel răstimp, crescuse enorm şi mormanul de materiale doveditoare ale corupţiei, strînse de unii SS-işti invidioşi bine informaţi, în cele din urmă, cu prilejul unei răzvrătiri în masă a prizonierilor de război ruşi din lagărul de concentrare de la Lublin, a reieşit <;ît de mult îşi neglijase Koch serviciul reglementar de comandant de lagăr pentru a se putea lăsa -în voia viciilor şi rapacităţii sale personale ; dacă îi lipseau deţinuţi din efectivul lagărului, punea pur şi simplu să fie arestaţi civili din împrejurimi, reţinuţi ca „efectiv negru de internaţi" pentru toate nevoile posibile. (La fel se proceda şi în alte lagăre de concentrare.) Arestaţi au fost Koch însuşi, soţia sa, lise, adjutantul său, Hackmann, nu mult după aceea, Planck, Sommer şi Dr. Hoven, medicul lagărului şi supraveghetorul buncărului de la Buchenwald, pentru că au făcut ca SS-Oberscharfiihre-

rul Kohler să moară în arest de o moarte rapidă, atunci cînd a amenințat cu mărturisiri demascatoare. Ultimii doi au susținut că Kohler s-ar fi sinucis. Autopsia a arătat însă că a fost vorba de o otrăvire cu alcaloizi. Neputînd fi .identificată substanța anume ce fusese utilizată, SS-Sturm-bannfiihrerul Dr. Morgen, șeful anchetei în cazul de față și, totodată, membru al Tribunalului SS-ului, a făcut un ,.mic test" în blocul 46, în prezența șefilor de lagăr : a pus să se administreze, într-o supă cu tăiței, diverse sub-sl ante din seria alcaloizilor, unui număr de patru prizonieri ruși, neavertizați. Cum oamenii nu au decedat, au fost strangulați în crematoriu. Nu știu să existe vreun alt fapt care să ilustreze mai edificator caracterul specific al acestui proces al SS-ului !

Cercetările și procesul propriu-zis, tergiversate aproape doi ani de zile, timp în care toate firele intrigilor au ajuns pînă la Himmler, umplîndu-se, în total, vreo 10.000 de pagini de acte principale, secundare și adiacente, au avut drept rezultat : Planck s-a spînzurat, Sommer, așa cum s-a pretins, de asemenea, Koch și Hackmann au fost condamnați de cîte două ori la moarte, fiecăruia dîndu-i-se șansa „reabilitării pe front", posibilitate pe care Waldcck. în calitatea sa de magistrat suprem al districtului, a ani-hilat-o repede, cu cîteva zile înaintea sfîrșitului lagărului Buchenwald, aranjînd împușcarea lui Koch în lagăr ; doamna Koch a fost achitată, iar Dr. Hoven a fost eliberat, subit, la 2 aprilie 1945, pentru a juca printre deținuți rolul de turnător, în timpul dramaticei săptămîni finale, rol ce nu a mai dat roade bogate, pe de o parte, pentru că evenimentele s-au succedat mult prea vijelios, pe de altă parte, pentru că Hoven era mult prea deștept ca să se expună într-un fel univoc, după douăzeci de luni de închisoare care ar fi putut fi exploatate la maximum în ochii învingătorilor.

Multă bătaie de cap a pricinuit interogația : care a fost mobilul determinant pentru conducerea supremă a SS-ului de a monta *Procesul Koch* ? După părerea mea. în nici un caz nu a fost vorba de o acțiune organizată în mod conștient pentru a corespunde unor intenții- politice anumite sau de vreo reală necesitate de epurare. Concordanța și antagonismul ce coexistau în ghemul de interese personale ale SS-Fiihrerilor au răbufnit, pur și simplu, într-un anumit punct — așa cum plesnește o pungă cu puroi într-un trup putred din cap pînă în picioare ! Deși ambițiosul șef

al anchetei, Dr. Morgen, o figură interesantă clin punct tiv vedere psihologic, a ajuns el însuşi, în baza experieniej de la Buchenwald, Lublin, Auschwitz şi alte lagăre. U; un verdict nimicitor împotriva sistemului si practicii lagărelor de concentrare, aceasta nu a schimbat nimic în privinţa condiţiilor generale din lagăre. Dacă, în ultimii ani ai sistemului, s-au înregistrat, ici-colo, anumite ameliorări, ele nu au fost, deci, urmarea evenimentelor constatate şi, apoi, relevate la proces, ci a unei conjuncturi din evoluţia generală, despre care am vorbit. «Judecind după motivul declanşării, după desfăşurarea şi semnificaţia sa, afacerea Koch nu a fost nimic altceva decît o imagine a vastei existenţe de parazit *a* SS-ului — nici un corectiv şi nici o schimbare.

Neîntrerupta luptă subterană dintre SS şi forţele antifasciste din lagăr

In toate lagărele de concentrare, deţinuţii politici fă-'ceau tot posibilul spre a pune mîna pe aparatul administrativ sau a nu-l scăpa din mînă, pentru a se putea afirma prin toate mijloacele disponibile împotriva forţelor SS. Scopul lor era nu numai lupta crîncenă pentru supravieţuire, ci, în limita posibilităţilor, şi o contribuţie proprie la distrugerea totală şi înlăturarea sistemului nazist din lagăre, într-un număr însemnat de lagăre, deţinuţi cu înalte funcţii politice au desfăşurat ani de-a rîndul o activitate intensă de acest gen, sfidînd orice pericol.

Principiul de bază al acestei lupte consecvente, neînduplecate consta în *ridicarea unui zid de nepătruns în faţa SS-ului,* un zid invizibil, care însă să-şi dovedească eficacitatea pretutindeni unde apărea în cale un membru al SS-ului. Controlul efectuat de conducerile lagărele»* asupra a zeci de mii de oropsiţi nu putea fi decît unul pur exterior, ori exercitat prin intervenţii neaşteptate. Ceea ce se întîmpla. însă, în fapt în spatele sîrmei ghimpate rămînca pentru SS-işti o tairlâ. Bănuiau, simţeau că se petrece ceva. se temeau de acest ceva în clipele negre ale declinului treptat din ultimii ani, dar nu găseau nici o dovadă palpabilă, nu puteau străpunge anonimatul. Au încercai atunci să obţină prin intermediul unor *iscoade* informaţii despre situaţia din lagăr, mai ales despre con-

vingerile şi organizarea opoziţiei. Uneori conducători SS pătrundeau ei înşişi în lagăr îmbiâcaţi în haine de deţinuţi — o încercare copilărească de a descoperi ceva, căci, necunoscînd o scrie întreagă de amănunte din viaţa deţinuţilor, erau imediat depistaţi şi ţinuţi sub supraveghere. Drept urmare, sporea vigilenţa deţinuţilor şi, în consecinţă, şi neîncrederea lor. Apoi Gestapoul şi SS-ul au recurs la spioni de orientare naţional-socialistă aduşi din alte lagăre şi infiltraţi în lagărul respectiv, dar nici această metodă n-a dat roade, înainte ca noile transporturi să fi pătruns în lagărul propriu-zis, deci pe teritoriul înconjurat de sîrma ghimpată, „fişa" celor aparţinînd unor cercuri naţional-socialiste sau înrudite cu acestea ajunsese deja în mîna conducerii interne a lagărului şi a factorilor de decizie din **raidurile** deţinuţilor. Ochi şi urechi de încredere erau din prima clipă aţintite spre „noii veniţi", care parcurgeau ore şi zile în şir diferite etape, timp în care deţinuţii îi puteau cerceta de-a fir a păr. In lagăr naţional-socialiştii rămîneau izolaţi, pînă cînd erau făcuţi inofensivi sau se dovedea că nu prezintă absolut nici un pericol (o apreciere, care nu se potrivea multora). Succes .1 repurtat SS-ul doar cu iscoade chiar din interiorul la-ului, criminali de profesie, asociali şi chiar şi deţinuţi politici. Colaborarea ..turnătorilor" cu SS-ul se realiza fie treptat, de la sine. înlesnită de anumite poziţii pe care respectivii le deţineau în lagăr şi care le asigurau un contact permanent cu SS-ul, fie din motive personale de răzbunare ; setea de putere şi de afirmare a jucat şi ea un rol important. Au existat şi cazuri în care Gestapoul şi conducerea lagărului au obţinut prin şantaj informaţii de la anumiţi deţinuţi. La Buchenwald cel mai cunoscut -*A* mai odios lanţ de denunţuri s-a înregistrat în anul 1941, atunci cînd emigrantul rus alb Grigori Kuşnir-Kuş-narev, pretins fosjfc general, care de-a lungul multor luni de zile se infiltrase sistematic tot mai adînc în rîndurile Deţinuţilor, cîştigîndu-le încrederea, a început dintr-o dată să dea pe mîna SS-ului un deţinut după altul, dar 5nai ales prizonieri de război ruşi. Acest agent al Gestapoului, care s-a făcut vinovat de moartea mai multor sute de deţinuţi, nu se dădea înapoi de la a denunţa în modul ,cel mai ordinar pe oricare dintre cei cu care avusese vreodată o neînţelegere cît de neînsemnată. Una din sarcinile sale de bază consta, după cum am mai amintit în alt context, în selectarea prizonierilor de război ruşi

aduşi în lagăr după criteriile secrete ale RSHA. Timp îndelungat n-a reuşit nimeni să-l surprindă odată singur, pentru a-l putea lichida, căci SS-ul îi acorda o protecţie deosebită, în cele din urmă a fost numit şef al cancelariei deţinuţilor. Profitînd de această poziţie a sa, nu numai că a provocat căderea tuturor celor care nu-i erau pe plac în lagăr, dar a şi împiedicat în mare măsură folosirea integrală a amenajărilor datorate autocondu-cerii deţinuţilor. Dar iată că, în primele zile ale anului 1942 s-a îmbolnăvit şi el o dată. A făcut prostia să se lase în grija celor din blocul sanitar al deţinuţilor, dîn-du-se astfel el singur pe mîna adversarilor. Cu avizul medicului lagărului, Dr. Hoven, care fusese de mult „prelucrat" şi se afla de partea factorilor de conducere din rîndul deţinuţilor, Kuşnir a fost declarat suferind de o boală infecţioasă, izolat şi la scurt timp după aceea lichidat, injcctîndu-i-se un ser infecţios. îmi amintesc prea bine cit **de** uşurat a răsuflat întregul lagăr cînd s-a răs-pîndit. cu iuţeala fulgerului, vestea că Kuşnir-Kuşnarev a decedat în infirmerie la ora 17,10 !

Iscoadele şi denunţătorii reprezentau pentru totalitatea deţinuţilor un pericol atît de mare, cu urmări atît de imprevizibile, încît se impunea ca pînă şi *posibilitatea de a trăda* să fie preîntîmpinată. Cei care veneau în contact cu persoane de încredere ale SS-ului, fără a cunoaşte întreaga urzeală, se pomeneau ei înşişi dintr-o dată într-o situaţie deosebit de periculoasă ; doar arareori se ştia din capul locului de ce natură erau relaţiile şi unde ar fi putut duce ele chiar şi împotriva voinţei respectivului. S-au făcut tot felul de greşeli, care, luate în sine, nu-şi găsesc nici o scuză, dar care, în contextul pericolului general, pot fi înţelese. Uneori au fost necesare intervenţii anevoioase, riscante pentru a scoate din ghearele morţii o persoană într-adevăr nevinovată. Unii, nu prea mulţi, au ajuns „turnători" tocmai din cauza prigonirilor nedrepte din lagăr ; în disperarea şi lipsa lor de experienţă n-au găsit alia cale decît cea spre SS, care însă, după ce se folosea de ei un timp mai mult sau mai puţin îndelungat, îi lăsa în voia soartei.

Zidul despărţitor elastic dintre deţinuţi şi SS nu putea fi menţinut decît în condiţiile în care lagărul era organizat perfect şi condus unitar de către deţinuţi, în felul acesta, chiar şi elementele care nu făceau parte din or-ganizaţie, care nici nu ştiau de existenţa ei sau care nu

po supuneau unei discipline, puteau fi ţinute în frîu şi totodată protejate. Cele mai bune premise pentru îndeplinirea acestei sarc-ini erau asigurate de comuniştii *germani.* Spre deosebire de concepţiile liberale, ei erau obişnuiţi dinainte cu disciplina necondiţionată de partid şi aproape singurii în stare să ţină piept mijloacelor şi metodelor adversarilor. Pe deasupra aveau şi cea mai îndelungată experienţă de lagăr. Faptul că, mai ales în perioada de început, s-au ţinut la distanţă de anumite personalităţi antifasciste valoroase de altă orientare a fost desigur regretabil, ba chiar şi dăunător, dar practic inevitabil. Cauzele trebuie căutate parte în vechi obiceiuri şi convingeri, parte în condiţiile de luptă deosebite. Lipsiţi de orice legătură cu realitatea lumii exterioare, majoritatea comuniştilor germani din lagăre rămăseseră la nivelul gîndirii lor politice şi tactice din perioada premergătoare anului 14)33. în propriile lor rînduri nu domnea întotdeauna unitatea, contradicţiile erau reprimate radical. Neîncrezători uneori faţă de alte orientări, se străduiau să-i promoveze doar pe aceia care urmau l i, partidului comunist. Cu timpul s-a desprins dintre ei • categorie care punea preţ şi pe colaborarea cu alţii, acţiunile comune rămînînd un timp reduse ca număr, 6hj;u dacă unele dintre ele au fost remarcabile. O a doua categoric de comunişti din lagăr nu admitea nicidecum o asemenea solidaritate individuală. O a treia categori-j o formau conjuncturiştii şi indivizi duşi de val, ..care erau, îi i felul specific acestui gen de oameni, mai mult decît extremişti.

Meritele, pe care si le-au cucerit comuniştii, mai ales în ce prh'eşte apărarea deţinuţilor din lagărele de concentrare, sînt de-a dieptul inestimabile. In multe cazuri, prizonierii din lagăr le-au datorat acestora pur şi simplu salvarea generală, chiar dacă motivele izvorau în parte dintr-un instinct de conservare de grup, de ale cărui urmări pozitive beneficia apoi însă întregul lagăr. Uneori, din diverse motive, comuniştii au pierdut din simpatia celorlalţi, simpatie pe care o meritau din plin pentru dîrze-nia lor în lupta cu SS-ul.

Lupta pentru conservarea forţelor antifasciste din lagăr presupunea ca *puterea în lagăr* să se afle în orice împrejurare în mîna deţinuţilor politici. Principiul după care se călăuzea SS-ul, de a amesteca între ele categoriile du

deţinuţi, de a întreţine anumite disensiuni existente între ei şi a crea altele artificiale se cerea înfrînt şi neutralizat. Nici o altă grupă de deţinuţi nu a făcut vreodată încercarea de a cuceri conducerea internă a lagărului în afara categoriei de deţinuţi politici şi de cea a criminalilor de profesie.

Motivele celor ,,roşii" erau evidente, ale .,verzilor'' însă erau departe de a fi de natură politică : lor le trebuia doar cale liberă pentru practicile lor obişnuite — corupţie, şantaj, avantaje materiale, li deranja orice fel de control, dar mai ales cel din interiorul lagărului ; iar cu SS-ul sperau să se poată descurca apoi, în limita posibilului. Barierele de netrecut care existau din motive politice între cei .,roşii" şi duşmanul lor declarat, asupritorii lor, nu existau şi pentru cei verzi. Iată de ce, Atunci cînd conducerea lagărului se afla în mîna vreunei căpetenii SS-iste; care vădea preferinţe pentru criminalii de profesie, se năştea de îndată şi pericolul iminent al unei schimbări în structura conducerii interne a lagărului. După cum am mai arătat, îa început, lagărul de concentrare Buchenwald -s-a aflat, la fel ca şi celelalte lagăre, sub domnia verzilor. Datorită faptului că o mare parte dintre aceştia au fost expediaţi în anii 1938—1939 la ia lagărului Flossenburg, situaţia s-a mai îm-:ătâţit cu timpiri. O dată cu izbucnirea războiului însă, în urma unei razii de amploare a poliţiei germane, mii de crimirîali de profesie au ajuns din nou în lagăr. In i) 1942, atunci cînd deţiiiut-şef de lagăr era Ohlcs, ti au 'mai cucerit o dată supremaţia la Buchenwald. Iar in mările au fost aproape catastrofale. Ohles, cate înainte a fi numit de către SS deţinut-şef de lagăr fusese Kapo Biroului de muncă în construcţii, şi-a organizat un .enios sistem de lucru cu 76 de iscoade din categoria verzilor, care acţiona în felul următor : Intr-o gură de canalizare afiată sub cancelaria deţinuţilor a fost instalat în secret un radioreceptor funclionînd pe unde scurte. Acolo slătea noapte de noapte electricianul Biroului de muncă în construcţii, care asculta emisiunile străine, in-foimînd apoi a doua zi dimineaţa iscoadele verzi despre cele aflate. Aceştia, la rîndul lor, făceau într-aşa fel, încît ştirile să ajungă la urechea ..roşilor". Atunci cînd Ohles a adunat material suficient, a înaintat un raport către şeful lagărului, Plaul. susţinînd că politicii ar răspîndi în lagăr ştiri difuzate de posturi străine, deci că ar asculta clandestin posturi de radio inamice. O .werificare între-

prinsă de Secţia politică, care controla din motive poliţieneşti ştirile difuzate din străinătate, a confirmat afirmaţia lui Ohles. Neputînd dovedi în nici un fel concret ascultarea ilegală a unor posturi de radio, Plaul a demis 50 dintre cei mai cunoscuţi deţinuţi roşii din funcţiile deţinute de ei în lagăr şi i-a trimis în compania disciplinară, făcînd tot posibilul să-i „lichideze" în cariera, de piatră, între timp însă un tovarăş roşu a descoperit prin intermediul electricienilor manevra verzilor. A pu-s în temă cîţiva oameni de încredere de toată combinaţia, Frizerul comandantului a profitat apoi de o ocazie favorabilă pentru a-l pune la curent pe SS-Oberfuhrer Pister. Totodată comandantul lagărului, Florstedt, care era împotriva celor verzi, a fost făcut atent că Ohles iscălise o comunicare afişată a SS-ului către deţinuţii şefi de bloc cu cuvintele : „pentru exactitatea redactării — Ohles". Coroborat cu „prelucrarea" comandantului, acest amănunt minor a fost suficient pentru a-i răsturna pe verzi de la putere. Deţinutul-şef de lagăr a fost destituit şi trimis la cariera de piatră. A doua zi era mort. O mînă de ajutor la „lichidarea" lui au dat pînă şi o serie de deţinuţi cu însemnele verzi, căci clica lui Ohles nu se sfia să trimită în compania disciplinară chiar şi criminali de profesie, care nu participau la manevrele ei. Iar după deţinutul-şef de lagăr au căzut apoi unul dupl altul de la putere toţi membrii grupului.

Tragicul intermezzo a avut însă şi o serie de efecte ulterioare. N-a fost posibil ca în funcţia de deţinut-şe£ de lagăr să fie promovat de îndată un comunist. Atunci s-a acţionat în vederea numirii unui fost ofiţer din at-mata Reichului, Wolff, pe care Fuhrerii-SS nu-l considerau suspect, în schimb Wolff era homosexual. Foarte curînd a ajuns în conflict cu conducerea ilegală a lagărului. Pentru a-şi asigura un sprijin din partea deţinuţilor. Wolff a încercat să intre în contact cu polonezii prin intermediul unuia din „băieţeii" lui. Cum tocmai atunci au sosit de la Auschwitz la Buchenwald cîţiva deţinuţi suspecţi, cu mari pretenţii, comuniştii germani au început să se teamă de.,o răsturnare a puterii interne. Temerile lor au fost întărite de ameninţările făţişe ale deţinutului-şef de lagăr. Un comunist german din Matj-deburg urma să fie eliberat din lagăr, lucru pe care.WolCE îl ştia. Declaraţiei sale că va împiedica punerea în libertate a deţinutului prin demascafea activităţii sale politice din lagăr i s-a răspuns cu o conlraameninţare şi anume

că atunci se va aduce la cunoştinţa SS-ului că Wolff practică pederastia. în cele din urmă contradicţiile au devenit atît de ascuţite, încît conducerea ilegală a lagă-) ului l-a denunţat ea însăşi pe deţinutul-şef de lagăr, i.l'irmînd că, sub conducerea lui, s-ar pune la calc un complot polonez, cu scopul de a organiza o răscoală în lagăr ! Pentru polonezi, care, după părerea mea, erau complet nevinovaţi, urmările au fost de-a dreptul catastrofale ; ei au fost „lichidaţi" cu o injecţie de către Dr. Hoven. Pe medicul polonez Dr. Marian Ciepielowski, ulterior şef al producţiei la blocul 50, am reuşit să-l salvăm, un Kapo comunist din Austria de la .,secţia de patologie", Gustav Wegerer, şi cu mine, graţie intervenţiilor la Hoven şi la Dr. Ding-Schuler, Wolff însuşi a fost trimis într-un comandou exterior la Marea Baltică, unde s-a prăpădit curînd.

Începînd din acest moment la Buchenwald nu s-a mai întreprins nici o altă tentativă de a răsturna supremaţia evidentă a politicilor. Ea se identifica de fapt cu supremaţia partidului comunist, care încetul cu încetul a început să nu-i mai respingă total pe „roşii'[1] de altă orientare politică ; pe de o parte, în urma existenţei unor ample acţiuni individuale de solidaritate, pe de altă parte datorită faptului că în lagăr au început să pătrundă cu timpul ştiri potrivit cărora Moscova lansase lozinca unei „politici a frontului popoarelor". Marea masă a comuniştilor din lagăr n-a acceptat o bună bucată de vreme aceste schim-bări de politică, fiind convinsă că alianţa interesată din-

Uniunea Sovietică şi democraţiile capitaliste din Vest va dura doar pînă la finele războiului. Ba mai mult, unii înclinau să creadă că pînă la urmă s-ar putea adeveri propaganda subversivă a naţional-socialiştilor, potrivit t-ăreia Anglia şi S.U.A. vor sfîrşi prin a lupta în final tot alături de cel de al III-lea Reich şi împotriva* U.R.S.S , dacă sovieticii victorioşi vor înainta prea mult către Apus.

O luptă directă, activă împotriva SS-ului era de-a dreptul imposibilă în lagăr. In consecinţă atenţia era concentrată în special asupra următoarelor obiective : afirmarea proprie, apărare, activitate antifascistă generală şi pregătiri în vederea desfiinţării lagărelor.

în scopul afirmării proprii existau o serie de mijloace eficiente. Necesare erau două premise : deţinerea puterii în lagăr şi un serviciu de informaţii bine orga-

nizat. Sarcina de bază a constat mereu în ocuparea principalelor posturi de către antifascişti ireproşabili. Am amintit încă atunci cînd am descris autoadministrarea în blocurile sanitare ale deţinuţilor că nu calităţile profesionale ale unui deţinut, ci cele politice determinau alegerea lui în fruntea unui comandou, a lagărului sau a blocurilor de locuit. Individualiştii şi persoanele impuse deţinuţilor de către SS nu se puteau menţine decît arareori timp mai îndelungat în funcţie ; aparatul deţinuţilor cu vechime în lagăre de concentrare era mult prea puternic pentru a nu putea determina mai curînd sau mai tîrziu căderea unor elemente nedorite. Condiţiile deosebit de grele ale unei lupte crînccne pentru existenţă, egoismul de grup şi năzuinţa fiecăruia spre poziţii mai bune şi spre putere erau factori care convergeau, acţio-nînd în aceeaşi direcţie.

Unitatea de funcţionare o asigura *serviciul de informaţii al deţinuţilor.* Acesta a funcţionat în fiecare lagăr de concentrare încă de la bun început. Anumite persoane de încredere din categoriile dominante sau din cele care se străduiau să cucerească puterea în lagăr erau introduse, uneori în condiţiile unei lupte îndîrjite. imprevizibile. pentru funcţii, în posturi importante, din care puteau i rmări orice mişcare a SS-ului sau a deţinuţilor, orice schimbare de personal, orice tendinţă de evoluţie într-o anumită direcţie, tot ce se vorbea. În permanenţă se urmărea tot ce ar fi putut fi considerat ca important în vreo privinţă. Transmiterea observaţiilor înregistrate nu se făcea doar seara, cînd toată lumea se întorcea de la muncă înapoi în lagăr, ci în anumite situaţii importante de îndată, pe loc. în acest scop, se profita de existenţa pe lîngă fiecare comandou, în mod oficial, a aşa-numiţi-lor curieri. Ei aveau sarcina să menţină legătura între comandoul respectiv şi numeroasele servicii ale SS-ului, în realitate însă ei lucrau în măsură preponderentă în interesul deţinuţilor, în compartimente de importanţă covîrşitoare, ca, de exemplu, Secţia politică, blocul sanitar al deţinuţilor, comandamentul lagărului, biroul aghiotantului era angajat un personal de serviciu destoinic, aparent inofensiv, care se afla în permanentă legătură cu curierii anumitor comandouri. Vezi un curier măturînd liniştit, temeinic, o cameră sau un coridor, pare chiar cufundat în munca sa — cum să-ţi dai scama că atenţia lui este concentrată spre cu totul altceva decît asupra măturii pe care o ţine în mînă ? Mă încumet să afirm

că n-a existat un fapt mai important în vreunul din Jagâ'-clc de concentrare, de care deţinuţii să au fi luat cunoştinţă, dacă nu chiar imediat, oricum în toarte scurt iimp, inclusiv chestiunile secrete. Informaţiile se adunau toate la conducerea ilegală a lagărului şi la cercul din jurul ei. însă doar extrem de puţini deţinuţi erau iniţiaţi în ansamblul problemelor, în timp ce unii cunoşteau fiecare amănunt al vieţii interne din lagăr, masa deţinuţilor se hrănea cu vorbe, zvonuri, pălăvrăgeli.

Mult mai răspîndită a devenit cu timpul *cunoaşterea ştirilor radio transmise de străinătate.* Era foa*"te„ impor-tant să nu te laşi pradă nici demoralizărilor nejustificate şi nici autoamăgirilor vanitoase ; trebuia, aşadar, să fii edificat asupra situaţiei din Germania şi din **lume.** Ştirile caleidoscopice sosite în lagăr o dată cu noile transporturi de deţinuţi de toate categoriile şi naţionalităţile, adunate apoi de forţele politice conducătoare, analizate *fi* transmise mai departe unor persoane competente, înlesnind adesea o imagine de ansamblu mult mai exactă decît cea pe care şi-o puteau forma mulţi germani din ţară — aceste ştiri erau completate eficient prin ascultarea posturilor de radio străine. Organizarea acestui gen de serviciu ilegal de informaţii era desigur o problemă extrem de dificilă şi periculoasă. Punctele centrale folosite în asemenea scopuri s-au dovedrt a fi în majoritatea lagărelor Birourile de muncă în construcţii şi atelierele electricienilor. Deţinuţii, care îşi asumau sarcina să asculte cu regularitate şi conştiinciozitate posturile străine, erau expuşi unui permanent pericol de moarte. La Buchenwald, ce-i drept, nu s-a întîmplat niciodată ca cineva să fie executat pentru a fi ascultat ilegal radioul : în alte lagăre, în schimb, ca, de exemplu, la ..Dora" şi Sachsenhausen, au fost spînzuraţi zeci de deţinuţi sub asemenea acuzaţie. Oamenii căutau să se asigure într-un fel, că SS-ul nu-i poate prinde chiar aşa uşor pe ascultătorii ilegali propriu-zişi şi atunci se recurgea la următoarea stratagemă : deţinuţii care ascultau ştirile nu le transmiteau decît cmui camarad, cel mult doi. care, la rîndul lor, le făceau apoi cunoscute unuţ cerc mai larg. Eu însumi mi-am petrecut, împreună cu un număr restrîns de iniţiaţi — în acele ultime săptămîni critice ale vieţii de lagăr, *cînd* pentru noi era deosebit de important să cunoaştem exact situaţia de pe diferite fronturi, pentru a putea lua la timp măsurile cuvenite — multe nopţi în faţa unv;î aparat de radio cu cinci lămpi, pe care mi-l procurasem din pro-

prietatea particulară a Dr. Ding-Schuler ,.pentru a fi reparat în lagăr'', arn ascultat „Vocea Americii pentru Europa'', precum şi „Emisiunea pentru armată — Vest'*, stenograf imd ştirile mai importante.

O data ce vroiam să supravieţuim, în ansamblu şi fiecare în parte, trebuia să ne călăuzim şi noi după acelaşi principiu, pe care îl folosea jSS-ul împotriva deţinuţilor : dezbină şi stăpîneşte, iata de ce forţele de decizie din lagărele de concentrare şi-au concentrat atenţia în principal asupra *dezbinării forţelor SS,* în special prin corupţie. La început, prizonierii au beneficiat şi de anumite avantaje materiale de pe urma aplicării acestui principiu, asumîndu-şi unilateral pericolele implicate ; apoi însă corupţia a creat premisele ca SS-iştii mai clarvăzători să. se îndoiască pînă şi de propriile lor idealuri, în măsura în care le-au avut vreodată, sau i-a dus pur şi simplu la prăbuşire o dată cu înrăutăţirea progresivă a situaţiei de pe front. Principalul scop era să reuşeşti să-i ai pe anumiţi SS-işti într-atîta la mînă, încît să fie obligaţi să-şi ţină gura şi chiar să închidă ochii în faţa unor acţiuni, cum. ar fi, de exemplu, cele întreprinse pentru salvarea unor vieţi omeneşti, înclinaţia naturală a SS-işti-lor spre corupţie era stimuiată şi exploatată de deţinuţii politici din lagăr cu toată abilitatea. Aşa se face că în lagărele conduse de deţinuţii cu însemnele roşii — datorită însă şi altor împrejurări, cum ar fi războiul sau problema străinilor, şi în contextul unor interese tot mat strîns împletite între ele —, puterea propriu-zisă, respectiv organizarea internă a lagărului şi modul lui de funcţionare, trec din ce în ce mai mult în mina deţinuţilor. E adevărat că influenţa acestora n-a fost niciodată atît de mare încît să poată împiedica anumite dispoziţii centrale date de SS, execuţii în masă sau alte asemenea acţiuni generale, ea viza mai mult problemele organizatorice în evoluţia lor normală, multiplele posibilităţi de a împiedica o înrăutăţire a situaţiei sau pe cele de îmbunătăţire a condiţiilor ici şi colo. Intr-un număr important de lagăre de concentrare, în ultimii ani. auto-administrarea era atît de bine pusă la punct, încît SS-ului îi rămîneau necunoscute o serie de aspecte importante aţe vieţii interne de lagăr. Obosiseră şi ei. şi acum se obişnuiseră cu ideea că „lucrurile merg de la sine'" astfel încît, în linii generale, lăsau în multe privinţe autoadmi-r.istrarea deţinuţilor să ss desfăşoare la voia întîmplării. O serie cte Fiihren SS, neputînd să-şî satisfacă multiplele

dorinţe personale, de care nu se mai puteau dezbăra, fără colaborarea deţinuţilor, ajunseseră să se dea aproape cu totul pe mîna prizonierilor, iar aceştia ştiau să stimuleze sistematic si contradicţiile din rîndurile SS-ului. Printr-o serie de tertipuri — livrarea întîrziată către cantina SS-ului a unui salam de către administratorul din rindul deţinuţilor sau explicaţia, că nu poate fi procurat alcool în momentul respectiv, pentru că şeful secund al lagărului vi ea să îl păstreze doar pentru el — erau uneori în stare să-l determine pe comandantul lagărului să revoce chiar în aceeaşi zi anumite ordine dictate de colegul lui în dezanvantajul deţinuţilor. Acesta era modul prin care puteau fi anulate tot felul de ordine de pedeapsă, medicii lagărului puteau fi determinaţi să f-că anumite intervenţii în sens pozitiv sau negativ sau puteau Ii împiedicate uneori controale nedorite. Evident că principalele avantaje de pe urma acestor stări de fapt le ii v ca întotdeauna pătura dominantă, care însă în lagărele principale se identifica, de regulă, mai mult sau mai puţin, cu forţele antifasciste active ; masele largi de deţinuţi beneficiau doar ocazional de avantaje generale, indirecte, cum ar fi de exemplu faptul că nu mai era ele lemut vreo obiecţie din partea SS-ului atunci cînd conducerea autoadministrăm deţinuţilor lua pe cont propriu cîle o decizie.

Deţinuţii au reuşit uneori să facă din anumiţi şefi mai mari ai SS-ului instrumente ale autoafirmării prizonierilor, si asta nu neapărat prin corupţie, ci şi prin *influenţă politică directă.* Asemenea căzuri au fost extrem de rare şi implicau un pericol foarte mare. Această încercare a reuşit mai ales cu o anumită categorie de medici SS. Unul din cele mai impresionante exemple de acest gen a fost desigur rolul jucat de SS-Sturmbannfiihrer-ul Dr. Ding-Schuler la Buchenwald. Cînd în anul 1943 urma să fiu trimis la Auschwitz spre a fi executat, şi tocmai atunci, la deschiderea blocului 50, se căuta un secretar penUu temutul şef al blocului 46, alegerea a căzut asupra mea. De comun acord cu Kapo Wegerer am hotărît de la bun început să nu adopt o poziţie pasivă, ci să prcîntîmpin pericolul prin atac direct, adică ,,să iau taurul de coarne". Cam după vreo săptămînă, după ce Ding-Schuler şi cu mine ne „tatonasem" reciproc, am început să mă interesez cu multă precauţie de grijile lui personale, inclusiv de chestiuni familiale. Nu trecuse bine o lună, şi mă şi aflam angajat în discuţii politice cu el, asta după ce mă între-

base mai întîi ce convingeri politice am, iar eu îi răspunsesem de-a dreptul expunîndu-mă atunci unui pericol destul de mare, că de la un om cu trecutul meu şi în situaţia mea nu se poate aştepta nimeni să devină un prieten al naţional-socialismului. Răspunsul meu l-a impresionat pe Ding-Schuler. Două luni mai tîrziu n-a mai existat eveniment în viaţa politică sau de pe front în legătură cu care să nu-uni fi cerut părerea. M-am străduit să-i explic punct cu punct şi să-l edific asupra faptului, că Germania va pierde acest război, că naţional-socialis-mul se va prăbuşi, că el însuşi, responsabilul blocului 46, va fi implicat într-un proces în care va putea scăpa mai ieftin doar ajutîndu-i de pe acum pe cît posibil pe deţinuţi, în unele seri stătea de vorbă cu mine în camera sa pînă la ora 11—12, îmi asculta sfaturile, asculta ceea ce-i relatam despre o altă lume, o lume a spiritului, a moralităţii, a umanismului şi a măreţiei umane (Ce-i drept, mă urmărea în permanenţă întrebarea, cam ce-şi închipuie adversarii mei din bloc despre asemenea discuţii secrete nocturne cu un Sturmbannfuhrer din Waffen-SS. şi avearn mereu în vedere să nu cumva să nărui „zidul despărţitor elastic", care trebuia să continue să existe chiar şi între el şi mine). Şi într-adevăr, Ding-Schuler ne-a făcut apoi mult bine sau măcar a închis ochii atunci cînd era nevoie. Dacă pot fi mîndru de ceva din timpul petrecut de mine în lagăr, atunci de faptul că am făcut faţă în posltrl acela dificil, pe care nimeni nu cuteza să-l accepte, şi că niciodată nu mi-am folosit marea mea influenţă în detrimentul unui tovarăş, nici dacă era vorba de un duşman înverşunat al meu, ci numai în folosul celor primejduiţi, al colectivităţii blocului 50 sau al comunităţii din lagăr. Uneori situaţia era deosebit de dificilă, fiindcă Ding-Schuler avea un trecut destul de tulbure şi adeseori era cuprins de toane şi proaste dispoziţii, îi informam întotdeauna pe prietenii mei Heinz Baumeistcr, social-dcmocrat şi om cu experienţă îndelungată în lagăr, Werner Hilpert de la fostul centru saxon, pe poetul Franz Hackel, un radical înverşunat de stînga, pe renanul Walter Hummelsheim > i pe poetul socialist Ferdinand Romhild, scrib principal în blocul sanitar al deţinuţilor, şi mă sfătuiam cu ei ; Bau-meister era uneori de părere că Ding-Schuler nici n-ar merita tensiunea nervoasă, răbdarea şi atenţia, pe care le investeam în el. Eu, în schimb, mă bucur că am izbîndit.

Citeva zeci de oameni de valoare îşi datorează viaţa menţinerii acestei relaţii strinse între mine şi amintitul medic SS. Dar nu numai atît : ultimele zile ale lagărului Bu-chemvald au răsplătit activitatea ,,cu si împotriva lui Ding-Schuler" într-o asemenea măsura, curn nici n-a. putut visa vreunul dintre noi.

Mă străduisem să-l influenţez pe Ding-Schuler şi *din* panct de vedere uman în asemenea măsură, încît. după prăbuşirea sistemului, să fie în stare să suporte cu demnitate morală şi în cunoştinţă de cauză consecinţele implicării sale vinovate în acest "sistem. ,,N-aş putea suporta o existentă ca cea pe care o duci dumneata de ani de zile !", îmi spunea el uneori şi cocheta nu o dată cu ideea sinuciderii. Pentru ca apoi să treacă iarăşi cu multă uşurinţă peste toate indiciile, care prevesteau viitoarea prăbuşire, ..Trebuie să recunoşti, Kogon, oricît de mare ar fi înverşunarea dumitale împotriva naţional-socialismului, că este totuşi o mare performanţă să poţi înmormînta în numai cinci ani Imperiul de o mie de ani !" spunea rîzînd ; apoi sărea pe motocicletă, pentru *a* se duce să-şi vadă de treburile sale obişnuite, în septembrie 1945, arestat ca criminal de război, s-a sinucis, fără a mai aştepta depoziţia mea corectă în favoarea lui şi pe cea a ofiţerilor din serviciul sec'ret, salvaţi de el.

Puterea, pe care o exercitau deţinuţii în toate lagărele de concentrare, atunci cînd nu era vorba de trădători sau de vînători de avantaje materiale, asupra diferiţilor SS-Fuhreri şi SS-Unterfiirireri, a fost folosită întotdeauna pentru protejarea sau salvarea unor deţinuţi sau pentri> îmbunătăţirea situaţiei unor persoane individuale sau a colectivităţii. Cele relatate aici conţin suficiente exemple în acest sens. Iată însă încă două posibilităţi, la care s-a recurs în repetate rînduri. Una dintre ele consta în a *profite de selectarea convoaielor de deţinuţi,* ce urmau să plece din lagăr. După cum se ştie. în lagăre exista un birou ai deţinuţilor pentru statistica muncii, care răspundea de folosirea forţei de muncă sub controlul si potrivit indicaţiilor Biroului de organizare a muncii şi de repartizare a forţei de muncă. SS-ul însă nu se mai dovedea nicăieri în scare să facă faţă sarcinilor ce i-au revenit de-a lungul anilor. La Buchcnwâld, SS-HauptsturmFuhrer-ul Schwartz a făcut doar o singură dată încercarea de a alcătui el însuşi u n transport de l 000 de deţinuţi. După ce a ţinut timp de o jumătate de zi aproape întregul lagăr în picioare pe locul

cîe adunare pentru a examina oamenii, a reuşit în sfîrşit să adune vreo 600. Persoanele alese, somate să iasă eîţiva paşi în afara rîndurilor blocurilor lor, o ştergeau apoi pui şi simplu în diferite direcţii; nimeni nu i-a dat o mînă de ajutor lui Schwartz şi celor două ajutoare SS-iste ale sale. în concluzie n-au scos-o la capăt cu masele acelea imense de oameni, iar ajutor din partea conducerii lagărului şi a comandanţilor de trupe nu se putea cere de nu ştiu cîte ori pe zi în asemenea cazuri. De aici înainte şeful Biroului de repartizare a forţei de muncă a lăsat toate problemele legate de repartizarea oamenilor la muncă pe seama deţinuţilor de la Biroul de statistică a muncii. Aceştia aveau în vedere următoarele criterii : păstrarea în lagăr a forţelor antifasciste, deci în primul rînd a forţt comuniste ; strecurarea în convoaie a persoanelor apte de acte de sabotaj ; descotorosirea de elementele .dubioase precum şi de cei fizic inapţi. Dintre cei nedoriţi făceau parte în primul rînd cei care dăduseră dovadă de atitud necamaraderească în lagăr (hoţi de pîine, escroci, spţ lanţi şi alţii ca ei). Selectarea grupului respectiv se făcea prin intermediul reprezentanţilor comunişti ai diferiţi naţiuni, care indicau şi „elementele pozitive", care nu trebuiau în nici un caz incluse în convoaie. Pentru re, zarea corectă a acestor selecţii, la Buchenwald s-a cor: tuit în cadrul Biroului de statistica muncii o secţie prop care, pe baza propunerilor venite din partea reprezentan- ţilor diferitelor naţiuni, pregătea din vreme alcătuirea listelor de transport. Uneori, cînd anumite fiime germ solicitau specialişti, soseau în lagăr ingineri care-şi aleg personal oamenii, în asemenea împrejurări era aproape imposibil să ştergi pe cineva de pe listă, dar în căzui i foarte importante s-a făcut pînă şi asta. Iar dacă sosea apoi vreo reclamaţie de Ia firma respectivă, deţinutul era clarat inapt pentru transport sau decedat.

Pentru două categorii de deţinuţi existau ordine s ciale ale conducerii lagărului, de a nu fi incluse în nici o împrejurare în comandourile de muncă exterioare : ; numiţii prizonieri DIKAL (prescurtare făcută de Secţia politică pe fişa deţinutului, însemnînd : „Darf in kein an-deres Lager" — ..să nu fie trimis în nici un alt lagăr") şi aşa-zişii „gata de fugă", respectiv deţinuţii care evadaseră deja dintr-un lagăr sau o închisoare sau erau suspecţi de evadare. $i totuşi, uneori au mai fost incluşi şi ase- menea deţinuţi în convoaie, atunci cînd s-a pus problema

de a-l salva pe vreunul de la moarte. Cînd Schwartz a făcut odată scandal pentru includerea într-un transport a unor deţinuţi DIKAL, au fost exploatate pe loc disensiunile existente între conducerea lagărului şi şeful Biroului de repartizare a forţei de muncă ; deţinuţii de la Biroul de statistică a muncii s-au justificat arătînd că ordinul pentru alcătuirea transportului s-a dat prea tîrziu, astfel că nu Ic-a mai rămas timp suficient pentru a verifica toate menţiunile de pe fişele deţinuţilor care urmau să plece. Rezultatul explicaţiei dintre cei doi şefi a fost că şeful lagărului, SS-Sturmbannfiihrer-ul Schobert i-a tras o înjurătură şefului Biroului de repartizare a forţei de muncă, SS-Hauptsturmfuhrer Schwartz, chestiunea fiind astfel încheiată pentru deţinuţii responsabili. Mai dificilă era situaţia celor suspecţi de evadare, într-o bună zi s-a cerut scoaterea la raport a 85 de persoane din categoria respectivă. Urma să li se administreze tuturor drept pedeapsă cîte 25 de lovituri. Dintre toţi însă, doar vreo 20 se mai găseau în lagăr. Toţi ceilalţi fuseseră trimişi, ca măsură de prevedere, în detaşamentele de muncă exterioare. S-a iscat o furtună teribilă, care a trecut însă şi ea cu bine, şi 60 de tovarăşi au scăpat de bătaie.

Cea de a doua posibilitate de a profita de .,forţa corupţiei'" consta în *îmbogăţirea personală sau colectivă* în detrimentul altora, în lagăre, tendinţa aceasta a atins uneori dimensiuni inadmisibile chiar şi acolo unde la putere erau politicii. Unii dintre cei care trăgeau" foloase de pe urma poziţiei lor duceau o viaţă de baroni, în timp ce camarazii lor mureau cu sutele. Sigur că nu poate fi considerat nicicum drept justificat faptul că uneori lăzi întregi cu alimente pentru lagăr, conţinînd grăsime, cîrnati, conserve, făină, zahăr, erau scoase prin contrabandă din lagăr, si anume cu ajutorul unor membri ai SS implicaţi în afacere, şi expediate familiilor deţinuţilor respectivi. De-a dreptul revoltătoare era însă atitudinea unui număr re-strîns de „prominenţr' din rîndul deţinuţilor, care, într-un timp în care nici măcar membrii SS din patrie nu mai purtau cizme cu cărîmb înalt, ci doar încălţăminte tip Wehr-macht, se plimbau ţanţoş de colo-colo, îmbrăcaţi după ultima modă, ca nişte filfizoni, ba unii mai duceau şi cîte un cîine în lesă. Şi asta într-un adevărat haos de mizerie, murdărie, boală, foamete şi moarte. Erau cazurile în care instinctul de conservare depăşea orice graniţă raţională, atingind un fariseim pe cît de ridicol, pe atît de dur, qare

se potrivea ca nuca în perete cu idealurile sociale şi politice propagate de respectivii. Fenomene de acest geiî nu se poate spune că erau chiar tipice pentru lagăre, făceau însă din păcate şi ele parte din viaţa acestora.

De la îndreptăţitul instinct de conservare, deţinuţii din lagăre treceau uneori la *lupta activă împotriva unor măsuri ale SS-ului.* Un asemenea prilej l-a constituit încercarea de a-i constrînge pe deţinuţii care erau cetăţeni germani din lagărele de concentrare să intre în serviciul militar activ. Un oarecare Dirlewanger, un individ cu grave antecedente penale, care participase de partea fasciştilor la războiul din Spania, îşi oferise serviciile lui Himmler, propunîndu-i să-i instruiască pe deţinuţii din lagărele de concentrare spre a servi pe timp de război ca voluntari pentru front. Ulterior individul a fost decorat cu Ciucea de cavaler şi înaintat la rang de SS-Grup-penfuhrer. A fost unul din cei mai sîngeroşi tirani din ţinutul Lublin, iar grozăviile comise de el însuşi au fost atît cie sinistre, încît nu pot fi nicicum descrise în lucrarea de faţă. în anumite lagăre de concentrare, ca de exemplu Sachscnhausen sau Dachau, deţinuţii politici au fost trimişi cu de-a sila la acţiunea *Dirlewanger*.

în alte lagăre, ca de exemplu Buchenwald, s-au cerut voluntari. Prizonieri cu triunghiul roşu s-au prezentat însă- doar în număr extrem de mic, în schimb ceva mai mulţi „verzi"' şi „negri". Ultima încercare de a recruta voluntari i-a vizat în 1945 pe homosexuali, care însă n-au mai avut parte de onoarea ce le fusese rezervată. Criminalii de profesie însă, în măsura în carie au acceptat solidaritatea cu Waffen-SS-ul, — de la Buchenwald au plecat oricum vreo 500 dintre aceştia -- şi-au adus o contribuţie însemnată la consolidarea renurnelui de călău al SS-ului. Ei au fost folosiţi în Răsărit în lupta împotriva partizanilor şi în 1944 la înăbuşirea răscoalei poloneze de la Varşovia. Cei care nu pieriseră în lupte, se trezeau adeseori, după ce făceau un timp mai îndelungat dovada calităţii lor pe front, aruncaţi înapoi în lagărele de concentrare, unde nu-i aştepta o soartă prea plăcută ! Mureau de tis deţinuţii, iar SS-iştii scrîşneau enervaţi din dinţi cînd de la cîte un asemenea criminal de profesie, care nu cu mult înainte încasase în lagăr bătăi zdravene de la şeful comandoului său sau cunoscuse „capra"', sosea acum o carte poştală de pe front, adresată aceluiaşi şef şi semnată „Cu salutări camaradereşti, al tău... !" Deţinuţii politici

rljocoritor că. pentru indivizii din categoria
E-.' ••.»-, cel mai bun semn distinctiv în această ca-
:-,r fi un triunghi verde pe uniforma SS. Cînd
>..iului 1944 Himmler li s-a adresat tuturor de-
politici de cetăţenie germană aflaţi în lagărul de
cor. Buchenwald printr-o depeşă extrem de mie-
roasă, . ::idemnul de a se înscrie şi ei ca voluntari pentru
f1:0 .r.p.sat de îndată cuvîntul de ordine ca acţiunea
cată. Rezultatul a fost că la vizionare s-au pre-
zec..' vreo sută de persoane, api'oape toţi nou-sosiţi
complet neiniţiaţi. Comandantul Pister însuşi a prezentai
cu multe menajamente binevoitoarea aprobare dată de
Kîtnrnler, ca după cinci sau poate chiar zece ani de deten
ţie , deţinuţii să se ducă acum să lupte pe front
peatru el şi pentru naţional-socialism. Pe de o parte co
mandantul îţi dădea el însuşi seama de imposibilitatea re
alizării acestui caz, pe de alta nu era deloc interesat să-i
[i l:/r dă pe prizonierii de cetăţenie germană, căci doar ei
e^au aceia cu ajutorul cărora SS-ul spera să mai poată
re'îolva problema străinilor în lagăr, o problemă cu care
n-o scoteau deloc la capăt.

O c de proporţiile celei din unele lagăre faţă de
acţiunea Dldewanger presupunea consolidarea de-a lungul
a mat multor ani a puterii interne colective a deţinuţilor.
La Buchenwald nici SS-ul şi nici Gestapoul n-au reuşit să
impună vreodată măsuri care să fi retezat toate legăturile
politice. Spre nemulţumirea conducerii lagărului, care s-a
s:rn.ţit admonestată, lezată şi deranjată, Gestapoul a mai
făcut în vara anului 1944 o nouă încercare, în urma de
nunţului '.'iui anumit Duda, care, oferindu-se pentru ac-
ţiu . \vanger. părăsise lagărul, precum şi al unui in-
divid jumătate austriac, jumătate englez, cu numele cehesc
fost arestaţi vreo 30 de -deţinuţi politici, printre
c:> e *şi* cîteva persoane importante de stingă, şi după ce au
f o s!" *ţt.nuţi* mai mult de o săptămînă în buncăr, au îosl
scos . găr pentru cercetări. Cercetările

întreprinse de
Cesfcapou n-au dus la nici un rezultat, în ciuda torturilor
Io fost supuşi respectivii deţinuţi. Aşa, de pildă,
Kapo Wcgerer. de care am mai amintit, a fost închis.
cu ouiaUe legate la spate, într-o celulă de 1,5 m^2, unde
temperat;.!:a se ridicase la 50° C şi lăsat acolo timp de
Cunci zile fâră apă şi fără hrană. Un alt Kapo din lagăi',
co' Bleicher, a trebuit să se dezbrace la interoga-
t • r, na U, brîu, după care funcţionarii
Gestapoului i-au

găurit pielea cu ţigările. Dar, în ciuda tuturor tor' nici unul n-a făcut nici o mărturie care să fi pus lagărul în dificultate. In afară de cîţiva, despre a căror soartă mi s-a mai aflat nimic, toţi deţinxiţii au fost puşi din rou în libertate. Wegcrer însu.şi a reuşit să evadeze 5n ultimele zile, tocmai cînd urma să fie transportat spre Răsărit, iar după eliberarea lagărului s-a întors acolo, în timpul lunilor în care s-a desfăşurat această acţiune, asupra întregului lagăr plutea o apăsare grea, iar în primele săptămâni *n-a* putut fi desfăşurată apj-oape nici o activitate poMidi ţcle conducătoare se retrăseseră în labirinturi din nou.

Activitatea antifascistă propriu-zisă a de': lagărele de concentrare cuprindea organizarea ş. politică şi acte de sabotaj.

Opinia foarte răspîndită în Germania, că zonierii din lagărele de concentrare s-ar î, *învăţămînt politic naţional-sociali st,* pentru a :i „e< munitătii în calitate de „oameni care s-au :r a este decît o nerozie. SS-ul n-a iniţiat n „instruire politică'[1] sau ceva asemănător - vioada de început de la Dachau —. dar-rr.:- şi ducă la bun sfîrşit. Singurul lucru care , cît de cit interpretat în sensul acesta erau radio ale radiodifuziunii germane. Iniţial „cu[1] Adolf Hitler trebuiau ascultate de deţinuţi locul de adunare. Erau la fel de lungi ca p"; . care le curgea şiroaie pe creştetele i ase. Efectul ! laşi : le scuturai de pe tine. Mai tîrziu, cînd st ; a aşa-numitcle cuvîntări ale fuhrerului să fie ascv . ţinuţi în blocuri, Hitler ajunsese atit de ÎIT, in- succese, încît vorbea mai pe scurt si mai rar. Iilor din lagăr le părea extrem de rău, căci d. i dintre ei dormeau pe rupte în timpul cuvîntâ/.

Acţiunile şi măsurile propriu-zise iniţiate .. * 3 *menţinerii forţei combative morale şi politic-': ~Te-* gătite şi elaborate cu mult zel şi dăruire. Oi L. i! e partid a celor de stingă, atît comunişti cît - mocraţi, cuprindea oameni bine instruiţi. .. *f<e* instruire se desfăşura cu destulă regularitate, chiar dacă repartizată pe celule mici. Cînd nu se afla prio pu r. nici o iscoadă şi situaţia puterii în lagăr era si ea

câtă, oamenii din lagăr făceau extrem de .
-câ-
Aveai la dispoziţie cotidienele. Cu timpul s-a c

de „minister" ilegal al propagandei, care aduna şi difuza chiar ţ,i cele mai neînsemnate ştiri ce puteau prezenta importanţă, ştiri de tipul celor publicate de Goebbels în ziare de mîna a doua. Capete politice luminate analizau situaţia şi prezentau camarazilor interesaţi o imagine de ansamblu clară, în special în momente în care se părea că lui Hitler i-au crescut acţiunile pînă la cer şi nu puţini dintre prizonieri cădeau pradă disperării. E ciudat, dar probabil că în întreaga Germanie nu exista alt loc unde să se poată aborda atît de direct problemele politice ca în lagărele de concentrare !

Cu foarte mare grijă erau cultivate şi *relaţiile permanente cu lumea din afară* — dinspre şi înspre ea. într-o oarecare măsură ele fuseseră create de prizonierii aflaţi în detenţie preventivă în lagăr şi apoi eliberaţi, dar se desfăşurau şi prin intermediul comandourilor exterioare şi al muncitorilor civili, în felul acesta, imaginea formată despre situaţia din ţară pe baza infoimaţiilor aduse de noii veniţi în lagăr putea fi în permanenţă corectată şi întregită. Iar anumite informaţii politice importante din lagăr puteau îi transmise în afară.

La Buchenwald au fost ţinute, respectîndu-se cu stricteţe masurile de siguranţă necesare, chiar şi anumite sărbători *antifasciste.* La aceste sărbători erau invitaţi, firește, doar deţinuţi absolut de încredere, cu vechime mare în lagăr. Festivităţile erau alcătuite de regulă dintr-o parte serioasă şi o parte veselă de program, în cea de a doua parte prezentîndu-se o satiră politică usturătoare. Se dădea citire si unor lucrări literare antifasciste. Se alegeau cu grijă din biblioteca lagărului lucrări care puteau fi folosite, în special din operele clasicilor germani, iar succesul a fost de fiecare dată răsunător. Să ne amintim doar de ecoul pe care l-a avut, de exemplu, lectura anumitor scene din piesa lui Georg Buehner „Moartea lui Danton" ! Prin valorificarea unor materiale mai vechi programele puteau fi mult îmbunătăţite, în felul acesta au fost reactualizate cu deosebit efect poeziile revoluţionare şi satirice ale lui Heinrich Heine.

Rezistenţa majorităţii deţinuţilor ar fi putut fi întreţinută şi consolidată şi printr-o influenţă religioasă. Mi,se pare corect să amintesc tocmai în acest context de lipsa *totală a oricărei grijii duhovniceşti* în lagărele de concentrare. Evident că SS-ul nu admitea aşa ceva. Dar şi anumiţi camarazi de stingă, oameni excepţionali, ar fi consi-

dcrat, pe baza părerilor lor fundamentate pe concepţii vechi şi adînc înrădăcinate, serviciul duhovnicesc drept ridicol şi reacţionar. E adevărat că în ultimii ani mulţi dintre ei au dat dovadă de mare înţelegere si, din posturile hotărîtoare pe care le deţineau, au contribuit în mare măsură la păstrarea în lagăr a preoţilor, exceptîndu-i de la tranporturi. Dar influenţa acestor preoţi rămînea secretă şi era prin urmare extrem de limitată. La polonezi, de exemplu, un serviciu religios cît de sumar ar fi putut preîntîmpina multă tristeţe, ar fi putut remonta multe mii de oameni şi i-ar fi întărit pe mulţi în ultimele lor minute de viaţă, le-ar fi dat putere multor bolnavi şi suferinzi. Şi totuşi, de binecuvîntarea aceasta s-a putut bucura doar un cerc infim de oameni deosebit de curajoşi, cărora oricum nu le lipsea puterea de a rezista. Doar pentru olandezi şi francezi exista la Buchenwald, de exemplu, în ultimul timp o .,ecclesia abscondita", o grijă duhovnicească subterană, astfel încît mai ales muribunzii să mai aibă parte de o rază de lumină pe drumul lor spre crematoriu. O excepţie de la această regulă — ce-i drept, ilegală şi ea — o forma lagărul de concentrare Dachau, unde, după cum am amintit, erau încartiruiţi în barăci separate mii de preoţi catolici şi un număr apreciabil de preoţi din biserica mărturisitoare. Unii dintre ei au desfăşurat o intensă activitate duhovnicească printre camarazii lor de detenţie. Tot acolo a avut loc odată chiar şi o hîrotonisire catolică. La Buchenwald, de exemplu, P. Jo-seph Thyl, prosector, a celebrat în anul 1943 o slujbă de Crăciun deasupra morgii lagărului, într-o cambuză minusculă, perete în perete cu criminalii de profesie angajaţi la crematoriu, în cercul a şase deţinuţi sositi în secret ; de asemenea o liturghie de Paşti, în laboratorul de chimie al profesorului francez Suard de la blocul 50. Toate „piesele" necesare în acest scop fuseseră procurate cu mare greutate, timp îndelungat, cu ajutorul unor poştaşi olandezi care lucrau la Jena, de la un vicar de acolo, pe nume Labonte, profesor de teologia moralei. Jan Robert si-a asumat sarcina dificilă de a introduce clandestin în lagăr geamantanul cu „marfa de contrabandă" şi cu literatură religioasă, pe care se lipise o etichetă cu inscripţia „material extrem de infecţios''. Ce-i drept, din cauza infamiei unui definut catolic, care servea drept spion, relaţia cu Jena a atras asupra noastră bănuiala deosebit de gravă şi

asâ că am sirînge sistematic material împotriva partidului comunist, pentru a-l preda apoi prin intermediu} «lenei Vaticanului (!) Jart Robert şi cu mine — eu l ost acela care, cu ajutorul lui Ding-Schuler, si sub pre-trxt.ul că ne-ar trebui de la Institutul de igienă al Universităţii din Jena literatură de specialitate despre tifosul exantematic, i-am înlesnit o călătorie sub supravegherea S>-l r erscharfuhrer-ului Feld — ne-am trezit învăluiţi încă de suspiciuni, ţinuţi sub o observaţie strictă şi trecuţi pe o listă cu cei, care nu trebuiau să părăsească vii rul, N-aveam nici cea mai mică posibilitate de a ne apăra de forţele rămase anonime — chiar dacă prin anu-relaţii colaterale ale noastre aflaserăm cine erau de j'apt —, decît pregătindu-ne din vreme pentru o apărare ă corespunzătoare, în cazul în care s-ar dovedi nece-Zilele de după eliberarea lagărului. Apoi însă ches-ea a fost dată cu totul uitării în contextul suferinţei i ultimele zile petrecute de noi în lagărul de concentrare. Fără îndoială că în lagăre s-ar fi repurtat mult mai :le succese împotriva SS-ului dacă n-ar fi fost aceste ozitoare lupte intestine. Aşa cum se prezenta însă situaţia forţelor din lagăr, dorinţa noastră de a realiza mai a rămas o simplă iluzie.

Performanţe s-au obţinut în domeniul *sabotajului.*

lent ca realizările respective nu se mărginesc la lagă-

.vald, noi însă deţinem numai de acolo un ma-

c detaliat, adunat de specialiştii diferitelor în-

deri de armament aflaţi în lagărul de concentrare.

marele atac aerian din 24.8.1944. cea 9.000 de

i lucrau în Uzinele germane de armament (DAW),

Uzinele Foite, în fabrici ale Societăţii de construcţii din

Gti entrală, în Uzinele Gustloff. în Uzinele optice

cadrul serviciului de aprovizionare a diviziilor.

La Societatea de construcţii din Germania centrală.

ia normală a unui lucrător civil la presa hidrau-

producerea de bobine se cifra, calcuiată la o zi

de lucru de zece ore, la 720 de bucăţi, iar producţia unui

finul calcuiată pe 11 ore se ridica la 350 de bucăţi ; la

area şi lipirea bobinelor producţia normală a unei

muncitoare civile se ridica în nouă ore şi jumătate la 20—30

rk bucăţi, iar producţia unui deţinut în 11 ore la 8—10

bucăţi. Piesele, pompele, maşinile de bobinat erau astfel

„reparate", încît nu funcţionau zile în şir.

Sabotajul direct,

cum ar fi de exemplu defectarea unor rnaşir: -era posibil decît in cazuri izolate. In gene r la forme de sabotaj, cave erau greu de depistat. Prima sibilitate constă în repartizarea forţei de muncă. Lagărul trimitea buni specialişti în întreprinderi cart nemijlocit pentru industria d-e războiu, acesteia r&partîs'in.-du-i în special forţe de muncă necalificate. Specialişti antifascişti de încredere erau plasaţi însă în anumit de muncă, în care puteau desfăşura o activitate de planificata. Şefii de echipă civili germani, maiştrii si i>: nerii, cărora le era încredinţată supravegherea deţ: şi organizarea producţiei, erau aproape fără excepţie vajnici naţional-socialişti, în schimb cunoştinţele lor şi organizatorice erau precare, aşa încît depindeau în iotul de specialiştii din rîndul deţinuţilor. Şi uite aşa, prin planificare defectuoasă şi execuţie defectuoasă, prin tîrzieri la procurarea maşinilor, sculelor şi a material necesare, prin exacerbarea unor disensiuni profe în cadrul întreprinderii, prin aplicarea riguroasă a *v* ordonanţe oficiale şi a unor dispoziţii de control, precu: prin alte asemenea metode putea fi desfăşurată o aa; activitate de sabotaj, în vara anului 1942 s-a hotărî t să montate la Buchemvald lunar cîte 60 000 de cară* K 98 k, ale căror piese erau livrate de diferite firme d m străinătate, în acest scop au fost comandate l 800 o'e . sini cu toate accesoriile necesare. După nouă luni s-< constatat că. în forma stabilită, acest proiect nu pute realizat. S-au pierdut de pomană milioane de ore de muncă. După doi ani, lucrările de montaj ajunseseră în sfîrşit la jumătate din norma programată pentru o k Producţia de ţevi de carabină fixată pentru Bucht-v ,;..id era de 10 000 de bucăţi pe lună : cu maşinile comandate şi. livrate se putea realiza o producţie de 15 000 de bucăţi-După un an şi jumătate de activitate, producţia ma.vl.rn ridicase la 8 000 de bucăţi, iar consumul de instrumentul special de mare valoare a fost de 4—10 ori mai mare d prevedeau normele dispeceratelor de specialitate -ale Wehrmacht-ului. La paturi de carabine erau prevăzute a se realiza 55 000 de bucăţi pe lună. în şase [uni s-au executat în total 33 000 de bucăţi. Uneltele folosite pentru acestea ar fi ajuns pentru producţia a 2S0 600 de bucăţi. Pentru lucrările de montaj la carabina automată K 43 prevăzută o normă lunară de 55 000 bucăţi. Din ianuarie şi pînă în iulie 1944 insă au fost livrate în total 28 000 bu-

căţi ; în special începînd din luna mai producţia a scăzut rapid, astfel încît către sfîrşitul perioadei nu mai ieşeau pe poarta fabricii decît 600 de bucăţi pe lună, Cîteva mii de carabine au fost de altfel şi rcturnate ca necorespunză-toare. Comitete de fabrică,, ingineri, comisii aîe Wehr-macht-ului şi ale Serviciului de armament au făcut luni de-a rîndul cercetări spre a depista sursa defecţiunilor, dar în zadar. Producţia de pistoale de 7,65 mm, planificată a se ridica la 10 000 de bucăţi pe lună, n-a reuşit nici măcar să demareze ; doi ani dc-a rîndul v^eo 100 de deţinuţi s-au îndeletnicit cu punerea în funcţiune a maşinilor şi utilajelor necesare şi cu producerea exemplarelor de probă. Producţia de vehicole — autovehicole pentru infanterie (IF14), pentru serviciul de informaţii (NF 6) şi chesoane pentru artilerie (AF 18) — realiza în medie doar vreo 50 % din cantitatea planificată. In luna februarie 1945 producţia de IF14 n-a mai atins decît o pătrime din cantitatea solicitată.

Un ajutor nepreţuit pentru activitatea de sabotaj îl reprezenta producţia de maşini-unelte, locul îngust pro-priu-zis al întreprinderilor. Cu 150 de maşini speciale, cu 300 de deţinuţi şi lucrători civili, cantitatea solicitată s-ar fi putut realiza uşor. în realitate însă se realizau cam 15—20 ".o din comenzi, astfel încît la sfîrşitul anului 1944 s-a putut constata o restanţă de mai mult de 2 000 de comenzi ; se produceau în continuare piese şi utilaje pentru ramuri de producţie la care se renunţase demuirfălte instrumente care se produceau deveniseră demult inutile din cauza neluării în consideraţie a unor modificări de construcţie, intervenite între timp. Folosirea unor materiale necorespunzătoare, schiţe incorecte sau inexacte, întocmite de specialişti cu multă experienţă, greşeli foarte anevoie de depistat şi dovedit tocmai la anumite maşini-unelte stringent necesare — toate acestea făceau ca producţia de maşini-unelte să constituie o frînă pentru toate întreprinderile. Cu timpul şi-a dat, firește, şi Direcţia-Gustloff seama, că la Buchenwald ceva nu este în ordine. Au urmat cerce Lari şi acuzaţii, dar de fiecare dată învinuirile au fost în cele din urmă respinse : faţă de conducerea întreprinderii se pedala pe condiţiile proaste de hrană şi sănătate asigurate deţinuţilor de către SS, iar reclamaţiile, pe care le făcea conducerea întreprinderilor la conducerea SS a lagărului împotriva deţinuţilor erau anihilate prin

darea în vileag a corupţiei şi incapacităţii conducerii întreprinderii.

Activitatea de sabotaj nu se mărginea însă nicidecum la uzinele de armament, ea pătrunsese în întreaga structură a lagărelor de concentrare. Iar în măsura în care viza o productivitate cît mai redusă, venea perfect în întâmpinarea înclinaţiei oricum justificate a deţinuţilor, de a face cît mai puţin posibil. S-au realizat recorduri de-a dreptul remarcabile de trîndăveală şi lîncezeală.

Pentru a putea desfăşura şi menţine la înălţime întreaga activitate ilegală, a fost necesară înfiinţarea unui aparat eficient de *autoapărare a deţinuţilor.* Iar atunci cînd toate celelalte premise în sensul unei uniri şi concentrări a forţelor aveau să fie îndeplinite, el urma să servească şi la pregătirea momentului desfiinţării lagărelor. Toate grupurile naţionale mai mari şi-au constituit organizaţii secrete — cehii, iugoslavii, polonezii, ruşii, francezii, belgienii şi olandezii. La Buchenwald străduniile lor erau coordonate de camarazii germani şi austrieci. Din toate motivele imaginabile şi sub toate pretextele posibile se inventa necesitatea a noi şi noi trupe ajutătoare la dispoziţia serviciului de pază intern în lagăr, ori a unor mecanisme, care să poată fi de folos la nevoie ; pe lîngă formaţiunea permanentă de pompieri — o grupă de pază împotriva incendiilor, apoi o grupă sanitară, o echipă de salvare şi^ multe altele, astfel încît la Buchenwald, de exemplu, conducerea din rîndul deţinuţilor a lagărului avea la dispoziţie mai mult de l 000 de oameni, care aşteptau, într-o disciplină de fier, un ordin. SS-ul n-a reuşit niciodată să cuprindă cu privirea această organizare masivă, în continuă creştere, a puterii şi să-i înţeleagă adevărata importanţă. Oricine poate înţelege lesne, de cît curaj, de cît altruism şi simţ de răspundere faţă de propriile forţe din lagăr, de cîtă înţelepciune şi muncă măruntă a fost nevoie pentru a putea asigura forţelor antifasciste securitatea necesară în lupta lor ilegală permanentă. Influenţa şi puterea exemplului au atins asemenea grade, încît deţinuţi politici din alte lagăre, terorizaţi de verzi, au cerut ajutor de la Buchenwald. Şi ajutorul solicitat le-a şi fost acordat : cu transporturi care plecau de la Buchenwald în alte lagăre au fost trimişi oameni de ordine, care, chiar dacă n-au putut schimba radical situaţia acolo unde au ajuns, au putut măcar contribui la îmbunătăţirea ei.

Şi chiar dacă sfîrsitul s-a produs altfel decit se putea prevedea, pregătirile făcute din timp şi-au dovedit totuşi din plin eficacitatea : la Buchemvald, în anul 1945, evenimentele au putut fi mult mai bine stăpînite decît în majoritatea celorlalte lagăre.

Sfîrşitol lagărelor **de concentrare**

Factorii decisivi dintre deţinuţii tuturor lagărelor de concentrare s-au străduit încă din timp să-şi pregătească camarazii pentru oricare din *modalităţile în care ar fi putut surveni sjîrsitul vieţii de lagăr.* Deţinutul de rînd aştepta cu un sentiment de teamă evenimentul, care se putea produce în orice moment. Aproape toată lumea credea că *Himmier* va da din vreme ordinul de a fi lichidaţi toţi deţinuţii din lagărele de concentrare. Oamenii se gîndeau la toate posibilităţile imaginabile de exterminare a lor : otrăvire, gazare, împuşcare sau bombardarea lagărului de
¸-e avioane naziste.

Analizmd pe rînd toate aceste posibilităţi, îşi dădeaxi seama că nici una din măsuri nu era chiar atit de simplu de înfăptuit cu succes. O otrăvire generală putea fi fără îndoială preîntîmpinată în lagăr ; desigur că in continuare nu ar mai fi putut fi asigurată hrana. Tentativa unui masacru prin rafale trase[k] de mitralierele instalate în turnuri ţi prin aruncătoare de flăcări ar fi dus în majoritatea lagărelor la răscoală, sîrma ghimpată sub tensiune, care înconjura lagărele, ar fi fost imediat culcată la pămînt ; ar fi murit sute, poate mii de oameni, dar mult mai mulţi ar fi scăpat totuşi. Fireşte că ulterior soarta fiecăruia dintre aceştia în ţară ar fi fost nesigură. Cele mai mici şanse ţie apărare existau în căzut unui bombardament nazist. Considerente de ordin general, precum opinia populaţiei, modul greoi de parvenire a ordinelor în cadrul Luftwaffei *şi* altele de acest gen atenuau întrucîtva temerile, nu le puţi au însă îndepărta cu totul. Aproape complet dezarmate erau lagărele împotriva unei eventuale gazări, fie în propriul lagăr, acolo unde existau instalaţii de gazare, fie prin transportarea în alte lagăre. Fuga individuală sau colectivă în timpul transportului, rezistenţa nemijlocită, chiar în faţa

camerei de gazare erau unicele posibilităţi de scăpare, cu şanse mLiore însă. Argumentului care avea să se ck»-,vedească plnă ia urmă a fi cel mai important şi pe caiv nu l-au susţinut decît un numai' foarte redus de deţinuţi, nu i s-a dat îa vremea respectivă nici o importanţă şi anume că. în ace! moment, nu se va mai primi probabil nici un fel de ordin central, pentru că, Hată fiind prăbuşirea generală, atenţia lui Himmler şi a cartierelor lui generale nu va mai fi precis concentrată asupra lagărelor de deţinuţi, iar aparatul de comandă nu *va* mai funcţiona normal. Interesant de observat, de altfel, ce erori se puteau constata în concepţiile unora de îndată ce se pierdeau din vedere factorii psihologici, care au fost totuşi, în cele din urnu, determinanţi.

Situaţia lagărelor reflecta limpede faptul că SS-ul, ca urmare a descompunerii sale multiple, nu mai reprezenta un organ executiv puternic împotriva maselor. Era însă ua fapt mult prea nesigur ca să-ţi poţi permite să te bazezi pe el. SS-iştiî, care-şi înjurau ei înşişi în gura mare şefii şi care în marea lor majoritate nu mai credeau într-o victorie a naţional-socialismului, erau totuşi în stare, ca niste adevăraţi germani disciplinaţi ce se aflau, să apese pe trăgaciul mitralierelor sau să pună mina pe proiectile racheţă şi să ne împuşte pînă la unul, de îndată ce ar fi sosit un asemenea ordin formulat ceva mai energic. Iată deci de ce erau necesare *pregătiri temeinice, sigure în vederea unui eventual caz negativ.* Iar asemenea pregătiri n-au fost posibile decît într-un număr restrîns de lagăre ; după cile ştiu eu, la Buchenwald. la Sachsenhausen şi la Dachau, la Mauthausen şi la Auschwitz.

Primul lagăr căzut în mîiniîe Aliaţilor a fost Lublin, Prin intermediul deţinuţilor sosiţi în lagărul nostru cu noile transporturi am aflat că, atunci cînd s-a apropiat frontul sovietic, SS-iştii au şters-o care încotro, lăsindu-i pe cei vreo € 000 de deţinuţi încă neevacuaţi, care ce pare că reuşiseră să-şi constituie o *organizaţie de autoapărare.* începuseră să circule o sumedenie de zvonuri, cum că ruşii, după co au luat în primire lagărul de concentrare Lublin, i-ar fi spînzurat pe diferiţii Kapo şi şefi de echipe, care îşi chinuiseră camarazii de lagăr, sau că -i-ar fi lăsat pradă răzbunării acestora. Multora dintre „prominenţi" le-a intrat groaza în suflet pentru propria lor soartă, coceau de zor planuri, cum să facă să se descotorosească în ultimele

zile pe neobservate de anumiţi martori **stînjenitori** ai eroismului lor de tristă amintire de odinioară !

Imediat după* eliberarea lagărului Lublin s-a pornit un furoi *uriaş de evacuări din lagărele de răsărit* înspre interiorul Germaniei. Un lagăr de concentrare după altul era evacuat de SS. Internaţii rămaşi în viaţă erau minaţi spre vest chiar şi pe jos, atunci cînd mijloacele de transport se dovedeau insuficiente în contextul retragerii generale, iar urmele atrocităţilor comise erau îndepărtate cu grijă. Deţinuţilor de origine germană provenind însă din afara graniţelor Germaniei li s-au dat arme cu care să-i poată ţine în f r iu pe camarazii lor de detenţie de alte naţionalităţi ; căci membrii comandamentelor SS ale lagărelor au plecat fireşte din timp cu trenul sau cu maşina, iar eşaloanele de pază SS nu erau de regulă suficiente pentru a păzi miile de deţinuţi, care urmau să pornească în marş spre altă destinaţie. Coloane nesfîrşite de oameni în mizerie se tîrau prin toată ţara — zi după zi, uneori săptămîni de-a rîndul, fără hvână, lăiă îmbrăcăminte corespunzătoare. Cine nu mai putea merge era pur şi simplu împuşcat de către SS-işti s..u de călăi înarmaţi din rîndul deţinuţilor şi lăsat în drum. Mulţi prizonieri au încercat să fugă, s-au ascuns, au fost apoi însă prinşi de jandarmeria do campanie germană sau de vreun fanatic din rîndul populaţiei, au fost băgaţi din nou în vreun lagăr sau împuşcaţi — de la caz la caz. Alţii au reuşit într-adevăr să evadeze — 'au ajuns în Germania, în Polonia, în spatele liniilor sovietice. Cei care ajungeau în lagărele centrale, în care erau mereu înghesuite alte şi alte mase de deţinuţi, nu mai conteneau să povestească despre grozăviile trăite pe drum. Se realizase astfel *o imagine a descompunerii haotice,* plină de cele mai oribile în-tîmplări. a căror veridicitate o demonstrau făpturile acelea jalnice, care se revărsau din toate punctele cardinale spre contrul devenit prea neîncăpător al patriei. Şi asta pentru că între timp se transmisese şi spre Apus ordinul, ca toate lugărele şi "comandourile exterioare să se retragă spre patrie. Dacă brigăzile de deţinuţi care lucrau în construcţii fuseseră mutate mai întîi pe coasta Atlanticului în partea de răsărit a Belgiei, în vara anului 1944 ele au fost din nou strămutate, la un loc cu prizonierii din lagărele vestice, pînă pe malul drept al Rinului, iar în iarna şi primăvara

core au urmat au continuat apoi retragerea, metru cu metru, pînă cînd s-au întîlnit la Dachau, Sachsenhausen, Ncuengamme, Buchenwald, Flossenbiirg sau Mauthausen cu evacuaţii din lagărele din Răsărit.

Incepînd cu lunile februarie-martie, evenimentele din toate lagărele de concentrare s-au precipitat vizibil. Pretutindeni unde se făcuseră din vreme pregătiri corespunzătoare, deţinuţii politici puteau culege acum în sfîrşit roadele strădaniilor lor de ani de zile. Ca cel mai reprezentativ exemplu vom realiza aici *sfîrşitul lagărului de concentrare Buchenwald,* lagăr în care conducerea de către deţinuţii roşii s-a impus mai mult decît în toate celelalte lagăre.

Despre constituirea echipelor de autoapărare am mai vorbit în capitolul precedent. Nu- încetase încă bombardamentul din 24 august 1944, că s-a şi trecut la aprovizionarea cu arme. Am profitat de zăpăceala generală din ziua aceea pentru a scoate de la serviciul de aprovizionare a diviziilor SS tot ce am putut înşfăca în materie de puşti, pistoale, carabine şi grenade de mînă. Armamentul a fost apoi ascuns cu mare grijă în lagăr, parte din el îngropat sau zidii în cîte un loc cunoscut doar de cîţiva oameni de încredere. Pe măsura posibilului am mai şi completat apoi efectivele. Evident că cel puţin această parte a pregătirilor n-ar fi fost în nici un caz realizabilă, dacă organizarea internă n-ar fi funcţionat ca ceasul si lagărul n-ar fi fost curăţat din vreme, sistematic, prin lupte uneori anevoioase, de toate elementele dubioase sau trădătoare.

Deţinerea de arme ne-a creat un prim sentiment de siguranţă. Puteai cel puţin să mori luptînd, nu aştept înd pasiv să fii măcelărit. Animat de acest sentiment propriu de încredere sporită, puteai să-i liniştesti în măsură mai mare şi pe alţii. Sigur că dificultatea extraordinară a situaţiei nu trebuia nicicum nesocotită : lupta trebuia dusă pe de o parte împotriva SS-ului, însă, în momentul hotărîtor, aproape în aceeaşi măsură trebuia luptat şi împotriva celor slabi, laşi, precum şi împotriva panicii inevitabile ! După sosirea la Buchenwald a primelor **transporturi** masive de deţinuţi evacuaţi din lagărele din Răsărit, s-a ajuns aici la o *stare intermediară deosebit de bisară :* conştient de

iminentul sfîrşit venind din afară, SS-ul se temea de masa aceea anonimă alcătuită din zeci de mii de prizonieri ; masele de deţinuţi se temeau la rîndul lor de SS ; iar populaţia din împrejurimi, în special cea din zona Weimar, se temea în zilele respective de lagăr ca de draeu. Şi toate aceste trei grupe aveau într-adevăr temeiuri serioase de îngrijorare, fiecare din ele pe baza altor considerente şi privind de pe alte poziţii. Cei mai îngrijoraţi erau fâiă îndoială lucrătorii civili angajaţi la uzinele SS (care nu o dată au şi avut o comportare mai mult decît josnica faţă de deţinuţi) ; se temeau acum cumplit că vor fi put şi simplu lichidaţi de îndată ce ,,va sosi momentul". E adevărat că setea de răzbunare a politicilor era destul de mare, în special împotriva oraşului Weimar, spre care se scurseseră prin sute de canale bani din lagăr şi care beneficiase şi de alte avantaje de tot felul de pe urma ,.morii de măcinat oase", dar care nu manifestase niciodată nici măcar sentimente de milă sau de înţelegere, fără a mai vorbi de vreun real ajutor. Forţele de ordine din lagăr erau însă interesate să-şi păstreze prestigiul lor politic şi nu doreau nicidecum un haos pornit de la Buchcnwald. gîn-dindu-se la interesele ţării şi ale viitorului. Drept cart: s-au luat toate măsurile spre a stăpîni evenimentele ce se conturau.

Pe măsură ce situaţia evolua către apogeu, încă cu multe luni de zile înaintea deznodământului efectiv, problema cea mai intens dezbătută ajunsese alternativa : *răscoală armată ori expectativă.* Numai cu mari eforturi s-a ajuns la o unitate de opinie, stabilindu-se ca principiu : noi nu provocăm, nu le oferim pretexte, ne vom apăra abia atunci cînd situaţia va deveni critică, în ciuda unor dificultăţi permanente generate nu numai de SS, ci şi de masele de deţinuţi neiniţiaţi, se făceau pregătiri tot mai intense, în fiecare bloc au fost introduse *persoane de încredere din rîndul fiecărei naţiuni.* Trupele de pază erau mereu întărite. Totul- depindea acum de întrebarea : ce ordin va da Himmler ? Căci se făcuse din vreme totul, ca SS-ul din lagăr să nu mai poată întreprinde nimic de capul lui.

Două grupuri au pregătit, independent unul de altul, cîte un *plan* foarte clar pentru *luarea în primire a lagă-*

rului de îndată ce SS-ul va fi înfrînt şi vor fi sosit Aliaţii : partidul comunist şi un grup necomunist sub conducerea căpitanului englez Burney. Planurile se deosebeau în foarte mică măsură între ele, după cum s-a văzut după eliberare, pentru că ambele aveau la bază o îndelungată experienţă de lagăr. Deeosebirea consta în principal în faptul că pai ti-dul comunist, pornind de la situaţia existentă, şi anumo ca deţinea în fapt puterea în lagăr, din subînţelese motive de securitate dar şi dintr-o veche obişnuinţă alesese pentru luarea în stăpînire a lagărului aproape în exclusivitate propriii săi membri. Celălalt grup s-a condus după unicul criteriu al calităţilor personale, fără a lua în considerare opinia de partid, astfel că circa o treime din noii funcţionari prevăzuţi în plan erau comunişti. Ambele partide şi-au elaborat planurile pe baze internaţionale.

încă de pe la mijlocit! lui martie 1945 a devenit limpede că Aliaţii occidentali vor pătrunde pînă în centrul Germaniei. Speranţa lagărului era îndeptată în primul rînd spre un *ajutor pe calea aerului,* atunci cînd lucrurile vor ajunge la apogeu. In cazul debarcării unor trupe aeropurtate în cîmpia ce se întindea la nord de Buchenwald, lagărul hotărîse o intervenţie activă în direcţia respectivă, orieît de dificilă ar fi fost situaţia. Toţi se aşteptau însă ca SS-ul să mai întreprindă înainte de asta vreo tentativă de evacuare. La începutul lunii aprilie au început pregătiri în acest sens, serviciul de aprovizionare a diviziilor a fost evacuat. Lagărul se afla, în totalitate, în stare de alarmă internă, fără ca situaţia să impună încă o soluţie concretă. Se ştia că comandantul, SS-Oberfiihrer Pister, o fire tipică de funcţionar pasiv, nu întreprindea nimic cu de la sine putere şi că prefera să tergiverseze lucrurile. Am aflat prin intermediul SS-Sturmbannfiihrer-ului Dr. Ding-Schuler că la 2 aprilie Himmler „lăsase pe seama" comandantului lagărului Ohrdruf, SS-Hauptsturmfuhrer-ul Olde-burhuis — avusese loc o convorbire telefonică pe care o înlesnise şeful poliţiei din Weimar, SS-Standartenfuhrer-ul Schmidt —, să-i lichideze pe criminalii de profesie şi pe „politicii consideraţi a fi deosebit de periculoşi". Tot Himm-3er ordonase însă textual să nu se atingă nimeni de evrei, un paradox, care nu putea fi pus decît pe seama, bizarelor

presentimente internaţionale ale conducerii SS-iste a Rei-chului. Restul deţinuţilor din lagăr urma să fie evacuat. Transportul *morţii* — transportul a 12 000 *de oameni de la Ohrdruf* la Buchenwald — s-a şi desfăşurat apoi, şi mii de oameni au fost ucişi prin împuşcare. Numai pe şoseaua de ia Weimar la Buchenwald — ultima porţiune destul de scurtă de drum — zăceau în ziua de 5 aprilie 74 de deţinuţi în bălţi de sînge. Alte sute fuseseră împuşcaţi pînă acolo de către membri ai Hitlerjugend-ului. asmuţiţi asupra lor, ba chiar şi de către femei. Numărul victimelor din însăşi S III s-a ridicat la mai mult de 1500.

Şi ială acum 47 000 de oameni înghesuiţi în spatele sîrmelor ghimpate de la Buchenwald. Mîncarea devenise o problemă, mizeria era cumplită, în timp ce tancuiile americane staţionau la vest de Erfurt,,de unde se auzea pînă în lagăr bubuitul tunurilor, şi aşteptau să-şi continue înaintarea. Au fost zile de o tensiune nervoasă maximă.

în după-amiaza zilei de 4 aprilie s-a dat br*usc ordinul ca evreii din lagăr să iasă la apel. Pe locul de adunare însă nu s-a prezentat nici un singur om ! Aşa ceva nu se mai întîmplase într-un lagăr de concentrare. Aproape de neimaginat ideea că SS-ul nu mai îndrăznea pur şi simplu să impună prin forţa armelor executarea ordinelor. SS-iştii au răspîndit în lagăr zvonul că evreii ar urma să fie duşi într-un lagăr de tranzit în vederea expedierii lor în străinătate, cu care SS-Reichsfuhrer-ul tocmai ducea tratative în acest sens. Bineînţeles că nimeni nu i-a crezut, procedeul părea din punct de vedere psihologic absurd. (Ulterior s-a dovedit că existase totuşi o umbră de adevăr în varianta răspîndită de SS : în credinţa sa patologică în „puterea universală a iudaismului", Himmler tatonase în Suedia terenul, încercînd să vadă dacă nu s-ar putea încheia cu evreii o „afacere de salvare a vieţii" !) SS-ul ezitînd, lagărul a avut la dispoziţie o noapte foarte preţioasă, în timpul căreia s-au putut „da la fund'' sute de deţinuţi evrei „din vechea gardă a lagărului". S-au schimbat nume, numere, marcaje, comandouri, oamenii au făcut schimb de blocuri, în dimineaţa următoare SS-ul a ordonat adunarea lagărului, pe blocuri, pe locul de adunare. „Evreii să iasă din rînduri" !. O parte dintre evrei s-a supus ordinului, pe

ceilalţi au fost nevoiţi să şi-i scoală singuri din rînduri, „după figură'', mai ales că de la bombardament încoace lagărul Buchcnwald nu mai dispunea de fişele de evidenţă necesare. S-a ajuns la scene dintre cele mai bizare ; Schar-fuhrerii din lagărul Buchenwald au rezolvat cazul superficial ; unii călăi din lagărul Auschwitz însă, prezenţi şi ei acolo, se plimbau de colo colo prin Lagărul mic, cu ţigările în colţul gurii şi cu bastoane de cauciuc în mînă, scoţînd din blocuri pe cine nimereau şi cine le convenea. Dar paza ordinei în lagăr asigurată de deţinuţi, fără de care nu se mai puteau descurca deloc, n-a întreprins nimic pentru a le veni în ajutor, dimpotrivă, i-a lăsat pe oameni, în măsura în care erau destul de în putere, să procedeze fiecare cum crede de cuviinţă, de exemplu să se ascundă printre rîndurile în care selecţia fusese deja făcută. Din cei vreo 6 000 de evrei din lagăr au putut fi adunaţi vreo 1500, efectiv care a fost apoi completat a doua zi cu evreii unguri sosiţi de la Ohrdruf.

La 5 aprilie deţinuţii au reuşit să afle dintr-o sursă SS că *englezii din lagăr* — împreună cu cei doi americani totalizau 20 de oameni — urmau să fie lichidaţi. De îndată cîţiva camarazi credincioşi au aranjat într-aşa fel lucrurile, încît cei patru ofiţeri din grupul amintit — în frunte cu Southgate şi Burney să poată „dispare"' ; ei au fost ascunşi într-o gaură de vreo 60 de cm. înălţime sub blocul 56 din Lagărul mic. Cînd-să intre în groapă, l-au găsit acolo pe un evreu, care cu o zi înainte descoperise sub unul din paturi o gaură în podea, şi se ascunsese acolo ; acum însă unii prizonieri, care supravegheau ascunzătoarea, nu-l mai lăsau pe bietul om să iasă din ea, de teamă să nu fie cumva deconspirat locul. Nenorocitul a fost nevoit să-şi mai petreacă încă patru zile întregi în mizeria aceea — în întuneric, nemişcat, aşezat pe pămîntul ud, auzind în permanenţă deasupra capului bocăniturile pantofilor de lemn a 1500 de deţinuţi. Camarazii săi i-au asigurat de bine de rău hrana.

Pentru a uşura cît de cît situaţia încordată la maximum, se apelase încă de pe data de 3 aprilie la patru personalităţi de seamă dintre străinii din lagăr — ministrul belgian Soudain, subsecretarul de stat francez Mărie, căpitanul

Burney şi ofiţerul olandez de marină Cool — solicitîndu-li-se să adreseze o *scrisoare comandantului lagărului,* în care, prin cuvinte frumos meşteşugite, abile, să-i ateste acestuia atitudinea sa corectă şi loială faţă de deţinuţii din lagăr şi să fie totodată exprimată speranţa că, odată întorşi în patrie, semnatarii scrisorii vor găsi posibilitatea să aducă acest fapt la cunoştinţa opiniei publice din ţara lor. Scrisoarea a fost transmisă comandantului prin frizerul său. Şi şi-a atins scopul : Pister a considerat-o ca pe un document numai bun să-i asigure securitatea lui şi a familiei sale. „Intre emiterea unui ordin şi momentul executării sale se poate intercala la nevoie o anumită perioadă de timp", a opinat el, fără ca vreuna din părţi să fi spus în vreun fel lucrurilor pe nume. Tărăgăna, şi asta era esenţialul. Auzeam bubuitul tunurilor, vedeam avioane americane zburînd deasupra ţării — totul era să cîştigam timp. Dacă am fi ştiut de la bun început că mai avem de aşteptat încă opt zile pînă la eliberare, tactica tragerii de timp n-ar fi putut fi aplicată, cu atît mai mult cu cît comandantul nu adoptase nici pe departe o atitudine netă în favoarea deţinuţilor, ci înclina serios să rămînă pe poziţia conducerii SS-iste.

Proba incriminatorie decisivă a oferit-o ziua de 5 aprilie, în zilele precedente Fuhrerii SS distruseseră toate actele mai importante. SS-Sturmbannfiihrer-ul Dr. Ding-Schuler s-a mai întors odată fn lagăr şi m-a informat că de la Gestapoul din Weimar se primise ordinul — ştia acest lucru de la Dr. Schieldlausky —, ca în dimineaţa următoare să fie executaţi 46 de deţinuţi politici, înainte ca lagărul să fie evacuat. Iată deci o paralelă la Ohrdr-uf ! Ding-Schuler nu cunoştea decît patru nume : Kapo-ul re-vierului şi locţiitorul său. Kapo-ul blocului nr 46 şi eu. Avertismentul era deosebit de valoros, oferindu-ne un avans de aproape opt ore. Cît ai bate din palme tot aparatul cenducerii interne a lagărului era deja alarmat. S-a luat hotărîrea să se pună capăt aşteptării, să se refuze predarea celor 46. chiar dacă ar fi să se ajungă, pornind de la acest incident, la lupte deschise. Care erau însă cei 46, în afară de cei patru deja cunoscuţi ? Seara, Rapportftihrev-ul a adus la cancelaria deţinuţilor lista : — ,.la poartă", a doua

zi dimineaţă ! Componenţa listei era destul de inegală, ea nu reflecta întru totul adevărata importanţă a diferiţilor eameni; lipseau nume importante, altele fuseseră trecute în mod inexplicabil pe listă — o acţiune tipică a Gestapo-u-lui, avînd în mod evident la bază vreunul din denunţurile binecunoscute în lagăr : Cu luni înainte „turnase" un anumit Duda care apoi se înrolase în trupele Dirlewanger. Reieşea acum că comunicase toate numele care i se păruseră lui importante ; în anumite cazuri avusese dreptate, în altele, nu. Nu-i exclus ca medicul lagărului, Dr. Schied-lausky să fi completat şi el lista, căci fusese văzut cu două zile în urmă înmînînd o scrisoare scrisă de mînă şefului Gestapo-ului din Weimar, cînd acesta tocmai pleca din lagăr. De altfel şi informaţia furnizată de Ding-Schulcr se bazase pe cele spuse de Schidlausky ! Iar faptul că pe listă nu se afla aproape nici unul dintre funcţionarii conducerii ilegale mai noi a lagărului confirma cu prisosinţă calitatea deosebită a activităţii secrete desfăşurate.

încă în aceeaşi noapte au fost ascunşi în locuri sigure toţi cei ameninţaţi, în afara fabricantului francez Bloch, despre care nimeni n-ar fi putut explica cum de ajunsese pe listă. Cînd a doua zi s-au strigat cele 46 de nume, Bloch a fost singurul care s-a prezentat la poartă. După un timp oarecare a fost trimis şi el înapoi, probabil din considerente tactice, pentru a risipi bănuielile celorlalţi 45. După acest al doilea refuz al lagărului de a executa ordinele primite din partea SS-ului, comandantul l-a chemat pe deţinutul-şef de lagăr şi i-a cerut ca paza ordinei în lagăr să-i găsească pe cei absenţi. Aceştia au „căutat" opt ore bune, fără să găsească, bine-nţeles, pe vreunul din cei dispăruţi. Mai exista, firește, şi pericolul unui apel general cu numărarea deţinuţilor. Conducerea internă a hotărît aşadar să nu se mai prezinte nimeni nici la un asemenea apel, în cazul în care s-ar fi dat un asemenea ordin. *Lagăr de concentrare fără apeluri ?* In felul acesta SS-ul îşi pierdea cel mai eficient mijloc de control, începînd din acel moment nu s-a mai prezentat nimeni la poartă, cînd era chemat vreun grup compact sau vreun „prominent" al lagărului şi eînd piutea în aer vreo primejdie. Era o declaraţie de război directă a prizonierilor. De îndată ce se lăsa întu-

ncricul, SS-iştii nu se mai încumetau să circule prin lagăr decît foarte bine înarmaţi ; îşi dăduseră seama că politicii sînt hotărîţi să lupte.

Cei cu funcţii de răspundere în lagăr erau perfect edificaţi asupra *şanselor de succes ale unei lupte armate* între SS şi deţinuţi. Lupta s-ar fi încheiat în cel mult câteva ore în defavoarea lagărului. Se conta însă pe sosirea trupelor eliberatoare, aşteptate să ajungă din minut în minut. Pentru a preîntîmpina pericolul ca în ultimul minut lagărul să fie totuşi evacuat, s-a hotărît *scoaterea din lagăr a unui reprezentant* al deţinuţilor, care, în cazul în care americanii aveau să ocolească importantul punct strategic Et-tersberg, cu lagărul de concentrare, să ajungă de la Weimar pînă la liniile Aliaţilor şi totodată să se trimită neîntîrziat o scrisoare comandantului lagărului Buchenwald. Bupă cum transmisese staţia de radio a poliţiei (serviciul de informaţii din lagăr transmisese ştirea mai departe), în noaptea precedentă 40 de paraşutişti în civil fuseseră lansaţi de ambele părţi ale şoselei naţionale la sud de Weimar, fără a fi fost descoperiţi. Scrisoarea urma să fie trimisă, ca din partea unuia dintre aceştia. Conţinutul era următorul :

„Comandante !

Din Buchenwald continuă să plece transporturi. Sînt transporturi ale morţii — ca cel de la Ohrdruf !

Sinistra tragedie de la Ohrdruf nu trebuie să se mai repete. Am putea vedea cu propriii noştri ochi victimele trupelor de escortă şi ale unei populaţiei asmuţite !

Va fi vai de cei ce poartă răspunderea, vai de Turingia, dacă se va mai repeta aşa ceva ; am înţeles că şi Dv., ca şi întreaga ţară, vă aflaţi într-o situaţie dificilă, pe care credeţi că aţi putea-o depăşi trimiţînd mii de oameni pe drumuri ! Gata cu transporturile ! Să li se pună neîntîrziat capăt ! Acum sosesc comandanţii noştri de tancuri să încheie socotelile cu voi. Mai aveţi încă *o singură* şansă !

James Mcloed
maior
Ministerul de război, Londra".

Pe data de G aprilie, mai mult de 3 000 de evrei părăsiseră pe jos lagărul Buchenwald. La acea dată aşadar nu mai exista decît o singură cale, pentru ca delegatul deţinuţilor să se poată strecura afară din lagăr, acum, cînd în afara transporturilor, nimeni nu mai putea ieşi pe poartă : prin blocul 50, cu ajutorul lui Ding-Sehulcr. Aşa că eu am ieşit din ascunzătoarea în care mă aflam, în ciuda raziilor făcute de SS în lagăr şi m-am prezentat la Dr. Ding-Schu-ler, care fusese deja înştiinţat de către Unterscharf uhrer-ul Feld, curierul de care am mai amintit în această relatare. M-am înţeles cu el în legătură cu această acţiune extrem de riscantă. A doua zi, 8 aprilie, urma să sosească un camion al poliţiei din Weimar, pentru a încărca instrumente de maro valoai'e şi vaccinuri pentru grupa de luptă a SS-Stan-dartenfiihrer-ului Schmidt ; înlr-una din lăzile respective urma să fiu instalat eu, pentru a fi transportat la locuinţa lui Ding-Schuler din Weimar.

Pentru ziua de 7 aprilie, comandantul ceruse încolo-narea a 14 000 de oameni spre a fi expediaţi de la Buchenwald. Au fost puşi ia dispoziţia SS-ului după îndelungi tergiversări mai întîi 1500, iar apoi, cînd în lagăr au pătruns vreo 200 de SS-işti înarmaţi pînă în dinţi cu mitraliere, alţi 4500 de oameni, pentru a uşura în felul acesta lupta iminentă. Căci una dintre cele mai mari dificultăţi o constituiau problema hranei şi masa aceea imensă de oameni — criminali de profesie, asociali şi alţii —, care le puteau cădea în spate celor ce luptau şi-i puteau împiedica în acţiunile lor. N-aveam de ales. Cele două transporturi au părăsit lagărul spre o destinaţie necunoscută. Intre timp am aflat despre soarta lor şi voi şi relata aici pe scurt cele întîmplate, ele fiind tipice pentru zilele acelea. Transportul mai mic avea ca destinaţie lagărul de concentrare îlossenburg. unde însă n-au ajuns decît vreo 170 de oameni. Restul dintre ei au decedat pe drum de epuizare, au fost împuşcaţi sau au reuşit să evadeze. Transportul al doilea, mai mare, pornise în direcţia lagărului de concentrare Dachau. prin Saxonia ! Hrană pentru drum au primit numai pentru o zi. Cele 40 de vagoane cu cîte 100—120 de deţinuţi au ajuns, pînă la urmă, trecute într-una pe alte şi alte linii de cale ferată, încă nedistruse sau de bine, de

rău reparate, în Cehoslovacia, de acolo apoi, prin Pădurea Bavariei în zona Passau, pînă s-au împotmolit într-o mică localitate — Nammering, care, datorită întreprinderilor de prelucrare a pietrei de acolo, avea linii de triaj mai mari. Conform reiatării preotului Johann Bergmann din Aicha vor dem Wald, care în zilele de 19—23 aprilie i-a sprijinit cu mult curaj, cu exemplară dăruire, omeneşte şi creştineşte pe deţinuţii de Ia Buchenwaîd aproape morţi de foame — printre altele a reuşit să procure de la ţăranii din zonă, îngroziţi de evenimente, aproape 10 000 de kg de cartofi, cîteva sute de kg de pîine şi alte alimente şi tot mulţumită lui deţinuţii au primit şi mîncarea — îa Nammering au fost arse pe un fel de grătar făcut elin şine de tren circa 270 de cadavre de deţinuţi morţi pe parcurs ; alte vreo 700 de cadavre de deţinuţi morţi de inaniţie sau împuşcaţi au fost aruncate într-o prăpastie. SS-Obersturm-luhrer-ul Merbach de la Buchenwaîd — pînă şi pe el îl cuprinsese groaza în timpul rezolvării acţiunii aceleia SS-iste şi i-a lăsat oarecum pe preot şi pe oamenii săi să-şi vadă de ale lor — s-a îmbătat cu rachiu^ .,pentru ca măcar noaptea să pot uita de mizeria aceea", după cum a spus el. La 23 aprilie vagoanele cu restul de vreo 3 000 de deţinuţi au plecat mai departe în direcţia Munchen, pentru a ajunge la Dachau. în dimineaţa de 3 aprilie, după o alarmă aeriană" mai lungă la Buchenwaîd s-a dat ordinul ca *întregul lagăr să* fie *gata* de plecare la ora 12. Camionul de la Weimar, pe care îl aşteptam pentru a încărca materialul sanitar din blocul 50, nu sosise încă ! A sosit, în sfirşit, pe la ora 12,45 cu patru SS-işti, care n-aveau habar de nimic. Lăzile au îost încărcate fără nici o problemă sub supravegherea lui Feld. Peste patru ore a fost expediată din Weimar scrisoarea către comandant. Şi-a atins şi ea scopul. Pister ezita de-acum şi mai tare. Abia la 10 aprilie, după ce între timp fuseseră evacuaţi din lagăr multe mii de alţi deţinuţi — 4800 de oameni pe 9 aprilie şi 9280 în dimineaţa de 10, în special din Lagărul mic, dintre care o parte se prezentaseră de bună voie pentru transport, iar alta fusese scoasă cu brutalitate din blocuri şi dusă —, comandantul rm s-a rnai putut opune amplelor măsuri energice : cu atît mai mult, cu eît alunei şi-a făcut apariţia la Buchenwaîd şi prinţul-

moştenitor Waldeck-Pyrmont în persoană. - - SS Ober-gruppenfuhrer şi general al Waffen-SS. înaltul şef al poliţiei din Comandamentul teritorial pentru apărare IX, sosit pentru ,.a-l pune la punct" pe Pister, după cum a declarat chiar el. în pofida jocului dublu practicat datorită funcţiei pe care o deţinea, comandantul nu se arătase pînă atunci, ce-i drept, lipsit de scrupule decît în acţiuni parţiale şi individuale si nu recursese niciodată la măsuri generale împotriva lagărului pentru executarea ordinelor date. Iar acum, cînd intervenise însuşi Waîdeck era prea tîrziu. căci ziua de 11 aprilie a adus cu sine *deznodâmîntul.*

Acţiunea împotriva restului de evrei şi a celor 46 de politici fusese uitată între timp în harababura generala. Numai Ia poartă, în coloanele celor evacuaţi, ar mai fi putut fi depistaţi şi împuşcaţi cei 45 de oameni rămaşi în lagăr — dacă ar fi ieşit din ascunzători ! Ei erau însă hotă-rîţi să rămînă în lagăr împreună cu bolnavii şi cu personalul auxiliar, care nu era evacuat, şi să nu iasă pînă la capăt din ascunzătorile lor subterane chiar cu riscul de a fi lichidaţi (Waîdeck şi-a exprimat într-adevăr intenţia de a arunca în aer ce mai rămăsese din lagăr)

Miercuri, îî aprilie, la prînz se rnai aflau în lagăr 21 000 de deţinuţi., Existau toate premisele pentru o acţiune armată eficientă. SS-ul însă nu mai ataca. La ora 10 şi 30 dimineaţa, primul şef al lagărului i-a declarat deţinutului şef de lagăr că lagărul va fi predat. Informaţia era foarte valoroasă, se ştia însă că, pe de altă parte, SS-ul solicitase de la aeroportul „Nora" din apropiere, avioane care zboară la înălţime mică pentru a distruge lagărul.

Forţele din lagăr au rămas aşadar în stare de alarmă generală. Cînd, după vreo oră şi jumătate s-a transmis la megafon dispoziţia ca toate cadrele SS să se prezinte de urgenţă la posturile lor din afara lagărului, tensiunea a crescut la maximum. La scurt timp după aceea. SS-ul a început să se retragă. *Zarurile fuseseră aruncate,* La posturi rămăseseră doar santinelele din turnuri, care. atunci cînd zgomotul luptei a început să se audă mai aproape şi tot mai aproape, pe la ora 15, s-au retras şi ele în pădurea din apropiere. Camarazii din paza lagărului, care aşteptau înarmaţi- au tăiat de îndată sîrma ghimpată, au ocupat ia

rîndul lor posturile de apărare, au pus stăpînire pe poarta lagărului şi au înălţat steagul alb în turnul nr. 1. Astfel, primele tancuri americane, care veneau dinspre nord-vcst, au găsit *lagărul Buchenwald eliberat.* Orice acţiune de ajutorare dinspre Wcimar devenise superfluă, oraşul Weimar fiind ocupat el însuşi abia în seara aceleiaşi zile de către americani.

Entuziasmul celor 21 000 de oameni salvaţi de la moarte nu cunoştea limite. Structura organizatorică pregătită de partidul comunist în vederea preluării puterii în lagăr a intrat neîntîrziat în funcţiune — un *Comitet internaţional al lagărului şi Comitete individuale pentru diferitele naţiuni în parte :* cea 5 000 de francezi, 3 500 de polonezi şi evrei polonezi, 2 200 de germani, 2000 de ruşi, 2000 de cehi, 2000 de ucraineni. 600 de iugoslavi, 400 de olandezi, 500 de austrieci, 200 de italieni, 200 de spanioli şi vreo 3000 de cetăţeni ai altor naţiuni. Comitetelor acestora le revenea sarcina de a colabora cu ofiţerii Armatei a 3-a americane, care intraseră în lagăr. Acum se punea problema ca toţi cei care la 12 aprilie 1945 se prezentaseră pentru prima oară la apel nu ca supuşi ai SS-ului, ci de bună voie, ca oameni liberi, să-şi reprimească şi formal libertatea ! După aproape opt ani de existenţă înrobitoare şi sîngeroasă pentru sute dt mii de oameni, lagărul de concentrare Buchenwald, sediul pestilenţial al barăcilor acelora de mizerie şi suferinţă, încetase să mai existe.

In timp ce aici, însă, exploziile de bucurie ale celor eliberaţi umpleau zările, un rest din cei 26 000 de deţinuţi, pe care SS-ul de la Buchenwald îi evacuase în ultima săptă-mînă, îşi dădeau sufletul, lihniţi de foame, înghesuiţi în 50 de vagoane de tren staţionate lîngă lagărul Dachau. Victime fără nume, nemuritoare...

Psihologia SS-ului

Intîmplările din lagărele de concentrare sînt pline de ciudăţenii psihologice atît de partea SS-ului, cît şi de cea deţinuţilor, în general, reacţiile prizonierilor par mai

explicabile dccît cele ale asupritorilor, primele încadrîn-du-se totuşi, ca să spunem aşa, în sfera umanului, în timp ce celelalte purtau amprenta inumanului. In realitate, psihologia SS-ului a fost mai mult decît simplă. Ea se deosebeşte doar în mică măsură de cea a pretorienilor ori de cea a primilor adepţi ai lui Mahomed, de cea a trupelor mongole ale lui Genghis Han, a ienicerilor, a dervişilor lui Mahdi sau a altor fenomene asemănătoare din istorie. Din punct de vedere politic şi al „constituţiei'' interne, reacţiile lor erau aproape identice, doar originea socială constituie la SS un element modern în plus.

Membrii voluntari din trupele de protecţie ale lui *Hitler,* care se simţeau atraşi de idealurile SS-ului prin porniri proprii conştiente sau inconştiente, erau de regulă un tip de oameni care se încadrau într-o *schemă psihologică* simplă : cîteva componente bine fixate, dogmatice, neprc-lucrate, simpliste ale conştiinţei formează un înveliş compact, rigid al creerului, sub care se agită un conţinut emoţional, în acest conţinut emoţional nu pot pătrunde nici adevărate convingeri şi nici idealuri adevărate, emoţiile căutînd doar instinctual modalităţile de a răzbate la suprafaţă în limitele prescrise. Toţi SS-iştii pe care i-am cunoscut atît eu cît şi prietenii mei erau în sensul acesta nişte barbari, nu purtau în sine nici un germene de cultură adevărată, respectiv capacitatea de a face să conlucreze între ele, într-o armonie superioară, spiritul şi instinctul, într-o permanentă dezbatere critică cu sine, cu lumea înconjurătoare şi cu normele general valabile. Singura verificare „critică", asupra căreia li se atrăgea cu insistenţă atenţia, şi pe care o şi practicau de la caz la caz, se menţinea cu stricteţe în limitele schemei date : dacă instinctele lor erau sau nu canalizate spre ţelurile prescrise de SS. Numeau acest gen de analiză — oarecum în maniera tradiţiei prusace — a învinge „porcul din tine însuţi". Prin aceasta nu se înţelegea nicidecum să rezişti anumitor porniri proprii, pe care, din motive uman-valabile, sau poate chiar creştine, obişnuiam să le cotăm drept nu prea bune, sau deosebit de rele ; idealurile SS-ului nu cunoşteau asemenea norme de viaţă, chiar dacă ocazional păreau să se apropie de ele. Singuia problemă pe care şi-o puneau în mod ne-.

-ar era următoaiea : dacă instinctele ori sentimentele ele oricît de bune sau de rele măsurate la scara criteriilor menţionate) foloseau sau dăunau realizării scopurilor urmărite de SS. Atunci cînd se considera utilă sau nece-

;\ cruzimea, o cruzime neomenească — ei numeau asta .duritatea necesară fată de ceilalţi" —. mila — ..slăbiciune umanitaristă" — trecea drept o reacţie a „porcului din tine insuţi". care se cerea reprimată. Pentru cei cai e făceau parte din ordinul SS, noţiuni ca cinste, credinţă, o viaţă de iamilie echilibrată nu excludeau în nici un caz mîrşăviile de orice tip, trădarea şi excesele sexuale în raport cu alţii -:U) chiar cu anumite categorii considerate inferioare, atunci cînd scopurile urmărite de SS vădeau drept necesare sau utile manifestări de acest gen. ba la ei se impunea chiar aşa-numita ,.morală dublă", cum obişnuiam să taxăm noi un asemenea comportament. Referirea la „înaltele idea-

i", proclamate la tot pasul în scrierile şi în cuvîntările lor, nu demonstrează nimic ; „idealurile" acelea nu aveau nimic comun cu idealurile umanismului şi ale creştinismului, in afara numelui, erau valabile doar condiţionat, un fel de cod al „păturii stăpînitoare", atîta timp cît li se păreau oportune — un fel de cod moral de autoapărare specific unei bande, cum îl au, de exemplu, şi criminalii profesionişti, care pedepsesc cu şişul înşelătoria ori hoţia între membrii bandei.

Nu susţin nicidecum că membrii SS luaţi în parte au pătruns vreodată cu mintea asemenea conexiuni. Pentru asta erau cu toţii mult prea necritici. Urau din principiu otice gen de inteligenţă obiectivă, respectiv inteligenţa necondiţionată, nu doar pur tehnică. Se simţeau pur şi simplu atraşi de idealul SS-ului, ca stil de viaţă care le plăcea şi 3e corespundea. Şi fiindcă acest stil de viaţă nu-i solicita din punct de vedere spiritual în mod deosebit, dar le lăsa în schimb toate căile deschise ca „să-şi facă de cap", au acceptat mai de voie, mai de nevoie barierele unei discipline severe şi obligatorii, în cadrul cărora puteau lăsa frîu liber pornirilor lor instinctuale. Cu atît mai mult cu cît le oferea în plus şi satisfacţia suplimentară de a se răzbuna pentru constrîngerea pe care instrucţia cazonă le-o impunea uneori, exercitînd-o la lindul lor, cu atît mai „sever", ,.mai

bărbăteste", asupra altora, sau chiar şi asupra unora d lor : iată momentele în care „porcul din tine însuti'" putea fi în sfirşit pe deplin transferat asupra unui semen de-ai tău şi putea fi „combătut'' apoi în omul respectiv cu o delectare care friza sadismul.

Este absolut specific unei asemenea comunităţi ca încă de la bun început şi apoi tot mai mult pe măsura evoluţiei ei, să fie alcătuită din oameni, cărora lipsa de cultură nu le oferă posibilitatea să trăiască în mod satisfăcător în condiţii sociale normale. *Dintr-un studiu asupra originii membrilor SS* rezultă că aproape în fiecare caz în parte avem de-a face cu stări acute de insatisfacţie, cu insuccese, cu persoane retrogradate în cine ştie ce împrejurare, cu persoane mai puţin înzestrate şi, destul de des, cu elemente eşuate din punct de vedere social. In această privinţă, SS-uI a fost chiar un fel de centru focal pentru întregul naţional -socialism. Şi acest considerent şi-a demonstrat valabilitatea chiar începînd cu întemeietorii Himmler şi Heydrich, la care puternicele complexe de inferioritate erau supracorn-pensate de un orgoliu nemăsurat, şi mergînd pînă b efectivele de bază ale formaţiunilor ,,Cap de mort''. Din rîndul germanilor, al partidului naţional-socialist, al militarilor de profesie şi al celor cu înclinaţii milităreşti s-au. ridicat de-a lungul timpului, prin intermediul lui Allgemeine SS şi al trupelor de intervenţie şi au intrat de bună voie în Corpurile negre în principal acele elemente care vădeau trăsături sufleteşti şi sociale identice sau asemănătoare. Acest nucleu era adevăratul SS. Majoritatea celor- ' lalte elemente fie că s-au trezit pe parcurs şi s-au retras, fie au fost eliminate, fie au rămas simpli subordonaţi: un număr destul de restrîns dintre ei a ajuns la conflicte sufleteşti, din care n-a mai găsit nici o ieşire. Majoritatea membrilor Waffen-SS-ului, care au completat raidurile SS-ului în timpul războiului, s-au mulţumit să urmărească înfăptuirea unui singur ideal : duritate şi temeritate nesăbuită. La atît se rezuma pentru ei noţiunea de SS, în rest nu ştiau nimic sau aproape nimic concret despre statuî-SS ori despre obiectivele SS-ului. Fireşte că şi din rîndurile lor s-au evidenţiat cu timpul cei care, potrivit criteriilor noastre de apreciere, erau cei mai răi şi — potrivit apre-

ciorii conducerii SS — cei mai buni, formînd SD-ul şi formaţiunile permanente ale lagărelor de concentrare. Abia un sfîrşit victorios al războiului ar fi putut releva, citi dintre sute de mii de membri ai Waffen-SS-ului s-ar fi dovedit a fi, a fi rămas sau a fi devenit SS-işti în adevăratul sens al cuvîntului : un primitiv al castei,cu stări sufleteşti neexteriorizate în mod specific, de la individ la individ, ci ca fenomene tipice.

Să privim puţin din aceste puncte de vedere di'feritela grupe SS.

Trupele de protecţie iniţiale fuseseră înfiinţate, după cum bine se ştie, ca pază de sală, cu sarcina de a păstra „ordinea", respectiv de a-i imobiliza în cadrul adunărilor pe oponenţii politici. Scopul acesta cerea bătăuşi fanatici şi scandalagii. Capacitatea lor de reacţie se rezuma la diferenţierea între „fiihrer" şi ,.duşman" : „Siegheil !". („trăiască victoria") şi „Nieder !" („jos cu duşmanii") ; acolo simbolul personificat al unei lumi strălucitoare (î a mod semnificativ, nu deranja deloc faptul că idolul nu corespundea în absolut nici o privinţă cu imaginea-simbol a rasei germane, aşa cum nici ei nu erau specimene tipice pentru ea) — de partea cealaltă evreii, marxiştii, francmasonii, iezuiţii (luaţi la grămadă, ncdiferenţiaţi, imagini-slas de duşmani, reflectînd un primitivism ridicol). Trupele respective erau alcătuite preponderent din şomeri din toate categoriile, care-şi pierduseră orice speranţă într-o ocupaţie stabilă şi ordonată şi acum găseau că este mult mai comod şi mai grozav să se pună. cu bîla şi revolverul, în slujba avîntului naţional.

„Allgemeine SS" era marea pepinieră pe care si-o crease *Himmler.* Servea mai multor scopuri. Recrutarea era orientată în primul rînd spre aristocraţi, intelectuali şi fii de burghezi bogaţi. Sigur că scopul urmărit nu consta în a transforma, cu ajutorul acestor indivizi, „Ordinul SS'' într-un club de lume bună. Menirea lui „Allgemeine SS'' era nici mai mult, nici mai puţin decît să asigure conducerii SS relaţii înalte, bani şi un prestigiu corespunzător în faţa poporului german, în spatele căruia să-şi poată realiza mult mai uşor scopurile. N-a fost decît o verigă intermediară ; de îndată ce şi-a atins scopul, s-a

retras treptat fără vîlvă, pînă cînd, fără a fi fost vreodată desfiinţată formal, începînd din 1939, a mai jucat un rol doar în măsura în care numeroşi membri ai ei au fost pur şi simplu recrutaţi în Rezerva SS, pentru a fi repartizaţi apoi unităţilor SS cu efective reduse sau care duceau lipsă de ofiţeri ; în felul acesta mulţi dintre membri au plătit apoi avantajele sociale de odinioară prin faptul că au fost nevoiţi să împărtăşească în final, ca foşti membri ai lui Allgemeine SS, destinul SS-ului în general. La început, da, atunci sigur că multora li se păruse ceva grozav să poată face parte din presupusa elită naţională ! Se făcuse mare caz de spiritul de corp şi gardă. Noilor membri conducerea SS le făcea viaţa extrem de uşoară : membrii activi nu făceau aproape deloc serviciu militar, puteau să se considere un fel de domni, care se îndeletniceau cu sporturi distinse (corpuri de cavalerie SS !) ; pentru dreptul de a purta însemnele SS-ului (acul negru cu runa) „membrii susţinători" nu trebuiau decît să plătească o cotizaţie lunară. Despre vreo instruire teoretică ori politică severă, pentru a putea face parte din .,Ordin", nici vorbă. Tactica aceasta a venit abil în întîmpinarea multor tendinţe deja existente : ..membrii susţinători" vedeau în plata cotizaţiei lunare o posibilitate simplă de a se sustrage de la toate celelalte organizaţii naţional-socialiste sau acţiuni obligatorii, fiind însă totodată „prezenţi" şi chiar într-o manieră distinsă ; membrilor activi, care simţeau o aversiune puternică faţă de SA ca masă, splendida uniformă neagră, pe care nu o primeai, ci pe care trebuia să ţi-o procuri singur, prea scumpă însă - - un impecabil costum făcut de comandă ! — spre a fi la îndemîna oricui, le oferea posibilitatea să iasă în evidenţă faţă de „masa obişnuită'', să facă paradă de tradiţionalul spirit militar german şi să se bucure de prestigiul ce se cuvine unei gărzi.

Intre timp însă avîntul naţional-socialist general a generat o asemenea multitudine de posibilităţi de a face carieră cu mari avantaje financiare şi cu mult prestigiu în administraţie, în Ministerul de Externe, în Wehrmacht, în economie, în toate domeniile, încît despre o consolidare internă a lui Allgemeine SS în sensul unor idealuri SS de castă nici nu mai putea fi vorba. Ziua de

iimL 1934 şi evoluţia ulterioară a terorii i-au făcut pe mulţi să rupă şi pe faţă relaţiile cu SS-ul. Majorii;. a continuat, ce-i drept, formal colaborarea ; ajsartenenţa

constituia însă în esenţă mai mult decît o pârtiei,. la un gen de asociaţie lejeră pentru promoi'area reci-

că a unor ambiţii sociale şi profesionale — o asociaţi t-. care convenea perfect necesităţilor de informare ale

.•.iui SD-ului Heydvich şi necesităţilor financiare ale S3-Reichsfuhrung. Elementele negative, care s-au ridicat cu timpul in cadrul lui Allgemeine SS din rîndurile aris-

aţiei, ale intelectualităţii şi burgheziei, acele elemente,

i, care din diferite motive nu s-au putut afirma pe

î de stat, în economie sau în armată, sau care se sim-

i atrase în mod deosebit de idealurile SS-ului, au găsit {.arte lesne drumul spre formaţiunile de bază ale SS-ului

Himmler a fost destul de deştept ca în 1933 să pună

diat bazele adevăratei sale gărzi : *formaţiunile SS ,.Cap de mori".* Nu-i putea oferi însă pe atunci însărcinatului său Eicke, funcţionar civil al armatei în primul

3oi mondial, rămas fără slujbă, care în afara armatei Eetch-ului conspirase împotriva Republicii — la fel c^

• m şi foarte mulţi alţii — nici sprijin material, nici ici uniforme, nici arme şi nici alt echipament. Toate

^lea Eicke urma să şi le procure singur ; cum ? — treaba lui î A făcut faţă sarcinii. Şi-a ales efectivele şi şefii Io: din toate categoriile de declasaţi, în special fugari naţional-socialişti din Austria şi ţările balcanice, deci tot soiul de bătăuşi şi pistolari, fără nici un fel de situaţie socială, vagabonzi, nişte amărîţi dş căruţaşi şi ajutoare pădurari, frizeri, băieţi de prăvălie, studenţi, temniceri, iar în corpul de conducere foşti luptători din războaiele baltice şi din corpurile de mercenari, ofiţeri ai Wehrmacht-ului şi de poliţie, care nu putuseră avansa fuseseră din diverse motive nevoiţi să renunţe la cariera militară, mercenari cu oarecare cunoştinţe militari' şi ceva experienţă. Toţi aceştia instruiau şi erau instruiţi â la Fridericus Rex, Şi unde anume ? în lagăre izolate, care s-au contopit apoi foarte curînd cu lagărele de concentrare preluate de SA. Şi fiindcă eforturile furibunde în teritoriu pentru autoînzestrărea unităţilor militare .prin contrabandă, rechiziţionări, furtuii şi şantaj

au s-au dovedit a fi suficiente, Eicke a făcut din lagărele ie concentrare, cu sistemul lor de sclavie, baza financiară a acestor unităţi SS. Din fondurile lui AUgemeine SS Himmler le dădea suplimente atunci cînd avea posibilitatea şi considera de cuviinţă.

Principalele mijloace financiare de care dispunea, 3e utiliza pentru instruirea trupelor de intervenţie SS. Cine s-ar gîndi să vorbească despre cultură în cazul acestor oameni, doar pentru că îşi făceau, în calitatea lor de mercenari ai SS-ului, cu concepţii naţionaliste neverificate, meseria de soldaţi profesionişti, n-are el însuşi habar ce înseamnă cultura minţii, cultura sufletului sau a caracterului. Dacă toţi cei ce proslăvesc orbeşte milităria ar avea măcar cît de cît idee despre adevăratele virtuţi ostăşeşti şi despre valorile morale severe, cu care marii soldaţi ai tuturor timpurilor au întîmpinat pericolele deosebite specifice meseriei lor (mult lăudata camaraderie pe timp de război şi de pace nu este nici pe departe totul), eu siguranţă că n-ar mai putea vedea în Waffen-SS, cum s-au numit trupele de intervenţie ale lui Himmler de la izbucnirea războiului încoace, adevărate exemple ostăşeşti. Fanatismul în luptă nu are nici pe departe vreo justificare culturală, nici măcar pe timp de război, şi tare aş vrea să ştiu de ce-am privi spiritul de sacrificiu naţionalist al unor formaţiuni militare, ca de exemplu al „Diviziei SS Hitler-Jugend'' de mai tîrziu, alcătuită în cea mai mare parte din voluntari, cu alţi ochi decît privim puterea sacrificiului suprem al adepţilor lui Mahdi la vremea'l or! Doar pentru că Hitler-Jugend se considera o elită ? *l* Dacă faci sau nu parte dintre vîrfurile unei anumite categorii, ale unei clase, ale unui popor sau ale omenirii în totalitatea ei, asta nu poţi stabili tu însuţi potrivit propriilor tale criterii *de* apreciere şi potrivit propriei tale conştiinţe, cave poate implica şi o doză bună de idealism — de altfel, un idealism deformat, unilateral, chiar nociv, fiind aproape sau în totalitate orb —, aprecierea trebuie să aibă la bază conceptele şi normele gencral-vala-bile ale valorii, pe care trebuie să le purtăm şi să le dezvoltăm în noi, printre altele şi pentru a nu ajunge victime *ale* ispitei, orbirii ori ale valorilor răsturnate. De unde

oare au luat trupele de intervenţie SS ideea de gardă ? De la Allgemeine SS, pe care de fapt doar învelişul gol — o uniformă specială — o făcea să semene cu o trupă de gardă. Iar „asprimea soldăţească" ? De la formaţiunile „Cap de mort". Şi pe baza acestor două elemente — exacerbate la maximum — urmăreau să o ia' înaintea Wehrmacht-ului. Au fost înfiinţate regimentele „Leib-standavle Adolf Hitler", „Das Reich" şi „Germania", dezvoltate ulterior la nivelul unor divizii. Erau într-adevăr *elită* potrivit noţiunilor lui Himmler, iar Hitler era foarte mîndru de ele ; le iubea. Cînd s-a ajuns în sfîrşit în stare de război, ele au fost vîrfurile executive ale strategiei sale de luare prin surprindere (Wehrmacht-ul i-a prezentat lui Hitler după campania din Polonia un tom de documente cu privire la orori comise de SS, la care Waffen-SS a ripostat, prezentînd la rîndul ei mai multe asemenea tomuri împotriva Wehrmacht-ului !) Temeritatea nesăbuită, fără scrupule şi duritatea au avut în cazul lui Waffen-SS două consecinţe : a suferit pierderi uriaşe şi a fost tratată de duşman cu aceeaşi lipsă de menajamente. Pierderile le compensa Himmler prin recrutarea în rînduiile SS-ului a unor *mercenari SS din toate ţările europene* şi prin recrutarea forţată a aşa-zişilor „Volks-deutsche"*, profitînd în acest scop de funcţia sa de ..comisar pentru consolidarea naţiunii germane" — căci ar fi fost, vezi doamne, vorba de o dizolvare ! Atunci i-o fi venit lui Himmler ideea barbară de „urmărire de spiţă", pentru că îi expunea adesea pe membrii de familie rămaşi în patrie ai legionarilor lui — în special în Balcani — unor răzbunări teribile din partea concetăţenilor lor de altă naţionalitate. Atît angajarea de mercenari străini, cît şi caracterul lipsit de orice scrupule al luptei au făcut ca SS-ul să fie considerat „o bandă de conspiratori şi rătăciţi'', care nu puteau fi ţinuţi cît de cît în frîu decît de către şefii lor, ţipi de aceeaşi factură, şi printr-o disciplină de fier.

Din această societate aleasă s-au desprins apoi acele elemente, care, dispunînd de suficientă experienţă în comi-

* Cetăţeni de origine germană stabiliţi în afara graniţelor Germaniei. — *Nota trad.*

terea tuturor grozăviilor şi săturîndu-se pe de altă parte şi de „farmecul frontului" — deci iarăşi cei mai răi dintre cei răi ! — au format în marea lor majoritate comandamentele formaţiunilor „Cap de mort" în lagărele de concentrare. (Uneori cauzele erau însă şi mutări disciplinare, degradări sau. ocazional, detaşări generale).

Potrivit aceleiaşi scheme sociale şi psihologice ca la toate trupele de elită ale SS-ului au evoluat lucrurile şi în cadrul SD-ului şi al Gestapo-ului. Căpeteniile respective alegeau nu arareori tocmai în funcţii de bază oameni care ajunseseră deja în conflict cu legile sau pe care îi implicau chiar ele, în mod conştient, în asemenea conflicte, pentru ca apoi situaţia lor de declasaţi sociali să constitue o „bază solidă" pentru loialitatea lor ; ca pentru ei să nu mai existe cale de întoarcere. Aparatul era alcătuit în mod preponderent din oameni care n-au putut avansa în condiţii normale în poliţie, completaţi cu sumedenie de existenţe eşuate, în majoritatea lor indivizi fără pic de educaţie sau pregătire profesională. (De altfel şi remunerarea era, în funcţiile inferioare, atît de mizerabilă, încît orice om cu adevărat înzestrat ar fi căutat alte posibilităţi, mai bune din toate punctele de vedere). In categoria iscoadelor şi turnătorilor se adunase chiar scursura categoriilor sociale : aristocraţie, burghezie, funcţio-nărime si muncitorime. Nivelul intelectual ridicat al anumitor membri ai SD-ului, ai Gestapoului şi ai partizanilor lor nu excludea nicicum primitivismul lor politic şi cultural ; căci prioritate nu avea o minte superioară, raţională, analitică, ci „fermitatea de caracter" şi „loialitatea în executar-ea sarcinilor" ; intelectul chiar şi al celor mai intelectuali dintre ei se rezuma pur şi simplu la promovarea eficientă a sistemului de stat SS şi la îndeplinirea măsurilor corespunzătoare.

Fără îndoială că au existat şi printre membrii SS-ului idealişti, oameni dezinteresaţi, superiori. De regulă însă cunoştinţele lor politice, capacitatea lor de a înţelege conexiunile şi a gîndi analitic se aflau într-o relaţie invers proporţională cu forţa concepţiilor lor idealiste. De altfel ar fi şi fost nevoie de o doză bună de tembelism ca să poţi persevera în a crede, în ciuda tuturor evidenţelor

centrare, în idealurile generale propagate de d-l Himmler. U a adevărat *idealist* ajuns în rîndurile SS-ului, şi care

:ar cu timpul să fi reuşit să înţeleagă lucrurile, ajungea în mod necesar la disperare, şi atunci nu-i mai rămî-

u decîl trei căi de ales : să iasă din SS, pînă la urmă chiar şi prin sinucidere (măsură la care au şi recurs unii), să ducă o luptlT â la Don-Quijote pentru justiţie şi ideal, soluţie care ducea foarte curînd la conflict sau la moarte, ori să plece pe front şi să cadă in luptă, în 1944 nu mai exista cu siguranţă în rîridul vechilor membri ai SS-ului nici un singur idealist convins şi entuziast.

Complexul firesc de inferioritate *al* declasaţilor sociali, accentuat la mulţi dintre ei de provenienţa lor nelegitima — un factor căruia altminteri nu i s-ar fi acordat vreo importanţă deosebita —, astfel încît să nu se poată referi tocmai la elementul pe care-l reclamau cu deosebită tărie idealurile SS-ului: la un arbore genealogic lung şi „impecabil", Ic-a creat de la bun început o predispoziţie spre ură puternică împotriva tuturor oamenilor cu un real prestigiu social, cu convingeri politice ferme şi cu o cultură solidă. „Intelectualii" din rîndurile SS-ului, care din cine ştie ce motive nu-şi putuseră termina studiile, de altfel şi un număr apreciabil de învăţători rataţi, îşi mascau de cele mai multe ori propriile lipsuri prin aroganţă nemăsurată şi prin ură.

Cîteva exemple din sute şi mii de *biografii de SS-işti,* care seamănă una cu alta cum seamănă ouăle stricate între ele, vor ilustra cît se poate de elocvent cele spuse mai sus.

SS-Hauptsturmfuhrer Dr. Hoven : născut în 1903, fiul unui funcţionar superior de poştă, rămas repetent în liceu, la secţia reală, pleacă la 16 ani în Suedia, unde lucrează pe o moşie ; la 18 ani emigrează în America, unde este angajat cs supraveghetor la o fermă de lapte ; la vîrsta de 21 de ani ajxmge amantul unei bogătaşe, care-i procură pentru 500 de dolari pe săptămînă un angajament la Hollywood. In 1925 se întoarce în Germania, lucrează ca funcţionar de buou într-un sanatoriu din Freiburg. pe care îl înfiinţase cu mult succes fratele său, ajunge apoi manager social al

latoriului la modă. în anul 1930 pleacă cu un baron de

Aer la Paris, unde pentru un salariu de 2000 de măcci

pe lună întocmeşte pentru acesta buletine mondene. La apariţia naţional-socialismului Hoven se întoarce repede în Germania, intră în Allgemeine SS, îşi dă, la cei 32 de ani pe care îi avea acum, bacalaureatul şi, pentru că fratele său murise, se apucă să studieze medicina spre a-i moşteni funcţia de medic şi director la sanatoriu. Examenul care se dă după al doilea an de studiu îl trece abia a doua oară. Intrarea în Waffen-SS i-a înlesnit însă **ca** în anul 1939, deci deja pe timp de război, să-şi dea examenul de stat în regim de urgenţă, şi iată-l aşadar medic şi apt ca după numai doi ani să fie numit adjunct al medicului şef peste toate lagărele de concentrare, pentru ca după alţi doi ani, specialişti să declare, în cadrul procesului Koch-Hoven, că „judecind după cunoştinţele şi priceperea sa, cu greu ar putea fi considerat medic...".

SS-Sturmbannfuhrer-ul Fassbender : Origine necunoscută, copil adoptiv al cunoscutului proprietar al fabricii de ciocoiată Fassbender din Berlin ; secătură, beţiv, risipitor. Căsătorit, după cît se pare, cu o contesă Stolberg. Face cunoştinţă cu şeful aşa-numitei organizaţii Reiter-SS (cavalerie), SS-Gruppenfuhrer-ul Fegelein îl finanţează ; ajunge şeful batalionului l al regimentului de cavalerie şi, alături de Fegelein, unul dintre cei mai mari criminali SS-işti Ja Varşovia. Printre altele se ocupă cu „arianizarea" firmei de blănuri Apfelbaum, firmă de renume mondial; împreună eu Slawa Mirowska, secretara proprietarului fugit, „aranjează" fondurile firmei de la cea 40 de milioane de mărci, la 50 000 de mărci; îşi lasă amanta însărcinată, îl arestează, cu ajutorul lui Fegelein şi al Gestapo-ului, pe soţul ei, un ofiţer polonez, pentru ca, după cîteva zile, în înţelegere cu poloneza aceea afurisită, care, cu cîteva ore înainte reuşise să obţină o împuternicire pentru avere, să-l împuşte în celula sa pe prizonier. Ajunge apoi în Franţa, unde, de asemenea, etc. etc.

SS-Standartenfuhrer-uI Koch ; născut în 1897 la Darro-stadt ca fiu al unui ofiţer de stare civilă ; din 1911 şi pînă în 19H este băiat de prăvălie, pînă în 1916 funcţionar contabil, apoi, în timpul războiului, este trimis pe front de două ori cîte două săptămîni şi o dată şase săptămîni, în 1920 este funcţionar comercial, între anii 1922 şi 1930 îşi

schimbă de cel puţin şapte ori locul de muncă de la o firmă la alta, în 1928 — furt dovedit din fondurile de expediţie ale firmei la care lucra, în 1924 se căsătoreşte, are un fiu înapoiat, Manfred, internat mai întîi într-un sanatoriu, unde îşi petrece mai mulţi ani, iar apoi este înscris la şcoala de muzică de la Braunschweig a Waffen-SS-ului. în 1931 divorţ din vina exclusivă a lui Koch. în acelaşi an intră în NSDAP, la foarte scurt timp după aceea în SS ; în 1932 este dat afară din partid în urma unei chestiuni neclarificate, apoi reprimit; în 1935 i se intentează la Darmstadt o acţiune pentru lipsă de loialitate şi delapidare, în cadrul SS-ului însă ajunge comandant de lagăr mai întîi în lagărul de concentrare Columbia-Haus, la Berlin, apoi în lagărul ele concentrare Esterwege, şi în 1937 se căsătoreşte cu viitoarea „comandantă de la Buchenwald" unde îşi şi începe încă în acelaşi an cariera sa de tristă amintire.

Este mai mult decît de la sine înţeles faptul că indivizi de asemenea speţă au făcut în rîndurile SS-ului, în special în cele ale SS-ului de lagăr, o carieră deosebit de avantajoasă, mai ales avînd în vedere pretenţiile „Gărzii negre **a îuhrerului"** în materie de *valori* spirituale şi *morale,*

Dervişilor naţional-socialismului nu li se cerea decît o credinţă oarbă faţă de nişte simple teze, voinţă politică necondiţionată pentru înfăptuirea pretenţiilor ,.îuhrerului" şi „ţinută" naţională impecabilă. Nici una dintre aceste pretenţii nu presupunea sacrificii din partea primitivului, a a însemna o luptă cu tine însuţi, ci constituia un obiectiv urmărit de toţi chiar cu multă plăcere. Fidelitate, *voinţă, ţlnulti,* — o trinitate de trăsături de caracter, care ar presupune multă trudă dacă ar prezenta într-adevăr o valoare, dar care în cazul nostru se realiza ridicol de uşor şi fără ca în ochii lor să fie în vreun fel alterată : credinţa era oarbă, voinţa — orientată împotriva altora, iar ţinuta — impecabilă — orice puşti nazist se putea da drept un om de caracter. N-aveau decît să execute ordinele primite şi nu mai erau deranjaţi cu nici o vorbă care să nu le fi convenit, totul era cum se cuvine, iar ordinea germană mondială — ireproşabilă.

De ştiinţă-şi cultură n-aveau nevoie cei destinaţi să fie promotorii viitorului mileniu germanic. Milităria nu face

de regulă casă bună cu spiritul, căci gîndirea predispune la critică, iar critica dăunează supunerii (şi anume supunerii cazone, lipsite de orice valoare morală). Şi la toate acestea se mai adăugau şi ideile preconcepute despre realizări deosebite şi oameni aleşi. Cîţiva literaţi de bulevard care făceau parte din „Corpurile negre" şi-şi dădeau aere de eroi au conferit un nimb istoric stupidului cult (despre care altminteri nimeni n-ar fi avut habar) : chiar şi stăpînitorii goţi din Italia îi priveau cu dispreţ pe toţi cei care luau pana în locul săbiei spre a-şi înscrie numele în istorie ! (Şi au pierit !) E drept că noii-germanici, cu cizmele lor înalte, bine înfipţi în şa, nu prea înţelegeau mare lucru din istorie, dar făceau mare caz de ea. De un lucru şi-au dat firește şi ei seama, şi anume că anumite teorii din istorie le îndreptăţeau *„lenevia prostului"[1],* menţinerea unui nivel de cultură general extrem de redus. Evoluţia spirituală a SS-iştilor, mergînd pînă sus, la multe din căpeteniile lor, se situa mult sub limita inferioară a normalului ; cunoştinţele lor pozitive depăşeau arareori nivelul cunoştinţelor unui elev mediocru, mai curînd slab, din clasele primare, dorinţa de perfecţionare, în măsura în care o manifestau în general un mic număr dintre ei, se rezuma la acumularea de noi cunoştinţe militare, mai ales dacă acest lucru îi şi ajuta în cariera lor. La examenele pentru obţinerea gradului de SS-Stabsscharfuhrer, „testele de inteligenţă" conţineau întrebări de felul următor : „Prin ce se deosebeşte un copil de un pitic ?", „Prin ce se deosebeşte o scară de o treaptă'' ? „Cîţi purtători ai Crucii de cavaler există în Waffen-SS ?•', „Cine a fost primul purtător al Frunzelor de stejar în armata germană ?" Cît despre şefii SS-ului — ce citeau ei oare ? Cărţi aproape deloc, poate cel mult romane poliţiste, chiar dacă obişnuiau să-şi facă cadou între ei cărţi foarte scumpe, îşi citeau oare măcar propriile „Broşuri de perfecţionare SS" ? Nici pomeneală, majoritatea nici măcar publicaţia „Corpurilor Negre" ; de regulă nu parcurgeau decît titlurile din ziare, uneori poate chiar şi o jumătate de articol de fond, atît timp cît „curgea".

Pentru ţelurile SS-ului nu se cerea ştiinţă, ci *conştiinţă,* conştiinţă de stăpîni, conştiinţă de elită — chiar şi în cadrul NSDAP-ului —, conştiinţă de pretorieni, conştiinţă a rela-_

t,u j pj ieten-duşnuan. Şi toate acestea combinate cu o aminul ă prestanţă, care ţjutea fi foarte lesne şi mai mult sporită prin asprime, lipsă de scrupule, îngîmfare, neînduple-care, obiceiul de a inspira groază etc. Orice glndire critică, presupunînd capacitatea de a face comparaţii şi deosebiri !ji presupunînd deci, totodată, un plus de cunoştinţe ar fi fost considerata ca dăunătoare forţei combative a SS-ului, „rno]eşitoare", ar fi fost considerată destructivă, periculoasă, neloială, ..jidovească". Nu folosea întru nimic con-

nţei ; acesteia îi erau suficiente principiile politice. SS-nu puneau la îndoială nimic din ceea ce le spuneau şefii

(situaţie de altfel extrem de plăcută, ba uneori chiar comodă pentru ei) ; a te îndoi echivala pentru ei cu a trăda, iar „onoarea lor consta în loialitate" : şi-au rămas credincioşi chiar lor înşile (pînă cînd, în final, aproape că ar fi PJ eferat să se autopărăsească).

Analizînd toate aceste conexiuni psihologice, rezultă limpede că motivele SS-ului n-au fost niciodată de natură eteronomă, deci pur culturale ci că ele s-au menţinut întotdeauna doar în sfera propriilor lor dorinţe şi strădanii. Mă îndoiesc, cel puţin în cazul SD-ului, al Gestapoului şi a) formaţiunilor Cap de mort, pînă şi de autenticitatea dragostei lor de patrie, pentru că pentru ei chiar şi aceasta se

-tifica eu conducerea germană şi cu avantajele lor. în general, ca şi în particular, întregul lor comportament era orientat spre propria lor punere în valoare, în spatele căreia se ascundeau mai mult stări emoţionale decît scopuri : sentimentul de forţă politică şi sexuală — „tipuri ideale de bărbaţi naţional-socialişti" —, ambiţie, mîndrie de castă, sadism cazon, masochism de cazarmă în toate formele lor

•jiitive şi contorsionate, aşa cum le-au produs două sute ete ani de educaţie prusacă, şi aviditate de plăceri de tot felul, întreg acest amalgam de porniri şi înclinaţii nu se încadra în nici o ierarhie valorică morală şi nu putea fi nici-eum ponderat. Ceea ce i-a ţinut un timp în frîu a fost teoria neogermană moştenită despre „porcul din tine însuţi[1]' şi teama de „severitatea neînduplecată" a lui Himmler, care si după cîţiva ani putea fi încă observata şi la alţi şefi SS superiori.

Influenţe exercitată de personalitatea SS-Reichsfuh-
rer-uluî asupra SS-uluî este singurul lucru greu de înţeles în cazul acestuia din urmă. Individul era un tip ridicol de nemilitar, şi SS-ul o ştia. Era un model de virtute, ca La carte, ordonat, niic-burghez, harnic, pedant, nu era un strateg, nu. era un om de stat, nici un gînditor, nu era un desfrînat şi nici un nebun ; şi atunci prin ce oare se im nea el în faţa SS-ului ? Aproape nimeni nu-l numea altfel dccît „Reichs-Heini". Şi totuşi ! Ceea ce le impunea respect nu era, după părerea mea, în nici un caz personalitatea, ci performanţele lui, ale căror premise sufleteşti nu încercau in nici un fel să le descifreze (bineînţeles că nu !) ; acceptau ca atare contradicţia dintre feîul său de a .«iul în care le corespundea lor. Pentru că realizările iui'Himmler li se potriveau perfect : un sistem atotcuprinzător al puterii.

Prea puţin îi interesa pe adepţii lui dacă cel ce a dispus cele mai cumplite măsuri de teroare ori măceluri ; din istoria Germaniei îşi consuma în mod bîroc: în excese fanatismul lui calculat, mărunt în felul sau, căruia doar o predilecţie sentimentală pentru istoria germanică veche îi mai dădea o tentă de strălucire mistică, cam ca o-făclie aprinsă în întunericul nocturn al domurilor ori c Iilor. Le era suficient faptul că nimic nu-i obliga să-şi pună stavilă propriilor lor instincte, înghiţeau, în seiunib, fără să crâcnească, anumite durităţi, de exemplu ambiţiile — pentru noi paradoxale *— de dreptate ale iui Himmler. Pedepsea fără milă şi aproape întotdeauna înăsprea sentinţele tribunalelor SS. în cazul propriului sau nepot, Hans Himmler, SS-Obersturmfuhrer, de exemplu, a dispus, ca pedeapsă pentru divulgarea la beţie a unor chestiuni ale SS-ului, degradarea, condamnarea la moarte, pedeapsă comutată apoi în trimitere pe front pentru a se reabilita în calitate de paraşutist, ulterior, pentru nişte comentarii ireverenţioase, l-a băgat din nou în închisoare şl pînă la urmă l-a „lichidat" în lagărul de concentrare Dachau ca homosexual. Era chiar una din particularităţile lui sa pe;.: seascâ pe cineva .foarte aspru, pentru a-i comuta apoi pedeapsa în „reabilitare pe front", să lase pe

cîte cineva să cadă în dizgraţie, pentru ca după un anumit timp să-l ridice dinte-o dată cll-i nou, **«cordîndu-i o** şi moi mare

încredere şi recunoaştere. Eu personal îl bănuiesc chiar că o fi citit vreodată aşa ceva, ca principiu educativ şi presj tigios al vreunei figuri de conducător din istorie, aplicîn-du-l acum în mod birocratic ; principiul şi-a dovedit, de altfel, şi eficacitatea — prin sine însuşi, nu datorită d-lui Himmler.

Setea de putere implică anumite tendinţe sufleteşti şi sociale formale, care prind în fiecare caz în parte contur, indiferent dacă persoana de la care pornesc este un pose-c'ot ori un birocrat. Şi fără îndoială că tocmai setea de putere a fost aceea, care i-a împins pe indivizi ca Himmler, Heydrich. Best, Kaltenbrunner, Miiller (şeful Gestapoului în timpul lui Kaltenbrunner) să creeze şi să menţină eficient sistemul. Indivizii aceştia nu vroiau decît putere şi numai putere -- putere asupra oamenilor, asupra instituţiilor, asupra Germaniei, asupra popoarelor şi eventual asupra lumii şi a viitorului. Totul să se facă după voia lor. Poate că si-au dorit puterea mai mult instinctiv» dccît conştient, închipuindu-şi că ar fi spre binele Germaniei, şi piobabil că şi-au construit edificiul farsei naţionale înşelîndu-se chiar şi pe sine, înşelînd lumea înconjurătoare şi opinia publică, căci ideea de forţă de dragul forţei poate că n-ar fi fost încă înghiţită, în felul acesta efectele n-au fost nicidecum mai slabe, în schimb însă mai de diirată. Aşa cum naţional-socialismul şi-a creat un stat propriu în cadrul republicii, pentru a o săpa pe dinăuntru, tot aşa a procedat şi SS-ul în cadrul naţional-socialismului : mas-cîndu-şi propriile tendinţe şi intenţii, şi-a cucerit treptat autonomie, autarhie şi exclusivitate.

Indivizi ca Eicke şi Pohl erau de altă factură, deşi se simţeau atraşi de societatea respectivă, ca fierul de magnet ; nişte adevăraţi salahori, stăpîni faţă de subordonaţi şi *vasali* în faţa superiorilor, în stare să procure tot ce s-ar fi putut dovedi necesar pentru edificarea şi întreţinerea fortăreţe! universale : materiale, bani, sclavi şi arme. Reuneau în mod magistral două trăsături contradictorii, ireconciliabile după părerea ,,Corpurilor negre" : spiritul de comerciant cu eroismul. Nici unul dintre supraevreii lui Streieher n-ar fi izbutit să realizeze vreodată ceea ce a reuşit SS-Obergruppenfuhrer-ul Pohl ; raţionalizarea valo-

rificării cadavrelor la nivel de masă. Sclavul din lagărul de concentrare, ce putea fi procurat fără nici o investiţie de capital, producea în viaţă fiind şi în condiţiile folosirii financiar economice nemijlocite a forţei sale de muncă, următorul profit :

Salariu concesionat zilnic între RM (Reichs-mark) 6, — şi RM 8, — în medie . . . . . din care se scade

i. alimentaţie.....; : : : : : : RM —, GO

2. amortizarea îmbrăcăminţii .....RM —, 10

RM, — 70 RM 5,30 Prin urmare, la o durată medie de viaţă de trei sferturi de an.....ori 270 =TIM 1431, —

Acest profit creştea prin valorificarea raţională a cadavrului deţinutului, după 9 luni, cu beneficiul obţinut din

l..... ' . " . " ' . " ' . * ' ' . . .aurul dentar.

2..... .obiecte personale de îmbrăcăminte

acestea fiincl repartizate fie altor îagăre de deţinuţi, nemaifiind necesare alte cheltuieli pentru achiziţionarea de haine, fie ţesătoriilor, spre valorificarea fibrelor pentru uniforme SS,

3.....; I I .obiecte de valoare

rămase de la morţi,

4. I ; 7 ! ; ? : ! ! ! ! ! ! ! " i î .bani găsiţi asupra

lor.

Pînă prin primii ani de război, obiectele de valoare şi banii nu erau restituiţi familiei celor morţi decît în cazul minorităţii cetăţenilor germani din rîndurile deţinuţilor Sumele se reduceau, de fiecare cadavru, cu cheltuielile de ardere, care reprezintă în medie . . .RM 2, — rezultînd deci de fiecare cadavru un profit net

nemijlocit de.....RM 200, — care în multe cazuri se ridica însă pînă la mii de RM

Aşadar profitul general realizat din circulaţia deţinutului se ridică în medie, în 9 luni, de cap

de om la cel puţin.....RM 1630, —

Prin valorificarea oaselor şi a cenuşii unul sau altul dintre lagărele de concentrare au realizat şi încasări suplimentare.

Să nu se creadă cumva că autorul listei acesteia aş **fi** eu ; ea a fost întocmită de către SS, iar Pohl veghea cu

străşnicie „să nu-i încurce cineva socotelile[1]''. Oficiul central economico-administrativ al SS-uIui (SS-WVHA) trimitea în permanenţă echipe de control, menite să înlăture pe dată pericolul unor eventuale concurenţe mai mici sau *mai* mari, aşa cum a încercat, de pildă, în repetate rînduri poliţia germană în răsărit sub forma „lagărelor de muncă'', sau a „lagărelor de reţinere poliţienească" şi altele.

în mod normal ar trebui considerat drept un paradox fără egal faptul că tocmai acest SS pornise iniţial, la concurenţă cu întreaga „şefime"' naţional-socialistă, „să desfiinţeze robia cametei'' şi să elibereze omenirea de „blestemul aurului", în realitate practicile lor demonstrează că niciodată n-au luat în serios asemenea revendicări enun-ţate în gura mare sau, în cel mai bun caz, că s-au înşelat pe ei înşişi, că şi-au îmbrăcat, pentru o vreme, pînă a ajunge la putere, dorinţele lor egoiste în parole naţionaliste, umanitariste, antisemite.

Intr-o bună zi ar fi ieşit cu siguranţă la iveală şi ar fi devenit evidentă pentru oricine setea de putere în forma ei cea mai pură, mergînd mînă în mină cu aviditatea, în primii ani şi în timpul războiului, însă, cînd mai trebuia ţinut seama de cîte unele lucruri, nu se prea încumetau să-şi arate adevărata faţă. Şi atunci sistemul s-a învăluit 5-ntr-o *mantie groasă de mister*. Puţine lucruri la SS nu erau secrete". Cea mai secretă era practica lagărelor de concentrare, care nu servea decît din punct de vedere gcne-ral-politic la răspîndirea unei spaime de nedescris. *Bizare-riile sistemului* s-au manifestat, între altele, şi în faptul că nici măcar funcţionarii Gestapo-ului nu aveau dreptul să pătrundă pe teritoriile lagărelor fără aviz special din partea RSHA-ului, Secţia a IV-a, deşi tocmai ei erau cei care trimiteau mii de oameni în lagărele de concentrare. (Printre altele nu arareori chiar din teamă, ei avînd obligaţii deosebite trasate de RSHA în legătură cu securitatea poliţienească în teritoriul lor, securitate pentru care şeful local al Gestapoului răspundea cu capul). De aceea extrem de puţini dintre funcţionarii Gestapoului ştiau cu de-amă-nuntul cum arată pe dinăuntru iadul in care îşi duceau vic-timele. Aşa că întrebările adresate de ei celor puşi în libertate în legătură cu viaţa dusă acolo erau arare o,:i întrebări-

capcană, şi în cele mai multe cazuri efectiv întrebări din curiozitate ! Pentru că Gestapo-ul era o formă de organizaţie, iar SS-WVHA alta. Ambele urmăreau aceleaşi scopuri, dar pe căi şi prin mijloace diferite, pe care. după posibilităţi, le ţineau secrete unii faţă de ceilalţi. La toate-acestea se adaugă o schemă organizatorică deosebit de umfiată, aproape de neînţeles pentru un om normal şi absolut impenetrabilă. Gestapo-ul nu se sinchisea cîtuşi de puţin de felul în care sistemul lagărelor de concentrare al SS-WVHA se descurca cu masele de oameni aruncaţi de-odată în faţa porţilor lagărelor, nu-l interesa dacă există sau nu loc, îmbrăcăminte, hrană, medicamente. Pe de altă parte şi SS-WVHA arareori mai restituia Gestapo-ului un sclav pe care apucase să-l exploateze. Ceea ce unea între ele cele două mari organizaţii ale terorii era setea de putere şi exploatare a conducerii superioare : Eicke-Pohl pe de o parte, Muller-Kaltenbrunner pe de alta, şi fiecare grupă în parte pentru domnul şi stăpînul lor comun : Himmler. Iar în jos — reţeaua niultiramificată a *transmiterii dispoziţiilor,* care în mod surprinzător implica libertatea personală de decizie şi deci responsabilitate. Conducerea SS cerea de la subordonaţi supunere şi independenţă în acelaşi timp. Ambele trebuiau îndeplinite de cei în subordine. Drept cel mai bun membru SS trecea, în concluzie, acela care „ştia ce trebuie făcut", nu aştepta prea mult ordine precise, ci acţiona „în spiritul SS-Reichsfuhi-er-ului". Iar acest „spirit" nu era de regulă prea greu de ghicit, în special cînd era vorba de măsuri împotriva unor „duşmani **ai** statului". Eicke, de exemplu, spunea „că e preferabil ca un deţinut dintr-un lagăr de concentrare să fie împuşcat, decît ca, evadînd să pună el în primejdie siguranţa Reich-u-lui'' ; pentru „a nu nelinişti" santinelele (respectiv pentru a le pune în siguranţă !), el a dat dispoziţie ca atunci cînd o santinelă împuşca un deţinut „în timp ce încerca să evadeze", „să fie pe cît posibil scutită de interogatorii". A manifesta iniţiativă la împuşcarea prizonierilor — acţiuni de altminteri şî premiate datorită neplăcerilor sufleteşti şi de altă natură legate de situaţie — echivala în cazurile acestea cu executarea unui ordin. Sloganul SS-ului : ..Greşelile comise de justiţie trebuie corectate !'" — nu era oare

şi el un îndemn, care la rîndul lui punea în mîna funcţionarului SS ordinul de internare şi în cea a medicului de lagăr seringa cu otravă ? Ofiţerul legist al SS-WVHA, SS-Obersturmbannfuhrer Dr. Schmidt-Klevenow, o figură •sumbră din imediata apropiere a lui Pohl s-a exprimat odată în timpul unor cercetări : SS-Reichsfuhrer-ul a dat, ce-i drept, un ordin împotriva uciderii fără dispoziţie a deţinuţilor, se pune însă întrebarea, „dacă nu şi-a rezervat cumva în secret dreptul (reservatio mentalis) de a fi de acord cu nerespectarea acestui ordin" ! îţi vine aproape să crezi că ai de-a face cu un citat dintr-un pamflet împotriva ordinului iezuiţilor şi cînd colo îl ai în faţa ochilor, în carne şi oase, pe un slujitor al lui Wotan din Berlin-Lichterfelde, Unter den Eichen 125. Ulterior, cînd prea mulţi şi-au dat seama că, odată intrat în dificultăţi — care se puteau şi ele ivi — nu erai acoperit, practica aceasta a dat naştere la revers : la teama de răspundere, la a nu mai întreprinde absolut nimic fără dispoziţie scrisă, înainte însă se ajunsese la un *amalgam bizar alcătuit dintr-un cult al supunerii si o lipsă de control.* Dacă se dădea un ordin, acesta era executat orbeşte, în lipsa ordinului însă se acţiona „în spiritul..." L-ai putea compara pe adevăratul membru al formaţiunilor SS Cap de mort din perioada lor de glorie cu un cîine de vînătoare dresat care porneşte singur, din instinct, la vînătoare, dar care reacţionează pe loc la un şuierat cît de îndepărtat al stăpînului, fie pentru a se gudura, fie pentru a porni la un atac special.

Iată deci că nimic din ceea ce a făptuit SS-ul în lagărele de concentrare, individul sau banda în ansamblul ei, *nu constituie din punct de vedere psihologic un mister :* sînt acţiunile unor oameni astfel dresaţi şi puşi într-un asemenea cîmp de acţiune, oameni însă care purtau în ei dinainte premisele intelectuale, emoţionale şi sociale necesare unei asemenea folosiri a lor. Fuseseră instruiţi să vîneze „duşmani de stat", să „trateze în mod corespunzător" anumiţi „dăunători ai neamului", să „facă inofensivi" duşmanii fuhrer-ului. Iar brutalitatea, sadismul, arivismul, corupţia, suprasaturaţia, lenea, laşitatea, dementa de tot soiul, de care au dat dovadă în asemenea situaţii, nu reprezintă absolut nimic nou. La fel au procedat, total' sau

parţial, toţi barbarii din istoria omenirii, toii iniţiatorii unor masacre în masă, toţi criminalii sadici şi toţi fanaticii primitivi. Faptul că au existat medici SS de lagăr care au făcut experienţe nelegiuite pe femei, gardieni, care nu s-au dat în lături de la nici o grozăvie, Scharfuhrer-i care se scăldau în sînge apoi, aşa cum erau, se duceau — liniştiţi şi cumsecade — acasă şi se jucau cu copiii lor neştiutori sau îşi îmbrăţişau nevestele înşelate - - toate acestea sînt manifestări patologice cunoscute ale sufletului omenesc : natura umană îşi creează, pentru a putea face în general faţă vicisitudinilor naturii, deci înainte de a apare fenomene de disociere a conştiinţei, de dementă ori întunecare mentală, un sistem de spaţii de trăiri separate'şi se refugiază, ori se strecoară, ori păşeşte cu mîndrie din cămăruţa fricii în cea a naivităţii, din cea a groazei în cea a iluziilor de pace, dragoste şi bunătate. Oare n-au existat nenumăraţi criminali, ucigaşi, sadici, care iubeau copii nevinovaţi ? De ce aşadar să nu poată emite şi Goring o lege împotriva vivisecţiei. Hitler să nu poată primi cu plăcere buchete de flori de la fetiţe, Himmler să nu poată prcaslăvi viaţa onorabilă a familiei germane, de ce să nu poată manifesta orice SS-ist afecţiune faţă de copiii şi cîinii lui ? Toate aceste manifestări sint bizare, bolnăvicioase, perverse, sînt făţărnicie obiectivă a unor conştiinţe violentate, renegate, reprimate, nu sînt însă noi, sînt lot alît de puţin noi ca şi corupţia care ţîşneşte inevitabil la suprafaţă în cazul oricărei categorii de oameni neînzestraţi cu convingeri morale adînc înrădăcinate, dar care au în schimb libertatea de a-şi da, fără nici un control, j'rîu liber tuturor înclinaţiilor lor sacrosancte. „Nu găsesc nici *o* explicaţie pentru acţiunile mele", a declarat comandantul de la Buchenwald, Koch, în timpul procesului, judecătorului său SS-ist de instrucţie, „în afară poate doar de fapiul că am fost răsfăţat de superiorii mei. Tot ceea ce propuneam şi făceam, era încuviinţat. Primeam întotdeauna nu-• mai laude şi lauri. De criticat nu m-a criticat nimeni. Toate acestea mi s-au suit la cap. Ajunsesem un grandoman..." Cum e turcul, şi pistolul ! — oare nu tot aşa stăteau lucrurile şi cu Hitler ? Sigur că nu este vorba aici de mis'ere nedezlegate ale naturii umane, ci de abateri de la anumite

'cgi psihologice de bază dintre cele mai simple în dezvoltarea unor indivizi inferiori. Inferioritatea, indiferent dacă se manifesta în intelect, în spirit, în voinţă, în. fantezie sau in socializarea multiplă a trăsăturilor sufletului uman, i-a împins pe indivizii de acest gen către SS, unde au găsit loc l'ară multe probleme, foarte repede, fiind chiar cotaţi la iin nivel net superior ; tot inferioritatea i-a şi ţinut legaţi de SS şi i-a împins din viciu în viciu, de la o crimă la alta. Comportamentul fiecărui membru SS în parte, indiferent de nivelul ierarhic la care se afla, a fost tipic pentru comportamentul general de bază şi pentru întregul sistem.

Psihologia deţinuţilor din lagărele de concentrare

In timpul cumplitei ierni 1939—1940, cînd mulţi din-trei noi, cei de la Buchenwald, sufeream dacă nu chiar de dizenterie, cel puţin de diaree puternică, într-o bună zi, în timpul unei furtuni de zăpadă, lingă mine, aşezat pe latrină, se afla un fost emigrant, pe care SS-ul reuşise să pună din nou laba. Ca toţi cei care se bizuie întotdeauna pe precauţia şi bunăvoinţa semenilor săi, şi în ciuda bolii care-l chinuia, nu-şi luase hîrtie de closet la el. A văzut că am cîteva bucăţele de hîrtie de ziar în mînă şi s-a răstit aşa, dintr-o parte, la mine, în maniera în care se vorbea în mod obişnuit în lagăr : ,,Dă-ncoa' o bucată !"'. Nu i-am răspuns, căci nu-mi plăcea acest mod de a cere ceva, pe care chiar şi în lagăr l-am urît întotdeauna. Cînd am terminat însă, am trecut pe lîngă el, i-am pus trei bucăţele pe genunchi şi i-am aruncat din mers : „Mereu vechea poveste — greierele şi furnica...". Cum credeţi că a reacţionat amantul ? A sărit în sus. aşa cum era, a aruncat hîrtia în noroi, a călcat-o furios în picioare, striglnd fără întrerupere : ,,Nu-mi trebuie hîrtia ta ! Nu-mi trebuie hîrtia -ta !" Isterie ? Fără îndoială. Cu siguranţă însă că mai înainte, în sufletul omului aceluia se prăbuşise o lume ! Un om ultrasensibil, pe care umilirile şi înjosirile din perioada de lagăr nu reuşiseră să-l abrutizeze, ci, dimpo-

trivă, îl făcuseră să-şi piardă orice înveliş protector, aslfci încît să „explodeze", împotriva oricărei raţiuni, chiar şi la cea mai vagă umbră de ironie, mai mult blinda, deşi nici el însuşi nu fusese deloc politicos. (Propria mea „iritare" a fost fără îndoială expresia aceleiaşi tulburări sufleteşti).

Lagărele de concentrare storceau sufletele din victimele lor. asemenea unor pietre de moară. Cine putea supravieţui teafăr acestui proces ? *Nici unul dintre deţinuţi n-a ieşit de acolo aşa cum era cînd intrase l*

Spre deosebire de lumea SS-uIui, psihologia prizonierilor este bogată în diferenţieri, în surprize, în frapanţi radiografii, în întreaga harababură de reacţii, pe care. în amintirea unui fragment din Novalis, am mai numit-o odată socializare generală a proprietăţilor sufletului omenesc care nu poate fi nicidecum analizată exhaustiv pe baza schematicii scolastice simplificatoare despre raţiune, voinţă şi sentimente. Toţi acei oameni, care-au găsit drumul spre SS, aveau, după cum am arătat, trăsături sociale şi de caracter identice sau asemănătoare ; prizonierii internaţi în lagăre de concentrare, însă, se diferenţiali cîl se poate de tare în funcţie de origine, aptitudini personali', convingeri politice şi calităţi spirituale şi morale. Fireşti că lagărele de concentrare erau asemenea unor *cazane* de tot>ire a metalelor, care *amalgamează totul,* nu însă fti asemenea măsură, încît să uniformizeze conştiinţele. Cei mai mulţi dintre .deţinuţi au părăsit lagărele de concentrare cu exact aceleaşi convingeri, pe care Ie avuseseră şi la început ; poate, cel mult, mai bine fixate. Elementr.[1] care se năştea într-adevăr într-o manieră mai mult sau mai puţin unitară în lagărul de concentrare era similitudinea sau identitatea modului de reacţie.

Noua stare de spirit se forma în *trei etape de dezvoltare :* prin şocul internării în lagăr, prin „procesul de selecţie" din primele luni şi prin procesul de adaptare, cai, dura ani de zile şi crea pînă la urmă tipul de ,,concen-traţionisf. Acest tip avea trăsăturile sale deosebite, specifice — în felul său de a fi, în comportamentul faţă dt lumea lagărului, faţă de SS şi faţă de lumea exterioară, de care era rupt. Fiecare persoană şi fiecare personalitatt

a creat în trăirea aceea comună o seamă de asemenea elemente, care au generat apoi o anumită asemănare sau chiar identitate.

Cel mai puţin s-âu schimbat în lagăr *asocidlii şi criminalii de* profesie. Cauza trebuie căutată în înrudirea sufletească şi socială cu SS-ul ; erau şi ei detracaţi social, cu un grad de cultură redus, la care predomina o lume a instinctelor, fără convingeri elaborate. Diferenţa dintre ei consta în faptul că SS-iştii manifestau o îngimfare de castă, atît de rigidă, încît nu admitea nici urme ale unor variaţiuni individuale ; de aceea SS-istul nu mai putea evolua sufleteşte sau devenea pas cu pas tot mai primitiv, tipul ajungînd stereotip. Asocialii şi aşa-zişii sau realii criminali de profesie nu aveau ceva în genul unor norme de castă, care să-i influenţeze din afară ; în cazul lor exista deci posibilitatea unor aspiraţii individuale precum şi a anumitor variante de evoluţie. La unul sau la altul dintre ei putea, de exemplu, să se manifeste tendinţa de a se desprinde treptat din sfera acelui mărunt egoism antisocial (asocialitatea) sau din cea a criminalităţii. De aceea viaţa spirituală a acestor grupe de deţinuţi era oricum mai bogată decît cea a SS-ului. E adevărat că nici în cazul lor nu se put'ea desfăşura un proces de transformare deosebit de interesant, dat fiind faptul că mediul în care trăiseră înainte nu se diferenţia esenţial, ci doar ca dimensiuni si ca trăire intensivă de cel în care se aflau acum. Nici unul dintre cei care purtau triunghiul negru sau verde, fără ca structural să aparţină însă întru totul acestor categorii sau fără a fi decăzut într-atît încît să nu mai poarte în sine dorinţa de a regăsi drumul spre o categorie socială respectată, nu pufea scăpa în ochii lagărului de marcajul său. Nu le rămînea aşadar altă posibilitate decît să-şi ducă zilele cît mai modest, fără a bate la ochi, uneori chiar cu capul plecat. Orice detaşare prea evidentă de categoria din care făceau parte ar fi atras asupra lor o ură nemăsurată, iar în cazul criminalilor de profesie le-ar fi pus chiar viaţa în primejdie şi i-ar fi frustrat uneori de protecţia de grup atît de importantă împotriva SS-ului, pe care şi-o organizaseră, firește, pur instinctiv şi siliţi de împrejurări, şi cei negri şi cei verzi. Adevăraţii asociali şi cri-

roinali de profesie, însă. n-au făcut dccît să-şi dezvolte în continuare predispoziţiile deja existente. Ambele categorii erau mizantrope — asocialii, cu înclinaţia lor principială spre izolare, acceptînd contactul social doar din nevoi fizice, din necesităţi de schimb sau de înşelătorie sau din curiozitate, criminalii — din nevoia de a face rău. La primii decăderea interioară şi exterioară se accentua şi mai mult în lagărul de concentrare, ceilalţi însă au găsit un teren nou, interesant pentru aplicarea înclinaţiilor lor criminale.

Deşi din punctul de vedere al originii, al caracterului şi al nivelului de cultură erau înrudiţi cu SS-ul, accesul la dezvoltarea culturii personale fiindu-le, ca şi acestora, închis, relaţiile lor cu SS-ul se manifestau în mod diferit. Cu criminalii, SS-Fuhrerii întreţineau relaţii multiple, cu asocialii 'doar arareori. De ce ? Criminalul de profesie consecvent şi activ avea şi el, în felul său, o '„conştiinţă de castă". Avea un fel de mîndric profesională şi era înclinat să facă din faptul că „societatea normală" îl respinsese o virtute de grup, cu „loialitate", „camaraderie'", „sinceritate'' şi necondiţionare. între proscrisul situat în afara legilor şi ceata pierdută, care a întors spatele tuturor principiilor umanităţii, se formează în mod necesar o comunitate de interese, de îndată ce împrejurările îi apropie unul ele altul. Atunci „cine se aseamănă se adună" — „frere et cochon" şi unul şi altul. De deţinuţii cu triunghi negru, în schimb, membrii .,Corpurilor negre" nu erau legaţi decît printr-un individualism mărunt, materialist ; în rest, asocialii nu aveau o conştiinţă de clan, nici un Cel de înclinaţii spre un activism descătuşat şi nu erau minaţi de sete de mărire. Rămîne discutabil faptul dacă simbolul comun al culorii negre nu le repugna SS-iştilor în subconştientul lor : cu siguranţă că n-au ştiut ce fac cînd au ales culoarea neagră tocmai pentru această categorie de prizonieri !

Conflicte sufleteşti remarcabile nu întîlnim decît la indivizii superiori sau la grupurile, păturile ori clasele superioare. Iar aceştia erau preponderent advcrsaii ai *regimului naţional-sociaUst pe tărîm politic şi al concepţiei despre lume.* în cazul lor, caracterele se loveau de îm~

prejurări şi situaţii subumane ; iar rezultatul a fost o multitudine incomensurabilă de destine.

Din păcate nu mă pot opri aici asupra fiecărei categorii de deţinuţi în parte, ci sînt nevoit să mă mărginesc la fenomene psihologice generale sau măcar general posibile. Ar fi grozav să poţi elabora de exemplu o *psihologie a cercetăiorilor în Biblie l* Deşi proveneau, de regulă, din clasa de mijloc a meseriaşilor şi aveau un mod de gîndire şi simţire destul de simplu, ei au prezentat în lagăr un adevărat curcubeu de reacţii sufleteşti şi de moduri de comportament, întins între polul prea-sfintei aşteptări a lumii de apoi şi cel al unui apetit extrem de pămîntesc. O analiză a spectrului lor sufletesc ar reliefa concluzii asupra diferitelor motivaţii ale virtuţii, ce trebuiau căutate nu în aştri, ci mai curînd în stomac.

Tipizarea sufletească s-a realizat pe calea adaptării la *noul mediu,* în capitolul „Internarea în lagărul de concentrare" am arătat că orice nou-sosit era nevoit să parcurgă de la început procesul celei mai crîncene umiliri şi degradări. Era fugărit gol prin prăpastia, care separa „lumea de afară" de „lumea dinăuntru''. Efectul nemijlocit al înspăimînlătorului act de violenţă determina în cazul fiecărui deţinut în parte procesul de selecţie general-valabil : în cel mult trei luni fie decădeai complet din punct de vedere fizic şi moral, de-a lungul unui proces ireversibil de declin, fie începeai să te „adaptezi" la mediul lagărului de concentrare. Sfîrşitul survenea ca urmare a rezistenţei scăzute, sub forma unui proces rapid ori treptat de decădere, pînă la moarte prin epuizare ori sinucidere. Cine nu putea face faţă noilor condiţii de viaţă, muncii şi climei, se prăpădea repede, nu lent. Omul ajuns la disperare totală nu mai găsea nici o raţiune pentru a continua să trăiască. Dacă, după ce lumea fostelor sale valori se năruise, omul mai găsea în sine un rest de voinţă, sufletul său ajuns în cele mai adinei tenebre ale existenţei arunca de la sine şi povara trupului, pe care nici o forţă nu-l mai putea ridica deasupra mizeriei cqti-diene. Dacă însă epava, în care SS-ul transformase omul, continua să vegeteze, se trezea curînd stînd în calea cuiva în „lupta pentru existenţă'' şi era suprimată fără milă. Iar dacă degradarea de la început reuşea să ucidă într-un

om doar ceea ce avea el bun, dezlănţuindu-i pe de altă parte forţele răului, odinioară latente, noul venit se adapta într-o clipă sau pas cu pas ticăloşiei din lagăr, într-una din multiplele ei forme de manifestare.

Adaptarea sufletească la viaţa de lagăr nu era condiţionată în primul rînd de *originea ori poziţia socială,* pe care o avusese omul cîndva, ci aproape exclusiv de tăria de caracter şi de existenţa sau lipsa unor idealuri religioase, politice ori umanitare, în acest punct a rezultat o opoziţie netă între condiţiile de dezvoltare ale SS-ului şi ale categoriilor asocialilor şi criminalilor, pe de o parte, şi cele ale deţinuţilor politici şi ale celor cu concepţii solide despre lume şi viaţă, pe de alta. Dacă în cazul primilor punctul de plecare social şi moral le-a influenţat măcar, dacă nu chiar le-a determinat cariera, în cazul celei de a doua categorii, datorită valorii sale superioare, el n-a putut să constituie pentru ei un imbold, ci a fost mai degrabă o frînă. Abia după ce s-au stins cu totul amintirile despre nivelul social de odinioară, caracterul valoros s-a dovedit în stare, conştient de calităţile sale iniţiale, să facă faţă, deşi cu multă trudă, noii situaţii, încercarea de a transfera în mediul lagărului de concentrare, care constituia cel mai cras contrast faţă de orice ordine socială închegată, criterii sociale valabile odinioară, n-a reuşit niciodată. Iluziile acestea erau fie de la început, încă din stadiul degradării, spulberate, fie îşi dovedeau hic et nune lipsa de valoare. Căci ce măi rămîne, dacă e să o luăm aşa. dintr-un ministru, dintr-un judecător, profesor, preot, jurisconsult sau dintr-un funcţionar de bancă, gol puşcă, cocoţat pe un scăunel mai înalt în mijlocul unei mulţimi de alte creaturi în mizerie, maltratate ca şi el, atunci cînd un deţinut cu triunghi verde îl rade din cap pînă în picioare, în faţă şi în spate ? Tot aşa şi încercarea înverşunată, de-a dreptul ridicolă, de a demonstra într-un asemenea mediu dacă nu personalitate, măcar superioritate socială, a eşuat şi ea rapid. Cel ce nu venea în lagărul de concentrare decît cu o conştiinţa de clică, de clan, de castă, cu o conştiinţă neproletară, apreciată „afară", era un om pierdut, decădea, se prăbuşea exterior, ca şi interior. Scuturile sociale de tot felul erau sfărîmate radical încă din prima zi, iar dacă susţinuseră cumva coloana vertebrală morală a omului res-

pectiv, acesta putea fi şters de pe listă. L-am cunoscut pe un înalt funcţionar ministerial german, care în seari zilei în care fusese internat în lagărul Buchenwald, după umilirile prin care trecuse nu mai îndrăznea să privească pe nimeni în ochi. Fondul său de valori personale i-a redat cu timpul conştiinţa de sine pierdută, era însă cu totul alt om decît înainte. Fiii prinţului moştenitor al Austriei, Franz Ferdinand, ucis în 1914, cei doi duci de Hohenberg, înalţi aristocraţi deci, cărau la Dachau „rahat"', de parcă n-ar fi făcut în viaţa lor altceva şi, prin tăria lor de caracter, şi-au cucerit stima multora dintre deţinuţi, chiar şi a unora cu idei preconcepute. Şi asemenea exemple s-ar putea da despre mulţi alţi oameni de vază din lagăre.

Dar chiar şi fără a fi deţinut în viaţa de dinainte de lagăr vreun rang deosebii, individul nu putea face faţă greutăţilor pe care le înlîmpina în lagăr şi la care se adăuga, în mod suplimentai', şi dificultatea de a nu fi „proletar", decît dacă dovedea o deosebită tărie de caracter. Un bun cunoscut dc-al meu. Willi Jellinek, cofetar din Viena, este un exemplu grăitor în acest sens. La Buchenwald era c arăt or de cadavre, deci ca rang în. cadrul lagărului egal cu zero. Evreu fiind, un t măr vînjos şi un om cu o personalitate distinctă, nu prea avea, pe vremea lui Koch. multe şanse de supravieţuire. Şi ce s-a ales de el ? A ajuns cel mai bun specialist al nostru în Tbc, un practician excepţional, un internist, care i-a ajutat pe mulţi camarazi, şi pe deasupra şi bacteriolog la blocul 50. Deşi în forul lui interior un pesimist, s-a strecurat printre nenumăratele capcane ale morţii, pe care i le întindea viaţa de lagăr. Intîmplare ? Firește, dar numai în măsura în care .,norocul" nu este totodată şi o componentă a destoiniciei ! Pentru că au existat destui directori şi înalţi funcţionari de stat. care. deţinuţi în lagăre de concentrare, tăbărau. chiar si atunci cînd nu erau chiar morţi de foame, pe găleţile pline cu coji de cartofi, pentru a-şi aduna resturi de mîncarc sau alţii, care furau pîine ; în alte cazuri, nu atît de grave, dar numeroase, alţi deţinuţi profitau de îndată în mod egoist chiar şi de cel mai mic avantaj posibil, fără a ţine scama de semenii lor. E adevărat că aceste cazuri n-au fost chiar atît de numeroase, cum li s-a părut unora. Sigur că decăderea umană a unuia

dintre cei „culţi", a unuia care odinioară avusese un rang social înalt, sărea mai curînd în ochi decît faptul că un individ oarecare, în care opinia publică nu şi-a pus niciodată vreun fel de speranţe, s-a dovedit a fi necorespunzător. (Restrictiv trebuie subliniat faptul că „cel cult" nu fusese educat pentru viaţa din lagărul de concentrare, ci pentru cea dintr-o societate normală). Oricum, asemenea cazuri n-au fost rare şi au demonstl'at, ca şi cele pozitive, că hotărîtoare în lagăr a fost nu situaţia socială, ci valoarea personală.

Dacă internarea în lagărul de concentrare era şocul carc-l arunca *df±* la început pe noul venit într-o direcţie sau într-alla, şi dacă revolta sau disperarea, care au urmat groazei de la început au fost cele care au d cete dacă individul se putea detaşa cu timpul sufleteşte, avînd deci posibilitatea să se adapteze la condiţiile noii existenţe, sau pierea în scurt timp, atunci, în primul caz intervenea procesul obişnuinţei, cel al *transformării caracterului indi-i-idual.* Cu cit mai conştient şi mai hotărît era modul în cave îţi stabileai în acest al doilea stadiu noul obiectiv, eu atîl mai uşor şi mai repede găseai şi drumul spie ..normalizarea anormalului". Perioada aceasta de adaptare era plină de primejdii. Pretutindeni te izbeai de cîte un zid, sufletul se umplea de bătături la fel ca şi mîinile. Căci „comunitatea" aceasta, în mod tragic şi firesc, totodată, începea să-l ia în considerare pe cel nou-vcnit abia după **ce** acesta reuşise să i se adapteze principial, în mod tragic, pentru că tocmai în prima perioadă el ar fi avut mai mare nevoie de protecţie şi atenţie : in mod firesc, pentru că comunitatea ducea ea însăşi, zi de zi şi clipă de clipă, lupta pentru existenţă cu SS-ul, suportînd nenumărate chinuri pe măsura slăbiciunilor şi punctelor ei vulnerabile. Aici era vorba de un cumplit ..proces de selecţie naturală". Fie ca, pornind de la toate aceste exemple, lumea să fie scutită de acum încolo de toţi profeţii care bmecu-vîntează „lupta pentru existenţă", respectiv transferarea legilor junglei asupra societăţii omeneşti. Cel mai uşor puteai pătrunde în comunitate fără a fi mistuit încă de la marginile ei, dacă urmai cu atenţie sfaturile unor camarazi binevoitori. Se găseau totdeauna unii, care-l luau în pri-

mire pe noul sosit nu cu brutalitate, ci cu o serie de sfaturi practice binevenite. Şi cu ajutorul acestor cunoscuţi, tovarăşi, camarazi sau prieteni trebuia apoi să străbaţi cu curaj, ferindu-te să baţi la ochi, pas cu pas, calea spre experienţele proprii. Vai de cel ce nu avea chiar pe nimeni care să-i întindă o mînă !

Cam după vreo jumătate de an, omul începea să devină „concentraţionist", respectiv evolua spre un *tip moral deosebit,* care, de regulă, se contura pe deplin abia după alţi doi sau trei ani. Nu întîmplător „cei vechi" nu îţi acordau înaintea acestui termen nici o încredere. Era într-adevăr nevoie de un timp oarecafe pentru ca sufletul omului, smuls dintr-o lume solidă şi aruncat într-o lume de sălbatică luptă pe viaţă şi pe moarte, să îşi poată găsi un nou echilibru intern.

Starea morală transformată nu marca nicidecum diferenţa valorică bun-rău ; era proprie în egală măsură ambelor categorii. Principala ei caracteristică consta în *primitivizarea sufletească.* Scala trăirilor emoţionale se restrîngea automat. Sufletul omului îşi crea un înveliş protector, un fel de scut de protecţie, care nu mai permitea oricărei impresii puternice să pătrundă pînă la membrana senzitivă. Altminteri durerea, mila, tristeţea, groaza, oroarea, aplauzele ar fi depăşit, în nemijlocirea lor normală, capacitatea de asimilare a inimii omeneşti, spaima, care te pîndea din toate colţurile, a-r fi făcut-o să se oprească în loc. Te aspreai, multora li s-a împietrit sufletul. Se petrecea acelaşi fenomen ca în război. Un rîs barbar, o glumă sinistră nu erau adeseori altceva decît o autopro-tecţie a sufletelor, pîndite de pericolul întunecării sau al isteriei, într-adevăr, în lagărele de concentrare, au existat mulţi martiri morţi, însă doar foarte puţini sfinţi în viaţă — deşi lagărele ar fi fost xm teren propice pentru ei ! — şi iată-ne, aşadar, pe noi, biete suflete, rîzînd, pentru a nu împietri şi a nu muri. Primitivizarea pătrundea, în perechea de contrarii bun-rău, în toate proprietăţile sufleteşti ale omului. Unii se aspreau, tocmai pentru a putea ajuta, aşa cum un medic este sentimental în calitatea sa de om, îşi lasă însă sentimentalismul de-o parte pentru a putea vindeca ; alţii au devenit cruzi pînă la sadism, reprimîn-

du-şi pornirile sexuale. La unii optimismul înnăscut s-a exacerbat frizînd o credulitate iluzionistă, prinzînd din zbor cu aviditate orice cuvînt ; la alţii puterea critică de discernămînt s-a intensificat, transformîndu-se într-o neîncredere pesimistă. Combativitatea sfîrşea adeseori în aventurism, laşitatea în adaptarea completă la starea de sclavie. Oare cum v-aţi fi comportat dumneavoastră, bărbat sau femeie, dacă, deodată, aţi fi fost scos din careul protector compus din zeci de mii de oameni, postat în văzul tuturor pe o grămadă de bolovani, dezbrăcat în pielea goală şi apoi biciuit ? Aţi fi urlat, aţi fi scîncit sau v-aţi fi muşcat buzele pînă la sînge şi aţi fi tăcut totuşi ? Şi, la întoarcerea la mizerie şi zdrenţe v-aţi fi sfîrşit de ruşine pentru umilinţa îndurată sau aţi fi avut tăria sufletească supraomenească să înduraţi cu mîndrie şi ultima lovitură de cizmă a SS-istului, menită să vă arunce înapoi în gloata deţinuţilor ? în orice caz, trebuia să vă fi primitivizat pentru a putea supravieţui. Căci camarazii te luau apoi. cu o glumă grosolană, care ascundea mila, şi te îngrijeau pe ascuns, fără multe vorbe, pînă te vindecai.

în spatele pavczei protectoare, care învăluia sufletele, mulţi dintre deţinuţi au dovedit o *rafinare a conştiinţei,* care în multe cazuri a atins grade ieşite din comun. Sub acţiunea puternică a tot ce era omenesc sau neomenesc într-un lagăr de concentrare, conştiinţa morală şi religiozitatea sălăşluind în miezul personalităţii au fost mai cu-rînd stimulate, cu condiţia ca omul să fi fost în general moral şi credincios, în condiţiile vieţii de lagăr existenţa şi eficienţa unor asemenea fenomene nu se puteau manifesta deschis decît arareori, şi asta cu atît mai puţin, cu cît tocmai păturile conducătoare în lagăre nu erau niciodată religioase, cel mult politice, şi numai în cazuri excepţionale vădeau o scrupulozitate măsurabilă după alte criterii etice. Iată de ce există cu siguranţă destui concen-traţionişti care au trăit multă vreme în lagăr şi care vor contesta că religiozitatea şi morala au jucat vreodată un rol deosebit. Pe cît de puţin cunoştea însă deţinutul de rînd adevăratele conexiuni ale vieţii din lagărul în care trăia, tot pe atît de puţin, ba chiar mai puţin ştiau şi majoritatea funcţionarilor din lagăr despre lumea interioară

a miilor de oameni, pe care îi aveau în subordine, îmi dădeam mai mult ca oricînd seama de acest lucru, cînd îi vedeam uneori rămînînd complet descumpăniţi lîngă cadavrul vreunuia dintre tovarăşii lor mai importanţi, care după şapte, opt sau poate şi zece ani de detenţie, cînd aproape că şi vedeau razele libertăţii mijind la orizont, recurseseră dintr-o dată la sinucidere. Declaraţiile pe care le smulgeau nu erau decît un bîlbîit nenorocit. Fiindu-le complet străine abisurile sufletelor omeneşti, ei nici nu puteau bănui ce se petrece în cugetul atîtor catolici, evanghelici, evrei ortodocşi şi ale altor camarazi. La mulţi dintre deţinuţi, tensiunea dintre primitivizarea progresivă a spiritului şi ascuţirea sensibilităţii sufleteşti nu-şi găsea rezolvare decît într-o religiozitate mai intensă, fie ea naivă sau iluminată. Din propria întunecime se refugiau plini de încredere în lumina bunătăţii cereşti, pe care credinciosul o poate percepe limpede chiar şi în lumea tragică a rătăcirilor şi a haosului. Pierderea acestei certitudini ducea la un dezechilibru nervos sau la un ac-tivism care în mod subiectiv nu mai avea nici o valoare morală. Cei mai teferi au rămas cei din categoria anima candida, a sufletelor curate ca cristalul, care căutau să facă totul cît se poate de bine, nu se supărau niciodată, orice li s-ar fi întîmplat şi alungau de la sine tot ce era rău. Au existat asemenea oameni în lagăre. Doar să nu-i fi pus în funcţii, în care se cereau luate decizii importante pentru întregul lagăr ! Atunci cînd SS-ul le cerea politicilor să-i desemneze pe deţinuţii „neviabili" în vederea lichidării lor premeditate, iar refuzul lor ar fi atras după sine sfîrşitul „guvernării" celor roşii şi instaurarea „guvernării[1]" verzilor, trebuia să te dovedeşti în stare să-ţi asumi răspunderea cuvenită. Nu aveai de ales decît între colaborare activă şi o presupusă retragere a responsabilităţilor, ceea ce, aşa cum a dovedit-o experienţa, putea atrage după sine situaţii mult mai rele. Cu cît mai sensibilă era simţirea, cu atît mai categorică trebuia să fie decizia. Şi fiindcă decizia trebuia luată, şi încă repede, luarea ei cădea în mod necesar în seama unor spirite robuste. Mulţi au rămas, în urma luării unor asemenea decizii, ca martori în viaţă, nu toţi au ajuns martiri. Cine ar putea îndrăzni să-i condamne pe acei camarazi ?

Tipizarea nu era, după cum s-a văzut din cele arătate mai sus, un proces care să se fi desfăşurat exclusiv în forul interior al deţinutului din lagărul de concentrare. Ea se producea într-o permanentă *interferenţă cu noul mediu.*

Cel mai tare le stăteau pe cap deţinuţilor din lagăr *tovarăşii lor de detenţie.* Erai legat de ei, nu te puteai lipsi de ei, erai la discreţia lor. Stările sufleteşti predominante, care guvernau viaţa dintre ei, erau egoismul şi gîndirea practică, intensificate prin multiple sentimente de antipatie. Solidaritatea cea atît de mult lăudată după desfiinţarea lagărelor de concentrare n-a fost decît o pîrghie făcută din acelaşi material sufletesc dur, care devenea uneori mai maleabil datorită ataşamentului unuia faţă de celălalt sau al unei grupe faţă de alta. Ca solidaritatea să fi marcat într-un mod caracteristic viaţa de lagăr — despre asta nici nu poate fi vorba. Au existat exemple minunate de solidaritate pînă la moarte, de spirit de răspundere faţă de colectivitate pînă la sfîrşitul sfîrşitului. Atunci cînd grupuri întregi de deţinuţi politici se lăsau duşi fără împotrivire la execuţie, o făceau de regulă din consideraţie faţă de tovarăşii lor lăsaţi în urmă : dacă candidaţii la moarte ar fi opus vreo rezistenţă, pentru a muri cel puţin luptînd, faptul ar fi fost calificat pe loc drept revoltă şi s-ar fi luat de îndată cele mai aspre măsuri represive împotriva întregii colectivităţi. Problema respectivă a fost dezbătută de nenumărate ori în lagăr. Asemenea dovezi de solidaritate camaraderească supremă erau totuşi acte solitare, jertfe în faţa morţii inevitabile. Exemple din sfera luptei pentru supravieţuire, căci în lupta pentru viaţa de zi cu zi dominau cu totul alte sentimente. Oricine dintre cei care au trecut printr-un lagăr de concentrare cunoaşte — în diferite variante — dictonul : „Deţinutul este duşmanul cel mai crîncen al deţinutului !" Sigur că nu luat textual; senzaţia însă aceasta era provocată de caracterul nemijlocit permanent al unui egoism feroce. SS-ul se năpustea ca fulgerul sau ca o vijelie care trece repede sau ca un uragan care poate dura chiar cîteva zile. Şi atunci, împotriva lor se uneau pe loc, cît se putea toate forţele (atunci cînd nu erai nevoit să-ţi cauţi salvarea pe cont propriu); oamenii se ajutau între ei, se protejau şi

se salvau unul pe altul în limita posibilităţilor şi forţelor de care dispuneau, în schimb, ciîncena luptă de interese a to\ arăşilor de detenţie se cerea dusă într-un spaţiu redus, însă fără întrerupere. Iar senzaţia chinuitoare provocată de acest caracter de inevitabil era şi mai mult amplificată de grosolănia de nedcscris a formelor în care se desfăşura totul. Extrem de mulţi deţinuţi erau de-a dreptul mîndri'de barbaria lor deosebită ; nici că se putea da o expresie mai provocatoare inculturii lor. Pînă şi măruntele, dar deosebit de semnificativele forme de politeţe, care, chiar dacă nu mai aveau reale valori morale, îţi puteau înfrumuseţa puţin viaţa, formule de politeţe ca „te rog", „mulţumesc'', „ai vrea ?•', „îmi promiţi ?" erau dezavuate. Cînd. în anul 1938, au fost aduşi în lagăre foarte mulţi austrieci, ei au stîrnit luni de-a rîndul antipatia celorlalţi deţinuţi prin folosirea imperturbabilă a formulelor de politeţe, pe care austriecii o au în sînge. Dacă îndrăzneau cumva să spună „mulţumesc !'', li se răspundea fără excepţie ,.pupă-mă-n c... !", iar un „le rog" din partea lor era ironizat tisa cum ştie să ironizeze -primi-. tivul după toate- regulile artei.

într-un asemenea asa-zis sistem, ca cel creat de SS, trebuia să se producă aşadar acomodarea, în contextul unor crize personale mai mult sau mai puţin puternice. De fapt, nu existau decît trei forme în care te puteai încadra : a rămîne un solitar, a te ataşa unui grup sau a activa ca membru de partid.

Solitarul, la care ne gîndim aici, nu era nicidecum un asocia!, ci un individual cu înclinaţii spre o izolare, care lui îi folosea, iar altora nu dăuna. Oamenii de tipul acesta erau adesea deosebit de valoroşi, aveau o judecată raţională, erau săritori la nevoie, dar nu doreau relaţii mai apropiate cu alţii, îşi trăgeau capacitatea de rezistenţă tocmai din singurătate, în măsura în *Care* putea fi vorba de singurătate într-un lagăr. Mulţi dintVe deţinuţii din lagăr nu-i puteau suferi pe tovarăşii lor de acest gen ; îi luau peste picior şi îi chinuiau ori de cîte ori li se ivea ocazia - - în parte din dorinţa firească a mediocrului de a-l coborî pe celălalt la nivelul său şi a-l simţi egal, în parte, mă gîndesc eu. dintr-o teamă instinctivă faţă de atitu-

dinea sobră a solitarului, pe care o taxau drept îngîm-fare. Solitarii erau aşadar permanent în primejdie, dacă nu se găsea cumva vreun admirator cu putere şi influenţă, care să-şi ţină o mină protectoare asupra lor. Uneori, în izolarea lor de „comunitatea" imensă ce-i înconjura, mai ajungeau şi la cîte o „scrmteală", la un fel bizar de a reacţiona. Iar dacă bizareria respectivă avansa apoi pînă la ţicneală, deci la o permanentizare a ei. omul respectiv putea să o sfîrşcască prost dacă avea vreun duşman înverşunat, care să profite de ocazie (vezi în capitolul „Lupta subterană'' cazul lui Johann Stiirzer, de care am amintit), ori era pur şi simplu tolerat ca excentric inofensiv : te mai răsteai la el, fără a-i face însă propriu-zis vreun rău. Tipul nu mai prezenta importanţă, devenise obiectul ironiilor celorlalţi, un paratrăznet pentru cei din jurul său.

Apartenenţa la un grup însemna ataşarea la o comunitate : cîţiva prieteni, oameni cu aceleaşi convingeri religioase, bărbaţi care vădeau premise spirituale asemănătoare pentru dezbateri sau întruniri „ca la club" - prin cele cîteva încăperi privilegiate ale blocului sanitar al deţinuţilor sau chiar şi prin pivniţe, în cadrul unor asemenea grupuri redevenea! om, deveneai iarăşi şi iarăşi om după ce ziua şi munca şi pedepsele şi apelul şi blocul şi toate celelalte din lagărul de concentrare îţi călcaseră în picioare conştiinţa de sine. Făceai abstracţie de hainele vărgate şi de capetele tunse chilug şi vedeai chipul omului de lîngă tine, şi asta te remonta, vedeai aceeaşi suferinţă şi aceeaşi mîndrie, îţi renăştea parcă speranţa şi erai iarăşi gata să înaintezi, pas cu pas, pe drumul desemnat. Grupurile au reprezentat, probabil, cele mai bune şi mai frumoase trăiri din lagărele de concentrare. Destinul unora dintre ele, în cîte un caz exemplar, ar merita poate chiar un film.

Membrii *de partid,* în schimb, erau şi în lagăr un colectiv bine orientat — foarte util pentru cei „de stingă", în special pentru comunişti, care găseau ajutorul, sprijinul necesar, ce le uşurau în mare măsură adaptarea la mediu, în lagăre alte partide decît cel comunist şi cel social-de mocrat n-au existat în rîndul germanilor. Polonezii, e<~~ îl

olandezii şi alte cîteva naţionalităţi aveau şi forme de partid, care nu erau de orientare stîngă ; dar cum conducerea internă a lagărului s-a aflat întotdeauna în mîinile deţinuţilor din Germania, asemenea organizaţii n-au putut cîştiga niciodată teren sau au fost chiar reprimate în contextul unor conflicte acute. Partidele de stîngă au fost singurul lucru preluat ca atare din structura socială a lumii din afara lagărului, astfel încît partizanii lor găseau, la internarea în lagăr, un liman binecunoscut, pe care se puteau refugia. Urmarea era un start material mai bun şi o recîştigare mai rapidă a conştiinţei de sine, exista însă şi pericolul unei primitivizări nestăvilite şi al unei adaptări atît de temeinice, încît departe de a constitui o protecţie, reprezenta o degradare. Au existat concentraţionişti de partid, care ajunseseră să se împace, din punct de vedere material, ca şi spiritual, întru totul cu viaţa de lagăr, care nu mai cunoşteau şi nici nu mai voiau să cunoască altă lume. Lagărul de concentrare, cu posibilităţile oferite de el pentru a stăpîni şi a beneficia de avantaje devenise lumea lor.

Grupurile şi partidele erau intersectate de noile formaţiuni de clasă şi de conexiunile naţionale, care au îmbogăţit multitudinea de tipuri psihologice de deţinuţi din lagăr cu multe alte caracteristici, de natură să stimuleze sau să frîneze dezvoltarea acestora.

Clasele, care s-au format şi în lagărele de concentrare,
nu erau, prin structura lor socială, un element nou, ele
pi inzînd contur, la fel ca şi în viaţa din afară, pe baza unor
situaţii economice identice sau asemănătoare şi a unor
funcţii deosebite. Deţinuţii din conducerea internă a lagă
rului reprezentau aristocraţia de lagăr, erau „prominenţii".
O parte dintre ei constituia, la fel ca şi în cazul aristo
craţiei nobiliare din toate timpurile şi de la toate popoarele,
doar o pătură nefolositoare de paraziţi. Printre aceştia,
ordinarii şi paria. Nouă era de fapt apartenenţa concretă
la o anumită clasă în cadrul lagărului de concentrare.
Apari-»— e clasă de odinioară a deţinutului nu mai
>i în lagărele conduse de roşii fostul activist
?ele mai multe, iar burghezul de odinioară
şanse să ajungă în clasa prominenţilor din
' -.£ *l,* încadrarea individului într-o anumită
intajele şi dezavantajele ei, era rezultatul

însumării unor premise : combativitate şi duritate sau slăbiciune şi toleranţă, capacitate de adaptare sau naivitate şi stîngăcie, spirit gregar sau rezervă personală individuală. Ea presupunea capacitatea de a-ţi asuma o anumită răspundere, chiar dacă uneori aceasta nu consta decît in participarea la corupţie, care-ţi asigura avantaje suplimentare pe seama colectivităţii, şi era consolidată printr-o serioasă reasigurare, în bine sau în rău, din partea unui[1] indivizi de aceeaşi îactură oii de factură asemănătoare. întrajutorarea de clică în cadrul păturii formate din Kapo, de exemplu, avea prioritate fală de întrajutorarea tovărăşească din cadrul unui comandou sau al unui bloc. Pe baza poziţiei celor din care era formată, pe baza experienţei de lagăr, de care dispunea în mod necesar, clasa avea propria ei .,conştiinţă", care se exprima în diferite practici uzuale, cum ar fi de exemplu aceea de a-l ţine pe noul venit cît mai mult cle-o parte. Daca într-un grup sau într-un 'partid puteai pătrunde relativ uşor, tendinţa de clasă era de respingere : „novicele" era ţinut la distanţă cu dispreţ ; membrii clasei aminteau în asemenea ocazii plini de imfumurare de tot felul de greutăţi prin care trecuseră ei şi care .acum nici n-ar mai exista !'' „Ce ştiţi voi, în definitiv, despre un lagăr de concentrare !'' era pe atunci una din frazele obişnuite. ,.Pe atunci, în anul..., cînd noi..." - - ,.Să-l fi apucat voi pe Scharfuh-rer-ul cutare sau cutare !" — „Cine n-a fost în lagărul..., ăla nici n-are habar !" şi multe altele de acest gen interpretate la flaşneta lăudăroşeniei şi mojiciei n-aveau altă menire decît ca. prin punerea în inferioritate a celui nou-veiiit. să asigure pentru sine păstrarea superiorităţii de clasă în cadrul lagărului. Unul dintre şiretlicurile psihologice ale oamenilor puşi în asemenea situaţii sau în unele asemănătoare era si tendinţa de a-şi ascunde propriile lipsuri moi ale prin accentuarea gradului de „călire" la care ajunseseră. Sigur că astfel de trucuri nu erau o particularitate a lagărelor de concentrare ; orice prizonier de război a trăit asemenea experienţe, doar că în lagărele de concentrare ele erau mult accentuate datorită izolării acestora şi a mediului de brutalitate excesivă pe ,care îl reprezentau.

Particularităţile naţionale, care intersectau şi ele toate stratificările formate în lagăre, aveau în cadrul grupurilor naţionale o tendinţă mai curînd egalizatoare, duceau însâ la o ascuţire a contradicţiilor dintre naţionalităţi. Ca importanţă, apartenenţa de partid se echilibra oarecum cu conştiinţa naţională, dacă nu cumva chiar precumpănea : un comunist francez, dacă e să apreciem, după comportamentul lui practic, era, de regulă, mai ataşat de un comunist german decît de un conaţional al său burghez.

Poate că aici ar fi locul să spunem cîte ceva şi despre felul în care o scoteau la capăt *diferitele organizaţii mai mari de străini* în ansamblul condiţiilor din lagărele de concentrare germane.

Datorită temperamentului şi constituţiei lor fizice în general mai puţin rezistente, *francezii* au suferit mai mult decît alţii de pe urma vicisitudinilor vieţii de lagăr. Individualismul lor cras şi nivelul lor spiritual, de regulă ridicat, le-au creat multe dificultăţi, altminteri evitabile, situaţie pentru care, adesea, ceilalţi manifestau foarte puţină înţelegere. O serie de 'personalităţi franceze şi-au creat în lagăre relaţii foarte bune. în general însă n-au realizat cu asta nimic. N-au reuşit să-şi unifice rîndurile, spre a le consolida şi a le face mai utile pentru „comunitatea celor asupriţi", fiindcă din punct de vedere politic forţele lor erau incredibil de risipite. La Buchenwald, de exemplu, doar grupul minoritar al comuniştilor francezi a întreţinut relaţii foarte strînse cu conducerea internă a lagărului. Asemenea tovarăşilor lor germani, n-au avut nici ei forţa necesară să-şi cureţe rîndurile de criminalii camuflaţi politic şi de alte elemente dubioase, astfel încît protecţia, pe care o putea oferi grupul, a rămas adeseori unilaterală. Majoritatea covîrşitoare a francezilor din lagăre — exceptîndu-i pe medicii francezi, care au ocupat de regulă funcţii deosebite în blocurile sanitare ale deţinuţilor — au căzut pradă, neajutoraţi, tuturor vicisitudinilor.

Olandezii s-au ţinut foarte bine. Propriile lor contradicţii au fost la început destul de ascuţite, apoi însă, cu timpul, ei au reuşit să le atenueze şi să le învingă. Erau oameni iubitori de libertate şi potrivnici oricărei forme de

eonstrîngere, indiferent din ce parte venea. Destoinicia de care au dat dovadă i-a ajutai să învingă toate greutăţile ivite in cale. între ei şi celelalte naţiuni din lagăre au existat relaţii nu numai civilizate, ci de multe ori chiar cordiale.

Cei aproape 2000 de *danezi,* în majoritatea lor funcţionari de poliţie, aduşi în 1944 la Buehenwald, formau o unitate închegată, cart, trăiau în condiţii oarecum avantajate şi, destul de ret'-asi, mai mult pentru ei înşişi. Nu s-a ajuns niciodată la conflicte cu ei. Au respins însă, probabil şi din lipsă de încredere, orice colaborare la acţiuni ilegale împotriva SS-ului, Din ajutoarele Crucii Roşii, de care au beneficiat într-o măsui'ă relativ mare, i-au ajutat în repetate rînduri şi pe alţii.

într-o măsură şi mai mare poate fi afirmat acest lucru despre cei 350 de *studenţi norvegieni,* care au stat şi ei un timp mai îndelungat la Buchenwald - - minunaţi oameni, care au adus un spirit sportiv în lagăr şi au fost camarazi foarte buni.

Timp de vreo jumătate de an, pînă la sfîrşitul lui 1944, în lagărul de la Buchenwald s-au aflat şi 167 de *piloţi anglosaxoni.* Perfect organizaţi din punct de vedere militar, ei au întreţinut relaţii strînse cu personalităţile neco-muniste din conducerea internă a lagărului, au fost loiali cu conducerea partidului comunist german şi au avut contacte utile cu prizonierii de război ruşi. în rest însă, ca şi olandezii, anglosaxonii au stat retraşi, fapt datorat probabil nu numai firii, ci şi profesiei lor. în 'multe din excelentele planuri de acţiune, stabilite pentru momentul lichidării lagărului, s-a contat pe acordul lor de a colabora.

Cehii, în măsura în care nu fuseseră exterminaţi la Auschwitz, venisei'ă iniţial în lagărele de concentrare cu drepturi privilegiate, ca aşa-zişi deţinuţi din Protectorat. Locuiau în blocuri numai ale lor, purtau părul lung şi luni de zile n-au fost siliţi să iasă la muncă. Asta a atras asupra lor invidia celorlalţi. Fiind însă oameni săritori de felul lor, i-au ajutat şi pe alţii, împărţind întotdeauna în special smîncarea suplimentară şi ţigările, fapt care â "euşit să niveleze nenumăratele contradicţii. Cu timpul, •nulţi dintre ei s-au prezentat benevol la muncă, înainte

ca restul să fie frustrat de drepturi privilegiate, şi asta le-£ creat posibilitatea să-şi aleagă comandouri bune. Dintre cehi doar foarte puţini s-au aflat timp mai îndelungat în locuri de muncă grele. Erau foarte uniţi între ei şi-şi promovau concetăţenii de cîte ori aveau posibilitatea. După depăşirea contradicţiilor politice de partid au întreţinut cu celelalte naţiuni relaţii în parte prieteneşti, în parte corecte.

Polonezii au făcut faţă relativ bine condiţiilor din lagăr. N-au avut o soartă uşoară, întrucît în multe lagăre nu li se arăta prea mare afecţiune. De aceea, majoritatea dintre ei erau interesaţi în acţiuni de întrajutorare reciprocă. In anii războiului au reuşit apoi, în special în anumite lagăre din Răsărit, dar în parte şi în celelalte lagăre de concentrare, să ocupe funcţii importante de partea deţinuţilor. îşi cuceriseră poziţii foarte solide în special ca şefi de cameră, dar nu arareori şi în comandouri privilegiate, căci şi în grupele lor se ducea sistematic o politică de promovare a conaţionalilor. Intre ei au existat camarazi buni. curajoşi, de regulă însă animaţi de sentimente naţionale şi religioase foarte puternice. Majoritatea polonezilor, oameni cu o deosebită capacitate de adaptare, îşi duceau de bine, de rău zilele. Cu toate părţile lor bune şi proaste, polonezii au fost în lagărele de concentrare o imagine fidelă a realităţii lor naţionale în ansamblul ei.

Ruşii erau împărţiţi în două grupuri complet deosebite între ele : prizonierii de război şi civilii ruşi, pe de o parte şi ucrainenii, de alta. Aceştia din urmă constituiau majoritatea covîrsitoare. Spre deosebire de prizonierii de război, care formau o echipă extrem de disciplinată, urmărind cu multă iscusinţă şi de altfel şi pe bună dreptate interesele colectivului (cei selectaţi la „Stalag" pentru a fi aduşi în lagărele de concentrare erau de fapt comunişti, care îşi susţineau cu multă fermitate cauza), masa ucrainenilor era extrem de eterogenă. Iniţial au fost în asemenea măsură favorizaţi de tovarăşii lor de partid germani, încît era aproape imposibil să formulezi chiar şi cea mai mică obiecţie împotriva unui „rus". Apoi însă s-a produs o, rapidă şi radicală schimbare a atitudinii faţă de ei. Drept urmare n-au mai putut pătrunde în funcţii de conducere.

în ultimul an însă, prizonierii de război ruşi au iniţiat la Buchenwald, în colaborare cu cîţiva comsomolişti ucraineni de frunte, o campanie de instruire cel puţin a elementelor valoroase din categoria respectivă, pentru a le putea încadra apoi în ansamblu. Dificila sarcină a fost pe alocuri şi în parte încununată de succes.

Sigur că unele reflexii psihologice şi asupra comportamentului *germanilor,* atît între ei cit şi faţă de celelalte naţiuni, ar fi deosebit de interesante şi de altfel şi utile pentru întregirea analizei. De asemenea şi în cazul *evreilor.* Mi se pare însă imposibil să prezinţi în cîtcva vorbe complexele relaţii create. Şi într-un caz şi-n celălalt imaginea ar fi în mod necesar unilaterală, ba chiar deformată. Nici germanii, nici evreii n-au fost prea agreaţi în lagăre •?» totuşi, în multe cazuri individuale, s-a putut constata exact contrariul. Ambele grupe erau în sine destul de diversificate şi adeseori puse pe ceartă între ele — germanii, deşi adeseori oarecum ..privilegiaţi'[1] de către SS (e drept că şi la pedepse !), evreii, deşi chinuiţi fără întrerupere. De dragul adevărului, despre ambele grupe s-ar cere scrisă cîte o mică lucrare, prezentînd rolul jucat de fiecare din ele în lagărele de concentrare, cu multe, multe exemple catalogate după importanţa lor. Ar-rezulta, fără îndoială, că ceea ce s-a scris despre ei în literatura străină despre lagărele de concentrare abundă în puncte de vedere unilaterale, simplificatoare şi eronate. După părerea mea nu există alt popor al cărui rol în lagărele de concentrare să fie atît de greu de cuprins în vorbe, ca cel al germanilor şi al evreilor — şi *cu* asta consider că am sugerat măcar esenţialul !

Legăturile naţionale, de clasă, de partid şi de grup s-au reflectat în mod determinant în comportamentul individual şi colectiv al deţinuţilor între ei. Toate deosebirile însă se contopeau într-o unitate de luptă foarte precis conturată sau, mai bine spus, dispăreau ca în spatele unui zid protector, de îndată ce lagărul se mobiliza împotriva SS-ului. *Relaţiile deţinuţilor cu* asupritorii Zor erau, din punct de vedere psihologic, extrem de necomplicate. Totul ar fi fost şi mai simplu, dacă ar fi existat posibilitatea unei lupte active. Cum însă caracteristică pentru situaţia deţi-

nuţilor era tocmai lipsa de apărare, s-au dezvoltat o serie de particularităţi sufleteşti care merită amintite.

Deţinutul din lagărul de concentrare îşi crease un sistem întreg de mimetism faţă de SS. „Deghizajul" practicat ta tot pasul purta marca ,,Totul în ordine !" — înspre exterior şi deci, aparent, şi în interior. Dincolo de zid nu putea privi nici un SS-ist. Şi deghizajul cuprindea o arie foarte întinsă, de la rigidul .„Jawohl-< şi pînă la un surîs îndatoritor. Foarte arareori mergea poate şi puţin mai departe, faţă de unul sau altul dintre SS-işti, indivizi descompuşi şi corupţi, dar niciodată deţinutul nu se descoperea complet, pînă la o adevărată familiaritate. Adversitatea principială continua să existe şi nimeni nu uita ce se întîmplă şi ce se întîmplase. Cei mai mulţi prizonieri erau minaţi de o inimaginabilă *sete de răzbunare* — o reacţie sufletească firească în condiţiile lipsei de apărare. Oameni chinuiţi îşi storceau creerul să inventeze chinuri noi, mai mari, mult mai grele, la care să-i poată supune vreodată pe cei care îşi băteau acum joc de ei. Setea de răzbunare viza întregul regim naţional-socialist şi adepţii săi, se fixa însă de fiecare dată în mod concret asupra individului SS-ist. Practica inumană a lagărelor de concentrare, pe de o parte, şi reacţiile acestea sufleteşti, — şi doar puţini erau capabili să se ridice deasupra lor —, pe de altă parte, au generat cu timpul în cazul multor con-centraţionişti vechi, în special la cei cu funcţii în lagăr, o surprinzătoare *egalizare* în aprecierea relaţiei *prieten-dusman.* Tipuri de oameni dintre cele mai opuse vădeau asemănări în felul primitiv de a gîndi, în felul de a simţi, în comportamentul afişat, în ton, în corupţie, fireşte de fiecare dată cu simptome diferite. Se ajungea astfel, în mod paradoxal, în anumite cazuri de apropiere deosebită, ca de exemplu între unii medici SS şi deţinuţi din lagăr, atunci cînd colaborarea însemna ajutor pentru individ sau pentru întregul lagăr sau chiar şi numai uşurarea situaţiei, la bizare sentimente de *„recunoştinţă învrăjbită" ; II* urai în continuare pe SS-istul respectiv, ştiai că te desparte o lume de el şi totuşi, parcă nu doreai să fie implicat şi el în planurile de făzbunare generală. Conflictul sufletesc, odată conştientizat, ducea la calcule făcute la rece, potrivit cărora îl considerai pe celălalt pur şi simplu drept

o unealtă, sau la o respingere, dacă se poate şi mai radicală, a tuturor celorlalţi SS-işti. Deşi asemenea sentimente şi considerente răscoleau puternic deţinutul, ele nu ei" totuşi decît simple surescitări trecătoare specifice perioadei de lagăr, nu erau persistente şi nu deveneau fenomene tipice. Căci după eliberarea din lagărele de concentrare nu s-a ajuns nicăieri la excese sălbatice din partea deţinuţilor împotriva SS-iştilor prizonieri, care pretutindeni erau predaţi pur şi simplu, chiar dacă triumfal, soldaţilor aliaţi, iar „excepţiile", feţă de care te mai simi poate într-o oarecare măsură îndatorat, mai constituiau mult subiecte de discuţie.

Un singur *fenomen nelămurit din punct de vedere psihologic sau cel puţin foarte greu de explicat* a existat comportarea deţinuţilor faţă de SS, un fenomen, care se cere totuşi elucidat datorită caracterului său general. Abstracţie făcînd de cîteva excepţii atît de reduse ca număr, încît aproape că nici nu contează, deţinuţii din lagărele de concentrare nu opuneau niciodată nici un fel de rezistenţă, atunci cînd erau duşi în indiferent ce formă, individual sau în grupuri sau în masă la execuţie ! Faptul că nu o făceau, după cum am mai amintit, tocmai oamenii cu simţ de răspundere extrem de dezvoltat, este de înţeles. De înţeles este şi cazul unei pături relativ mari de indivizi, care pierduseră de mult voinţa de a trăi. In lagăre îi numeam „musulmani", oameni de un fatalism necondiţionat. Dorinţa lor de pieire nu echivala cu un act de voin'ă, ci, dimpotrivă, cu o zdrobire a voinţei. Puteai face absolut orice cu ei, fără să obiecteze, fiindcă forţele îe erau ca şi paralizate sau pur şi simplu anihilate. A aştepta o rezistenţă din partea lor însemna să nu le cunoşti starea sufletească ; pur şi simplu nu mai puteau. Mii de alţii însă nu căzruseră nicidecum în această stare de pasivitate fatală, şi totuşi mergeau la execuţiile în masă cu ochii deschişi pe drumul morţii fără a încerca, într-ttn ultim act de revoltă, să se repeadă la duşman, pentru ca măcar să moară luptînd. Nu era, oare, aceasta o manifestare contrară tuturor legilor binecunoscute ale firii omeneşti ? Să fi fost măcar religiozitatea, care să-i determine să-şi accepte, din cea mai intimă fermitate, resemnaţi soarta, şi ar mai fi fost de înţeles, în faţa morţii inevitabile, adică

în faţa desprinderii sale de cele pămînteşti omul religios nu doreşte să se încarce cu păcatul unei lupte cu adversarul lumesc pe care-l lasă în urma sa. Şi nu-şi doreşte nici să-l ia, ucigîndu-l, cu sine în lumea cealaltă, unde, potrivit credinţei, altfel sînt judecate faptele decît în această vale a lacrimilor, a luptelor şi a păcatelor. S-ar simţi pătat de sîngele pe care l-ar mai putea vărsa în această ultimă clipă mîinile sale purtînd deja pecetea morţii. Nu la o politică a civitas terrestris îi este lui gîndul în faţa porţilor eternităţii, indiferent dacă ele i se înfăţişează sub forma camerelor de gazare sau a gurilor de mitralieră, căci, supunîndu-se destinului implacabil, el lasă toate acestea în urma lui, ci la intrarea sa în lumina veşnică, în care, din umbrele a tot ceea ce pe pămînt ni se pare a avea atîta importanţă, îţi apare abia printr-o schimbare a esenţei lucrurilor adevărata realitate. Dar nici nu poate fi vorba ca !oate masele acelea de oameni executate de SS-işti să fi fost religioase în sensul expus mai sus. Şi totuşi n-au încercat să opună rezistenţă. Să încercăm să ne imaginăm următoarea scenă : conducerea unui lagăr de evrei din districtul Lublin era ameninţată cu o anchetă din partea tribunalului suprem SS în legătură cu o afacere de corupţie de mari proporţii. Exista pericolul ca deţinuţii să facă împotriva lor declaraţii împovărătoare. Şi atunci şefii SS au lichidat într-o singură zi întregul lagăr, cu cei 40 000 de deţinuţi ai săi. Potrivit declaraţiilor SS-Sturm-bannfuhrer-ului Dr. Morgen, evreii se aşezau ei singuri, pe rînd, pe grămada formată din trupurile tovarăşilor lor deja ucişi şi se lăsau împuşcaţi. Le uşurau treaba călăilor lor, nici unul din ei n-a opus rezistenţă, întîmplarea pare aproape de neînţeles din punct de vedere psihologic, căci oamenii aceia nu erau hipnotizaţi ! Şi, totuşi, este un fapt cert : masa nu a avut voinţă, decît poate doar în cazul în care aceasta i-ar fi fost insufiată din afară sau de către cineva din rîndurile lor. Forţele sufleteşti sînt proprietate individuală şi, dacă nu sînt coordonate de conducători, ele scad po măsură ce creşte numărul celor care formează masa, şi nu cresc — atît în ce priveşte înţelegerea fenomenelor, cît şi în privinţa fermităţii, în mulţime individul devine un nimeni, nu mai simte o responsabilitate personală ; se dizolva în mulţime, se simte la adăpost

şi urmează calcă masei, chiu: şi in prăpastie. Doar ni^te valori personale absolut dro,,ebue te-ar putea ajuta să to desprinzi în mod conştient dt; acţiunile masei. Şi apoi mai intervine şi panica, provocată, după cum ştim din experienţă, de apariţia unui pericol acut sau, în mod concret, de anunţarea unui ordin de execuţie, ceea ce blochează raţiunea, ca şi voinţa, în asemenea situaţii chiar şi unor oameni superiori, adunaţi în grupuri mai mici, le este aproape imposibil să se impună. Lipsa totală a unei soluţii în lagărul de concentrare era de natură să intensifice şi ea paralizarea voinţei. Răscoala evreilor din ghetoul din Varşovia demonstrează că forţele de rezistenţă au putut fi pe loc mobilizate şi organizate, de îndată ce s-a întrezărit chiar şi numai o rază de libertate şi li s-a lăsat timp suficient pentru a reflecta. Lipsind aceste două premise, situaţia părea aproape obligatoriu fără speranţă. S-ar putea obiecta că o asemenea acţiune de lichidare ca cea din amintitul lagăr răsăritean a oferit unei părţi din deţinuţi u răgaz de cel puţin cîteva ore, timp în care şi-ar fi putut uni forţele. Aici a intervenit însă semianonimatul măsurii, nimeni neputînd afla dacă era vorba ,,doar" de o selecţie sau de lichidarea întregului lagăr, aşa încît fiecare în parte a sperat că el şi alţii vor fi acele excepţii, din care mai văzuseră destule de-a lungul destinelor de lagăr în-tîlnitc. Dacă însă apoi convoaiele porneau, om după om, compuse din două sute, cinci sute sau o mie de victime scoase din rînduri şi trecute de-o parte, oameni care nici măcar nu se cunoşteau între ei, îndreptîndu-se spre muntele de cadavre care reprezenta locul de execuţie, atunci nu mai avea nici o importanţă dacă săreai din rînd pentru a fi împuşcat încă de pe drum sau dacă te tîrai mai departe în pas cu cel din faţa şi cel din urma ta şi te întindeai apoi gol pe mormanul de cadavre goale. Ce rost ar fi avut un aci de voinţă fără valoare, un act de disperare isterică ? Nici nu puteai să te mai gîndeşti la aşa ceva — moartea colectivă îşi lua-jertfele sale împietrite pe dinăuntru, învăluindu-le cu braţe de gheaţă.

întotdeauna noi, oamenii, am putut explica moartea mai greu decît viaţa. Permanenta apropiere a morţii în lagărele de concentrare şi-a pus în mai mică măsură ara-p- entn nsupra suflece[1] or, care se obişnuiseră cu ideea morţii tocn-r' Centru a trăi, decît relaţiile cu mediul înconjurător, Căci [v] -artea, chiar dacă ne pîndeşte zi de zi şi din toate colţir este tonici [0] întîmplare unică, viaţa, în schimb,

•sie extrem de variată şi în permanenta schimbare. Chiar şi *lumea din afară,* de care era aproape cu totul izolat, influenţa în mai mare măsură viaţa deţinutului decît pericolul morţii. Ce-i drept, tot în sensul anormalului, căci ie o relaţie reciprocă reglementată nu putea fi vorba.

Faţă de lumea din afară, deţinutul era plin de *resentimente.* Avea senzaţia că a fost lăsat în voia soartei. Se mai sinchisea oare cineva dintre cei din afară de el ? Probabil că toţi continuau să trăiască fără să se mai gîndească Ja el. Parcă ştia cineva ceva concret despre soarta pe care o aveai aici ? Să-i ia dracu pe toţi cei care au încheiat cu guvernul pactele lor făţarnice sau înţelegerile de participare la profituri ! Ei cîntă, beau, fac excursii duminicale, merg la cinematograf, la teatru, la concerte, rid şi se veselesc, în timp ce noi... asta e ! Asemenea idei şi altele asemănătoare îl frămîntau pe cel smuls din sînul societăţii. Adeseori resentimentele lor se extindeau şi asupra familiilor şi a rudelor lor apropiate. Ele se răsfrîngeau pu-•'ernic asupra modului său obişnuit de a reacţiona şi explică multe din conflictele, care au avut loc în lagăre între tovarăşii de detenţie şi apoi şi ulterior, după eliberare, în familie şi în public. *Sentimentul de inferioritate* al dcţinu-lului, accentuat în permanenţă de sute de evenimente şi măsuri, amplifica complexitatea sentimentelor împotriva lumii „libere'' din afară. Purtai haine vărgate, erai tuns chilug sau, în unele lagăre, aveai o „creastă de cocoş" (pe teasta tunsă zero rămînea o fîşie de păr iată de trei centimetri, din creştet şi pînă la ceafă), ori, invers, o „pîrtie-Pister" (maşina de tuns trasa doar o dîră iată de trei centimetri prin păr, tot din creştet şi pînă Ia ceafă) şi în felul acesta apăreai, în cadrul comandourilor exterioare, în faţa populaţiei din afară. Fireşte că mulţi deţinuţi nu-şi puteau , învinge complexul de inferioritate decât prin *supralicitarea propriei valori.* Cînd eram transportaţi pe şoselele Germaniei în cete de cîte şaizeci — o sută de oameni, neîngrijiţi, prinşi unul de altul cu cătuşe de oţel, cînd eram purtaţi prin pieţe sau aşteptam cu jumătăţile de oră prin gări, iar populaţia ne privea pe noi, criminalii, fie cu dispreţ, , fie cu oroare ori teamă, eu nu eram nicidecum cuprins de i ruşine, ci de o mîndrie fără margini pentru faptul de a î fi un proscris al acestui regim, de a fi exclus dintr-o ase-' menea comunitate şi dispreţuit de toţi acei ..buni ceiă-

ţeni". Străbăteam „drumul Siberiei" prin Germania — calea onoarei în contextul ruşinii politice, morale şi umane. Nu ne alesesem de bună voie acest drutn (cine ar fi făcut-o oare ?), făceam însă din suferinţă o virtute intrinsecă acesteia. Pentru mulţi dintre noi această separare dezonorantă se transforma într-un *sentiment valoric al exclusivităţii.* Şi transferai asupra viitorului — pentru că acurn erai lipsit de orice posibilitate — tot ceea ce nu putea fi realizat în prezent sau ceea ce în prezent ar fi părut chiai o nebunie curată : pretenţia de a te putea impune. *b*-| chiar de a conduce. Iar acest fenomen sufletesc se petrect a absolut independent de existenţa ori lipsa premiselor unor aptitudini personale. Aproape că am putea afirma că pretenţiile respective erau cu atît mai frecvente şi cu atit mai mari, cu cit existau mai puţine asemenea premise. Privii din punct de vedere psihologic, tot ceea ce s-a petrecut pe tărîmul realităţii lagărelor de concentrare trebuia să genereze aproape în mod necesar *setea de planuri revoluţionare,* vizînd schimbarea a tot ceea ce există în realitatea lumii din afară. Trăirile, pornirile revanşarde şi obiectivele politice ori obişnuinţele s-au reunit într-o puternică dorinţă de răsturnare a întregii situaţii existente, *care* în cazul unor minţi autocritice, mai puţin optimiste, mai puţin încrezătoare în evoluţia istorică, s-a exteriorizat în forma unor serioase pregătiri de reforme.

Multe din ciudăţeniile sufleteşti, apărute cu timpul la deţinuţii d'in lagărele de concentrare erau legate nemijlocit de existenţa de lagăr şi au dispărut apoi o dată cu aceasta. Altele s-au menţinut sub imperiul unor forţe puternice, au cucerit teren în suflete şi continuă să se mai manifeste şi astăzi în cadrul mediului înconjurător, care l-a reprimit în sînul său .pe fiecare supravieţuitor al lagărelor de concentrare. Am considerat întotdeauna drept o gravă greşeală faptul că psihologii, în calitatea lor de consilieri ai politicienilor, nu au prevăzut în nici un fel situaţia la care s-a ajuns, deşi în străinătate se ştiau destule despre condiţiile din lagărele de concentrare. S-ar fi cerut făcute pur şi simplu *pregătiri pentru o trecere a foştilor deţinuţi la o stare de normalitate.* Dar nimic nu s-a întreprins în această direcţie! Şi cit de uşor ar fi fost totuşi.să le

oferi foştilor deţinuţi, cu ajutorul celor puţini aflaţi în deplinătatea forţelor lor sufleteşti, sau a celor, pe care viaţa de lagăr chiar îi întărise, o perioadă de odihnă, pentru ca ei să-şi poată ţese în linişte noile relaţii cu un mediu înconjurător de care se înstrăinaseră complet. O parte dintre ei *a* trebuit să fie internaţi în sanatorii, spre a se reface fizic şi moral. Conducători cu experienţă ar fi trebuit să facă să dispară, în cadrul altei comunităţi decît cea cu care se familiarizaseră deţinuţii de ani şi ani de zile, acea adîncă prăpastie sufletească reprezentînd o nouă ameninţare la adresa intrării în normal. Si ce triere serioasă s-ar fi cerut făcută în rîndurile deţinuţilor germani din lagăre ! înainte de a fi numiţi, în cadul procesului de compensare reală a celor îndurate de ci, în funcţii de conducere sociale şi politice — lucru care s-a făcut de altfel şi el fără vreo pregătire specială, astfel încît hotărîtoarr au fost pînă la urmă tot relaţiile întîmplătoare şi vechea artă a lipsei de scrupule —, se cereau vindecate sufletele lor, educate forţele lor şi atestate valorile lor. Şi atunci, abia atunci se putea face o selecţie în rîndurile foştilor deţinuţi din lagărele de concentrare evidenţiindu-i pe aceia care să poată servi cauza democraţiei într-o Germanic ce urma înnoită tocmai pornind de la răul trăit şi îndurat de ei.

Poporul german şi lagărele de concentrare

U l t i m a o p i f a n i e

de Werner Bergengruen

La inimă ţineam acest pământ.
Sol după sol i-am dat ăstui
ţinut. In multe chipuri m-am
ivit, pe rînd. Dar voi, în
nimeni nu m-aţi cunoscut.

în noapte ani bătut, hebreu
fugar palid, vînat, cu ghete
rupte-n prag. Voi însă aţi-
chemai hăitaş, pîndar, zicînd
că-i faceţi Domnului pe plac.

Am fost bătrînă, tremurînd,
neroadă, cu strigătul de spaimă
îngheţat. Dar voi vorbeaţi de-o
viitoare mladă Şi doar cenuşa mi-
aţi eliberat.

Orfan din Răsărit, eu la picioare
v-am stat apoi, cerşind un colţ de
pîine.
Dar voi, fricoşi că vine-o răzbunare,
aţi dat din umeri : moarte-n loc de
mîine.

V

Venit-am şi-ntre prinşi, ca zilier,
tîrîţi, vînduţi, de biciuri
zdrenţuiţi. Ochii-aţi închis spre
cei ce-n trudă pier. Acum, ca jude
vin. Acum mă ştiţi ?

Din. *ciclul „Dies irae"*

Ceva metafizic, ce mintea omenească nu poate cuprinde, s-a petrecut cu poporul german în cei doisprezece ani duri ai celui de-al III-lea Reich. De prin părţile bava-rezo-austriece, unde tradiţia dreptului de a chema la oaste cam între Crăciun şi bobotează se păstrase încă deosebit de vie, a apărut la un moment dat un om, căruia smocul de păr negru căzut pe frunte îi accentua nemernicia de pe chip, iar mustaţa de sub nas îi sporea* şi mai mult ridicolul, un om cu privirea pătrunzătoare a celui însemnat. Şi a tot bătut toba prin ţara-ntreagă, vestindu-se pe sine însuşi drept izbăvitor într-un final de an plin de ură. pînă cînd, la răscrucea dintre ani, a dezlănţuit acea vijelie năpraznică, care a tîrît cu sine, în vîrtejurile ei, întreag'a Germanie. Iar oamenii, fie că se ghemuiseră înspăimîntaţi la pămînt, în speranţa că prăpădul nu se va abate şi asupra lor, fie că s-au alăturat cu fruntea sus armatei naţional-socialiste, tovarăşi de partid, înalţi funcţionari de administraţie în armată, stegari din Hitlerjugend, conducătoare ale organizaţiilor de femei, tinere fete, soldaţi, soldaţi, ale căror războaie-fulger distrugeau Europa —, cu toţii au fost fascinaţi de el. Iar el a reuşit să-i orbească, învăluindu-i în mantia unei stălucitoare iluzii naţionaliste, şi să-i arunce în ploaia apocaliptică de bombe şi de foc. Prăbuşiţi apoi în iadul mizeriei şi decăderii, mulţi dintre ei s-au trezit dintr-odată, pomenindu-se cu o nouă conştiinţă, apăsătoare, în mijlocul unor ruine şi cadavre. Ce se întîmplase ? Cum

s-a întîmplat ? Bine, dar nu este posibil ! *Noi n-am ştiut nimic din toate astea !*

Şi, pe cînd, încă pe jumătate buimăcit, poporul german mai lupta pentru a-şi veni în simţiri, s-a năpustit asupra lui un cor întreg de voci acuzatoare, exprimînd oroare şi revoltă. Nu se mai auzea nimic în afara unui strigăt rostit de mii şi mii de glasuri : Voi, numai voi sînteţi vinovaţi ! Voi, germanii, sînteţi cu toţii vinovaţi ! Şi atunci inima poporului s-a debusolat, la mulţi dintre ei s-a pietrificat. Acuzaţiile strigate în gura mare, dar şi propria lor orbire i-au făcut că refuze să mai privească în propriul suflet. *Vocea conştiinţei lor* nu se trezise !

După toate cîte le-am auzit sau constatat chiar eu în Germania de la sfîrşitul războiului incoace, omul de rînd de acolo nu şi-a dat seama nici acum că dumnezeu obişnuieşte să ni se arate în chip de om, cu înfăţişarea „celui mai umil dintre fraţii şi surorile noastre", pentru a ne supune la proba izbăvitoare a simplei omenii. Puteau fi ei germani, americani, englezi, francezi, în faţa înaltului for însă rămîneau astfel doar în măsura în care nu uitaseră şi nu se dezobişnuiseră de a fi înainte de orice oameni. Indus în eroare de unul ca Hitler, poporul german n-a recunoscut multipla apariţie, în chip de avertisment, a Domnului. Şi, asurzit de glasurile procurorilor, nu-l recunoaşte nici astăzi drept judecător. Dar oare nu el a cercetat în tăcere, a pus în balanţă *şi* şi-a pronunţat prin însuşi glasul istoriei sentinţa ? Consider că poporul german ar trebui să citească, cu obiectivitatea care l-a caracterizat odinioară, ceea ce stă scris în dosarele adevărului ca fapt constatat şi dovedit şi să se întrebe apoi : Unde am ajuns ? Cum de a fost posibil aşa ceva ? Ce am putea face oare, pentru a putea exista în continuare în faţa noastră şi în faţa lumii întregi ?

Lagărele de concentrare nu sînt decît unul din factorii de groază, în jurul cărora ar trebui să graviteze conştiinţa germană. Şi tocmai despre ele poporul nu mai vrea să audă nimic. Oare n-ar trebui să încercăm să lămurim problema în felul nostru tradiţional bun şi temeinic, cu dreptate şi înţelegere, să pătrundem în esenţa fenomenului şi să pronunţăm apoi propria noastră sentinţă — sentinţa

judecătorului, care a fost deja pronunţată ? Poate că atunci vom înţelege însemnătatea sa profundă pentru Germania, precum şi intenţia educativă a istoriei.

Judecătorul nu este unul şi acelaşi cu *executorii sentinţei.* Mulţi spun astăzi în Germania : De unde îşi iau Aliaţii dreptul să ne judece pe noi sub aspect moral ? Oare istoria lor n-a cunoscut violenţa şi ororile ? Şi imperiile lor mondiale şi le-au obţinut ei oare prin predici, prin bunătate creştinească şi potrivit promisiunii evanghelice că Pămîntul va fi al celor care iubesc pacea ? La această întrebare morală Biblia a şi răspuns, profetul numindu-l pe atotputernicul Nabucodonosor „sluga Domnului", trimisă de acesta să pedepsească poporul israelian pentru rătăcirile sale şi să-l conducă pe calea cea bună. Cel ce scrutează zona cea mai profundă a propriei conştiinţe, pentru a analiza ceea ce este bine sau rău, nu se interesează de capacitatea morală a acelora, care l-au călăuzit din afară spre chibzuinţă, îşi ridică pur şi simplu ruşinoasa mizerie morală la rang de virtute. Ceilalţi sînt pentru el „slugi ale Domnului", pe drept sau pe nedrept ; le lasă lor triumful victoriei, chiar de-ar fi să meargă *ps* acelaşi drum sau pe unul asemănător celui pe care a mers şi el, încărcîndu-se de păcate.

Dar mai sînt şi alţii în Germania, oameni foarte deştepţi, care susţin că înfrîngerea sau victoria nici n-ar fi probleme morale, ci doar un rezultat al *politicii reale,* care a cumpănit totul sau doar o mică parte din întreg, a valorificat toate posibilităţile sau poate doar pe una sau alta dintre ele, a avut o bază materială suficientă sau deficitară. Cei care 'gîndesc aşa — şi care în prezent nu-şi pot încă permite să-şi susţină punctul de vedere într-un cerc mai larg —, nu se încadrează în categoria celor care-l condamnă pe Hitler doar fiindcă n-a învins. Oameni cu o experienţă vastă, acumuiată în peregrinările lor prin lumea întreagă, consideră conştiinţa înclinată spre penitenţă a unei naţiuni moderne drept o reminiscenţă atavică periculoasă. Dacă popoarele antice mai credeau încă în forţa purificării prin penitenţă, în lupta din zilele noastre a intereselor reale, o luptă aprigă, cucerind poziţie după poziţie, • aceasta n-ar mai fi, socot ei, decît un element categoric stînjenitor. Pentru cei ce gîn-

d osc astfel, moralitatea nu constituie nicidecum o premisă pentru o politică ideală, ci doar un mijloc ca oricare altul. Individul poate să privească, dacă vrea, în forul său interior, un popor însă trebuie să rămînă bine ancorat în realitate. Consideraţiile acestea, aparent oarecum îndreptăţite, izvorăsc însă dintr-una din nenumăratele false contradicţii, care caracterizează aceste secole de civilizaţie şi progres, cu timpul tot mai întunecate sub raport sufletesc. Căci politica reală, care reprezintă mai mult decît evitarea greşelilor înaintaşilor noştri şi mai mult decît un oportunism, fie el oricît de înţelept, nu-şi poate cuceri o bază trainică decît prin purificarea morală. Comandantul german al unui comandament teritorial din Franţa sau din Răsărit, care sancţiona un atac civil asupra unor membri ai Wehrmacht-ului prin exterminarea unui sat întreg sau prin înălţarea unor alei întregi de spînzu-rători, se legăna în îî'uzia că acţionează în spiritul politicii reale, în realitate nu făcea altceva decît să sugrume - ştrangulînd legile umanităţii — interesul german bine înţeles : ex ossibus ultor — din cadavrele ostatecilor se ridicau cu miile răzbunătorii. Cea mai bună politică reală durabilă este aceea care ia în consideraţie toate valorile, şi anume începînd cu cele- mai înalte, şi acţionează în spiritul lor. îi foloseşte oare poporului german să stăruie, necugetat, în aşteptare, mînjit de sînge şi pătat de propriile lui fapte, în mijlocul arenei europene în ruine, unde, sub conducerea unor criminali declaraţi, a fost implicat în-tr-o inechitate care depăşeşte toate limitele istorice ? Să mai aştepte, făcînd îndîrjit speculaţii, pînă se vor găsi alţii, îndeajuns de răi, care să-i propună o nouă alianţă a infamiilor ? N-ar fi oare mult mai bine să considere cea mai mare înfrîngere din istoria sa un bun prilej pentru a privi în adîncurile propriei sale fiinţe, acolo unde se găseşte îngropat aurul înaltelor lor calităţi germane — da, aurul ! să pătrundă cu ochii minţii pînă la rădăcinile istorice şi morale ale vinovăţiei, şi, după generaţii de răbdare, transformat să treacă la îndeplinirea adevăratei misiuni germane în Europa şi în lume şi să-şi poată aduce acea contribuţie care să corespundă esenţei sale purificate ?

A Irezi la viaţă conştiinţa germanilor -- aceasta era sarcina politicii reale clarvăzătoare a Aliaţilor. Şi Aliaţii au inclus această sarcină a lor în Programul de „reeducare", începînd cu *teza despre vinovăţia colectivă a germanilor*. „Şocul" acuzaţiei, prin care toţi erau consideraţi vinovaţi, urma să-i facă pe germani să înţeleagă adevăratele cauze ale înfrîngerii lor. Dar chiar la un an de la enunţarea tezei se putea aprecia că ea îşi greşise ţinta. Şi nu atît din vina poporului german, cit a metodei pedagogice folosite, ştiut fiind doar că valoarea practică a unui instrument politic depinde întotdeauna de atingerea scopului urmărit. Politica „şocului'' n-a trezit forţele conştiinţei germane, ci pe cele de respingere a acuzaţiei de a fi cu toţii răspunzători, cu mic, cu mare. pentru infamiile naţional-socialiste. Rezultatul a fost un eşec.

în consecinţă şi *propaganda Aliaţilor în legătură cu lagărele de concentrare* a rămas în parte fără efect. Căci, odată ce învingătorii luaseră cunoştinţă ei înşişi de numărul, tipul, dimensiunile şi sistemul lagărelor de concentrare din Germania, propaganda respectivă trebuia să întărească teza vinovăţiei. O nouă greşeală ! Faptele de groază nu trebuiau încriminate o dată cu lansarea acuzaţiei de vinovăţie colectivă, ele trebuiau să acţioneze nemijlocit asupra conştiinţei germanilor. Căci încă înainte ca ele să fi putut pătrunde cît mai adînc în sfera sentimentelor de dreptate şi umanism, ba chiar în sfera religiozităţii, acolo unde germanul celor doisprezece ani de dictatură *hitleristă* şi de influenţă morală a acesteia s-ar mai fi opus încă, din toate puterile, înţelegerii adevăratelor dimensiuni ale implicării sale, propaganda lagărelor de concentrare a şi fost respinsă, el înţelegînd că este pe cale să fie împins fără ieşire într-o categoric de vinovăţie şi mai grea. Oricare german îşi dădea seama că nici un judecător suprem mi-l va putea pune pe banca acuzaţilor alături de criminalii şi membrii NSDAP-u-l$_u$i — nemaivorbind de nenumăraţii luptători, bravi şi neînfricaţi, din opoziţia internă împotriva regimului, de care străinătatea nu ştia aproape nimic. Simţirea îndreptăţită a milioane de oameni se apăra împotriva acuzaţiei de vinovăţie colectivă, care crea o aparenţă egalizatoare. Aceeaşi simţire i-a condus, pentru a se autoapăra. la cele mai

subtile stratageme de diferenţiere, ca, de exemplu, faptul că vinovăţia morală — şi cu atît mai mult ca premisă a unei vinovăţii juridice ! — este legată întotdeauna de un individ, respectiv de o conştiinţă personală, şi niciodată de un colectiv, care nu poate fi considerat persoană. (Ca şi cînd respingerea noţiunii de „vinovăţie colectivă", care nu poate rezista criticii moral-teoretice, ar anula de la sine vinovăţia pe care ar reprezenta-o, de fapt, participarea fiecărui individ din „colectivul" naţional !) Fireşte că dacă însetata aşteptare a cel puţin unei bune jumătăţi a poporului german ca Aliaţii să-i elibereze în sfîrşit de teroarea naţional-socialismului, al cărei jug ei înşişi nu-l mai puteau scutura, ar fi fost cultivată, ridicînd-o pînă la înălţimile unui adevărat entuziasm, poate că şi dezvăluirile despre lagărele de concentrare ar fi putut deveni pietre de hotar ale conştiinţei germane,, ar fi făcut oamenii să se înspăimânte de abisul în care fusese aruncată naţiunea. Această evoluţie este astăzi blocată într-o apăsătoare atmosferă de mînie generată de sentimente reprimate. Scopul propagandei aliate ar fi trebuit să fie extirparea răului în sufletele oamenilor, pentru a face pentru totdeauna imposibilă o repetare a dezastrului şi a deschide cîmp liber dezvoltării psihice a unei Germanii reînnoite în mijlocul Europei. I se poate reproşa, aşadar, că şi-a desfăşurat *munca de lămurire,* pe care şi-o propusese, în mod nediferenţiat şi fără a lua în consideraţie caracterul specific al spiritului german. Un popor, care întîlnise la tot pasul în oraşele sale distruse în războaie aeriene, doar resturi carbonizate ale propriilor soţii şi copii, greu mai putea fi impresionat de mormanele de cadavre despuiate care i se arătau în ultimele zile ale lagărelor de concentrare ; împietrit, el era înclinat să-i privească cu mult mai puţină niilă pe străinii şi prigoniţii morţi decît pe cei ucişi în ploaia de fosfor şi de grenade, care erau sînge din sîngele lui. Unii mergeau chiar pînă acolo, încît considerau fotografiile acelea din lagărele de concentrare drept imagini filmate în timpul războiului aerian sau imagini trucate ale unei propagande orientate unilateral spre un anumit scop închideau pur şi simplu aparatele de radio atunci cînd acestea nu mai conteneau să transmită reiatări despre oro-

rile comise, nu numai pentru că nu mai voiau să fie mei eu învinuiţi grav şi nediferenţiat, ci şi dintr-un sentiment de respingere faţă de pisălogeala cu care fuseseră obişnuiţi încă din timpul Iui Goebbels, pe care o urau şi ale cărei sloganuri propagandistice ştiau prea bine că nu sînt dtcîî minciuni. (Dacă mai există cumva şi astăzi elemente ale naţional-socialismului adînc înrădăcinate în rîndurile germanilor, cu siguranţă că nu datorită sloganurilor Ministerului Propagandei al Reichului, care a mai cunoscut de altfel şi alte metode, rafinate şi într-adevăr persuasive, de stimulare a voinţei şi de formare a opiniei, de otrăvire a conştiinţelor şi de deformare a sentimentelor !)

Şi tocmai atunci au apărut în carne şi oase *deţinuţii eliberaţi din lagărele de concentrare !* Nu era nicidecum un convoi format din milioane de cadavre mute. Nu erau n k i zecile de mii de supravieţu'tori din Europa occidentală, cai e nu putuseră părăsi suficient de repede ţara, în care fost umiliţi, chinuiţi, torturaţi şi decimaţi de nişte stăpîni de sclavi, asasini, barbari şi idioţi. Ceea ce a văzut vi a întîlnit atunci poporul german au fost evrei şi oameni din Răsărit, în special polonezi. ,,displaced pcrsons", răt;.> fără patrie, cum îi numea propaganda oficială, şi ici, colo, în cîtc o zonă, şi cîţiva germani, cîteva zeci sau cîtcva sute (în total au fost cel mult 30 000). Evreii, ruşii şi polonezii tîrîţi în convoaie din Răsărit în Germania nu înţd>.-geau nici ei de ce trebuie să-şi petreacă alte luni de zile în lagărele pustiite. Faptul că nu nutreau sentimente alese faţă de poporul german este, fără îndoială, de înţeles : între ei se aflau oameni cărora germanii le exterminaseră toate rubedeniile — cunosc cazuri în care fuseseră exterminate clanuri întregi, însumînd şaptezeci de persoane şi chiar mai mult. De oferit nu li se oferea de regulă nimic altceva decît săptămîni de aşteptare chinuitoare şi cutii de conserve americane. Şi este ciudat că mai există totuşi oameni care nu pot înţelege cum de s-a ajuns la evoluţia ulterioară a lucrurilor. Descumpăniţi şi încrîncenaţi, aceşti membri ai „Naţiunilor Unite", avînd acum, în sfîrşit, măcar conştiinţa de a fi învingători şi beneficiarii unei libertăţi parţiale, s-au găsit faţă în faţă cu o populaţie la i d de hulită, de încrîncenată şi lipsită de înţelegere, care se te t

întreba, *de ce* oare este ea nevoită ca, după toată mizeria îndurată, să mai suporte acum şi această „plagă naţională" de jefuitori şi răzbunători. Aşa stînd lucrurile este evident că ar fi cont r a venit tuturor experienţelor psihologice ca lumina umanităţii să fi putut pătrunde în întunecimea generală a inimilor. Majoritatea germanilor eliberaţi din lagărele de concentrare au mai făcut un lucru de natură să stingă şi ultima scînteie de simpatie posibilă. O minoritate destoinică o apucase tăcută pe drumul cel nou — decepţionată de tipul acesta de „lume mai bună", pen-tiu care luptaseră şi suferiseră. Tăceau, lucrau şi aşteptau, în schimb, majoritatea nu avea pentru poporul german decît reclamaţii, insulte şi pretenţii — şi cel mai tare strigau, ca întotdeauna, tocmai aceia care, de fapt, nu avuseseră de îndurat cel mai mult. Radicalismul lor adeseori intransigent, încercînd parcă să transfere asupra acestei lumi metodele din lagăr, făcea şi mai respingătoare imaginea pe care o ofereau. Nu există om care să nu-şi fi dat seama că n-aveau nici un drept moral să revendice funcţii de conducere.

Aşa se face, prin urmare, că am întîlnit oameni în stare să afirme cu sînge rece, că ar fi fost mai bine ca toţi deţinuţii din lagăre să fi pierit ! De asemeni, că nu mai există om raţional în toată Germania, care să nu aibă împotriva noastră o reacţie de spontană respingere de îndată ce aude pronunţîndu-se vorbele „lagăr de concentrare" ! Şi că tocmai elementele care ar fi putut constitui un început al trezirii la conştiinţă au ajuns să constituie o *jrlnă psihică a reînnoirii interne !* Oriunde ai auzi vorbindu-se astăzi în Germania, în tramvai sau într-un compartiment de tren, în sala de aşteptare a unui dentist sau în orice altă parte — despre prizonierii de război, care în vara anului 1945 ar fi dus-o rău în anumite lagăre, astfel încît se răspîndise tot mai mult temerea că situaţia ar putea fi asemănătoare pre-tindeni şi s-ar putea perpetua, simţeai .şi sufletele oamenilor vibrînd o dată cu vorbele — cu revoltă sau cu milă. Reiatările din lagărele de concentrare însă erau întîmpinate de regulă cel mai mult cu uimire sau cu o neîncrezătoare clătinare din cap ; ele nu ajung să fie înţelese şi cu atît mai puţin să te răscolească.

Marele credit, care ar fi pulul fi utilizat în scopuri educative în Germania, a rămas, din vina tuturor celor implicaţi, nefolosit sau a fost în marc măsură chiar irosit. Cum pînă spre sfîrşitul anului 1945 Aliaţii aproape n-au nd'mis în Germania vreun organ de presă care să fi intervenit în sensul lămuririi oamenilor, noi ne-am trezit foarte curînd în faţa unui adevărat complex, care nici azi nu s-a redus. Ia1ă de ce nu avem altă sarcină dccît ca, încrezători în puterea adevărului, să lichidăm necunoaşterea, oferind atît în interiorul cit şi în afara graniţelor ţării condiţiile necesare pentru formarea propriilor opinii şi a conştiinţei personale, pentru ca *procesul necesar de clarificare* să poată fi. indiferent de eforturi, totuşi declanşat. Şi poate că atunci el va avea implicaţii mai durabile în adîncuriie conştiinţei naţionale.

Este cutremurător să constaţi că acum, cînd au posibilitatea să cunoască stările de fapt din lagărele de concentrare, atît de mulţi germani refuză să le recunoască, şi asta doar din teama că, lucrurile odată lămurite», li s-ar putea reproşa că odinioară n-au ştiut de nimic ce se petrecea în jurul lor. Să analizăm deci cu calm o *întrebare după alta,* fără idei preconcepute, fără intenţii ascunse şi, pe cit posibil, fără pic de patimă.

Ce au ştiul germanii despre lagărele de concentrau' ? In afara existenţei instituţiei ca atare aproape nimic, căci nici astăzi nu ştiu prea multe. Sistemul de a păstra strict secrete amănuntele terorii, pentru ca tocmai acest necunoscut, anonimatul, să sporească şi mai mult gron/a, s-a dovedit extrem de eficient. Mulţi funcţionali din Gestapo nu cunoşteau ei înşişi, după cum am mai arătat, interiorul lagărelor de concentrare în care îşi internau prizonierii ; ba chiar şi majoritatea deţinuţilor abia dacă aveau habar de mecanismele propriu-zise ale lagărului şi ele multe din elementele metodelor aplicate acolo. Cum să le fi cunoscut aşadar, poporul german ? Cel odată internat în lagăr se trezea în faţa unei lumi complet străine lui, în faţa unei prăpăstii fără fund. Iată cea mai bună dovadă u eficienţei atotputernice a principiului tăinuirii. Şi totuşi ? N-a existat german care să nu fi ştiut că există lagăre de concentrare. Nici un german n-a luat aceste lagăre drept sanatorii. Puţini germani, care să nu fi avut vi eo rudă sau vreo cunoştinţă înlr-un lagăr de concentrare

sau care să nu fi auzit măcar că cutare sau cutare se află într-un lagăr. Toţi germanii au fost martorii multiplei barbarii antisemite şi antiumane, milioane au stat indiferenţi, curioşi, revoltaţi sau poate doar maliţioşi în faţa sinagogilor în flăcări sau au văzut evrei — bărbaţi şi femei — umiliţi în plină stradă. Mulţi germani au aflat cîte ceva despre lagărele de concentrare de la posturile de radio străine. Şi mulţi germani au venit în contact cu deţinuţii din lagăre în comandourile exterioare. Nu puţini germani s-au întîlnit pe străzi sau în gări cu convoaiele de deţinuţi în mizerie. Intr-o circulară emisă la 9 noiembrie 1941 de şeful Poliţiei Siguranţei şi al Siguranţei către toate posturile de comandă ale poliţiei de stat, către toţi şefii, comandanţii şi inspectorii Poliţiei Siguranţei şi ale Siguranţei, precum şi către toţi comandanţii lagărelor de concentrare şi către inspectorul lagărelor de concentrare, se menţiona : „S-a constatat mai ales că în timpul marşurilor, de exemplu de la gară la lagăr, un mare număr de deţinuţi se prăbuşesc pe drum, morţi sau aproape morţi de epuizare... în mod inevitabil populaţia germană ia notă de aceste cazuri''. Nu cred să fi existat vreun german care să nu fi ştiut că închisorile erau pline pînă la refuz şi că în ţară execuţiile se ţineau lanţ. Mii de judecători şi funcţionari de poliţie, avocaţi, clerici şi asistenţi sociali ştiau că lucrurile luaseră proporţii îngrijorătoare. Mulţi oameni de afaceri întreţineau relaţii de schimb cu conducerea SS a lagărului, mulţi industriaşi solicitau de la Oficiul central economico-administrativ al SS-ului deţinuţi din lagărele de concentrare care să lucreze ca sclavi în uzinele IOT, angajaţii serviciilor de muncă ştiau prea bine că fişele celor ce se prezentau la muncă cuprindeau menţiuni cu privire la situaţia lor politică şi că marile întreprinderi foloseau la muncă sclavi ai SS-ului. O serie întreagă de civili lucrau în apropierea lagărelor de concentrare sau chiar în cadrul acestora. Profesori de medicină colaborau cu staţiile experimentale ale lui Himmler. medici de circumscripţie sau de întreprindere colaborau cu criminalii profesionişti. Un număr considerabil de militari din Luftwaffe fuseseră transferaţi la SS şi aflaseră cîte ceva despre realităţile concrete. Mulţi ofiţeri superiori din Wehrmacht stinseră de lichidările în masă ale prizonierilor de război ruşi m lagărele de concentrare, extrem de mulţi soldaţi germani precum şi militari din jandar-

meria de campanie cunoşteau prea bine oribilele monstruozităţi comise în lagăre, în ghetouri, în oraşele şi sa'ele din Răsărit.

Sînt sau nu exacte toate aceste constatări ?

Putem deci trece, rămînînd la fel de obiectivi şi ponderaţi, la următoarea întrebare : *Cum a reacţionai poporul german la toate aceste nedreptăţi* ? Ca popor, în nici un fel. Iată un trist adevăr. Unii au încercat să găsească explicaţia acestui eşec în faptul că Germania şi-a realizat unitatea foarte tîrziu în istorie ; din această cauză ca ar fi fost frustrată de posibilitatea de a dezvolta, dincolo de sentimentele naţionale obişnuite, o opinie publică de ţinută şi de a se ridica unită pentru atingerea unor valori superioare. Abstracţie făcînd de faptul că există unităţi naţionale făurite în acelaşi secol, ba chiar cam în aceeaşi perioadă şi despre care nu s-ar putea spune că ar fi acceptat vreodată inechitatea, aşa cum au acceptat-o germanii, respectiva încercare de justificare confundă de altfel cauza cu efectul : tocmai tipul specific al germanilor a fost acela care le-a permis să ajungă atît de tîrziu la unitatea naţională şi nu concretizarea tîrzie a politicii de stat a dus la formarea tipului respectiv, în timp ce loate celelalte popoare europene - - exceptînd poate cîtcva popoare slave — şi-au creat un raport solid, bine determinat cu realitatea, în care au fost situate sau căreia trebuiau să-i facă faţă, găsindu-şi astfel foarte curînd drumul lor real-politic în istorie, drum pe care l-au putut urma destul de consecvent chiar dacă nu întotdeauna cu acelaşi succes, germanii sînt un popor al posibilităţilor, nu al faptelor. Plutind în sferele fanteziei, tributar unor planuri inepuizabile, multor stări emoţionale şi visuri, acest popor a văzut în orice fel de concretizare o ştirbire a ceea ce considera a fi măreţ şi ideal. Aşa cum din prea multă credinţă poate cădea în cele din urmă într-o falsă credinţă, tot aşa poate intra într-o relaţie reală care nici măcar nu-i e proprie. Şi acceptă resemnat-meditativ legătura, mulţumindu-se în final cu o filozofie a mai-binelui, ba atunci cînd intervin şi alte mobiluri şi împrejurări, consideră o vreme situaţia deficitară în care a ajuns drept realizarea începutului comunităţii ideale spre care năzuia eventual încrîncenat în mijlocul unei realităţi străine lui, spcrînd într-una să aibă şi el o dată succes politic, „aşa cum au alte popoare". Protestantismul de origine • -rmană şi de amprentă germană, o irupere a conştiinţei

individuale dintr-o formă fixă, a accentuat considerabil tendinţele menţionate ale germanismului. Căci el a separat conştiinţa, care i se părea legată nemijlocit de creator, limitînd-o la sfera religios-bisericească, de angrenajul puterii statului lumesc, pe care îl considera corupt, supus răului şi tiibutar propriilor lui legi intrinsece ale răutăţii. Cu cît se manifesta deci mai puternic autoritatea, care îl ţinea în frîu, cu atît era mai bună şi mai pe placul lui Dumnezeu, în Germania tocmai această concepţie a dat naştere unui impuls deosebit spre absolutism. El a determinat în şi mai mare măsură degenerarea forţei necesare pentru crearea comunităţii naţionale politice, şi nici o pătură a intelectualităţii, personificând conştiinţa naţională, n-a putut depăşi opoziţia dintre bogăţia de posibilităţi specific germană şi insuficientele forme de exprimare politică. Căci reprezentantul german al spiritului — numit în mod semnificativ „academician" — nu avea el însuşi nici o legătură reală cu politica în aîara celei de supus. Imperiul său erau spiritul, gîndirea şi lirica. Multe trăsături contradictorii ale caracterului german şi ale istoriei germane se explică prin această predispoziţie de bază. Este imposibil să analizezi aici pe larg acest aspect, deşi ar fi imperios necesar tocmai acum, în această etapă hotărîtoaro a istoriei, cînd se pune problema autocunoaş-terii şi a noii poziţii a Germaniei în ansamblul european. Un asemenea popor a putut da naştere unor indh'idualităţi deosebite, de remarcabil nivel cultural; ele au rămas însă. în ciuda influenţei lor asupra celorlalţi indivizi, cazuri izolate. El se putea lansa foarte bine în dezbateri politice, fără a pătrunde însă în fondul real al politicii. Putea avea o orientare absolut etică supunîndu-se, totuşi, ca popor în ansamblul său, oricărei puteri care îmbrăca mantia autorităţii, astfel încît să ajungă să se teamă de teroare încă înainte ca ea să intre în acţiune. Preamărea în imnurile sale libertatea, pe care nu a trăit-o însă niciodată ca realitate politică plenară a individului, îmi vine aproape să afirm că, prerzîndu-se în multitudinea de posibilităţi, căuta aproape instinctiv un sprijin solid în devotamentul faţă de autoritatea de stat, iar în uniformă alternativa la multiplele forme ale sufletului său. N-a generat niciodată o comunitate naţională cu amprentă politică, care, la rîndul ei, să apere şi să păstreze poporul de-a lungul generaţiilor. Lipsa acestei interacţiuni rodnice între o formă politică reală, cu un conţinut bogat şi individul capabil să se ma-

nifeste într-o multitudine de posibilităţi este tocmai factorul care explică de ce poporul german poate fi atît de viteaz şi de laş în acelaşi timp. Sentimente militariste înnăscute nu explică în nici un caz această duplicitate a firii. Germanul ca individ se teme şi el de moarto, oricît de înfrumuseţat i-ar fi prezentat, prin tot felul de mistificări naţionale, chipul „doamnei cu coasa". De îndată însă ce se simte într-o comunitate compactă, el nu se mai teme de ea ; căci începe imediat să idealizeze comunitatea, oricare ar fi ca, şi se simle legat de ea prin sentimentul ,,datoriei" şi al „onoarei". Chiar şi în cele mai mici formaţiuni de şoc sau de cercetaşi, şi chiar şi ca luptător individual el este curajos, atîta timp cît simte în spate colectivul ca sprijin moral şi spiritual. De îndată ce iese, în mod revoluţionar — eventual în lupta pentru dreptate — din rîndurile grupei concret existente, urmînd să se bată, pe cont propriu^ chiar şi în afara legii, pentru un înalt conţinut uman, el dă înapoi şi pleacă capul. Ca om. individual, el este din punct de vedere politic o nulitate, este atît do mult obiect şi component al masei, încît orice surogat de politică îi poate răpi dreptul individual şi libertatea individuală, ba mai mult chiar — Parsifal şi Faust într-o singură persoană —• el va mai da şi o mînă de ajutor pentru a fi pus în lanţuri, convins fiind, încîezător şi plin de speranţă, că i se oferă de fapt libertatea. Germania nu s-a ridicat împotriva terorii naţional-socialismului pentru că pînă acum n-a fost un popor politic în sensul real al cuvîntului. Toţi eroii civili din Germania au fost excepţii şi aveau să rămînă excepţii — cîteva mii de oameni din optzeci de milioane.

Milioanele de germani, luaţi ca indivizi, s-au comportat î;ₜ mod specific în sistemul dictaturii. Dacă te gîndeşti la iaaitele lor calităţi — hărnicia curăţenie, spirit de ordine, simţul datoriei, sentimentul onoarei, obiectivitate şi spirit de dreptate — nu poţi dt-cît să-ţi repeţi : a fost o tragedie fără egal. Dar altfel cum ar fi putut să fie în condiţiile istorice prezentate mai sus. ? Tot ce erau ei în stare să realizeze avantaja regimul chiar dacă ei nu erau de acord cu sta (deşi în multe privinţe au fost, în ciuda oricărei :dţii interioare, mai mult decît de acord.) Despre lagărele de concentrare au ştiut prea puţine lucruri. Dar, oricît de multe ar fi ştiut, ei n-ar fi făcut din lagăre probleme morale căpiţa; <;. căci pentru ei libertatea şi dreptatea, r valori absolute, nu constituiau probleme centrale. De ace .1, ceea ce '-, iu despre nedreptăţile comise nu-i

putea revolta în nici un caz nici pe bărbaţii şi nici pe femeile din Germania. De altfel, în timpul dictaturii, germanul a demonstrat nu o dată că, de teamă, precum şi dintr-un oarecare sentiment de inconfort este înclinat sa se lase indus în eroare, să ocolească fondul grav al problemelor, să treacă peste aspectele întunecate. Mulţi şi-au însuşit — fără să se gîndească, dar în mod semnificativ — ruşinoasa expresie nazistă „Konzertlager" („lagăr de concert"), care transforma grozăvia într-o drăgălăşenie. Din motivele arătate mai sus, s-au dispensat de datoria lor de a pătrunde în miezul fenomenelor şi aia închis în mod conştient ochii, spre a nu mai afla nimic în plus. Cunoaşterea implica obligaţii, era, deci, de două ori periculoasă. De altfel nici nu erau chiar pe deplin convinşi că toţi cei care fuseseră trimişi în lagărele de concentrare ajunseseră acolo pe nedrept, nu-i aşa ? ? De fapt, principial, dacă te gîndeai bine, poate că îndepărtarea unuia sau altuia din societate o fi avut vreo justificare... E adevărat că, ici şi colo, se mai întîlneau erori judiciare, era însă greu de presupus că statul, autoritatea recunoscută, făcea în mod sistematic nedreptăţi ! Probabil că într-un caz sau altul se mai şi exagerează, sau poate că, din tot ce auzi, unele mai sînt, e adevărat, şi excese, în general însă — nu ! instanţe superioare germane nu puteau fi atît de mîrşave încît să procedeze samavolnic, şi încă şi într-un sistem de te-•roare. Doar mai există o justiţie în ţară ! Sentimentul individual de dreptate al germanului, tributar fidelităţii faţă de autoritate, a dus realmente la paradoxul de judecată din poezia lui Morgenstern despre accidentul de automobil, un accident pe care Palmstrom, aflat ca victimă în spital, SI respinge logic, după îndelungi dezbateri cu sine însuşi, „pentru că', conchidea el în'mod radical, „nu *poate* exista ceea ce nu *are voie* să existe" ! Aceeaşi idee o exprimă şi un memoriu, altminteri excepţional, întrînd pînă în miezul fenomenelor, al Facultăţii de drept din Leipzig, atunci cînd analizează „cauzele care au făcut posibil regimul *hitlerist* în Germania" şi „poziţia intelectualilor germani faţă de guvernul naţional-socialist" şi susţine în legătură cu problema culpabilităţii pentru comiterea atîtor erori de către Germania : „Dacă mulţi au dat crezare afirmaţiei că ar fi vorba doar de o propagandă a duşmanului, asta nu provine numai dintr-o indiferenţă politică, cît mai degrabă din faptul că mulţi dintre germani erau pur şi simplu convinşi că nu poate fi vorba decît de cîteva excese izolate

cum mai apar ele, nu o dată, în timpul unei revoluţii în oricare ţară, şi că este imposibil ca un guvern german să-şi facă un sistem din asemenea metode de teroare". Credulitatea lor aproape necondiţionată faţă de autoritate a făcut ca germanii să încline cu timpul, ca. chiar şi în perioada dictaturii, să-i considere drept criminali pe prizonieri, şi nu pe cei care îi arestaseră. (Pînă în momentul în care au fost ei înşişi arestaţi şi atunci groaza şi jalea nu mai cunosteau margini ; şi a durat de altfel destul de mult pînă cînd aceşti „germani cuminţi şi cumsecade" aşa cum îi plăcea lui Hitler să-i numească de regulă —. au ajuns să-şi piardă încrederea în spiritul de dreptate al „autorităţilor" chiar şi în cazul lor individual.) Mare diferenţă era între a fi transportat ca prizonier al poliţiei prin Cehoslovacia, de exemplu, pentru a numi doar una din celelalte ţări, sau prin Germania 1 Acolo pretutindeni simţeai simpatia populaţiei, beneficiai de mici ajutoare chiar şi cu mari riscuri ; aici, în Germania, în schimb, te întîmpina doar o reţinere plină de teamă, respingere sau dispreţ. La Weimar, de exemplu, surori de caritate ale NSV le-au refuzat deţinuţilor din l'agărul de concentrare Buchcnwald, care după un atac aerian în februarie 1945 scoteau oameni de sub dărîmături şi executau tot felul de lucrări de degajare, pînă şi o înghiţitură de apă. Spitalul orăşenesc a refuzat să primească deţinuţi grav răniţi care lucrau la uzinele Gustloff pentru a le acorda primul ajutor. Pînă şi în toamna lui 1945 un cunoscut al meu a auzit în tren o soră de caritate germană de la Crucea Roşie povestind cum i se ceruse să se ocupe, după eliberarea lagărului Buchenwald, pentru un timp de deţinuţii bolnavi de acolo. „Auzi ! Să îngrijesc eu criminali tuberculos! !" Toate aceste lipsuri, greşeli şi omisiuni se datorau supunerii fanatice a germanului în faţa autorităţii, conştiinţei juridice violate şi-lipsei generale de curaj a opiniei. Individul nu putea şi nu voia să întreprindă nimic cu şanse de efect şi succes, căci lipseau ceilalţi indivizi, care. să i se alăture în acţiunile sale. Aşa se face că, înaltele îndatoriri ale omeniei, valabile pentru toţi cei cu chip omenesc, au fost treptat estompate de un oportunism născut din teamă şi dominat de teamă.

Şi de aici, din acest moment încolo, greşelile naţionale încep să devină *culpabilitate individuală.* Ceea ce poporul german 'n-a reuşit de-a lungul multor generaţii să creeze, nici nu i se poate imputa moral. Pentru faptul însă că

mulţimea de indivizi, luaţi în parte, nu şi-au ascultat pio-pria conştiinţă sau că au ucis în ei înşişi conştiinţa, chiar dacă numai din obişnuinţă, pentru acest fapt pot fi, în-Ir-adevăr, învinovăţiţi. Chiar şi în sfera politicii, care cunoaşte şi ea principii morale. Este vinovat preotul, care n-a ajutat şi n-a căutat prilejul să poată da ajutor. Vinovat este şi judecătorul, care n-a cîntărit exact - - ca mulţi dintre colegii săi din Germania celui de-al III-lea Reich. — felul şi durata pedepsei de privare de libertate, pe care urma să o pronunţe, pentru a evita ca condamnatul să ajungă victimă a Gestapo-ului într-un lagăr de concentrare. La fel şi medicul, căruia i s-a încredinţat imorala sarcină să sterilizeze şi să atestează debilitate mintală în cazul tuturor pcisoanelor indezirabile, făcîndu-le astfel victime sigure ale cunoscutelor instituţii de exterminare — de la ziarişti, profesori universitari, directori de întreprinderi, funcţionari de stat şi comunali, ofiţeri şi pînă la muncitori şi soldaţi, oameni din absolut toate categoriile. Mi s-a povestit odată despre un poliţist german care a primit şi el, în Răsărit, la fel cu atîţia dintre colegii săi. ordinul, de a participa la execuţii ale populaţiei. Cînd o fetiţă evreică de vreo 12 ani, palidă, selectată deja în grupul viitoarelor cadavre, a ridicat implorator minutele spr^ el şi l-a rugat să nu tragă, a lăsat pistolul în jos. Ofiţerul a urlat la el să continue treaba, altminteri glonţul îl va nimeri pe el. Şi atunci a tras. Omul şi-a pierdut minţile, nemaiputînd uita expresia de pe chipul fetiţei care s-a prăbuşit. Ordin ? Constrîngere ? Teroare ? Nu ! Nici un sergent, nici un ministru, nici un conducător de oşti. nici măcar un Himmler sau un Hitler nu pot ordona răsturnarea principiilor celui mai înalt cod moral. Fiecare trebuie să se întrebe dacă şi-a făcut întotdeauna şi în toate împrejurările, după aceste criterii, datoria, *adevărata datorie,* şi nu după principiul samavolnic, potrivit căruia dreptate înseamnă ceea ce i-ar „folosi" poporului german sau chiar ceea ce-i „convine" unui om politic. Şi nimeni să nu se excludă, fariseic, din discuţie, nici episcopul şi nici preotul, nici politicianul, fie el mic sau mare, nici profesorul sau omul de afaceri, nici inginerul sau muncitorul — nimeni, nici bărbat şi nici femeie ! Oare ne-am făcut cu toţii, întotdeauna şi pretutindeni datoria în folosul dreptăţii şi libertăţii ? Dacă am fi făcut-o, cu siguranţă că acţiunea de transformare a poporului german n-ar fi început abia acurn, ci cu mult timp înainte, încă înainte

de război, în timpul acelui război cumplit sau cel puţin la 20 iulie 1944. între cei cinci mii de bărbaţi şi femei din toate păturile sociale, arestaţi atunci, erau şi adevăraţi martiri, luptători pentru viitorul Germaniei. Ei au dat marele exemplu de forţă morală şi curaj personal, înalta semnificaţie a faptei lor nu va putea fi niciciînd diminuată de lipsa tipic germană a unei înţelepciuni politice la fel de mari, şi cu atît mai puţin de apendicele de aventurieri şi conjuncturişti pe care l-a avut ; ca nu are nimic comun, nici cu tendinţele reacţionare ale unora dintre ei. Exemplul acestor oameni va rămîne mereu viu pentru germani, de îndată ce vor înţelege că în lupta pentru libertate şi dreptate — nu lupta colectivului, ci a fiecărui individ în parte ! —, atît bărbaţii cît şi femeile trebuie să depăşească orica considerente, pe cele îndreptăţite şi, cu atît mai mult, pe cele neîndrcptăţite, pentru a se ridica pînă la jertfa supremă.

în felul acesta trebuie să se privească Germania reUo-spectiv : să-şi vadă trăsăturile ei nobile, dar şi pe cele oribile, pentru ca chipul ei crispat, deformat, să-şi regăsească armonia trăsăturilor. Şi atunci nu se va mai teme de judecător, căci se va fi judecat singură, cu sinceritate. Iar lagărele de concentrare vor fi rămas undeva, departe, în spatele Germaniei reînnoite — doar un avertisment din timpurile întunecate ale celui de-al III-lea Reich.

Tehnoredactor : FLCfflLAN
SAPUNARESC0. .

Format 16/54X84. Coli tipar 27 oun de tipar : *S* noiembrie 1937. Apărut - noiembrie 198"

Comanda nr. 183/70 300
Combinatul poligrafic „Casa Scîntsli",
Piaţa Scînteii nr. l, Bucureşti,
Eepublica Socialistă România